

°
CYDYMAITH

I

DDYDDIAU GWYLION

A C

YMPRYDIAU
EGLWYS LOEGR:

Gŷd a

Cholectau a Gweddiau

Yn perthyn i bob un o honynt.

*Gwedi i droi yn Gymraeg, allan or Argraphiad
Berffeithiaf yn Saesneg,*

Gan THO. WILLIAMS, M. A. Eglwyswr Dinbech.

T Cyfiawn fydd byth mewn Coffadwriaeth, Psal. 112. 6.

*Ninnau hesyd gan fôd cymmaint Cwmwl o Dyffion wedi i osod o'n
hamgylch, gan roi heibio bob pwys, a'r pechod fydd barod i'n
hamgylchu, trwy amynedd rhedwn yr yrsa a osodwyd o'n blaen
ni, Heb. 12. 1.*

Argraphedig yn LLUNDAIN gan

W. BOWYER yn White Fryars. 1712.

Celt 5222.1

Hale fund

Y Rbagymadrod.

YR wyf yn fy ngyfrif fy hunan yn rhwymedig drwy'r barch a arferir ei dangos ir hynaws ar caredig ddarlennydd, iw wneuthur ef yn gydnabyddus ar peth a ddichon ef ei ddisgwil, cyn dechreu ei ddarllain, oddiwrth y traethawd fy'n canlyn: Bwriad pwy un ydiw, rhoddi cais ar achub Gwyliau ac ymprydiau Eglwys Loegr, nid yn unig oddiwrth ragfarn y cyfryw rai, fy hyd yn hyn heb gymmodi ai llywodraeth, ond yn bennaf dim oddiwrth ddirmig ac esgeulusdra y rhai hynny fy'n ei proffesu ei hunain yn aelodau ufyddol iddi, y rhai fy'n cydnabod ei hawdurdod mewn pethau dibechod, ac ar bob achosion yn canmol ac yn clodfori sancteiddrwydd a gwafanaeth-garweh y cyfryw ordinadau. Ac heb law hyn, i gynnig mewn gostyngeddrwydd y cyfryw gyfarwyddyd i bob rhai Defosionol, fel y deallont pa fodd i wneuthur y defnydd goreu or holl amseirau cyffegredig hyn, er mwyn ei heneidiau anfarwol, a siccerhau iddynt yr orphwysfa dragwyddol, yr hon a ddarparwyd iw meddiannu gan bobl Dduw. *Heb. 4. 9.*

3 Cor. 14.
40.

Er mwyn i hynny fôd, darfu imi yn yr Athrawjaethau Rhag-flaenol, wneuthur fy ngoreu ar roddi ateb bodlonol i'r holl draws-refemau, y rhai a deir yn erbyn cadw Gwyliau ac ymprydiau; am gorchwyl i oedd, ei gosod hwy yn y cyfryw oleuni ar a fyddai gymmhwyfaf i ofod allan ei prydferthwch a'i Godidowgrwydd. Ac yn wir, onis cydnabyddwn fôd gan yr Eglwys awdurdod, i ordeinio moddion ac amgylchiadau in gwafanaeth cyffredin, ac in rhwymo i wneuthur y cyfryw bethau, ac yr oeddym o'r blaen yn rhyddion oddiwrthynt; nid oes fyth fodd o fod dim trefn na gwaftadfa ar un gynulleidfa Gristianogol drwy'r byd. Y rheol a ofodir i lawr gan St. Paul i fod yn gyfarwyddyd i'r holl Eglwyfi Christianus, yw, gwneuthur o honynt bob peth yn weddaidd ac mewn trefn: Yr hon gan ei bod yn bwrw, fod awdurdod gan ein llywodraethwyr i ordeinio y pethau gweddus hyn, ac i bwyntio y drefn a fo anghenrheidiol; Ac heb law hyn, i fod yn fefur hefyd iddynt, wrth ba un y dylent lunio ei gorchmynnion, felly y mae yn rhoddi arnom ninnau rwymedigaeth annocheledig, y rhai ydym yn byw tan ei Rheolaeth hi, i'n darftwng ein hunain i'r cyfryw ordinadau, ac i ufyddhau i'r cyfryw Reolaethau, nid o herwydd dim nerth rhwymedigol a'r fydd ynddynt, neu ddim haddiant

eddiant gwreiddiol i wneuthur ini ufyddhau
ir pethau a orchmynnir; ond o achos yr
ufyddddod fydd wir ddyledus arnom i bob
awdurdod gyfreithlawn, yr hon, y rho-
ddir arnom fiars ddwys ar ufyddhau iddi,
yn eglur ac yn groyw yn yr yfscrythur
lân. O herwydd y pethau hynny, y rhai
nid ydynt angenrheidiol iw gwneuthur,
neu iw gochel yn ôl cyfraith Dduw, drwy
ei bôd naill ai yn ddyledswyddau gorch-
mynnedig, neu yn gamweddau gwahardde-
dig, y pethau ymma o Natturiaeth rydd,
ddi-rwym ydynt, ac fe ddichon llywodra-
eth gyfreithlawn ei dibennu yr un a fynno
hi or ddwy ffordd. Ac fe ddylai y sawl
fy ddeiliaid iddi, ymroi i ufyddhau ir cy-
fryw ordinadhau, o herwydd fe orchmyn- *Heb. 13. 17.*
nir iddynt ufyddhau ei Blaenoriaid ac ym-
ddarostwng iddynt.

Yn y modd hyn Dyledswydd pob Chri-
stion, yw, ei ymddarostwng ei hunan ger
bron Duw, drwy weddi ac ympryd: i fy-
nych glodfori ac addoli doethineb Duw ai
anfeidrol drugaredd yn nirgeledigaethau
ein prynnedigaeth; gan gyfaddeu yn ddi-
olchgar y mawr Llês a dderbyniafom
drwy boen a llafur yr Apostolion, y rhai
drwy ddoniau a rhadau rhyfeddol, a gym-
mwyfwyd i droi 'r bŷd at Dduw. Ond
am yr amserau terfynedig i gyflawni 'r
dledswyddau hyn ar gyhoedd, ac am y
ffordd ar modd i wneuthur hynny, ein
llywo-

Conf. Bob. llywodraethwyr cyfreithlawn piau ordeio hynny, fel y gwelont hwy yn dda;
Article 17.
August.
p. 34. Hel- oblegid nid llai ein dledswydd ni i wneuthur y peth a ddylem ni ryw amser ei wneuthur, o fôd llywodraethwyr cyfreithlawn yn pennu'r amser i wneuthur hynny. Ac os ystyriwn fod yr Eglwysf mewn gwledydd eraill yn parhau fyth i gadw yn ei gwafanaeth nifer o ddyddiau gwylion, ac mai cadw ar gyhoedd ddyddiau gwylion ac ymprydiau, oedd yn gynhaliaeth fawr i'r gweddillion hynny or Gristianogol Grefydd, sy'n parhau hyd yn hyn yn Eglwys Roeg, llai fyth a fydd yr achos ini wrthod ufyddhau i'r cyfryw ordinadau, y mae'r Eglwsi draw yn ei harferu ymhlith y Protestainiaid oll, ac a wnaethant gymmaint o ddaioni yn Eglwys Roeg, a fuaseu, oni bae hynny, oiwedi ei llwyr anrheithio drwy anwybodaeth a gorthrymder yr anffyddloniaid.

Am y rhai sy'n proffesu'r pyngciau hyn, dylent ystyried pa ddyledswyddau fydd yn ei canlyn yn wir berthynafol, a hynny ai rhwmmai hwynt i dalu iawn barch i'r cyfryw ddyddiau a osododd yr Eglwys allan i wafanaeth Sanctaidd, megis i gyrchu yn fynych i'r cynnulleidfaoedd cyhoeddus, ac i fod yn gydgyfrannogion ai gilidd ymhob rhan or gwafanaeth cyffredin, ai gwneuthur hwy yn wafanaethgar i'r di-

ir dibennion hyn, er mwyn pa rai y gorchmynnwyd hwynt. Mae yn bur debygol, o fod yr holl Suliau yn y flwyddyn, wedi eu gosod yn union o flaen y Gwyliau, fôd ym mryd y sawl a wnaeth y llyfr gweddi gyffredin ddangos y dylid cadw y naill cystal ar llall, nid yn unig drwy weddiau a diolchiadau, ond hefyd trwy orphywys oddiwrth lafur cyffredin. A meddwl yr wyf fod hyn yn amlyccach fyth iw weled, allan o eiriau y trydydd Canon ar ddêg, pa le y gorchmynnir i bob mâth ar bobl o fewn Eglwys Loegr, gadw dydd yr Arglwydd, yr hwn a elwir yn gyffredin Dydd Sŵl, a Gwyliau eraill yn ôl Sanctaidd ewyllys Duw, a Rheolau Eglwys Loegr, a ordeinwyd ar fedr hynny, sef i wrando ar ddarllen a dyscu gair Duw, i weddio gartref ac yn yr Eglwys, i gyfaddau ei pechodau gerbron yr Arglwydd, ac i fwriadu gwellhau ei buchedd: i gymmodi ai cymmydogion ar ôl digofaint, i dderbyn y cymmun o gorph a gwaed Christ yn fynych, i ymweled ar tlodion ar cleision drwy ymarferu beunydd sofr a duwiol ymarweddiad. Ac fel na esceulufau'r bobl mor dledfwydd yn y rhan hon, mae pob Person Vicar a Churat yn rhwymedig i roddi rhybydd bob Sŵl or dyddiau Gwylion ar ympryd-ddyddiau ar a fônt yn yr wythnos fy'n canlyn; Ac os efe a drosedda'r ordinhad hon oi wirfodd, ar ôl ir Escob unwaith

unwaith roddi iddo ef fenn geryddol or achos, mae'n rhaid ei gosbi ef yn ôl y bo'r gyfraith yn gofyn, nes iddo ei ymddarostwng ei hunan iw chyflawni yn ddyladwy. Etto arfer, yr hon sy'n tyfu i fod yn gyfraith mewn amser hithau, neu yn ddeongliad o honi, a ddiddymmodd yr orphwyfdra hon oddiwrth lafur cyffredin ar ddyddiau Gwylion, ac a'i gwnaeth yn anghyflawnol fel y bo'r fath dduwiolaf ar bobl yn ei cwbl fodloni eu hunain a rhai defosionau mwy chyhoeddus ac anghyffredin ar y rhan fwyaf o ddyddiau Gwylion, ac yn meddwl fod hynny yn ddigon i gyflawni ei rhwymedigaethau ar yr amserau hynny, os y nhw a ddeuant i'r Eglwys yn ddiwyd ac yn ddifrifol, ac a gyfrannant o'r Gwafanaeth Cyffredin o ben bwygilidd, oblegid nas gwyddir yn hyfapus par' un a'i bod ein llywodraethwyr yn disgwil ini wneuthur dim amgenach ai nad ydynt.

Ond hyn yn ddiammeu fydd ddledus arnom, nid yn unig er gwneuthur cyfiawnder i'n llywodraeth Eglwyfaidd, ond o barch i'r rheini hefyd sy'n anfodlon iw threfn hardd ai Rheol; canys pa fodd y tybygwn y ceir ganddynt hwy gadw dyddiau, onis cadwn ni monynt ein hunain, neu pan fo'm heb wneuthur dim rhagoriaeth rhyngddynt hwy a dyddiau eraill, ond wrth ein gwaedd a'n ffoledd, ein gormodedd

dedd a'n hangymmwyfdra, trwy eu gwarrio mewn gwyniau ac oferedd a maswedd. Pan fo Duwioldeb a gwafanaeth grefyddol, er mwyn pa un yn unig yr ordeinwyd y dyddiau hyn tan ddirfawr esceulusdra.

Ar yr achos ymma yr wyf yn cyfrif yn wir ddledus arnaf gydnabod, drwy ddiolchgarwch a chanmoliaeth Dduwioldeb a defosiwn y cyfeillion crefyddol, y rhai sy'n dangos yn y peth hyn, yn gyftal ac mewn amryw eraill, y rhagoriaeth fydd rhyngddynt hwy a Chrifianogion eraill, drwy eu cyd-ymffurfiad rheolus, au hufyddod i gyfreithiau'r Eglwys; o herwydd y maent hwy yn wastad yn cyrchu i'r Eglwys ar y cyfryw amserau Sanctaidd. A than nas gallant gymmuno yn gyfleus yn eu Heglwys-blwyf-fydd eu hunain ar y cyfryw ddyddiau, y maent yn cymeryd y cyfleusdra a gaffont yn y cyfamser mewn dwy Eglwys, yn *Lludain*, p'le deuant ar fedr hynny; ac y maent yn cyfrannu o'r cymmun bendigaidd bob dydd Gwyl, cyn sicced ac y cyfrannant o un rhan arall o'r Gwafanaeth cyffredin; pa fodd y treuliant y noswyliau nis gwyddom ni cyftal, ond yn ddiammau, er dirgeled fo' e'u darparwaith i gadw y dydd cyhoeddus sy'n canlyn, ei fod yn wir ganmoladwy; Ac gofal mawr a gymmerant i ladd-chwynn pob gau ysprydoliaeth yn ei gwawr gyntaf, ac i ddigalwmi pob drwg fuchedd cyn gynted

ac yr ymddangoso yn eu plith eu hunain. Ar rheolau a orchmynnant cyn naill ai ail-derbyn troseddwy'r, ai ymwrthod a hwynt yn hollawl, y cyfryw Barattoad ydyw i galonnau Pobl Lûg i wneuthur iddynt dderbyn y rheolaeth geryddol fydd ar yr Eglwys yr awr hon ei heisiau, fel os digwydd ini fyth dderbyn y fendith y mae Gwyr Duwiol yn ei disgwil ac yn gobeithio am dani, a'r rhai annuwiol yn ei harfwydo ai hofni, y cyfeillion crefeddol hyn ai dygant hyd lle y gallant iw hiawn barch ai chyntaf-anedig faint, drwy 'r llywodraeth ddedwyddol sy'r awr hon mo'r ffynnawdy yn eu plith, a thra bont yn dangos cymmaint o barch ac y maent i Eglwyswyr eu plwyfŷdd ac yn barod i gymeryd eu cyfarwyddo ganddynt, ac yn fodlon i ufyddhau yw rheolau, ac ir ordinadau trefnol a fernir yn gymhwysaf iddynt gan eu parchedig Eglwyswyr, nis gwn i pa fodd nas byddant yn wir wasanaethgar i holl leshol ddefnyddiau ein crefydd, ac i adfywhau gwir yspryd y ffydd Gristianogol, yr hon a wnae gymmaint o Barch a harddwch ir Brif Eglwys. Ac nis gwelaf achos amgen, pa ham nad eill gwŷr ymgysfod ac ymgynghori ai gilydd i ychwanegu at wybodaeth naill y llall, yn y ffydd Gristianogol, ac i ddysgu 'r ffordd, drwy gynhori eu gilydd, pa fodd yr aent oreu ymlaen i weithio allan eu lechadwriaeth eu

eu hunain, a'u cymmydogion hefyd ? pan fo pobl yn arferol o gymeryd yr unrhyw rydd-did i hwylio eu trât ymlaen, i gynnal ac i ychwanegu pleserau, ac i yrru ymlaen felus chwantau a difyrrwch fydol. Ac os hwy ar y cyfryw ymgyfarfod a roddant eu dwylaw o wir ewyllys da iw gilydd, ar roddi ryw faint ir tlodion modd y gwêl y rhan fwyaf o honynt fod yn oreu : Nis gwn ni amcan pa fai a ellir ei weled ar hyn ; pan fo gwyr boneddigion yn rhoi yn helaeth tuag at gadw March-yrfa, neu Gerdd-gyfarfod, ac etto heb neb yn barnu eu bod yn gwneuthur yn anghyfreithlon.

Ac am y cyfryw bethau a ddadleuir, yn erbyn y gyfeillaeth hon allan o rai o gyfreithiau 'r Eglwys, mae'n debyg mai gw-Can. 12.73.reiddin y ddadl hon ydyw eu bod hwy yn cam-ddeall meddwl y cyfreithiau hyn : Y gyntaf a wnaed yn bwrpasol yn erbyn ym-
pinionau ymdwyol, yr *Ana-baptistiaid*, ar ddiwaethaf yn unig yn erbyn y cyfryw gyfarfodau ac ymgynghoriadau ac oedd yn tynnu tuag at weled bai, a llygru Athrawiaeth Eglwys Loegr, neu Lyfr y weddi Gyffredin neu ryw ran arall or Rheolaeth a'r llywodraeth a gadarn-hawyd eufus yn Eglwys Loegr ; nid ellir dywedyd mewn gwirionedd, fod y cyfarfod Crefyddol nag un o honynt yn euog o ddim tebig ir pethau hyn y rhai fy' wrth ddewis eu cyfeillion
a 2 yn

yn gwneud yn ammod, na bo un yn eu plith, ond y fawl a fo yn cael ei gyfrif yn aelod hynod o Eglwys Loegr, ac a fo yn cyrchu yn waftad iw gwafanaeth sanctaidd hi.

Darfu imi er mwyn y fawl fydd, nid yn unig yn cyffesu yr un ffydd ar Eglwys, ond yn ymroi hefyd i rod-di'r prawf goreu a'r siccrwydd o hynny, trwy reolus gydymffurfiaid a chyfreithiau y corph hwnnw, o bwy un y maent yn aelodau, geisio rhoi cyfrif byrr o bob *Gwyl* ac *Ymryd*, ac a roddais ar lawr y cyfryw fannau myfyrdod, ac a ddichon drwy eu dwys ystyriaeth ychwanegu eu twf hwynt au cynnydd yn y rhan fwyaf o rinweddau y Gristianogawl fuchedd.

Y fawl fydd yn gydnabyddus a Histori yr Eglwys a wyddant mo'r anghyflawn yw'r cyfrif fydd gennym ynghylch llawer o'r Apostolion bendigedig, ac nad allant ddim amgenach na bwrw amcan ynghylch eu poen ddwys, a'u llafur ddybaid, wrth y daioni mawr a wnaethant. Gan ddarfod iddynt mewn deg mlynedd ar hugain o amser (neu ychydig ychwaneg) ar ôl marwolaeth Christ, danu'r Gristianogol Grefydd, nid yn unig dros y rhan fwyaf o ymerodraeth *Rhusain*, ond cymhelled a thros *Barthia* ac *India*. Y mae'r holl hanes sanctaidd ar a fedrir dyfod o hyd iddi wedi ei chafglu yn barod drwy gymmaint o ddyfe

ddyfc a phwyll, gan fy mawledig Gyfaill Dr. *Cave*, fel y gellir dyfod o hyd ir cwbl a adroddais i ynghylch y dyddiau Gwylion, os wyf heb henwi na'r llyfr na'r Awdwr, yn ei lyfr ef ynghylch Bucheddau'r Apostolion, allan o ba un y cymerais-gennad i fenthycu y peth a feddyliwn yn wasanaethgar i gyflawni y gwaith mewn llaw. Gadewais allan o'm llyfr, bob hanes anhyspys, a phob chenedl rhwystrus, megis pethau mwy pwrpasol i ddifyrru y Darllennydd dyscedig mwythus, nac i borthi defosionau rhai ai cwbl fryd i ychwanegu mewn Du-wioldeb.

Ac mewn gwirionedd, oes resymmau a ddichon weithio ar ddynion i wneuthur iddynt gadw cydwybod ddirwystr, nas gellir eu tynnu hwynt drwy ddyfal fyfyrddod allan o ddirgeledigaethau ein prynnedigaeth? Pa foddion mor gymmwys i berffeithio ein Nattur, ac ydyw gosod gar ein bron siamplau y Prîf Sainct, y rhai oedd yn rhagori mewn gwir ddoethineb? Arfer y bŷd anrafol yw llunio eu Goreu-wyr Christianogol ar ôl dull y rhai anghredadwy, wrth hyn nid rhyfedd o fod mo'r anaml y Tywyfogion Christianogol, yn eu rhagori eu hunain wrth y pethau a ddyleu fodd iddynt yn wir briodol ogoniant; ond os amcanu yr ydym ddyfod o hyd ir dedwyddwch y mae'r Sainct bendigedig yr awr hon yn ei feddiannu, rhaid ini rho-

dio yn eu llwybrau hwynt, a chyn y gallwn fwynhau Gwaftadrwydd meddwl, a nerthol ymroad, rhaid ini geisio canlyn siamplau a phattrymmau y gwyr Duwiol a fu gynt yn y byd, y rhai bob un yn ei oes ai amser a roesant dyftiolaeth hynod o ffydd yn Nuw, ai Gwaftadol ymlynnied wrth ei wirionedd ef.

Ymmyfc y ffeiddiau crôch hynny, y rhai fel y rhyferthwy a ymdanant tros wlad, mae'r genedl hon yn cymeryd eu difyrwch rhagor eraill, o fawr ddiystyru eu Gwyr Eglwyfig. Ac nis gwn i y geill dim fod yn arwydd eglurach o fod ffydd mewn cyflwr palledig yn ein plith ni. Am yr arfer *Baganaidd* ac *Anghristianogol* hon (heb sôn am achosion neilltuol) nid oes dim yn ddiammeu ai pâr tebig i anwaftadrwydd crefydd, ar llygredigaeth buchedd, y rhai a glwyfasant bob math a gradd o ddynion yn ein myfc ni; oblegid er iddi gael eu chyfrif gan rai yn rheol gymeradwy, o fod Offeiriaid pob ffydd, nid dim gwell nai gilidd, etto yr wyf yn meddwl mai gwirach o lawer yw'r hanes ymma fy'n canlyn a wyddom ni ein hunain yn rhydda oddiwrthi, mai unrhyw ydynt oll, ac nid gronyn gwell nai gilidd, y rhai fy'n diystyru'r Offeiriadaeth, eu crefydd a'u buchedd cynrhwyg y naill ar llall, anghredadwy y naill, ac yn llawn o bob trachwant ac oferedd yn y llall. I ochel os oes
modd

modd, y drwg mawr hwn, cymerais arnaf yn y dyddiau ymryd o flaen yr urddau, eglurhau pa fath yw amryw orchwylion y gwafanaeth cyfflegredig, i ddangys awdurdod ei hordinhâd hwynt, goruchafiaeth yr offeiriadaeth, ar dledfwyddau dyledus ar ygwyr llug tuag at eu Hysprydol Lywodraethwyr. Os tyccia'r ystyriaethau hyn i gynhyrfu dim ar galonnau dynnion, fel y gwnant yn ddiammau, os ystyrir hwynt yn ddifrif ac yn dawel; fe wnant ir pechadur hyfaf rissio, pan welo ei fod wrth ddibrisio y râdd hon o ddynion, yn cynnig ammarch iw gwneuthurwr, a thrwy ddianrhydeddu Gweinidogion yr Efengyl, yn dianrhydeddu yr hwn a'i danfonodd hwynt.

Os gwêl gwêrEglwyfig yn eu cyd-gyfarfod Daleithiol ryw amfer, yn dda, attolygwn arnynt edrych tros Catechism yr Eglwys, i awdurdod a barn pwy rai un unig, y mae'r cyfryw waith yn ddarostyngedig; nid hwyrach y gwelant fod yn anghenrhaid ychwanegu atto ychydig ofynnion ynghylch y sawl fydd ac awdurdod ganddynt i Finistrio'r Sacramentau. A pha fodd y derbyniasant yr awdurdod hon, a pha ddledfwyddau y mae gair Duw yn eu gofyn ganddynt tuag at eu Harweinwyr ysprydol. Oblegid drwy ddiferu y cyfryw addysc mewn amfer i feddyliau rhai iefainge, gellid ennill yn yr

Ephes. 4.
14.

yr oes nefaf y cyfryw anrhydedd ir we-
nidogaeth gyflegredig ar yr y'm ni yn hon
drwy fawr gywilidd, yn ôl o honi, a chael
hyn o fantes yn ychwaheg megis o gadw
gwyr yn ddiyscog yng hymmun yr Eglwys,
ai cynnal rhag fyrthio i draws grefydd wa-
hanol mewn amser erlid, oddiwrth ba ddi-
gwyddiad, nid oes ar law un awdurdod
ddynol ddiogelu Eglwys Dduw, tra bo hi
yn milwrio yma ar y ddaiar. A than y
ddelir a hyn i ben, Dymunem ir Anrhy-
deddus Eglwyswyr ddyfscu, eu pobl yn
fynychach yn y cyfryw ddledswyddau; o
herwydd mai ddiffig o'r wybodaeth hon,
yw'r achos o fôd cymmaint o bobl heb i-
awn ddeall eu dledswyddau cymmunol, ac
yn methu ymgadw o fewn caerau yr Egl-
wys, yn Bwhwmman ac yn cylch-arwain
a phob awel dysceidiaeth, drwy hocced dy-
nion drwy gyfrwyfdra, i gynllwyn i dwy-
llo. Yr wyf yn ddigon hyfys, mai o wir
wyldra yr ymgadwant oddiwrth rybuddio
eu plwyfolion ynghylch y pethau hyn,
rhag ofn iddynt feddwl eu bod yn eu gosod
allan, ac yn eu pregethu eu hunain; ond
geill yr un ofn lestr Rhieni i ddyfscu eu
plant, a meistred eu Gweinidogion, yn y
cyfryw ddledswyddau, ac sy'n perthyn i-
ddynt eu hunain; ac os nad yw'r rheswm
yn gwasanaethu am y naill beth, felly nis
gwasanaetha am y llall. Ac os ar ôl y
cwbl, y bydd rhai yn chwannog i weled
bai,

bai, ac i gam-ddeall ei Gwafanaeth, pan fônt yn gwneuthur eu dledfwydd, er angenrheittied fo, yr wyf yn gobeithio y gwelant hwy yn gymmwys gyda St. Paul i hymddwyn eu hunain yn weinidogion profedig gan Dduw, trwy barch ac am-² Cor. 6. 8. harch, trwy anglod a chlôd, megis twyllwyr ac er hynny yn eir-wir; yn hytrach nag esceuluso y cyfarwyddyd a fo yn gyffelybol i wneuthur cymmaint o Leshâd ir eneidiau a roddwyd tan eu siars hwynt. Ac myfi a allwn ymrwymo dros y sawl drwy wyldra na feiddiant (fel y dywedais or blaen) anrhydeddu ei fwydd yn ôl ei chywyr haeddiant; ac fel y gallent drwy uniawn wirionedd, y byddent hwy nid yn unig yn fodlon, ond yn llawen o gyfarwyddo yn eu hysprydol weinidogaethau bawb a ddelau attynt ar y cyfryw achosion; ac a gyfrifent yn gyffur mawr iw llafur, pei gwelent eu plwyfolion yn barod i ymgynghori a hwynt ar bob achosion perthynafol iw heneidiau, naill ai er addysc ir anyscedig, neu yw bodloni yng-hylch y pethau y bônt yn amheus o'i plegid, pa fodd i ochel neu i orchfygu profedigaethau, neu ermwyn diddanwch iddynt dan eu cystuddiau ai blinderau, neu yng-hylch y ffordd iddynt i gael maddeuant oi pechodau, a chydwybodau heddych-law.

Myfi a fu'm yn meddwl yn hir, y gwnae gwafanaeth or fath yma lawer iawn o lefhâd i'n crefydd, ac yr helpiau yn fawr i adfywio Duwioldeb a defosiwn y Prif amferoedd, a dymwnwn ein bod mo'r gydfurfiol yn ein gweithredoedd, ac y gwn i yn dda, ein bod yn hathrawiaethau. Or achos yma yr hyderais ar wneuthur yr ymgais hon yn y llyfr sy'n canlyn, gan nas gwyddwn pa fodd i wneuthur defnydd gwell o'r amser, y rhydd-did, y cyfleusdra, yr wybodaeth ar moddion a welodd Duw yn dda yn ei ddaionus Ragluniaeth eu rhoi tan fy fiars, na thrwy eu cyffegru hiwynt iw wafanaeth ef, dan hyderu ar yr unrhyw ddaionus Ragluniaeth am rhoes i ar waith, i'm nerthu, iw ddwyn i ben, wrth ei fodd ef, fel y dylwn. Ac yr wyf yn gobeithio nad oes neb a wel fai ar wr allan o urddau, am chwenychu gweled crefydd yn ffynnadwy, pan fo fy nghyd-radd-wyr cyn amled yn ymosod yn eu llyfrau gwradwyddus annuwiol i ddisodli ac i ddadwreiddio yr Offeiriadaeth Gristianogol, ac i wneuthur dim amgenach na ffrothoneg a gwawd or Ddirgeledigaethau ein Prynnedigaeth. A'r mawrion ddrygau a ddigwyddant o hyn a wnant niwed i'r Deyrnas yn gyftal ac i'r Eglwys, oni chymrir gofal mawr iw gochel a'i hachub mewn amser.

Os y byd a wel fai arnaf am y gwaith gwael hwn, rhaid imi geisio fy modloni fy hunan ore a gallwyf; nid yw hynny yscatfydd ddim amgenach nac a haeddwn, ond ym marn gwyr-da gweddol fy Ewyllys da i am bwriad a ddichont esceusodi a diwgio llawer o'm gwallau, a'm diffygion: Heblaw hyn gall gwr o ychydig ddyfc, fod yn wafanaethgar i rai a font o lai o ddyfc nag ynte, ac i'r cyfryw rai hefyd, afo yn wyr o ddyfc ni hwyrach, ond heb gael digon o ennyd i edrych yn fanwl ar ôl y pethau hyn. Ac os hittia imi blannu gwybodaeth am Dduw a gwir Grefydd; lle ni bônt eufus, ne wneud dim help iw hychwanegu, lle y maent yn cael eu cyrsafu yn barod, gwell gennifi hyn o lawer naphy haeddwn glôd gan y gwr manylaf a mwyaf ei ddyfc, a chyfarwyddaf ei farn yn yr holl fyd.

Or achos ymma a dewifais fwrw'r holl bethau ar a draethir yn y llyfr hwn ar ffurf Catechism, hynny yw, drwy holi, ac ateb; gan obeithio a deellir hwy yn well y modd hynny; oblegid fy ddichon llawer farnu prun ai bod yr Atteb yn gwa-fanaethu, a'i peidio, er nas medrent frifin o amcan pa fodd i hir ymrefymmu yn gorwaint, drwy ddirynnu y naill chwedl neu refwm allan o'r llall.

Ac os digwydd i un o'i Ddarllennyddion fod dim gwell o ddarlain fy llyfr gwan

a bod gwedi hynny yn ddim mwy gofalus am yr Un peth anghenrheidiol ac os cymmer ef i berfwadio i wneuthur y defnydd goreu o Sanctaidd Brydau'r Eglwys, er mwyn llefhád a mantes iw Enaid, i Dduw fendigedig yn unig a bo'r Gogoniant oll, am weled yn dda fendithio, yr offeren waelaf yn y fath waith dwys-fawr a hwn. Hyn yw'r unig ffafor yr wyf yn eu geisio ganddynt, fef iddynt fy nghofio yn eu gweddiau, bob tro ar yr ymddarostyngant ger bron gorfeddfaingc Grás, ac iddynt pan yr ymneffaont at Allorau sanctaidd yr Arglwydd ymmysc i gweddiau taeraf offrwm un ddygn Erfynniad tros yr Awdwr anheilwng; fel ymmhlith holl newidiadau, ac amrafael ddamweiniau y byd, allu oi galon gwbl aros, yn y lle y mae gwir lawenydd iw gaffael; a phan fo yn gofalu am lechydwrriaeth rhai eraill, na bo yn ddiofal o sicrhau iddoei hun ei lechydwrriaeth ei hunan.

Dydd Gwyl y Sainŷ, 1703:
Ormond-street.

Rob. Nelson.

TREFN

**TREFN i wybod pa bryd y mae'r Gwyliau
Symmudol yn dechreu.**

DYdd-Pâsc (ar ba un y mae'r lleill yn fe-
fyll) yw bôb amser y Sul cyntaf wedi'r
llawn Lleuad a syrthio nesaf ar ôl yr Unfed
dydd ar hugain o *Fawrth*. Ac os digwydd y
llawn Lleuad ar Dydd-Sul, Dydd-Pâsc yw y
Sul ar ôl.

Sul yr *Advent* yw bôb amser y Sul nesaf at
Wyl S. *Andreas*, par un bynnac a'i cyn a'i
gwedi.

Sul y Gweddian	} Dydd	Bum wythnos	} Gwedi'r Pâsc.
Dydd y Derchafael		Ddeugain nhydd	
Y Sul-gwyn		Saith wythnos	
Sul y Drindod		Wyth wythnos	

*Tabl o'r holl wyliau ac sydd i'w cadw yn
Eglwys Lloegr trwy'r flwyddyn.*

HOLL Suliau yn y flwyddyn.

Enwaedlad ein Harglwyd IESU GRIST.
Yr Ystwyll.

Troad S. Paul.

Puredigaeth y Fendigedig Forwyn.

S. *Matthias* yr Apostol.

Cennadwri y Fendigedig Forwyn.

S. *Marc* yr Efangylwr.

S. *Philip* a S. *Iaco* yr Apostolion.

Derchafael ein Harglwydd IESU GRIST.

S. *Barnabas*.

Natalic S. *Ioan Fedyddiwr*.

S. *Petr* yr Apostol.

S. *Iaco* yr Apostol.

S. *Bartholomeus* yr Apostol.

S. *Matthew* yr Apostol.

S. *Michael* a'r holl Angylion.

S. *Luc* yr Efangylwr.

S. *Simon* a S. *Iude* yr Apostolion.

Yr Holl Sainct.

S. *Andreas* yr Apostol.

S. *Thomas* yr Apostol.

Natalic ein Harglwydd.

S. *Stephan* y Merthyr.

S. *Ioan* Efangylwr.

Y Sanctaidd lân Wirioniaid.

Dydd-llŷn

a

Dydd-Mawrth

} *Pâsc* {

Dydd-llŷn

a

Dydd-Mawrth.

} Sul-gwyn.

Tabl

*Tabl o'r nôs wylliau a'r dyddiau Tm Pryd ac
Arbedrwydd, iw cadw yn y flwyddyn.*

Y Nôs wyl cyn

Natalic ein Harglwydd.

Puredigaeth y Fendigedic *Fair* Forwyn.

Cennadwri y Fendigedic *Fair* Forwyn.

Dydd-Pâsc.

Dydd *Derchafael*.

Pentecost.

S. *Matthias*.

S. *Ioan Fedyddiwr*.

S. *Petr*.

S. *Iaco*.

S. *Bartholomeus*.

S. *Matthew*.

S. *Simon* a S. *Iude*.

S. *Andreas*.

S. *Thomas*.

Yr holl Sainct.

*Noda, os syrth rhyw un o'r dyddiau gwylliau hyn ar
ddydd-llun, yna'r Nôs-myl a gedwyr a'r ddydd
Sadwrn, ac nid ar y Sul nesaf o'i flaen.*

Dyddiau Tm Pryd neu Arbedrwydd.

I. **Y** Deugein-nydd Grawys.

II. Dyddiau y Cŷd-coriau ar y Sul cyntaf o'r
y pedwar amser, yr rhai } Grawys.
ynt. Dydd Mercur, Dydd } Gwyl y Pentecost.
Gwener, a Dydd Sadwrn } y 14 o Fedi.
ar ôl } y 13 o Rhagfyr.

III. Tridiau y Gweddiau, yr rhai yw Dydd-llun,
Dydd-Mawrth, a Dydd Mercur o flaen
Sain-taidd Dydd-Ion, neu Dderchafael ein
Harglwydd.

IV. Pôb Dydd Gwener yn y flwyddyn, onid
Dydd Natalic Crist.

Toll et not...
Arbetswold, ...

Natlic ein...
Pm...
G...
D...

Dydd ...

P...

S. ...

S. ...

S. ...

S. ...

S. ...

S. ...

S. ...

S. ...

S. ...

...
...
...

Dydd ...

I. Dydd ...

II. Dydd ...

III. Dydd ...

IV. Dydd ...

V. Dydd ...

VI. Dydd ...

VII. Dydd ...

VIII. Dydd ...

IX. Dydd ...

X. Dydd ...

Athrawiaethau Rhagflaenol

YNGHYLCH

Dyddiau Gwylion.

Quest.

B *Eth yr ydych yn ei ddeall wrth ddyddiau gwylion?*

Atteb. Dyddiau a osodwyd heibio gan yr Eglwys, naill ai er coffau rhai or trugareddau enwedigol ar a dderbyniodd gan Dduw, megis Genedigaeth ac Adgyfodiad Christ, Descyniad yr yspryd glan, &c. neu er coffau Goreuwyr y Grefydd Gristianogol, yr Apostolion Bendigedig, ar Sainŷ eraill, trwy waith pwy rai, y rhoddwyd ini wybodaeth o Grist Iesu, wrth bregethu yr Efengyl drwy'r bŷd, a thystiolaethu ei gwirionedd hi ai gwaed eu hunain.

Q. Para awdurdod sydd yn gofyn cadw'r dyddiau gwylion hyn?

A. Awdurdod yr Eglwys, yr hon ai hordeiniodd hwynt yn ôl yr yscrythur lân, yn eu pwrpas cyffredin i' ychwanegu Duwioldeb yn gyfattedbol i arfer y Brif-Eglwys, fel y mae yn eglur allan o gyd-dystiolaeth yr hên amferrau.

Q. Onid ydyw cyfreithiau y deyrnas besyd yn gorchymryn cadw dyddiau gwylion?

A. Pan ordeiniwyd llyfr, y weddi gyffredin, yn y man ar ôl ymwrthod a Phabyddiaeth, ordeiniwyd cadw y cyfryw ddyddiau, fel y mae'n

B

eglor

2 & 3 Ed. eglur iw weled wrth gyfreithiau *Edward* y
 6. cap. 1. chweched; acer dirymmu o'r Frenhines *Mary*'r
 & 19. cyfreithiau hyn, etto adfywhaed nhw ymlwy-
 5 & 6 Ed. ddyn gyntaf y Frenhines *Elizabeth*, a pharhae
 6. cap. 3. fant hyd y flwyddyn gyntaf o Frenin *Iaco*, A
 phan ddychwelodd y Brenin iw deyrnas, sef
Charles yr Ail, efe a ofododd allan Gommissiwn
 i fwrw ail olwg ar y llyfr hwn, ac i wneuthur
 y cyfryw newidiadau, ar a welent hwy yn
 gymmwys ac yn angenrheidiol: ar newidiadau
 a wnaethau'r Commyssiwnwyr a gyrchwyd at yr
 eisteddfod Eglwysig oedd yn eistedd, y pryd
 hwnnw, ac fe ddarfu iddynt gyttuno arnynt
 yn eu cymmanfa, a darfu i'r Brenin ac i'r Par-
 liament gadarnhau y rhain, fely mae act yr Un-
 ffuriad yn tyftiolaethu, ymha un y mae y Ru-
 brick ar Rheolau yn perthyn i'r llyfr Gweddi
 Gyffredin wedi eu cadarnhau gan yr awdurdod
 Frenhinol, yn gyftal ar llyfr ei hunan.

Q. Onid ydyw cadw dyddiau yn wâg Grefyddol?

A. Y mae math ar gadw dyddiau yn ddiam-
 meu yn wâg Grefydd, gan y dywedir yn *Deu-*
Deuter. 18. teronomium, fôd Brudiwr yn ffieiddra gan yr
 10. Arglwydd; ac un or camweddau ydyw, a
 Lev. 19. gynhyrfodd ddigofaint Duw i droi'r Cenhedl-
 26. oedd allan or tir. Ac mae *St. Paul* yn beio yn
 Gal. 4. 10. drwm ar y *Galatiad*, am gadw diwrnodiau, a
 11. misoedd, ac amferoedd a blynnyddoedd, y peth
 oedd mor feius yn ei olwg ef, ai fôd yn ofni
 or achos iw lasur yn eu plith hwynt, fyned oll
 yn ofer.

Q. Cadw pa fath ddyddiau a gondemnir yma?

A. Y cyfryw rai a gyslegresid gan y cen-
 hedloedd iw Gau-Dduwiau, neu y rhai yr
 oeddynt yn edrych arnynt yn ddedwydd neu
 yn anedwydd, gan mai rhain oedd ffieiddra'r
 Cenhedloedd a gondemnir yn *Neuteronomi*, neu
 y rhai a gadwai yr Iddewon gynt, ar cyfryw

er ei troi heibio ai diddymmu, etto ceisiau y Christianogion Iddewaidd rwymo'r *Galatiaid* iw cadw megis pethau anghenrheidiol i lechadwriaeth, yngwrthwyneb ir llafur a gymerau'r Apostol iw gosod hwy yn rhyddion yn rhyddid yr Efengyl ac i athrawiaeth lechadwriaeth drwy Grist yn unig, yr hyn nid yn ddiachos a wnae iddo ef ofni am danynt.

Q. A waherddir yn yr yscrythur lân, gadw y cyfryw ddyddiau ac a arferir eu cadw ymlith Christianogion?

A. Na waherddir; oblegid mae Duw ei hûn, yr hwn a ffeiddia frudiwr amseroedd, yn ordeinio amryw ddyddiau Gwylion, er coffa'r trugareddau gynt, megis Gwyl y Pasc, yr wythnosau, ar pebyll; heb-law hyn cadwodd Christ ei hun wyl a ordeiniasai'r Eglwys, viz. Gwyl y Cyssegriad: Ac mae arfer gyffredin yr holl Eglwysydd Christianogol, o ordeinio a chadw dyddiau cyhoeddus o ddiolchgarwch ac ympryd, yn ddigon o reswm i brofi na waherddir mo hynny yn yr yscrythur lân, ymmarn holl Gristianogion y byd.

Q. Beth a ellir ei ddywedyd ymhlaid y cyfryw ddyddiau wrth ystyrio diben eu hordinhâd hwy?

A. Oblegid fod diolchgarwch nid yn unig yn beth da, ac yn ddledswydd fawr hefyd, a bod yn weddus rhoddi mawl i Dduw, am y bendithion a dderbyniafom ganddo, mae nid yn unig yn gyfreithlon, ond yn glodforus, er mwyn rhoddi diolch, ordeinio a chadw dyddiau, er coffau yn arbennig y cyfryw fendithiau, ac i ddiolch am danynt, gan fod Sancteiddiad y cyfryw ddyddiau yn arwydd o'r diolchgarwch hwnnw, ac yn rhan o'r anrhydedd gyfaddas a ddylem ni eu talu i Dduw am ei anrhaethol fendithion.

Q. Onid yw'r dyddiau Gwylion hyn yn rhwymo

*mawr Duw i rai amserau neu llduol, yr hon a bae-
ddu gael ei gosod allan yn helaeth bob amser?*

A. Nid oes fodd i wneuthur un ddledswydd, onid mewn rhyw amser neu ei gilydd, ac o fod amser pennodol wedi ei osod allan i'r ddledswydd hon, nid yw hynny ond er mwyn sicrhau rhyw amser i wneuthur y ddledswydd, rhag y fyddei i freuolder dynion, ac i wâg drafferthion y byd ei disodli yn lân, ai hyspeilio or cyfan. Ac er nad ydyw gwasanaeth uchelwyliau ond byrr ac anaml, etto ychwanegir wrth hyn yr ewyllys ar egni' i fyw yn Dduwiol, am y tro, ac o'i harfer yn fynych, daw Duwioldeb or diwedd i'w chyflawn addfedwch. Y peth y mae'r efengyl yn ei orchymyn ydyw, calon barod yn wastad i arferu pob rhinwedd Gristianogol bob amser, a phob cyfleusdra a geffir; nid bod yn wastad ar y gwaith ar gorchwyl hwn, gan nad oes fodd i ddyn wneuthur amryw ddledswyddau arunwaith.

Q. Onid yw sancteiddio i Dduw fwy o ddyddiau nag un, yn erbyn meddwl y pedwerydd Gorchymyn, Chwe diwrnod y gweithi; O herwydd p'ham y dadlennarhai nad yw swy cyfreithlon i awdurdod ddynol wahardd gweithio ar un dydd or chwech, nag ydyw gwahardd cadw yn sanctaidd y seithfedd dydd?

A. Mae yn eglur wrth yr uchelwyliau y rhai a ordeiniodd Duw ei hun gynt, gan fod pob un o honynt i barhau dros wythnos or lleiaf, nad gorchymyn yw, (chwe diwrnod y gweithi) ond geiriau ydynt fydd yn unig, yn rhoddi cennad i weithio dros hynny o amser yn gyffredin, oblegid nad oes fodd na fyddau'r chweched yn un o ddyddiau'r uchelwyl; Ac nis gallwn feddwl y gwrthddywedau Duw ei orchymyn ei hun drwy ordinhâd wrthwynebol iddo. Megis pan orchmynnodd i ddynion
rodidi

roddi degwm or hyn oll a lwyddase iddynt, ni waharddodd aberthau gwirfodd, felly pan orchmynnodd ef gadw yn Sanctaidd un diwrnod or faith, nid yw hynny yn llestair ir eglwys sancteiddio i Dduw ddyddiau eraill allan o'r chwech, fel y gwnaeth eglwys yr Iddewon, i ba un y rhoddwyd y gorchymmyn, wrth gyfsegru 'r Deml, a Gwyl y coelbrennau, &c.

Q. Onid ydym yn rheswm yn erbyn cadw Gwyliau, fod eglwys Loegr-wrth Gyfsegru dyddiau, yn ei hymgyffelybu ei hunan i Eglwys Rhyfain?

A. Nid wyfi yn deall mo i fôd, o herwydd cydymffurfiaid i ryw Eglwys yn y cyfryw ordinadau ar a dueddant i ychwanegu Duwioldeb, yn ôl yr yscrythur lân, a Rheol ac arfer y Brif Eglwys, peth gweddol yw ac nid oes fodd i neb weled bai ar hyn: Ac nid oes fai ar Eglwys Rufain am Gyfsegru dyddiau ond am impio arnynt y cyfryw arferau twyllodrus coelgrefyddol, yn erbyn Gwarant yr yscrythur lân, ac oesoedd puraf yr Eglwys: am ba achos ac amryw eraill mwy pwysfawr, y bu raid ini ymadel ar Eglwys honno.

Q. Onid yw ymarfer o ddyddiau Gwylion ei ormodedd ac asiaeth, yn ddigon o achos i wneuthur eu troi hwynt heibio?

A. Rheswm dwys gennyf yw hwn, ac yn fy marn'i fy'ndebig i hwnnw a wneid gynt yn erbyn grym a rhinweddau y Grefydd Gristianogol, o achos bod rhai yn byw yn wrthyn or anfucheddol ac yn cywilyddio eu proffes; ond fel nad yw y rheswm hwnnw yn gallu gwneuthur dim niwed ir ffydd ei hunan, er cymmaint o gywilydd y mae yn ei beri i Gristianogion; felly nid yw camarfer y tymhorau sanctaidd hyn, ddim amgenach na dangos llygredigaeth dynol ryw, drwy droi ei hymborth yn wenwyn; ac nid yw fath yn y byd
ar

ar anglod ir ordinhâd. Dymunwn ar Gristianogion ystyrio hyn y modd difrifaf, ac i ennill parch ir cyfryw ddyddiau cyfsegredig drwy ymarfer Duwioldeb ac Elusenau, rhag ofn y bydd rhaid in llywodraethwyr ysprydol roddi. 'i lawr y Gwyliau hyn, fel y mae yn ddiammau ddarfod ir Brîf Eglwys wneuthur, a rhai defodau Apostolaidd, sef y Cariad-wleddoedd ar Cûsan cariadus, o achos na pheidiau pobl a'i camarferu hwynt.

Q. Beth oedd dechrenad y Gwyliau hynny yn y Brîf-Eglwys, y rhai a goffawyd, er mwyn y Merthyri?

A. Yr anrhydedd fawr yr oedd y bobl yn ei rhoddi gynt ir sawl a ddioddefaseu dros y Grefydd Gristianogol, ac a roisau ei bywyd i lawr er ei chadarnhau; Ar yr achos yma cymwys y gwelent wneuthur cymmaint o barch iw coffadwriaeth, ag a allent fyth ei wneuthur, fel y galle rai eraill fod yn amyneddgar ac yn galonnog fel nhwythau, (fel hyn y profsesau Eglwys *Smyrna*, y dylent hwy garu 'r *Euseb. Hist. L. 4. p. 15.* Merthyron, o herwydd ei bod hwy yn ddifcyblion a dilynwyr ein Harglwydd, ac am ei mawr gariad iw Brenin a'i Hathro) Ac fel nad elai ffydd a chrefydd yn gwbl anwobrwyol, ie, yn y byd hwn.

Q. Pa fodd yr oeddynt yn arfer o gadw y dyddiau Gwylion hyn?

A. Yr oeddynt yn arferol o ymgyswrtio unwaith yn y flwyddyn wrth feddau y Merthyron, i wneuthur yno adroddiad hynod o'i dioddefodau a'u Gorfoleddau, i foli eu rhinweddau, i fendithio Duw am eu siamplau Duwiol, am eu buchedd Sanctaidd, ai marwolaeth ddedwydd heblaw hynny yr oeddynt yn cadw y dyddiau hyn trwy ddangos mawr gariad ac elusenau i'r Tlodion, a thrwy gydlawenyachu
a'u

a'u gilydd yn gymhedrol. Ac fel y perthyn i weddeiddra, a Symlrwydd Christianogion.

Q. Oedd yr Eglwys o'r dechreuad yn arferol o gadw'r Gwyliau blynyddol hyn?

A. Diammeu mai hên arfer oeddynt; er nas gwyddir yn jawn mo'i dechreuad; yn Actau Merthyrddod St. *Ignatius*, nyni a wyddom, fod y rhai oedd yn gweled ei ddioddefiadau, or achos hwnnw yn cyhoeddi dydd ei Ferthyrddod, (yr hwn, yn ol meddwl gwyr dyscedig, a a ddigwyddodd ynghylch y flwyddyn 110.) fel y galle Eglwys *Antioch* ymgyfarfod yr amfer hwnnw, i gadw coffadwriaeth am y fath filwr Gwrol, a Merthyr i Ghrist. Ar ôl hyn yr ydym yn darllen fod Eglwys *Smyrna* yn rhoddi cyfrif o Ferthyrolaeth *Polycarpus*. (yr hon a fu. *A. C.* 168.) Ac or man lle y claddwydd ei escyrn ef; Ac heb law hyn yn proffesu yr ymgyfarfyddent yn y lle hwnnw, i gadw dydd Gwyl Genedigaeth ei Ferthyrolaeth ef, mewn llawenydd a hyfrydwch; i gosio'r hyn a ddioddefodd, ac i gynnefino ac i baratoi y rheini a ddioddefent rhag llaw. *Tertullian* yr hwn sy'bur ofalus yn rhoddi cyfrif o weithredoedd y Brif Eglwys, a ddywaid fod Christianogion yn cyfarfod bob blwyddyn i gadw dyddiau Genedigaeth y merthyri hynny yw ei dioddefaint. Ac yn amser yr ymerawdwr *Constantinus*, fe' orchmynnwyd cadw y dyddiau hynny yn ofalus ac yn ddyfal jawn, ac 4° c. 23° yr oeddyd yn ei cyfrif hwynt yn annuwiol, y sawl a esceulusent ddyfod i gyfarfod eu Cydgristianogion ar y cyfryw amserau.

Q. Pa ham y galwent ddyddiau eu Marwolaeth yn ddyddiau eu Genedigaeth?

A. Oblegid y rhain a gyfifrid yn wîr ddyddiau eu Genedigaeth, pan yr oeddynt wedi eu rhyddhau oddiwrth flinderau a gosidiau y
byd

Act. Mart. Ignat.

Euseb. Hist. l. 4. c. 15.

De vit. Const. lib. 4. c. 23.

byd helbulus, wedi eu derchafu allan o gyr-rhaedd ac ergid pechod a phrofedigaeth, wedi eu gwaredu allan o ddyffryn dagrau, a chae-rau Angeu, a thrueni, a chwedi eu haileni i lawenydd a dedwyddwch bywyd tragwyddol, etifeddiaeth anllygredig na ddiſlanna fyth.

Q. Pa fodd y dylem gadw Gwyliau'r Eglwys?

A. Y cyfryw fodd ac y bo ini ateb y dibennion yr ordeiniwyd hwynt oi plegit: trwy foli Duw, trwy gydnabod yn ofstnygedig âc yn ddiolchgar ei drugareddau ef, a thrwy sicrhau ein hiechadwriaeth, wrth gredu yn ddiyscog ddirgeledigaethau ein prynnedigaeth, a thrwy ganlyn Prif-Batrymmau Duwioldeb, y rhai a ofodwyd on blaen.

Q. Para fath gadw y cyfryw ddyddiau a wasnaetha i ateb y dibennion hyn?

A. Nyni a ddylem ddyfod yn wastad i'r Gwasanaeth cyffredin, a chyfrannu or cymmun bendigedig, os bydd iw gael. Nyni a ddylem helaethu ein gweddiau gartref, a pheidio â gadel i drafferthion y byd ein rhwystro, ond lleia'y gallom. Nyni a ddylem ddangos ein llawenydd yn enwedig, trwy ddangos cariad ac elusen i'r cymmydogion tlodion. Os cofio yr ydym ddirgeledigaethau ein prynedigaeth neu un o Byngciau ein ffydd, nyni a ddylem gadarnhau ein crediniaeth yn eu gylch, wrth ystyrio'r holl resymman, ar ba rai yr adeileidir ef, fel y gallom roddi cyfrif da or gobaith fydd ynom. Nyni a ddylem offrymmu i Dduw o ddyfnder ein calonnau Aberth Mawl, ac ymroddi i gyflawni'r holl ddledswyddau digwyddol arnom, o achos ein bod ni yn credu y cyfryw Bwngc. Os coffau un or Sainc't y byddwn, rhaid ini ystyrio pa rinwedd fwyaf oedd arno, a thrwy ba foddion y daeth ef i fod mor berffaith; Ac yno ein holi ein hunain

i weled faint yw'r diffyg yn ein dledfwydd, a thaer weddio ar Dduw ar iddo faddeu ein Camwedddau oll a aethant heibio, ac ar iddo ein cryfhau ni ai râs, i fod rhag llaw yn gyffelyb yn ein bucheddau i'r siamplau rhagorol a ofodwyd on blaen.

Q. Pa fodd y Gorchmynnir cadw dyddiau Gwylion tan y Gyfraith?

A. Fel nag ymddangosai neb oflaen yr Arglwydd yn waglaw, ac y rhoddai pob un yn ol ei allu, &c. ymha un y cynhwyfir dledfwydd enwedigol pob dyn, ar ei ben, pan ddeuau i addoli Duw ar y cyfryw wyliau, viz. i ddyfod a rhodd offrwm derchafel; y cyfryw fath oedd deyrnged o ddiolchgarwch i Dduw, Ac heb law hyn Adnabyddiaeth oi Arglwyddiaeth oruchaf ef tros bawb oll, Yn o'l y Rheol hon, y dygeu 'r Iddewon ar wyliau 'r pasg, yscub blaen ffrwyth eu cynhaiaf at yr offeiriad, ac yr oedd ef iw gwhwfan o flaen yr Arglwydd, ac nid oedd iddynt, cyn gwneuthur hyn, mor cennad i fwytta'r ŷd. Ac ar yr wyl yma y talent eu cyntaf-anedig a degymmau 'oi hanifeiliaid. Ar wyl y Sulgwyn, ar o'l gorphen y cynhaiaf, dygent ddwy o dorthau gwhwfau eu hŷd newydd, ar bara amfer hefyd y talent eu degymmau ŷd, or hyn oll a ddyrnasent, a theyrnged hefyd o Ddegymmau gwirfodd. Rhoddir at hyn y gorchymmyn i beidio a hel y tir, i adel rhyw faint i'r Tlawd iw loffa, yr hwn oedd ail offrwm i Dduw ei hun; Ar wyl y pebyll yr offrymid Blaenffrwyth o ddegymmau Gwin, ac o-lew, yr hyn oedd offrymmau y tymmor hwnnw. A phan orchmynnwyd cadw 'r wyl hon, mae Duw yn peri hefyd, na lossir rawn-win eu Gwinllan, er mwyn y dieithr, y tlawd ar ymddifad.

Deuter. 16. 16, 17.

Lev. 23. 17,

o 22.

Deut. 24.

21.

Q. Pa faint o rwymedigaeth fydd ar Gristianogion i ddilyn eu harfer hwynt yn hyn o beth?

*A. Y maent yn rhwym yn ddiammeu i beidio ac ymddangos o flaen yr Arglwydd yn waglaw. Nid yw ddigon fod un yn rhoi amferoedd eraill, ond rhan briodol or addoliad ydyw, a ddylid ei harferu ar amserau cyffegredig. Oblegid nid tebig yw gweithredoedd dynion yn eu cymmanfau Sanctaidd, iw Gweithredoedd prifat amferoedd eraill; oblegid fod eu holl weithredoedd cyhoeddus, yw cyfrif megis gweithred un dyn, a gweddi y cwbl yw gweddi gynnulledig un-oll. Para wafanaeth bynnag y mae Duw yn ei ofyn gan un dyn ar ei ben ei hun, yr un y mae yn ei ofyn hefyd gan bawb, pan ymgynnhullont at eu gilydd, megis pe byddent ond un dyn, gan ei fod yn Dduw i'r Corph fel y mae'n Eglwys, yn gyftal ac i un aelod o honi fel y mae'n Gristion: fel hyn yr ordeinias St. Paul, pan ymresymmae ef ynghylch offrymmau Sanctaidd mewn cymanfeydd: Dymma arfer y Prif Gristianogion, fel y mae yn eglur iw weled allan o *Justin Martyr* ac *Irenaeus*.*

*1 Cor. 16.
2.*

Q. Pa fodd y mae rhai yn halogi'r dyddiau Gwylion?

A. Pan na bônt yn gwneuthur dim cyfrif o honynt, dim rhagoriaeth rhyngddynt a dyddiau cyffredin; pan werrir hwynt mewn pechod ac oferedd, mewn gormodedd a bryntni; pan fô ein difyrwrch ni yn anrhesymmol, ac yn anifeiliaidd, a phan fôm yn ei gosod allan mewn anghymedrolder, a thwyll a thrachwant. Ac mae'n chwanegu at ein pechodau y cyfryw amferoedd, ein bod ni yn camarferu coffadwriaeth y bendithion mwyaf, drwy gymeryd achlysur o honynt i ddigio Duw.

Q. Pa lesbâdd fydd iw gael o gadw Gwyliau yn ddifri?

A. Mae'n

A. Mae'n dangos, y barch fawr fy gennym 'i ordeiniadau'r Eglwys a'n hufyddod in llywodraethwyr ysprydol, i ba rai y dylem fod yn oftyngedig, megis ir rhai sy'n gwilio dros ein heneidiau. Mae yn gwneuthur ini graffu yn well ar ddirgeledigaethau ein prynedigaeth: mae'n llenwi ein calonnau a diolchgarwch teimladwy o ddaioni Duw tuag attom. Mae'n derchafu ein meddyliau tûchaf ir byd, ac yn tynnu ein heneidiau i dymmer o garu yn ddifrif. Mae'n ennyn ynom eiddigedd call a chariad gwresog i gyflawni dledswyddau ein crefydd; Ac mae yn chwannog jaw'n i'n gwneud ni yn barod i wneuthur pob peth, ac i ddioddef pob helynt erlidiol er mwyn enw'r *Jesu*.

P Gweddiau.

I.

HOll-alluog Dduw yr hwn a ordeiniaist *Am Râs i*
fugeiliaid ac Athrawon, a llywodraeth- *gadw Dy-*
wyr yn dy Eglwys 'i berffeithio 'r Sainc, i *ddiau gwy-*
weithio dy weinidogaeth, i adeiladu Corph *lion yn jaw'n*
Christ; Gwna fi yn ofalus i gadw'r hôll or- *ac yn ddy-*
deiniadau hynny 'y rhai a ordeinir ir dibennion *ladwy.*
rhogorol hyn; Ac yn wastad i gyfrif y dyddiau a osodir ith wasanaeth di, ac a gyssegrir ith addoliad, yn gryfhâd mawr i wendid fy natur, yr hon ni ddichon ddal allan yn wastad i'th wasanaethu a choifio am danat. Na chynnwys drafferthion y byd hwn, nag un taer ymgais i'w meddiannu, dynnu fy meddyliau yn llwyr ar eu hol fel yr esceuluswyf y cyfleusdra dedwyddol a gaffwyf'i weithio allan fy Jechadwriaeth. Na âd imi eu camatfer ai gwarrio hwy mewn pleseuau cnawdol; ond caniadha imi

lawenychu drwy gymhedrolder, a Gweddeidd-
dra, a Pharatoa fy meddwl yn fy holl lonych-
dod corphorol, ith wasanaethu di yn fwy awy-
ddus a difir holl ddyddiau fy mywyd. Gwna
imi ddyfod ith wasanaeth cyhoeddus di yn
esceulus ar yr holl ddyddiau cysegredig hyn,
a bydded imi ddyfod i'th dŷ di a meddyliau
darparus, ac ymarweddiad dwys, a chalon
ddefosionol ddiolchgar. Pâr imi wrando dy
air yn ddisfrif, ai gymeryd attaf fy hun, mor
deimladwy, fel y gwyppwyf allan o hono ef,
beth yw cyffwr fy enaid. Gwna imi nessau at dy
allor a chariad gwrefog, a thrwy gadarn ymroi
i ufyddhau i ti yn well. Pâr imi gofio dirge-
ledigaethau fy mhrynedigaeth mewn eithaf
gostyng-eiddrwydd, a meddeliau derchafedig
ynghylch dy ddaioni anrhaethadwy, a thrwy
gydnabod yn ddiolchgyr y mawr gariad a
ddanghosaist i blant dynion: Bydded i fuche-
ddau marwhaŷ dy Sainc di fy nerchafu'i uwch-
ben pleferau'r cnawd; a bydded y siamplau a
roesant o'i Duwioldeb ai hynawsder, eu go-
styng-eiddrwydd a'i cariad, eu haddfwynder a'i
dioddefgarwch wedi eu hargraffu yn wastad mor
fywiol ar fy meddwl, fel y bo fy muchedd am
hymarweddiad inneu, yn union yn debig iw
buceddau hwynt, fel y gallwyf, ar ôl cadw y
cyfryw wyliau fel hyn ymma ar y ddaiar, gadw
gwyl dragwyddol gyda thi, rhag llaw yn dy
deyrnas nefol, trwy Jesu Grist ein Harglwydd.
Amen.

II.

*Am Ras i
ddilyn En-
sampl y
Sainc.*

O Arglwydd Dduw, yngolwg pa un y mae
marwolaeth dy Sainc yn werthfawr, ac
er cyfrif en ymadawiad hwynt yn drueni, etto
mae eu gobaith hwynt yn llawn o anfarwoldeb;
Acar ol ychydig gyftudd derbyniant yma wobr
helaeth:

helaeth : Bydded coffadwriaeth eu dioddefia-
dau hwy yn gynnorthwy ith weision y sawl
a ymdrechaut a profedigaethau ac a blinderau
yma ar y ddaiar : Tola nerth a chenfigen eu
gelynion ; fel y delo pob un a erlidir dy Egl-
wys 'i edifeirwch, neu fel y gwradwydder eu
hamcanion gwaedlyd iw herbyn, fel y gogo-
nedder dy enw di tros yr holl Genhedlaethau ;
fel y prysuro dy deyrnas di ath ddyfodiad, fel
y casso dy Sainc di fwynhau perffeithrwydd eu
Gogoniant, drwy adgyfodiad eu cyrph a der-
byn coron cyfiawnder, yr hon a ddarperiaist i
bawb a ymddiriedant ynot. Ac i minneu fod
yn un o honynt, fel y gallom oll gyd-foliannu
dy enw dros byth bythoedd. *Amen.*

P E N. I.

Dydd yr Arglwydd.

Q. *PA ran o'n hamser a ddewisodd Duw yn
ddiattreg ac yn ddiymmod iw wasanaeth
priodol ei hun yn unig ?*

A. Un dydd o saith, yr hwn a orchmynnodd
ef i gadw yn sanctaidd.

Q. *Beth yr ydych yn ei ddeall wrth gadw dydd
yn sanctaidd ?*

A. Ei ofod ef heibio i wasanaethu Duw, yn
yr Eglwys, ac yn eich cartref hefyd, drwy
ymattal oddiwrth orchwylion eich galwedigaeth
gyffredin, neu ryw helyntion a chwaryddion
bydol, an rhwystrant i wasanaethu Duw, ac
fy'n erbyn dyfod i'r Eglwys ac a ddychont ddi-
ddydd y dibennion, er mwyn pa rai y neill-
duwyd y diwrnod oddiwrth orchwylion cyffre-
din.

Q. Pa

Q. Pa ddydd a osodwyd heibio ar y cyntaf i'r pwrpas yma?

Gen. 2. 3. A. Y feithfed; o herwydd ar ôl i Dduw mewn chwe diwrnod creü nêf a daiar, y môr ac oll fydd ynddynt, ef a orphywysodd y feithfed dydd, ac ai sancteiddiodd ef.

Q. Pa beth yr ydych yn ei feddwl, pan ddywettoch fod Duw wedi gorphywys oddiwrth ei weithredoedd?

A. I fod ef wedi gorphen creü pob peth, a bod y byd ei gid wedi ei wneuthur.

Q. Pa ham y gorchmynnwyd i'r Iddewon, gadw'r feithfed dydd, yr hwn a elwir dydd Sadwrn?

Ezek. 20. A. I fod yn arwydd pa Dduw a addolent, wrth bar-un y proffesent mai Iehovah, ac nid 20. un arall oedd Duw Israel; ac o ran hynny oedd Exod. 31. yn ordinhâd ragorol i w cadw hwy oddiwrth 13. eulun-addoliaeth. Oblegid wrth sancteiddio'r feithfed dydd, ar ôl gweithio chwe diwrnod, y tystiolaethent mai addolwyr y Duw hwnnw yn unig oeddynt, yr hwn a wnaethau nef a daiar. Ar ôl iddo fod chwe diwrnod yn gwneuthur y gwaith mawr hwnnw, efe a orphywysodd y feithfed dydd; ac am hynny y gorchmynnodd y rhan gymmwys hon oi hamfer, yn arwydd mai iddo ef yn unig y perthinau eu gwasanaeth crefyddol hwynt: Ac wrth sancteiddio y feithfed dydd hwnnw, fef y Sadwrn, professu a wnaent mai Gwasanaethwyr i Iehovah oeddynt, mewn perthynasrwydd enwedigol a phriodol iddynt hwy eu hunain; fef mai Gwasanaethwyr i'r Duw hwnnw oeddynt, a Deut. 5. 15. waredafe Israel allan o Dir yr Aipht, ac o dŷ'r caethiwed. Canys ar y Foreu-wyl a'r dydd hwnnw, a gadwent hwy yn Sabboath, y boddodd ef Pharaah a'i holl lü yn y môr côch ar yr un dydd y gwareddodd efe yr Israeliaid allan o law'r Aiphtwyr.

Q. Pa

Q. Pa futt a pha fodd y mae Christianogion yn rhwymedig i gadw y cyfryw ddydd?

A. Mae'n rhaid i'r Christion yn gyftal ag i'r Iddew, ar ôl treulio chwe diwrnod ar ei waith ei hun, Sancteiddio y feithfed, fel y bo iddo wrth hynny ei broffesu ei hunan yn wasanaethwr i Dduw Creawdr nef a daiar, yn gyftal ar Iddew : ond nid ydynt yn cyttuno ar yr un diwrnod ; Mae'r Christion yn dewis y dydd cyntaf or wythnos yn orphywyfdra iddo ef, Gan ei fod wrth hynny yn ei broffesu ei hun yn wasanaethwr i'r un Duw, yr hwn ar foreu, y dydd hwnnw a orchfygodd Satan, ac an gwareddodd ni allan on Caethiwed Ysrydol, drwy adgyfodi Iesu Grist ein Harglwydd oddiwrth y meirw, drwy ennill ini yn lle Canaan ddaiarol, etifeddiaeth anllygredig yn y nesoedd.

Q. Para awdurdod sydd gennym am newid y diwrnod o'r feithfed i'r cyntaf or wythnos?

A. Awdurdod ag arfer yr Apostolion fan- Ar. 20. 7.
 ŷtaidd, y rhai a blannasant y ffydd Gristiano- 1 Cor. 16. 2.
 gol ar y cyntaf, y sawl yn hyn a ganlynnasant ddull a defnydd bucheddol y pedwerydd gorchymyn. Oblegid ymwared *Israel* allan or Aipht drwy law *Moses* a amcanwyd yn arwydd ac yn wyfl or ymwared ysprydol oedd 'i ddyfod trwy Grist. Yr oedd y *Canaan* honno hefyd, i ba un yr oeddynt yn myned, yn arwydd or etifeddiaeth nefol, yr oedd rhai a brynnasfei Christ yn ei disgwil. Gan fod gan hynny y sylwedd yn gyrru y cysgod ymaith, mae'r drefn wedi newid, ac nid ym ni mwy i addoli Duw ac igredu ynddo, megis pe bae yn rhagddangos ac yn sicrhau ei addewid drwy arwyddion, ond fel yn Dduw a gyflawnodd yn barod ei holl addewid hyd yr eithaf.

Q. Pa ham y gelwir y dydd cyntaf or wythnos yn ddydd yr Arglwydd?

A. Nid

A. Nid o herwydd ei gyffegru iw wasanaeth ef yn unig, ond o herwydd adgyfodi o'n Harglwydd Iesu Grist ar y dydd hwnnw oddiwrth y Meirw; a gorphywys o hono ef oddiwrth waith ein prynnedigaeth, yr hwn a orphennodd efe ar y dydd hwnnw wrth ei adgyfodiad.

Q. Pa fodd yr oedd yr Apostolion, ar Prif Gristianogion yn cadw y dydd hwn?

A. Mae'n eglur iw weled allan or yfcrythur lân, mai'r dydd cyntaf or wythnos, oedd yr amser pwyntiedig i ymgysfurfod i wasanaethu Duw ar Gyhoedd. Ar y dydd hwn yr oedd yr Apostolion ei gyd wedi dyfod i'r un lle, pan ddescynnodd yr yspryd glân mor-amlwg ar-
AE. 2. 1. nynt yw cymhwyso hwynt i droi'r byd pechadurus a'r Dduw; Gwelwn mai ar y dydd hwn
AE. 20. 7. yr oedd St. Paul yn pregethu yn Troas, wedi i'r Discyblion ddyfod ynghyd i dorri bara, wrth ba un y dylem ni ddeall, naill ai Ministriad y Cymmun, neu eu gwledd gariadus hwynt, yr hon a arferwyd yn wastad yr un amser ar Cymmun. A phan y mae'r Apostol yn annog y
1 Cor. 16. *Corinthiaid* i borthi angen y brodyr erlidus, mae yn ddigon eglur yn gorchymmyn gwneuthur hynny, pan ddelont ynghyd ar y dydd cyntaf or wythnos.

Q. Pa fodd yr oedd yr arfer o gadw y dydd hwn yn y Brif-Eglwys?

A. Mae *Justin Martyr* a *Pliny* yn dangos yn eglur, fod Christianogion Gwlad a thref, yr amseroedd hynny yn dyfod ynghyd ar Gyhoedd ar y Suliau. A phan fyddent felly yn yr unfan, eu harfer nhw oedd darllen yr Apostolion, ar prophwydi i'r bobl, ac heb law hyn yr oedd eu Heglwyfswyr yn rhoddi iddynt yn eu pregethau lawer ychwaneg o Gynghorion dwysion ynghylch y ffydd Gristianogol, ac ymarweddiad fucheddol. Gwnaent eu dwys weddiau ar Dduw,
 2 ei

ei gŷd ar Gyhoedd ac yn un ai gilydd, a chânt Pŷalmau o fawl in Iachawdr; a phawb a fae yn bresennol a gyfrannent o'r cymmun bendigedig, ac yr oedd arfer yr amser hwnnw o ddanfôn y bara ar gwin cyŷlegredig i'r absennol. Yr oedd yn cenniocca i'r anghenus pa un bynnag ai Gw-ragedd gweddwon, ai plant ymddifaid, ai car-charorion ai dieithraid oeddynt, neu eraill a ddigwyddau fod mewn clefyd ac eisiau.

Q. Er mai henw priodolaf y dydd hwn, fel y geilm St. Ioan ef, yw dydd yr Arglwydd, oedd y Prif Grist'nogion yn petrusio ei alw ef yn ddydd Sŷl?

A. Nag oeddynt; Mae Justin Martyr a Thertullian ill dau, yn ei alw ef felly: oblegid iddo ddigwydd ar yr un dydd or wythnos a gysse-grafeu y Cenhedlhoedd gynt i'r Haul; am hynny gan ei bod nhw yn ei ddynabod ef yn well wrth yr henw hwnnw, Darfu i Dadau yr Eglwys weled yn dda, ei gadw yn gyffredinol yn eu llythyrau, ar llyfrau a scrifennasant i am-ddiffyn y ffydd at Bennaethiaid y Cenhedloedd: Ac yn anarferol iawn y gelwir ef wrth un henw arall yn ordinadau a chyfreithiau, y rhai cyntaf or Ymedrodwyr Cristnogol. Heblaw hyn, gwedde'r henw hwnnw iddo o'r goreu oblegid i fod wedi ei gyssegru er anrhydedd ein Hiachawdwr, yr hwn a eilw'r Prophwyd haul Cyfiawnder yr hwn a ydoedd i godi a meddiginiaeth yn ei escyll: Mal. 4. 2.

Q. Newn para Synniad a gellir galw Dydd yr Arglwydd yn Sabbath?

A. Oblegid yr y'm yn gorphywys ar y dydd hwnnw oddiwrth orchwylion ein galwedigaethau cyffredin, a phob gwaith bydol arall, ac yn ei gyssegru ef i wafanaethu Duw yn unig, gwafanaeth pwy un yw gwîr fraint. Ond mae'r Scrythur, a holl hênawdwyr sy'n rhoi cyfrif or
D
Eglwys,

Eglwys, yn rhoi Henw'r Sabbath ir dydd Sadwrn yn unig sef Sabbath yr Iddewon; ac nid oes ond ychydig o flynnnyddoedd er pan y mae yn arwyddocau dydd yr Arglwydd, am hynny or bod yr Enw o dueddu at ffordd yr Iddewon, yn fwy nac a ddylid i ddywedyd yn erbyn, y sawl a arferant y gair mewn Synniad Gristianogol, etto am amryw o achosion, ni ddylei Grist'nogion mo'r bôd yn rhy hôff o alw dydd yr Arglwydd yn Ddydd Sabbath.

Q. Onid oeddid yn yr hên amser yn Cadw'r Sabbath yn gystal a dydd yr Arglwydd?

*Col. 2. 14.
16.*

A. Er nad oedd raid Cadw Sabbath yr Iddewon, ar ôl i'r Apostolion ordeinio Dydd yr Arglwydd, ac ar ôl i'n Iachawdwr ddyleu yfcrifen law yr Ordeiniadau; am hynny yr oedd mo'r anrhesymmol Condemnio Cristianogion am na chadwent Sabbath yr Iddewon ac am droi heibio eu Ceremoniau eraill hwynt. Etto yn y Ddwyrain, ple yr oedd yr Efengyl wedi ffynnu oreu ymmhlith yr Iddewon, y rhai oedd ynt yn parhau i roddi parch i Ordiniadau *Moses*, gwelodd yr Eglwys gyd-ddwyn cymhelled ar Iddewon a droesent yn Gristianogion, a chadw y Sadwrn yn Ddydd-gwyl Defosionol, ar ba un yr ymgyfarfyddent i weddio ac i wneuthur Dyledswyddau Crefyddol eraill, fel y mae'n eglur iw weled yn amryw fannau yn yr Hên-Dadau. Ond pr'un bynnag i ochet rhwystr, yr oeddynt yn dywedyd wrth bawb, mai mewn ffordd Gristianogol yr oeddynt hwy yn, ei gadw; ac yr oedd yr arfer ymma cymhelled oddiwrth fod yn gyffredin a bôd y Gorrllwin oll yr un amser heb law *Milan* yn *Italia* yn cadw'r Sadwrn yn Ddydd ymryd.

*Athan. de
Sement.
Socr. Hist.
Eccl. lib. 6.
c. 8.
Basil. Epif.
289. ad
Cesa.*

Q. Para arfer arbennig a gadwe'r Prif Gristnogion yn eu gwasanaeth ar ddydd yr Arglwydd?

A. Yr oeddynt yn arfer o weddio yn ei feffyll;

fyll; i beri ini gofio wrth hynny ein Hadgyfodiad, neu ein Hadferriad drwy râs Crist, trwy ba un y gwaredwyd ni oddiwrth ein pechodau, ac oddiwrth Golyn Angeu. Ac i'r Can. 20. oedd unwaith cymmaint bryd cadw'r arfer hon i fynu, a darfod i'r cyngor mawr yn Nice, pan oedd rhai yn dechreu ei esceuluso, ofod allan eu hordinhâd i bawb ei gadw fel ei gilidd, ac i bawb fod yn ei sefyll, pan weddiant ar Dduw ar ddydd yr Arglwydd,

Q. A weddau i ddyn ymprydio ar ddydd yr Arglwydd?

A. Na weddau ddim: O herwydd dydd ydyw a ddylid ei gadw mewn llawenydd, oblegid ar hwn yr ym yn coffau adgyfodiad Crist; ac am hynny nyni a ddylem ymgadw rhag pob peth a fo tebig i bruddder a thristwch. Yr oedd y Prif Gristnogion yn gwahardd y fâth beth tan boen fawr, ac ni ymprydient ar y dydd hwn yn y Grawys chwaith: Yr oedd yr Hereticiaid y rhai a wadent Adgyfodiad Christ, yn ymprydio bob Sûl, oblegid nid oeddynt fodlon i roddi dim parch i'r dirgeledigaeth.

Q. Oedd yr Ymedrodwyr Cristianogol yn arferu *Euseb. de*
eu hawdurdod i orchymmyn i'w deiliaid, gadw y *vit. Con-*
dydd hwn yn Sanctaidd? *stant. lib. 4:*

A. Darfu i *Constantine* a *Theodosius* ill dau c. 18.
wahardd i'w Deiliaid halogi y dydd hwn, naill ai trwy orchwylion yn eu galwedigaeth cyffredin, yscatfydd fod rhai o honynt yn ddieithriaid ac yn Elynion i'r ffyd Gristinogawl neu drwy chwareuon cyhoedd, fel na chymyscid mo wasanaeth Duw, a'r chwaryddion halogedig hynny.

Q. Pa fodd y dyle Grist'nogion gadw y dydd hwn?

A. Nid yw ddigon ini orphywys oddiwrth orchwylion ein galwedigaeth, ond mae yn

rhaid ini dreulio ein hamser i wafanaethu Duw yn y cyfryw ddledswyddau, a ddichon dueddu fwyaf tuag at ogoniant iddo ef, ac Jechadwriaeth i'n Heneidiau. Rhaid ini gyrchu mewn rhôl a threfn ir Eglwys yn wastad, rhaid ini gyd-weddio ar gynnulleidfa gyffredin, gwrando ei air Sanctaidd, derbyn y cymmun bendigedig pan allom ei gael, a rhoddi Elusen ir tlodion, os bydd cenniocca iddynt. Pan fo'm ar ein pennau ein hunain, rhaid ini ychwanegu at ein Dafosiwnau cyffredin, ac yn y rhan fwyaf o honynt rhoddi diolch am weithredoedd y creadigaeth a'n prynnedigaeth; Drwy ddwyn i'n côf bob un o'r trugareddau, ar y dderbyniafom oddiwrth yr haelioni nefol erioed hyd yr awrhon: I helaethu ein gwybodaeth drwy ddarllen a myfyrio ar ryw Destyn ysprydol, i ddysgu ein plant a'n teuluoedd, i ymweled a'r cleifion ar tlodion, ai diddanu hwynt, wrth rodidi iddynt ryw gynnorthwy cyfamferol: Ac os ymddiddan y byddwn a'n ceraint a'n cymmydogion, i dymheru ein hymadrodd ac amneidiau pwylllog buddiol i ychwanegu Duwioldeb, ac i gymeryd mawr ofal na bo dim furni a chwerwedd ynghymyfg ein meddyliau difrif, gwaftad.

Q. Beth dybygwch ydym 'r ddledswydd fwyaf ar y dydd hwn?

A. Dyfod ir Eglwys ir cynnulleidfaeoedd Sanctaidd, ni ddyle ddim mo'n dal ni oddiyno, oddieithr clefyd, neu pan na bo gennym mo'r modd i ddyfod: oblegid gan fôd y dydd wedi ei gyssegru nid yn unig i ogoneddu Duw ai addoli ef, ond wedi ei ordeinio hefyd ir diben hwn, fel y proffesom o flaen pawb mai Christ'nogion ydym; mae'n arwydd nad 'ym yn gofalu ond ychydig am yr un or ddau, os nyni a ddeil allan or gwafanaeth ar y cyfryw amferau

rau. Nid oedd dim flinach ar y Prif Gristnogion, na phan nid allent ddyfod i'r Eglwys, naill ai o achos clefyd, neu garchar, neu ei gyrru allan oi gwlad; nid rhyw wâg escusion a wasnaethau iw hescusodi, os y nhw niddeuent i'r Eglwys, ond yr oeddid yn ei cospi hwynt yn ôl ei haeddiant.

Q. Pa faint yw'r ynnill, neu beth a fyddwn gwell o gadw dydd yr Arglwydd yn ddefafionol?

A. Y Mae yn cadw gwasanaeth Duw ar ei draed yn gyhoeddus ac yn gyffredin, yr hwn a esculufid yn y man, pe na bydde ddim iw gynnal, heb law cyfreithiau ac ordinadau dynion, mae'n cynnal gwybodaeth a phroffes weledig or ffydd Gristianogol yn y byd, pan, er cymmaint fydd ô ymrysonau ymmhlith Cristnogion mewn pethau eraill, maent yn cyttuno oll, i gadw y dydd hwn i goffau Adgyfodiad ein Iachawdr. A phan ystyriom pa faint o amser y mae y rhan fwyaf o ddynion yn ei dreulio; i geisio y pethau sy raid iddynt yn y byd hwn, Ac mo'r ddiofal ydynt, y sawl fydd yn byw mewn llawnder a hawddfyd; am y pethau sy'n perthyn iw heneidiau; mae'r amser gosodedig hwn yn wir angenrhaid, i ddyscu'r annyscedig drwy bregethu iddynt, a'i Cateceisio hwynt, Ac i ddwyn ar gôf ei dledswyddau, i'r sawl a fo yn eu gwynfyd yn rhŷ chwanog i anghosio Dŵw. Heb law hyn wrth dreulio'r dydd hwn mewn gwasanaeth Dduwiol, yr ym yn ynnill mwy o nerth ac ô ymroâd i wneuthur Ewyllys Duw bawb yn ei le ei hun, trwy yr wythnos sy'n canlyn.

Q. Gan mai rhan fawr o ddledswydd y dydd hwn yw rhoddi diolch, dymuno arnoch ddangos imi, beth fydd yn perthyn i'r ddledswydd hon?

A. Teilwng gydnabod Bendithion Duw, rhoddi

rhoddi union barch iddynt, a gwneuthur ein goreu o fyw wrth ei fodd ef o'i plegid.

Q. Pa bryd y gellir dywedyd ein bod ni yn cydnabod trugareddau Duw fel y dylem?

A. Pan nas gadawn iddynt fyned heibio, heb graffu arnynt, a gwneud pris o honynt, ond pan ystyriom hwynt yn fynych ag yn ofalus, drwy ddal fulw arnynt; A phan nas bo'm yn cyfri ein bod ni yn haeddu'r pethau daionus a roddwyd ini, o achos ein Nerth, neu'n Synwyr ein hunain, neu er mwyn rhyw Greadur arall, ond yn cyfaddeu, mai eu derbyn yr 'ym oddiwrth Dduw yn unig: Y mae pob ymffrôft ynom ein hunain yn prinhaus a'r haelioni y rhoddwr.

Q. Pa bryd y gellir dywedyd ein bod ni yn perchi trugareddau Duw fel y dylem?

A. Pan fo'm yn ei cadw hwynt yn ein côf, ac yn myfyrio arnynt yn fynych, gan fod yn naturiol i ddyn gofio y peth y bo gantho sawr-barch iddo; pan fo'm heb rwgnach tan ein rhan, ond yn gwbl fodlon i'r cyflwr y bo rhagluniaeth Duw wedi ei lunio ai drefnu ini.

Q. Pa beth a dalwn adref i Dduw i ddangos ein bôd yn ddiolchgar iddo ef?

A. Nyni a ddylem broffesu ein bod ni yn hyderu arno, ac yn disgwil wrtho, a'n bod yn rhwymedig iddo, am yr holl bethau da ar y feddom; nyni a ddylem ddatcan i'r byd a sain glodforus mo'r deimladwy ydym o'i ddaioni ef tuagatom, a threuthu ei holl weithredoedd rhyfeddol ef: Nyni a ddylem ddiddanu ei weinidogion, a'i Blant tan eu holl gystuddiau, a Synnio yn fyber ar ei holl aelodau tlodion helbulus ef yn ei hamryw angenrheidiau, canys y sawl fy'n rhoddi Elusen fy'n aberthu mawl. Nyni a ddylem fod yn ofalus i ufyddhau iddo mewn pob dledswydd a orchmynnodd, yn ôl

y Dat-

y Datcuddiad a wnaeth ef oi Ewyllys ini, a bod yn barod i offrw m ein pethau anwylaf yn y byd hwn, ie ein bywyd, er derchafu ei ogoniant ef, ac er Maentumio ei wirionedd.

T Gweddiau.

I.

GOgoniant a fo iti o fy Nuw, yr hwn o do-^{Am Ras i} Am Ras i
sturi wrth wendid dynol, yr hon ni ddi-^{gadw dydd} gadw dydd
chon yn wastad osod ei meddwl arnat, fel y^{yr Arglwydd} yr Arglwydd
gwna'r Sainc't oddiuchod, a ordeiniaist uchel-^{yn ddefosi-} yn ddefosi-
wyl o bwrapas i gofio am danat. Gogoniant
a fo iti am gymmhesuro y feithfed ran o'n
hamser iti dy hun, ac am fôd mo'r haelionus
wrthym a chaniadhau ini y cyfan, onid hyn o'n
hamser in hangenrheidiau (an difyrwrch) ein
hunain. Edrychwyf fi beunydd ar hyn, yn
rhagorfraint ac yn ddedwyddwch imi, o fod
gennif ddydd gorphywysdra wedi ei osod hei-
bio ith wasnaethu di, ac i ofalu am fy enaid :
O fod gennif ddiwrnod rhydd oddiwrth rwy-
strau a thrafferthion y byd, ymmha un nid oes
imi ddim iw wneuthur, ond ith foli ac ith ga-
ru di. Dyro imi râs ith addoli di ar fy mhen
fy hun or neulldu, ac yn y gynnulleidfa; i'w
dreulio yngwneuthur daioni, yngweithredoedd
Angenrheidiau, Duwioldeb, ac elusen, mewn
gweddi, mawl, a myfyrdod. O bydded imi
fyth yn ddiwrnod cyslegredig i Dduw, yn
ddiwrnod o Gariad, o gorphywysdra, ac ad-
newyddiad nefol: Caniadha, O Arglwydd,
nid yn unig imi fy hunan dy addoli di fel y
dylwn, ond imi roddi hefyd orphywysdra ac
ennyd i'm holl dylwyth, i bawb a fo tan fy
fiars, ith wasnaethu hefyd, i adel 'im hanifei-
liaid orphywys, gan fod gwŷr daionus yn
drugarog wrth y rheini hefyd, O yspryd Ben-
digidig,

digedig, yr hwn ar ddiwrnod cyntaf or wythnos a ddescynnaiſt mewn doniau a rhadau rhyfeddol ar yr Apostolion, Descyn arnafi fel y byddwyf yn wastad yn yr yspryd ar ddydd yr Arglwydd. A chan fod y fendith o Jechadwriaeth dragwyddol, yr hon y mae Crist' no-gion yn ei choffau ar y dydd hwn yn well o laweroedd, na'r creadigaeth, yr hon yr oedd yr Iddewon yn arfer o'i choffau; O bydded ein cariad ni an mawl, ein Duwioldeb an Zêl yn gymmaint mwy nac oedd ei rhai hwynt : A hyn a erfyniaf er mwyn Jesu Grift ein Harglwydd a'n Jachawdr. *Amen.*

II.

*Diolch
cyffredinol.*

TEilwng wyti O Arglwydd nêf a daiar 'i dderbyn Gogoniant ac holl anrhydedd a gallau, O herwydd tydi a Greaist bob peth, ac er dy fwyn dy hun y maent, ac y crewyd hwynt. Tydi a greaist y Nêf, a Nef y Nefoedd ai holl luoedd, y ddaiar ac oll fydd ynddi tydi fy'n ei cynnal hwynt oll, Ac y mae llû y nefoedd yn dy glodfori di, Gogoniant a fo iti, Arglwydd Dduw Hollalluog, am greu dyn yn ôl dy ddelw dy hun, Ac am Greu cymmaint o rywogaethau Creaduriaid i ateb i'w angenrheidiau ef, Gogoniant a fo iti o Dad nefol am fy mywyd'i, am cynhalieth, am fy nerth am hiechyd, am fy nghôf am fynwyr, am fy ffreins am ceraint, am Ewyllyswyr da, ac am holl alluoedd fy enaid am corph. Gogoniant a fo iti am fy mywoliaeth ddigonol, a drefnaist imi, am y lleſhâd yr wyf yn ei dderbyn, oddiwrth fy nygiad i fynu, am fy holl ymwardau diarwybod yn gyſtal ar rheini a wn i oddiwrthynt, ac am i'th Angylion Sanctaidd fy amddiffyn, a gwersyllu o'm hamgylch. Ond uwchlaw pob dim, Gogoniant a fo iti, am rod-di

di dy fâb i farw dros fy mhechodau; Ac am yr holl fendithion ysprydol ar a brynnodd ef imi: Am fy Medydd a phob Cyfleusdra yr wyti yn ei roddi imi, i'th wasnaethu di: Ac o Gymeryd y Cymmun Sanctaidd; am bob tro yr achubaiſt fi rhag pechu, am bob daioni ar a wneis, neu feddyliais, am holl foddion Grâs ac am fy ngobaith Gogoniant, Gogoniant a fo iti. Gogonedda yr Arglwydd O fy enaid, ac oll fydd ynof Gogoneddwch ei enw Sanctaidd ef,

Gogoniant a fo iti O Arglwydd Iesu am dy holl gariad anrhaethadwy ei ddynion Colledig: Am fod yn wiw gennit ymddarostwng ei gymeryd ein hanian gwael ni arnat, am dy holl athrawiaeth Nefol i'n dyscu, am dy ryfeddodau mawrion ei beri i mi Gredu ynot, 'ath esampl ddifeius i'n harwain ni, Gogoniant a fo iti am dy loes a'th chwys Gwaedlyd, am dy holl ddwys boenau, a chwerw ofidiau dy ddioddefaint; Gogoniant a fo iti am dy Adgyfodiad Gogoneddus, a'th Dderchafael i'r Nefoedd, ac am iti Eirioli trosom ar Ddeheulaw dy Dâd; Or Arglwydd grasufol yr hwn a wneist Cymmaint trofod, pa fodd y gallaf fi fyth roddi iti Cymmaint o fawl ago Gariad ac a heuddit: Gogonedda'r Arglwydd Iesu o fy Enaid, ac oll fydd ynof, Gogoneddwch ei Enw sanctaidd ef, Gogoniant a fo iti o Yspryd Bendigedig, Gogoniant a fo iti am yr holl ddoniau, a'r rhadau rhyfeddol a roddaiſt i'r Apostolion, iw Cymhwyso hwynt ei droi'r byd oddiwrth ei pechodau, ac am roddi dy ysprydoliaeth sanctaidd i Awdwyr yr yscrythur lân; Gogoniaut a fo itiam ddiferu meddyliau Dawiol i'm henaid am yr holl allu a'r Cynorthwy ysprydol, y diddawnwch, a'r Goleuni yr wyf yn ei gael oddiwrthit, am dy râs i'm rhagflaenu, i'm hattal ac i'm

sancteiddio ! Gogoniant a fo iti yspryd bendigedig : na âd imi byth drwy fy mhechodau dy dristhau di mŵy, yr hwn wŷt yn rhoddi imi fy mywyd am llawenydd, gogonedda'r Arglwydd, O fy Enaid, ac oll fydd ynof, Gogoneddwch ei Enw sanctaidd ef.

Mwy nag a fedraf fi dreuthu, mwy nag a fedraf fi fyth feddwl am danynt, O fendith ac amrhydedd, O Ddiolch a Gogoniant a fo iti, O Drindod Addoladwy ; y Tad, a'r Mab, a'r Yspryd glân, gan yr holl Angylion, gan yr holl ddynol ryw, ar holl Greaduriaed byth ag yn dragwydd : *Amen, Amn.*

P E N. II.

Sulian Advent.

Q. *Beth yr ydych yn ei ddeall wrth Sulian Advent ?*

A. Y Pedwar Sŵl o flaen Uchel-wyl ein Iachawdwr sef ei ddydd Natalic ef, sy'n rhan o'r amser a ordeiniodd yr Eglwys i ddarparu ein Calonnau i addas fyfyrion ar Ddyfodiad Crist yn y Cnawd ?

Q. *Pa bryd yw'r Sul cyntaf yn Advent ?*

A. Y Sul cyntaf yn Advent, ydyw yn wastad y Sul nessaf at wyl *Andreas* p'r un bynnag ai o'i flaen ai o'i ôl.

Q. *A pha ryw Dymher meddwl y dylem ni goffau y Bendith mawr bwnnw o ddyfodiad Crist yn y Cnawd ?*

A. Drwy ymroi yn bur ac yn ffyddlon i'n Cyd-ffurfio ein hunain i'r Diben ar pwrpas, o achos pwy un y daeth Crist ein Iachawdwr i'r byd, Canys gan ymddangos Mab Duw i ddatod Gweithredoedd Diafol, y Gofal mwyaf a ddylem

*s. Joan. 3.
8.*

ddylem ni gymryd tra bôm ni byw yw gochel pob pechod, a marweiddio gweithredoedd y Cnawd a pheidioa gadel i bechod deyrnasu yn ein Cyrph *Rhuf. 6.* marwol, i' ufyddhau o honom iddo yn eu chw- *12.* antau, a chan ddarfod i Grift Iesu i' roddi ei hunan trosom ni, i buro iddo ei hunan bobl briod awyddus O weithredoedd dâ : ni a ddylem roddi cwbl ddiwydrwdd i ychwanegu at ein ffydd, Rinwedd, ac at Gymedrolder, amynedd, at amynedd Duwioldeb, at Dduwioldeb Garedigrwydd brawdol, ac at Garedigrwydd brawdol, Cariad, Canys os yw y pethau hyn genym ac yn aml, hwynt hwy a barant ini na bôm na segur, na diffwrwyth yngwybodaeth ein Harglwydd Iesu Grift.

Q. Para ystyriaeth y mae'r Eglwys yn ei osod yn blaen, megis yn gymmwys i wneuthur ein buchedd ni yn gyfatebol i'r Diben a'r pwrpas o ddyfodiad Crist yn y Cnawd ?

A. Yr ystyriaeth o'i ail ddyfodiad ef, i' farnu'r bŷd, pan wnelo ef ddial ar bawb ar nas ufyddhant i Efengyl Crist.

Q. Beth yr y'ch yn ei ddeall wrth Ddyfodiad Crist i farn ?

A. A descyn ein Harglwydd Iesu Grift or nêf yn ei natur ddynol yn niwedd y bŷd, ac a rhybyddia ef holl ddynol ryw, i ymddangos o flaen ei Frowdle arswydus ef ; lle y deuant i ateb am ei ffydd a'i buchedd ple yr holir ei holl weithredoedd yn ddyfal, ac lle y bernir hwynt yn o'l ei ma'th, ei Graddau, a'u rhyw naill ai i ddedwddwch, neu i ofid tragwyddol.

Q. Pa fodd y gwyddom fod barn gyffredinol i ddyfod ?

A. Y ddwy ffordd hyn : Oddiwrth yr addysc a gaffom dryw Resymmu, a thrwy Eglur dystiolaethau yr yscrythur lân.

Q. Pa fodd y mae rheswm dyn ei hun yn dangos iddo fod Barn gyffredinol ei ddyfod?

A. Y mae goleuni ein Nattur yn dangos y rhagoriaeth wreiddiol fydd rhwng y da ar drwg : O herwydd pa ham y mae pob dyn yn Cyfadde yr headdeu'r naill ei obrwyo, ar llall ei gosbi, ac yn ôl y bo rhai yn hwylio ei Gweithredoedd yn ôl yr amryw naturiaethau hyn o dda a drwg ; yn uniawn felly y mae eu gobaith hwynt, ai harfwyd. Y mae yn Canlyn ymarweddiad rhinweddol yn waftad, nid yn unig bodlonrwydd prefennol, a diddigrwydd ; Ond gobaith Cyflurus o dderbyn gwobr yn y bŷd a ddaw, pan wnelo ddŷn ryw weithred ddrwg, er dir eled y Gwnelo, mae'n pwyfo yn anesmwyth ar ei Galon ac yn ei llenwi hi yn llawn o bob arfwyd a dychryn. Ni fyddai fodd i roddi dim cyfrifiawn gwaftad o hyn, oni baen ni o honom ein hunain yn gweled fôd ini achos ei ddisgwyl Gwobrwyau a Phoenedigaethau yn y bŷd a ddaw ; A diammau mae'r Teimlad rhesymol hwn a wnae i lawer o'r Cenhedloedd gynt, garu, a pherchi. Rhinwedd a Gonestrwydd yn fwy n'au bywyd, ar pethau anwylaf ar a feddent, ag i gashau ac i Arfwydo Drigioni ac Annuwioldeb yn waeth nag Angau ; heblaw hyn, mae Duw yn ei Ragluniaeth yn y byd hwn heb wneuthur rhagoriaeth rhwng y rhai drwg ar da, y mae Gwyr da yn fynych iawn yn dioddef er mwyn Cyfiawnder hefyd ; ac y mae rhai annuwiol cyn amled yn llwyddo ac yn ffynnu, a hynny y maent hefyd drwy eu drigioni a'u Camwedd. Wrth hynny er Eglurhau Cyfiawnder Duw, fe weddau imi feddwl fôd Barn ei ddyfod, er mwyn rhoddi ei bob un wobwr neu gospedigaeth yn ôl ei uniawn haeddi-ddiant. Ag y mae *Justin Martyr*, yn dwyn y *Ad Grac. cohort. p. 1.* Cenhedloedd ar gôf fod ei gŵyr o ddyfod yn gyfre-

gyffredin yn cyfaddef y farn a ddaw. Ac yn edrych ar hynny yn achos ag yn afael dêg iddo ei scrifennu attynt ymmhlaid y Grist'nogol grefydd.

Q. Para eglurdeb sydd gennych allan o'r scrythur lân, am y farn Gyffredinol a ddaw?

A. Duw a roddes siccrwydd ei bawb, y barneu fo y bŷd drwy ein Harglwydd Iesu Grist, O herwydd darfod iddo i gyfodi ef oddiwrth y meirw: Ac mae'n iachawdwr yn dangos yn *Ar. 17. 31.* fanwl y môdd y bydd iddo ef fyned ymlaen y diwrnod hwnnw, drwy bennu amryw bethau ynghylch dydd y farn; Mae St. Paul yn dywed *Matth. 25.* dyd un eglur, y gosodir ni oll ger bron Gorfeddfaingcrist. A St. Peter a ddywaid, Dydd *Rhuf. 14.* yr Arglwydd a ddaw megis lleidr y nôs, yn yr *10.* hwn y nesoedd a ânt heibio gyda thwrf, ar *S. Pet. 11.* Defnyddiau gan wir wrês a doddant, nid oes *3. 10.* pwngc o athrawiaeth yn fwy eglur a goleu, a gwell ei sail yng'air Duw, nac yw hwn yn *Heb. 6. 2.* ghylch y farn dragwyddol.

Q. Pa bryd y bydd y farn gyffredinol hon?

A. Yn niwedd y byd, ar ôl gorphen ein profi, ac ar ôl ei bawb ddangos y da, ar drwg a fo yntho, Dyna'r uniawn adeg ei wneuthur *Rhuf. 2. 7.* Cyfiawnder i' bawb yn gyffredin, ei wobrwyo *8, 9.* y rhai oll a bywyd tragwyddol, a barhânt i wneuthur dâ, a geisiant ogoniant ac anrhydedd, ac Anllygredigaeth, ac 'i dywallt arnynt hwy, a fu anusydd i'r Gwirionedd, eithr yn ufydd ei Anghyfiawnder, llid, a digofaint, trallod ag Ing?

Q. Ond os bwrir pob dyn ar ei farwolaeth i'w stât dragwyddol o ddedwyddwch neu gospedigaeth pa raid sydd wrth farn Gyffredinol?

A. Er bod yr yscrythur yn dangos yn eglur fôd gŵyr duwiol pan ymadawant ar byd hwn, yn myn'd ei stât ddedwyddol, ar rhai annu-

annuwiol, i Stât o boen a blinder etto 'r Cwbl
 a fynega'n Jachawdwr, a'i Apostolion yng-
 hylch Barn, a'u damhegion perthynasol iddi,
 mae'n eglur ei bod ei gyd yn perthyn ir farn
 ddiwaethaf; ar gyffredinol; O herwydd dyna'r
 unig amser i'r dŷn Cyfiawn fôd yn gwbl wyn-
 fydedig, neu yu gwbl ofidus, dyna'r amser y
 Codir Cyrph dynion, Ac yn ôl y buont yn
 rhannog a'r Enaid; naill ai 'i fôd yn ufydd ei
 Dduw, a'i yn anufydd iddo ef, yn ôl hynnu y
 Cânt yr amser hwnw gyfrannu o'i wobrwiau,
 neu o'i gospedugaethau, A dyna 'r union
 amser i roddi i bawb ei ddedwyddwch, yn
 ôl y graddau ar Meswrau a haeddant; Oble-
 gid geill y defnydd a wnelo rhai o weithredo-
 edd dynion, pa un bynnag fuont ai da, ai drwg,
 ychwanegu at eu poenau neu eu gwobrwiau
 ar ôl ei marw hwynt, drwy yr Esamplau da
 neu ddrwg a roddasant; drwy'r llyfrau da,
 neu r'drwg, ar y scrifennasant, drwy'r fail a
 ofodasant i Dduwioldeb a Rhinwedd dda,
 neu drwy yr arfer a godasant i gymmeryd plaid
 ac i' Gadw drygioni ac ynfydrwydd ar eu
 traed, Dyna'r amser y Gwaistadhâ Duw bôb
 pêth ac a'i Cyfiawnhâ ef ei Ragluniaethau
 yn gyfiawn er ei fôd yn Cynwys weithiau ei
 wŷr duwiol ddioddef trwbwl a gofyd mawr,
 a syrthio i' lawer o helyntion blinion. A dy-
 na'r Amser y Cyfiawnheir daioni Duw yn eglyr,
 wrth y poenau trymmion y drefna ef i ddescyn
 am ben yr Anuwolion yn dragywydd: Heb law
 hyn mae'r farn gyffredin yn anghenrheidiol i
 ddatcan Mawrhydi a Gogoniant ein Iachawdwr
 bendigedig; fel y Caffo dderbyn rhyw faint o
 dâl a Gwobr wrth y farn Gyffredin hon sy
 yn datcan cymaint o'i Anrhydedd a'i haw-
 durdod am y Cwilydd ar Gwradwydd a dder-
 byniafeu gan ddynion annuwiol anniolchgar :

ac fel yr adnabyddir ganddo ef, ei weifion amharchedig yngwydd Angylion a dynion hefyd, iw blinder a'u dirmig anrhaethol hwynt, yr anedwydd drueiniaid, a fernir yr amser hwnnw i boenau tragwyddol i wneuthwr cyfiawnder ynghwydd y byd i'r Cyfryw rinweddau yr oeddynt hwy yn eu celu yn ofalus, drwy ei Gostyngeidrwydd, y rhai a wnae anair dynion Cenfignus, yn wrthyn ac yn anolygus, ar pethau a gyfrifae'r byd drwy ei synwyr Coeg-twyllodrus, yn wendid ac yn ynfydrwydd. Ond gallaf ddywedyd yn ychwaneg, Pan fo Dduw wedi mynegi yn eglur y bydd Barn gyffredniol, er bod gwŷr Duwiol pan ymadawant ar byd yn myned i stât o Ddedwyddwch. Ar Anuwolion i stât o boenau; mae'n wîr anghenrhaid ei ddynion Gredu hyn yn hollawl, Pe nas gallent ddyfeisio un rheswm gwafdad iw bodloni yn ei gylch.

Q. Ar law pwy y rhoddes Duw lywodraethu y farn hon?

A. Duw a ordeiniodd yr Arglwydd Iesu Grist i wnenthur barn y dydd mawr hwnnw. Duw a farna'r Byd mewn Cyfiawnder drwy'r gwir Iesu Grist a ordeiniodd efe; Mâb y dŷn yngogoniaint ei Dâd, gyd a'i Angylion. Ac yna y rhydd ef ei bawb yn ôl eu weithred; y Tâd nid yw yn barnu neb, eithr efe a roddes, bob barn i'r Mâb; gorchmynnodd i'r Apostolion bregethu i'r bobl, A thyftiolaethu mai Iesu iw'r hwn, a ordiniwyd gan Dduw yn farnwr byw a Meirw: Ar Orfeddfaingc a elwir Brawdle Crist; Wrth ba yfscrythurau mae'n eglur iw weled mai i Dduw y mae yn perthyn ein barnu ni sy weinidogion, a deiliaid iddo ef, rhoddes ef yr Awdwrdod o bassio barn arnôm yn unig i fâb y dŷn; yr hwn iw'r Ail Person yn y Drindod Fendigedig.

Act. 17. 31.

Matth. 26.

27.

Joan. 5. 22.

Act. 10. 42.

Rhuf. 44.

10.

Q. Pa

Q. Pa ham y rhoddwyd i'r Arglwydd Iesu Ghrifft awdurdod i wneuthur barn ?

Joan. 5. 23.
27.

A. Fel yr Anrhydeddeu bawb y Mâb, fel y maent yn anrhydeddu'r Tâd, ac o herwydd ei fod yn fâb dŷn, fel y derbyniau'n lachawdr, anrhydedd amlwg yn y natur ymha ŷn y dioddefasei ef, fel y byddei iddo ef yr hwn er ein mwyn a safasei o flaen Gorsfeddfaingc ddaiarol gael or achos hwnnw, ei Ordeinio yn farnwr yr holl fyd, fel y byddei iddo ef yr hwn ar ôl ei ddirmygu ai ddiystyru gan ddy-nion, ymddangos yngogoniant ei Dad, gydâ lliaws aneirif o Angylion Sanctaidd, fel y byddei'r hwn a farnwyd ac a Groeshoelwyd i'n rhyddhau ni, dderbyn Awdurdod 'i ruddhau ac ei farnu holl ddynol ryw : A chan ei fôd mewn Corph dynol ; ymddengys yn weledig , a bydd hyn yn gwbl gyfaddas ei bob peth arall a ddigwydd ar y dydd mawr hwnnw yr hyn a fydd ei gyd mewn moddion gweledig, heb-law hyn, gan y bernir dynol ryw, gan un or un naturiaeth a nhwythau , gan ddŷn tebig iddynt hwy ei hunain, a chantho deimlad o'i Gwendid hwynt, mae'n dangos yn Eglur mo'r ystyriol a fydd y farn hon, O herwydd fe wŷr oddiwrthym, ac oddiwrth gyflwr pob un o honom, ac oddiwrth bob peth a wnelo trosom, neu yn ein herbyn, naill a'i ysgafnhau ein heuo-grwydd, neu yw ychwanegu.

Q. Pwy ydyw y rheini a fernir ?

Jude 6.

A. Angylion a holl ddynol ryw ; yr Angy-lion y rhai ni chadwasant ei dechreuad a ged-wir mewn Cadwynau tragwyddol tan dywy-llwch, i farn y dydd mawr. Ac fe ddywaid
1 Cor. 6. 3. St. Paul, Oni wyddoch chwi y barnwn ni An-gylion : hynny iw, ar eisteddwn Gydâ Christ, a chyd-ymfodlonwn gida'g ef yn y farn a dra-etha ef, yr amser hwnnw yn eu herbyn, ar holl
bohl

bobl ar a fû erioed yn fyw yn y byd, ar sawl a fo'n fyw pan ddelo ein lachawdr, a gyd-geglir gar ei fron ef, yr hwn a ordein'wyd gan Dduw i farnu'r byw, a'r meirw. A hwy a fa *Math. 25.* fant oll o flaen Gorsfeddfaingc Grist mawr a by-^{32.} chan : ni ddichon gallu esceusodi Brenhinoedd *Act. 10. 42.* y ddaiar, a Gwŷr mawr, na gwaeledd y Caethwâs *Dat. 6. 15.* tlottaf, O herwydd gwaith ei Ddeheulaw ef ydynt oll : Ag nis gwneiff ef gyfrif o Nêb *Job 34. 19.* yn ôl ei graddau uchel, neu isel yn y byd, ond efe ai barna hwynt yn unig yn ôl y dâ neu'r drwg a wnaethont.

Q. Am ba bêth y bernir ni ?

A. Am bôb pêth ar a wnaethom yn y Corph pa un bynnag ai dâ ai drwg, Chwilir yn fanwl *2 Cor. 5. 10.* yr amser hwnw eu holl feddyliau, au geiriau, au Gweithredoedd, O herwydd, gan ei bôd nhw oll mewn mesur yn ddarostyngedig i' Gyfraith Dduw, hwy a holir yr amser hwnnw ynghylch ei throfeddu neu ei Chadw hi, rhaid ini yr amser hwnnw rod-di cyfrif, pa fôdd y darfu ini dalu ein dyledswyddau i Dduw, i'n Cymmydogion ac ini ein hunain ; pa ddefnydd da, a wnaethom o'r Talentau â orchmynwyd ini wneuthur y Goreu o honynt, bernir ni yn cnwedig am Esceuluso 'n Dledswyddau, ymorol manwl a fydd, am hynny yn *Matth. 25.* ymofynnion y dydd mawr hwnnw, Ac mae yn *42. &c.* rhaid rhoddi Cyfrif, nid am ein Gweithwdoedd yn unig, Ond am bôb gair segur, hynny iw anuwiol, drygionus, Canys wrth ein geiriau i'n Cyfiownhêir, Ac wrth ein Geiriau i'n Con- *Math. 12.* demnir ; Ar peth fydd fwy, amlygir ein me- *36, 37.* ddyliau dirgelaf, yngwydd yr holl fŷd, O herwydd allan or galon y tardda pob Anwi-redd ; Ag y mae brûd a bwriad un a fo yn gwneuthur rhyw beth yn fynych, yn gwneuthur rhagoriaeth rhwng ei weithredoedd, ac

Rhuf. 2. yn dangos pa ũn ai dâ ai drwg ydynt, am hynnŷ
16. y barna Duw ddirgeloedd Calonau dynion
 drwy Iesu Grift?

*Q. Wrth ba reólau y barna Duw ddynnion y
 Dyda mawr hwnnw?*

*A. Yn ôl y mâth ar futt a fo ar eu Gweithre-
 Math. 25.* doedd hwynt, yr anuwolion â ânt i gospedi-
46. gaeth dragwyddol, ond y rhai Cyfiawn ei
 fywyd tragwyddol, Am hynny fe gymhwysir
 Gwobrwyau, a Throedigaethau y byd a ddaw,
 yn ôl y Gweithredoedd dâ, neu 'r rhai drwg,
 a wnelir yn y byd hwn?

*Q. Ond a ystyfir Graddau eu Gweithredoedd dâ
 a drwg hwy, yn gystal ai Nattur au mâth hwynt?*

*A. Y Mae'r scrythur lân yn dywedyd hyn
 Luc. 12. 48.* yn eglur, i bwy bynnag y rhoddwyd llawer,
2 Cor. 19. llawer a ofynnir ganddo, yr hwn fydd yn hâu
6. yn brin, a fêd yn brin, Ar hwn fydd yn hâu
 yn helaeth, a fêd yn helaeth, Ac yn y Ddam-
 meg ynghylch y dêg darn arian, Mae'n lach-

Luc. 19. 16. awdr ei huu yn dysgu, y Gwobrwyir dynion
 yn ôl a elwant ac â ennillont, wrth farchnatta;
 ir hwn a enillafau Ddêg punt, y rhoddwyd
 Awdurdod ar ddêg Dinas: ac ir hwn a wna-
 ethau bum punt oi bunt; y rhoddwyd Aw-
 durdod ar bum dinas; Mae St. Paul yn dywe-
1 Cor. 15. dyd yn eglur, y bydd rhagoriaeth rhwng Go-
41. goniant y Saincŷ Yn yr Adgyfodiad. Ac mae'n
 lachawdwr yn dywedyd ini, y bydd cyflwr
 trigolion, *Tyru*, a *Sidon*, a *Sodom* a *Gommorah*,
 yn esmwythach yn nydd y farn, na'r Anedi
 feiriol tan yr Efengyl, Ac mae hyn yn cyttuno
 a Chyfiawnder Duw, a thrugarogrwydd ei
 Ragluniaeth; Ac yn union fel y mae rheswn
 y peth yn gofyn; Canys nid oes dim a wna
 i ddŷn fyw yn Dduwiol yn gynt na'r ystyrieth
 hon, sef y Ceiff y Gwafanaeth lleiaf ei Ob-
 rwyo: A phâ Duwiolaf fyth a fo 'r Gŵr,
 Cym-

Cymhwyfaf oll a fydd i fyw gyda Duw, a phly clettaf a fo yn ei Anwiredd, Cymhwyfaf oll a fydd i dderbyn poenau, gan dryffori iddo eu hun ychwaneg o ddigofaint erbyn dydd Digofaint.

Q. Para amser a benwyd i'n lachawdr 'i ddyfod 'i farn?

A. Awr ac amser y fessiwn mawr hwnnw a *Marc. 13.* *ordeiniwyd gan Dduw, a gadwodd ef yn ddir-32.*

gel iddo ei hûn. Am y dydd hwnnw a'r awr, ni wyr nêb, na'r Angylion fydd yn y Nêf, na'r Mâb, ond y Tâd : Mae'r Angylion fy yn rhagori mewn gwybodaeth, ac yn i wafanethu yn holl uchel orchwylion y farn ddiwaethaf, yn anhyfpuys o hon, felly hefyd y mae mâb y dŷn, yr hwn eu hun fydd ei fôd yn farnwr, Ar hwn fel y mae 'n Dduw, fy'n gwybod pob peth, etto wrth eu wybodaeth ddynol, nis gwyddai pa bryd y byddei, mae ini achos ei feddwl hyn, os ystyriwn nad oedd anghenrheidiol i Grïst wybod pob peth yn ei Nattur ddynol, Oblegid ei hundeb a'r Duwdod; pe amgen; pa fodd y Cynyddafau 'r Iesu mewn Doethineb, a ffafor gydâ Duw a dynion.

Luc. 2. 52.

Q. Pa sutr, a pha fodd y fydd ar ymddangosiad Christ?

A. Efe a ymddengys o'r nêf gyda'i Angy-2 *Thef. 1. 7.* *lion Nerthol; Efe a ddescyn 'or nêf gyd a* *1 Thef. 4.* *bloedd a llêf yr Arch-Angel, Ac ag Udcorn 16.*

Duw, ef a ddaw yn ei Ogoniant ei hûn. Ar *Luc. 9. 26.*

Tâd ar Angylion Sanctaidd, Efe a eistedd ar Orseddfaingc ei Ogoniant, a chyd-geisglir gar ei fron ef, yr holl Genhedloedd : Ac efe ai di- *Math. 25.*

dola hwynt oddiwrth ei Gilydd, megis y di- *31, 32,*

dôla y Bugail y defaid oddiwrth y Geifr. Y fawl a hûnant yn y bedd a ddeffroir, ar meirw ynghrist a gyfodant yn gyntaf; ar rhai a adâwyd a newidir ac a gippir ei fynu i gyfar-

1 Th. 4. 1. fod yr Arglwydd yn yr Awyr, yr hyn a ymddengus yn eglur, ymddanghosiad Gogoneddus y Duw mawr a'n Harglwydd Iesu Grist.
 2 Cor. 15. 51.
 Tit. 2. 13. Gogoneddus o herwydd disgleirdeb ei Gorph Nefol, wedi derbyn mwy o fawrhydi a Gogoniant fyth, drwy yr Awdurdod a roddes ei dad iddo, i fod yn farnwr Cyffredinol: Gogoneddus yn eu lû ai Gwmpeni o filoedd o Angylion Sanctaidd y rhai a waetiant arno, nid yn unig er gwneuthur mwy o harddwch iw ymddangosiad, ond fel Gwasanaethwyr ei Gyfiawnder, ac yn ddiweddaf, Gogoneddus yn nisglair Orfedd-faingc ei Ogoniant, O ba le y rhanna ef fywyd a Marwolaeth i'r holl fydd.

Q. Beth a allwn ni ddysgu oddiwrth Certeinrwydd y farn gyffredinol a ddaw?

A. I fod mo'r ofalus i reoli ein buchedd drwy ddwys ystyriaeth, ac iw threfnu yn ôl dull a graddau ein hamryw ddyledswyddau, fel y Gallwn roddi ein Cyfrif ei fynu drwy lawenydd, ac nid trwy gwilydd a Gâlar, ei wilio mo'r fanwl arnom ein hunain, drwy ddyfal holi ein ymarweddiad, fel y mŵynhâom ffafr, a chariad ein barnwr, pan ddêl i eistedd ar ei Orfeddfaingc Ofnadwy, i ymgadw rhag pechu y pechod lleiaf, oblegid nid oes un cyn lleied, na fydd rhaid rhoi cyfrif am dano, yn-nydd y Gyffredinol Gyfrif, nid ei gymmeryd rhwysg i bechu un pechod yn erbyn Cyfraith Dduw yn y dirgelwch mwyaf, oblegid yr amser hwnnw fe ddatcuddir ein holl weithredoedd ynghwydd yr holl fŷd, a cheiff pawb wybod oddiwrthynt er Cywilydd a Gwradwydd trwyddol ini, i' beidio a digalonni wrth chwedlau maleusus Celwyddog pobl annuwiol, oblegid yr amser hwnnw fe amlyga ef ein plainder a'n Gonestrwydd, ac a deru yn eu plaid, yr hwn ni ddichom gamfarnu, i wneuthur y defnydd

defnydd goreu o bob rhodd dda, a welodd Duw yn ei Ragluniaeth yn gymmwys ei roddi tan ein siars. Oblegid nad ŷm ddim amgenach na gorchwyl-ŵyr, a bôd yn rhaid ini roddi Cyfrif am danynt, i fod yn ddiragrith yn ein holl eiriau a'n Gweithredoedd : O herwydd y dydd hwnnw y datcuddir holl ddirgelion Calonnau dynion, i ochel byrbwyl farnu eraill, O herwydd y sawl a farno arall, nid ettil ef farn Duw ; i chwanegu y cyfryw weithredoedd ar a wyddom eu bod yn gwneuthur rhagoriaeth fawr bennodol rhwng dynion y dydd hwnnw ; Megis porthi'r Newynog, Dilladu'r Noeth, &c. O herwydd ni bydd ein llafur ni yn ofer yn yr Arglwydd : Ac etto ar ôl ini wneuthyr ein dyledswyddau mo'r ofalus ac y gallom, i fôd yn wir oftyngedig, ag i'n hammau ein hunain rhag ofn bod o honom yn fyrr, neu gamgymeryd o honom mewn dim : O herwydd er nas gwyddom ni ddim arnom ein hunain, etto yn hyn nis Cyfiawnheir y monom ; eithr yr Arglwydd yw yr hwn sydd yn ein barnu.

1 Cor. 4. 4.

Q. Beth a ddylem ni ddysgu oddiwrth anyspysfwrdd yr amser, pan i'n bernir ni ?

A. Yn Cymmodi ein hunain a Duw, yn ddiattreg drwy edifeirwch bŵr ddiragrith, fel na chaffo dydd digofaint Duw y monom yn amharod, i wilio yn wastad fel yr elom ymlaen fwy-fwy bôb dydd, ymmhob rhinwedd Gristianogol ; ac yr amddiffynnem ein hunain yn wastad yn erbyn pob drwg ymgais ein Gelynion ysprydol, i fôd yn ddyfal mewn pôb gweithred Dduwiol, fel pan i'n rhybuddir i ymddangos, y Ceffir ni os bydd modd yn Gwasanaethu Duw, mewn rhyw ran o'i wasanaeth ef, neu ei gilidd. I dâer weddio am râs Duw, na ddeldydd y farn ar ein Gwartha yn ddifysymwth, ac yn annisgwil, ond fel y bo ini drwy barhad

hâd mewn gweithredoedd dâ, ddisgwyl am Ogoniant, Anrhydedd, ac Anfarwoldeb.

T Gweddiau.

I.

*Am Ras i
fod yn ba-
rod i Farn.*

HOll-alluog Dduw, dyro râd i nyni i ymrthod a gweithredoedd y tywllwch, ac i wisco arfau y goleuni yn awr yn amser y fuchedd farwol hon (pryd y daeth dy Fâb Iesu Grist i ymweled a nyni mewn mawr ostyngeddrwydd) fel y byddo i ni yn y dydd diweddaſ pan ddelo efe drachefn yn ei gogoneddus fawredd, i farnu byw a meirw, gyfodi i'r fuchedd anfarwol, trwyddo ef, yr hwn sydd yn byw ac yn teyrnasu gyd a thi a'r Yspryd glân, yr awr hon ac yn dragywydd. *Amen.*

II.

*Am lwydd-
ant Gweini
dogion Duw.*

O Arglwydd Iesu Grist, yr hwn ar dy ddyfodiad cyntaf a anfonaist dy gennadwr i baratoi dy ffordd o'th flaen, Caniadha i weinidogion a goruchwiliwyr dy ddirgeledigaethau felly baratoi ac arloesi dy ffordd gan droi Calonnau y rhai anfudd i Ddoethineb y Cyfiawn, fel ar dy ail ddyfodiad i farnu'r byd i'n caffer yn bobl gymmeradwy yn dy olwg di, yr hwn wyt yn byw ac yn teyrnasu gydâ'r Tâd a'r Yspryd glân byth yn un Duw heb drangc na gorphen. *Amen.*

III.

*Am ymwa-
red oddi-
wrth brofe-
digaeth.*

DErcha, Arglwydd, attolwg i ti dy gader-nid, a thyred i'n plith, ac a mawr nerth cymmorth ni fel gan fod arnom o herwydd ein pechodau a'n hanwiredd ddirfawr luddias a rhwystr i redeg yr yrfa a ofodir o'n blaen, bydded i'th ddaionus Râd ti yn gwared ni yn e-brwydd

brwydd trwy ddiwygiad dy Fâb a'n Harglwydd
i'r hwn gydâ thi a'r Ysryd glân y byddo an-
rhydedd a gogoniant yn oes oesoedd. *Amen.*

IV.

CRedaf o fendigedig Iesu, y doi di oddiar *Escob Ken*
dy orseddfaingc a'r ddeheulaw Duw, ple *am baratto-*
i'r Eisteddi yrŵan drachefn i farnu'r byd gy- *ad yn erbyn*
dâ'th Angylion Sanctaidd: Credaf o Dâd addo- *barn.*
ladwy, y rhybyddir holl ddynol ryw, o flaen
dy orseddfaingc arswydus, yr holl feirw, ac a
ddihûner allan o'r beddau, pan chŵytho'r An-
gel yr Ud-corn diweddaſ, ar rhai oll a adawyd
yn fyw, a ymddangofant y pryd hynny o'th
flaen di; a bydd rhaid imi ac i'r holl fyd rod-di
cyfrif manwl, o'm holl feddyliau o'm geiriau,
a'm gweithredoedd, ac agorir y llyfrau y pryd
hynny, ac a bernir ni allan or llyfrau Cyfrifon
ofnadwy hynny. A cyhudda Satan ni, a'n
Cydwylbodau ein hunain, O pâr ir Udcorn di-
weddaſ leiffio yn waſtad yn fy nghluſtiau, fel
y Cofwyf beunydd am fy mawr gyfrifon, ac
modd na-ddywedwŷf, na wnelwŷf, ac na fe-
ddyliwŷf ddim, a wnelo niwed i'm Cydwylbod
neu i'th ddigio di, neu a wnelo imi arswydo y
dydd Ofnadwy hwn, Gwir O Arglwydd nad
oes dim ond Cariad a ddichon ddal allan i'r ho-
liad a'r Chwiliad dychrynlyd hwnnw, nad oes
dim ond Cariad yn unig a Gyfrifir yn deilwng,
ac a maddeuir iddo, Cariad yn unig a fendithir
yn dragwydd, O herwydd paham, Clodforaf
a charaf di byth bythoedd: Gogoniant a fo iti,
O Anwylaf fâb Duw, i' bŵy un y rhoddes y
Tâd bob barn: Pa achos fydd iddynt hwy o
Iesu fôd yn ddigalon a fo yn dy garu di, Er iw
Cariad hwy yn y bywyd hwn fod yn waſtad yn
fyr, ac yn amherffaith iawn, pan mai Cariad
a fydd yn ddiwaethaf yn farnwr arnynt, y

Cyfriw gariad ar a ddioddefodd, dros ein holl wendid, ac a fydd drugarog wrthym o'u plegid, O herwydd paham holl gariad, a holl Ogoniant, a fyddo iti. *Amen*.

P E N. III.

St. *Andreas*. *Tachwedd* 30.

Q. *Para wyl, y mae'r Eglwys yn ei gadw y dydd heddyw?*

A. Gwyl St. *Andreas*.

Q. *Mâb ei bwy oedd, ym mhara-wlâd y Ganwyd ef?*

Joan. 1.44. *A.* Fy'i ganwyd ef yn *Bethsaida* Dinas *Galilee*; sy yn sefyll a'r lan llyn *Genesareth*, Mâb ei *Jonas* Pyscodwr, o'r ddinas honno, a brawd ei *Simon Petr*, nid ydyw'r hên Awdwyr, yn Cytuno a'i gilydd, pa'r un ai hynach ai jevengach na *Phetr* oedd, y mae'r rhan fwyaf yn meddwl mae St. *Andreas* oedd y brawd J'engaf.

Q. *Pa beth a wnaeth i'n Iachawdwr ddewis ei ddiscyblion allan o Galilea?*

A. O herwydd dyna'r fan bennaf lle 'roedd ein Iachawdwr yn gwasanaethu; y peth y mae'r holl Efangyl-wyr yn gyttun wedi dal Sulw ar-
Matth. 10.37. no, ac y mae St. *Petr* yn nodi yr un peth, yn yr
Luc. 1.26. hanes y mae yn i rod-di o hynny, yn ei bregeth
Marc. 2.23. wrth *Gornelius*, y gair yr hwn a ddechreuodd
Marc. 4.13. yn *Galilea*, yn *Nazareth* Dinas o *Galilea* a caed
23. ac y dycpwyd i' fynnu ein Iachawdwr; ef a
Joan. 2.11. ddechreuodd bregethu ei Efangyl yn *Capernaum*
Matth. 17. Dinas bennaf *Galilea*; Dechreuodd ei wrthiau
2. yn *Câna* o *Galilea*, ef a wêdd-newidwyd a'r fy-
Matth. 26. nydd *Tabor*, mynydd o *Galilea*, yn *Galilea* yr
32. oedd trigfa Gyffredin ein Iachawdwr, ac y mae yn gorchymmyn iw ddiscyblion ddyfod iw we-
led

led ef i Galilea, ar ôl iddo adgyfodi oddiwrth y meirw.

Q. Oedd hyn, sef, o fod ein Iachawdwr yn gweled yn dda wneuthur ei drigfâ gyffredin yn Nhalaeth Galilea, yn ddim tystiolaeth mai efe oedd y Messias.

A. Y mae prophwydoliaeth Esay, yn per- *Esay 9. 1,*
thyn i hyn yn eglur, ac i'r pwrpas ymma y *2, 3.*
mae St. *Matthew* yn ei hail-adrodd pan ddewi- *Matth. 4.*
fei 'n Iachawdwr *Capernaum* i bregethu yno, *14.*
rhagor mewn un lle arall. Tîr *Galilea*, neu
Zabulon a *Nephtali* a fu mo'r anedwydd a *Syr-*
thio yn gyntaf o'r holl wlad i' law greulon yr
Affiriaid, o herwydd bôd eu Caethgludiad *Bren. 15.*
newydd ddigwydd iddynt, y mae *Esay* yn eu *29.*
Cysfuro hwynt drwy 'r brophwydoliaeth hon
ynghyfer yr afwydd a syrthiafei arnynt yn
drymmach nai brodyr, yn hw a gaent y rhan
fwyaf a'r bennaf o Breffenoldeb a chymdeithas
y Messias yr hwn oedd i ddyfod.

Q. Pa fodd y deffrowyd St. Andreas i ddisgwil am y Messias?

A. Trwy ei fod ef yn disgwil Ioan fedyddiwr yr hwn a ddygei ei ddyscyblion i fynu, drwy bregethu iddynt Edifeirwch, yr hon ai darpareu hwynt i groesawu athrawiaeth y Messias, dyfodiad pwy un y dywedeef ei bod yn agos, drwy ddangos iddynt ei fawrhydi ef, a maint y gwaith ar a oedd yn eu frôd ef i' gyflawni.

Q. Pa fodd y daeth St. Andreas yn gydnabyddus a'n Iachawdwr?

A. Fel yr oedd ef un diwrnod gyda'g Ioan fedyddiwr pan oedd yr Iesu yn myned heibio, ac yn ei glywed ef yn dywedyd, mai efe oedd Oen Duw) yr hwn oedd yn tynnu ymmaith bechodau'r byd, Pan glywodd y dyfidiolaeth hon, efe a ganlynodd ein Iachawdwr i'w gartref

Cyfriw gariad ar a ddioddefodd, dros ein holl wendid, ac a fydd drugarog wrthym o'u plegid, O herwydd paham holl gariad, a holl Ogoniant, a fyddo iti. *Amen*.

P E N. III.

St. *Andreas*. *Tachwedd* 30.

Q. Para wyl, y mae'r Eglwys yn ei gadw y dydd beddym?

A. Gwyl St. *Andreas*.

Q. Mâb ei bwy oedd, ymmhara-wlâd y Gan-
myd ef?

Joan. 1.44. *A.* Fy'i ganwyd ef yn *Bethsaida* Dinas *Galilee*; sy yn sefyll a'r lan llyn *Genesareth*, Mâb ei *Jonas* Pyscodwr, o'r ddinas honno, a brawd ei *Simon Petr*, nid ydyw'r hên Awdwyr, yn Cytuno a'i gilydd, pa'r un ai hynach ai jevangach na *Phetr* oedd, y mae'r rhan fwyaf yn meddwl mae St. *Andreas* oedd y brawd J'engaf.

Q. Pa beth a wnaeth i'n Iachawdwr ddewis ei ddiscyblion allan o *Galilea*?

A. O herwydd dyna'r fan bennaf lle 'roedd ein Iachawdwr yn gwafanaethu; y peth y mae'r holl Efangyl-wyr yn gyttun wedi dal Sulw ar-
Matth. 10.37. no, ac y mae St. *Petr* yn nodi yr un peth, yn yr
Luc. 1.26. hanes y mae yn i rod-di o hynny, yn ei bregeth
Marc. 2.23. wrth *Gornelius*, y gair yr hwn a ddechreuodd
Marc. 4.13. yn *Galilea*, yn *Nazareth* Dinas o *Galilea* a caed
Joan. 2.11. ac y dycpwyd i' fynnu ein Iachawdwr; ef a
ddechreuodd bregethu ei Efangyl yn *Capernaum*
Matth. 17. Dinas bennaf *Galilea*; Dechreuodd ei wrthiau
Matth. 26. yn *Câna* o *Galilea*, ef a wêdd-newidwyd a'r fy-
32. nydd *Tabor*, mynydd o *Galilea*, yn *Galilea* yr
oedd trigfa Gyffredin ein Iachawdwr, ac y mae
yn gorchymyn iw ddiscyblion ddyfod iw we-
led

led ef i *Galilea*, ar ôl iddo adgyfodi oddiwrth y meirw.

Q. Oedd hyn, fef, o fod ein Iachawdwr yn gweled yn dda wneuthur ei drigfâ gyffredin yn *Nhalaeth Galilea*, yn ddim tystiolaeth mai efe oedd y *Messias*.

A. Y mae prophwydoliaeth *Esay*, yn per- *Esay 9. 1.*
thyn i hyn yn eglur, ac i'r pwrpas ymma y ^{2, 3.}
mae *St. Matthew* yn ei hail-adrodd pan ddewi- *Matth. 4.*
fei 'n Iachawdwr *Capernâum* i bregethu yno, ^{14.}
rhagor mewn un lle arall. *Tîr Galilea*, neu
Zabulon a *Nephthali* a fu mo'r anedwydd a *Syr-*
thio yn gyntaf o'r holl wlad i' law greulon yr
Affiriaid, o herwydd bôd eu Caethgludiad *Bren. 15.*
newydd ddigwydd iddynt, y mae *Esay* yn eu ^{29.}
Cyssuro hwynt drwy 'r brophwydoliaeth hon
ynghyfer yr aflwydd a syrthiafei arnynt yn
drymmach nai brodyr, ynhw a gaent y rhan
fwyaf a'r bennaf o *Bressenoldeb* a chymdeithas
y *Messias* yr hwn oedd i ddyfod.

Q. Pa fodd y deffrowyd *St. Andreas* i ddisgwil am y *Messias*?

A. Trwy ei fod ef yn disgwil *Ioan* fedyddiwr yr hwn a ddygei ei ddyfscybllion i fynu, drwy bregethu iddynt *Edifeirwch*, yr hon ai darpareu hwynt i groesawu athrawiaeth y *Messias*, dyfodiad pwy un y dywedeef ei bod yn agos, drwy ddangos iddynt ei fawrhydi ef, a maint y gwaith ar a oedd yn eu frôd ef i' gyflawni.

Q. Pa fodd y daeth *St. Andreas* yn gydnabyddus a'n Iachawdwr?

A. Fel yr oedd ef un diwrnod gyda'g *Ioan* fedyddiwr pan oedd yr Iesu yn myned heibio, ac yn ei glywed ef yn dywedyd, mai efe oedd *Oen Duw* yr hwn oedd yn tynnu ymmaith bechodau'r byd, Pan glywodd y dyftiolaeth hon, efe a ganlynodd ein Iachawdwr i'w gartref

gan wrando ar eu gynghorion ac ychwanegu ei ffydd wrth ymddiddan ag ef: O herwydd pam dywaid llawer o'r awdwyr gynt, mai efe a alwyd yn gyntaf, i fod yn ddiscybl, ond nid felly yr oedd, os ystyriwn ymmhellach o herwydd er mai efe oedd y Cyntaf o'r discyblion a ddaeth at Grist, etto nis galwyd mono ef tan ar ôl hynny.

Q. Beth oedd y peth cyntaf a wnaeth ef, ar ôl iddo Gredu yn y Messias?

A. Efe a aeth at ei frawd *Simon*, ac a ddyweddodd wrtho y newydd llawen hwn, fefddarfod iddo ef gael y Messias, Dymuniad y byd a'r Dedwyddwch yr oeddynt wedi bôd yn hîr yn hiraethu am dano, y Crist a addawsid drwy'r prophwydi, ac ai Cyrchodd ef yn union at yr Iesu, ar ôl aros yno ennyd fechan, dychwelasant iw tai eu hunain i weithio yn eu Celfyddyd.

Q. Pa bryd y daeth St. Andreas i fod yn ddiscybl i'n Iachawdwr, ac iw ganlyn ef yn wastad?

A. Ynghylch pen y flwyddyn, ar ôl iddo dderbyn Cyflawn fodlondeb am Fawrhydia Duwdod Person ein Iachawdwr Christ, wrth y tynniad rhyfeddol o bysgod, Gorch'mynnodd iddo ef ai frawd *Petr*, ei ganlyn ef, o bwrpas iw gwneuthur hwynt yn byscodwyr dynion; ar ôl hynny hwy a ymadawfant ar Cwbl ac a'i dilynasant ef yn wastad, ac wedi hynny y Galwodd ef hwynt i'r fwydd, ac i'r Anrhydedd Apostolaidd.

Q. Pa beth a ddaeth o St. Andreas ar ôl Derchafael Crist?

A. Fe ddywaid yr ysgolheigion gynt yn Gyf-
Socrat.
Eccl. Hist. fredin ddarfod i'r Apostolion gyttuno ymmysc
lib. 16. 19. ei gilydd drwy fwrw Caelbren medd rhai, mae
Euseb. lib. 'n debig mai drwy yspysol gyfrwyddyd yr yf-
1. c. 1. pryd glân, i' bara ran o'r byd yr â pob un o
honynt:

honynt : a dyfod o *Scythia* 'i ran St. *Andreas* yn y ddosparthiad hon, ai Chyffiniau, a'r Gwledyd oi hamgylch.

Q *P'le y rhoddwyd y Merthyr St. Andreas 'i farwolaeth ?*

A. Ar ôl ir Apostol bendigedig hwn blannu'r Efengyl mewn amryw leoedd, a throï llawer ir ffydd drwy ei boen ai lafur aneffygiol, daeth ar y diwedd i Patræ yn *Achaia*, lle y Cadarnhaodd ef y Gwirionedd yr oedd ef yn ei ddysgu, wrth roddi i lawr ei einioes er ei mwryn, O herwydd pan geisïe droi *Egeas* Rhaglaw *Achaia*, a chadw ei ddyfscyblion newydd oddi wrth wadu'r ffydd, y sawl a geisïe'r Rhaglaw eidenu a'idwrdio yn ei hôl iw heulyn Addolïeth gynt, bob modd ar a fedre i ddyfeisio, fy gyffroes y Rhaglaw yn i erbyn, a hwn a orchmynnodd i fflangellu ef yn gyntaf, ac wedi hynny, ei Groeshoelio, ac rhag iddo farw yn fuan, fel y byddei ei boenau ef yn fwy parhaus ef a rwymwyd wrth y Groes a Chyrt yn lle hoelion.

Q *Pa gyfrif pellach a fedrŵch chwi roddi yn-bylch ei Groeshoeliad ef ?*

A. Pan oeddynt yn myned ac ef ei ddioddef, yr oedd yn dangos ei fod yn ddiarfwyd, yn llonychol, a phan ddaeth o fewn y golwg Cyn-taf i'r Grôes, ef ai Cyfarchodd hi yn garedig fel hyn: sef, mai hîr y buasei ef yn disgwyl ac yn chwennych yr awr ddedwyddol honno, fod y Groes wedi ei Chyssegru wrth ddwyn arni Gorph Crist, ei fod ef yn ddiscybl ag yn ddi-lynwr i'r neb a Grogwyd unwaith arni, ac fel y byddei yn fodd o'i ddŵyn ef yn ddiogel at ei Arglwydd; gan ma'i ar yr Offeryn hwn y buasei iw Arglwydd ei brynnu ef: Ar ôl iddo weddio ag annog y bobl i fôd yn ddianwadal, ac i gyflawn barhau yn y ffydd, fo'i rhwymwyd

wrth y Groes, ar ba'r un y bu ef ynghrog dros ddau-ddydd, yn parhau i ddysgu ac i athrawiaethu'r bobl, drwy'r amser : A phan oeddid yn taer-ddeifyfu ar y Rhag-law i sparrio ei fywyd yr oedd yn ymbil yn daerach ar yr Arglwydd, a'r iddo roddi cennad iddo ef y tro ymma i ymadael a'r byd, ac i selio Gwirionedd ei Grefydd ai waed, y peth a wnaeth, ar hyn yn ôl ei ddymuniad a ddigwyddodd.

Q. Para lûn oedd ar Groes St. Andreas ?

A. Fe ddywedir fôd mâth offeryn ei Ferthyr-dod ef yn o an-arferol, yn debig i'r llythyren X. Groes-ymgroes dau ddarn o bren yn Croesi ei gilydd yn ei hanner ; ac wrth hyn yr adwaenir hwynt yn arferol wrth yr henw hwn, fef Croes St. *Andreas.*

Q. Beth a ddaeth o'i Gorph ef ?

A. Ar ôl ei gymmeryd i' lawr oddiar y Groes, ef a bêr-aroglwyd, ac a'i diwarthwyd yn weddus ac yn barchedig gan *Maximilla* Arglwyddes Uchel-râdd, gyfoethog, symmudwyd ef wedi hynny 'i *Constantinople* gan *Gwstennin Fawr*, ac ai dodwyd yn yr Eglwys fawr honno : To. 2. pag. ar a adeiladasei ef o barch i'r Apostolion.

41.

Q. Beth a allwn ni ddysgu wrth Gadw'r dydd Gwyl hwn ?

A. I wneuthur ein goreu bawb fel y gallo yn ôl y moddion a fo ganddo yn ei le a'i Alwedigaeth, i' ddwyn ein Cyfnasaf, ein ceraint a'n Cyfeillion i fôd yn ddilyn-wyr ac yn weision i'r Bendigedig Iesu, i' ddangos nad ydym fodlon i fath yn y byd ar ddrwg gael ei rwyfc yn eu plith hwynt, ac i ymroi i wahardd bob bai Ceryddol, i fentrio sicrhau, ac ychwanegu eu dedwyddwch tragywyddawl, er yscatfydd iddynt gymmeryd hynny yn angharedig : Cymmeryd pob Cyfleusdra a'r a gaffom 'i ddangos iddynt beunydd mo'r anghenrhaid ydyw, ac mo'r ddedd.

ddedwydd a fyddei iddynt fyw yn dduwiol: i ddarparu ein Eneidiau drwy farwhâd ac Edi-feirwch, i dderbyn yr holl radau Nefol, ar a Orchmynnir ini yn yr Ordinhâd Efangylaidd, i ddioddef holl Gystuddiau, a blinderau'r bywyd hwn, ac i fod yn amyneddgar drwy fodloni i bob peth ar a drefno Duw; i gymmeryd ei fynu y Groes yn llawen, ac i orfoleddu pan i'n Cyfrifer yn deilwng i ddioddef o herwydd enw'r Iesu; fel pan ddatcuddir ei Ogoniant ef, 1 Pet. 4. 13. y byddom ni yn llawen, ac a gorfoleddom.

Q. Pa bryd y gellir dywedyd fod rhai mewn Gwirionedd yn dioddef er mwyn yr Iesu, ac o achos y ffydd?

A. Nid yn unig pan fo'nt yn dewis dioddef yn hyttrach na gwadu'r ffydd Gristianogol, neu eu phroffessu ar gyhoedd ond pan fônt yn dioddef o herwydd un rhan neu bwngc angenrheidiol, para ûn bynnag a'i o ffydd, neu fuchedd, a fo'n perthyn i Natturiaeth, neu i burdeb y Grist'nogol Grefydd; a phan ddewisent dioddef, cyn yr ymwrthodant a dim or Gwirionedd ar a hyfpyssodd Duw iddynt hwy.

Q. Pa fodd y mae rhagluniaeth Duw, yn Cadw gwyr duwiol yn y cyfryw ddioddefiadau?

A. Naill ai trwy eu hamddiffyn hwy oddiwrth y Cyfryw raddau o brofedigaeth orchfygol, a fydd yn drêch na hwynt ac yn ormod o faich i nerth neu amynedd un dŷn ei ddioddef: Neu os bydd y Profedigaethau yn fwy na mwy, ac yn anghyffredin wrth rododi Cynorthwy iddynt, a Diddanwch rhagorol Oddiwrth yr yspryd glân, naill a'i drwy eu Cadw hwynt oddiwrth y Cyfryw brofedigaeth, na fyddent hwy abl i orchfygu, neu wrth ddan-gos iddynt, ynghyd ag ef, y ffordd ar modd i'w ochel.

Q. Pa

Q. Pa bryd y gallwn ni, pan fo'm yn dioddef o herwydd ein ffydd, ddisgwil yn hyderus wrth Ragulinaeth Dduw am ei hyspysol gynnorthwy ef?

A. Pan fo'm yn ofalus i gyflawni ein dledfwydd, ac i wneuthur ein rhan ymmhob peth yn ôl y bo Duw yn i ofyn: A phan na wnelom ddim yn erbyn ein rhwymedigaethau Christianogol, na Chydwybod dda, naill ai i ochel dioddefiadau, neu i ddiengc allan o honynt: Rhêol iw hon nas dylem ni m'oi thorri ar achos yn y bÿd: Sêf nas dylem wneuthur dim a fo yn erbyn rheolau a Gorchmynion y ffydd, i wasaneuthu'r ffydd ei hunan.

Q. Mewn pa dymher meddwl y dylei wyr Duwiol ddioddef yn achos ei ffydd?

A. Mewn ammynedd rhag ofn iddynt digalonni a blino; mewn addfwynder rhag ofn iddynt chwerwi, a diglloni yn erbyn eu herlidwyr, drwy Gariadoldeb, fel y Gorchfygont Ddrwg a dâ, mewn ymddiried yn rhagluniaeth Dduw, y Cynnal ef hwynt ai râs tan eu dioddefiadau; Ac a gwared ef hwynt yn ei amser da ei hun; Mewn llawenydd a Diolchgarwch, yn gymmaint ai bod hwynt yn Gyfrannogion o ddioddefaint Crist, a phan ddatcuddier ei ogoniant ef, hwy a lawenychant, ac a orfoleddant?

T Gweddiau.

I.

*Am Râd i
droi oddi-
wrth bechod*

HOLL-alluog Dduw, yr hwn a roddaiſt gyfryw râd i'th feudigedig Apostol S. *Andreas*, fel yr ufuddhaodd efe yn ebrwydd i alwad dy Fâb Iesu Ghrif; ac ai dilynodd ef yn ddirwyſtr: Caniadha ini oll Gristianogion wedi ein galw gan dy air bendigedig, yn frau ymroddi o honom yn ufudd i gyflawni dy Sanctaidd

Ōtaidd Orchymynion, trwy yr unrhyw Iesu
Grift ein Harglwydd. *Amen.*

II.

DUW Tâd trugarog yr hwn nid wyt yn *Am gynnor-*
dirmysgu uchenaidd Calon gystuddiedig *thwy mewn*
nac adduned y gorthrymmedic: cynnorthwya *trallod a*
yn drugarog ein Gweddian, y rhai yr ydym ni *blinfyd.*
yn eu gwneuthur ger dy fron yn ein trallod a'n
blinfyd, pa bryd bynnac y gwascant arnom:
a gwrando ni yn rasusol fel y bo i'r drygau
hynny, y rhai y mae ystryw a dichell diafol
neu ddyn yn eu gwneuthur i'n herbyn, fyned
yn ofer, a thrwy ragluniaeth dy ddaioni di,
iddynt fod yn wascaredic, modd nan' briwer
dy weision drwy erlyn neb, a gallu o honom
byth ddiolch iti yn dy lân Eglwys, trwy Iesu
Grift eni Harglwydd. *Amen.*

III.

OIesu fendigedig; yr hwn yn dy ddoeth *Mr. Kettle-*
ragluniaeth a weli yn dda weithiau alw *well.*
dy weision ffyddlon i ddwyn êu Croes, ac i *Am Râd i*
ddioddddef er dy fwyn, yr hwn a ddiodddefaist *ddioddddef*
y farwolaeth wradwyddusaf trostynt: Na *fel y gwe-*
ddug fi i ddioddef, nes iti yn gyntaf fy nar- *ddei Gri-*
paru, am cymmhwysf i hynny, ac na ddôd *stion da.*
arna fi ddim mwy nag a allwyf trwy dy nerth
di ei ddioddddef yn foddol ac yu ddiolchgar,
na ryfygwyf byth fy mwrw fy hun ar berigl,
heb iti fy ngalw, na rhedeg o'm pen fy hun,
ei ddioddddef drwy ympiniwn, a Chamgymeri-
aeth; dôd imi râs 'i fyw yn ôl rheolau fy ffydd
Sanctaidd: fel y byddwyf galonnog a didda-
nol wrth ddioddddef o'i phlegid. Cadw fi yn
ddiyscog yn fy ffydd o'th nefol wirionoddau,
a Gwna imi fyth eu proffessu hwynt yn ddi-
ofn; Dôd imi ammynedd i ddwyn fy nghrôes,
ac

ac addfwynder i ddioddef fy Erlidwyr, Cariad tuag attynt, i fadden'r Cam â wnaethont a mi; ac i weddio arnat ar iti roddi iddynt faddeuant; Nertha fi i ymddiried yn dy ddai-
oni di, am gynnorthwy ac ymwared; Ac i fefydlu fy ffydd i ar yr llawenydd nefol hwnnw, i bara un nid ydyw dioddefiadau'r byd hwn yn deilwng i'w Cyffelybu, fel drwy fod yn gyfrannog o'th ddioddefaint di, y gallwyf orfoleddu pan ddatcuddier dy Ogoniant, i bwy ūn gyda'r Tâd a'r yspryd glân y byddo holl Anrhydedd a Gogoniant byth bythoedd. *Amen.*

IV.

*Tros yr
Eglwys dan
Erlid.*

O Holl-alluog Arglwydd yr hwn a brynnast ist iti dy hun Eglwys a'th waed priod, Edrych a golwg dy drugaredd ar yr unrhyw, pafodd, a phale bynnag ar y bo Cyfing arni drwy'r holl fyd; Edrych, Trugarhâ wrth ei holl Gyfstyddiau, a gwared hi allan o honynt yn dy amfer da dy hun; Cadw hi yn dy wirionedd. Amddiffyn hi, rhag Heresia, a gau Athrawiaethau, mewn ffydd yn gystal ac mewn ymarweddiaid; A rhag Schismau fy yn ei rhwygo yn ddarnau, A phan ryngo fôdd iti ei phrofi hi a thrallod, neu flinderau, gwna i'r rheini ei glanhau yn unig, eithr nid difrodi ymoni, Adfywhâ yspryd amyneddgar ymmhlith ei holl Aelodau, pan fo yn ochen dan gyflwr cystyddiol, fel y Gallont yn rhwydd ymadel a phob mantes ac Elw fydol er mwyn cymryd i'fynu y Groês, yn foddol ac yn llawen, a'i dwyn ar dy ôl di, fel ar ôl iddynt Escoi yn ofalus rhag holl ffyrdd twyll ac anwiredd, Er mwyn eu Cadw ei hunain rhag dioddef, y caffoent naill a'i cudymwaredu gan dy fraich Cadarn, neu eu Gwobrwyo yn Nheyrnas

Nheyrnas nef, p'le gyda'r Tâd a'r Yspryd
glân, yr ydwyti yn byw ac yn teyrnasu yn un
Duw heb drangc na gorphen. *Amen.*

P E N. IV.

St. Thomas. *Hydref 21.*

Q. **P**A ddydd Gwyl y mae'r Eglwys yn ei gadw
heddym?

D. Dydd gŵyl St. Thomas yr Apostol.

Q. Beth oedd ei Henw ef heb law Thomas?

A. *Didymus*; yn hwn yn Roêg ac yn Siri-
aêg a arwyddocâ Efell; fel y 'gwna Thomas
hefyd yn Hebræaêg, gan mai arfer yr Idde-
won ydyw, pan ymdeithriant mewn gwledydd
dieithr, neu pan gartrefant ymhlith Groeg-
wŷr a Rhufeiniaid ei gymeryd arnynt Henw
Grôeg, neu Ladin a fo gyffelib, neu weithiau
o'r ūn Arwyddocâd au henw yn eu gwlad eu
hunain.

Q. Gwr o bara wlad oedd yr Apostol hwn, a
phwy oedd ei dylwyth?

A. Nid ydyw'r Efengyl yn rhoddi dim ha-
neshyspysol o'r un o'r ddau, diammau mai
Iddew oedd, yn Gyffelybol o *Galilea*, ag y
mae'n debyg iawn mai pyscodwr oedd yn ôl ei
Grefft, oblegid pan welodd St. Petr yn dda ar
ôl Adgffodiad ein Iachawdwr ddychwel i bys-
cotta i ynill ei fywyd, yr oedd Thomas yn gy- *Ioan 21: 2.*
faill iddo ef.

Q. Ar ôl ei alw ef i fôd yn Apostol, para dy-
stiolaeth a roddes ef, o'i Ewyllysgarwch i ganlyn
ein Iachawdwr?

A. Pan oedd yr Apostolion eraill yn ceisio *Ioan 11: 8.*
troi ein Iachawdwr rhag dychwelyd i *Iudea*,
p'le roed ef wedi ymroi i fynd i godi ei
H anwyl

anwyl *Lazarus* ar oedd newydd farw rhag a fyddei i'r Iddewon ei labyddio ef a Cherrig, fel y Ceisiasant o'r blaen, y mae *St. Thomas* yn deusyf arnynt na rwystrent mo'i Siwrneu ef yno, py Costiai hynny iddynt eu bywyd; Gan ddywedyd: Awn ninuau hefyd fel y byddom feirw gydâ'g ef, y mae'n debig ei fod ef yn meddwl, mai yn lle Codi *Lazarus* ô farw i fwy,

Ioan 11. 16. a gyrrid hwynt oll i'w beddau gyda'g ef?

Q. Pa fodd y trinodd ein Iachawdr ddyldra a diweddarwch deall St. Thomas; yr hwn ychydig cyn i'n Hiachawdwr ddioddef ar y Groes, pan fynegai wrth ei ddyscyblion ynghylch llawenydd Teyrnas nêf, ai fôd yn myned i barattoi lle

Ioan 14. 5. iddynt, a broffessae nas gwydde ef 'i ba le yr oedd yn myned, na'r ffordd i fyned yno chwaith?

A. Cyn esmwythed ag y Gweddei un a fyddde gantho galon ufydd a meddwl Gonest, drwy roddi iddo ateb bodlonol, ar fyrr eiriau, mai efe iw'r ffordd a'r Gwirionedd, yr hwn a ddanfônodd y Tâd ir Bÿd, i ddangos wrth ei athrawieth a'i Esampl lwybrau bywyd tragwyddol. Ac nad oedd iddynt fodd ei fissio myned ir Nêf, Os y nhw a ganlynent y ffordd a ddanghofasei ef iddynt.

1f. 14. 6.

Q. Beth a ddylem ni ddysgu oddiwrth yr hanes a glywsom?

A. Lle bo'r Galon mewn Cower, union, a chariad un yn bŵr tuag deyrnas Nêf, rhaid Cyd-ddwyn ar Cyfryw un er bod ei deall ef yn drwm ac yn anwisgi, a cheisio drwy amynedd ac Esmwythgarwch, geyfrannu iddo y Cyfryw ddiferiadau o Wybodaeth Nefol ar a fo Angherhaid i wneuthur ei wafanaeth Dduwiol yn berffaith ac yn Gyflawn: Ac mai gwneuthur Ewyllys Duw hyd lle y gwyddom, yw'r modd y Cawn ni ddyfod o hŷd i fŵy o wybodaeth, gan y dywed ein Iachawdwr wrthym

Os

Os ewyllyssia neb wneuthur Ewyllys Duw, efe a gaiff wybod am y ddyfscidiaeth pa ũn a'i o *Ioan 7. 17.* Dduw y mae hi.

Q. Pa brawf yr oedd St. Thomas yn i ofyn am Adgyfodiad Christ?

A. Prawf ei lygaid a'i ddwŷlo ei hunan; Canys er i'r Apostolion eraill ei yspusu ef weled o honynt eu hathro yn fyw drachefn, etto dyweddes ef wrthynt, oni chaf weled yn ei ddwŷlo ef ôl yr hoelion, a dodi fy mŷs yn ôl *Ioan 20.* yr hoelion, a dodi fy llaw yn ei ystlus, ef, ni ^{25.} chredaf fi, Anghrediniaeth ryfeddol! ar ôl iddo weled gwrthiau ein Iachawdwr, a bod cyhyd gydâg ef ar ôl iddo ddywedyd yn fynych yn bŵr eglur, yr Adgyfodai ef y trydydd dydd.

Q. Pa fodd yr, Iachawdd ein Iachawdwr ef, o'i anghrediniaeth?

A. Drwy drugarhau wrth wendid St. Thomas, a bod yn ewyllysgar i fodloni yr sawl ai hammheuent ef nid o ddrwg ewyllys, ond o achos eu Gwiriondeb a'i hangredinieth, ef a ymddangosodd iw Ddyfscybllion drachefn, pan *W. 28.* oedd St. Thomas gydâ hwynt, ac a rôes iddo ef y bodlondeb a ddymune, yr hwn ar ôl hyn yn fuan iawn a welodd ei fai ac ai cydnabyddodd ef, mai ei wîr Arglwydd ef ydoedd, -y Duw holl-alluog, yr hwn a allei achub ei hun oddi-wrth allu Marwolaeth?

Q. Para ateb a roes ein Iachawdwr pan glybu y Broffess a wnaethai St. Thomas o'i ffydd?

A. Mai da a wnaethei golio ei lygaid, ond mai Gweithred ffydd mwy Anrhydeddus a Chanmoladwy iw, Cymeryd ein bodloni drwy Eglurdeb Rhesus, a derbyn athrawiaethau yr Efengyl ar y Cyfryw sicrwydd o'r Gwirionedd, ar a wasnaetha, ac a fo Cymmwys'i fod-

loni gŵr difrif synhwyrol er nas gwelodd mo'r pethau a'i lygaid eu hŷn?

Q. Pâ leshâd a wna anghrediniaeth St. Thomas ini, y rhai sydd Grist'nogion?

A. Y mae yn Cadarnhâu ein ffydd ni yn Adgyfodiad ein Iachawdwr, ac yn ein bodloni ni yn ei gylch, heb adael ini ddim lle iw ammau, drwy'r Eglurdeb amlwccaf, gyfodi o'n harglwydd yn yr un Corph ac y dioddefasei ef ynddo.

Q. Ple y bu St. Thomas yn pregethu'r Efengyl?

*Euseb. lib.
3. c. 1.*

A. Y wlâd a ddaeth iw ran ef i was'naethu, ei fwydd Apostolaid ynddi, oedd *Parthia*; ef a gyhoeddodd newyddion da o Iechydwriaeth ymmhlith y Mediaid, y Perssiaid, y Canan-êaid, yr Hyrcaniaid, ar Bachiaid, fe ddywed rhai or hên awdwyr, daro o hono ef, wrth y Magi, gwŷr or un wlâd a rheini a ddaethe ag Anrheigion i'n Iachawdwr pan oedd Newydd eni. A darfod iddo fedyddio llawer o honynt a chymeryd ei help hwynt i danu'r Efengyl oddiamgylch, a myned o hono ef drwy'r rhan honno o *Ethiopia*, sy'n perthŷn i *Asia*, a dyfod o hono ef o'r diwedd i'r *India*; fel y tyftiolaethau hên Adroddion ac amryw arwyddion a ellir eu gweled ymŷf y bobl Rheini hyd y dydd heddyw.

Q. Beth y gelwir y Cristnogion sy'n byw yn y rhan honno o India?

*Brerewood
Enquir.
c. 20.*

A. Fo'i gelwir hwynt Crist'nogion *St. Thomas*, o herwydd fôd rhai yn meddwl mai ef wrth bregethu au troese hwynt oll ac fydd yn byw tua'r dwŷren rhwng geneuau'r afonydd *Indus* a *Ganges*. Cyn i'r *Portugasiaid* gyrchu yn aml i'r wlâd honno, yr oeddid yn cyfrif fod o honynt bymtheg mil, neu un mil ar bymtheg o Deuluoedd, nid oeddynt yn perthyn i Eglwys Rhufain

Rhufain mewn modd yn y byd, ond yn hyttrach yn gwadu eu Phennaeth hi, yr oedd yn rhoddi'r Cymmun yn eu mysc hwynt, rhoent y bara yn gymmysc a halen, ac yn lle Gwîn, Oblegid nid oedd dim gwîn iw gael yn y wlâd honno, hwy a yfent sugyn Relings wedi ei mw-ydo, mewn dwfr dros nôs au gwasgu, nid oedd-ynt yn bedyddio m'oi plant tan ir oedd-ynt yn well na phum-hwythnos o oêd, oni baent mewn perigl o farw yn gynt, nid oedd dim o'r fath beth, ar peth a elwir yr Ennaint diweddaſ yn eu mysc hwynt, nid oedd ganthynt dim De-lw yn eu Heglwysydd, ond llûn y Groes yn unig, ac nid oedd neb o'u hoffeirïaid hwy i' ail briodi.

Q. Pa fodd yr ydys yn meddwl a darfu i' St. Thomas ddioddef ei ddwyn ei Ferthyrddod?

A. Ar ôl iddo droi llawer i'r ffydd, yn India, a Thywyfog y wlâd ymmysc y rest, yr oedd y Brachmaniaid yn gweled fod hynny yn rhwystr mawr iw Trât, am hynny yr ymroefant i dorri ar eu gynnydd llwyddianus ef, ac a gyd-fwriadaſant i ddieneidio ef; a phan aethe'r Apostol un diwrnod ar ei ben ei hun, allan o Ddinas Malopur i weddio yn ddirgel, Gofodafant arno ef a Gwŷr Arfog, drwy ei labyddio ef yn gyntaf a faethau, a Cherrig, ag or diwedd darfu i un o honynt ei redeg ef drwyddo a gwaywffon.

Q. Beth a ddaeth o'i Goryb ef?

A. Ei ddyscyblion ef ai Claddafant yn yr Eglwys, yr hon a adeiladaſei ef yn y rhagddywededig ddinas: Ac er dywedyd o rai, garrio ei Gorph ef ar ôl hynny i Edessa, etto mae Cristianogion y dwyrain yn dal yn unair ei fod fyth yn gorwedd lle y merthyrwyd.

Q. Beth yr ym ni yn i ddyscu oddiwrth gadw'r dydd gwyl hwn?

A. Os

*Ian. 20.
29.*

A. Os ydym yn amcanu gwafanaeth Duw, yn ddiragrith, ac os ydym yn ei garu yn wastad megis ein dedwyddwch pennaf, ef a drugarhâ wrth wendid ein deall, ac naill a'i fo feddu ein cyfeiliornau, neu a'n achub oddiwrthynt; mae'r modd gore i ddyfod i hyd i oleuni nefol ydyw gwneuthur ewyllys Duw hyd lle y Gwyddom, na ddyle fâth yn y bÿd ar beryglon ein digalonni rhag glynw wrth ein Iachawdwr bendigedig, na marwolaeth chwaith yn gwascaru oddiwrtho ef, Mai ei ffydd a ddylei gynnal y Cristion ar ei draed a bôd iddo ef yn noddfa ragorol bob trô tan bob ddigwyddiad, ac ymmhob man o'i oes, ac ymmhob Cyflwr o'i fuchedd, ac er mai Grâdd îs na gweled neu glywed, yw Adnabyddiaeth, etto mae ei Gweithredodd hi yn fwy Canmoladwy : Bendigedig yw y rhai ni welsant ac a Gredasant.

Q. Pa futt y mae ffydd yn blaenori ar yr holl Bynciau eraill fy yn perthyn i'r fuchedd Grif'nogol?

Heb. 11.

A. Wrth ei bod yn rheoli ein holl feddyliau, a'n Geiriau, a'n Gweithredoedd, drwy eu Cymmhwysu hwynt tu'ag at fywyd tragwyddol, a thrwy beri ini Gredw yn siccr bethau absennol anweledig, megis fôd Duw ai Ragluniaeth yn trefnu pob peth ai râs anweledig, yn barod yn wastad i'n Cynhorthwyo ni, mewn pôb gweithred dda, ac i'n gwared rhag pôb drwg, yn enwedig pan fo'm yn ein holl ffyrdd yn edrych ar yr addewidion o fywyd tragwyddol, a bygythion trueni anherfynol; yr hyn oedd wreiddin Duwioldeb er dechreuad y bÿd fel y traetha'r Apostol at yr Hebreaid yn helaeth.

Q. Ymha bethau y mae Rbinwedd a Gallu ffydd yn sefyll?

A. Oblegid gwîr gymbwys ydyw'r pethau yr ym yn eu credw o ran ei bod yn ddigon siccr;

ficcr; ac yn wîr berthynasol ini, i weithio ar ein Calonnau, y mae gennym yn y bÿd hwn, oddiwrth dystiolaethau Rheswm a Chyd-syniad cyffredin holl ddinol ryw, heblaw hyn i wirio y cyfryw Dystiolaethau Rheslymol, y mae gennym Ddatcuddiad a haeddei ei chredu o'r pethau hyn yn Efengyl ein Iachawdwr; yr hwn a roddes Dystiolaetholeu ddiamheuol mai oddiwrth Dduw y daeth wrth ei Adgyfodiad oddiwrth y meirw; ac ei bôd yn Perthyn yn fawr ini mae'n rhaid i bawb gyffaddeu, nad oes dim a esyd dyn un gynt ar waith na'r Gobeithiau ar Arswydau mwyaf; Canys beth a ddichon berthyn ini tebig i ddedyddwch a Chospedigaeth dragwyddol.

Q. Beth yr ydych yn ei ddeall wrth ffydd yn-Ghrift?

A. Y mae hynny yn Arwyddocau yn gyffredinol ein bod ni yn credu'r holl bethau a fynegwyd ini trwy Grift, onid ynenwedig y pethau a fynegwyd yn ei gylch ef, credu o honom y pethau a fynegwyd gantho ef; a elwir ffydd yn ynghrist, fel y mae ei air a'i Awdurdod ef yn sail i'n ffydd ni, a chredu y pethau a fynegir yn ei gylch ef, a elwir ffydd ynghrist, fel y mae ei hun yn wrthych i'n ffydd; a phan fo'r ffydd hon, yn gweithio yn addas arnom, a ninne yn ymroi i wneuthur fel y gweddau ei wÿr a fae'n credu'r cyfryw bethau, yna y cyfrifir hi ini yn gyfiawnder.

Q. Pa briodolaethau a ddichon gymhwyso ffydd i ddwyn y cyfryw effeithiau?

A. Y mae'n rhaid iddi fôd yn wîr ffydd ddiragrith, nid yn ffals ac yn hudoliaeth, megis rhyw Gochl hull yn unig i' fioni dynion, neu broffes fâl ddirym yngolwg y byd yn unig, heb fyth feddwl am ddim gwell rheswm na bod hyn yn arfer, rhaid bod ganddi wreiddin yn

y galon, ac yn fyw o gariad, nid rhyw wâg grediniaeth angraff yr hon â arferir ynghylch rhyw bethau na fo gennym fawr fatter beth a ddel o honynt, ond Crediniaeth fywiog a fo yn Cynhyrfu holl alluoedd yr enaid, hi ddyle fôd yn siccr ac yn hyderus, O herwydd na wafanaetha un anwadal i gwpplau'r gwaith, nid oes neb a fentria lle bo dim perigl cael colledion, ond tan obaith da, a than ddisgwiliad gref siccr, hi ddylei fôd yn onest, a chydwybod dda yn gofod allan uniondeb, pan fo un yn byw yn ôl ei broffes, ai Honestrwydd yn Cyflawni y peth a gymmerodd mewn llaw; hi ddylei fod yn gwbl sefydlog ar ôl ystyrio pob peth i'r pwyth eithaf; fel os cyfyd rhyw gledi arnom na ddi-galonhom na rufom yn ei meddyliau fyth o'i phlegid.

T Gweddiau.

I.

*Am ffydd
siccr.*

HOll-alluog a byth-fywiol Dduw yr hwn er mwy o siccrhâwch y ffydd, a oddefaist i'th Sanctaid Apostol *Thomas* ammau Cyfodiad dy Fâb: Caniadha ini cyn berffeithied, ac mo'r gwbl ddiammeu gredu yn dy Fâb Iesu Grist, fel na cherydder ein ffydd yn dy olwg byth: gwrando arnom O Arglwydd drwy yr unrhyw Iesu Grist, i ba un gyd â thi a'r Yspryd Glân, a bo holl anrhydedd a Gogoniant, yr awron ac yn oes oesoedd.

II.

*Am ffydd
ac Ufydd-
dod.*

HOll-alluog a thragwyddol Dduw Dyro i mi yr anghwaneg o ffydd, Gobaith, a Chariad perffaith, ac fel y gallwyf gael yr hyn yr wyt yn ei addo gwna i mi wir-gredu yr hyn oll ar a ddatcuddiaist, a charu yr hyn yr wyt yn

yn ei orchymyn trwy Iesu Grist ein Harglwydd.
Amen.

III.

A Rglwydd Holl-alluog yr hwn wŷt roddwr *Am dynnu*
 pob rhodd ddâ Cynorthwya fi a'th rād, *ymmaith*
 fel y Mawrhaŷyf holl Dueddiadau afreolus fy *Rwystrau*
 nghalon fy'n llestyr imi gredu dy Sanctaidd *ffydd.*
 a'th nefol wirionedd : Nertha fi i orchfygu fy
 arferion ac i lywodraethu fy ngwyniau afreo-
 lus: fel na anghymwyfant fy nghalon i groesfawy
 y tyfiolaethau fy'n canlyn dy ddatcuddiadau
 di, yn lliaws y rhai a drefnaist i feibion dy-
 nion : Na âd i'r ymrysonau rhwystrus fy ym-
 hlith Christ'nogion, na buchedd anuwiol y rhai
 fy'n proffesu dy Sanctaidd air, byth mo'm
 rhwystro na gwanhycu fy ffydd 'i, gan mai Ca-
 riad tangneddyf ac undeb iw arwyddion dy wŷr
 ddifcyblion, a chan fôd dy ddigofaint wedi ei
 datcuddio yn barod yn erbyn pob enaid a anu-
 fyddhâ Efengyl dy anwyl fâb; Cadw fy enaid
 yn ddiogel oddiwrth bob rhagfarn fy'n gwneuthur
 Cymmaint twyll i'r deall yn y pethau dwy-
 saf o'r Cwbl, ac a ddichon fy ymdwyo yn dra-
 gywydd; Fel drwy weled mo'r resymol ydyw'r
 pethau yr wy't yn i ofyn; berffeithied ydyw
 'r dyledswyddau ar ba rai y sylfaenaist hwynt,
 y byddwyf siccr a diyscog, ac a derbynwyf o'r
 diwedd Ddiben fy ffydd, fef lechydwrïaeth i'm
 henaidd trwy Iesu Grist ein Harglwydd.

IV.

O Sanctaidd a thragwyddol Dduw, yr hwn *Am ffydd*
 a welaist yn dda yn dy fawr drugaredd *Effeithiol.*
 wneuthur Cyfammod a Christnogion o ffydd ac
 Edifeirwch drwy addo iddynt rôdd bressennol
 o'th Râs a'th Gynnorthwy a Gwobr rhag llaw
 i gyflawni y rhain ei gŷd a gwbl barhant yn
 I dy

dy wafanaeth di, bydded imi fyth gyfanneddu ar y Graig hon, fel na bo pethau daiarol i'm hamgylchu, nas bo iddynt mo'r modd im difodli i byth; Na bo i ddim o feluswedd y pleſſerau prefennol beri imi anghofio y lle, y poenau a ddarparant imi; na bo i ofalon y bŷd hwn nag i dwyll cyfoeth byth wneuthur imi Eſceuluſo y tryſſor a beru byth; yr Etifeddiaeth gydâ'r Saincſt yn y Goleuni; Gweithia ynof fâth gariad Duwiol, ar a ddichon wneuthur fy ffydd yn Effeithiol i'm lechydwrriaeth: Gwnaed fy ffydd o'th fôd di yn gofalu troſof, fel Tâd tros ei blant, imi fôd yn ffrwythlon mewn Cariad, Anrhydedd, ac ufyddddod oftyngedig tua'g at dy holl alluogrwydd, mewn parchedig a duwiol ofn tuag att dy gyfiawnder dy Sancteiddrwydd mewn pob mâth ar ymarweddiad, modd y bo ffydd yn flaenor imi, am oll a feddwyf tan ei llywodraeth, ac y Cadwo fy meddwl yn fodlon, dan bob digwyddiad drwy Gadarn ymddiried yn dy ragluniaeth di; ac fel y chwalo ymmaith bob gormodedd o ofalon am Elw fydol drwy gredu yn ſicr na atteli di ddim ar a fo da oddiwrthynt hwy a fônt yn byw yn dduwiol, a'th bod di yn barod 'i roddi pethau dâ, os nyni a barhawm mewn gweddi a Gwafanaeth Dduwiol fel drwy drefnu fy holl weithredoed tua'g at fŷd arall, y gallwyf felly dreiddio drwy'r pethau amferol, fel na chollwyf o'r diwedd y pethau tragwyddol, trwy Ieſu Griſt ein Harglwydd. *Amen.*

P E N. V.

Natalic ein Harglwydd neu dydd Genedigaeth Crist a elwir yn gyffredin Dydd Natalic.

Q. *P*ara ddydd Gwyl y mae'r Eglwys yn ei gadw heddyw?

A. Uchel wyl Natalic ein Harglwydd Iesu Grist, neu ymddangosriad Duw yn y Cnawd.

Q. *Para awdurdod sydd gennych i Gadw y dydd Gwyl hwn?*

A. Arfer y Brif-Eglwys, o herwydd nas gwyddom yn hyfapus mo'r Union amser yr oedd ydych chi ei gadw ar y Cyntaf, etto yr ydych chi yn gweled yn eglur fod rhai yn ei gadw o'r dechreuad, drwy holl wlad y dwyrain; ac yr oedd ei gadw er cyn bod neb yn cofio, yn ddiogon o arwydd i fod wedi ei Ordeinio er yr hên amser.

Q. *Onid Coel-grefydd ydyw Cadw y dydd Gwyl hwn ar y 25 o Hydref, gan nas gwyddom yn siwr, mai dyna'r dydd y ganwyd Christ?*

A. Nid oes mo'r achos i ammeu nad hwn yr ydych chi yn ei gadw ydyw'r union ddiwrnod. Mae St. Chrysostom yn tyfio laethu yn eglur mai dyna'r hwn yr oedd yr Eglwys yn ei gadw, a hynny o amser i amser; ond pe digwydde ini gamgym'ryd y diwrnod, mae'n iawn maddeu rhyw gamgymeriaeth fechan on hanfodd pan nad yw'r peth ddim amgenach, na chymeryd y naill ddiwrnod yn lle'r llall, tra bo'r rhai a gyfrifir ar y bai hwn, yn gwneuthur gwasanaeth y diwrnod fel pe gwybasent yn siwr oddiwrtho, fy ddichon anwybodaeth dynion o'u hanfodd eîscufodi bai a fo mwy na hwn, pe bai a fyddde.

Q. Beth a ddylem ni Gredu ynghylch Genedigaeth ein Harglwydd Iesu Grift?

A. I Fair forwyn ar ôl ei dyweddio a *Joseph o Nazareth*, yr hon oedd forwyn bŵr Cynt a Chwedi, gan gadw fyth ei Morwyndod, gael yn ei chrôth unig-anedig Fâb Duw, ac escori o honi arno ar ôl y Tymp naturiol gwragedd eraill, wrth ba fodd y ganwyd iachawdwr y bŷd o wraig tan y Gyfraith yn llwyr ddi-bechod, heb y Gorllyw lleiaf o bechod gwreiddiol, fel y byddo iddo ef ein gwared ni oddiwrth Eogrwydd Pechod; ac â anwyd o forwyn o dŷ Dafydd; fel yr eisteddai ar ei Orfeddfaingc ef i reoli yn dragwydd.

Q. Oedd y *Messias* drwy addewid, iw eni mewn modd rhyfeddol?

A. Oedd: y mae prophwydoliaethau yr hên Testament wedi rhagfynegi cymmaint a hynny; fe ddywaid *Ieremi*; yr Arglwydd a greuodd beth newydd ar y ddaiar; Benyw a amgylcha ŵr; Or achos hwnnw mae'r greadigaeth honno yn newydd ac am hynny yn Greadigaeth, o herwydd ei Gwneud mewn benyw űnig heb ŵr: Wele Morwyn a fydd feichiog ac a Escor a'r fâb; ac a eilw ei Enw ef' *Immanuel*: y Gair Hebraec, a gyfieithwyd, *Morwyn*: gan y Cyfryw gyfieithwyr ac oeddynt ei hunain yn Iddewon, Gantoedd o flynyddoedd cyn geni Crist. A phe bae Arwyddocâd y Gair, ar arfer gyffredin a wneir o hono yn yr yscrythur, heb ddangos hyn, mae rhyfeddod yr Arwydd a roddwyd gan yr Arglwydd yn ddigon i wneuthwr hynny yn dda, am freuddwyd yr Iddewon y Cyflawnid y Cwbl yn *Hezekiah*, y mae cymmhellod oddiwrth fêd yn wîr nad oes dim hwylusach nac ystyriaeth o hynny i Gadarnhau ein ffydd ni: fe roddwyd yr Arwydd hwn ac a wnaed yr Addewid hon ryw amser yn nyddiau

Int. Hiero.

4. 9. 19.

nyddiau Brenin *Abaz*, ni theyrnasodd *Abaz* ond un mylnedd ar bymtheg yn *Ierusalem*, ac yr oedd ei fâb ef *Hezekiah* yr hwn a deyrnasodd ^{2 Br. 16.2.} ar ei ôl, yn fâb pummhlwydd ar hugain, pan aethe yn Frenin. Ac wrth hynny wedi ei eni lawer blwyddyn dëg cyn i *Abaz* ddyfod iw ^{18. 2.} deyrnas, ac felly nid amser Beichiogi arno ef, oedd yr amser y rhoed yr Arwydd hwn.

Q. Pa fodd y Gwyddom fod y prophwydoliaethau hynny wedi ei cyflawni yn ein Harglwydd Iesu Ghrif?

A. Ei fam ef a feichiogodd arno, morwyn bŵr ydoedd, fel y Gwelwn nid yn unig wrth ei Chyfrif ei hên, a Chyfrif *Ioseph* ei Gwr hi, pobl dda fucheddol ill dau, a gair da iddynt gan bawb am ei Gonestrwydd ai Gwirionedd, pan amheue *Ioseph* ei diweirdeb, fy ddanfonwyd Angel ar frŵs i ddangos na wnaethe hi ddim cam ag ef, ac i yspysu wrtho, nad beichiog oedd hi o waith dyn, ond o'r yspryd glân; Pan y dadleue nad oedd iddi mo'r modd i fod yn fam, mae'r Angel yn eglurhau wrthi y modd fel hyn, yr yspryd glân a ddaw arnat ti, a nerth y Goruchaf a'th Gyfgoda, di, yr ^{Lac. 1. 35.} oedd yr Apostolion yn Coelio hyn oll, mo'r ddiammau ar Prîf Gristnogion hefyd, nad oedd o honynt un yn Credu amgenach, ac yr oeddynt yn gwneuthur Cymmaint defnydd o hyn, fel y bŵrntent yr heuddae ei le, ai osod i lawr ymysc byr-byngciau yn ffydd Gristnogol, sef yr Chredo yr Apostolion?

Q. Ple y Ganwyd ein Ichawdwr, pa brŵd, a pha futt?

A. Ef a ânwyd yn *Bethlehem*, yn ôl pro- ^{Micah. 5. 3.} phwydoliaeth y Prophwyd *Micah*, lle'r aeth *Ioseph* a *Mair* iw trethu mewn ufyddod i *Orchymyn Augustus*, gan eu bod o dŷ a thylwyth *Dafydd*, drwy fod rhagluniaeth Duw wedi de- ^{Luc. 2. 4.}

- wis yr amfer ymma i ddangos a Chyhoeddi Genedigaeth y Gwir Fessias yr oedd Cymmaint o bobl wedi dyfod i'r unlle yn *Bethlehem* nad oedd iddynt hwy un-lle ei letteua ond mewn beudu, lle yr Escorodd y forwyn fendigedig, ar ei mab Cyntaf anedig, ac ai rhymodd ef mewn Cadâchu, ac ai Dodes mewn Presyb, gan ei drîn ef fel mam dduwiol dyner, tra'roedd holl
- V. 7.
- Heb. 1. 6. Angylion Duw yn ei addoli ef.

Q. Pa fodd y Cyhoeddwyd Genedigaeth ein Iachawdwr yn y byd?

- A. Drwy waith a Gweinidogaeth yr Angylion, Canys pan oedd Bugeiliad yn Cadw ei praid liw nôs, Angel yr Arglwydd a safodd garllaw iddynt, A gogoniant yr Arglwydd a ddisglairiodd o'i hamgylch, tan iddynt fynnu ac ofni yn ddirfawr, o achos discleiried oedd ei ymddangosiad, ond fy dorrodd yr Angel ar eu hofn yn fuan, gan fynegi iddynt Newyddi-
- Luc. 2. 9.
- V. 10, 11. on dâ O newydd mawr, yr hwn a fyddde i'r holl bobl, yn y Geiriau Cyflurus hynny, Ganwyd ichwi heddyw Geidwad yn Ninnas Dafydd; yr hwn yw Christ yr Arglwydd?

Q. Pa fodd y Cyfrwyddwyd y Bugeilyaid i gael y Brenin newydd-eni?

- A. Rhag iddynt hwy ddisgwyl Tywyfog, a llawer a wchder a mawredd o'i amgylch, mae'r Angel yn dangos iddynt waeled a thruaned ei gyflwr, yn arwydd iddynt pa fodd i ddyfod o hŷd i'r Tywŷfog yr hwn oedd newydd ei eni, hyn fydd arwydd i chwi, chwi a
- Luc. 2. 12. gewch y Dŷn bâch wedi ei rwymo mewn Cadachau, ai ddodi yn y Presyb: aeth y Bugeiliad yn union ar ôl y Rhybydd ymma i *Bethlehem*, Ac a gawsant bob peth a ddywedase'r Angel yn wir; A chyhoeddasant i'r byd yr holl gwbyl ar a welsant ac â glywsant ynghylch y Mâb Sanctaidd Iesu?

Q. Pa

Q. Pa fodd a bu ir Angylion a'r Bugeiliaid dderbyn y Newydd llawen hwn ?

A. Lliaws o lû Nefol, a Ogoneddodd Dduw yn y Gân ddefossionol hon; Gogoniant yn y V. 14. Goruchaf 'i Dduw, Ac ar y ddaiar Tangneddyf, 'i ddynion Ewyllys dâ, A phan welodd y Bugeiliaid fod y Cwbl a ddywedasei 'r Angel V. 20. wrthynt yn wir, hwy a ddychwelasant gan Ogoneddu a Moliannu Duw ?

Q. Gan fod yr Eglwys er dechreuad y Grist'nogol Grefydd hyd heddyw, yn Cadw'r Hymn Angelidd hon, yn ei Gwasanaeth, beth a ddylem ni eu ddeall wrth hynny ?

*A. Fôd yr Angelion bendigedig yn annog ei gilydd, i Ogoneddu a Moliannu Duw, am ei wrthiau tua'g at feibion dynion, mae'n dyled-swydd Oestadol ni ydyw, Adnabod mawrhydi a Mawredd y Rhagor-freintiau Rhagorol hynny o Allu Doethineb a Daioni, y rhai a ymddangosent yn bur disglair ynghnawdoliaeth ryfeddol Mâb Duw, ddarfod i Grist ddirymmu y Gêlyniaeth rhwng Nêf a daiar; a gwneuthur Cymmod rhwng Duw a dŷn; O herwydd Ewyllys da Duw, 'i drugarhau wrth ddynion, ydyw'r Tanghneddyf mae'r Angelion yn Canu 'n llawen ini o'i Phlegid; Or achos ymma y Gelwir yr Efengyl; Efengyl *Eph. 6. 15. Ruf. 15. 33.* tanghneddyf, a chan nad oedd meibion dynion yn unig i fôd yn gyfrannogion o'r rhyfeddol gariad hwn; dylent yn wastad gyd-seinio ar lliaws Nefol drwy Ogoneddu a molliannu Duw.*

Q. Pa beth a ddylem ni Gredu ynghylch Perthynasau Genedigaeth ein Iachawdwr a'i Gyhoeddiad ef ?

A. Fy ddylent yn gwneud ni yn fodlon i fyw mewn cyflwr tlawd: O herwydd gan dde wis o'r Iesu fendigedig, ei eni mewn modd
gwâel

- gwâel digyfrif yn hytrach nag mewn bonedd a braint, mewn mawredd a Chyfoeth, dyle'r tlodion ddioddef eu hisel gyflwr drwy amynedd a bodlondeb, ac ni ddyle'r Cyfoethogion mo'i dirmygu a'i dibrissio hwynt; Pan oeddid yn Cyhoeddi newydd ei Enedigaeth ef, ein Hiachawdwr a'i Cuddiodd oddiwrth y Doethion, a'r Cyfoethogion, ac ai datcuddiodd ei Fugeilaid truain; mae'n danfon Angel iw
- Luc. 2. 8.* fynegi iddynt, ac yn eu rhoddi hwynt a'r
- 17.* waith ei yspysu hynny i'r gŵyr mawr goludog. Y mae Duw wedi Cymmeryd ein Cnawd ni arno, yn pregethu'r Efengyl i'r Tlodion, a
- Preg. 4. 18.* Physcodwyr truain annyscedig, a ddanfonwyd iw phregethu i' Frenhinoedd a Thywysogion y ddaiar, A chyn y daw y Cyfoethogion fyth
- V. 3.* i fôd yn wir ddedwydd, rhaid iddynt fôd yn dldion yn yr yspryd, a pheidio a gosod eu Calonnau ar y pethau a feddant?

Q. Beth yr oedd y byd yn ei ddisgwyl yn gyffredin ynghylch yr amser yr ymddangbosodd y Messias?

- A.* Yr oedd yr Iddewon yn disgwyl amdano yn gyffredin, fel y Gwelwn wrth y traddodiad Cyffredinol a Dderbyniafant oddiwrth yscol *Elias*: y dôle'r Messias ymmhen diwaethaf Pedair mil o flynyddoedd; Ac allan o'r Cyfrif arbennig a wnaethu Doctoriaid yr Iddewon
- Grot. de ver. lib. 5. §. 14.* ond ychydig cyn dyfod o'n Iachawdwr; y rhai ar ôl ymgynghori ynghylch hynny o bwrpas a gydfwriasant y deuai'r Messias, o fewn degmlynedd a deugain. Ac mae amhieueth *Herod* yn Cadarnhau'r Chwedl ymma pan ddisgwylie
- Lib. 7. cap. 12.* a Genid Brenin i'r Iddewon ynghylch yr amser hwnnw ag allan o dystiolaeth *Iosephus*, yr hwn a ddywaid ini wrth-ryfelu o'r Iddewon yn erbyn y Rhufeiniaid gan gymmeryd eu rhwŷsg i hynny o achos prophwydoliaeth Nodideg yn y scry-

y scrythyrau ; a gênid yn eu mysg hwynt yn-
ghylch yr amser hwnnw Dywysog derchafedig
yr hwn a ddeuai i reoli'r byd?

Q. Oedd y Cenhedloedd nhwythan yn disgwyl
dim o'r cyfryw ymddangosiad?

A. Oeddynt : fel y mae'n amlwg allan o
dystiolaethau hynod dau o Rufein-wyr Cyfri-
fol yn llyfrau eu storâu hwynt ; *Suetonius* a *Tha-*
citus ; fe ddywed y Cyntaf yr oedd hên ad-
roddiad hynod yn Gyffredin drwy holl dir y
Dehau, fod y Duwiau wedi Ordeinio rhai i *Lib. 8. c. 4.*
ddyfod allan o *Indea* i reoli'r Byd ; fy dybygei
ûn nad yddyw'r geiriau ddim amgenach nag
wedi eu Cyfiaethu air yn air allan o brophwy-
dolioeth *Micah* ; O *Iuda* y daw un allan i fôd *Micah 5. 2.*
yn llywydd yn *Israel* ; Mae *Tacitus* yn tyftio-
laethu fod llawer yn coelio fod yn scrifennedig *Lib. 5. Hist.*
yn yr hên Frudiau, yn hên lyfrau yr Offeiriaid
y Gorchfygei'r Dwyrain'r union amser hwnnw,
ac a deuei y sawl a fyddei i reoli'r Byd allan o
Indea ; ar mynegiad honno sef y bydd ir
Dwyrain orchfygu, mae'n bwrw at y Traeth-
awd hwnnw a wnaeth y Prophwyd *Zachariah* *Zach. 3. 8.*
ynghylch y Messias, gan ei alw ef *Blaguryn* :
Oblegid er ini ei gyfieuthu Blaguryn, etto mae
r GairHebreaeg yn Arwyddocau y naill cystal
ar llall?

Q. Para ddaioni mawr a wnaeth ein Iachaw-
dwr wrth ei ymddangosiad yn y byd?

A. Chwâlû a gyrru ymmaith y Cwmwl o
Eulyn-addoliaeth ar llygredigaeth, a bryntni
buchedd ar a oedd wedi ei danu drosto, ai lwyr
ymdwyo, pan yr oedd yn Addoli fel Duw y
pethau ffeiddiaf a dirmygaf ; roedd gan yr
Iddewon eu hunain yr amser hwnnw yr un rhy-
fedi O Dduwiau ac o ddinafoedd, ac yr oedd *Jer. 2. 28.*
rhai o'r pechodau mwya Cyhoeddus ac anifei-
laidd mewn arfer ymmysg y rhai synwyrolaf *11. 13.*

o honynt ag yn rhan o'i Gwasanaeth Crefyddol ymmhlith y Cenhedloedd, Ar bara achos y daeth ein Iachawdwr i fôd yn oleuni i oleuo'r Cenhedloedd yn gystal ac yn Ogoniant, iw bobl *Israel* ; tan lywodraeth y cyfryw lywydd nid allent lai na dyfod i gyffesu Gwybodaeth o Ewyllys Duw yn y byd hwn: Ac i ddiddanol ddisgwiliad o fywyd tragwyddol yn y byd a ddaw.

Q. Ymma bethau yr oedd ein Iachawdwr yn rhagori ar bawb ar a ddarfuasai o'i flaen ef, hyspyssu Ewyllys Duw wrth ddynol Rym?

A. Yn rhagoriaeth baint a Gogoniant ei berson ef, O herwydd paham, gore y gwydde ef y ffordd ar modd i'n gwneud ni yn wynfyddig: yn eglurdeb a pherffeithrwydd ei Orchmynion, yn nisgleurdeb ei Ensamplen, ac yn yr Annogaeth o Gynorthwyau Grasusol ac Addewidion Gogoneddus, â addawodd ef i bawb oll ar â ymroddant i fyw yn ei wasanaeth ef yn barhaus.

Q. Pa fodd yr oedd rhagorfraint Person Christ yn ei Gymhwyso ef ei adatcuddio ini Ewyllys Duw?

Ioan. 2. 18. *A.* Yr hwn fydd ym-mynwes y Tâd, ac i ba
Ioan. 3. 34. un y rhoddes ef yr yspryd nid wrth fesur, ym-
Col. 2. 9. hwy un y mae holl Gyflawnder y Duwdod yn
 preswyllo'n Gorphorol, nad alle lai na gwybod pob peth a fyddai wrth ewyllys Duw yn hollawl, ac am hynny mae ini ddigon o achos i rododi ein Cyfan ymddiried yn y moddion a ddacuddiodd ef i ddyfod o hyd i lechydwrriaeth; O herwydd gwaith ydyw a luniodd Doethineb anfeidrol, ac nis metha byth fôd yu llwyddanus oni bydd y bai arnom ein hunain, drwy Esceuluso yr ymgeledd y mae'n ei gennig ini, o wîr ddiotalwch.

Q. Ymma

Q. Ymmha beth y mae perfffeithrwydd ei Athrawiath ef yn sefyll?

A. Oblegid ei bod yn ein Cyfarwyddo ni at-
toef yn unig yr hwn a ddylem ni ei addoli, ac
yn dylcu ini feddwl yn gymmwys ag fel y gwe-
ddai ini yn ei gylch: Ac wedi ei llynio yn bŵr
gyfaddas, i dderchafu ein Natturiaeth ni i'w
Chyflawn Ddedwyddwch; i'n hattal rhag syr-
thio i bechod, mae'n lachawdwr, yn gwarchau
ar ein Meddyliau, sy yn tueddu at bechod, ac *Mat. 5. 28.*
yn ein rhwymo i reoli ein llygaid sy'n codi
meddyliau ynom; i'n Cadw oddiwrth y dru-
gau hynny sy'n dyfod o ormod awydd i Gy-
foeth; dangosodd ini hefyd beth yw'r tymmor
meddwl cammoladwy hwnnw a elwir yn yr E-
fengyl, Tlodi yn yr yspryd, yr hwn a ddichon *Matth. 12.*
ein rhyddhau oddiwrth y bŵd, rhag glynu o *36.*
honom wrth ein Meddiannau, er mwyn ein Ca-
dw yn llawn ddiogel rhag syrthio i ddywedyd
Celwydd ac Enllib, mae'n Gwahardd pŵb gair
segur mal drwy ochel y cyfryw rai yn ofalus
y Gallom ein hymddiffyn ein hunain rhag syr-
thio i'r pechodau eraill sy fwy; I droi ymma-
ith y drygau anrheithiol sy'n digwydd oddi-
wrth ddigofaint, a Dial; mae'n eu deisio hwynt
yn eu blodau, drwy orchymmyn ini garu ein
Gelynion; ac i wneuthur dâ ir sawl a wnêl
niwed ini er mwyn gwneuthur rhai yu well eu
dioddef, ar rhynewedd o amyneddgarwch yn
fwy dymunol, a rheittied wrthi yn y Dyffryn
dagrau hwn, dangosodd ini y tryfforau Cuddie-
dig fydd mewn adfyd a'r ennill a ddeuei oddi-
wrth Erlyd er ei fwyn: fôd y peth y mae'r bŵd
yn ei alw yn Anffortyn ac yn aflwydd, yn pri-
fio yn fynych yn achlysur o ddedwyddwch yn *V. 4. 5. 10.*
y bŵd ymma, cystal ac yn y bŵd a ddaw; Gwyn
eu bŵd y rhai sy'n gadarn, Gwyneue bŵd y rhai
a erlidir o achos Cyfiawnder; ac er mwyn ein

gwneuthur ni yn esmwyth ag yn dawel ynom ein hunain, ac yn addfwyn wrth eraill, mae'n Gorchymyn ini fôd yn wir deimladwy o'n gwendid a'n heisiau, ac i fôd yn barod i wneuthur daioni i'n Cymmydogion yn y Gwafanaeth gwaêlaf.

Q. Ymmba beth y mae disgleirdeb Ensaml ein Iachawdwr yn ymddangos?

A. Yn gymmaint a darfod iddo ef ofod Ensaml berffaith ini o'r Rhinweddau dwys angenrheidiol, y mae ef yn eu gofyn gennym, a darfod iddo yn ei berson ei hun, orchymmyn y rhai anhawfaf yn gystal a'r rhai rheittiaf, a Buddiolaf, i' ddysgu ini weddio ar Dduw; ymnailltue ef yn fynych, ac a barhau mewn gweddi Nosweithiau Cyfan; Ac yn gymmaint a chymryd o hono ef achlyssur i godi Myfyrdodau yfprydol, allan o helyntion bydol, ac iw gydfurfio ei hun, nid yn unig i Ordiniadau duwiol, Ond i'r rhai dynol hefyd, a ofodid i fynu i ychwanegu Duwioldeb; fel y dysgem fod yn Ostyngedig; ymddarostyngodd y Twysog Gogoneddus hwn iw eni mewn stabl dlawd? Aeth Doethineb y Tâd yn fûd a gwnaed ef yn ddyn bâch, treuliodd ddêgmlynedd a'r hugain, o'i fywyd mewn neulltuolrwydd yn ddiaowybod i'r bÿd, yn ddarostyngedig iw rieni, fel y Dangosem ni Gariad i Gyrph ac Eneidiau dynion yn Gyffredinol; ei holl waith ef oedd gwneuthur daioni yn wastad; er mwyn cadw o honom i lawr feddyliau Uchel-fyd, mae'n gwrthod teyrnafoedd y bÿd a'i Gogoniant. A phan yr oedd y bobl yn Ceisio ei wneud ef yn Frenhin, efe a'i hymnailltuodd ei hunan. Ac nis gwyddent ple iw gael ef; fel y bydde ddarostyngedig i Lywodraeth, ef a dalodd Deyrnged, er i fôd yn rhydd oddiwrth y cyfryw rwy-medigaeth, a bu raid iddo wneuthur Gwrthiau cyn

cyn y gallei ei thalu; fel y bydde ini fyw tŷ *Aff. 17. 24.*
 uchaf ir bŷd, dewisodd fôd heb ddim o dda'r *25. Ec.*
 bŷd ganddo, Gan fâb y dŷn nid oes le i roddi *Math. 8. 20.*
 ei ben i lawr, ac er nas cynhwysf iddo ei hŷn
 gymmeryd dim o'r dyfyrwrch Cyfreithlawn,
 na'r plesserau diniwed a arferir yn y bywyd hwn,
 etto yr oedd yn gwbl fodlon iw gyflwr Gwael,
 fel y byddem ni fodlon i ewyllys Duw yn ein
 holl Ddiodefiadau, ymwrthododd a Thueddi- *Math. 26.*
 adau taeraf ei Nattur, yn ei loes chwerw, ac *39.*
 a ddarostyngodd i Ordinhâd ei Dâd, modd na
 ryfygem dorri Gorchmynion Duw, drwy ddan-
 gos parch i farn y bŷd efe ai dibrissiodd ei hun; *Phil. 27.*
 Ac er mwyn gwneuthur daioni i' ddynol ryw,
 bu fodlon i adel ei gyfrif yn waethaf o ddy-
 nion, sef i fôd ef drwy *Beelzebub* yn bwrw allan *Luc. 11. 15.*
 Gythreuliaid, yn gyfaill Publicanod a Phecha- *Math. 11.*
 duriaid, ai fôd ef yn hudo'r bobl, y modd y *19.*
 Gwrthwynebm ni bob profedigaeth gyffroedig,
 ac yr ymgadwen mewn meddwl gwaftad di-
 gynnwrf, efe a gŷd-ddygodd a thrwm ddeall
 eu ddyfscybllion a'i hanghrediniaeth yn y pe- *Ioan 14. 5.*
 thau a ddyscassei iddynt yn eglur; ac a attebodd *Ec.*
 y Gwradwydd clettaf yn eierbyn a rhesymmau *10. 32.*
 arafaidd, a thrwy ddistawrwydd Gweddaidd,
 fel yr arferem ni y Ddledswydd galed honno
 o garu ein Gelynion, efe a weddiodd yn
 ddwys dros ei Elynion, ie pan oedd yn dio-
 ddef eu digofaint, creulonaf, gan nas gwyddent *Luc. 23. 34.*
 y beth yr oeddynt yn ei wneuthur.

*Q. Pa beth y mae ein Iachawdwr yn ei addo
 ini, i'n hannog i wneuthur ein dyledswyddau?*

*A. Y mae yn addo Gollyngdod a maddeuant
 am y pechodau a aeth heibio, a Chyflawn Gym-
 mod a Duw, drwy haeddedigaethau ei farwo-
 laeth a'i ddioddefaint, os nyhi a drown atto ef
 drwy Edifeirwch, y mae yn y cyfamsfer yn
 rhoddi ini nerth i wneuthur ein dled-swyddau;
 wrthol-*

wrth oleu ein Calonnau tywyll, wrth fywioli ein hewyllys, i wneud y peth fydd dda, a thrwy ein gwneuthur yn fwy calonnog tan ein peryglon. Y mae yn codi ofn mawr arnom drwy figwth yn y bŷd a ddaw boenau tragwyddol i'r cyfan ddŷn, enaid a Chroph; ac yn codi anobaith ynom drwy addo ini obrwŷau tragywyddol. Ac nid oes fath yn y bŷd o ystyriaethau a wna i ddynol ryw ymadel a'i pechodau yn gynt, ac a wna iddynt wneuthur daioni, na'r rhain.

Q. Pa feddyliau a weddei oreu ini en cyrsafu ar yr uchel-wyl hwn?

A. Mawr ryfeddu a ddylem mo'r anrhaethol iw Cariad Duw tua'gat ddynol rŷw, Gan iddo ddanfôn Person, nid dim gwaelach n'ai fâb ei hŷn, na dianwylach, na'i fâb Cynraf-anedig o'i wir Rôdd ai ddaioni i gyflawni ein lechydwrïaeth ni y rhai Oeddym Elynion i Dduw am ein drwg weithredoedd; Mawr ddiolch i'r Iesu fendigedig am ei ddarostyngeddwrïdd ryfeddol pan gymmerodd arno waith ein prynedigaeth. Yr hwn oedd ym-mynwes ei dâd a ddaeth i'r bŷd ple nid oedd gantho le i roddi ei ben er bod y Nêf yn orfeddfaingc iddo, etto Ganwyd ef mewn stabl, ac ai dodwyd mewn presyb wedi ei rwymo mewn Cadâchau, Mawr ddiolch iddo am iddo fodloni i fod yn druenus er mwyn yn gwneud ni yn wynfydedig, i fôd yn dlawd in Cyfoethogi ni, i' farw trofom fel y gallem ni drwyddo ef fyw yn dragywydd. Ymddiried yn Nhrugaredd Dduw, yr hwn a ddangosodd gymmaint o dynêrwch ac o drugarogrwydd tuag attom ac a wnaeth Cymmaint pethau er ein lechydwrïaeth.

Q. Pa fodd y dylem ni ddangos ein diolchgarwch am Grawdoliaeth ein Iachawdwr Bendigedig?

A. Nyni a ddylem gyd-feinio a'r lliaws nefol a'r Bugeiliaid Duwiol ffyddlon mewn feiniau o foliant a diolch, i gyd-weithio a'r bwriad mawr hwn o Gariad rhyfeddol, gan wâdu Annuwioledeb a chwantau bydol, a byw yn sobr, yn gyfiawn, ac yn Dduwiol yn y byd fydd yr-ŵan, i ofod y siampl hon o gariad on *Tit. 2. 2.* blaen ni ein hunain fel y Canlynem ef, Ac am i Dduw ein Caru ni, ninnau a ddylem garu ein gilydd; A gwneuthur y Gwafanaeth a allem i *Ioan 4.* fyth i synnio ar ein Cymmydog yn y fwyddau *11.* gwaelaf. Nid dibriffio un dyn tlawd am ei gyflwr Tlôdaedd; Gwn mai hwnnw a ddewifodd ein Iachawdwr iddo ei hûn, er ein mwyn ni; Ond i wneuthur yn fawr am danynt, ac i fod yn Anwyl o honynt, ganeid fod ef wedi ei gosod hwynt oll yn yr unrhyw gyflwr ag ef ei hun ymma ar y Ddaiar, yn enwedig oblegid ei fod yn Cyfrif yr holl Garedigrwydd a'r Cymwynafgarwch a wnelom iddynt hwy, Nid dim llai na pha gwnaethem hwy iddo ef ei hunan.

Q. Pa fodd y dylem ni ddangos ein Cariad tua'gat yr Iesu fendigedig am ei rhyfeddol Ostyngieddrwydd?

A. Drwy ymegnio yn fawr ei ryngu ei fodd ef hyd eithaf ein gallu, drwy ofalu yn ddyfal *Ioan 14.* i gadw ei Orcymmynion ef; A gwneuthur ein *15.* goreu i ddyfod ag eraill i wneuthur yr un peth; Drwy fyned rhagom mewn Duwioledeb a Rhinwedd, i fod yn un-ffurf a'i ddelw anwyl ef, drwy roddi y mawr-bris a'r yr holl ffyrdd a'r moddion ar bob Egwyl a Chyfleusdra a'r a gaffom oi wasnaethu ef; Drwy weddio a myfyrrio, drwy wrando ei air, a derbyn yr Arwyddion

wyddion Bendigedig o'i gariad y rhai â adawodd ef ini o'i ôl yn y Cymmyn Sanctaidd, drwy gymmeryd mwy o fraw o glywed difenwi ei Henw Sanctaidd ef, nag o achos un ddirmig a allei ddescyn arnom ein hunain, drwy hiraethu am ei ymddangosiad gogoneddus, fel y gallom ei fwynhau ef yn wastad, byth ag yn dragwydd?

Tit. 2. 13.

Q. Pa futt yr ydys yn Cam-arferu yr Uchelwyl hwn, A pha fodd y mae rhai yn Camgadu y Gwiliau hwn?

A. Pan fôm yn lle gwneuthur defnydd o hono, i wasanaethu Duw, gan-mwyfa yn gwarrio'r amser Sanctaidd hwn mewn gwagedd, mewn oferedd a maswedd; pan fo'm ni yn troi ein llawenydd i Ormodedd i bechod a bryntni, pan fo'm yn ei ddangos ac yn ei ofod allan drwy lŷthineb, ac Anghymedroldeb er mwyn gwadu i'n lâchawdwr a'i Grefydd Sanctaidd, gan nad oes un amser mwy anghyfaddas, py nis bâe bob amser felly, i Annuwioledeb a drygioni na hwn, nag un a'i gwnae mo'r anescusodol, drwy chwanegu at eu euogrydd, o herwydd ei fod yn wrthwywebol i bwrpas ein Iachawdwr yn ei ddyfodiad i'r byd, yr hwn a ymddangosodd i hyn, fel y dattodai weithredoedd diafol.

1 Ioan 3. 8.

T Gweddiau.

I.

Am adanedigaeth.

HOll-alluog Dduw yr hwn a roddaiſt ini dy unig anedig Fâb i gymeryd eni anian arno, iw eni ar gyfer ir amser yma o forwyn bŷr: Caniadha ini fod wedi ein hadgenhedlu, a'n gwnethur yn blant i ti trwy fabwys a rhâd a pheunydd ein hadnewyddu trwy dy lân Ysfyryd, trwy yr unrhyw ein Harglwydd Iesu Grist

Grist yr hwn sydd yn byw ac yn teyrnasu gyd a thi a'r unrhyw Yspryd byth yn un Duw yn oes oesoedd. *Amen.*

II.

O Dduw, bendigedig Fâb yr hwn a ymddan-
 gosodd, fel y dattodai weithredoedd Di-
 afol, ac y gwnae ni yn feibion i Dduw ac yn
 etifeddion bywyd tragwyddol, Caniadha ini,
 attolygwn 'i ti, gan fod gennym y gobaith hyn
 ein puro ein hunain, megis y mae ynteu yn
 bur, fel pan yr ymddangoso eilwaith gyda
 nerth a gogoniant mawr, i'n gwnelir yn gy-
 ffelyb iddo ef yn ei dragwyddol a'i ogoneddus
 deyrnas; Ymha un gyda thi, O Dâd, a chyda
 thi O Yspryd Glân y mae efe yn byw ac yn
 teyrnasu byth yn un Duw heb drangc na gor-
 phen.

*Am Un-
ffurfiad i
bwrpas Dy-
fodiad
Christ ir
byd.*

III.

Y mae yn gwbl addas, yn gyfiawn a'm rhwy-
 medig ddylêd i yw, bob amser ac ym-
 mhob lle ddiolch i ti Arglwydd Sancteiddiol
 Dâd, Oll-alluog, dragywyddol Dduw. Am
 i ti roddi Iesu Ghrift dy un Mâb iw eni ar
 gyfer yr amser ymma drosom ni: yr hwn trwy
 weithrediad yr yspryd Glân, a wnaethpwyd
 yn wîr ddyn o hanfod y forwyn Fair ei fam, a
 hynny heb ddim pechod, i'n gwneuthur ni yn
 lân oddiwrth bob pechod. Gan hynny gyda
 ag Angelion, ac Arch-angelion, a chyd ag oll
 gywmpeini Nêf, y moliannwn, ac y mawr-
 hawn dy ogoneddus Enw, gan dy foliannu yn
 wastad a dywedyd Sanct, Sanct, Sanct, Ar-
 glwydd Dduw yr lluoedd. Nêf a daiar sydd
 yn llawn o'th ogoniant: gogoniant a fo iti O
 Arglwydd goruchaf. *Amen.*

*Diolch am
Enedigaeth
ein Iachaw-
dwr.*

IV.

*Mawl i
Dduw am
Enidigaeth
ein Iachaw-
dwr.*

GOgoniant i Dduw yn yr uchelder, ac yn y ddaiar tangneddyf, ewyllys da i ddynion, Ni a'th addolwn, ni a'th fendithiwn, ni a'th ogonedwn, iti y diolchwn am dy fawr ogoniant, Arglwydd Dduw, frenin nefol Duw Tâd holl-alluog. Arglwydd, yr unig genhedledig Fâb Iesu Grift, Arglwydd Dduw, Oen Duw, Fâb y Tâd yr hwn fydd yn dileu pechodau yr bÿd, trugarha wrthyf. Ti yr hwn wyt yn dileu pechodau yr bÿd, derbyn yn gweddi, Ti yr hwn wyt yn eistedd ar ddeheu-law Dduw Tâd, trugarha wrthyf. Canys ti yn unig wyt Sanctaidd, ti yn unig wyt Arglwydd, ti yn unig Grift gyd a'r yspryd glân wyt oruchaf yn gogoniant Duw Tâd. *Amen.*

V.

*Mr. Kettle-
well.
Diolch i
Dduw am
iddio wneuthur
Grift
yn ddyn.*

BEth wÿfi O Arglwydd anwylaf, iti adel Deheulaw Dduw a dyfod i ymweled a mi? Ac nid oedd it ddim esmwythdra yn dy fonwes dy hÿn, tra yr oeddwn i yn foddedig dan drueni? Pa fodd y deuaist a thithe mo'r uchel dderchafedig, ac yn fâb Duw tragwyddol? 'i fod gennit fath yn y bÿd o anwyldra tua'g attaf, ond peth truan oeddwn wedi fy ngwrthuno am llygru, ac wedi ymroi i fod yn elyn iti. Ac onid oedd un or pethan hyn yn ddigon i wneuthur iti droi dy wyneb oddi wrthyf? Ond os er hyn i gÿd y mynit o'th aneirif ddaioni wneuthur rhyw beth erof; Paham y mae yn rhaid i't dy hun ddyfod ar y ddaiar, a'th ddarostwng ei drueni y natur ddynol ac i'th ammherchu gan fÿd anniolchgar i waedu i farwolaeth er fy mhrynnu? O mo'r anchwiliadwy yw dy Râs di a dyfnd yw'r Cariad yr hwn a amlygaist imi, O mo'r wynfyddedig

edig wyf yn fy meddwl fy hun o'i blegid ; A
maint yw llawenydd fy nghalon pan gofiwyf
am danat. Arglwydd yr wyf yn dy garu yn
ddirfawr ac yn chwenychu dy garu yn fŵy ;
O ! na fyddai gennif galon Seraphin ; fel na
byddei ddim ond cariad ac y Clown fy Enaid
mo'r hiraeth-fawr tu'ag attat, ag y dymun-
wn, yn ôl fy Ewyllys fy hûn, a'th haeddiant
aneirif dithau ; nid wyfi yn chwenwych dim
difyrrwch melusach na'm cael yn berffaith yn
dy gariad, na'g i'm dy garu cymmaint, modd
y dibrisiwyf holl wagedd y bŷd hwn a'i hudo-
liaeth gwchaf pan feddylwyf am danat, O na
ba iti py bae fodd fy llenwi â Chariad pŵr gyf-
lawm cyffelyb i'th ûn dy hun, fel y gallwn
wrth hynny dy garu yn anfeidrol, fel yr wyti
yn fy ngharu i ; O'r hyn lleiaf dâd imi y Cy-
fryw deimlad o'th gariad, a'r Cyfryw ddiolch-
garwch am dy holl drugareddau ; ac a weddai
iti mewn rhyw fefur, er py gallwn offrymmu iti
gymmaint o ddiolch ag a eill fyth ddyfod allan
o galon ag Enaid y dyn diolchgaraf, er hynny
ni thalwn byth i't, ûn rhan o fil a ddylwn ;
Addoled yr holl Angelion dy ddaioni Gogo-
neddus, ac holl feibion dynion, tra bo gan-
thynt dafod i lefaru, Clodforant dy Enw Anr-
hydeddus, Canys tydi, O ! Anwlaſ Iesu, wyt
fâb y Bendigedig, Llawenydd, a Gogoniant y
bŷd, Oe'n Duw, Iachawdwr dynol ryw, yr
hwn y laddwydd er ein mewn, ac wyt yn fyw
eilwaith, ac yn eistedd yn dragywydd a'r dde-
heulaw y gallu, yn gogoniant y Tâd : fel y
bo'r Angelion yn ddarostyngedig iti, ac i'r holl
fŷd dy addoli, a Moliannur dy ddaioni, a'th
allu, a'th Ogoniant, yn oes Oesoedd. *Amen.*

P E N. VI.

St. Stephan. Hydref. 26.

Q. **P**ara wyl y mae'r Eglwys yn ei gadw heddyw?

A. Gwyl St. Stephan y Merthyr Cyntaf?

Q. Para gyfrif a fedrmch chwi ei roddi o wlad a thylwyth y Gwr Sanctaidd hwn?

Act. 7.

A. Nid ydwy'r scrythur lân yn rhoddi un Cyfrif manwl or ūn or ddau, Diamme mai Iddew oedd, y mae'n addef Cymmaint yn eu ateb trosto ei hun wrth y bobl, ond nis gŵyr neb er hynny 'ple y ganwyd ef, par ūn ai yn Ierusalem, ai ymhlith yr Iddewon, Oedd ar wasgar ynhaleithiau'r Cenhedloedd. Y mae'r hên bobl yn bwrw mai ūn o'r 70 Discybillion oedd, ac mae'n debyg ddigon. Ac yn wir y mae ei wybodaeth ryfeddol ef yn yr athrawraeth Gristianogol, a'i Gyfrwyddyd Nodidog i brofi mai Iesu ydyw'r Messias, yn dangos gael o hono ef, ei ddygiad i fynn tan law ein lachawdwr, tros ennyd o amser?

Q. Para air y mae'r scrythur lân un i roddi i St. Stephen?

Act. 6. 5.

A. Mae'n dywedyd ei fod ef yn ŵr llawn o ffydd ac o'r yspryd glân, hynny yw i fod ef yn ŵr duwiol iawn a derbyn o hono ef gyfran anghvffredin o'r yspryd Duwiol a ddescynasei yn ddiweddar ar yr Eglwys: A'i fôd ef wedi ei iawn gymmhwyso, i wassaneuthu y lle Anrhydeddus gwafannaethgar hwnnw, i' ba u'n y derchafesid ef.

Q. Para swydd oedd St. Stephen yn ei gwasanaethu yn yr Eglwys?

A. Swyd Diacon, yr hon a gafodd ei dechreuad Oddiwrth rwgnach y Groegiad, y rhai a droe-

droesent', mae'n debig Iddewon wrth ei ffydd, a Chenhedloedd wrth ei Rhieni, yn erbyn yr Hebreaid oed felly y ddwyfford am ddirmygu eu Gwragedd gweddwon hwynt, yn y Weini- *AA. 6.* dogaeath feunyddiol; pan oedd pob peth gan y rhai a gredient yn gyffredin, a phan oeddid yn Cyfrannu iddynt allan o'r un tryssfordu rhag Camrannu rhag llaw, mae'r Apostolion yn Gorchymmy'n i faith o wyr Da ei gair, llawn o'r yspryd glân, ac o ddoethineb, i edrych ar *AA. 11. 3.* ôl Anghenrheidiau y Tlodion i geisio lluniaeth feunyddiol iddynt; yn eu Gwleddoedd Cyffredin, i' gadw a rhannu tryssor yr Eglwys; Yr oedd St. *Stephan* yn un o honynt; wrth hyn yr oedd yr Apostolion yn Cael mwy o ennyd i edrych ar ôl y Gorchwylion oedd yn fwy perthynafol, ac y'n fwy Gwasanaethgare'i Encidiau Dynion?

Q. Er mai rhan fawr o swydd y Diacon; oedd gofalu am y tlodion, ai hynny oedd ei swydd ef yn gyfan?

*A. Nâge, py felly y buasei, nis buasei raid i'r Apostolion fôd mo'r fanwl yn ei dewis, nag arferu y Cyfryw ffurfiau Cyhoeddus dwysion yw Cysslegu i'r Weinidogaeth hon: Ond yr oedd Gwasaneuthu byrddau yn Cyrredd hefyd at wasaneuthu Bwrdd yr Arglwydd, o herwydd yn y dyddiau hynny yr Arferid y wlêdd gariadus yr un amser i'r tlawd ar Cyfoethog gydâ ei gilidd ar Swpper yr Arglwydd; A chyfrennid y ddau bob dydd, felly'r oedd ei Gweinidogaeth hwynt, yn perthyn i'r naill fel ac ir llall, ac felly y gwelwn yr oedd yr arfer yn y Brîf Eglwys rhag llaw; heb law hynny yr oeddyd yn Cofio iddynt Bregethu a Bedyddio; fel y mae'n Eglur wneuthur o *Philip y Diacon AA. 8. 12.* bob un or ddau.*

Q. Pa

Q. Pa fôdd yr Ordeiniwyd y Diaconiaid cyntaf i'w swydd?

A. Saith o wyr da eugair llawn o ddoethineb, ac o'r yspryd glân a' bresent'wyd gan y bobl at yr Apostolion, y rhai ar ôl gweddio ar Dduw am ei fendith ar eu gwaith a ddodâfant eu dwylo arnynt, Hên arwydd Cyslegriad i ryw swydd fawr, anghyffredin?

Q. Pwy oedd y rhai a wrthwynebodd Stephan, ac a ddadlennodd yn ei erbyn?

A. Amryw wyr yn perthyn i faith o Synagogau, yr oedd llawer o'r rheini wedi eu gosod ei fynu yn Ierusalem i Eglurhau'r Gyfraith, ac i weddio, yr oedd ysgolion, i ddwyn plant i fynu mewn rhai stafelloedd oed yn taro ar y rhain a rhyw adeiladau mwy i ddyscu y rhai ieuangc, a chan mai Iddewon diethr ai hadeilafent, derbyniasant eu henwau oddiwrth eu gwledyd hwynt, ond er maint ei dysc a'u dichell ni allent wrthwynebu y doethineb ar yspryd, drwy'r hwn yr oedd efe yn llefaru.

Q. Ar ôl ei gorchfygu yn ei hymgais, pa ffordd a gymerfant hwy i attal ei Athrawiaeth ef?

A. Cyflogi gwyr digydwybod a wnaethont i ddwym ei fywyd drwy dyngu yn anudon ai wneuthur ef yn aberth i'w llid ai Cenfigen, a hynny drwy gynhyrfu'r Cynghor i'w ladd ef.

Q. Pa beth a ddywedodd y Gân-dystion yn ei erbyn ef?

A. Clywed o honynt ef yn dywedyd Cabl-eiriau yn erbyn Moses, ac yn erbyn Duw, i fod yn darogan y destrywid y Deml a defodau Cyfraith Moses a chabl-ddywedyd y dirymmeu Iesu o Nazareth y Grefydd o ofodafei Moses i fynu a Duw ei hunan.

Q. Beth i'w'r pethau pennaf ar â atebodd St. Stephan drosto ei hŷn?

A. Os ynhw a edrychent yn ôl ar ei hynafdad *Abraham*, y caent weled ddarfod 'i Dduw ei ddewis ef i fod yn dâd ir ffyddloniaid, pan oedd *Aff. 7:* yn byw ym'hlith eulyn-addol-wyr, a darfod iddo ef wafanaethu Duw yn gymeradwy, heb un o'r defodau gweledig ar yr oeddynt hwy yn eu mawrhygu ac yn rhoddi cymmaint o bwys arnynt, A phan wnaeth ei Gyfammod ar y Cyntaf, nid ofynnai ef un Arwydd o hynny ond yr Enwae-diad, a darfod ir Patriarchiaid wafnaethu amryw oesoedd ar ôl hyn, heb un ddefod ofodedig ond hon hyd yn Nyddiau *Moses*; yr hwn a ordeiniafei Duw iw harwain hwynt allan o dŵ'r Caethiwed; yr hwn a ragddywedasei hefyd, *Aff. 37.* Prophwyd a gyfyd yr Arglwydd ein Duw ichwi, o'ch brodyr, fel myfi, arno ef y Gwrandewch; ddarfod i Dduw ar ôl iw Tadau hwy dramgwyddo i Eulyn-addoliaeth beri 'i *Moses* ofod i fynu Babell Gyfarfod; ar ôl hyn ryw faint o flynyddoedd y daeth y Deml i sefyll, *Dafydd* ei hamcâne, ond hi a Adeiladwyd gan *Solomon*; yr hon er ei bod yn Adeilad hardd-lân etto gellir Gwafanaethu Duw hebddi, gan nad oedd dim a ddichon gyrredd anfeidrol Fawrhydi y Duw yr hwn yr oeddynt hwy yn ei addoli, am hynny nad oedd Defodau *Moses*, mo'r anghenrheidiol iw cadw, ac y teurent hwy ei bôd: yn enwedig gan nad amcanefid iddynt barhau ond dros amser, ond ei bôd hwy fel ei Tadau trwy Gildynrhwydd yn gwrth-wynebu'r yspryd glân, ar ôl erlid a lladd y Prophwydi, Ragfynegasent ddyfodiad y Messias: y Cyfiawn hwnnw i' bwy ũn y buasent hwy yn fradwyr, ac yn llofruddion, heb ddim parch ag ufyddod ir unrhyw Gyfraith i' gyflawni pwy ũn a daethei ef ir byd.

Q. Pa fodd y Cymerodd ei farnwyr ef ei atebion trosto ei hun?

A. Dangosafant bob Arwydd o egrwydd a digofaint, o herwydd fod gwir a ddywedasei ef, wedi dwys-bigo eu Cydwybod hwynt; a hynny oedd yr achos na adawsent iddo gyffessu ei resymman, a gwneuthur diben oi draethawd yn ôl ei bwrpas; para un bynnag er gwaetha ei digofaint, derchafe eu olygon a'i feddyliau tu'ar nêf, ac efe a wele y Nefoedd yn agored; a

AH. 7. 56. Mâb y Dyn yn eistedd ar Ddeheulaw Dduw; pan glywodd ei wrthwyneb-wyr ef, yn dywedyd hyn: yr oeddynt eu gid yn bwrw mai Cablwr oedd, am hynny a rhythrasant arno yn unfryd iw llâd ef heb geisio rhoddi dim tyftiolaeth ychwaneg yn ei erbyn.

Q. Para fodd y dioddesodd St. Stephan ei Fferthyru?

A. Efe a labyddiwyd a Cherrig, un o'r Cofpedigaethau â arferid ymblith yr Iddewon i gospi'r drwg weithred-wyr pennaf; Megis Cabl-eiriau, Eulyn-Addoliaeth ar Cyfryw y Tyftion y rhai a oddent yn ôl yr arfer, i roddi ei dwylo yn gyntaf arno, ar ôl hynny eu dillad uchaf oddiam danynt, a'n dodasant hwy wrth draed *Saul*; tra yr ydoedd St. Stephan ar ei liniau yn gorchymyn ei Enaid i Dduw, ac yn gweddio ar Dduw tros ei labydd-wyr, na roddaei ef mo'r pechod hyn yn eu herbyn. Ac y modd ymma yn ôl siampl ei Arglwydd, efe a hunodd; yr oedd Troad ryfeddol St. Paul yn arwyd fod Duw wedi gwrando ar ei weddi, wrth ymadel a'r byd, a darfod i Dduw o'i fawr gariad tua'g atto ganiadhau iddo ef ei ddymuniad.

Q. Beth a ddaeth o'i Gorph ef?

A. Gwyr defosionol ai dygasant iw Gladdu, o wir fraw am y Golled ddwys a gowsent, am yr Duwiol ac a wnaethant alar mawr am dano ef?

Q. Beth

Q Beth a allwn ddysgu, wrth gadw'r dydd gwyl hwn ?

A. Nad oes dim a ddichon gynnal gŵr Duw iol tan ei ddioddefiadau yn y bŷd, tebig i'w ffydd ddisigl yn y bŷd a ddaw, pan fo Cenfigen a Chreulondeb wedi ymwneuthur i ddychrynnu pobl rhag proffesu y Gwirionedd, wrth ei poeni hwynt, a phoenau anrhugarog, mae Duw yn ei ddaionus ragluniaeth yn ei gwneuthur yn fethiedig drwy gynnorthwyo ei wafanaethwyr ffyddlon ef, a chyfranniad anghyffredin o'i rās ef. Na ddyle na'r gwrthwyneb, na'r annair, a gânt gan ddrwg weithreŵyr mo'n digaloni ni Gristianogion rhag gwneuthur y daioni mwyaf, ar a allont. A dylem ymroi yn ōrol i amddiffin ein ffydd a'n Crefydd pan alwo Duw arnom, i'r Cyfryw dystiolaeth er ei fwyn ef, gan gosio yn wastad nad oes dim a weddai i'r sawl sy'n Cymeryd plaid y Gwirionedd, well nag amynedd a Chŷmmhwysdra : Er ei wyr Duw iol ar ôl ei marw, gael mynd i gyflwr Gwynfydedig ; etto mae'n golled i'r bŷd fod hebddynt, ac mae achos dâ ini alâru am danynt. Gan nad oes ini ddim mwy o'i Cyndeithas adeiladol i'w gael, a dylem fod yn barod i'w faddeu pob cam ac ammarch ar a dderbyniom gan eraill, a thrwy arferu hynny yn ein ymarweddiad feynyddiol i'n Cynefino ein hunain i dderbyn rhai a fo mwy. Os nyni a chwēnychwn gael ein Cymryd yn Ddiscyblion i'r Iesu ; rhaid ini garu ein Gelynion, bendithio y sawl a'n melldithiant, Gweddio dros y sawl a wnêl niwed ini ac a'n Erlidiant ; Perffeithrwydd cariad yw hwn nas dyscir mewn un lle arall ond yn unig Efengyl Crist, yn hyn a dilynodd St. Stephan siampl ein Arglwydd Bendigedig ac yscatfydd y buafom ni yn meddwl na buasei bosibl ini wneuthur ar ei ôl, oni bae i sanct y

M

dydd

dydd hwn ein bodloni ni yn y Gwrthwyneb.

Q. Gan mai dyled-swydd briodol i'r Gristnogol Grefydd, ydyw caru Gelynion, pa fodd y gwneir hynny?

A. Drwy fod gennym gariad diragrith tua'g attynt, er iddynt hwy fod yn genfigennus ac yn anghymmodlon wrthym, a thrwy fod yn barod i roddi iddynt pan gaffo'm gyfleusdrâ dystiolaeth siccr o hynny.

Q. Ond ydyw ddigon peidio ag Ewyllyssio ddrwg a gwneuthur niwed iddynt?

A. Y Mae llawer o Gristianogion Defosionol yn ei siommi ei hunain yn hyn ymma, Oblegid yr ŷm ni yn rhwymedig heblaw bod yn ddiniwed ac yn gyfiawn, i'w gwafanaethu hwynt mewn holl swyddau Cariad a Gorchwylion Cymwynasgar, Oblegid mai dynion, a Christianogion ydynt, mai Cymmydogion, mai brodyr ini ydynt, ni ddylem ei perchi hwynt am ei Rhinweddau dâ, a thosturio wrth ei trueni, rhoddi gwellbâd iddynt pan fânt mewn eisiau, celu ei Gwendid, ac ateb dros ei gair-dâ, pan gaffont gam am dano, gweddio trostynt a bod yn hawdd gennym gymmodi a hwynt, yn barod i uniawni pob Camgymeriaeth, ac i dde wis y Cyfryw foddion ac a fae cyffelybol i'w dwyn hwynt i iawn ddeall.

Q. Para fâth ar anghariad tua'g at ein Gelynion sydd chwannoccaf i'n hamgylchu?

A. Barn galed ag Amheueth, gan feddwl y Gwaetha am danynt, ai bod yn bwriadu y pethau garwaf yn ein herbyn, a thrwy droi eu geiriau a'u gweithredoedd i'r deall gwaethaf, a'i cymeryd mewn gwaeth dull nag â haeddent. Pechod rhŷ Gyffredin ymmhlith Gelynion a rhŷ arferol hefyd ymmhlith y rhai fy mewn pethau eraill, yn ddifrif ac yn ddefosionol. A hyn a wneir nid yn unig yn erbyn hwn ar llall ond

ond yn erbyn Cynulleidfâoedd Cyfan; os digwydd iddynt na bônt o'r un feddwl â hi, ynghylch llywodraeth yr Eglwys a'r deyrnas, eu diogelwch neu ei peryglon, yrwon y mae hyn yn union yn y Gwrthwyneb i' Nattur Cariad, fy yn tueddu yn wastad i feddwl y Goreu, ac yn pwysu hyd lle caffo le, tua'g at ddangos ffafur yn gyftal ar farn, a gair ynghylch eu Gweithredoedd: Mae yn Eglur hefyd fod barn bryffur galed yn erbyn y Rheol a osododd ein Harglwydd; yr hwn a'n rhybuddia; *Na fennwch, fel na'ch Barner*, canys a pha farn y bar- *Matth. 7.* noch i'ch Bernir; Canys a pha fesur y Messu- *1. 2.* rwch, yr adfesurir i Chwithau.

Q. Pa ham y mae mo'r anhawdd maddeu i'n Gelynion?

A. Oblegid ar ôl ini dderbyn cam, yr ym yn meddwl am hynny yn rhy fynych; ac yn gwrando pob chwedl yn awyddus, a wnelo'r Cam yn fwy, ac yn waeth, ac a ychwanego Genfigen, a beiau y sawl a'i gwnaeth a ni; y Mae hyn yn ffyrnigo ein digofaint, ac yn rhoddi ini waith mawr i ostegu terfysc ein meddyliau a'u tawêlu hwynt; ond pe baem ni, pan fae rhyw feddyliau afreolus yn dechreu ein Cynhyrfu, yn peidio a'i Croesawu, diammau gen-nif y byddelawer haws ini faddeu i'n Gilydd.

Q. Para rwymedigaeth fydd arnom i Gyflawni'r Ddyledswydd hon?

A. Gorchymyn yspysol ein Iachawdwr; *Aw-* *Matth. 5.* *dwr ein Crefydd Sanctaidd, fy'n gofyn hynny 44. ar 6:* gennym: Heblaw hyn gwnaeth ef faddeu *14. 15.* Cam i'n gilidd, yn ammod, heb gyflawni pwy ũn, nid oes ini le i ddisgwyl maddeuant o'n Pechodau gantho ef, darfu iddo ef i osod ei hunan yn siampl o'r Rhinwedd hon, ag a'i harferodd hyd yr eithaf, gan dalu da am ddrwg i bawb.

*Q. Tmha beth y mae Rhefymmoldeb a Rhagor-
faint y ddyledswydd hon yn fesyll?*

*A. Oblegid y Gwna ini fyw yn ddiddanol,
ac yn ddedwydd gan fod ammynedd a Maddeu-
garwch yn codi ac yn porthi ynom rinwedd
barhaus, y mae yn y Cyfamfer yn attal digllon-
rwydd afreolus ac anrhesymmol, ac yn troi
ymmaith lawer o flinderau a llawer anghyfleuf-
dra, y rhai fy yn tyfu allan o feddwl digllon,
fliidiog, yn wastad : Dyna berffeithrwydd dai-
oni gwneuthur Caredigrwydd nid yn unig yn
ddihaeddiant ac yn ddirwymedigaeth, ond er
gwaetha profedigaeth i'r Gwrthwyneb : Ar-
wydd ydyw o feddwl gwych, a chalon fyber-
lân, a'r orfoledd oreu, pan fo'm yn ennill y ma-
es arnom ein hunain ; a dyna fel y mae Duw
ei hun yn arfer o amlygu ei ddaioni a'i drugar-
redd tua'g at y rhai a fuas'n euog o'r pecho-
dau trymmaf yn ei erbyn.*

*Q. A raid imi fadden i neb a wnelo Gam am
fi, oni ofyn ef imi faddeuant, a dangos ei fod yn
wir Edifeiriol am ei fuchedd rhag llaw.*

*A. Cyffredinol Arwyddocâd maddeuant
ydyw ymattal oddiwrth Ddial, ac yn y synnied
hwnnw, ni ddylem fadden i'n Gelynion er par-
hau o honynt felly, ac yn anedifeiriol, yn ych-
waneg, rhaid ini weddio trostynt a'u gwafanae-
thu hwynt mewn pob gwafanaeth dynol Cyf-
fredin, a chariad anneilltuol. Ond weithiau,
y mae maddeuant yn arwyddocau Cymmod
perffaith a'r rhai a wnaeth gam a ni, i'w hail-
dderbyn i'n caredigrwydd ; a hyn nis haedde
neb yn ddiamme ; nes iddynt edifarhau am ei
digofaint, a'i droi yn lân heibio, a dyma fe-
ddwl y Scrythyr honno : Os pecha dy frawd
yn dy erbyn, Cerydda ef, ac os edifarhâ efe,
maddeu iddo.*

*Luc. 6. 3,
4.*

Q. Pa

Q. Pa fodd y dylem yn hymddwyn ein hunain, tua'g at ein Gelyn Edifeiriol?

A. Nid rhaid ini gymmeryd y mono in mynwes a'n Cyfrinach, o herwydd nid iw pawb yn addas i dderbyn yr Anwyldra hon; Gwreiddin y Cyfryw Anwyldra, yw, pan fo rhai o'r un gynneddfau a'u gilydd, yn gyfeillion ffydlon, yn gwybod yn dda oddiwrth ein pethau ni, neu'r Cyfryw. Ond pan na bo'r Cam yn perthyn i neb, ond ini ein hunain; ac nid yw cyn ddwyfed, ac y dylem ni ammau fyth yn ei gylch a daw dim mwy drwg oddiwrtho, a phan na bo ũn bai arall arno iw gadw draw. Gweithred Griftianogol fydd derbyn y cyfryw ddychwelydd Edifeiriol i'r un Grâdd o Gariad; ac lle roedd cyn iddo ein digio ni: A dymma'r Cyfarwyddyd y mae St. Paul wedi ei roddi ini, Eph. 4. 32. i fadden i'n gilydd megis y Maddeuodd Duw er mwyn Crist i ninnau.

Q. Wrth barâ fesurau a dylem ni farnu ynghylch Edifeirwch ein Gelynion?

A. Ni ddylem ni mo'r bod yn rhŷ dôst a manwl i ofyn y prawf eithaf; ond yn howddgar ag yn chwannog i gymmeryd pob peth yn y synniad oreu gan dueddu yn wastad tua'g at i Gariad a chymmod os ydynt yn Cywylyddio o'i plegid, ac mo'r oftyngedig a Chyfaddeu eu Camwedd drwy Edifeirwch, mae hynny yn Arwydd nad Rhagrithio y maent, ac os nas gwnaethant ond unwaith i'n herbyn, mae'n debig iawn nas gwnânt felly mwy.

T Gweddiau.

I.

CAniadha ini O Arglwydd, yn ein holl ddioddefiadau yma ar y ddaiar, o herwydd tystiolaeth i'th wirionedd di, edrych yn ddyfal

*Am ynha-
liaeth tan
Ddioddefia-
dau er mw-
yn y ffydd.*

ddyfal tua'r Nêf, a thrwy gael canfod y gogoniant a ddatcuddir, ac yn llawn o'r yspryd glân, ddyfsgu caru a bendithio ein herlidwyr drwy Esampl dy Gyn-Ferthyr St. *Stephan*, yr hwn a weddiodd tros ei arteithwyr arnati, O Iesu wynfydedic, yr hwn wyt yn sefyll a'r ddeheu-law Dduw i gymmorth y rhai oll y fydd yn dioddef er dy fwyn di, ein unig Cyfryngwr a'n Dadleuwr. *Amen.*

II.

Am Adenedigaeth.

HOLL-alluog Dduw yr hwn a roddaiſt ini dy unig anedig Fâb i gymeryd ein anian arno, iw eni ar gyfer i'r amſer yma o forwyn bûr : Caniadhâ ini fod wedi ein hadgenhedlu, a pheunydd yn hadnewyddu trwy dy lân Yspryd trwy yr un-rhyw ein Harglwydd Iesu Grist, yr hwn fydd yn byw ac yn teyrnasu gyd â thi a'r unrhyw Yspryd, byth yn un Duw yn oes oesoedd. *Amen.*

III.

Am Râs i Garu ein Gelynion.

DYſc imi, O fendigedig Iesu, fwrw ymmit h fy holl feddyliau dialgar yn erbyn fy Ngelynion Chwerwaf, O herwydd itti orchymmyn imi hynny a danghofaiſt imi y ffordd i wneuthur felly wrth dy enſampl berffaith dy hûn; yr hwn a gymmeraiſt drugaredd ar bechadur o ddyn, pan oedd mewn ſtâd ô Elyni-aeth yn dy erbyn, ac a'i derbynaiſt ef cyn iddo dy ofyn, dan ammod o faddeuant a Chymmod, ac a weddiaiſt dros dy Erlidwyr pan oeddynt yn Gofidio dan y poenau a ddodafant arnat drwy loês a chwerwedd Marwolaeth : Dyſc imi am hynny gyd-ddwyn a ddioddef ei Cenfigen drwy Addfwynder ac Amynedd, ac i wneuthur iddynt bob Gwaſanaeth lleſol Cariadus, yn lle'r Cam a'r ammarch a dderbyniais oddi-

oddiwrthynt; Gwna fi yn Gymhodlon ac yn barod 'i faddeu, ag yn Chwannog i feddwl y goreu o bob peth a wnelont i arwyddocau eu hedifeirwch; a maddeu dithau iddynt, O fendigedig Iesu, ac ennill hwynt i iawn ddeall y Gwir, a gwna hwynt yn barod 'i dderbyn Cymmod, fel pan gaffwyf nerth drwy dy rās di i ganlyn llwybrau dy ferthyr Cyntaf St. *Stephan*; y derbyniŵyf y cyfryw faddeuant geniti, ar yr ŵyf yn barod i rodidi iddynt hwythau; ac heb pwy un fy'm llwyr ymdwywyd yn dragywydd, Caniadha hyn Arglwydd Iesu, i bwy un gyda'r Tâd a'n yspryd glân, bydded oll Anrhydedd a Gogoniant byth bythoedd. *Amen.*

IV.

O Dduw Grafusaf, dangos drugaredd yr *Tros ein* wŷf yn Erfyn yn Ostyngedig arnat, im *Erlidwyr.* holl Erlidwyr, Er na ddangofant hwy ddim o hynny tua'g attafi, Na chyfiawnder, na thrigaredd; tosturia wrth eu hanwybodaeth tynn ymmaith eu rhagfarn sy'n dallu eu llygaid; melusa, a meddâla eu Calonnau fel na bônt hwy ddym hwy yn ddarostyngedig i Genfigen, Digllonrhwydd a chwerwedd, Cymhwŷfa hwynt drwy Ostyngeiddrwydd ac Addfwynder, a thrwy Gariad diragrith i'r Gwirionedd a Chyfiawnder, iw Croesawu yn llawen ac yn ddiolchgar; fel y bo iddynt ymwrthod a'u Camweddu; a phroffesu dy wir Grefydd Sanctaidd di, yn ŵrol ag yn ffyddlon, yn lle ei herlidio. A pha fodd bynnag y rhyngo fodd iti, e'i lachau hwynt, bydded iw hedifeirwh eu Gwared rhag y dial tragywyddol; drwy haddedigaeuthau dy anwyl fâb ein Harglwydd a'n lachawdwr Iesu Grift. *Amen.*

P E N. VII.

St. Ioan yr Efangylwr. Hydref. 27.

Q. **P**ara ddydd gwyl y mae'r Eglwys yn i gadw heddyw?

A. Dydd gwyl St. Ioan yr Efangylwr?

Q. Gwr o bà ra wlad oedd; a phwy oedd ei Rien?

Matth. 4.
21.

A. An ei wlad, Gŵr o *Galilea*; mab ei *Zebedeas* a *Salome*, brawd ieviengach na St. *Iaco*, gydâ phwy un y dycpwyd ef i fynu yn byf-codwr, a chydâ phwy y galwyd ef i fod yn Ddiscybl ac yn Apostol i'n Iachawdr: mae'r hên Dadau, yn bwrw i fod ef yn llawer *Iau*, na'r holl Apostolion, gan nad oedd ef mo'r cwbl ddeg ar hugain, pan i galwyd ef i'r oruchafiaeth honno. Ac mae ei Oedran mawr ef, megis yn profi cymmaint o herwydd i fod ynhyllch can mlwydd oed cyn ei farw yn y drydydd flwyddyn o ymerodraeth *Traian* ynghylch dengmlynedd a thrugain a'r ôl dioddef o Grist.

Q. Par'a henw newydd a roddes ei Athro ar St. Ioan?

Marc. 3.
17.

A. Ef ai frawd *Iaco* a henwydd *Boanerges*: hynny yw, Meibion y *Daran*. Meddwl yr ydys fod y Cyfênw hwn yn perthyn i *Ioan* yn enwedig, o herwydd iddo ef ddyscu mo'r eglur am Dduwdod Iesu Grist, mewn geiriau derchafedig, ac am iddo adrodd Dirgeledigae-thau yr Efangyl, mewn mâtth ddyfnach na'r Efangylwyr Eraill, O herwydd pahan mae'r hên Dadau yn dywedyd am ei eiriau ef, ei bôd yn debyccach i Daranau.

Q. Para Arwyddion enwedig a dderbynniodd St. Ioan, gan ein Iachawdr o barch a Chariad?

A. Nid

A. Nid oedd ef yn unig yn un o'r tri Discyb-
lion a welse ein Iachawdwr yn dda eu gwneud
yn gydnabyddus a dirgelion ei fywyd; Ond
ef oedd y Discybl yr hwn yr oedd yr Iesu yn *Ioan 13.23;*
ei garu, yr hwn a orweddei ym mynwes ein
Iachawdwr ar Swpper y Pasc; y lle mwyaf
pwyntiedig ar Nessaf atto ef; Ar bwy y dy-
mune St. Petr, o herwydd y canhiadodd iddo
fod yn hyfach a'r ein Iachawdwr nag i un o'r
Discybillion eraill, ofyn iddo pwy'r oedd yn ei *V. 24;*
feddwl pan ddywedasei, un o honynt a'i brady-
chei ef, ac i bwy un y Gorchmynnodd ein Ia-
chawdwr iddo ofalu, am ei fam, y forwyn Fen-
digidig, pen oedd ef yn ymadel a'r bŷd. *Ioan 10.26.*

Q. Beth a allwn ni ddysgu oddiwrth hyn?

27.

A. Ddarfod i'n Iachawdwr drwy ei Esampl
a'i awdurdod ei hŷn sancteiddio y Perthy-
nasrwydd fydd trwy'r bŷd rhwng cyfeillion
a'i Gilydd; a'r rhwymau tynnaf o Gariad, a
ddichon ddigwydd naill a'i drwy waedoliaeth
neu ryw dueddaid Enwedigol arall, modd na
bo dim yn niffyg o'r Cariad a ddylem ni ddan-
gos i bob dyn yn Gyffredin.

Q. Pa fodd y by i St. Ioan, ei ymddwyn ei
hunan tan y Cariad ysspygol hwn, a ddangosodd
ein Iachawdwr tuag atto ef?

A. Wrth ei ddangos ei hun yn ddiolchgar
iddo yn wastad, gan aros gydâg ef, er yw Ddy-
scyblion i adel ef; Dymma'r achos iddo Chwe-
nych Cospi'r Samariaid, am amherchu o ho-
nynt ei Arglwydd, Ac ni hwyrach mai Dym-
ma'r Achos y dymunei ef Eistedd a'r Ddeheu-
law Duw yn ei Frenhiniaeth, fel y gallei fôd
yn nês atto ef, yn ei Ogoniant, ac o'r achos
ymma hefyd er iddo yn'r ymwasc pan ddali-
wyd ein Iachawdwr ffô Cystal a'r Apostolion
eraill; etto daeth atto ei hŷn yn yman, ac
aeth yn hŷ i mewn i Neuawdd yr Arch-offei-

N

riad,

riad, ac a ganlynodd ein Iachawdwr drwy bob rhan o'i farn, ac o'r diwedd oedd gydâg ef pan oeddid yn ei Groef-hoelio, gan ei gyfaddei ef, megis ac ir oedd ef yn ei gyfaddei ynten ynghanol ei Elynion Cafaf, a chan dderbyn y forwyn fendigedig iw dŷ yn ôl Gorchymyn ein Iachawdwr, Dangyosodd iddi ddyledus barch a Chariad; ac un oi ofalon mwyaf ef oedd rhoddi iddi anrhydeddus ymegeledd.

Q. Pwy o'r Apostolion oedd oren gan St. Ioan, a'i gyfaill anwylaf ei ?

Ioan 20. 3.

21. 7.

V. 21.

Akts 3. 1.

Pen. 4.

Akts 8. 14.

A. St. Petr. Pan glywfant y newydd o Adgyfodiad ein Iachawdwr hwy eill dau a frusiant at y bedd, a rhoese St. Ioan rybydd i Bedr o ymddangosiad Crist, wrth Fôr *Tiberius* fel gŵr diethr, Ac am Ioan hefyd yr oedd Petr yn gofalu beth a ddoe o hono ef. Ar ôl derchafael ein Harglwydd, y maent yn myn'd ill dau i fynu i'r Deml, ar yr awr weddi; pan oedd y ddau yn pregethu wrth y bobl daliwyd y ddau, ac a'i tatiwyd i Garchar o'r unwaith; ar ail dydd galwyd arnynt ill dau iw hamddiffyn eu hunain o flaen y Cyngor. A danfonwyd hwy ill dau gan yr Apostolion i *Samarina*, i gryffau'r Apostolion, a wnaethe *Philip* yn y ddinas honno, lle y Ceryddasant *Simon Magus* yn dôt am ei Ragrith a'i Gybyddod.

Q. Beth a ddywed yr ysgrythyr llin yn arbenig heb law hyn ynghylch Ioan ?

A. Dim: Ond pan y mae yn dwyedyd am dano ef a'i frawd *Iaco*, gyda'i gilidd ar Ddydd Gwyl pwy un mae fôn am danynt ill dau.

Q. Ple yr oedd St. Ioan yn gwnasn'aethu ei swydd Apostolaidd ?

Euseb. lib. 1.

c. 1.

A. Affia oedd y dalaith y ddaeth iw ran ef, Er bod yn debig iddo ef aros yn *Iudea* hyd oni bu farw y forwyn fendigedig; ynghylch pymtheg-mlynedd fel y dywedir, ar ôl Derchafael
ein

ein Harglwydd; ped amgen, ni gowsem ryw faint o'r hanes yn y Cyfrif y mae St. Paul yn ei roddi, o ymdeithiau St. Paul, yn y broydd hynny: Ef a gododd Eglwys *Smyrna*, a *Pergamos*, *Thyatira*, *Sardis*, *Philadelphia* a *Laodicea*, ond ei drigfa pennaf ef oedd yn *Ephesus*: p'le y plannafei St. Paul Eglwys flynyddoedd lawer o'r blaen, Ac nid ydys yn meddwl na Estynnodd ef moi wenidogaeth tû hwynt i *Asia Minor*; ond darfod iddo bregethu mewn rhannau eraill o'r Dwyrain, mae'n debyg mai yn *Parthia*; gan mai ei Epistol Cyntaf ef a henwyd gynt, ei Epistol at y *Parthiad*.

Q. Pa fodd y bu ir Emerodwr Domitian erlid St. Ioan?

A. Clowed a wnaethei mai gŵr oed Ioan yn gwadu Duw yn drwm, ac yn rhoddi swccr i bob math ar Anuwioldeb, ac yn Gwrthdroi pawb ar a fedre oddiwrth grefydd yr Emerawdwr, drwy Orchymmyn yr Emeradwr Rhaglaw *Asia* yr hwn aî danfônodd ef yn rhwym i *Rufain*, lle y trinwyd ef yn greulon ac yn anrhugarog: Efe a dafwyd ei badell fawr yn llawn o Olew berwedig: Neu yn hyttrach o Olew tanllyd: Ond yr un rhagluniaeth Dduwiol ac a gadwasei y tri llangc Hebreæaid rhag fflam y ffwrnes danllyd, a ddaeth a'r Gŵr sanctaidd hwn yn ddiogel allan o'r poenau a'r a oedd mewn tybygoliaeth dŷn yn ddigon iw ladd ef yn ddiochel.

Q. Para chwaneg o niwed a wnaeth yr Emerodwr iddo ef?

A. Pan na chowsei Domitian ei feddwl, nid ystyrrioedd yr ymwared rhyfeddol, ond ef a Orchmynodd ynebrwydd ei alltudo ef i' ynys *Patmos*, yn yr Archi-Pelago; p'le ir arhosodd lawer o flynyddoedd, gan ddysgu i'r trigolion ffydd yn Ghrift y mâth gwaethaf ar Clet-

taf, ar Ddeoliad oedd hon alltudo un i'r yny foedd o herwydd y farn hon a wneud ei ddirwyo da un, ar ol ei gludo 'i ryw ynys a henwae'r Emerawdwr ei hun, iw gadw yno fyth tan ddeoliad.

Q. *Ai tan Ddeoliad y bu farw St. Ioan?*

A. Nâge, galwodd yr Emewdwr *Nerva* ef yn ôl y Cyfreithiau tôst a wnaethe 'r Emerodwr oi flaen ef, a chymmerodd St. *Ioan* ei Gyfleusdra oddiwrth y rhyddhâd hwnnw, i ddychwelyd i *Ephesus*, A chan weled fod ei Hescob hwy *Timothy* wedi ei ferthyro, ef a reolodd yr Eglwys honno, hyd yn-yddiau *Traian*, ynhyllch dechreuad Ymerdodraeth hwn, yr ymadawodd ef a'r bÿd, agos yn Gan-mlwydd oed, heb erioedd ei briodi. Am y Cyfrif a roddir o'i gymeryd ef yn fyw i fynu i'r Nêf, neu nad oedd ef ond huno yn ei fedd, nid ynt ond Camgymeriaeth o'r ymadroddion a fu rhwng *Ioan 21. 21.* ein Iachawdwr a Sainc't *Petr* ynghylch yr Apostol hwn.

Q. *Pa fath oedd ymddygiad St. Ioan tua' gat yr Heretick Cerinthus?*

A. Pan oedd yn myned gydâ rhai o'i Gyfeillion i'r ymolchfa ſyn *Ephesus*, a deall o honno fôd *Cerinthus* yr amfer hwnnw yn ymdrochi, efe a ddychwelodd yn Ebrwydd, dan Gyng-hori ei Gyfeillion, na ryfygent fyned ar gyfyl y fan lle yr roedd y fath Elyn i'r Gwirionedd, rhag ofn a fydda i'r ymolchfa i syrthio yn eu pen-nau, *Irenaus* sydd yn rhoddi Cyfrif o hyn, yn *Iren. adv. Her. lib. 3. c. 3.* ôl traddodiad *Polycarpus* yr hwn oedd ei hûn yn yfcolhaig, ac yn Ddiscybl i St. *Ioan*.

Q. *Pa bethau a scrifennodd yr Apostol hwn ac a adawodd oi ôl?*

A. Ei Efengyl, 'i dri Epistolau, a llyfr ei Ddatcuddiad.

Q. *Pa*

Q. Pa fodd y gwyddoch chwi ddarfod 'i St. Ioan scrifennu'r Efengyl ; sy 'n myned tan i enw ef ?

A. Mae'r Efengyl ei hun yn dangos pwy a'i *Ioan* 21. 20, gwnaeth, drwy amryw o arwyddion ei bod o 21, 22, 23, *Ioan* yn unig fef mai Discybl ir Iesu ydoedd, 24. Ar hwn yr oedd yr Iesu yn ei garu, ac yng-hylch pwy un yr aethei'r gair allan, nas byddai ef marw, mae'n Eglur mai *Ioan* oedd y *Ioan* 13. 23. Discybl yr hwn yr oedd yr Iesu yn ei Gârû, 19. 26. allan o amryw leoedd yn yr Efengyl hon, Ac 21. 7. y mae 'r holl Eglwys Gristianogawl yn rhoddi y gair hwnnw iddo ef yn unig, Ac yr oedd y Gair na byddai ef marw mo'r gyffredin am St. *Ioan* ; fel y gwnaeth i lawer o'r hên Dadau ddywedyd nad marw a wnaethe eithr ei fod wedi ei gymmeryd i fynu : ac eraill a ddywedai nad oedd ef ddim amgenach na hunio yn ei fêdd : Ac o'r holl Apostolion ef yn unig a arhosodd hyd oni ddaeth ein Harglwydd i dinistrio *Ierusalem*, bu yn fyw lawer o flynyddoedd ar ôl hynny. Cyssylltwn att hyn ei gyd, Dystiolaeth y Brif-Eglwys sy'n tystiolaethu hyn am wir, diammau fy ddywed *Irenaeus* dar- *Lib. 3. c. 1.* fod i *Ioan* Discybl ein Harglwydd, yr hwn a bwyfasei ar ei fynwes ef, scrifennu ei Efengyl pan oedd yn *Ephesus*, *Clemens* o *Alexandria*, *Euseb. Hist.* ddarfod 'i *Ioan* wneuthur ei Efengyl ysprydol, *Eccles. lib.* drwy ysyrydoliaeth yr yspryd glân, mae *Ori-* 6. c. 14. *gen* yn ei chyfrif ymhlith yr Efangylwyr a dderbynnir yn ddiddadl ymmhob Eglwys dan y nêf, y mae *Eusebius* yn ei chyfrif ymhlith y *Lib. 3.* llyfrau, nad amheuwyd erioed ymonynt ym- c. 24. hllith Gristnogion ac yn dywedyd fod holl Eglwyfi'r byd yn gydnabyddus a hi, Ac yr oedd yr hên Hereticciaid a deûre' mai *Cerintus* a'i gwnaethe, yn euog o gamgymeriaeth drwscwl, Oblegid pa fodd a scrifenne *Cerintus* bethau oedd

oedd yn union yn erbyn ei Athrawiaeth ef air yn air, hwnnw a deure eni Christ yr un ffynud a Gwyr eraill, ac nad oedd ddim amgenach na gŵr arall ei hunan; Pan fo Awdwr yr Efengyl hon yn dywedyd am Grist, mai efe iw'r Gair yr hwn oedd yn y decreuad gydâ Duw, a Duw oedd, Ac fy ddywed yr hen dadau yn groëw mai i'r purpas hwnnw y scrifenwyd yr Efengyl hon i ddiffodd yr hudoliaeth a Chwallasai *Cerinthus* ar hyd y bÿd. Os rhoddwch y Tystiolaethau hyn ei gid gydâ ei gilydd, chwi a welwch yn ddiwad mai St. Ioan oedd Awdwr yr Efengyl, a elwir wrth ei henw ef.

Q. Pa bryd ac ar bara achos a scrifennodd ef yr Efengyl hon?

A. Er meddwl o rai iddo ei scrifeunu pan oedd tan ddeoliad yn *Patmos*; etto dywedyd y mae *Irenaeus* ac eraill, a hynny yn ddigon tebig i wir, iddo ei scrifennu ar ôl ei ddychweliad i *Ephesus*; drwy daer ddymuniad yr Efcobion o *Asia*, a chenadon oddiwrth amryw Eglwysydd; a chyn y gwnaeth hynny, efe a orchmynodd ymryd Cyffredin 'i weddio a'r Dduw am ei fendith ar Orchwyl o'r maint ar pwys ymma; dau beth yn fwy na dim a wnaeth iddo gym'ryd y gwaith hwn mewn llaw, un o honynt oedd fel y galle dâgu Heresiaau Cynnar yr amferoedd hynny wrth iddynt ddechreu codi ei fynu, yn enwedig heresiaau *Ebion*, *Cerinthus*, a rhai eraill oedd gwedi dechreu gwadu Duwdod Christ neu ei fod ef cyn ei gnawdoliaeth, a dyna'r achos pa ham y mae'r Efangylwr hwn yn dal cŷd ar yr un testyn: Ar llall oedd fel y gallei ef wneuthur ei fynu beth bynnag oedd yn ôl or story Efangylaidd yn yr Efangylau eraill; Gan roddi Cyfrif arbennig o weithredoedd Crist er pan ddechreuasei bregethu hyd oni bu farw Ioan fedyddiwr; Uchel iawn a dirgelaidd ydyw

ydyw'r pethau y mae ef yn ei dyscu ac yn ei trîu, a chan hynny y mae'r hên Dadau yn gyffredin iawn yn ei gyffelybu ef i Eryr, un ei uchel ehediad; ac ef â anrhydeddwyd yn anad ũn ar Enw hwn sef y Dyfeunydd; gan haeddu o hono ef yr henw hwnnw mewn modd rhagorol?

Q. *At bwy y scrifennodd St. Ioan ei Epistolau?*

A. Y Cyntaf bawb yn Gyffredniol, o bob gwlad a lle, ac ynddo Reolau dewisiolaf i gyfarwyddo buchedd Gristianogol ai dueddiad yn wastad tu'ag at Gariad Cristianogol yr hon ywr araeth gyffredin ar fy yn Cerdded drwy ei holl waith ef: ar peth diweddas a orchymynodd ef ini wrando ganddo o herwydd pan nas gallei bregethu yn hwy, o achos ei wendid ai Oedran, etto ar bob Cyfarfod yn yr Eglwys, Cynghore ei bobl yn y Geirieu hyn: Blant bychain Cerwch eich gilydd; Pan oedd ei wrandawyr wedi blino ar ei glowed ef yn dywedyd wrthynt yr un peth cyn fynyched ac yn gofyn iddo pahan y Gwnae felly? Ef â attebodd iddynt fel hyn, Dyma'r peth a Orchmynnodd ein Iachawdwr ac os medrwn ni wneuthur hyn, Odid y bÿdd rhaid ini wneuthur dim ychwaneg: Mae'r Epistol hwn ar a dderbyniwyd yn gyffredinol, heb mo'i ammau erioed yn gyfaredd rhagorol i'n hamddiffyn yn erbyn gwenwyn gan athrawiaeth a Gweithrodoedd y Gnosticiaid. Y mae'r ddau eraill wedi ei danfon att bobl neulltuol, ac er ei bod dros ryw faint o amfer dan amhenaeth ac heb gael ei darllain yn Gyffredin yn yr Eglwys, etto fe ddywaid y rhan fwyaf o'r hên Dadau mai eiddo St. Ioan ydynt, Ac y mae eu hathrawiaeth, a dyll ei Geiriau, a'i Defnydd yn ddi-
gon

Cyr. Hiero.

Catech. 12.

18.

Hier. Tond.

9. p. 83.

Euseb. Ec-

cles. lib. 3.

c. 25.

gon i wneuthur i bawb Gredu mai'r Apostol oedd ei hawdwr hwnt.

Q. Pa bryd yr ysgrifennodd ef lyfr y Datcuddiad?

A. Tra yr oedd mewn Deoliad yn ynys *Patmos*, Ac er bod rhai unwaith yn ammau hwn, etto 'roedd y rhan fwyaf o'r hên Dadau yn ei dderbyngan fwrw mai eiddo St. Ioan yr Efangylwr ydoedd, y mae pob peth yn Cyttuno i ddangos mai ei eiddo ef ydyw, y mae ei Henw ynddo yn fynych : ai fod wedi 'i scrifennu yn yr ynys *Patmos*; y llythyrau Pennodol at y faith Eglwys yn *Affia*; y rhai a blannwyd neu or hyn lleiaf a dyscwyd oll ganddo ef, ar athrawiaeth ynddo yn ateb yn union iw yspryd a'i Dŷmer Apostolaidd ef, o roi 'rhain ei gyd yn yr unfan y mae'nt yn dangos yn gyffelybol iawn mai ei eiddo ef yw.

Q. Pa beth a ddyscwn ni; oddiwrth gadw'r ddydd Gwyl hwn?

A. A dyle'n gwir gariad tua'g att yr Iesu ein gwneuthur yn Ewyllysgar iw ganlyn ef i fynydd *Calvary* yn gystal ac i fynydd *Tabor*, i ddwyn ei Groes ef yn gystal ac i gyfrannu o'i Ogoniant: I barhau i wneuthur pob dyledswydd gyfeillgar yn wastad; ac nas gadawom i flinderau a Chystuddiau oeri dim ar ein Cariad; I geisio am ein goreu harddu ein Heneidiau a'r Cyfryw foddau rhinweddol ar a bair ini obaith o gael Cyfran o Gariad Duw ein lachawdr, ymhob gwaith Crefyddol ar a wnelom, ar fôd ein llygaid yn wastad a'r wneuthur daioni i eraill, ac i weddio ar Dduw am ei fendith ar ein Gorchwylion; in cryffhau ein hunain yn ein Crediniaeth o Dduwdod ein lachawdwr, wrth fynych ddarllain yr Efangyl honno a scrifenwyd o bwrpas iw hymddiffin rhag yr Herefiau ar oedd yn ei gwadu; I fôd yn

yn helathion yng waith Cariad Cristianogol ; i garu ein Cymmydogion, y peth a ddengus pwy fydd Grifftion da yn Eglwrach na dim, yr hyn y mae St. Ioan yn ei ddwys Orchymyn megis Cyfraith briodol in Crefydd ni rhagor arall.

Q. Mewn pa beth y mae Cariad Cristianogol, neu gariad tu' ag at ein Cymmydog yn sefyll ?

A. Yn gwneuthur iddo Gymmaint o ddaioni ac a fedrom, a dangos Caredigrwydd tua'g atto, os gŵr rhinweddol ydyw, fy bâr hynny ini i berchi ef, os gŵr Gonest ydyw eithr gwan ei synwyr, par ini dosturio wrtho a'i helpio, os annuwiol gwna ini roddi iddo gynghorion da, er mwyn ei droi i'r iawn ffydd, os efe a fydd gwell o'n plegid, cyfyd llawenydd ynom or achos, os drwg a ddigwydd iddo ac na allwn ei achub rhagddo, gwna ini dosturio wrtho, gwna ini roddi gwellhâd iddo ef os gallwn, naill a'i wrth gyfrannu iw Angenrheidiau ef yn fyber yn ôl ein gallu, neu wrth gelu y Gwradwydd a haeddai, yr hyn iw Celu gwallau ein Cymmydog ; a thrwy ei fychu ymmaith lle nis haeddei y môno, yr hyn iw Cynnal ei eir-dâ ; Os ûn îfradd yw, gwna ni yn fwynion ac yn howddgar, Os un Cŷdradd, gwna ini feddwl yn dda o hono, ac yn barod i chwenych mwy o Gydabyddiaeth rhyngom. Os ûn ûwch ei râdd na ni, gwna ni yn foefol ac yn ddarostyngedig, Os derbyniwn ddaioni neu Gymwynas oddiar ei law, gwna ni yn ddiolchgar, ac a bâr ini chwenychu i thalu adref, os drwg a dderbyniwn, gwna ni yn hwyrfrŷdig i' lid, yn hawdd gennym Gymmodi, yn hawdd gennym faddeu, yn-hir ddioddefgar, pan haeddei Gospedigaeth ; Ac yn drugârog fel na roddom ni arno ddim ychwaneg o honi, nag a allo ef ei ddioddef ?

O

Q. Mewn

Q. Mewn para synied y mae'n Iachawdwr a Sanct Ioan yn galw hwn, yn Orchymyn Newydd, gan mae rhan or ddeddf ydyw i' ddyn garu ei Gymmydog, ar peth a orchmynwyd yn hyspys yng-yfraith yr Iddewon?

A. Y Mae ein Iachawdwr wedi helaethu'r Gorchymmyn hwn drwy ei estyn ef i gyrredd holl ddynol ryw, mae'n gofyn hefyd lawer ychwaneg o gariad na neb, hyd oni roddom ein bywyd i lawr dros ein gilydd, ef a'i dyfscodd cyn-llwyred ac a'i hannogodd cyn gryfed, ac a'i Gorchmynnod cynd ddwysed, fel yr haeddei yn dda yr henw o Orchymyn Newydd, oblegid er nad oedd yn gwybl ddieithr i ddynol ryw o'r blaen, etto ni ddyscwyd y mono erioed cyn gaethed a hyn, ac nid oedd un Grefydd arall yn y byd yn rhoddi Cymmaint o hyder arno, ac yn gwneud y fâth gyfrif o hono.

Q. Para rmymedigaethau fydd arnom i gyflawni'r ddyledsrydd hon?

A. Y mae'n defnydd a'n gwneuthuriad ein hunain yn peri ini hynny a'n tueddiad at gymdeithgarwch nid eill fod dim mantais na difyrwrch yn yr ūn o'r rhain oni charwn ni ein gilydd, y mae'n bur gymmeradwy gan Dduw, ar modd goreu yw i ddangos ein Cariad tua'g atto, gan mai Creadur Duw yw'n Cymmydog a'i Ddelw, ac ynté hefyd yn dangos ei gariad ei hun tua'g atto; Gorchymyn yspysol ein Iachawdwr bendigedig ydyw, yr hwn y mae yn ei ofyn gan ei ddyscybliou cyn ddwysed, megis pe bae heb ofyn dim arall mewn cyffelybrwydd i hwn; wrth hwn yr ad-
Pen. 13. 35. nabyddir y Brosfes Gristianogol, wrth ba un yr
Ioan 15. 12, beddid ei adnabod Discyblion yr Iesu, rhagor
 17. athrawon eraill. Ac yn yr hên amserau yr
 oedd Cristianogion mór nodidog am y rhin-
 wedd

wedd hon, fel y Cododd Dihareb ymmhlith y Cenhedloedd, mo'r ddirfawr yw 'r Cariad fy' gan y Christianogion tua'g-att eu gilydd! A hynny ei gŷd wedi ei gaethrwymo arnynt drwy siampl mab Duw nid oedd ei holl fywyd a'i farwolaeth ef ddim arall ond un prawf cyfan oi gariad ef tua'g-at ddynol ryw; Ac efe a ordeiniodd y Cymmun Bendigedig i fod yn Goffadwriaeth buwiol o'i fawr Gariad ef, Ac i fod yn rhwymyn Oestadol o Gariad ac undeb ymmhlith ei ddilynwyr.

Q. Wrth ba reolau y dangoswn ein Cariad tua'g at ein Cymmydog?

A. Fy ddyle fôd yn Gyffredinol; o herwydd chwennychu yr ydym gael Cariad pawb, ac y mae y Rhesymmau a roddir am y Gorchymyn hwn yn ei estyn ef at bob dyn; dylei fod yn ddiragrith, gan mai ein Cariad tua'g attom ein hunain ydyw ei wir sylfaen ef a'i union fesu. O'r achos ymma y dylem fôd mo'r ofalus i gelu gwallau ein Cymmydogion, ac i dosturio wrth ei hangherdded, a'i Trawiadau trymion; a phe bae'm ni ein hunain yn yr un Cyflwr fy ddylei fod yn bŵr ag yn ddwys, A'c amlygu ei hunan yn y pethau difrifaf, a buddiolaf; Nyni a ddylem garu ein Cymmydogion, fel y Carodd Crist nyni; hyn a ddylei ein gwneuthur ni yn bŵr ofalus am Iechydwriaeth eu heneidiau hwynt; ac ei arferu'r holl foddion Cymmhwysaf iw tynnu hwynt allan o stâd pechod ac Anghrediniaeth.

Y Gweddiau.

I.

A Rglwydd trugarog ni a attolygwn i ti *Am ddyfal*
fwrw dy ddisclair belydr goleuni ar dy *barhâd yr*
Eglwys, fel y bô iddi wedi ei goleuo gan *Eglwys yn*
Gwrio:
athra-tedd:

O 2

athrawiaeth dy wynfydedig Apostol, ac Efangyl-wr S. Ioan, allu rhodio felly yng oleuni dy wirionedd, fel y byddo iddi yn y diwedd ddyfod i oleuni bywyd tragywyddol trwy Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

II.

*Am y Grâs
o Gariad
perffaith.*

O Arglwydd, yr hwn an dyscaist, na thâl dim ein holl weithredoedd a wnelom heb gariad perffaith; anfon dy Ysprid glân, a thywallt yn fy nghalon ragorol ddawn cariad-perffaith, gwîr rŵymyn tangnefedd, a hôll rinweddau da, heb yr hwn pwy bynnag fydd yn bŷw a gyfrifir yn farw ger dy fron di, Caniadhâ hyn er mwyn dy un Mâb Iesu Crist. *Amen.*

III.

*Am Ddys-
cegrwydd
yn y ffydd
Gristiano-
gol.*

NA Chynwys fi o Dduw, im Cylcharwain a phob amwel ddysceidiaeth, nag i gymeryd fy nhwylo gan resymau dynion twyllo-drus Cyfrwsddrwg, ond Caniadha imi drwy ymddiried i'th scrythur sanctaidd, i'm rheoli a'm harweinio yn y ffydd, ac i'th Apostolion Caredig; megis i'r rhai a'i scrifennodd ac a'i tanodd oddiamgylch, drwy fod Iesu Grist ei hun yn ben-gongl-faen lawenychu yn y Goleuni a roddai, a chredu yn wastad y Gwirionedd a ddatcuddiaist, fel yr Addolwyf yn wastad y Duwdod a gnawdoliwyd, ac yr Addolwyf yr Iesu yr hwn fydd yn Dduw yn gyfstal ac yn ddyn; Na bo i ddim o fynniadau r' Hereticciaid lygru purbed fy ffydd'i, Nag ymroi at ychwanegiad Gwybodaeth byth wanhychu fy sicrhâd, darfu i't sefydlu dy Eglwys yn rafusol drwy Efengyl yr Efangylwr St. Ioan pan oedd Camgymeriaethau a Heresiaau wedi Cyfodi yw llygru, Bydded yr un golygiad rhagluni-
a
aethol

aethol yn wastad yn Geidwad ac yn amddiffyn iddi; fel y bo'r holl Grist'nogion gan lynu yn Oestadol wrth yr athrawiaeth a ddyscodd, a chredu yn ddisigl y Dirgeledigaethau Duwiol, a Eglwrhaodd ef ir bŷd, yn Gadwedig ac yn ddiogel oddiwrth bob Herefiau colledig; oddiwrth y drygau anocheledig sy'n eu Canlyn yn y bŷd hwn, ag oddiwrth y poenau a'r a ddarperir iddynt yn y bŷd a ddaw: Caniadhâ hyn drwy deilyngdod Iesu Ghrift ein Harglwydd.

Amen.

IV.

O Dduw grafusol yr hwn ydwyt gwbl ddai- *Am Ras 2*
 onus, ac yn gwneuthur daioni, yr hwn *garu ein*
 wyt yn estyn dy garedig ddonniau 'i holl ddy- *Cymmydog.*
 nol ryw dy Greaduriad di, gwaith dy ddwylo,
 dy ddelw a gymmhwyf i'r th garua'th fwynhau
 di yn dragywydd na âd imi dafu allan a gwr-
 thod neb oddiwrth fy nghariad ac yr wyti yn
 edrych arnynt mewn tynerwch a thrugaredd,
 mal y danghofwyf beunydd gariad i'm Cymy-
 dogion oli, ac ewyllys da i'r th weision di a'r th
 blant, Gofynnaist y Cyfryw arwydd o'n Ca-
 riad tu-a'g-attat; O na âd i un mâth ar brofedi-
 gaeth fy hwylo i aniolchgarwch, neu i golli
 dy gariad tua'g attaf yr hwn fy felusach na by-
 wyd ei hun, ond gwna imi gynnorthwyo fy
 holl frodyr am gweddiau, a'm ewyllysion da,
 pan nad allwyf wneuthur dim ychwaneg, gw-
 na imi gymmeryd pob Cyfleusdra a ddichon
 wneuthur daioni iddynt drwy rododi Cerdod i'r
 tlawd, amddiffyn y Gorthrymedig, dyscu'r
 annyscedig, argyoeddi yr annuwiol. Caniadhâ
 imf edrych ar eisiau a Gwendid fy nghymmy-
 dog fel mae f' eiddo i' a fyddent, fel y Celwyf
 hwynt, gan wneuthur dy gariad di tua'g attafi
 yn rheol i'm cariad tuag attynt hwy, y rhodd-
 wyf

wyf fy egni mwyaf i yrru ymlaen fy Iechydw-
riaeth dragwyddol, ni feddyliaist ti ddim yn
rhydda ei ymadel ag ef, er mwyn fy ngwared
i' oddiwrth drueni tragwyddol, O na feddyl-
wyf inne fod dim yn rhy anwyl 'i yrru ym-
laen ddaioni tragwyddol fy nghyd-Gristiano-
gion; Aêlodau y'nt oll o'th gorph di; am hyn-
ny y maethaf hwynt, prynnaist hwy a gwerth
anfeidrol, am hynny y gwnaf fy ngoreu iw
hymwared allan o gyflwr Colledigaeth, fel gan
harddu y modd ymma dy Efengyl Sanctaidd
di, a gwneuthur Cymmaint fyth o ddaioni ag a
allwyf; a Caffwy fy Ngrysfafu gan hoffgarwch
dy anherfynol gariad, a chanu moliant tragwy-
ddol i'r Oen a laddwyd, ac fydd yn Oestadol
ar yr orfeddfaingc. *Amen, Amen.*

P E N. VIII.

Y Gwirioniaid Sanctaidd. Rhagfyr 28.

Q. *P* Ara ddydd Gŵyl y mac'r Eglwys yn ei ga-
dw heddyw?

Hom. 3. in Diverf. **A.** Dydd Merthyrddod y Gwirioniaid Sanct-
aidd yr hwn medd *Origen* a Orchmynwyd gan
y Tadau sanctaidd i' Gadw yn ôl Ewyllys Duw,
yn Oestadol yn yr Eglwys.

Q. Mewn pa synniad yr oeddynt hwy yn Fer-
thyron?

*Ætas nec dum habili-
ad pugnam
idonea exti-
sit ad Coro-
nam. S. Cy-
prian Iren.
lib. 3. c. 18.* **A.** O achos iddynt ddioddef er mwyn Crist,
a Gogoneddu Duw drwy ei Marwolaeth, fe
ddywedir fod tri mâth ar ferthyron: Y Cyn-
taf mewn ewyllys a gweithred, fel y bu ir
rhan fwyaf or Apostolion. Yr ail mewn Ewy-
llys ond nid mewn gweithred, ac felly 'roedd
St. Ioan'r *Efangelwr*, Gan fod yr hên Dadau
or achos ymma, yn rhoddi iddo yr Enw o Fer-
thyr;

thyr ; O herwydd iddo rhoddi ei Gorph 'i boe-
nau, a bod yn Ewyllysgar 'i farw er mwyn Crist;
y trydydd mewn gweithred ond nid mewn
Ewyllys, ac felly y bu ir Gwirioniad Sanctaidd;
Gan mai dyna farn yr Eglwys am danynt,
iddynt ddioddef fel Merthyron, er nad oe-
ddynt mewn oedran i ddewis hynny, Oblegid
ddarfod i Dduw wneuthur i fynu eu heisiaw o *Iren. lib. 3.*
Ewyllys, drwy fod eu Marwolaeth yn gymer- *c. 18.*
adwy ger ei fron.

*Q. Beth oedd yr achos o farwolaeth y Plant
bychain hyn?*

*A. Ar ôl Cyffroi Herod wrth ymosyniad y
Gwŷr doethion o'r Dehau, a chan feddwl fod
ei frenhiniaeth ei hŷn mewn perigl, oblegid yr
hwn â anesid yn frenin i'r Iddewon, mae'n cei- *Matth. 2.2.*
fio yn y Cyntaf drwy ddichellion ddyftrowio'n *w. 8.*
Iachawdwr, tan escus oi addoli, ond gwedi
rhybuddio 'r Gwŷr Doethion gan Dduw,
mewn breuddwyd, dychwelasant iw Gwlad ar *Mat. 2.12.*
hyd ffordd arall, pan welodd Herod fyned oi *w. 16.*
ddichell yn ofer, ef a ennynodd o ddigofaint ac
a geisiodd yn ddigyfrinach wneuthur pen am
dano, ef a ddanfonodd ac a laddodd yr holl
fechgyn oedd yn *Bethlehem*, ac yn ei holl Gyffi-
niau o ddwyflwydd oed a than hynny, gan fe-
ddwl dyfod o hyd ir Brenin Jeuangc yn y
lladdfa greulon, ac wrth hynny i wneuthur
pen yn y man am ei frenhiniaeth ef ; Y mae *Ma-*
crobius yn Crybwyll am y lladdfa ar a wnaeth- *Lib. 2. Cap.*
pwyd gan Herod ym *Methlehem* ar y plant tan *4.*
ddwyflwydd oed ac am ryw beth a ddwedai yr
Emerodwr *Augustus* yn ei gylch oi plegid.*

*Q. Pa fodd y diengodd ein Iachawdwr bendi-
gedig oddiwrth ddichell Herod waedtyd ?*

*A. Duw a wnaeth Ioseph yn gydnabyddus
a dyfais ddrwg Herod drwy weinidogaeth An- *Mar. 13.*
gel yn dywedyd : Cyfod, Gymmer y Mâb by- *14.*
chan*

chan ai fam, a ffô ir Aipht. Yr hyn a wnaeth ef yn ebrwydd, ac a ymadwodd liw nôs, rhag colli amser, ac er mwyn mwy dirgelwch.

Q. Para hanes sy gennym o daith ein Iachawdwr i'r Aipht, ac or amser yr arhosodd ef yno?

*A. Nid yw'r yscrythur yn fôn am hyn, er bod storâwyr yn dywedyd iddo aros ar y Cyn-
Escob Talor taf yn Hermopolis yng wlâd Thebais ar ôl ei
yngbylch bu- ddyfod yno pan ddygwyd y Mâb bychan fan-
chedd Crist. ctaidd Iesu ir Deml, naill ai o bwrpas, neu oble-*

*gid mai felly yr oedd Duw yn trefnu, yr Eu-
lynnod a ymgrymmafant fel Dagon gynt o flaen
Esai. 19. 1. yr Arch yn ôl Prophwydoliaeth Esay wele'r
Arglwydd a ddaw ir Aipht, ac Eulynnod yr
Aipht a Cynhyrfant rhagddo ef.*

*Q. Para gyfrif sy gennym ni o ddychweliad ein
Iachawdwr allan o'r Aipht?*

*A. Wedi i Angel ddywedyd i Ioseph farw o
Mat. 2. 19. Herod, hwy a ddychwelasant i dîr Israel mewn
nfydd-dod iw rhybydd Nefol, ond gan ofni
fod Archelaus cynrhwg a'i Dâd Herod, mo'r
greulon ac ynte, hwy a giliafant i barthau Ga-
lilea lle'r oedd Antipas etto, un arall o feibion
Herod yn trigo, ac yn ymryson, ai frawd Ar-
chelau, am yr holl frenhiniaeth. Trigasant
W. 23. mewn dinas a elwid Nazareth fel y cyflawnid
yr hyn a ddywedafid trwy'r Prophwydi, y gel-
wid ein Hiachawdwr yn Nazareth. Mae rhai
yn bwrw ddigwydd o hyn o achos galw Crist*

Netser yn y Prophwydi, hynny iw blaguryn

*o Dŷ Jesse, y peth a fynegafei Esay, Jeremiah,
Jerem. 23. a Zechariah yn aml iawn. Er nas gwyddom pa*

*5. ffordd y Cyflawnid hyn drwy fod Crist yn Na-
Zade 6. 12. zareth, o herwydd ir oedd yn Netser yn fla-
gurwn cystal cynt. Pan anwyd ef yn Bethe-
lem, ac am hynny y mae rhai eraill yn meddwl
yn fwy tybygol ddarfod ir Angel gyfrwyddo
ein Iachawdwr ir ddinas wradwyddus hon sef*

Naza-

Nazareth, O ba un nid oedd neb yn disg- *Joan 1. 47.*
 wyl a dŏe dim dâ. Fel y Cae henw gwrad-
 wyddus oddiyno, fel y Cafodd or un achos gan
 yr Iddewon Anghredawy ar Cenhedloedd he-
 fyd. Ac y modd yma Mae'r Prophwydi yn *Psal. 69. 9,*
 mynegi am dano, dirmygedig yw a diystyras *10.*
 or gŵyr. *Esay 43. 3.*

Q. Pa fodd y Cospwyd Herod am ei Greulondeb a'i Anrhubarogrwydd mawr?

A. Duw ai tarawodd ef ac amryw ddoluriau
 Gofidus, fe ddywaid *Josephus*, ei fod ar dân
 oddisewn yr hwn oedd yn ei ddifrodi llesyl
 tippin a thippin, er nad arwyddei oddiallan
 m'oi fod cymmaint, ond i'r oedd o'i fewn, yn
 llosgi ei goluddion, yr oedd arno wanc nad
 oedd dim ai torre, heblaw hyn ir oedd archoll
 yn ei ymyscaroedd, a Cholick gwyllt arno, ai
 draed wedi chwyddo, a lliw gwenwyllid ar-
 nynt, ai wialen ai Arennau wedi pydru, ac yn
 fyw o bryfed. Heblaw hyn bydde yn syrthio *Joseph. lib.*
 yn y ffittiau, a bydde arno ddiffig anadl mawr. *17. c. 8.*
 Ac wedi iddo geisio help gan byslygwyr heb
 fod ronyn gwell ef a drengodd; Ond nid heb
 ychwaneg o dystiolaethau oi Greulondeb ef?

*Q. Oes dim Cyfrif o'r Rhifedi o'r plant a ddi-
 fethwyd?*

A. Mae'r Groegwyr ynghyfrif 'i heglwys
 hwy, a'r Abyssiniaid O *Ethiopia* yng wafanaeth ei
 Heglwys nhwythau, yn Coffau Pedair Mil-ar
 ddeg o blant bychain, Canys gan fod *Herod* yn
 ddichellgar ag yn Cymryd y ffordd siwra a fe-
 drai i ddifetha y Mâb bychan sef yr Iesu San-
 ctaidd; Gorchmynnodd ddyfod a'r holl blant
 i'r un lle: Ai mammau (heb ammau nad er
 mwyn gwybod ei hoedran au rhyfedi, i godi
 trêth arnynt) oeddynt yn ddigon bodlon ir
 hudoliaeth, ac fel hyn y bradychwyd hwy iw
 Cigyddio?

Q. Pa fodd y Mae'r Efangylwr yn gosod, allan y rhieni O Bethlehem yn wylofain am eu plant ?

A. Drwy brophwydoliaeth a dull ymadrodd, Jer. 31. 15. allan o Ieremiah ynghylch Caethiwed Babylon, ar lladdfa yn Ierusalem, lawer o amser gwedi marw Rachel, yr hon nid alle am hynny mo'r wŷlo yn wir, ond felly y dywedir i ofod allan y lladdfa Echryslon; ac felly yma a Cyflawnwyd yr un peth drachefn, pan ddifethwyd y plant bychain yn Bethlehem.

Q. Para achos a allwn ni feddwl, oedd i Dduw gynwys difetha cymmaint o Blant yn Bethlehem ?

A. Ni weddei ini ymorol yn rhŷ fanwl i Weithredoedd Doethineb anchwiliadwy, nid ydyw ef yn gwneuthur dim ond y peth sy wir rheffymoll, ond yn mysc amryw feddyliau a ddichon ddyfod i'n pennau, Ystyriwn a alle anghrediniaeth y Bethlemaid ar ôl cael cystal moddion i beru iddynt gredn, dynnu am ei pennau hwynt Gospedigaeth cyn ddwyfed a hon: Ni ddarfase iddynt nid yn unig wrthod lletty i'r fair forwyn, pan oedd hi yn feichiog fawr, ac er 'i bod a dŷ Dafydd; ond ni ddarfu iddynt nac adnabod ein Iachawdwr nai addoli ef pan anwyd ef; ni ddarfu i gennadon y Bugailiaid au llawenydd mawr, na chysodiad y gwŷr Doethion or Dehau, au anrheigion weithio un gronyn arnynt; ac mae Duw yn arferol ô ymweled a phechodau y Tadau ar y plant: Yn Enwedig gan wneuthur o Dduw ddefnydd o blant bychan iw Ogoneddu ei hŷn, a chael o honynt nid yn unig ymwared allan o drueni y byd ac oddiwrth llygredigaeth eu Henafiaid ond ei Coroni a gwobr y Merthyron ?

Q. Pa beth a ddylem ni ddysgu, O Gadw y Gwyl hwn ?

A. O

A. O fod rhai yn arfer o gymryd Efcus o'u ffydd yn rhy fynych i wasanaethu rhyw amcanion Beilchion bydol, am hynny edryched gwyr dâ diniwed pa fodd y Cyd-ymgeisient a a Gwyr or pwyll hwnnw yn y ffydd a ddewisant iw derchafu a'i ychwanegu: Nad yw Cystuddiau yn wastad yn arwyddion o fod rhai yn euog o honynt, Gan fod plant bychain diniwed wedi ei gwneud yn aberth iw balchder gwaedlyd, ai bôd weithiau yn arwyddion o gariad Duw, a bod llawer un yn rhwymedig am ei ddedwyddwch iw Gyftuddiau, a dylem fod yn barod i ymadel ar pethau sy cyn anwyled gennym a'n plant ein hunain, pa bryd bynnag y digwydd iddynt fod yn wasnaethgar i' Ogoniant Duw, na ddylem ofni y dirmig Creulonaf, a'r rhai dichellaf yn y bŷd, oblegid nid allant wneuthur ini y niwed lleiaf heb gennad Duw. Mai er daioni ir diniwed ar gwirion y digwydd pob cystudd ar a ddefcyno arnynt drwy ddwylo'r drwg weithredwyr. Fod ymddygiad y cyfryw rai ac sy yn esculuso dwyn ei fynu eu plant yn ofn Duw: yn ôl rheolau y Grifnogawl Grefydd, yn waeth na chreulondeb *Herod*, ni wnaeth hwnnw ond dwyn eu bywyd, ond mae rhain yn eu hoffrymmu i farwolaeth dragwyddol, a bod yn rhaid ini fod fel plant bychain cyn y gallom fod yn wir Ddiscyblion i Grifst mewn gwiriondeb a diniweidrwydd Calon, heb pwy rai nis gallwn fyned i mewn i deyrnas nêf. *Mat. 18.3.*

Q. Mewn pa bethau y mae'r dull Calon hwnnw yn sefyll; yr hwn y mae ein Iachawdwr yn ei gyfselybu i blant bychain?

A. Mewn gostyngeddrwydd ag isder meddwl; pan fo'm yn ymroi yn hollawl i' Ewyllys Duw, ac i ymddiried ynddo yn gyfan yn ein holl beryglon, o Gorph ac enaid: Ac yn

enwedig mewn diystyrwch o'r bŷd, a rhyddhâd oddiwrth feddyliau uchel, Cybyddlyd; nid yw y rhain un amser yn dyfod i feddyliau plant, ac maent yn anferth o rwystr i ddynion, rhag bôd o honynt yn wîr aelodau o Deyrnas ysprydol ein Harglwydd Iesu Grist.

Q. Mewn pa bethau y mae Gofstyngieiddrwydd a'r difalchder meddwl hwn yn sefyll?

A. Mewn gwir wybodaeth o honom ein hunain, a deall o'n Cyflwr gwan pechadurus, gan gymryd attom y Cwylidd a'r Gwradwydd dyledus in Camweddau, ac o rod-di i Dduw Ogoniant am bob daioni ar a dderbynion, neu a allom ni eu wneuthur drwyddo ef; drwy ddi-oddef yn amyneddgar y dirmig a dderbynion, gan eraill drwy beidio ac ymddifyrru gormod yn y Canmoliaeth a Gaffom, oblegid er tecced ar olwg yw ein Gweithredoedd o flaen dynion nid oes dim a ddichon rod-di ini ddiddanwch cyfan ond eu bod hwy wrth fodd Duw, drwy ochel pob achlysur o dynnu Clôd ar ein pennau ein hunain, drwy beidio a dywedyd a gwneuthur dim un amser i beri i bobl rod-di ini Ganmoliaeth.

Q. Wrth ba beth y gwyddoch fod gan ūn fodlonrwydd Cristianogol?

A. Pan fo'n Cwbl gredu yn ei galon, nad oes dim yn digwydd ini ond drwy gynhwyfiad Duw; ac wrth ei Ewyllys ef, i fod ef yn ein caru ni, yn well nag yr y'm ni yn ein caru ein hunain, ac y gwyr ef y moddion goreu i'n gwneuthur ni yn ddedwydd. Ac am hynny y dylem fod yn fodlon i bob peth a ddigwyddei er maint a fo'r Gwrthwyneb ein hewyllus ein hunain, ac er Croesfed fae'r Moddion o fod yn ddedwydd, ac ir oeddem ni wedi eu llinio yn ein pennau ein hunain?

Q. Mewn

Q. Mewn pa bethau y mae'n ymddired yngyfan yn Nuw'n sefyll?

A. Drwy ddisgywyl ymwared gan ei hollalluog fawredd yr hwn a ddichon ein helpio yn ein Cyfyngderau an hangen Corphorol ac ysprydol, a chan ei anfeidrol drugaredd ef, yr hwn a addawodd roddi ini help, ac am hynny ni ddylem mo'n blino ein hunain drwy ofni pergylon a Chystyddiau y rhai na ddeuant nid hwyrach byth arnom ac os deuant drwy nerth Duw, gallwn fod yn well o'i plegid?

Q. Pa fodd y gwyddom fod rhai yn ddifatter am y byd?

A. Pan edrychont ar holl feddiannu'r byd yn bethau gwael dihaeddiant, yn wâg ac yn ddiddym yw cuffedlybu ar dedwddwch a darparodd Duw ir rhai ai Carant ef, Pan fo'm yn fodlon ir Cyfryw ran o Dda'r byd hwn ar a welodd Duw yn dda yn ei ddoeth ragluniaeth ei Chyfrannu ini; heb fod yn flin-awyddus yw chwanegu, nag allan o Galon chwaith, pan gymerant hwy Adenydd i ehedeg ymaith gan gymeryd rhan gymhedrol o'r difyrwch y mae Duw yn ei lwio mewn pethau a meddiannau Corphorol, gan roddi ond parch fechan i Eulynnod y byd, Cyfoeth, ac Anrhydedd, gan fod yn barod i ymrwthoda hwynt, pâr amfer bynnag y Gwrthwynebon ein dyledswyddau ac y ceisfiont ein rhwystro ni, a'nhattal ordiwrthynt. Gan ddioddef helbyl a chystudd y byd hwn, drwy amynedd a Gwaftadrwydd, gan edrych ar yr Iesu, yr hwn am y llawenydd a osodwyd oi flaen ef a ddirmygodd y Grôes: Ac wrth hynny sefydlu ein Meddyliau ar ein dedwddwch pennaf, a Chrefu yn daer, a hiraethu am dano mewn cyflawn wynfyd.

Q. Para ddaioni sydd i'w gael oddiwrth y Galon oftyngedig hon?

A. Hi

A. Hi ai darpara yn gymmwys i wafnaethu Duw, a Mam ofn Grefyddol ydyw, Dyma'r maes ymmha un y bernir yr holl Rinweddau. Mae yn ein gwneud ni yn addas ac yn awchus i dderbyn Datcuddiadau Ewyllys Duw i Ddynol Rŷw; ac nid llai gofalus hefyd i ufyddhau iw Orchymmynion, Gwna ni yn fwya yn heyrnas Nêf, fel y mae hynny yn arwyddocau, Aelodau Eglwys Crist ar y ddaiar; Neu Aelodau yr Eglwys orfoleddus fydd yn mwynhau Dedwddwch tragwyddawl yn y Nêf.

Q. Pa fodd y mae rhyddhâd oddiwrth feddyliau uchel a Chybyddlyd yn ein darparu ni i fod yn wir aelodau teyrnas Grift?

A. Nid yn unig drwy ein gosod ymhell draw oddiwrth brofedigaethau fy berrycclaf yn y byd hwn, sef Cyfoeth a mawredd fydol, ond drwy roddi ini ennyd i ymwrando ac ystyrio ein Grefydd; Gyda rhyddid i farnu ac i wneuthyr siwr ragoriaeth rhwng y naill beth ar llall: Oherwydd pan oedd yr lldewon yn disgwil wrth ymwaredudd amferol, ac yn ei porthi ei hunain, a gobaith, mae ei heuddo nhw a fydde r' holl Deyrnasoedd a'r Gwledydd ei gyd, yr oedd gwaeledd ein lachawdwr yn gymmaint o rwystryddynt, ac mo'r anhebig ir peth yr oeddynt hwy yn ei obeithio amdano, fel y Gwrthodafont hwy ei dderbyn ef yn Fessias. A phe nis dyscassei ein lachawdwr iw Ddiscyblion, pa fâth oedd ar ei deyrnas ef; gallassei eu hymryson hwy am oruchafiaeth ddad-ddymchwel ei Cariad, ai gyrru hwynt i ymwrthod ag ef, pan welent dorri ymmaith eu gobaith hwynt, Gan iddo ef Orchymmyn iddynt fod fel plant bychain yn y Cyfryw chwantau, a digwyddiadau; mae'n anghenrheidiol, fyth ir sawl a chwenychant fod yn wir Ddilynwyr

lynwyr i Grift Iesu fendigedig farw-hau ei Gwniau bydol. Onis gwnawn nis byddant yr pethau ysprydol yn fyw, ac nis Cynyddant ynom.

Y Gweddiau.

I.

HOll-alluog Dduw, yr hwn o enau plant by-chain, a rhai yn sugno a beraist nerth, ac a wnaethost i blant aflafar dy ogoneddu trwy farw, Marweiddia a lladd bob rhwy anwiredd ynof, a nertha fi a'th Râs fel trwy fuchedd ddiniwed a ffydd ddiyscog, hyd angyu y gogoneddwyf dy enw bendigedig trwy Iesu Ghrift ein Harglwydd. *Amen.*

II.

ODduw. cadernid y rhai oll ar a ymddiriedant ynot, yn drugarog derbyn fy ngweddiau. Ac o herwydd drwy fy Marwol anian, nas gallaf wneuthur dim da hebot ti, Caniad-hâ imi dy râs im hamddiffyn, fel drwy gadw dy orch'mynion, y gallwyf ryngu bodd iti, mewn meddwl a gweithred; trwy Iesu Grift ein Harglwydd. *Amen.*

III.

IEsu fendigedig, yr hwn a roddaiſt ôm blaen siampl berffaith o'th oftyngeiddrwydd, ac â orchymynaist imi wneuthur ar dy ôl; Nertha fi a'th râs i ganlyn dy oftyngeiddrwydd ryfeddol, modd na chollwy fi drwy fy malchder am gwagedd mo'r dedwddwch hwnnw ar a brynnaiſt ti imi, drwy dy oftyngeiddrwydd; Gwna imi wybod fy ffeiddra fy hun o achos fy mhechodau y rhai fydd arwyddion disglair o'm gwendid am ofered, o'm hanheilyngdod

a'm haniolchgarwch, fy yn fy ngwneud yn ddirmygus yn dy olwg di, Ac a ddylent lenwi fy enaid a dirmig a Gwradwydd, Gâd ir Golwg hwn attal pob meddwl uchel, a'm diddyf-
nu oddiwrth feddwl yn rhyddaf o honof fy hun : I ti y bo'r Gogoniant am bob peth da fydd gennif oblegid oddiwrthit ti a derbyniais ef : I ti y bo'r Gogoniant, am bob peth yr wyf yn ei feddwl, ac yn ei wneuthur, oblegid dy râs di fy yn fy nerthu i, dy yspryd glân di fy'n gweithio ynof, i Ewyllyssio ac i wneuthur wrth dy fodd, na thynnwyf fyth attaf mo ganmoliaeth dynion, erwy bechu gyda hwynt, a gwenheithio iddyn. Na dderbyniwyf mo'm clôd ar yr achos, neu a gormod o ddiffyrwch ; rhag iddo, i puredd fy amcanion, am twyllo o'r wola a addewaist i'r rhai oll a'th wafnaethant di, mewn yspryd, a Gwirionedd ; Gwna imi yn amyneddgar dderbyn yr ammarach a gaffwyf gan eraill, o herwydd imi ei haeddu gennit ti, a chan ddarfod iti ddiodef yr unrhyw er fy miwyn : Caniadha hyn, O fendigedig Iesu, yr hwn gyda'r Tâd ar yspryd glân wyt yn byw, ac yn teyrnasu yn un Duw, o Dragwyddoldeb hyd Dragwyddoldeb. *Amen.*

IV.

*Am Ddaro-
styngi-
ddrwydd i
Ewyllys
Duw.
Galar. 3.34.*

O Dduw grafusaf yr hwn wyt yn llywodraethw'r y byd a'th anfeidrol ddoethineba thrugaredd, ar hwn nid wyt o'th fodd yn blino plant dynion, Dysc imi fod yn gwbl ddarostyngedig i ymweliadau dy raglunieth, er maint y bon't yngwrthwyneb 'i Gŵg, a Gwaed ; Ti a wyddost y ffordd siwraf im gwneud 'i yn wynfydedig, ac wyt yn anfeidrol yn dy gariad a'th drugaredd, am hynny gwna imi ddewis dy ewyllys di mewn pob peth, ac i'm ymfod.

ymfodloni ynddo, Gwna i'm holl beryglon o Gorph ac Enaid amferol ac ysprydol hefyd, fy neffro 'i wneuthur fy nyledswyddau tua'g-attat, yn ffyddlon ag yn ddiwyd, ac yn wirdeimladwy o'th holl alluogrwydd yr hwn ni ddichon ddim ei wrthsefyll, ac o'th drugaredd fy yn parhau byth, drwy fod yn arfog gan dy amddiffyn di y gallwyf dy wafnaethu yn heddychol, a chalon ddefossionol, a bod yn dy amfer da dy hŷn yn Gyfrannog o'th deyrnas dragwyddol trwy Iesu Ghrifft. *Amen.*

P E N. IX.

Enwaediad ein Harglwydd Iesu Ghrifft, neu ddydd Calan. Ionawr. 1.

Q. *P*ara wyl y mae'r Eglwys yn ei Gadw bedydd?

A. Enwaediad ein Harglwydd Iesu Grist; yr hwn ar ôl wŷth niwrnod ai hymddarostyn-godd ei hunan i'r Ddeddf hon; a dymma i' tro Cyntaf iddo ef dywallt ei waed Bendigedig trostom.

Q. *Beth oedd yr Enwaediad?*

A. Defod y Ddeddf lddewaidd, drwy ba un y derbynid y bobl hynny i' Gyfammod a Duw fel y derbynnir Christianogion drwy ei bedydd. I *Abraham* y Gorchymynwyd ar y Cyntaf, yn Arwydd y Cyfammod a wnaethi *Gen. 17. 10.* Duw ac ef, ac ai hâd, fe adnewyddwyd ef gan *Ioshua*, pan oedd yr *Israeliiaid* yn myned i' *Iosh. 5. 2.* fewn i' wlad *Canaân*; gan i fod wedi ei ddiarferu tros ddeugiam mlynedd tra buont yn ymdeithio yn yr anialwch.

Q

Q. Pa

Q. Pa brud oedd amser Enwaedu?

Levit. 12.
2, 3.

Exst. Sy-
nag. Iud.
c. 4.

A. Ar yr wythfed dydd, oblegid fod y fam yn arian saith niwrnod; ar plentyn felly hefyd o achos ei eni o honi, nid oedd yn addas iw dderbyn i gyfammod yn gynt. Nid oblegid ei wendid pei gallasei ddioddef yn gynt y loës boenus; Ir oedd yr Iddewon yn gwneuthur Cymmaint Cyfrif o hyn, nad oeddynt yn Cyfrif yr Enwaediad a wneid yn gynt ond dienwaediad, ac os oedid ef yn hwy nid oedd iw gyfrif cystal, wrth hyn gwelfant fod yn angenrhaid iddynt rhag i oedi yn hwy na'r amser pwyntiedig, Enwaedu ar ddydd y Sabbath, er i Dduw Orchymmyn na wneid dim gwaith ar y Dydd hwnnw.

Q. Para Gospedigaeth yr oedd Dduw yn ei fygwth os Esclufid y ddefod hon?

Gen. 17. 14.

A. A torrid ymaith yr Enaid hwnnw, o fÿsg pobl Dduw; yr oedd yr Iddewon yn gyffredin yn deall hyn, am yr hwn a esclusei hynny ar ôl dyfod i oedran a synwyr 'i ddeall ei rwymedigaeth. Oblegid pan oedd mab *Moses* yn ddienwaededig ni cheisiodd yr Angel ladd y Mâb yr hwn oedd hêb ei Enwaedu, ond *Exod. 4. 24.* *Moses* y Tâd, yr hwn a ddylasei Enwaedu arno ef.

Q. Beth oedd pwrpas yr Enwaediad ar y Cyntaf?

A. Fel y dygei bob ũn o feibion *Abraham* yn ei gorph arwydd Etifeddiaeth tîr yr addewid, ac arwydd rhagoriaeth rhyngthynt hwy a phobl eraill, pwy bynnâg a Nodid felly proffesu ir oeddynt, ymroi i ufyddhau ir unig wir Dduw, Creawdwr nêf a daiar, ac fel y byddei ir Arwydd weledig hon, ddyfod au dyledswydd yn wastad iw Cêf, a gwneuthur iddynt wneud ei goren i gyrredd Grâs anweledig yr oedd hi yn Arwyddocau, sef, Etifeddiaeth

ddiaeth teyrnas Nêf, Ac 'i fyw fel y Gweddei 'i briodolion yr Arglwydd.

Q. Paham yr aeth allan o arfer, ar ôl Dyfodiad Crist?

A. Fy wêl un wrth ddiſbennion y Ddefod nad oedd mo'r achos iddi barhau ddim hwy, heb ei newid. Oblegid pan nad oedd dim mwy o Ragorieth 'i fod rhwng plant Abraham a phobl eraill, nag un wlad yn perthyn i Dduw yn fwy, nag arall, ond pawb o bob gwlad a chenedl yn gymeradwy gar bron Duw ar ai hofnei ef, ac a wnelei Gyfiawnder, nid oedd neges wrth y Cyfryw Arwydd o Briodoldeb, rhaid oedd iddi ddyfod naill ai yn ddiddim, neu fod yn llwyr ddianghenrheidiol.

Q. Beth i'w dull ac Arwyddocâd yr Enwaediad?

A. A dylem ni fel y mae'n Genedigaeth yn *law. 1. 21.* aſan o achos ein pechod Gwreiddiol, roddi heibic bob budreddi a helaethrwydd malis, trwy ddioſc Corph pechodau y Cnawd yn Enwaediad Crist, Gan farw-hau melus Chwantan *Col. 2. 11.* y Cnawd, y rhai ſy'n twyllo 'r Enaid, ac yn ein gwneud yn ddarostyngedig i' bechod a Marwolaeth.

Q. Para ddefod o Fyned 'i mewn i'r Eglwys Chriſtianogol ſy'n ateb i'r Enwaediad tan y Gyfraith?

A. Sacrament y Bedydd yr hwn a elwir gan *Col. 2. 11,* S. Paul Enwaediad Chriſt, drwy ba un y gwneir ^{12.} Plant Criſtianogion yn aelodau 'i Griſt, ac yn rhwym 'i gadw Gorch'mynion yr Ordinhâd Efangyledd, fel yr oedd y plentyn Enwaede- *Ak. 15. 5.* dig wrth y Ddefod honno yn rhwym 'i gadw holl gyfraith *Mofes.* Y modd ymma y der- *Gal. 5. 9.* bynnir plant y ffyddloinaid 'i Gyfammod a Duw tan yr Efengyl, fel yr oeddynt drwy Enwaediad tan y Gyfraith. A bod plant bâch

116 *Enwaediad ein Harglwydd Iesu Christ,*

Deut. 29. yn gymmwys 'i berthyn 'i Dduw drwy gyfammod, mae *Moses* yn dywedyd hyn yn Eglur. A chan mai plant Adda ydynt ac felly yn ddarostyngedig 'i farwolaeth drwy ei bechod ef, pa fodd a gallant hwy fod yn gyfranogion o'r brynnedigaeth yr hon a brynnodd Christ i blant Duw, oni dderbyniant leshâd oddiwrth y ffordd a ordeiniodd Crist iddynt, iw gwneud yn aelodau o'i Deyrnas ef. Canys mae'r Iesu ei hun yn dŷwedyd wrthym, oddieithr geni dŷn o ddwfr ac o'r Yspryd ni ddichon efe fyned i mewn i deyrnas Dduw. Ac am hynny arfer y brif-Eglwys yn wastad oedd bedyddio plant er maddeuant pechodau. A dyna arfer yr Apostolion eu hunain, am
Joan 3. 5. gymmaint ac a fedrwn ni ddeall wrth y Cyfrif goreu ac sydd iw gael.

Q. Pa ham yr Enwaedwyd Iesu Grist, ag ynte yn Sanctaidd eusys, ac yn ddibechod?

A. Fel y Cymeryd ef o'r achos hwnnw, yn fâb i *Abraham* ac fel y gallei wrth hynnu wneuthur mwy o ddaioni ymhlith ei wladwyr yr Iddewon, drwy fod arno yr un arwydd o Ratoriaeth, yr oeddynt yn ei brechi Cymmaint, nas gwnaent ddim llai na dirmygu y sawl oedd hebddo, ac fel y Cyflawnei ef y Gyfraith oll, ac a dangosei i ddyfod i ddioddef y Gofpedigaeth ddyledus i'n pechodau, ac i'n prynu ai waed ei hûn.

Q. Pa henw a roddwyd a'r fâb Duw, wrth ei Enwaedu?

A. Gan mai rhoddi henw, oedd un peth oedd erioed yn perthyn i'r Enwaediad, fel y mae llawer yn meddwl, yr amser hwnnw y galwyd ein Harglwydd ni Iesu, yn ôl Gorchymyn yr Angel, cyn i Fair ei fam feichiogi arno yn ei Chrôth, ac mae'r Angel yn rhoddi
rheswm

rheswm am hynny, oblegid efe a waredai ei bobl oddiwrth eu pechodau. *Matth. 1. 21.*

Q. Beth y mae yn ei feddwl wrth ddywedyd y gwaredai ef ni oddiwrth ein pechodau?

A. Y gwaredae ef ni drwy ei farwolaeth, oddiwrth y Gospedigaeth a heuddae ein pechodau, ac a Cymodai ef nyni a Duw, ac a gwaredai ef nyni drwy nerth ei Râs, oddiwrth allu ac arglwyddiaeth pechod drwy'n nerthu ni 'i edifarhau o'i blegid, ac iw farwhau ef.

Q. A ydyw (rhenw Iesu) yn deilwng o bob Anrhydedd?

A. Wrth henwi'r Iesu, a phlyga pob glân: Gen. 41. 43. yr oeddid yn cyfrif plygu y glân, yn arwydd o anrhydedd: ac ir oedd yn barchedig ddangos y Cyfryw arwydd parch, nid yn unig ir Pressennolion, ond ir Absennolion hefyd, ar henwi eu henwau hwy, a dyna arfer y byd mewn amryw o Grefyddau, 'i ddangos rhyw fâth ar Anrhydedd pan henwei rhyw un y Duw i'r oeddynt hwy yn wafanaethu.

Q. Beth a orchmynodd yr Eglwys ini pan glowem henwi'r henw sanctaidd hwnnw ar amser Gwafanaeth?

A. I bob un a fo yno, ymostwng yn ôl yr arfer gynt ac ymgrymmu yn ostyngedig; gan dystiolaethu wrth y foes Gorphorol hon, a'i hymddygiad oddiallan, eu Gostyngeddiddrwydd oddifewn, eu hymrôad Cristianogol, au Gwir gyffes, mae'r Arglwydd Iesu Grist, y Gwîr fâb Duw tragwyddol, yw unig Iachawdwr y byd.

Q. Beth a ddyscwng wrth Gadw y dydd Gwyl hwn?

A. Bod ein ysprydol Enwaediad yn anghenrheidiol; ac mai ammod yr Iechydwriaeth y mae Iesu Grist yn 'i gennig, ydyw ini farwhau ein Gwnniau llygredig, a gwadu chwantau pechadu-

chadurus y Cnawd, mae yn dysgu ini hefyd, fawr Ostyngeddwydd Calon; fel y bo'm barod ei offrymmu ein gair dâ, yn hyttrach nag esceuluso ein dyledswydd; yn ôl siampl ein lachawdwr, yr hwn er mwyn Cyflawni Ewyllys Duw, a gymerodd arno nid yn unig lûn gwâs, ond ymddanghosiad pechadur.

Q. Beth y mae Enwaediad ysprydol yn 'i Arwyddocau?

A. Goftegu ein difyrrwch amferol, diddyf-nu ein Cariad oddiwrth y bÿd a'i roddi ar y Nêf, ac ar yr holl bethau hynny, a'n dŵg ei ennill ffafor Duw. Mae'n Arwyddocau caeth lywodraethu Gwynniau 'r Corph, ac ymwrthod yn lân oddiwrth bob peth gwaharddedig, a Gwrthwyneb Cyfan, i bob Meluswedd pechadurus; a phan fo difyrrwch yn lwfiedig, na bo gennym mo'r gormod awydd iddo. Ac na chymerom mo'r gormod o hono: Ac mae yn ychwaneg yn Arwyddocau parodrwydd meddwl, i' ddeall ein dyledswydd, a'r peth y mae Duw yn ei ofyn gennym, a chalon ddira-grith, i' wneuthur ar ei ôl, ac i ufyddhau iddo ef?

Q. Beth y mae dechrenad y flwyddyn newydd yn ei Goffau ini?

A. Mo'r werthfawr iw 'r Amser a roddes Duw ini, i weithio allan ein lechydwrïaeth; wrth fel y gwnelom hyn, y mae ini fod yn ddedwydd neu yn druenus yn dragywydd; ystyriaeth o hyn a ddylei yn rhoddi ar waith i arferu r' Moddion Cymhwysaf, i wneud y defnydd goreu o hono er ein mawr Ieshâd.

Q. Beth sy'n gwneuthur amser mo'r werthfawr, a pha ham y dylem ni wneuthur Cymmaint Cyfrif o hono pa fodd y treulïom ef?

A. O herwydd nad oes ond cyn lleied o hono ar ein llaw ni; y rhan a âeth heibio darfu

am

am dani, diengodd hwnnw oddiwrthym, ac nid ŷm siwr or amser fydd i ddyfod, yr amfer presennol iw'r Cwbl a feddwn, ac mae hwn yn wastad yn diengc ac yn ehedeg. Ac er nad ydyw'r adeg 'i weithio ond berr ag anficcr, etto mae gennym y peth anwylaf i'w siwrhau, ac mae'n gofyn eithaf ein meddyliau, llafur a diwidrwydd ein holl ddyddiau, ni ddown ni byth o ben a gorchwyl o'r fâth ymma gyda mâth yn y bÿd o ddiddanwch, ar ein clâf wêly : pan fo hi wedi myned yn hwyr arnom, a'n nerth wedi pallu, a'n rheswm ymron ymadel a ni. Ond os nyni a ymrown i ymwrthod fyth drwy'n esceulafdra a'r mynych Gennygion a wnaeth Duw o'i Râs, ôl ynol, y pethau berthynant i'n heddwch a guddir allan o'n golwg mŵy.

Q. Pa fodd y dylem ni warrio ein hamfer, fel y gwnelom y defnydd gore o hono ?

A. Nyni a ddylem ennill yr amfer a gollafom mewn oferedd drwy alaru o achos ddarfod ini warrio trysor mo'r werthfawr ar y Cyfryw ynfydrwydd, a thrwy Ogoneddu Duw am ei hîr-ymaros a'i amynedd yn cyd-ddwyn a ni cÿd, a ninne yn haeddu Cospedigaeth, y maint ar a allem i sparrio o'n hamfer, heblaw a wasanaetho i ateb anghenrheidiau ein bywyd, a ddylem ni roddi, i edrych ar ôl y pethau anrhydeddusaf, sef Gogoniant Duw, a mwyniant, a lechydwrïaeth dynion, dymma'r modd i Sancteiddio helyntiau y bÿd hwn, drwy ein ystyried ein hunain, yn Offerrennau Rhagluniaeth Duw, a thrwy gyflawni dyledfwyddau yn ffyddlon, bawb yn ôl ei alwedigaeth, drwy feddwl mwy am y bÿd a ddaw nag am hwn. Ar modd goreu ei wneuthur hyn, ydyw byw wrth drefn a rheôl, drwy ofod i' bob gwaith ei adeg ei hun, a dim chwaneg nac a fo anghenrheidiol ;

rheidiol; wrth hynny ni bydd ein hamfer ni fyth yn sefyll ar ein dwylo ac ni thynn ddim gofid am ein pennau ar ôl iddo fyned heibio, geill y rhai Cyfoethog a dyscedig wneuthur daioni mawr rhag llaw; wrth godi Elusen-dai, ac yfcolion-rhâd, i' gadw a dyscu y rhai tlodion, geill pob Cristion gyslegu ei bywyd Cyfan 'i wasanaethu Duw, yn nyddiau ei hieuengŕid, a rhoddi y cyfryw dystiolaethau hynod o'i Crefydd, fel nad allent amgen na byw 'n rhinweddol, drwy dorri ymmaith yn llwyr bob achlusyr i wagedd ac ynfydrwydd.

T' Gweddiau.

I.

*Am wir
farwâd.*

HOll-alluog Dduw yr hwn a wnaethost i'th wynfydedig Fâb dderbyn enwaediad, a bôd yn ufydd i'r Ddeddf er mwyn Dŷn: Caniadhâ imi iawn enwaediad yr Yspryd, fel y bô i'm calon, a'm holl aelodau, (wedi eu marwolaethu oddiwrth fyddola chnawdol anwydau) allu ym-mhob rhŷw bêth ufyddhau i'th wynfydedig ewyllys trwy 'r unrhyw dy Fâb Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

II.

*Am ymwared
oddiwrth allu
pechod.*

OIesu fendigedig, yr hwn drwy burdeb dy fywyd a haeddedicaf ddioddefaint dy farwolaeth, a brynnaiſt imi Etifeddiaeth dragwyddawl; Gwared fi drwy nerth dy râs, oddiwrth y drwg mwyaf, ſef fy mhechodau, ac Adnewyddda, a darostwng fy nghalon 'i ufyddhau i'th Orchmynion, gwna fi 'n bur ofalus i ochel pob un or achlysurau y rhai a'm bradychasant gynt i ynfydrwydd, pob gweithred a fo tebig i ychwanegu fy chwantau llygredig am gwyniau,

gwyniau, ac i ddieithro, fy nghalon oddiwrth gariad Duw. Caniadha imi allu ag ymrôad Oestadol i wrthwynebu profedigaethau y bŷd, y Cnawd, a'r Cythrael, fel gan fod yn ymwaredig oddiwrth arglwyddiaeth fy ngwiniau llyngredig drwy fy n'hroi oddiwrth Dywyllwch at oleuni y gallwyf fod yn siwr a diogel rhag marwolaeth dragwyddol a phoenau *Uffern*: y rhai iw'r Cospedigaethau a haeddei fy'm hechodau. Caniadha hyn er mwyn yr henw bendigedig a derbyniaist heddyw. I ba un, gyda'r Tâd ar Ysryd glân, y bo holl anrhydded a Gogoniant yn oes oesoedd. *Amen.*

III.

O Dduw All-alluog yr wŷf yn addoli dy *I wneuthur* amynedd anfeidrol am na ddarfu i't fy *y defnydd* nhorri ymmaith ynghanol fy anwireddau, yr *goreu o'n hamser.* wŷf yn Gogoneddu dy drugared ryfeddol yr hon am arbedodd hyd yn hyn, gan lwfio imi fwy o amser i edifarhau. Na chynwys imi gam-arferu y tryffor gwerthfawr hwnnw ddim hwy, a drefnaist imi i fod yn adeg i weithio allan fy lechydwrriaeth, ac i sicrhau y dedwyddwch hwnnw sydd fawr iawn ei hunan, ac i barhau allan o hyd yn y bŷd. Gwna imi yfswyd llaw, a'r gwâg hudoliaethau ar tegannau diles, ar pleserau Creulon, am hudodd allan o lawer ô orriau Gwerthfawr, ac am peryglodd i golli fy enaid anfarwol, Gwna imi na ddifrodwyf mwy mo'm hamser mewn Esmwythdra a Meluswedd, mewn difalwch anfuddiol, ac mewn Cymdeithas ddifyddiolach: Ond Caniadha imi drwy ddiwydrwydd a gonestrwydd yn fy ngalwedigaeth, drwy wastadrwydd a Zêl yn fy ngweddiau, drwy gymhwysdra a Chymedroldeb yn fy meddiannau; drwy gyfiawnder a Chariad yn fy holl eiriau am Gw-

R

eithred-

eithredoedd, drwy gadw Cydwybod ddirwy-
styr tua'g at Dduwa dŷn, allu rhoddi Cyfrif
da o hono yn nydd y farn : a bôd yn Gymme-
radwy yn dy olwg drwy haeddedigaethau Iesu
Grist ein hunig Gyfryngwr a'n Dadleuwr. *A-*
men.

P E N. X.

Dydd Ystwyll. Ionawr. 6.

Q. *P* *Ara ddydd gwyl y mae'r Eglwys yn ei ga-*
dw heddyw ?

A. Dydd ystwyll; neu ymddangosfiad (fel
yn arwyddocâ'r gair yn y Groeg) ein Iachaw-
dwr Iesu Grist ir Cenhedloedd.

Q. *I ba rai o'r Cenhedloedd yr ymddangosodd*
Grist ein Iachawdwr y dydd hon ?

A. Ir gwyr doethion or dwyrain, a elwir
Máyo yn y Groeg; a gair mawr iddynt am
ddyfscidiaith, yn enwedig am eu Gwybodaeth,
au Cyfarwyddyd yn ynghylch y *Sér*; ac yn y
dwyrain arfer yr Offeiriadau ar Gwŷr Bone-
ddigion goren oedd bod yn ddyfal-ymorol ar
Matth. 2. 1. *Porphyr. de ôl* y pethau hyn, er bod rhai Gwŷr dyscedig
l. 4. §. 16. yn meddwl fôd yr yfscrythur lân yn arferu'r
Plat. apud Groeg, yr ym ni yn ei Gyfeithu, Gwyr doe-
Apud. Apol. thion yn wastad yn y synniad gwaethaf, i Ar-
p. 290. wyddocau Gwyr a fydd ei yn arferu Crefyddau
diafoledig, anghyfreithlon; ac os cymmerwch
y gair yn y synniad honno, mae hynny yn
mawrygu Gallu, a grâs Duw yn fwy, i Dduw
alw rhai o'r Cenhedloedd o'r Cyfryw broffes,
o flaen pawb eraill i addoli'r Iesu bendigedig.

Q. *Pa arwyddocâd heblaw hon fydd ir Gair*
ymddangosfiad ?

A. Mae'n

A. Mae'n arwyddocau ymddangosiad Grift yn y bŷd, Genedigaeth ein Iachawdwr, yr hon a eilw'r hen Dadau yn gyffredin, yn nnig yr ymddangosiad, neu ymddangosiad Duw; a chan fod Gwiliau'r Natalig yn parhau ddeuddeng-nhiwrnod, ar dydd cyntaf ar diwaethaf yn fwy hynod nar lleill, yn ôl defod Gwiliau yr Idde-*Mal. 2.* won, yn y synniad honno gellid galw pob un or ddau yn ymddangosiad; ac nid i berthyn ir *Seren* yn unig ond megis un arwydd perthynafol ir Enedigaeth, heblaw hyn, arferir y Gair hwn hefyd i ddangos ymddangosiad goneddus *Matth. 3.* ein Iachawdwr wrth ei fedyddio, a'i allu rhy-*16, 17.* feddol ef yn y briodas yn *Cana*: drwy droi y *Ioan 2. 11.* dwfr yn wîn.

Q. Pa fodd y dangosodd Duw Enedigaeth ein Iachawdwr i'r gwyr Doethion?

A. Drwy ddangos iddynt ymddanghosiad Oleuôl iawn, yn y rhan isaf o'r ffurfafen a wele'r Doethion hynny i bod yn rhagori llawer ar y *Sêr* Cyffredin yn y Nêf, a chan fod hon yn weledigaeth Newydd an-arferol, yr oeddynt yn bwrw wrth hynny i bod yn arwyddocau rhyw beth dwys rhyfeddol a haedde ddirfawr ystyriaeth, O herwydd yr oedd y Cenhedloedd *Just. de* yn Cyfrif sêr newydd yn arwyddion a deuai'r *Math. lib.* plant bychain a enid pan ymddangosent i fod *27. c. 2.* yn wyr mawr: Y mae *Chalcidius* un o Ddif-*Lucan. l. 1.* cyblion *Plato* yn sôn am ymddangosiad *Seren*, *Plin. Nat.* ac am daith y *Caldeaid* doethion. Nid anhe-*Hist. l. 2.* big, fel y meddwl rhai Gwyr dyscedig, mae *c. 25. de* yr un un oedd y Goleuni sêrol hwn a ymddan-*August.* gosodd i'r Gwŷr Doethion yn y dwyrain, a'r Goleuni Gogoneddus hwnnw a Oleuodd ar y Bugeiliad yn *Bethlehem* pan ddaeth yr Angel attynt i ddywedyd iddynt y Newydd o Enedigaeth ein Iachawdwr; a gellid gweled hwnnw fel *Seren* o hirbell, neu or hyn lleiaf ar ôl

iddo oleuo ar y Bugeiliad gellid ei dderchafu i fynu yn uchel i'r Awyr mewn llŷn *Seren*.

Q. Pa fodd y medre'r Gwyr Doethion feddwl am Enedigaeth ein Iachawdwr wrth ymddangosiad y Seren hon?

Num. 24. 27. *A.* Mae rhai yn meddwl y gallent gael peth gwybodaeth o hyn allan o Brophwydoliath *Balaam*, neu ryw brophwydoliaethau eraill yn *Daniel*, ond megis ac y mae naill yn rhŷ dywyll i Nodi un amfer yn bennodol, felly mae'n debyg nas gwyddai'r *Caldeiaid* ddim oddi wrth y lleill; tebyccach o lawer oedd ei bod hwy, or un feddwl a llawer o'r bŷd, yr amfer hwnnw yn disgwyl am deyrnas *Cyffredinol*, neu yn Enwedig fel yr oedd yr Iddewon, yn disgwyl am y *Messias*, yn yr oes honno; gaile'r Gwledydd oddiamgylch gael rhybydd o hynny yn hawdd; ond heblaw hyn mae'n debygol ddarfod i Dduw ryw ffordd neu i gilydd ddatcuddio hyn iddynt hwy, neu pa fodd y gal-
Mat. 2. 2. went ef, *Brenin yr Iddewon*; o herwydd y mae'n hawdd ini ddeall ar ôl i Dduw roddi arwydd rhyfeddol y Cymerei ef ofal i wneuthur iw bobl i ddeall hi.

Q. Pa fodd y daethant i wybod a genid ein Iachawdwr ym Methlem?

Matth. 2. *A.* Pan ddaethant i *Ierusalem* Cyhoeddasant achos a diben eu hymdaith, a gwnaeth hyn *Herod* yn anesmwyth iawn rhag ofn ei droi allan o'i Frenhiniaeth; Ar hyn ymorolodd *Herod* ar Neb oedd fwyaf eu Gwybodaeth yn yr hên Brophwydoliaethau, ymhâleir oeddynt yn disgwyl y Genid y *Messias*: Pan ddeallodd mae *Bethlehem* oedd y lle Pwyntiedig i dderbyn yr Anrhydedd hynny, ef a ddywedodd i'r Gwyr Doethion, yr ateb a gawsei gan yr Arch-offeiriaid ar Scrifennyddion ar feddwl lladd y tywysog ievangc, os yn hw a ddywedent

dent iddo ef ple y byddei; drwy roddi arnynt siars fawr i ddyfod a gair iddo ef, gan gymryd arno y deuei iw addoli ef; Mae o fod Herod yn ofni ac yn ammau hyn, yn cryfhau ac yn gwirio fôd yr Iddewon yn disgwyl a genid Brenin, ynghylch yr amser hwnnw.

Q. Pa fôdd y daeth y Gwyr Doethion o hyd i'r Mâb Ievangc Iesu?

A. Drwy gyfarwyddyd yr un Seren, âra a ymddangosafei iddynt yn ei gwlâd eu hunain; *Mat. 2. 9.* ympiriodd hon iddynt yrwan drachefn, ac a aeth o'i blaen hwynt yn eu taith tuag'at ein Iachawdwr, ac a safodd uwch ben y fan lle'r oedd y mâb ievangc; a bu hyn iddynt yn achos o lawenydd a bodlondeb mawr.

Q. Pa fôdd y darfu i'r Gwyr Doethion eu bymddwyn eu hunain pân gawfont eu Iachawdwr?

A. Hwyl a syrthiasant i lawr, ac ai addolafant ef, ac wedi agor eu tryllorau a offrymmafant iddo anrhegion, Aur, a Thus, a Myrh, *W. 71.* ffrwythau Gwerthfawrroccaf eu Gwlâd; gan gydnabod ei fawrhdy ef wrth hynny; yn ôl arfer holl wlad y dwyrain ple ni ddae neb ar gyfyl eu Brenhinoedd heb ryw anrheg yn ei law. Ac wrth y math oedd ar eu hanrhegion, i'r oeddynt yn bwrw para fâth oedd ef yr hwn a ddarfuasent eu addoli, Canys offrymmafant *Iren. lib. 3.* Fyrrh megis i ŵr a draddodid i Angau, ac i c. 10. fedd, er ein lechydwrriaeth; Aur, megis i frenin, Brenhiniaeth pwy un oedd i burhau byth; Thus, megis i Dduw, yr hwn a adnabuwyd gan y sawl nad oeddynt yn ymorol dim am dano.

Q. Pabam y darfu i Dduw, Eglurhau ei fab i'r Cenhedloedd?

A. Fêl yr ymddangosei ei Râs ef i bôb dŷn Canys fel y Cawsei yr Iddewon wybod, neu rybydd o Enedigaeth Crist; drwy ymddangosiad

siad Angylion ir Bugeiliaid, felly y derbyni-odd y Cenhedloedd wybodaeth o hynny, yrwon drwy wenidogaeth Seren, Gan ddangos wrth hynny fod yr amser wedi dyfod i dorri i lawr y Môr o wahanniaeth, ac mai un Gorlan a fyddai holl bobl y bÿd tan ūn Bugail, ein Harglwydd Iesu Grist.

Q. Ymha beth y dangosei y Gwyr doethion hyn, en Zêl au Gwroldeb ?

A. O ran darfod iddynt ar ôl gweled seren mo'r rhyfeddol gymeryd siwrne mo'r faith, heb ronyn o fatter ganddynt beth a ddywedei'r bÿd yn eu Cylch ; a fydde debig iawn iw barnu yn euog o ffoledd ddirfawr, ac ynfydrwydd, na dim ystyriaeth o'r peryglon oedd arnynt o fyned i Gyhoeddi Brenin Newydd êni mewn llŷs ūn Eiddig.

Q. Beth a allwn ni ddysgu wrth Gadw'r dydd Gwyl hwn ?

A. Nad mewn deall helaeth y mae gwir Ddoethineb yn sefyll, wedi ei llenwi a Chyfoeth mawr o addysc gyffredinol, ond o wneuthur defnydd da o'r Cyfryw, i'r dibennion pennaf, Anrhydeddusaf, sef i wasanaethu Duw ; ac i wneuthur daioni ; Nad ydyw neb yn ormod Gŵr i fôd yn Dduwiol, Oherwydd Duwioldeb a rhinwedd dda yw'r unig Gynneddfau sy yn urddasu'r Enaid, heb y rhain ni thâl braint a Gwaedoliaeth ddim, roddi i ŵr enw gwîr barchedig, a pharhaus : i fôd yn barod i ufyddhau pôb ysprydoliaeth Nefol ; Oherwydd er i Dduw ein rhagflaenu ni ai Râs ef, etto mae'n disgwil ini wneuthur y defnydd goreu o hono, nid gadel i un rhwystr neu gyfyngder ein digalonni rhag myned rhagom i wneuthur ein dled-swydd ; ag er barn y bÿd, yr hwn a fydd yn aml iawn, yn ddigon prysur yn ein herbyn, pan ymadawom a'i lwybrau ofer

ofer Cyffredin, etto i ufyddhau yn llon ac yn llawen, pan fo'n Rhwymedigaeth yn gofyn : I ymadel a'n Gwlad a holl fanteisiau ein bywyd, pan fo ufydd-dod i Orchmynnion Duw yn gwneuthur hynny yn Angenrheidiol. I ofalu am ofod allan ein ffydd yn ddiragrith, pan na bôrn na segur na diffwrwyth yng wybodaeth ein Harglwydd Iesu Grist, i wneuthur pob tro o'n Addoliad addiallan, ac o'r barch a'r Anrhydedd a wnelom i'r Duwdod yn wir Arwyddocâd o'n teimlad Eneidiol a'n Cariad Gwrefog oddifewn, i Offrymmu iddo ef dryllor ein Calonnau, yr hwn iw'r Aberth pennaf ar y mae ef yn ei ofyn.

Q. Pa Rinweddau dâ y mae Anrhegion y gwyr Doethion yn ei arwyddocau ini, megis o'i bôd yn gymeradwy gan ein Iachawdwr Bendigedig ?

A. Aur, yr hwn iw'r mesur Cyffredin o dda'r bŷd, ac a pha un y gallwn wellhau ar eisiau'r tlodion, a swydd gymhwys yw, o Gariad ac Elusen, ac o weithredoedd trugaredd, Arogl peraid, Aberth Cymeradwy, bodlon gan Dduw. Ac mae Gweddi Dafydd; Cyfeirier fy ngweddi ga'r dy fron, fel Arogl-darth, a gwe-ddiau'r Sainc yn derchafu'r un modd yn llyfr y Datcuddiad, yn dangos mo'r gymmwys yw Thus, i fôd yn Arwydd o'n Gweddian Nefol. Ar defnydd mwya ar a wneir o Fyrrh ydyw ei gadw Cyrph meirwon rhag pydru, Arwydd bywiol ydyw hwn o farwbâd; A dylem roddi ein Cyrph, yn aberth bywiol, Sanctaidd, Cymmeradwy gan Dduw; Amhynny y dylei Aberthau gwîr Gristion ddyfod allan o galon bur ddilwgr, Sef, Elusen, Gweddi, a Marwbâd ?

Q. Pa fodd y gallwn ni wneuthur ein Cyfoeth yn Aberth Gymmeradwy gan ein Iachawdwr Bendigedig ?

A. Drwy

A. Drwy wneuthur yr union ddefnydd o honynt ac a fynne Duw ai rhoes hwynt ini, drwy ddianghennu ein tylwyth, a thrwy rod-di'r Cyfryw gynyscaeth i'n Plant, ac a weddei i rai o'n gallu a'n moddion ni: drwy dalu ein holl ddyledion Cywyr, a pheidio a gorthrymmu ein Cymmydogion tlodion drwy oedi talu iddynt; a thrwy ofalu yn fwy na dim, am ir Anghenog gael ei gyflawn ran yn wastad, yr hyn y mae Cyfiawnder yn gyftal ac Elusen, yn rhoddi iddynt hawl arno.

Q. *Pa brŷd y Gellir dywedyd fod ein Gweddian ni yn derchafu ger bron Duw fel Arogl-darth?*

A. Pan fo'm yn eu hoffrymmu hwynt ar cyfryw ddyfalwch a thearni ar a ddengys ein bod ni yn daer iawn, ac yn chwennych yn fawr y pethau yr ym ni yn Gweddio am danynt. Ac etto ar cyfryw wyltra a Gostynggeiddrwydd, ar a gyhoedda yn eglur ein haneilyngdod, ac a fawrhyga y Gostynggeiddrwydd ryfeddol, yr hon fy yn Cynwys ini nesaau at Bresennoldeb Duw. Pan fo'n meddyliau wedi ei tynnu oddiwrth y byd, A phan fo helyntiau y bywyd hwn heb ymgymysgu, ond lleiaf a fo possibl an herfynnion at Dduw. Yn bennaf dim, pan fo'm yn offrymmu ein gweddianu trwy ffydd heb amman dim. Ac yna y gellir dywedyd ein bod ni yn Credu a derbyniwn y pethau da yr ym ni ei ofyn, pan gyflawnom yr Ammodau, ar ba rai yr addawodd Duw i rhoddi hwynt.

Q. *Pa brŷd y bydd ein Marwbad yn Abertb gymeradwy?*

A. Pan ymgadwom nid yn unig oddiwrth y Gweithredoedd pechadurus oddiallan, y rhai fy yn porthi ein clefyd, ac yn chwanegu ein hafiechyd, Ond pan fo'm yn rhoddi dim cennad a rhwysg yn ein meddyliau, a'n calonnau i'n

i'n trachwantau drigionns ; A phan fo'm yn neccau rhoddi iddynt y Cyfryw rydddid ac achlysur, er eu bôd o honynt eu hunain yn ddibechod, a fyddai er hynny yn beryglus i-ni : Oherwydd eu bod yn ein gosod ar ddibyn : A phan ymwrthodom ar Cyfryw ddifyrrwch diniwed, er mwyn ennill y llaw uchaf ar ein holl chwantau pechadurus ; fel nad elom yn ddarostyngedig iddynt ag na'n dênir gan-thynt.

Q. Pa fodd y dylem ni goffau Eglurbâd ac ymddangosfiad Duw i'r Cenhedloedd ?

A. Drwy ddirfawr ddiolchgarwch Calon ; Oherwydd wrth helaethu ffordd Iechydwrïaeth, yn y modd ymma y daethom ni i fod yn gyd-nabyddus a'n Harglwydd Iesu Ghrïst : a thrwy gyd teimlad trugarog ar y trueniaid hynny sydd fyth yneistedd mewn tywyllwch, ac eisiau Goleuni yr Efengyl Ogoneddus.

r Gweddïau.

I.

DUw yr hwn drwy dywyfogaeth Seren a *Am gael* ddangosaist dy unig-anedig Fâb i'r Cen- *mwyniant* hedloedd. Canïadhâ yn drugarog imi y sawl *Duw.* ydwyf i'th adnabod yr awr hon drwy ffydd, allu yn ôl y fuchedd hon gael mwyniant dy ogoneddus Dduwdod, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

II.

ARglwydd, oddiwrth bâ un y daw pob *Am dywyf-* daioni, yn gymmaint nad wyf hebota *ogaeth yr* abl i'th fodloni, canïadhâ yn drugarog fod, *yspyd Glân.* i'th yspïyd sanctaidd ym mhob peth reoli a rhagflaenu fy nghalon ; fel y gallwy'f trwy ei sanctaidd yspïydolaeth, feddwl y pethau a

fo daionus, a thrwy ei ymgeleddus dywyfogaeth eu wneuthur yn ddibennus, trwy ein Harglwydd Iesu Ghrift. *Amen.*

III.

Am lwyddiant yr Efengyl.

O Dduw Grasusaf yr hwn a welaiſt yn dda o'th anfeidrol drugaredd gennig lechydwr iaeth i holl ddynol Rŷw, ac i dderbyn pŏb erfyniwr Gofyngedig i'th drugareddus Nodded: Cyfrannaist y Newydd da o ymddanghosiad ein lachawdwr yn y bŷd i'th bobl *Israel*, drwy weinidogaeth Angylion; a rhyngodd bodd itt ar Gyfen y dydd heddyw Ddatcuddio yr unrhyw Newydd da i'r Cenhodloedd, trwy drefnu Seren oleu, i bwyntio tua'g-at Godiad haul Cyfiawnder a Meddiginiaeth tan ei adeynydd. Bendigedig a fo dy enw sanctaidd am y Goleuni Gogoneddus hwnnw, yr hwn a'i hymdanodd ei hnnan trwy Gaerau tywyll y bŷd hwn, yr hwn a chwalodd ac a yrrodd ymaith dew gymmylau duôn anwybodaeth, Ac Eulyn-addoliaeth, Ynfydrwydd a Gwagedd, yr hwn a gyfrwyddodd ddynol Ryw, i'r wîr haeddedicaf wrthrych ei haddoliad, ac a dderchafodd ei Natur hwynt, i'w gyredd ei gwellhâd eithaf; Addoledig fo dy drugaredd anfeidrol, am ddanfon iddi yr hyfryd-lais hwn i'r wlad lle i'm ganwyd i, ac a roddaiſt imi gennad i gyfrannu o ddiferiâdau grafol, dy ragorol ragluniaeth; O na pherchem y Cyfryw fendith anchwiliadwy, drwy rodio fel Plant y Goleuni, a thrwy doſturio wrth drueni y Cyfryw rai fydd fyth yn Eistedd mewn tywyllwch! Er mwyn hyn Erfynniaf arnat yn Ofyngedig, lwyddo Gweithredoedd a gorchwylion y Cyfryw Gyfeillachau yn ein plith, fydd wedi ei Gosod ei fynu i amlhau ac i danu'r Efengyl tros wledydd dieithr, Gwna hwynt yn daer ac yn

yn ddiwid yn y gwaith da hwnnw, Caniadhâ iddynt Gyfarwyddyd i wybod y moddion i'w chwanegu ai amlhau, A chalon ddiwid bŵrddiarswyd iw ddilin, a thrwy undeb a chariad yn ei Cynghorion, a thrwy dy fendith di ar eu llafyr a'u Gorchwylion, Caniadhâ iddynt f'ed mo'r ddedwydd a dyfod ag ef ei ben mewn llawenydd a llwyddiant, trwy Iesu Grist ein Harglwydd a'n Iachawdwr. *Amen.*

IV.

CAniadha imi O Arglwydd ddangos iawn *Am wneuthur Aberthau cymmeradwy i Dduw.*
deimlad o'r drugaredd ddirfawr yr wyt heddyw yn i Choffau drwy ganlyn Efsaml y Gwyr Doethion, a ymroesant i ufyddhau dy alwad Duwiol, er maintoedd i rhwystrau. Na âd i ynfyd ferw y bŷd byth gael y llaw uchaf arnof, i wneud imi ganlyn ei Reôlau ofer anghrist'nogaidd, nag iw fygythion fyth mo'm dychryn oddiwrth fy Nyled-swydd: Caniadha i'th air Sanctaidd gyfarwyddo fy holl lwybrau, ac uniawni fy holl ffyrdd. A phan elwyf ar gyfyrgoll oddiwrth dy Orchmynion; Cyrched fi eilwaith i fôd yn deimladwy o'm Rhwymedigaethau. Gwna imi roddi cyfran o dda'r bŷd hwn, y rhai a roddaiſt imi o'th wîr haelioni, i fynnio ar y Cyfryw rai fydd mewn prinder ac eisiau, bydded yn aberth gymmeradwy bodlon gennit. Pâr imi dderchafu fy ngweddïau yn daer ac yn wastad ger dy fron, fel Arogl-darth; drwy'r cyfryw ddyfal ystyriaeth Calon, ag a weddei i'th Fawrhydi di, ac i'm hangenrheidiau beunyddiol fy hunan. Gwna imi offrymmu iti yr holl bleſſerau diniwed hynny, fy'n gwneuthur gormod rhwyſtr a diofalwch i'm meddwl, ac yn annueddolach i bethau a fo gwell, fy'n fynych yn llygru fy ni-niweidrwydd, ac yn bradychu fy mwriadau

Cadarnaf, fel y gallwyf drwy ymattal weithiau oddiwrth fy nifyrrwch lwfiedig, drwy nerth dy râs di orchfygu fy holl chwantau pechadurus; Bydded i'm holl Offrymmau Christianogol hyn ddyfod allan o galon bur lân honest. Oblegid y Cyfryw Galon yw'r aberth pennaf yr wyti yn ei ofyn; a Caniadhâ iddynt fôd yn gymeradwy genniti, O Arglwydd, drwy haeddedigaethau a chyfryngdod Iesu Grist ein hunig Gyfryngwr, a'n Dadleuwr. *Amèn.*

P E N. XI.

Trôad St. Paul. Jonawr. 25.

Q. *Ara ddydd Gwyl y mae'r Eglwys yn i gaddw heddyw?*

Af. 9. 15.

A. *Troad St. Paul; llester Etholedig i ddwyn Enw Duw ger bron Cenhedloedd a Brenhinoedd, a phlant Israel; Apostol mewn modd rhyfeddol wedi ei ddethol yn bregethwr yr Efengyl yr hon a Erlidiafei ef, nid yn unig i'r Iddewon ond i'r Cenhedloedd hefyd.*

Q. *Paham y mae'r Eglwys yn dewis Coffau St. Paul o achos ei Droad ef?*

A. *O herwydd fel ir oedd yn rhyfeddol o honi ein hunan ac yn un o wrthiau Holl-alluog Râs Duw; felly y Gwnaeth y Mawr-lles i Eglwys Crist; O herwydd pan oedd yr Apostolion eraill yn gofalu ar ôl rhyw daleithiau pen-nodol, ir oedd gofal yr holl Eglwys yn sefyll arno ef, a bu iddo wrth ei lafur aneffygiol, roddi help fawr tua'ag-at danu'r Efengyl dros y byd.*

Q. *Wrth bara bexw y mae'r scrythur yn galw'r Apostol hwn?*

A. Wrth

A. Wrth Ddau Henw : un Hebreac yn perthyn iw genhedlaeth Iddewaidd, gan ei fod ef o Lwyth *Benjamin* ; ymhlith pwy rhai henw Cyfrifol oedd hwn, er pan ddewiswyd *Saul*, Brenin Cyntaf *Israel* allan o'r llwyth hwnnw. Y llall henw Lladin, yn perthyn i'r Drêf Rufeiniaidd, ple y ganefid ef, er meddwl o rai mai er coffau iddo ef droi *Sergias Paulus* y Rhaglaw, ac eraill, a cymerasei ef yr Henw hwn *Aff. 13. 7.* arno ar ôl ei Droâd. O wir Ostyngieiddrwydd ; gan ei alw ei hun yn llai na'r lleiaf o'r holl *Eph. 3. 8.* Sainŷt.

Q. Pa le y Ganwyd St. Paul?

A. Yn *Tharsus* y ddinas bennaf yn *Cilicia*, *Aff. 22. 3.* dinas hynod am gyfoeth a dysceidiaeth, ple 'r oedd yr holl Gelfyddau urddasol, a phob Creft gyfarwydd yn eu llawn ffraint, ac lle ir oedd y Dinasyddion yn mwynhau yr unrhyw ryddid ar Rhuffein-wŷr ; a dadleui *Paul* fodd iddo *16. 37.* hawl ar y fantes ymma o achos ei anedigaeth ffraint. Ar ôl iddo ofod fail iw ddyfsc ddynol yn y ddinas hon, Darfu iw Rien i ddanfon i *Ierusalem*, iw ddwyn ei fynu wrth draed *Gammaliel*, drwy ystidio 'r Gyfraith, ymha un yr aeth yn gyfarwydd iawn mewn ychydig amfer.

Q. Pa fodd y digwyddodd iddo gael ei ddwyn i synny yn y gelfyddyd o wneuthur pebill ?

A. Yn ôl Defod yr Iddewon, oblegid Dihareb iw yn ei plith, y sawl na ddugo ei fâb ei fynu mewn rhyw Gelfyddyd, mae'n ei ddwyn ei fynu yn lleider ; y maent yn meddwl wrth hynny, nid yn unic gadw eu plant allan o segurud a direidi, ond i rhoddi hwy mewn ffordd i ennill eu bywyd os dyna eu Cyflwr, o fôd yn rhaid iddynt wneuthur rhyw beth tua'g at ei cadw.

Q. Pa

Q. Pa fodd yr oedd St. Paul, yn ei ymddwyn ei hunan cyn ei Droâd?

A. Ar ôl cael ei ddwyn ei fynu yn ôl Rheolau'r Phariseaid, y feſt fanylaf o'r Grefydd Iddewaidd, gan ei fôd wrth Natturiaeth yn w'r poethlyd, gwrthwynebodd yn haerllyd cynnifair oll ag a gyfrifwyd yn Elynion i Gyfraeth
Aff. 8. 3. Moses; ac efe a erlidiodd y Cristionogion drwy fawr gynddeiriogrwydd, gan chwthu bygythion a Chelânedd yn erbyn y Discyblion yn *Jerusalem*, ac anrheithio'r Eglwys drwy ddeusyfu llythyrau i *Ddamascus*, i garcharu y Cristionogion a gowſei ef yno. Nis gwyddom ni para law oedd gantho ym Merthyrddod St. *Stephan*, dim pellach, nai fod yn cyttuno iw farwolaeth ef, ac felly yr oedd yn euog o'r un pechod, a'r rhai ai lladdasant ef.

Q. Pa fodd y trôwyd St. Paul?

A. Mewn modd rhyfeddol; Oblegid pan
9. 3, 4, &c. *oedd ef yn ymdaith yn agos i Ddamascus, yn ddisymmwrth llewyrchodd o'i amgylch Oleuni o'r Nêf, oedd fwy na goleuni'r haul; synnodd pan welodd hyn a syrthiodd ef ai gyfeillion ar y ddaiar, a chlybu lais yn dywedyd wrtho, Saul, Saul, paham yr wyt yn fy erlid? Attebodd ynte pwy wyti Arglwydd? Ac ynte a ddywedodd, Myfi iw Iesu yr hwn yr wyti yn ei erlid. A goreu iti beidio a b'd yn wrthnyſig i'r Gorchmynnion a roddir itti yrwon; Gan bwrpasu i wneuthuref yn weinidog, ac yn dŷſt i'r pethau a welsei, ac i'r pethau a glawei ef rhagllaw; ac a ſafaei ef wrtho, ac ai cadwei, ac a gwnae ef ddefnydd o hono i droi y Cenhedloedd.*

Q. Pa beth a wnaeth y Weledigaeth Nefoliddo ef?

A. Darfu

A. Darfu iw Goleuni mawr hi, i ddallu ef am dri diwrnod; ond ni ddarfu iddo fel *Eli-mas* y fwynwyr wyro uniawn ffordd yr Argl- *AB. 13. 10.* wydd, nag yn ail iw frodyr yr Iddewon mo *Matth. 3.* wrthwynebu tyftiolaeth Eglur y llais o'r Nêf, *17.* yn tyftiolaethu mae Duw ydoedd Crist yr amfer y Bedyddwyd ef; ond efe a ufyddhâodd i'r weledigaeth Nefol; ac ar ôl i'n Iachawdwr, ei amlygu ei hunan fel hyn, ef a ymorolodd yn fanwl, beth oedd ei Ewyllys ef, a'i blefer, ac yno, ef yn ddiattreg a ganlynodd y Cŷfarwyddyd a gafodd.

Q. Pwy a dderbyniodd St. Paul, i'r Eglwys Gristianogol?

A. Ar ôl i St. Paul, ymprydio dridiau ac ymddarostwng ei Enaid o wîr deimlad y creulondeb a'r arteth a wnaethei a'r Eglwys Dduw; *Ananias* gŵr defofionol, un meddant o'r dêg *AB. 9. 10.* discybl a thrugiam, yr hwn er ei fôd yn Gristion oedd iddo Enw dâ ymhlith yr Iddewon; ar ôl y rhybydd a gowfei drwy weledigaeth, a aeth at St. Paul, ar ôl dyfod i'r tŷ, daeth ar newydd dâ iddo, mae'r un Iesu ar a ymddangosafei iddo ef ar hyd y ffordd, ai danfonasei ef atto; a thrwy ddodi i ddwylaw arno, ef a gafodd ei olwg, a rhodd yr Yspryd Glân ac a wnaed yn aelod o'r Eglwys drwy fedydd.

Q. Para reswm a ellir ei roddi am ymodd rhyfeddol o'i Drôad ef?

A. Fel y bydde St. Paul ei hunan, yr hwn oedd i fod yn Apostol, i'r Cenhedloedd, yn brawf eglur o Allu Grâs Duw, ac o'i barodrwydd a'i Ewyllysgarwch ef, i dderbyn y rhai gwaethaf o bechaduriaid, os y nhw a Edifarhânt; Ef a gafodd drugaredd fel y dangosei *1 Tim. 1.* Iesu Grist ynddo ef, yn gyntaf bôb hir oddef, *16.* er siampl i'r rhai a gredant rhagllaw ynddo ef, i fywyd tragwyddol; heblaw hynny rhoddes hyn

hyn o Awdurdod mawr i dystiolaeth yr Apostl, y peth oedd raid, os ystyriwn faint oedd ei ranwaith ef o blannu'r ffydd Gristianogawl ymhob Cwrr i'r bÿd : Heblaw hyn hefyd, mae'n eglur fod gan St. Paul, feddwl goneft, ac nad oedd dim a weithie arno tebig i'r Gwirionedd ; Ond gan fod ei ddygiad ei fynu yn rhwystr iddo, ai Natturiaeth boethlyd yn ei wthio ymlaen, yr oedd ei Zêl ynfydol yn ei yllu, ac am hynny y gwelodd Duw yn dda ddangos trugaredd iddo ef, Am iddo wneuthur y peth a wnaethei yn ddi-arwybod mewn anghrediniaeth, ac a barodd iddo ef mewn modd rhyfeddol, Gredu Gwirionedd y Grefydd a Erlidiafei.

1 Tim. i.
13.

Q. Pa fodd y dangosodd St. Paul ddiragrithrwydd ei Droadigaeth?

A. Trwy bregethu'r yr un Iesu a'r a erlidiafei ; a rhoddi'r Iddewon o *Ddamascus*, yn lân i lawr, Drwy brofi mae ef ydyw y Gwir Fessias, Mâb Duw, gan geisio Cadarnhau'r Eglwys â anrheithiafei ; drwy ddiddanu a chadarnhau y ffyddloniaid a luscafei ef i garchar, drwy ei ymgennig i hunan i'r un peryglon a'r Cyfyngderau, ar a dynnasei ef am ben eraill.

Act. 9. 27.
29.

Q. Pa le y rhannod St. Paul ei lasur Apostolaidd?

A. Pan ddewisei'r Apostolion eraill ryw dalaith bennodol iw gweinidogaeth yn bennaf, St. Paul a ymdanodd megis dros holl Ymerodraeth Rufain, heb aros yn fynychaf ond ychydig yn ei unfan ; aeth o *Ierusalem* drwy *Arabia*, ad *Corinth. Asia, Greece*, oddiamgylch i *Ilyricum* i *Rufain*, ac i derfynau pellaf y Gorllewyn. Y mae'r rhan fwyaf o'i ymdeithiau ef wedi i rhoddi ar lawr yn Actau'r Apostolion ; ac yn hyn nid oedd dim ai digalonne ef, na pheryglon na Cyfyngderau o herwydd dioddefaifei ef yn fynych aml ffrewyllau trymmion a Charcharu, a bu ymron marw

marw ar fôr a Thîr; ac nid oedd y trwblae-
thau ar aml wrthwyneb a gafodd yn blino mo-
no; ond parhâes i bregethu'r Efengyl, tros
bymtheg mlynedd ar hugain, yn aneffygiol, ac
i yscryfennu Epistolau i Gadarnhau yr Eglwy-
fi, a ddarfuasei iddo ef eu sylfaenu, a'i Codi;
yn hyn yr ymdrechodd ef ymdrech dêg y ² Tim. 4.
ffydd, hyd oni orphennodd ei yrfa. 7.

*Q. Gan ddarfod iw lasyr ef gyrredd i gyrrau
pellaf y Gorllewin, ond oes ini achos i feddwl mae
ef a blannodd Eglwys yn ein Hynnys ni?*

*A. Mae digon o hyspyrwydd allan o hên
lyfrau Cyfrifol, tyftiolaethgar, gyda'g amryw
o dystiolaethau tēg, fod Eglwys wedi i Phlan-
nu ym Mrydain yn nyddiau'r Apostolion. Mae
Eusebius, Gŵr dyscedig, manwl, yn ei dry-
dydd llyfr ynghylch Eglurhâd yr Efengyl yn
tyftiolaethu ddarfod i rai o'r Apostolion bre-
gethu'r Efengyl yn ynysoedd Brydain. Mae
Theodoret Historâwr dyscedig, pwylllog, yn *Lib. 3. c. 7.*
henwi'r Bryttanniaed wrth i henw ymhlith y *Jenu. 1.*
Gwledydd o drowyd gan yr Apostolion; ac *Psal. 116.*
mewn man arall ddarfod i St. Paul gyrchu Iechy-
dwriaeth i'r ynysoedd ym Môr y Gorllewyn.
Mae St. Ierom yn tyftiolaethu ddarfod i St. Paul
ar ôl ei garcharu, bregethu'r Efengyl yn y *Amos 6. 5.*
Gorllewyn. Wrth hynny y deallid yn bennaf
ynysoedd Brydain; fel y mae i chwi ddeall
wrth y dystiolaeth sy'n Canlyn, o eiddo *Cle-*
mens Romanus yr hwn a ddywed, i St. Paul bre-
gethu yr Efengyl drwy yr holl fyd, ac wrth *Epist. ad*
wneuthur hynny, aeth i ben eithaf y Gorlle- *Corinth.*
win; ac mae hynny yn Cymeryd ynsoedd Bry-
dain i fewn yn hollawl, fel y mae'n eglur i baw b
a wyppo mewn pa synnied yr arferid y Gei-
riau hynny sef pen eithaf y Gorllewin, ymhlith
storâwyr a phrydyddion yn y dyddiau hynny.*

Q. Para amgylchiadau rybygol sydd yn ein hannog i feddwl mai St. Paul oedd y Gwr a blannodd Eglwys Gristianogol ym Mrydain?

A. Yr ennyd ar Cyfleusdra a gafodd i wneuthur hyn, gan fôd ynghylch wyth mlynedd, o amser rhwng ei ryddhâd ef yn Rhufain, ai ddychweliad yno, yn y cyfamer hwnnw y pregethodd ef yr Efengyl yn y Gorllewin, yn ôl meddwl y Tadau yn gyffredin. O herwydd nid tebig y byddei ūn mo'r aneffygiol yn eu lafur, cyn ei wneud yn Garcharwr yn Rufain, mo'r segur rhag llaw yn ei unlle; ac mae'n debig na ddychwelodd tua'r Dwyrain, ar ôl iddo gymeryd ei gennad, a chanu yn lach ir Eglwys hynny mo'r hysspyssol, gan ddywedyd nas gwe-
*lent hiwy m'oi wyneb mwy. Gallei St. Paul gymeryd achlyssur i ddyfod yma, o achos bôd yma yn aros yr amser hwnnw lawer o filwyr, ac o Fersiandwyr Rhufeinaidd; A gallei Pomponia Grecina ei wahodd ef, yr hon oedd yn Gristion debygol, ac yn briod ag A. Plantius Penmilwr y Rhufeiniaid y pryd hwnnw ym Mrydain. Ac nid yw yn anhebig fôd rhai o'r Bruttaniaid a gaeth-gludwyd trosodd ynghyd a Characticus a'i deulu ymhlith y rai pennaf ar a droes St. Paul yn Rhufain; y rhai yn ddi-
 ammen a wnaent eu goreu gael gan yr Apostol mawr hwn St. Paul fyned i droi eu gwlâd hwynt. Nid oedd un or Apostolion eraill mo'r debygol a St. Paul, i allu gwneuthur hyn, oddi-eithr St. Petr; yr oedd gwaith hwnnw yn union yn y Gwrthwyneb. Oblegid gan mai Apostol yr Enwaediad ydoedd, nid allei ef syfilyd oddiwrth yr Iddewon, ac am hynny ei orchwyl pennaf ef, oedd ei fôd ple bynnag y bae y rhyfedi mwyaf o Iddewon, ar storawyr sy'n taceru fod Petr ym Mrydain, nid oes fawr goel arnynt, mae'r fawl sy'n galw am ei tyfthiolaeth hwynt,*

hwynt, yn fynych iawn yn ei dibrifio, gellir gwybod Cyfrif manylach o hyn, allan o lyfr Escob *Stillingfleet*, yr hwn a elwir *Origines Britannica*.

Q. Pa le y dioddefodd St. Paul i Fertyru?

A. Yn Rhufain, yn amser *Nero*, yn yr Erid Cyffredinol a godwyd yr amser hwnnw yn erbyn y Cristianogion pan daerid fod yn eu brÿd hwy losgi'r Ddinas: Mae rhai o'r hên Dadau yn dywedyd iddo dynnu am ei ben ddi-gofaint yn Emerawdwr Creulon hwnnw, drwy ddal gyda St. *Petr* i orchfygu *Simon Magus*; eraill mai am droi ũn o Butteinied *Nero*; yr hon oedd Gŵ iawn ac anwyl Gantho. Torrwyd ei ben ef pan oedd yn wyth-mlwydd a thrugain o Oed; ag oddiwrth yr Arf ai lla-ddodd ef, y cymerwyd yr arfer pan dynnid ei lŵn ef, iw dynnu a Chleddyf yn ei law.

Q. Para scrifennadau a adawodd St. Paul o'i ôl?

A. Pedwar Epistol ar ddêg; y rhai a wnaethant nid yn unig y mawr ddaioni drwy gadarnhau'r Eglwys ar y Cyntaf, ond sy'n parhau fyth o hynny hyd yrwon; i wneuthur y lleshad mwyaf i ffydd Crist, ymhob man fel i gilydd, fe ddylid darllen yn yscrythyrau sanctaidd hyn drwy wîr Ostyngieiddrwydd a pharchedig ofn, rhybyddiodd St. *Petr* ni er yst. ^{2 Pet. 3.} aîm yn eu cylch, o fod ynddynt ryw bethau ^{16.} anhawdd eu ddeall, y rhai y mae yr annyscedig a'r anwastad yn e'u gwyrddroi, iw dinistr eu hunain.

Q. Pa ymrysonau oedd yn blino'r Eglwys yn amser yr Apostol hwn?

A. Heresiaû dinistriol, *Simon Magus*, ai ddiscyblion, y rhai a aênt wedi hynny dan yr Henw Gnosticiaid, y rhai oeddynt au hunig ofal i ennynll Gwybodaeth Grefyddol, heb o-

salu ûn gronyn am weithredoedd dâ, ac a daerent, fôd yn gyfreithlawn iddynt os doe erlid, wadu 'r ffydd. Ond y ddadl bennaf oedd yngylch yr Enwaediad; ac Anghenrheidrwydd cadw Cyfraith *Moses*. Prûn ai bod hynny yn rhaid, neu a wafanaetha ffydd a gweithredoedd da yn Ghrîst i ddwyn lechydwrïaeth: yr oedd yr Apostolion oll o'r meddwl diwaethaf ac yn sefyll wrtho, ar Cristïanogion Iddewaidd yn dal yn y meddwl arall. Ac mae ymddiddanion St. Paul am gyfiawnhâd a lechydwrïaeth, a'u llygad yn wastad ar yr ymryson ymma.

Q. Para ddiben a ddaeth o'r ymryson bon?

AF. 15.
28, 29.

A. Hi a ddibenwyd gan y cyfarfod Apostolaidd yn *Ierusalem* ple a mynegwyd nad oedd dim rhwymedigaeth ar y Cenhedloed, i Gadw'r Gyfraith Iddewaidd; Gan ddarhod i Dduw ddangos yn Eglur eu bod hwy yn gymmeradwy, yn ei olwg ef; Etto rhag ofn digio r' Iddewon, yr oedd Ffyddloniaid y Cenhedloedd i ymwrthod a rhywfaint o'u rhydddid Cristïanogawl.

Q. Beth a allwn ni ddysgu wrth Goffau am Droad St. Paul.

A. Addoli 'r Grâs rhyfeddol ai Galwodd ef i fod yn Apostol; diolch i Dduw am y lle-shâd a dderbyniafom ni oddiwrth ei boen, a'i lasyr aneffygiol; Ac i gymeryd Calon er maint ein pechodau; Ac i obeithio oddiwrth ei Esampl ef y cawn drugaredd, os nyni a fyddwn wir Edifeiriol. Mae'r ffordd oreu i ddangos diragrithrwydd ein Trôadigaeth, ydyw, gwneuthur Gweithredoedd a fo yn union-wrthwynebol i'n pechodau gynt, fel y gosodom allan yn eglur y rhinweddau hynny wrth ein troâdigaeth at Dduw, a'r a Esceulusafom yn nyddiau ein hynfydrwydd. A phan fo'm yn ein barnu

barnu ein hunain am drofeddu Gorchmynion Duw, ni ddylem gofio yn wastad mo'r euog fuôm drwy gyfrannu o bechodau rhai eraill; y peth y mae St. Paul yn aml iawn yn wŷlo, *Act. 22, 20.* ac yn flin o'i blegid o ran iddo gyttuno i roddi St. Stephen i farwolaeth.

Q. Er pan mae Cyfrannu o bechodau rhai eraill yn ein darostwng ni i fôd yn rhannog o'u heuogrwydd a'u Cospedigaeth hwynt; Attolwg beth ydyw eich meddwl wrth Gyfrannu mewn pechodau Gwyr eraill?

A. Pan fo'm ni cyn dechreu gwneuthur drwg yn y bŷd, yn Cydsentio i'r ddrwg-weithred, i geisio gyrru'r gwaith ymlaen: neu os byddwn fodlon iddo ar ôl ei wneuthur, yn ei escusodi ac yn taro yn ei blaid; bôb ūn o'r ffyrdd ymma, yr y'm yn gyfrannogion o bechodau rhai eraill, er nad nyni a'u gwnaethom o honom ein hunain ac er nad oeddym fam y drwg.

Q. Para foddion yn gyffredin yr y'm ni yn gyfrannogion o bechodau rhai eraill, cyn iddynt eu pechu?

A. Y rhai sy uwch eu graddau, megis swyddogion, Meistrŷd, a Rhieni, sy'n gyfrannogion o euogrwydd, os y nhw a hwyliant, neu a orch'mynnant i wneuthur drwg, neu os y nhw na wnânt eu goreu am eu bowyd iw ochel, neu yw gospi; neu pan nas Ymwrthodant yn ymrous a chyttuno i wneuthur y cyfryw bethau ar a ddymuner arnynt gan ddynion drwg yn ūn ai gilydd; yr Eglwyswyr, sy gyfrannogion o bechodau rhai eraill, pan esculusont ddyscu iddynt eu Dled-swyddau, neu rybyddio eu praidd fel y dyle Gwilwŷr gofalus, pan fo perigl ar ein gwartha. Y sawl a fo mewn swydd tan eriall wrth roddi na llaw na throed wrth ryw orchwyl anghyfreith-

freithlawn, drwy roddi eu cyngor iw yrru ymlaen, drwy roddi parch a chynhaliaeth iddo, drwy ewyllysio, ne weddio iddo fôd yn llwyddiannus: A phawb eraill drwy wenwyn eu siampl ddrwg, yr hwn fy o fawr nerth o hono ei hunan, ond pan fo Gwyr galluog pwylllog dyscedig yn euog o hono, yn llwyr anrheithiol.

Q. Pa foddion yr y'm yn gyffredin yn Cyfrannu o bechodau eraill ar ôl eu gwneuthur?

A. Drwy leicio rhyw ddrwg ar ôl ei gwneuthur, drwy gym'ryd difyrrwch ynddo; yr hyn yw, cymryd rhan o hono, o Ewyllys ein Calonnau. Drwy gym'ryd arnom ei ganmol; mae hyn yn gosod allan y drwg nid yn unig megis peth diniwed ond megis peth teilwng canmoladwy parchedig. Drwy escusodi a dadleu trosto; geill hyn ryw ffordd, wneud Gŵr yn fwy Euog na'r sawl a'i gwnaeth; Oblegid galle hynny ddigwydd drwy nerth Profedigaeth, a thrwy wendid Natturiaeth gnawdol, mae'r llall yn tarddu allan o Ryfig ac ystyriaeth, mae pob gair a ddywedo ymhlaidd anwiredd a drwg weithred yn ôl i fâth, a'i faint, yn rhoddi 'r sawl a'i dywetto yn yr unrhyw gyflwr, ar drwg weithredwr ei hunan, ac yn gwneuthur iddo berchenogi ei bechod ef.

Y Gweddian.

I.

*Am wir
Ddiolchgarwch am
Droad St.
Paul.*

O Dduw, yr hwn drwy Bregethiad y gwynfydedig Apostol S. Paul a beraist i oleuni'r Efengyl lewyrchu tros yr holl fyd, Caniadhâ, mi a attolygaf iti, allu o honof fi, gan ddal ei ryfedd ymchweliad mewn coffa, ddangos fy niolchgarwch i ti am yr unrhyw, drwy

drwy ddilyn y fendigedig athrawiaeth yr hon
a ddyfodd êfe trwy Iesu Grist ein Harglwydd.
Amen.

II.

D Ercha Arglwydd, attolwg i ti dy gader- *Am Nerth i*
nid, a thyred i'n plith, ac â mawr nerth *orchfygu*
cymmorth fi, fel gan fôd arnaf, (O herwydd *Profediga-*
fy mhechodau a'm hanwiredd) ddirfawr luddi- *eth.*
as a rhwystr i redeg yr yrfa a osodir o'm blaen,
bydded i'th ddaionus. Râd ti fy ngwared i yn
ebrwydd trwy ddiwygiad dy Fâb a'n Har-
glwydd, i'r hwn gydâ thi a'r Yspryd glân y
byddo anrhydedd a gogoniant yn oes oesoedd.
Amen.

III.

D U W, yr hwn wyt yn egluro dy Holl- *Am nerth i*
alluog nerth, yn bennaf gan ddangos *ddiyn bu-*
trugaredd a thosturi, yn drugarog dyro imi *chedd san-*
y cyfryw fesus o'th Râs, fel y bô imi gan re- *taidd.*
deg ar hŷd ffordd dy orchymmynion, gyrha-
eddyd dy radol addewidion, a chael fy ngwneu-
thur yn gyfrannog o'th nefol dryfflor, trwy
Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

IV.

Y R wyf yn addoli, o Arglwydd, y Grâs *Am ffrwy-*
rhyfeddol a ryngodd it fôdd iw amlygu *thau ac ef-*
i'th Apostol Bendigedig : Ac yr wyf yn Clodfo- *feithiau e-*
ri dy enw, am y Cymmorth Nerthol yr hwn a *difeirwch.*
addewaiſt i bawb a ganlynant fiampl ei Ddu-
wioledeb ef. Anfon allan dy oleuni i'm Calon,
a gwna fi yn deimladwy o'm holl ffyrdd anwi-
reddus. Cynhyrfa fi i edrych yn ofalus at bôb
un o'th Orchmynion, a gwna imi ufyddhau
iddynt yn hwylus ; bydded i'm gweithred ddu-
wiol oddiallan, dystiolaethu i'm gwir droad
s oddi-

oddifewn ; fel na byddwyf falch o ũn dawn a'r a feddwŷf, nag o Natturiaeth, na Gràs ; fel nad elwyf yn gnawdol ac yn ddiofal drwy fy helaethrwydd a'm digonedd ; fel pan ychwanego fy Nâ bŷd, na roddwyf mo'm Calon arnynt, ond bôd o honof yn barod i fynnio a'r Eneidiau a chyrph dy Aelodau truenus. Na bydded i un perigl, na rhwystyr fy nychryn oddiwrth ddilyn fy nyledswydd yn awyddus ; Na lwfrhawyf o achos na llafur na lludded yn fy niwidrwydd a'm dyfalwch, ond gwna fi yn gardarn ac yn ddiyscog, gan fod yn helaeth yngwaith yr Arglwydd yn oestadol : dangos dy drugaredd o Dduw, i bawb ar â aethant ar gyfeiliorn, neu a ddenwyd gan anwiredd, fel y tynnir ymaith eu tywyllwch gan dy oleŷni Nefol, ac fel y Cryfhaêr eu gwendid, drwy Iesu Grist ein hunig Arglwydd a'n lachawdwr Bendigedig. *Amen.*

P E N. XII.

Puredigaeth y Forwyn Fendigedig. Chwêfror 2.

Q. *P* *Ara myl y mae'r Eglwys yn ei gadw beddŷw ?*

A. Ymddanghosiad Crist yn y Deml, yr hon a elwir yn gyffredin, Puredigaeth y Fendigedig Fair forwyn.

Q. *Beth oedd Gyfraith y Puredigaeth ?*

A. Yr oedd yr holl wragedd yn eu gwa-hanu eu hunain oddiwrth y Cyssegr ar ôl Efcor ar wryw ddeugain diwrnod, a phedwaru-gain diwrnod ar ôl Efcor ar fenyw, ac yn ôl cyflawni dyddiau eu Puredigaeth hwynt, yna y dygent

dygent Oen blwydd yn Offrwm poeth, a Chiw Colommen, neu Durtur yn aberth dros bechod, Os i dwylo a gyrhoeddae ei gwerth hwynt. Ac onid 'e ddwy Durtyr, ne ddau Giw Colommen, y rhai a offrymmei 'r offeiriad ger bron yr Arglwydd i wneuthur cymmod trostynt. Levit. 12.

Q. *Beth iw meddwl y Puredigaeth hon ?*

A. Yn bod ni oll er tramgwydd Adda, wedi ein gêni mewn pechod, fôd ein Genedigaeth ni yn aflan, a'n bod ni yn derbyn oddiwrth ein Rhieni aflendid etifeddiol, drwy ba un y mae ein Natturiaeth ni yn aflan, a ninne yn blant digofaint ; ac i ddangos ddwysed oedd ei lygredigaeth, nid oedd Enwaedu ar y dŷn bâch yn ddigon, ond heblaw hyn i'r oedd yn Anghenrhaid glanhau 'r fam drwy aberth dros bechod.

Q. *Pa beth ir oedd y Gyfraeth yn ei ofyn yng-hylch ymddangosiad y Cantaf-anedig yn y Deml ?*

A. Sancteiddio ir Arglwydd beth bynnag a agorei 'r Groth ymysc meibion *Israel*, hynny yw, i Gyssegru ef a'i droi heibio, iw wasanaeth ef yn unig. Oherwydd pan gadwodd Duw y Cyntaf-anedig o feibion *Israel*, oddiwrth y lladdfa a ddygodd ef ar y Cyntaf-anedig yng-
Exod. 13.
2. 15.
 ŵlad yr Aipht, Efe a orchmynnodd gyssegru y Cyntaf-anedig o feibion *Israel* iddo ef, neu eu
Num. 18.
 prynu hwynt er pump sicl o arian. Megis am
16.
 hynny y Cyssegrid y Cyntaf-anedig ymysc yr anifeiliaid glân 'i wasanaethu'r Allor, felly y Cyssegrwyd y Cyntaf-anedig ymysc meibion *Israel*, i wasanaethu pabell y Cyfarfod ; tan na roddwyd y Leuiaid yn ei lle hwynt drwy orch-
Num. 8. 16,
17, 18.
 ymmyn pennodol yr holl-alluog Dduw. Par-
 haes fyth yn arfer yn ôl yr hên Gyfraith, ar ôl hynny, o fod yn rhaid i'r Mamau ddyfod a'i Cyntaf-anedig i'r Deml, a'i prynu hwynt gan yr Offeiriad. Am yr ūn pris, a prynnid y

Cyfoethog a'r tlawd, megis ac ir oedd yn ûn Gôst i gladdu 'r naill ar llall, i'w rhybyddio na wnaeth Duw ddim rhagoriaeth rhwng y naill a'r llall, yn ei ddyfodiad i'r bÿd, ac yn ei fynediad allan o hono ef.

Q. Beth y mae prynniad y Cyntaf-anedig yn i arwyddocau ini ?

A. Prynniad pobl Dduw, y rhai a elwir Eglwys y Cyntaf-anedig, a scrifenner yn y Nêf, ac ar a brynwyd nid a phethau llygredig, megis Arian ac Aur, ond a Gwerthfawr waed Crist.

Q. Gan nad oedd dim aflendid yng enedigaeth ein Iachawdwr ; ac nad oedd y fendigedig forwyn tan ddim ambhuredâ o achos Escor arno ef, pam yr ymddarostyngasant hwy ir Cyfreithiau hyn ?

A. O herwydd Geni Crist tan y Gyfraith yr oedd yn gymmwys iddo Gyflawni pob Cyflawnder, yr hwn ni ddaeth i ddirymmu 'r Gyfraith ond iw Chyflawni, a chan fod pawb yn Cyffellu y fendigedig forwyn yn ddim amgenach ei chyflwr na Gwagedd eraill ; Gwelodd yn gymmwys iddi wneuthur yr un pethau, ag y fyddai raid i wragedd eraill eu gwneuthur pan fyddent yn yr un Cyflwr ; gan ddangos wrth hyn ei mawr Ostyngaidrwydd, ufyddod, a'i Parch i'r Ordinadau Cyffredinol. Heblaw hynny, bû hyn yn achlysfyr, têt i Simeon yr hên wr da, ac i Anna y Brophwydes i ddatcan ac i gyhoeddi i'r bÿd pwy oedd ein Iachawdwr.

Luc. 2. 25.

Q. Para ddefnydd a ddylem ni i wneuthur o hyn, a pheth a ddylem ni ddysgu wrth y siampl hon ?

A. A dylem ni ufyddhau i'n llywodraethwyr cyfreithlawn yn eu holl orchymmynion, er na bô mo'r rachosion iw bodloni drwyddynt ac oedd pan ordeiniwyd hwy ar y Cyntaf, gan fod ufyddod

dddod i Awdurdod yn ddyledswydd anghenrheidiol, er na bo dim achos arall yn peri ond o herwydd eibod yn Gyfreithlawn Orchmynedig.

Q. Para Offrymmau o offrymmodd y Forwyn Fendigedig?

A. Offrymmau y tlodion, pâr o Durtyrodd neu ddau Giw Colommen. Dyna'r Cyflwr gwael a ddewisodd ein Iachawdwr, pan ddaeth ef i'r Bêd i'n prynnu, y Cyfryw un oedd ei haelioni a'i Garedigrwydd, er ei fod ef yn Gyfoethawg, aeth er ein mwyn ni yn dlawd, fel y Cyfoethogid ni trwy ei dlodi ef. Luc. 2. 24.
2 Cor. 8. 9.

Q. Para fodd yr Adnabuwyd ein Iachawdwr gan Simeon ac Anna?

A. Gan fod Simeon yn ŵr Cyfiawn Duwiol ac yn disgwyl am ddiddanwch yr Israel, hynny yw, am y Messias yr hwn â addawsid, gwelodd Duw yn dda ddatcuddio iddo ef, nas gwelai Angau, cyn iddo weled Crist yr Arglwydd, ac ar yr amfer yr ymddangosodd Crist yn y Deml, cyrchwyd ef yno trwy y Cyfarwyddyd ar hyfpyssrwydd a gafodd gan yr yspryd glân, a chan fod Anna y Broffwydes yn gwasanaethu y Deml yn Oestadol, a hithau yn gyfrifol iawn am i Marwhâd a'i Duwioldeb, hi a ddaeth i mewn yr un amfer, a rhoddasant ill dau ddiolch i Dduw, a mynegasant yn ei Gylch wrth bawb ar oedd yn disgwyl ymwared yn Ierusalem; Simeon yn y Gân rhagorol honno, y mae'n heglwys ni wedi i Chymmeryd i Gorph i Gwasanaeth, a thrwy ba un y mae'n porthi Duwioldeb, ei phlant o ddydd i ddydd. Luc. 2. 25,
26.
Luc. 2. 37,
38.
W. 9.

Q. Beth a allwn ni ddysgu allan o'r Hymn hon yr ym yn ei dywedyd cyn amled?

A. Er nas gallwn ganfod ein Iachawdwr fel y gwnaeth Simeon a'i Olygon Corphorol, etto gan ei fod beunydd i'w weled yn yr yscrythur lân a Golygon ffydd, nyni a ddylem Ogoneddu Duw,

am yr Iechydwriaeth ryfeddol a ddarparodd ef ir Iddewon, a'r Cenhedloedd hefyd. Nas gallwn fyth feddwl ymadel a'r bŷd mewn heddwch, nes ini dderbyn ein Iachawdwr i'n deall, a'n Calonnau; nes ini i adnabod ef yn hollawl, a'i garu, nes ini gredu yn ddilus y pethau oll ar a ddatcuddiodd, a byw yn wîr ac yn ddiau yn ôl yr addysc a roddes ef ini. Nad oes dim a wnâ imi lefhâd pan ddelom i ymadel a'r bŷd, ac a'n cynnal pan fo'n holl ddifyrrwch bydol yn ffô oddiwrthym, ond Cofadwriaeth o fuchedd Dduwiol, a darfod ini Gyflawni ein holl ammodau, ar ba rai yr addawyd ini Iechydwriaeth.

Q. Beth y mae'r Anrhydedd fawr hon a roddwyd i Simeon ac i Anna yn ei ddysgu ini?

A. Gwafanaethu Duw beunydd yn ddefosiônol yn ôl ei Ordinadau yn y deml; nid meiddio Esceuluso ūn o'r moddion a'r a Ordeiniodd ef i'n Adeiladu ni yn egniol yn ei ffydd sanctaidd. Oblegid os nyni a barhawn yn wresog hŷd y diwedd, fe Gyfranna Duw i râs a'i Gariad ini yn helaethlawn ac yn lluosog.

Q. Beth a allwn ni ddysgu wrth Gadw'r Gwyl hwn?

A. Cyfsegru nerth ein hieuengêid, a gwawr, a blodau ein dyddiau, i wafanaethu Duw, Canys megis mai dymma'r tymmor Cymhwysaf i dderbyn pob Argraph Duwioldeb, a Rhinwedd dda, felly y maent yr amser hwnnw yn fwy Cymmeradwy ger bron Duw, yr hwn oblegid ei anfeidrol berffeithrwydd sydd yn gofyn genym offrymmu iddo flodau ein dyddiau, a Goreudeb ein Nerth. Yn puro ein hunain Enaid a Chorph; a chanlyn yr unrhyw ufyddod, a'r a ddyscodd ein Iachawdwr Crist ini a'r Forwyn Fendigedig wrth eu siamplu eu hunain, rhoddi i Dduw yn ôl beth bynnag a'r a dderbyniom ganddo,

ganddo, ac Offrymmu yn hollawl iw Fawrhydi beth bynnag a fô cû ac anwyl gennym, nid i ddirmygu ond i berchi 'r tlodion, y rhai yn ei Cyflwr gwâel oddiallan ydynt mo'r debig i'r Iesu Bendigedig, ac iw holl dylwyth sanctaidd. I Ogoneddu Duw am iddo amlygu ini, ddi-ddanwch *Israel*, i roddi Goleuni ini a oeddem yn Eistedd mewn tywyllwch, ac yng hysgod Angau. Ac i gyfarwyddo ein traedd i ffyrdd tanghneddyf; Ac yn bennaf dim, ini ymwifgo a Gostyngyddrwydd i fod yn Ostyngedig, ac yn addfwyn o galon, fel y caffom Esmwythdra in heneidiau.

Q. Ai Rhinwedd gwbl-Gristianogawl ydym Gostyngyddrwydd?

A. Yr oedd hi mo'r ddiethr i Philosophyddion y Cenhedloedd nas gwyddent mo'i henw, y peth yr oeddynt hwy yn i feddwl wrth y Gair a arferir yrwon, oedd diymdrawys, llwrf, un a'i Cyffrôe hwynt, nid i roddi Clôd, ond dirmig a digofaint; Ac yr oedd yr Iddewon yn rhoddi iddynt ei hunain, gymmaint o Barchedigaeth o achos e'i rhagor-freintiau, tan nad oeddynt yn rhÿ chwannog i ddiystyru pawb eraill; Ein lachawdwr oedd y Cyntaf ai dyscodd yn ei berffeithrwydd eithâf, ac yn wîr nid oedd ei holl fuchedd ef ddim amgenach na siamplau ôl-yn-ôl o'i Ostyngyddrwydd, a'i ymddarostyngiad yfuddol ef er ein mwyn ni: Y mae yn dechreu ei bregeth dduwiol ar y Mynydd a'r Gorchmyn hwn, mae'n ei ofod yn sail i'n adeiliadaeth ysprydol, heb pwy un amhosibl yw ini Gyflawni ein Dyledswyddau tua'g-at Dduw na dÿn.

Q. Ymha bethau y mae Gostyngyddrwydd Cristion yn sefyll?

A. Yn peidio a meddwl yn well o hono ei hun nac yr heuddei, drwy fod ganddo union deimlad

deimlad o'i holl wendid, ai ddiffygion, a hyn a wna iddo feddwl yn isel ac yn Ostyngedig o hono ef ei hûn; ac i ymddarostwng i'r fwyddau Gwaelaf, er mwyn ei Gyd-Grist'nogion. Oblegid fel hyn y Gwnaeth ein Iachawdwr ef ei hûn yn siampl ini o'r Rhinweddymma, drwy gym'ryd arno ef ein Natturiaeth fael ni, a thrwy ddioddef yr ammarch mwyâf ar a âlle fod, a gofidiau y bÿd hwn, er mwyn dangos ini, y ffordd i'r Nêf, ac wrth hynny i agorid i ni byrth y bywyd tragwyddol. Y mae 'n attal dÿn rhag rhoddi gormod o'i serch a'r Anrhydedd, trwy ddyscu ini beidio a'n derchafu ein hunain, a gwneuthur dim drwy ymryson, a gwâg Ogoniant. Y mae 'n gwneuthur ini Orfoleddu yn nedwddwch a chyneddfau rhagorol ein brodyr; Ac ei gÿd-lawenhau a hwynt yn ddiragrith, am y Galluoedd a feddant, ac fy yn rhoddi iddynt hawl a'r y chwaneg o barch, ac Anrhydedd, nac y bôn ni ein hunain yn eu haeddu; y peth fy'n peri i'r Rhinwedd hon fôd mo'r anhawdd ei chael ydyw 'r Cariad sydd wedi ei blannu yn natturiaeth pôb dÿn tua'g atto ef ei hûn, A phan gynhwyfir gormod arno, y mae yn rhy chwanog i'n denu i feddwl yn well o honom ein hunain, nag yr haeddom.

Q. Para fodd y mae Gostyngeddrwydd yn sail i'r Rhinweddau Cristianogawl eraill?

A. Mae'n ein gwneud yn barod i Gredu 'r pethau y mae Duw yn eu Datcuddio, ac i dalu iddo ef ufyddddod ddyladwy, pan ystyriom ein gwaeledd ein hunain a'i fawrhydi ef: A thrwy dynnu ymaith Rhwystr pennaf ein ffydd ni; hynny yw, y Coeg-falchder fy'n gwneuthur i bobl feddwl ein bod ni yn llawer Callach na'r rest o'r bÿd. Pa fôdd y gallwn ni gredu y rhai

Ioan 5. 44. ydym yn derbyn Gogoniant gan ein gilidd, ac heb

heb geisio 'r Gogoniant sydd oddiwrth Dduw yn unig ; Mae'n gwneuthur ini roddi ein holl obaith an hymddiried yn yr Arglwydd, O herwydd ein bod ni yn wan ac yn druenus o honom ein hunain ; hebddo ef ni allwn wneuthur dim. Mae yn chwanegu ein Cariad i Dduw, drwy yn gwneuthur yn gwbl adnabyddus mo'r anheilwng ydym o'r rhadau aneirif yr ŷm yn euderbyn ganddo. Mae'n dyscu ini ymhyfrydu, ynnedwddwch ein Cymmydog drwy wneuthur ini feddwl y goreu am dano ef ai haeddegigaeth : Mae'n ein tueddu i synnio a'r eu prinder, ac i dosturio wrth y Cystuddiau a heuddafom ein hunnain. Mae'n ein gwneuthur yn ddioddefgar dan holl flinderau, a Gorthrymderau y bŷd, oblegid ini Gyffroi Duw drwy ein pechodau. Ni bydd na'n gweddiau, na'n ymprydiau ni yn gymeradwy, oni ddeuant allan o galon Ostyngedig, ac ni thâl ein Gweithredoedd goreu ond ychydig ini, os y nhw a anrheithir a balchder a Gwag-Ogoniant.

Q. Ymha bethau y mae swyddau a Gorchwylion Gostyngeidrwydd yn sefyll ?

A. Yn gochel cyhoeddi ein Clôd ein hunain, neu grefu am gael Cammoliaeth gan eraill, drwy roddi iddynt ryw achlyssur in Canmol ni. Yn peidio a chymmeryd gormod o ddifyrwch yn y pethau da ar a ddywedir am danom, Oherwydd amlach ei hynny fôd, o foês ac Ewyllys da, na'n bod ni yn eu haeddu. Yn peidio a gwneud dim o bwrpas i dynnu Geirda dynion, ac i beru iddynt feddwl yn dda am danom. Ond drwy wneuthur pob peth yn unig er mwyn rhyngu bôdd i Dduw, drwy ddioddef Enllib ag ammach gan ddynion drwg, mewn Amynedd ac Addfwynder ; a Cheryddon ein Cyfeillion, drwy ddiolchgarwch ; yn peidio a dibrisio eraill ô is râdd na nyni mewn rhyw fanteisiau

Corph, neu Enaid, ond drwy fôd yn barod i roddi iddynt y Glôd, ar Anrhydedd a wîr haeddant. Yn tofturio wrth bechodau ac ynfydrwydd ein Cŷd-Cristianogion, o herwydd Grâs Duw iw 'r unig beth fydd yn ein Cadw ni rhag ein Gorchfygu gan yr unrhyw brofedigaethau. Yn dangos parch mawr i'r sawl fy uwch ei graddau na ni. Cymwynasgarwch a Mwyneidd-dra, i'n hîsfraddau, ac yn ein ymddarostwng ein hunain i'r swyddau gwaelaf a dir'mygaf i wasaneuthu ein Cymmydogion. Yn derbyn oddiar law Dûw ei holl brofedigaethau ef ai Geryddon, drwy gyflawn ymroddiad, a darostyngeddwydd iw Ewyllys ef, megis drwg-weithredwyr dan ddwylo Cyfiawnder.

Q. Pa fodd y mae ynfydrwydd Balchder yn ei amlygu ei hunan ?

A. O herwydd ein bob ni yn fynych yn meddwl yn rhydda o honom ein hunain, o achos rhyw bethau nad ŷm ni ronyn gwell o'i plegid, pethau nad ŷm na gwell na gwaeth, pethau llygredig yn eu Natturiaeth eu hunain, a phethau nad ŷnt i'n heuddo, ac nad ŷm ddim gwell, na golygwyr arnynt. Ond os pethau ydynt gwerthfawr ynddynt eu hunain, gwaith Duw ei hûn ynom ni ydynt, Ar unig fôdd i golli rheini, ydyw bod yn falch o honnynt. Ymodd hyn os Nyni a edrychwn tros ein diffygion a'n heisiau, fy leistr hyn ini fyned ymlaen byth, a thrâ y meddylion ni yn wastad, yr heuddem ni fwy nag fydd genym, mae hynny yn difetha ein difyrrwch yn ein holl feddiannau pressennol. Heblaw hyn, mae'r Gŵr balch yn Cwbl golli ei ergyd, ai amcan i gŷd yn myned yn ofer, yn methu dyfod o hŷd i'r peth y bô yn i geisio; Oblegid yn lle derbyn Anrhydedd a Chlôd, nid yw'n taro wrth ddim, ond wrth ddirmig a chwilidd.

Q. Para

Q. Para foddion sydd oren i'n gwneuthur ni yn Ostyngedig?

A. Cofio para ddaionus ragoriaeth bynnag sy rhyngom ni ag eraill, pwy un bynnag, a'i ir Corph, a'i ir Enaid, a perthyna, nad yn haeddiant ein hunain, ond haelioni Duw a'i danfonodd: Fod y sawl yr ŷm ni yn rhy chwannog i'w ddibrisio yn werthfawr yng olwg Duw, Unig ffynnon, gwîr Anrhyded, ddarfod ini drwy ymfodloni i bechu, wneuthur y weithred wradwyddusaf yn y bŷd, nid oes dim mo'r wrthwynebol i Gyfiawnder, a a Rheswm Uniawn, Ac i bob math ar harddwch a Gweddeidd-dra; A thra bôm yn gwisgo Cîg, a Gwaed, yr ŷm yn dueddol i'r Unrhyw Gamweddau yn erbyn Mawrhydi Nêf a Daiar, cospi a darostwng pob meddwl uchel coeg, pan godant hwy gyntaf yn ein Calonau, nid cynwys iddynt ymlamsfach yn ein Meddyliau. Gwiliad yn wastad a'r ein geirian, a'n Gweithredoedd; fel y gallom orchfygu Balchder, cyn dyfod o honof i ddim tŵf a chynnydd, modd y dad-wreiddion ein holl dueddiadau beilchion yn eu hegin.

T' Gweddiau.

I.

HOLL-alluog a thragywyddol Dduw, mi a *Am i*
 attolygaf yn ufuddol i'th fawredd, megis *Dduw ein*
 ac ar gyfen i heddyw y presentiwyd yn y deml *derbyn yn*
 dy unig-anedig fâb yn sylwedd ein cnawd ni: *cymmerad-*
 felly Caniadhâ i'm presentir i ti â chalon pŵl-
 lân, trw'r unryw Iesu Grift ein Harglwydd.
Amen,

II.

*Am Ddiolch
am ddyfod
i adnabod y
Gwirionedd.*

HOll-alluog a thragwyddol Dduw, Nefol Dâd yr wyf yn oftyngedig yn diolch iti fod yn wiw genhit fy ngalw i wybodaeth dy Râs, a ffydd ynot: y chwanega yr wybodaeth hon, a chadarnha y ffydd hon ynof yn wastad, dyro imi dy yspryd Glân, fel y rhoddwyf fy hun yn gwbl i'th wasanaeth di; fel i'm glanhair o'm holl bechodau, ac y gwasan'aethwyf di a chalon heddychlon, fel yn dy amfer da dy hun y gallwyf fod yn gyfrannog o lechydwrïaeth dragwyddol; trwy Iesu Grist ein Harglwydd yr hwn fydd yn byw ac yn teyrnasu gyda thi ar yspryd Glân yn un Duw heb drangc na gorphen. *Amen.*

III.

Am wneuthur y Defnydd goreu o Foddion Grâs.

CAniadhâ imi o Arglwydd, dy wasnaethu di yn Oestadol, yn ôl Ordeinadau dy Grefydd sanctaidd; na Esceuluswyf fyth ûn o'r moddion hynny a ordeiniaist di i buro fy Natturiaeth lygredig, ac i adnewyddu beth bynnag fy ar fai ag yn ddeffgygiol ym-mwriadau fy nghalon: fel y delwyf ger dy fron mewn Gostyngeddrwydd a Duwioledeb, y gwrandawyf dy air mewn parch a diesceulufdra, a derbyniwyf dy Gymmun sanctaidd, mewn pob daioni, drwy'r Ordinâdau hynny a ofodaist, ac y cymhwysir yn y cyfryw fesur, i'r unrhyw lechydwrïaeth ar y brynnodd yr Iesu fendigedig, fel yr ymydawŷf a'r bŷd mewn tangneddyf. Ac yn ffydd ac ofn Etholedigion Duw, drwy yr ûn Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

IV.

O Sanctaidd a thragwyddawl Iesu, yr hwn Eſcob Tay-
drwy dy athrawiaeth ath siampl a argreffaist ^{lŵr.}
Oſtyngeiddrwydd a'r Eneidiau dy ddyscybli- ^{Am Oſtyn-}
on, ac ar gyfreithiau y Gristianogol Gretydd, ^{geidârwydd.}
pâr imi ganlyn dy rasuſol Ymddarostyngia-
dan; tynn oddiwrthif bob Gwagedd a choeg
ympinionau o ddifyrrwch ynof fy hunan, ac yn
fy ngweithredoedd, a phan gaffwyf ddim clôd
ar ôl gwnenthur rhyw ran o'm dyled swydd
Pâr imi roddi 'r Gogoniant iti, heb adel dim i
aros yn fy nghalon fy hun, ond cwilydd o
achos fy llesgedd am hamherffeithwydd a di-
olchgarwch iti am dy holl gynorthwyadau:
Na cheisiwyf byth glôd gan ddynion, drwy
eu hanweddus Gam-weithredoedd au hymddi-
ddanion anrhefnus, gwenheithgar; na chyr-
safu clôd mewn difyrrwch er i dyfod oddiwrth
offerennau gwell: ond ofni a chrynnu rhag fy
môd yn heuddu Cospedigaeth, neu golli'r Gwobr
yr wyti yn ei gadw, i bawb a'r a geisiant dy o-
goniant di, ac fy 'n dirmygu eu ūn eu hunain,
fel y Canlynant siampl eu Harglwydd. Tydi
o Arglwydd a orfoleddaist tros bechod a mar-
wolaeth, a darostwng hefyd fy Neall balch,
a'm calon falchach, a dwg fi dan dy lau di, fel
y gwnelwyf dy waith di, ac i'r ufyddhaŵyf
i'm llywadraethwyr, ac a byddwyf yn garia-
dus i'm holl frodyr yn ei hangenrheidiau, ac
a tybiwyf fy hūn yn îs na neb, drwy ddwys
deimlad o'm haneilyngdod fy hunan; ac i u-
fyddhau ymhob peth i'th Gyfraeth di, ac i'm
Cydffwrſiwyf i'th siampl di, ac y delwyf i
fewn i'th Etifeddiaeth, o sanctaidd a thragwy-
ddol Iesu. *Amen.*

P E N. XIII.

St. Matthias Apostol. Chwefror 24.

Q. *Ara wyl y mae'r Eglwys yn i gadw heddw?*

A. *Coffau y mae yr Apostol St. Matthias.*

Q. *Beth y mae Apostol yn i Arwyddocau?*

A. Nid ydyw yn arwyddocau yn gyffredin dim amgenach na chennad, un a ddanfonir ar rwy Neges yspysol, i wneuthur rhyw beth arbennig, yn enw y sawl a'i hanfonodd, ond darfu i'n lachawdwr droi hwn i wasanaeth briodol, gan ei gymmhwyso at y Gwŷr Etholeddig, a ddewisodd ef i'w danfon ymma a thraw, ar hŷd y byd yn ei enw ef, i blannu r' ffydd, i reoli 'r Eglwys am yr amser presennol, a a thrwy eu cystadlaeth pwyllog, i'w hymgeleddu rhag llaw yn ôl pob ūn o'i hangenrheidiau.

Q. *Paham y darfu i'n lachawdwr ddewis deuddeg heb na mwy na llai?*

*Barneb.
Epist.*

A. Amryw oedd amcanion yr hên Dadau an y testyn hwn. Tebyccaf peth yw, fod ymryd ein lachawdwr wrth hyn fwrw at y deuddeg Patrieirc feilwyr eu hamryw llwythau, neu at y deuddeg pennaf ar oedd yn rheoli y llwythau hynny, y rhai a gynhwysent gorph yr Eglwys Iddewaidd. Y mae ein lachawdwr megis yn gefn i hyn, gan ddywedyd, Pan dde-
Mat. 19. 28. le mab y dŷn i eistedd a'r Orfedd ei Ogoniant, y cae i Apostolion ef, Eistedd ar ddeuddeg Gorsedd, i farnu deuddeg-llwyth Israel.

Q. *Beth oedd eu Galwedigaeth hwynt?*

Act. 1. 22.

A. I fod yn dystion o wrthiau Crist, ond yn enwedig ei Adgyfodiad ef; ac i bregethu'r athrawiaeth honno i'r holl fŷd, ar y ddyscafant

sant hwy gan eu Harglwydd ; ac yn hyn i'r oedd eu tystiolaeth hwy ; yn werth-fawr, ac yn hae-ddu ei Choelio, oblegid iddynt eu felio hi a'u gwaed, a gwrantu i bod yn wir.

Q. Para nerth a gallu oedd gan yr Apostolion i gyflawni y swydd uchel hon, gan nad oeddynt ond gwyr tlodion anllythyrennog dihelp, ac anarfog ; a chan fod holl-alluoedd a Phennaethiaid y byd yn eu herbyn, i'w rhwystro a'i hattal.

A. Hwy a dderbyniasant yr addysc yr oeddynt i ddysgu yn ebrwydd allan o Enau Crist ei hun. Nid oedd fôdd iddynt gamgymeryd wrth draddodi gwyddorion pygnciau'r ffydd Gristianogawl, o herwydd i'w cadw rhag hyn. *Ioan 16. 3.* ny, y cawsant addewid o Yspryd y gwirionedd, yr hwn a'i arweiniai hwynt i bob gwirionedd. Gwelsant a'i llygaid bôb gweithred, a rhan gyfryfol, o fuchedd ein Iachawdwr, ac nis adroddasant hwy ddim ond a welsant a'u llygaid, a *Ioan 1. 1.* gwyddent cystal fod pob peth ar a ddywedent yn wir, ac a gwyddai'r craffaf o'r Philosophyddion beth y byddai ynte yn ei ddywedyd am wirionedd. Heblaw hyn, fy roddwyd iddynt amryw alluoedd rhyfeddol, a donniau'r Yspryd glân, yn foddion hawfaf i ennill i'w Crefydd hwynt grediniaeth fiwr, a chroesaw ynghalonau dynion.

Q. Oedd St. Matthias yn ūn o'r deuddeg Apostolion a ddewisodd ein Iachawdwr.

A. Nag oedd : Derbyniodd ef yr anrhydedd hon pan oedd ūn yn eisiau yng hynnulleidfa yr Apostolion, wrth farwolaeth Judas Iscariot *AR 1. 25,* yr hwn ar ôl iddo o wir wange Ariangar *fyr-26.* thio i fradychu ei Arglwydd, am ddeg darn ar ugain, o arian, oedd m'or anesmwyth a blin arno drwy arswyd y weithred anwireddus honno, a darfod iddo ar ôl taslu yn ôl gyflog ei anwiredd o flaen y faingc, wneuthur pen am dano

Mat. i. 18. danoei hun, ac ef a gofpuwyd yn nodedig drwy farw o hono mewn modd rhyfeddol, O herwydd wedi ymgrogi, ei a dorrodd yn ei ganol, a'i holl ymyscarioedd ef a dywalltwyd allan.

Q. Oedd gan y Judas ymma Ddoniau Apostol?

A. Er mai gŵr anfucheddol, dyfeis-ddrwg oedd; cafodd ei alw'r ūn amfer a'r lleill gan Grift, a chafodd gymmaint o awdurdod i bregethu, ac i wneuthur gwrthiau a nhwythau; ai gyfrif yn un o'r Apostolion, derbyniodd hefyd ran o'i gweinidogaeth hwynt.

Q. Pa beth a ddylem ni ddysgu wrth hynny?

A. Nad ydyw anwiredd Gweinidog Eglwys yn diddymmu ei Awdurdod ef, nac yn gwneuthur ei swydd yn anfuddiol. Ac nid ydyw grym yr Ordinhâd yn fefyll ar foddion ei Meddiannydd; ond yr Ordinhâd Dduwiol ei hunan, a'r fendith y mae Duw wedi ei roddi arni, o amfer ei amfer.

Q. Pa fodd y ddewiswyd St. Matthias i fod yn Apostol?

Mat. i. 26. *A.* Ef a ddewiswyd wrth fwrw Coelbren; yr arfer gyffiedin ymysc yr Iddewon a'r Cenhedloedd hefyd, i wneuthur pen am ryw beth a fyddei annodd gwybod oddiwrtho, a lle bydddei ammau mawr yn ei gylch, ond yn anad dim wrth ddewis barnwyr a swyddogion. Ar ôl i St. Petr grybwyll y Cristianogion oedd wedi ymgynnull yn *Ierusalem*, ynghylch rhoddi rhyw ūn yn lle *Judas*, hwy a henwasant ddau, *Joseph* a henwid *Barsebas*, ac a gyfenwyd *Justus*, a *Matthias*; ac ar ôl bwrw y Coelbrennau syrthiasant a'r y diwaethaf, ac efe a gyfrifwyd gyda'r ūn Apostol a'r ddêg.

Q. Beth a wnaethont hwy cyn ei ddewis ef fel hyn?

A. Darfu

A. Darfu i'r Gynnulleidfa o Gristianogion gyd-weddio a'r Dduw yn ddwys, ar iddo ymddarostwng i gyfarwyddo ei dewis hwynt; ac iddo ef yr hwn a wyddei galonnau pawb, *we-* *Act. i. 24.* led yn dda ddangos pa ũn o'r ddau hynny, a wele ef gymhwysaf i gymeryd arno y fwydd sancteiddlân honno.

Q. Beth a ddylid ei ddysgu oddiwrtb y cyfryw weithred a hon?

A. Geill wasanaethu am gyfarwyddyd i bawb, a fo yn chwenych cymeryd urddan, iw holi ei hunain yn ddyfal ai drwy gynhyrriad yr yspryd glân, y maent yn chwennych cymeryd y fwydd a'r weinidogaeth hon arnynt, O herwydd er y gallant dwyllô a siommi dynion, etto mae Duw yn Canfod eu Calonnau hwynt, ar holl achosion sy'n eu Cynhyrfu yn y matter dwys fawr hwn. Siaml wasanaethgar hefyd yw hon, i lywodraethwyr yr Eglwys, y rhai ar ôl iddynt gymeryd y gofal mwyaf i ddewis gwyr cymmeradwy cymmws, a ddylent weddio a'r Dduw holl-alluog, iw harwain a'i cyfarwyddo hwynt, fel y dewisont yn bwylllog Eglwyswyr addas i weithio yn ei winllan ef; ac fe ddylei bob Cristion offrymmu i Dduw yr unrhyw weddiau, gan fêd dedwddwch a llwyddiant yr Eglwys yn sefyll cymmaint ar dduwioldeb, a dysceidiaeth y Gwyr Eglwyfig.

Q. Pa fodd yr aethae Matthias yn gymmwys i'r fwydd Apostolaidd?

A. Buafei ef yn Cŷd-ymdaith a'n Iachawdwr *Act. i. 22.* yn wastad drwy holl amser ei weinidogaeth ef, or amser a bedyddwyd ef gan *Joan*, hyd ei Dderchafael i'r Nêf; fel y dywed St. *Petr.* *Act. i. 22.* Mae'n debig ei fod ef yn un or dêg Discybl a thrugain; ai fod ef yn dŷst o Adgyfodiad Christ, ac o'r Gweithredoedd pennaf ar a wnaethae; felly yr oedd ef yn ddigon addas, i gyhoeddi

hoeddi i'r bŷd, y peth a welsei, ac a glowfei ynghylch ei Arglwydd; y pethau a wyddei ef Cystal, ac oedd mo'r hyfpus o honynt, a'r hyfysfa o'r Apostolion.

Q. Pa le y Pregethodd St. Matthias yr Efengyl?

A. Ef a arhosodd yn *Ierusalem*, tan y defcynnodd gallu yr Ysryd glân a'r yr Apostolion, iw nerthu hwynt i ddyfod i ben a'i Gwasanaeth blin rhwystrus, ac wedi hynny ir ydys yn meddwl mae yn *Iudea* y gweiniodd ef flaenffrwyth ei weinidogaeth drwy fawr lwyddiant: Mae'n debyg ymdeithio o hono ef wedi hynny tua'r Dwyrain; ei drigfa Gyffredin ef, Medd Hierom. de *St. Ierom* oedd yn agos i'r fan ple y mae'r afon *Scrip. Ec-* *Asparagus* yn codi a'r porth *Hyssus*. Bu'r Bar-
cles. bariaid hyn yn flinion wrtho ef, ac a'r ôl iddo droi llawer iawn yn Gristianogion a dioddef llawer, Cafodd o'r diwedd ei Goroni a Merthyr-dod.

Q. Pa fodd y dygwyd ei fowyd ef?

A. Ni wyddir yn iawn para fodd: rhai a ddywaid ddarfod i'r Iddewon i ddal ef; a ddarfod iddynt i labyddio ef yn gyntaf a cherrig megis Cablwr, a thorri ei ben ef wedi hynny; ac eraill ddarfod ei Groeshoelio ef, ac megis yr ymgrogodd *Indas* a'r bren, felly y dioddefodd *Matthias* a'r y Groes.

Q. Beth sydd gennym ni o waith yr Apostol hwn?

A. Nid oes dim: mae gwŷr dyscedig yn ymwrthod ar Efengyl, ar Traddodiadau a gyhoeddwyd tan ei Enw ef, gan ddywedyd nad i eiddo ef ydynt; er bod *Clemens Alexandrinus*,
Clem. *Strom. lib.* yn rhoddi Cyfrif o ŵn oi ymadroddion ef, sydd
3. o ddefnydd da mewn buchedd Gristianogol. A dylem ni farwhau a darostwng y Cnawd, a dal gwrthwyneb oestadol iddo, drwy beidio a Caniadhau

niadhau dim iddo i borthi ac i fodloni ei wyniau anifeilaidd; ond a dylem ar y llaw ârall, borthi a Chryfhau ein Eneidiau, a ffydd, a gwybodaeth Dduwiol.

Q. Beth a allwn ni ddysgu wrth gadw'r dydd Gwyl hwn?

A. Gofyn Cyfarwyddyd gan Dduw ymhob Caethiwed a chledi. Os oes gennym Eglwys iwrhoi, i gymryd y gofal mwyaf fyth a'r a fedrom i chwilio am wŷr cymmwys iw Gwasanaethu; y cyfryw rai a ellir ymddiried ydynt am ei Gweinidogaeth ffyddlon; ac nid i ddewis nêb drwy ŵyrdro fydol, oblegid bydd rhaid ini ryw ddydd roddi Cyfrif manwl o hyn; I ochel, ac i wilied rhag Ariangarwch, gwreiddin pob drwg, yr hon a ddifethodd *Indas* Fradwr, ac a wna'r ūn dihenydd i bawb a gymerant arnynt yr Alwedigaeth sancteiddlân honno, a'r yr ūn meddwl ag ynte, drwy ofalu mwy am y pethau y maent yneu gael oddiwrth yr Eglwys, nag am yr Eglwys eu hunan. I gadw'n Calonnau yn ddieuog, o herwydd mae pechod yn gwneud dŷn yn flin, ac yn anesmwyth; ac yn dwyn oddiarnom yr holl hawddfyd ac Esmwythdra ac a feddo ein Cyfoeth, an golud, er maint a fônt. I fyned i'r Eglwys yn ddiymdro ac yn oestadol, i wasanaethu Duw yn ôl i Ordinadau yn gyflawn. Er yscatfydd na bo'r Gŵr Eglwysig ei hunan, yn ūn o'r rhai goreu. Ei weithio allan ein Iechydwriaeth mewn ofn a dychryn, ac ei fod yn bŵr wiliadwrus yn wastad, O herwydd os tramgwyddodd ūn or Apostolion oedd mo'r ddedwydd a bod ynghymdeithas ein Iachawdwr, ac yn gwbl gydnabyddus ag ymarweddiad Christ, pa siccrwydd a allwn ni addaw ini ein hunain.

Q. Beth y mae'r ddyled-swydd o Wilio, yn ei Arwyddocau?

Y

A. Cy-

A. Cymeryd gofal yn oestadol gyda'n buchedd a'n ymarweddiad, i fod yn wiliadwrus bob amser, i wrthwynebu cychwnfa i ddrygioni, ac i ganfod ein Gelyn ysprydol pan ddelei gyntaf i nesaau attom, fel na ddelo i rwydau a'i faglau ef yn ddjarwybod i'n hamgylchu ni ai hudoliaethau Gwenheithiol ofod arnom yn fyrbwyll, ac na bo'm yn amharod i ymdrechu ac ef, pa brŷd bynnag y trawo ef arnom. Ar fyrr eiriau mae Gwilio yn gofyn ini ragweled y peryglon sy'n bygwth ein Eneidiau, ac wedi hynny ei gochel hwynt yn ddyfal.

Q. *Pa fodd y mae Gwiliadwriaeth yn rhag-weled peryglon?*

A. Drwy ganfod Cynllwynion y Gelyn ysprydol, drwy ein gwneuthur yn deimladwy o'r profedigaethau sy barod i'n hamgylchu, drwy'n tuedd Natturiol, neu'r Alwedigaeth a gymerasom ni mewn llaw, ne'r Cymdeithion yr ym ni yn ei canlyn, fel y bô'm an llygaid lle bo mwyaf ein perigl, ac lle y gwnae profedigaeth chwyrn, chwidr ini fwyaf o niwedd. Oblegid mawr iw nerth Gwyniau ac arfer i beri gwneuthur llawer o bethau fydd ddigon anrhefnus. Pethau mo'r enbyd ydyw y *Moesan* gwenheithgar a geir gan rai Cyfeillion i'n sefydlu ni yn ein gwendid disynwyr oni byddwn wiliadwrus iawn, nyni yn ddiammau a ddifeithyr ganddynt.

Q. *Pa fodd y mae gwiliadwriaeth yn escoi ac yn gochel Peryglon?*

A. Drwy arferu'r moddion Cymhwysaf i ddadtroi dychymmygion Gelyn ein Iechydwriaeth, ar ôl ini fôd mo'r ddedwydd â gwybod oddiwrthynt. O herwydd mae'n rhaid Gwrthwynebu profedigaethau amryw foddion, gan nid yw pob rhai or ūn fath a'u gilydd. I'r pwrpas ymma trefnodd Duw ini amryw fath

ar Râdau iw harferu er ein mawr lesbâd. Pan fo profedigaethau yn eu hymgennig eu hunain i lygredigaeth ein Natturiaeth mewn gwedd wenheuthiol. Y modd iw gorchfygu yw ffo oddiwrthynt, a gadel yno iddynt hwy; pan geisiant yn digalonni a rhyw gledi a pheryglon, nid oes fodd i orchfygu y rhain drwy droi cefn, ond trwy ofod arnynt wyneb yn wyneb yn wrol ac ymroüs. Heb hyn o warchad arnom ein hunain, er cystal a fo'n brûd a'n bwriad, nid oes dim a ddichon ein cadw rhag tramgwyddo.

Q. Pa fodd y mae Gwiladwriaeth yn ein paratoi ni ei ymdrechu a pheryglon?

A. Drwy wyfco holl arfogaeth Duw, a cha- *Ephes. 6.*
darnhau y lleoedd yma, ple yr ym gyffelyppaf *11.*
i gael ein hamgylchu. Oddieithr ini fôd yn fodlon i offrymmu Cydwybod er mwyn ennill gwell mwynhâd o dda'r bÿd, rhaid ini ddwys Argraphu ar ein Calonau ffydd grêf ynghylch y bÿd a ddaw, ple y bydd Rhinwedd a Duwioldeb mewn mwy o barch na Chyfoeth ac Anrhydedd, os ewyllysio ir ydym beidio a bod yn ddarostyngedig i felus-chwantau Cnawdol, nyni a ddylem fyw mewn buwiol obaith o fwynhau y difyrwch fydd ar Ddeheulaw Duw yn dragwydd, nyni a ddylem ein gwregysu ein hunain a Gwirionedd ac yno nis dena elw yn y bÿd y monom i dyngu yn anudon, ac i fod yn rhagrithiol yn ein geiriau, a'n haddewidion, ond byddem ddisigl a dianwadal yn ein holl weithredoedd, dylem warchad ac amddiffyn ein Eneidiau a Chyfiawnder, a chadw Cydwybod ddiargeoedd, os oes yn ein bryd ni fyth orchfygu'r Erlidiau a dioddefiadau, sy'n ddiagon tebig o ddyfod arnom o achos ein ffydd. Nynni a ddylem gym'ryd cleddyf yr yspryd, i ymdrechu a'n holl brofedigaethau drwy help

y moddion ar annogaethau nertholaf hynny, y rhai y mae Gair Duw yn ei cennig in ni, ac yn ei rhoddi ger bron, er mwyn ein gwneuthur yn wîr ufyddol iddo, yna diffwythent yn y man, ac nis byddei raid y mymryn lleiaf o'u hofn.

Q. Pabam y mae'r ddyledswydd hon o fod yn wiliadwrus mo'r llwyr anghenrheidiol?

A. Cyflwr ein Natturiaeth yn y bÿd hwn ai pâr; yr hon a ymgylchir gan amryw brofedigaethan, ac nid oes neb o fath yn y byd, nad ydynt yn gosod arno mewn rhyw rîth neu i gilydd, gan fod ein holl ffyrdd ni yn llawn o faglau. A Gallu'n Gelyn yr hwn yw Twysog yr Arwyr, ag nid oes arno eisieu na chyfrwyddyd na dyfalwch i'n difetha. A'n breuolder a'n Gwendid ein hunain, ddim nerth i'n helpio ein hunain; mae'n perigl ni hefyd yn fawr os collwn y maes os felly a fydd fy'n darostyn-gir ni i eithaf trueni mewn poenaf tragwyddol.

T Gweddiau.

I.

*Am Gadwr
Eglwys
oddiwrth A-
thrawon
feilsion.*

HOll-alluog Dduw, yr hwn yn lle *Iudas* fradwr a ddetholaist dy ffyddlawn wâs *Matthias* i fod o nifer ddeu-ddeg Apostol; Canniadhâ fôd dy Eglwys bôb amser yn gadwedig oddiwrth Apostolion ffeilsion, a b'd ei threfnu a'i llywodraethu gan wîr a ffydd-lawn fugeiliaid, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

II.

*Am nerth yn
erbyn pery-
glon.*

DW yr hwn a wyddost fy môd i wedi fy ngosod mewn cymmaint a chynnifer o beryglon, ag nas gallaf o herwydd fy ngwendid ddynol, sefyll bob amser yn uniawn: Canniadhâ imi y cyfryw dy Nerth a'th Nodded i'm

i'm cymmorth ymhôb perigl, ac i'm harwain trwy bôb profedigaeth, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

III.

O Dduw yr hwn a weli nad oes ganddwyf *Am ini fod o'm heiddo fy hun mo'r gallui'm helpio fy tan lywodraeth Duw.* hunan, nad oes gennif na digon ô fyynnwyr i'm Cyfarwyddo fy hun, nac o nerth i'm hamddiffyn fy hûn; gwna imi dy adnabod di yn fy holl ffyrdd, a pheidio ac ymddiried i'm deualtwriaeth fy hunan. Caniadhâ dy oleuni i'm harwain, dy ragluniaeth i'm hamddiffyn, dy râs i'm nerthu, modd y Cyflawnwyf yn ffyddlon yr holl ddyledswyddau Public a Phrifat o fewn fy ngalwedigaeth yr hon a orchmynnais i'm siars, fel drwy fôd yn arfog gan dy amddiffyn di y byddaf diogel oddiwrth bob peryglon, trwy Iesu Grist ein Iachawdwr. *Amen.*

IV.

O Dduw yr hwn wyt Awdwr a rhoddwr yr *Yn erbyn* hyn oll ar a feddwyf dofa fy chwantau *Cybyddod.* tua'g-at bethau'r bÿd, fel na ymlidiwyf ar ei hôl a gormod awydd, annigônol. Na âd i ddim awydd o Enill fy nênu ei wneuthur yr hyn a fo yn anghyfiawn, naill a'i drwy dwyll neu orthrymder, Ond pâr imi ymddiried fyth i'th Ragluniaeth di drwy arferu moddion gonest, cyfreithlawn, a pheidio am blino fy hunan a gofid yng hylch eu llwyddiant, Na chynwys i felusdra'r bÿd hwn, mo'm gwneud yn ddifatter ac yn Eisc'lusol am felusdra'r bÿd a ddaw; sy'n perthyn imi mewn modd amgenach, fel pan fwyf yn ceisio cynnal corph marwol, y Cofiwyf fod gennif Enaid anfarwol, a heuddei ofalu amdano fwy na dim. Ac am dda'r

dda'r byd hwn ar a welaisf ti yn dda ei rhoddi imi, Dyf i mi eu Mwynhau trwy, gymedrolder diolchgarwch a Chariad, ac ei fôd yn barod i ymadel a nhw yn hwylus, cyn yr ymada-
wyf a dim o'th wirionedd di, neu a collwyf Gydwybod dda. Y modd ar ôl iti fy ngwa-
redu oddiwrth galon gybyddlyd *Judas* Fadwr y gallwyf ochel y cyfryw bechodau a'r y mae y cyfryw wyniau gwradwyddus yn arwain iddynt, a'r poenau y rhai fydd iw flino ef, ac ar a heudda y rheini, a hyn yr wŷf yn i er-
fyn, er mwyn Iesu Crist. *Amen.*

P E N. XIV.

Cyfarchiad y Fendigedig Fair Forwyn.
Mawrth 25.

Q. *B*eth yr ydys yn ei feddwl wrth gysfarchiad, y Fendigedig Fair Forwyn, yr hon y mae'r Eglwys yn ei gadw heddyw?

A. Y mynegiad a wnaeth yr Angel *Gabriel* wrth y Fair Forwyn Fendigedig; y bydde hi yn fâm i'n Harglwydd Iesu Grist, mai mawr fydddei ei mâb hwn, ac a gelwid ef yn fâb i'r Goruchaf; a rhoddai yr Arglwydd iddo Orfeddfaingc ei Dâd *Dafydd*; ac a teyrnasei ef dros dŷ *Jacob* yn dragyŵydd, ac a bydddei ei dernas ef yn ddi-drangc.

Q. *I* ba beth y mae'r hanes hon y mae'r Prophwyd *Gabriel* yn ei roddi yn perthyn?

A. I Brophwydoliaeth *Esay* ynghylch y *Messias*, yr hwn a rhagfynegodd, y bydddei'r llywodraeth ar ei yfcwydd ef, ac a gelwid ei Enw ef rhyfeddol, Cynghorwr, y Duw Cadarn, y Tâd tragwyddol, Tywysog Tangheddyf ar helaethrŵydd ei lywodraeth, ai dangneddyf,
ni

ni byddei ddiwedd ar Orseddfa *Dafydd*, ac a'r ei Frenhiniaeth ef, iw threfnu hi, ac iw Chaddarnhau a barn ag a Chyfiawnder o'r pryd hyn ac hyd byth.

Q. Beth oedd defnydd yr hanes a roddes yr Angel o'r Messias?

A. A sicrhâu Duw ar y Messias, Deyrnas ysprydol (o b'rûn nid oedd ûn amferol *Dafydd* ond Arwyddocâd anghyflawn) holl lywodraeth yr Eglwys yn dragywydd tŷ ysprydol *Iacob*, ac a parhau hon beunydd, nad oedd dim ai difethei byth, fel y difethwyd Teyrnas yr Iddewn.

Q. Beth a ragflaenodd y Fynegiad hon?

A. Y Cyfarchiad a wnaethpwyd i'r Forwyn *Luc. i. 28.* Fendigedig, gan yr un Angel, yn y geiriau hyn; Henffych well, yr hon a gefaist rās, yr Arglwydd sydd gydda thi; bendigaidd wyt ymhlith gwragedd.

Q. Beth oedd meddwl y Gyfarchiad hon?

A. Fod y Forwyn Fendigaid wedi ei darparu mewn modd rhagorol, i dderbyn yr Anrhydedd fwyaf, ar a wnaed erioed i ferched dynion; gan fod ei Gorchwylion yn sanctaidd ac yn dduwiol, ei Chorph yn ddiweir, ai benaid wedi i urddâfu a phob rhinwedd dda; yn enwedig, a Gostyngaidrwydd, yr hon fydd werthfawr yng olwg Duw; O herwydd er ei bod hi, i fod yn fam Bendith Gyffredinol, a thragwyddol hefyd, yr hon a ddeysyfiasei yr holl oesoedd gynt, ac ymha'r un yr ymhyfrydei, y rhai oll rhagllaw; Etto mae hi yn rhoddi yr holl Ogoniant hwn yn ôl i'r hwn ai rhoddaidd, ac yn cyfaddei gan bwy a Cawsei hi ef, fel nad iw henw hi ond iw Enw ef y buddei'r gogoniant.

Q. Pa fodd y derbyniodd y fendigaidd forwyn y Cyfarchiad hwn?

A. Hi

A. Hi a gyrthlyblwyd wrth ymadrodd yr Angel, a meddwl a wnaeth para fath gyfarch oedd hwn; gan ei barnu ei hŷn yn anheilwng o gymmaint Anrhydedd, heb ddim ei ddisgwyl, yn y cyfryw fath o ymddangosiad rhyfeddol pan oedd hi ar ei phen ei hŷn. Ond pan ddywedodd yr Angel yn ddiau, a beichio-gei, ac yr Escorei hi ar y Messias; y mae hi yn ymofyn pa futt a gallei hynny fôd, gan nad adnabuasei hi ŵr.

Q. Beth y mae'r ateb hwn a wnaeth y fendigaid forwyn yn i Arwyddocau?

A. Nid dim amheuaeth yr wŷf yn ei feddwl am y peth, na dim anymddiried, na ddoe'r peth i ben; ond yn hyttrach Rhyfeddod, pa fodd y digwyddai'r fath weithred ryfeddol. Ac os gwnawn ddim prîs o'r Traddodiad a fynega *Epiphanius*, o fod *Ioseph* yn oedrannus pan ddyweddiwyd ef ar Fendigaid Forwyn, mae'n Debig, fel y Credei llawer o'r hên dadau, wrth yr ateb hwn; fôd y Forwyn yn bwrw at ei phwrpas o ymroi i fyw'n forwyn tra fyddai byw; or hyn lleiaf mae'n arwyddocau i bod hi yn chwennych berbyn bodlondeb ynghylch y modd yn gystal a defnydd a Ddirgeledigaeth hon.

Q. Pa fodd yr atebodd yr Angel ynghylch y *Qwestion* caled ar a ofynnodd hi iddo ef?

N. 35.

A. Drwy ddangos y modd rhyfeddol, a dygid ei Gennadwri ef i ben; sef y deuei'r yspryd Glân arni hi, a Nerth y Goruchaf ai Cyscodei. Drwy roddi siampl nid llwyr anhebyg ger i bron ynghylch i chares *Elizabeth*; a thrwy ei Chadarnhau hi drwy ystyriaeth Gallu Duw, i bwy un nid oes dim yn amhosibl.

Q. Beth a wnaeth'r Forwyn Fendigaid yn y man ar ôl hyn?

A. Hi

A. Hi a ddangosodd ffydd gyflawn wrthſei hatteb, ac ufydd-dod perffaith. Wele, Waf-naethyddes yr Arglwydd, bydded imi yn ôl dy air di; Ac nid oes amman na ddechreuwyd Cyflawni'r addewid ar ei bodlawn ddymuniad; ac a Cymmerodd Mâb Duw ein Cnawd ni arno, Ac a wnaethpwyd yn Ddyn, drwy gymmeryd Natturiaeth ddynol arno ef Corph ac Enaid.

Q. Pa fodd y mae'r Formwyn Fendigaid yn arddodd ei llawenydd a'i diolchgarwch ar yr achos ymma?

A. Yn yr hymn ragorol hono a elwir Mag-Luc. i. 46; nificat, ymma ha un y mae'n dangos Cymmaint o ddiolchgarwch teimladwy, am y ddirfawr Anrhydedd a roddwyd iddi. Ac mae'n mynegi hefyd mo'r hollawl, ei Gofynggeiddrwydd, ai Duwioldeb, yn gyſtal a bod gallu Duw a'i ddaioni yn anfeidrol, Ac mae yn dangos fel y derbyniodd hi uchel-fraint, ac fel yr oedd yn llawn o ffafwr, felly yr oedd yn llawn o Râs, a bôd ei Henaid hi yn gyfoethog o ddoniau'r yspryd glân. Yr oedd y Prif Gristianogion yn rhoddi cymmaint parch i'r Hynn ymma, ai bod hwy yn eu harferu yn rhan o'i Gwafanaeth, ac Mae Eglwys Loegr fyth yn ei chadw yn ei Gwafanaeth hitheu, megis un gymmwys i ofod allan y Cariad Duwiol a fae mewn Calonau Defoffionawl.

Q. Beth a allwn ni ddysgu allan or Hymn ymma yr ym ni yn i dywedyd cyn fynyched?

A. Gallwn weled anfeidrol Drugaredd a Daioni Duw, Gan ddanton ei fâb i'r byd l'n prynnu allan o gyflwr pechod a thrueni, pan oeddym yn Elynion iddo ef drwy'en drwg weithredoedd. A dylem roi ar waith Holl alluoedd ein Heneidiau ein Rheswn, ein Hewylls an ferchau i fendithio ac i gyffessu ei enw sanctaidd

ŵaidd ef; Ac nas gallwn ni chwanegu dim att ei fawrhydi ef, yr ym felly er hynny yn cael ein Cyfrif, ein bod ni yn mawrhau yr Arglwydd, pan fo'm yn Cyhoeddi ir byd ein teimlad o'i berffeithiadâu ef; Mae'r ffordd o-reu i ennill Cariad Duw ydyw cymeryd y gofal mwyaf rhag i ddigio ef mewn dim ar a wne-lom. A chyn y gallom dderbyn bendithion Nefol, rhaid ini weled fod arnom yn fawr eu heisiau; A gallwn gael ein derchafu i'r Anrhydedd uchel o fod yn berthynas-ddynion i'n lachawdwr, wrth ei dderbyn ef yn i'n Calon-nau, drwy ffydd ac ufyddod; Canys drwy wneuthur ewyllys Duw, fo'n cyfrifir ni yn fro-dyr, yn Chwiorydd ac yn fam iddo.

Q. Ai ir Fendigaid Fair Forwyn yn unig y mae'r dydd Gwyl hwn yn perthyn?

A. Heb law iddi hi, y mae'n perthyn mewn modd Enwedigol i Gnawdoliaeth ein lachawdwr Bendigedig: yr hwn ag ynte yn dragwyddol air y Tâd, a gnawdwyd yr amser ymma; Ac am hynny y mae *Athanasias* yn Cyfrif 'r Gwyl hwn, yn un o'r rhai pennaf sy'n perthyn i'n Harglwydd; pr'un bynnag a wnawn ni ai ystyrio Trefn, ag Ordor, y pethau a fynega'r Efangylwyr am ein lachawdwr, neu'r dirgele-digaeth ryfeddol, yr ym ni heddyw yn i cho-ffau.

*Matth. 12.
15.*

Q. Beth a ddylem ni gredw ynghylch ei Gnawdoliaeth?

A. Ddarfod i'r Mâb, yr hwn yw gair y Tâd, wedi i Genhedlu o Dragwyddoldeb i Dâd, y gwir dragwyddol Dduw, o'r un hanffod a'r Tâd; gymeryd arno Natturiaeth Ddynol ynghrôth y Forwyn Fendigedig, o'i harfod hi; fel y bo dwy Natur Cyfan, hynny yw, y Dûwdod a'r Dyndod, wedi i cysylltu a'i hûno mewn ûn person yn Anwahanedig fyth:

fyth : yn un Crist, Gwîr ddyn; yr hwn a ddi-
oddefodd yn wir ac yn ddiau, a Grof-hoel-
wyd, a fu farw ac a gladdwyd, i wneuthur
Cymmod rhwng ei Dâd a ni, Ac i fod yn
Aberth nid yn unig dros y pechod gwreiddi-
ol, ond tros bechodan gweithredol yr holl fyd?

*Q. Beth yr ydych yn i feddwl wrth Gyssyllti-
ad ac undeb y Duwdod a'r Dyndod hēfyd, mewn
ûn person, i fod yn ûn Christ?*

A. Unig feddwl yr Eglwys, o wneuthur def-
nydd o'r Gair Person, oedd i ofod allan Un-
deb fuwiol, Hanffodol; fel y deilliai o honi
wîr briodol gyfryngiadau Henwau a phriodo-
liaethau oddiwrth y ddwy Nattur, i'r person
a'i meddei; Oherwydd er bod y Gair Tragwy-
ddol yn Berson cyn i Gnawdoliaeth; Etto nid
ydym yn ystyrio y mono dan yr unrhyw syn-
niad ar ôl hynny. O'r blaen yr oedd i Han-
ffodd ef yn y Nattur Dduwiol yn unig, Ar ôl
hynny yn y Ddynol cystal ac yn y Dduwiol;
etto heb ddim newidiad, na gwahaniaeth, o-
nid y ddwy ffordd, aros y mae ef yn un un
rhyw Berson.

*Q. Ond oes llawer o anghymwysdra o roddi'r
Gweithredoedd, a'r dioddefiadau, ar Priodolaethau
y ddwy amryw Natturau hyn sef y Dduwiol
a'r ddynol i'r ûn an, sef i'r Iachawdwr Bendigedig?*

A. Er eu bod yn bur anghyson ynddynt eu
hunain; ac nid ellir dywedyd y monynt am yr
un Nattur, etto gellir a dylid eu dywedyd am
yr un person a wneir i fynu o'r ddau. A hyn
a welir yn Eglur, os ystyriwn mewn Personau,
o ddwy ymrafael rannau, megis mewn dynion
a wnaed o Gorph ac Enaid. Yr ym yn bwytta,
yn yfed, ac yn rhodio, drwy waith a Gweni-
dogaeth y Corph yn bennaf: yr ym yn deall,
yn vstyrio, yn Ewyllysio, ac yn dewis o waith
yr Enaid; Etto'r person a wneir i fynu o'r

Ddan, a ddywedir i fod yn bwyttu ac yn yfed, yn deall ac yn dewis; y modd ymma ni ddichon lliw a llŷn, a Chymmesuraeth fy'n peri glendid mo'r bod yn yr Enaid, Oblegid ei fod ef yn anghorphôrol, ac ni ddichon Dysceidiaeth a Rhînwedd mo'r bôd yn y Corph, o herwydd nid cymmwys i Natturiaeth gorphorol dderbyn y pethau hyn ynddi; o herwydd pahan, anghyfarwydd a fyddei y sawl a ddywedei fod yr Enaid yn wyn neu ddŷ, yn hardd neu yn wrthyn; neu o'r tŷ arall y sawl a ddywed fôd y Corph yn ddoeth neu'n anoeth, yn ddyfcedig neu'n anyfcedig; yn Gyfiawn, neu'n Anghyfiawn; Etto gellir dywedyd hyn i gyd mewn gwirionedd a phriodoldeb am y Gŵr fy berchennog ar y ddwyran hyn. Os cofiwn ni hyn, fy'n helpia ni i ateb i'r amryw Gwestiwnau Cledion ac Anrhesymmol, ar y Golwg Cyntaf ynghylch yn bod ni yn rhoddi yr amrhyw weithredoedd, Dioddefiadau, a Phriodolaethau y ddŷyran, y ddwy Natturau sef y Dduwiol ar ddynol, i'r un un, hyny yw; i'n Iachawdwr Bendigedig.

Q. Pahan y gelwir y Fendigedig Fair Forwyn yn Fam Duw?

A. Oblegid ddarfod i'r ail Person yn y Fendigaid Drindod, Mâb Duw drwy Genhedlaeth dragwyddol, ymddarostwng i ddyfod i lawr or Nêf, ac ymddarostwng cyn i sed a myned i Groth y Forwyn; p'le ar ôl i uno ei hun a'n Nattur ni, yr hon a Genhedlwyd, ac a feichiogwydd yno, yr ymddarostyngodd i ail Genhedlaeth yn ôl y cnawd. Y modd ymma i'r oedd yr un Mâb Duw, mo'r ddiau yn fâb y Forwyn, ac yno yr oedd y sawl a escorei ar y dyn hwn mo'r ddiammau yn wir fâm Duw;

LUC. I. 47. Ac y mae ei Chares Elizabeth yn i galw hi Mam

Mam fy Arglwydd, yr hwn air Arglwydd, a Gyfrifwyd am yr un peth, a'r Gair Duw.

Q. Ond a ddichon y Natur Dduwiol, ei Géni, a dioddef, a marw, a'i gladdu, a Chyfodi allan o'r bedd?

A. Na ddichon; ag nid oes un gwir gristi-on ar y ddaiar Cyn ynfyttd a meddwl dim o hyn. Ond mae ef yn ymwrthod ar cyfryw feddyliau ynfyd, drwy eu Casau hwynt yn llwyr, ag yn hollawl. Ond hyn a ddywedant, mae Duw ydyw hwn a anwyd o wriag, yr hwn a welwyd, ac a deimlwyd; yr hwn a gyrchwyd o flaen Swyddwyr a Gondemnwyd, ac a groeshoelwyd, a'r hwn a'r ôl hynny a ddo-dwyd mewn bedd; nid yn wîr yn ei Dduwiol anian ond yn ei ddynol; Ond yr un unrhyw berson oedd yn y ddwy anian.

Q. Para siamplau fydd gennych yn yr yscrythur lân, sy'n gwneuthur yn dda y fath araith a hon, y geiriau a'r ymadroddion hyn?

A. Mae Ioan Fedyddiwr yn dywedyd, yr Ioan 1. 27, hwn fydd yn dyfod ar fy ol i, a aeth o'm blaen 30. i, ac nis galle hyn mo'r bod yn wir, os am yr anian y dywedid, etto gwir oedd os dywedid am yr un Person. Y mae St. Petr yn dywedyd, *Matth. 16,* mai Crist yw Mâb y dŷn, Mâb y Duw byw; 13, 16. Mae Crist yn tystiolaethu am dano ei hun, mai ef yw Gwîr Grist Mâb Duw, ac felly yr oedd ei Ffrinfa'i Elynion ef yn deall. Yr ūn athrawiaeth fyth y mae'r Apostolion yn ei phregethu, fôd yr Eglwys wedi i phrynnu a Gwaed Duw. Mai Arglwydd y Gogoniant oedd y *Ak. 20. 28,* Gwîr a Groeshoelwyd gan yr Iddewon. Yr ūn *1 Cor. 2. 8,* Arglwydd a'r a hoelwyd wrth y Groês, a roddwyd wedi hynny yn y bedd, ac a gododd oddiyno, a'r Arglwydd hwn yw Duw.

Q. Gan fod hyn yn ddigon i ddangos dirgeledigaeth Cnawdoliaeth ein Iachawdwr, o fod i fam ef

ef yn Forwyn pan feichiogodd a phan escorodd arno, beth a weddei i nine drwy reswm i feddwl, pr'un a'i parhau a wnaeth hi yn y Cyflwr hwnnw o fôd yn Forwyn hyd ddiwedd ei hoës?

A. Y mae anrhydedd bersonol, a rhagor-fraint didebig y fam honno, y barch a'r Cariad a'r Gogoniant Enwedigol a heuddei'r Mâb hwn, ac a roddei hi iddo ef yn wastad, yr ost-yngedig barch ar a haeddei'r Ysryd Glân ai cyscododd, yr Daioni digymmar *Ioseph* ar hwn i diweddiwyd hi a'i Grefyddod, wedi perswadio Eglwys Dduw ymhob oes ei Gredu ddarfod iddi ymgadw byth yn forwyn, ac am hynny ar heuddei hi, ei chydabod yn fyth Forwyn Fair.

Q. Para barch a ddylem ni ddangos iddi hi, y fendigedig Fair Forwyn?

A. Drwy gyrsafu meddyliau parchedig o'i rhinwedd, a'i Duwioldeb, yr hon a gafodd yr urddas ddirfawr o fôd yn fam y Messias. Gan fod yn gymmwys credu am un ar a ddewiswyd i'r pwryas hwnnw, ei bod yn llawn o Gynedd-fau rhagorol: ac yn hytrach oblegid iddi gadw rhag llaw cyn ddwysed teimlad o'i haneilyngdod ei hun i dderbyn y Cyfryw anrhydedd, a phan dderchafwyd hi ei fod yn Famei *Luc. i. 38.* lachawdr y byd, nid yw yn Ceisio dim amgenach enw, nai galw yn Wasanaethyddes yr Arglwydd, ond nid i weddio oblegid cyfarwyddir ni yn yr yscrythur lân i offrymmu ein holl weddiau yn enw, a thrwy gyfryngdod Iesu Grist yn unic; heblaw hynny, nid ydyw Eglwys Dduw yn y tair oesau cyntaf yn anghenu dim am hyn, ac nid oes nag ôl nag arwydd o ddim o'r fath beth yn eu plith hwynt.

Q. Beth a ddylem ni ddysgu oddiwrth Gadw y dydd Gwyl hwn?

A. I addoli rhyfeddol ddaioni Duw, yr hwn
a am-

a amlygwyd ini drwy gnawdoliaeth y Gair tra-gwyddol; gan ddangos wrth hynny na chyfrifei ddim yn rhydda, nac yn rhŷ anwyl i ymadel ac ef er ein mwyn: A rhyfeddol ostyngeddwydd ac ymddarostyngiad ein Iachawdwr, a ymgrymmodd cyn ised pan gymmerodd arno ef waith ein prynedigaeth: I ddangos mawr wŷldra ac arswyd pan gaffom ganmoliaeth gan y goreu o ddynion, o wŷr deimlad o'u hanheilyngdod; ac i'n cadw ein hunain drwy ddistawrwydd ac ofn, oddiwrth falchder a Choegddifyrrwch. I wneud ein goreu i ateb pwrpas ein Iachawdwr yn cymmeryd ein Nattur ni arno fel y byddem tebig i Dduw, ac yn gyfrannogion oi dduwiol anian; fel y ffurfir Crist ynom, ac fel y Gwyscom yr Arglwydd Iesu Grist, drwy beidio a gwneuthur dim rhag-ddarbod tros y Cnawd, i Gyflawni ei Chwantau ef Megis ac a rhyngodd iddo ef fodd i uno ei hun a'n hanian ni, fel y Cymerom y gofal mwyaf ar â allom tra fo'm ni byw i'n huno ein hunain ag ef drwy wŷr ac ysprydol undeb.

Q. Pa fodd yr Unir Christ' nogion a Christ?

A. Drwy Fedydd y ffurfir yr Undeb hwn pan wneir hwynt yn aelodau o gorph dirgeledig Eglwys Grist; o ba un ef ydyw y pen, ac ymha un a proffesant hwy gredu y pethau a ddatcuddiodd ef, ac i wneuthur y pethau a orchmynnodd ac yr addawant gymeryd eu rheoli wrth yr Efengyl honno a ddatcuddiodd ef i'r byd; ar holl gyffelybiaethau yn yr yscrythur fy'n gosod allan y Berthynafrwydd hon mae'n tyn dangos yn eglur mai aelodau o'r Eglwys Gristianogol ydynt; yn awr Cynhelir yr undeb hwn ymhellach drwy gadw Cymmundeb a'r Eglwys mewn Gweddiau ac yn y Cymmun, ac wrth fyw yn ddarostyngedig i'r rheol ai llywodraeth, ac mewn undeb diwhanol an llywodra-

wodraethwyr ysprydol, yr Escobion a'r Offeiriadau sy'n lle Crist yma ar y ddaiar.

Q. Tdyw'r Broffes weledig hon oddiallan yn ein gwneuthur ni yn rhannog o'r holl freintiau a geir drwy fod yn aelodau i Grist.

A. Drwy'n gwneud yn aelodau i Eglwys Grist, mae gennym mewn rhyw fesur hawl a'r yr holl freintiau a ddiferir arnom oddiwrth Grist ein Brenin; ond etto nis gallwn mo'r bod yn gwbl gyfrannogion o'honynt, oni chyflawnwn ni yr ammodau a'r ba rai ir addawyd hwynt ini: Rhaid ini fod yn gowir i'n Cyfammod Bedyddiol, mae'n rhaid ini ymwrthod a phob pechod, y rhain yw Gweithredoedd Diafol, a'r rheolau twyllodrus, llygredig hynny sy'n tynnu'r byd ar eu hôl, a marwhan chwantau pechadurus y cnawd; rhaid ini ddarostwng ein deall a'n synwyr i ufyddod ffydd, a chadw Ewyllys sanctaidd Duw ai Orchmynnion, a rhodio yn yr unrhyw holl ddyddiau ein bywyd. Os byth y Cymerwn arnom ein bod ni mewn gwirionedd wedi yn huno a'n lachawdur; ac os disgwiliwn ddim llestâd oddiwrth y Cyfryw ysprydol berthynasrwydd.

Q. Pa beth yw y Breintiau mawr hynny sy'n tarddu allan oddiwrth yr undeb hwn, o'n bod ni yn aelodau bywiol i Ddirgeledig Gorph Crist?

A. Yr addewidion Grasfol o faddenant o'n pechodau ar ôl yn gwîr Edifeirwch. Cymmorth yspryd Duw Fendigedig, ysprydoliaethau ei Râs ef i'n nerthu ni i weithio allan ein lechyd-wriaeth, mwynhâd Cyfryngdod Crist yn y Nêf, ple y mae ef yn Ddadleuwr trosom gyda'r Tâd. Rhan o'r holl addewidion a wnaeth Duw i'r Eglwys iw hamddiffyn, ac i ofalu trosti, ac i roddi ychwaneg o galon ynom i hirbarhâd etifeddiaeth, anllygredig a dihalogedig, o choron o Ogoniant na ddiflanna fyth: O herwydd er
bod

bod holl ddynol ryw, yn llaw Dduw, a'i ddaionus ac anherfynol haelioni ef, etto i'r Crist'nogion yn unig y perthyn ei drugareddau Cyfammodol ef, i ran aelodau dirgeledig Corph Crist y gwnaed y rhain i gyd.

T Gweddiau.

I.

MI a attolygaf iti O Arglwydd dywallt dy Râd yn fy nghalon, fel, megis ac a gwybym Gnawdoliaeth Iesu Grist dy Fâb trwy gennadwri yr Angel; felly drwy ei grôg ai ddioddefaint bôd imi gael fy nwyn i Ogo- niant ei Adgyfodiad ef, trwy yr un-rhyw Iesu Grist ein Harglwydd.

*Am y lle-
shad yr ym-
yn i dderbyn
oddiwrth
Farwolaeth
Crist.*

II.

CHwennych yr wyf, O Arglwydd, fendithio a Gogoneddu dy ddaioni anfeidrol, yr hwn a gymmeraiſt drugaredd ar ddynol ryw tan eu trueni mwyaf; ac a ragddarbodaist feddiginiaeth iddynt wir ryfeddol drwy ddanfon dy unig anedig fâb i'r byd ei lachau ein haniau ddiriw, lygredig, a thrwy burdeb ei athrawiaeth ef, drwy siampl ei fywyd, a thrwy aberth ei farwolaeth i brynnu dedwddwch trawgyddol ini, ac in Cyfarwyddo a'n harwain i'r ffordd iddi. Gogoniant oll a fo i'n prynnwr mawr a'n lachawdwr, yr hwn a ddaeth i lawr or Nêf, fel y cyrchae ef ni yno, ac a gymmerodd arno y ddynol anian i'n gwnethur ni wrth hynny yn gyfrannogion o'r Dduwiol anian, ac a'i ddarostyngodd ei hun i Angau, sef Angau'r Groes, i'n derchafu ni i Anrhydedd a Gogoniant: Iddo ef yr hwn a gnawdolwyd megis a'r gyfen i'r Dydd heddyw, ein Harglwydd Iesu Grist, yr hwn a'n Carodd, ac a gymme-

*Clôd i Dduw
am Gnaw-
doliaeth,
Crist.*

A a

rodd

rodd ein Natturiaeth ni arno, ac a'n gwnaeth ni yn Frenhinoedd ac yn Offeiriadau i Dduw a'i Dad, iddo ef y bo Anrhydedd a Mawl ac Arglwyddiaeth a Gallu yr awr hon ac yn dragwydd. *Amen.*

III.

*Am ddilyn
Ensampl y
Forwyn Fendigedig.*

CAniadhâ imi, O Arglwydd, drwy Gynorthwy dy râd gyrsafu o wir Ewyllys fy nghalon, bob peth a'r a wneist, ac a drefnaist di, er mwyn fy iechydwrïaeth: Dysc imi dy ufyddhau di yn ewyllysgar ac yn wisci, modd y mae'r Angelion yn y nêf; Dôd imi burdeb a Duwioldeb, pwyll a Diweirdeb; y Cyfryw rinweddau, ar a wnaeth y Fendigedig Forwyn, fôd mo'r gymmeradwy yn dy olwg di, fel y bo fy holl orchwylion yn dduwiol, yn oestadol, fel na roddwyf dim o'm ferch a'r y bŷd hwn; ond hyd lle gallwyf, yr ymneilltuwyf yn hytrach yn fynych oddiwrth negessau 'r bŷd, ai feddiannau hefyd; fel drwy weddi a myfyrdod y bo fy ymarweddiad yn y nefoedd, fel drwy gredu Efengyl Crist, y Cyrsafwyf ef yn fy nghalon, a thrwy ufyddhaw iw Orchmynion y Cyhoeddwyf ef i'r Bŷd: Fel yr arhoso ef ynosi yn dragwydd, ac fel yr arhoswyf inne gyda'g yntef yn dragwydd yn y Nefoedd mewn Gogoniant o Dragwyddoldeb, hŷd dragwyddoldeb. *Amen.*

P E N. XV.

Dydd Sŵl Pasc. Gwyl Symmudiol.

Q. *P**Ara wyl y mae'r Eglwys yn ei Gadw Heddw?*

A. *Gwyl uchel a gedwir bob blwyddyn ei*
2 *Coffa*

Coffa a'm Adgyfodiad ein Iachawdwr. Yr hwn am ei Oedran, a'i amser, a'i ragor-fraint sy'n ennill y blaen ar yr holl wiliau eraill.

Q. Er pa hyd o amser y Cadwyd y Gwyl hwn ?

A. Er amser yr Apostolion, fel y mae'n hyssus i'r fawl fydd yn Gydnabyddus a hanes y Brîf-Eglwys. Yn y dyddiau Duwiol hynny nid oedd dim ymryson ynghylch y peth, ond yn unig ynghylch para amser y dylid Cadw'r Gwyl.

Q. Pa fath oedd ar yr ymryson ynghylch Cadw'r Pasc ?

A. Eglwyfi *Asia* a gadwent eu Pasc ar yr un Dydd ac y Cadwe'r Iddewon eu Pasc, hynny yw, ar y pedwerydd dydd ar ddêg o'r Mis Cyntaf; megis ar gyfen ein Mawrth ni, a hyn a wnaent ar bwy ddiwrnod bynnag o'r wythnos y syrthie; ac o'r achos ymma y gelwyd hwy y Pedwar-ar-ddeg-wyr; Oblegid iddynt gadw eu pasc ar y pedwerydd dydd ar ddêg ar ôl newid y lleuad. Yr Eglwyfi eraill a gadwent eu Pasc, y dydd Sŵl nessaf ar ôl pasc yr Iddewon, yn Enwedig Eglwyfi y Dwyrain. Yr oedd y rhai diweddaſ hyn yn teuru mai dyna Draddodiad yr Apostolion, Eglwyfi *Asia* nhwythâu a deurent eu bod hwy yn Canlyn defod ac Arfer yr Apostolion eu hunian.

Q. Pa brîd a gwnaed pen am yr ymryson hwn ?

A. Yn yr Eisteddfod Eglwysig Gyffredinol yn *Nice* a alwodd yr Emerodwr *Constantine* i'r unlle; ymmaha ũn y Gorchymmynwyd Cadw'r Pasc rhagllaw a'r yr un dydd drwy'r holl fyd, nid ar ôl defod ac arfer Iddewon ond ar y Dydd-Sŵl ar Gyfraith hon a Gadarn-hawyd ac a Gyhoeddwyd drwy Orchymmun a Lythyrâu'r Emerodwr att' yr holl Eglwyfi.

Q. Pa beth a ddylem ni Gristianogion i Gredn ynghylch Adgyfodiad Iesu Grist ?

A a 2

A. Nad

A. Nad arhosodd tragwyddol Fâb Duw ar ôl ei Groeshoelio ai farw tros ein Pechodau ni nemawr o amser mewn Cyflwr Marwolaeth; Ond ef a trydydd dydd â Adfywiodd ac ai adgyfododd ei hŷn: drwy ei allu anfeidrol, wrth Uno yr ŷn Enaid ar un Corph a Gladdefid; ac felly yr adgyfododd ef yr ŷn gŵr, ac ar a oedd ef o'r blaen.

Q. Para brawf sydd am Adgyfodiad Crist oddi wrth y meirw?

A. Tyftiolaeth Tyftion Syffsiant ar Cyfryw rai ar a heuddei yn dda ei Coelio, ac nid oes amgenach tyftiolaeth na hon iŵ chael am ŷn weithred yn y bŷd. A hwnw a Gyfrifr yn dŷst syffsiant, ac i haeddu ei Goelio, pan wyppo fo yn dda'r peth a bo ef yn ei dystiolaethu, a phan rotho ef gyfrif ffydlawn o hono.

Q. Para dystiolaeth sy gennym ni o Adgyfodiad ein Iachawdwr?

Marc. 16.

1.

Matth. 28.

9.

Ioan 21.

V. 20. 27.

2 Cor. 15.

6, 7.

Act. 7. 55.

95.

A. Y Gwagedd Duwiol y rhai a feddyliafant i Eneinio ef a Pher-aroglau ar ôl ei farw ai Cawfant ef yn fyw; Gwyddei'r Apostolion y rhai a ymddiaddanâfant ag ef, ar ôl ei Adgyfodiad yn fynych iawn fod gantho wir-gorph, wrth i fod ef yn bwytta ac yn yfed, gyda hwynt. Ni Chredodd St. *Thomas*, nes iddo weled a theimlo'r tyllau a wnaethei'r hoelion yn ei ddwylo ef, A gwthio ei fys yn ei ystlŷs; Mae'r holl Ddiscyblion eraill yn tyftiolaethu'r un peth, i bwy rai a'r yr ymddangosodd ef hefyd, I gymmaint a phŷm cant o'r brodyr a'r unwaith. Ar ôl hynny gwelwyd ef gan *Iaco*, Ymddangosodd i St. *Stephan* pan i Merthyrwyd ef, Ac i St. *Paul* pan drowyd yntef.

Q. Mae'n Eglur ddigon a gwyddei'r Tyftion y peth yr oeddynt yn i dystiolaethu yn bur dda, pa fodd y Gwyddoch chwi; en bôd hwy wedi rhoddi cyfrif ffyddlon o'r peth?

A. Gan

A. Gan nad oeddynt ond gwyr plaen an-lythyrennog, mae'n anhebig iawn, eu bod mo'r gyfrwys a medru siommi'r bŷd; heblaw hyn yr oedd yr Athrawiaeth a ddyscent hwy, yn Gorafyn dywedyd mâtth yn y bŷd a'r Gelwydd, dan boen Colledigaeth; Ac felly mae'n ddigon o Arwydd fôd eu tyftiolaeth hwy ynghylch y peth ymma yn wîr, Oblegid ddarfod iddynt felio'r Gwirionedd hwn a'i Gwaed.

Q. Mae Tyftiolaeth Gelyn yn beth i hyderu arno, oes neb o'i Elynion ef yn Cadarnhan y Gwirionedd hwn?

A. Y milwyr y rhai oedd yn gwilio ei fêdd ef, ac yn cymmeryd arnynt gadw ei Gorph rhag ei ddwyn gan eu Apostolion; y rhai a glyw- *Matth. 28.* fant y ddaiar yn Crynnu tanynt, ac a welfant 3, 4, 11. Angel a'i wynebpryd fel Mellten, a'i wisg yn wen fel Eira, y rhai pan welfant ef, a Grynnafant rhag ei ofyn, ac a aethant megis yn feirw, pan aeth y sawl a gadwafant yn fyw; i'e, rhai o'r rhain a ddaeth i'r ddinas, ac a fyne- *Matth. 28.* gasant i'r Arch offeiriaid, yr hyn oll a wneu- 11. thid.

Q. Oes un dystiolaeth am hyn, heblaw Tyftiolaeth dynion?

A. Oes; rhoddes yr Angelion eu tyftiolaeth o'r Gwirionedd hwn. Un a ddaeth, ac a dreiglodd y maen Oddiwrth y drws, ac a eisteddodd arno, medd St. *Matthem.* Medd St. *Ioan*, dau *Matth. 28.* Angel mewn gwisgoedd gwnnion, un wrth 2. ben, ac un wrth draed y lle y dodesid Corph *Ioan 20. 21* yr Iesu, a ddywedafant wrth y Gwragedd, Paham yr ydych yn ceisio y byw ymysc y meirw, Nid yw efe ymma, ond efe a gyfododd.

Q. Paham nad ymddangosodd ein Hiachawdwr i'r hoŵ Iddewon i'w bodloni hwynt, yn gystal ac i'w ddiscyblion ei hŷn?

A. Oblegid nad oedd wir anghenrheidiol i neb

neb gael hyfpyfrwydd eithaf a Chyflawn fodlondeb ynghylch Gwirionedd Adgyfodiad Christ, ond i'r fawl oedd yn gyntaf rhai i Gyhoeddi'r Efengyl; o herwydd nid oedd mwy o achos iddo i ymddangos i'r holl Iddewon nag oedd iddo ef ymddangos, i holl Emmerodraeth Rufain, ac i holl bobl y bŷd ymmhob oes ol yn ol; Heb law hyn yr oedd yr Iddewon wedi eu gwneuthur-eu hunain yn anheilwng o'r Cyfryw fodlondeb ac yfpyfrrwydd drwy wrthsefyll yn faleusys yr hyfpyfrwydd a gawsent oddiwrth wrthiau Christ, ac un o'r hyfpyfâr o'honynt, sef Cyfodiad *Lazarus* oddiwrth y Meirw; ac am eu tonnog anghredinieth, ynghyd ai creulondeb tua'g-at fâb Duw, yr oeddynt wedi ei hordeinio yn wrth-ddrych, hynny yw, i dderbyn ei ddiogfaint ef.

Q. Paham yr oedd yn rhaid i Grist gyfodi oddiwrth y meirw?

A. I ddangos i fod ef wedi talu'r ddyled, o achos pwy un, a buasei farw, a bod Duw wedi derbyn y fodlondeb a wnaethei yn gymmeradwy. Os Christ ni chyfodwyd yr ydych etto yn eich pechodau. Ac heblaw hyn i ddangos mai ef yw'r Messias, ac i wirio ei athrawiaeth mai oddiwrth Dduw y daethei: ef a roddes a'r ei Adgyfodiad fod yn arwydd, mai gwir Brophwyd ydoedd; ac felly wrth y ffordd i wybod hynny, ac a roddasei Duw i'r Iddewon; sef cyflawni prophwydoliaethau, cawsei ei gyfrif yn Gau-brophwyd onis gwnaethei ef hynny; Felly oni chyfodwyd Crist ofer yw eich ffydd chwi. Gan ddarfod i Dduw Adgyfodi Crist oddiwrth y Meirw, ar ôl ei Gondemnio a'i roddi i farwolaeth am iddo ei alw ei hun yn Fâb Duw; mae hyn yn brawf eglur mai gwîr Fâb Duw ydoedd, ac o's Mâb Duw ydoedd

*1 Cor. 15.
17.*

*Mat. 12.
38, 39.
Deut. 18.
21, 22.*

ydoedd, Gwir oedd yr Athrawiaeth a ddyscodd, ac oddiwrth Duw y daeth.

Q. Pa hyd yr arhosodd Iesu Grist ynghyflwr y meirw ?

A. Efe a gyfododd y trydydd dydd, cyn iw gorph weled llygredigaeth.

Q. Pa fodd y gellir dywedyd fod ein Iachawdwr dridiau a thair nôs yn nyfnder y ddaiar, pan na bû ond darn o ddeu dydd, ac un dydd cyfan rhyngddynt.

A. Hynny yw, tridiau yn ôl y Cyfryf cyffredin o ddyddiau ; yr hên, ar newydd, ac yn enwedig yn ôl y Cyfrif y mae'r yscrythur lân yn i roddi. Felly y dywedir fôd *Lazarus* bedwar diwrnod yn farw, er bôd y pedwerydd diwrnod ar *bar' ûn* y Cyfodwyd ef, yn ûn o hon- *Ioan 11.39.* nynt. Fe ddywedir fôd wyth niwrnod wedi ei cyflawni cyn enwaedu ar Grist, ond yr oedd *Lac. 2. 21.* dydd ei Enedigaeth ai Enwaediad hefyd, yn myned i fewn i'r Cyfrif hwnnw.

Q. Pa fodd y mae Adgyfodiad Christ yn Arwyddocâd o'n Adgyfodiad ni ?

A. O herwydd, wrth ei Gyfodiad oddiwrth *I Cor. 15.* y meirw ef a wnaed yn flaen-ffrwyth y rhai a hunafant ; a'r cyfryw flaen-ffrwyth ymmysc yr Iddewon oedd ernes a deuai gynhaiaf, ac yn arwydd o'r cynhaiaf i ddyfod. Ac mae hyn yn sicrhau ini ein hadgyfodiad i fywyd tragwyddol, ddarod i'r sawl a addawodd ein hadgyfodi ni, ei adgyfodi ei hûn oddiwrth y meirw. Aelodau'r Corph hwnnw ydym ni ar bwy un y mae Christ yn Ben ; os cyfodwyd y Pen, nid eill yr aelodau mo'r bôd chwaith pell yn ôl ?

Q. Ymha beth y mae Gwynfyd Adgyfodiad Cristianogion da yn sefyll ?

A. Yn y newidiad mawr a wneir yn eu Cyrph marwol dirmygus, a'r moddion Gogoneddus a pha rai yr ymwiscir hwynt, ac yn ôl hynny,

hynny, yn nedwddwch y Cyfan-ddŷn, yr Enaid a'r Corph ar ôl eu huno a'u puro hwynt.

Q. Pa fôdd bennaf a dangosei y Prif-Gristianogion eu llawenydd a'r y Gwyl hwn?

A. Amser hynod oedd, am weithredoedd trugaredd Elusen, a Chariad yr oedd yr Emmerodwyr yn arfer drwy ei Ordinadau ollwng Carcharorion yn rhyddion, oddieithyr ei bod hwy yngharchar am ryw ddrygau anferth, a'r holl bobl eraill, llŷg a llen, oedd yn ymryson i rod-di haelaf a gallent i'r tlodion, fel y llawenyche y rhai a fyddei yn gofyn Elusen, pan ddele'r amser i goffhau am ffynnon Gyffredin ein trugareddau ni, ffynnon pawb fel i gilydd, ac yn hyn mae'n weddus iawn ini ddilyn ei siampl hwynt.

Q. Beth a allwn ni ddysgu, oddiwrth Goffau am Adgyfodiad Crist?

A. Yn Cadarnhau ein hunain yn ffydd ei Grefydd Sanctaidd ef, yr hon fy'n derbyn y Cryfhâd eithaf oddiwrth ei Adgyfodiad ef. I prysfuro a bywiogi ein Hedifeirwch, gan ein bod ni yrwon yn siwr i fôd ef wedi gwneuthur Cyflawn fodlondeb tros ein pechodau, ac y gallwn gael maddeuant am danynt wrth gredu ynddo ef, a'n cyflawnhau bob ŷn o honom. Cyfodi o Angau pechod i fuchedd Cyflawnder, fel ar ôl ein ymwisgo a Rhadau'r yspryd glân, a byddem yn addas in Cyfrif yn Blant yr Adgyfodiad. Byw tan deimlad buwiol, o'r dedwddwch hwnnw ar a bwrcafodd yn hollawl ini, wrth gyfodi oddiwrth y meirw, a Rhoddi ein serch ar y pethau sydd uchel, i hiraethu ar ôl y Cyflwr anrhaethadwy hwnnw o lawenydd anherfynawl, y rhyddhâd cyflawn hwnnw oddiwrth bob pechod a thrueni.

Q. Beth yr ydych chi yn i feddwl wrth geisio a rhoddi ein serch ar y pethau sydd uchod?

A. Y

A. Y Cyfryw ystyriaeth ddwys-fynychol o'r cyflwr dedwydd, Gogoneddus hwnnw, ar a ddarparwyd i wŷr Duwiol, yn y bŷd a ddaw, a wna ini ymegnio yn Oestadol i ddyfod o hŷd iddo. Y Cyfryw fodlondeb ynghylch y llawenydd nefol a'i ragor-fraint a wnelo ini ddewis i mwynhau hwynt o flaen holl anrhydedd a Chyfoeth y bŷd hwn; a gwnenthur i'n heneidiau a'i holl Egni, bryssuro a'r ei hŵl.

Q. Pa bryd y gellir dywedyd ein bod ni yn rhoddi ein serch a'r bethau fydd uchod?

A. Pan fo'm yn rheoli 'n holl weithredoedd drwy edrych ar y bŷd a ddaw, ac yn gwneuthur rheittiaf gorchwyl bodloni Duw, yr hwn yw ein dedwddwch mwyaf; Oblegid mae'n rhaid i'n ffrwyth ni fŵd yn sancteiddrwydd; Cyn y bydd ein diwedd ni yn fywyd tragwyddol. Pan na feddylion ond yn isel o feddianau'r bŷd hwn, mewn Cyffelybrwydd i rai y bŷd a ddaw; a phan fo'm barod i ymadel ar pethau anwylaf gennym i wneu'd yn siwr o'n hetifeddiaeth tragwyddol. Pan fo'm drwy fawr awch serch a Chariad yn gwneuthur cymaint o ddaioni ac a allom, ac yn dioddef holl Gyftuddiau a Gorthrymderau y bŷd drwy amynedd, ac ymwad yn ddirwgnach, ac yn gallonnog, O herwydd nid ŷnt deilwng i'w Cyffelybu i'r Gogoniant a ddatcuddir. Pan fo'm ynein hymddifyrru ein hunain yn fynych mewn pethau ysprydol, ac yn cymmeryd pŵb cyfleusdra ar a gaffom i ymddiddan a Duw drwy weddi, a thrwy nessau at ei fwrdd sanctaidd ef, a phan ddewisom gadw drws yn Nhŷ Dduw o flaen trigo ym mhebill anuwoldeb. Pan allom, edrych ar farwolaeth, yn lwybr i ddedwddol anfarwoldeb, a chyrsafu i Ddyfodiad nid yn unig yn ddi-arfwyd, onid a llawenydd a diolchgarwch, gan wybod pan ddatodir ein daiarol

Rhuf. 6. 2.

Rhuf. 8.
18.

Psal. 84.
10.

2 Cor. 5. 1. dŷ, o'r babel hon, fôd ini adeilad gan Dduw, fef tŷ nid o waith llaw, tragwyddol yn y Nefoedd.

R Gweddïau.

I.

Am effeithiau bendigedig Adgyfodiad Christ.

HOLL-alluog Dduw, yr hwn drwy dy unig-
anedig Fâb Iesu Grist, a orchfygaist an-
geu, ag a agoraist i ni borth y bywyd tragwy-
ddol; yn ufydd yr attolygaf i ti, megis (drwy
dy råd yspysawl yn fy achub) yr wyt yn peri
deisyfiadau da i'm meddwl: felly trwy dy ddy-
fal gymmorth, allu o honof eu dwŷn i berffeit-
hwydd cyflawn, trwy Iesu Grist ein Hargl-
wydd, yr hwn sydd yn byw, ag yn teyrnasu
gydâ thydi a'r Ysryd glân, byth yn un Duw
heb drangc na gorphen. *Amen.*

II.

Am droad oddiwrth bechod.

HOLL-alluog Dduw, yr hwn a roddaist dy
un Mâb i farw dros ein pechodau, ag i
gyfodi drachefn dros ein cyfiawnhâd: Cani-
adhâ imi felly fwrw ymmaith fur-does drygio-
ni ag anwiredd, fel y gallwyf yn wastad dy wa-
fanaethu diym mhurdeb buchedd a gwirionedd,
trwy haeddedigaethau dy un Mâb Iesu Grist
ein Harglwydd. *Amen.*

III.

Diolch am Adgyfodiad Christ.

Y Mâe yn gwbl addas yn gyfiawn am rhwy-
medig ddyled i yw, bob amfer, ac ym-
mhob lle, ddiolch iti Arglwydd Sancteiddiol
Dâd Oll-alluog, dragwyddol Dduw: onid yn
bendifaddef yr wyf yn rhwymedig i'th folian-
nu dros anrhydeddus gyfodiad dy Fâb Iesu
Grist ein Harglwydd, canys ef yw'r gwir Oen
Pasc yr hwn a offrymmyd drosom ac a ddilê-
awdd bechod y bŷd, yr hwn drwy ei Angeu ei
hun

hun a ddinistriodd Angen, a thrwy ei Adgyfodiad i fywyd a adferodd imi fywyd tragwyddol; gan hynny gydag Angylion ac Arch-Angylion, a chydag oll gympeini Nêf y moliannaf dy Ogoneddus Enw, gan dy foliannu yn wastad a dywedyd, Sanct, Sanct, Sanct Arglwydd Dduw 'r lluoedd. Nêf a daiar fydd yn llawn o'th Ogoniant. Gogoniant a fo iti o Arglwydd goruchaf. *Amen.*

IV.

O Fendigedig Iesu, yr hwn a orfoleddaist *Am effeithiau Adgyfodiad Crist.* tros alluoedd y tywyllwch, ac a orchfygaist uffern a'r Bedd; yr hwn drwy dy Ogoneddus Adgyfydiad a hyfpyfaist allu dy Dduwdod, ac a'th profaist dy hŷn yn wîr Fessias; cadw fi yn ddiyscog yn y ffydd hon, a chaniadhâ i holl weithredoedd fy mywyd dystiolaethu Gwionedd a Diragrithrwydd fy ffydd; Gwna imi godi oddiwrth Angen pechod i fuchedd Gyfiawnder; fel megis ac a cleddir fi, gydâ thi yn fy medydd, a marwhawyf fy holl chwantau llygredig; ac na pharchwyf yn hwy oferedd a gwagedd y bŷd anwir hwn; a thrwy fy nghydffurfio mewn cyffelybrwydd i'th Adgyfodiad, y gallwyf wysco y dŷn newydd, yr hwn fel Duw a greu'r mewn Cyfiawnder, a gwir Dduw ioldeb; fel y gallwyf roddi fy ferch yn hollawl ar y pethau fydd uchod, a threulio y rhan arall o'm bywyd i sicrhau imi y dedwddwch a brynnaiſt ti imi; modd trwy dy nerth di a gallwyf ymdrechu yn erbyn fy holl Elynon ysprydol, a thrwy dy nerth di i Gorchfygu hwynt. Na âd i'm meddyliau a'm fy marwolaeth fy ngwneuthur i yn anesmwyth byth mwy. Er pan dynnaiſt ti golyn Angau ymmaith ac a'i dinerthaiſt o'i holl allu niweidiol. Ond dysc imi edrych arno megis yn ym-

wared oddiwrth bechod, a gofid. Ac megis porth i Ddedwddol dragwyddoldeb; fel pan yr ymadawyf a'r bŷd hwn y byddwyf gŷd a thi mewn Esmwythdra, ac a ceffir fi yn yr Adgyfodiad Cyffredinol y Dŷdd diweddaf yn gymeradwy yn dy olwg O Arglwydd, fy lachawdwr am Prynnwr bendigedig. *Amen.*

P E N. XVI.

Dydd Llun Pasc.

Q. *W* *Rth ba beth a gwyddom mai Uchel-wyl yw'r Pasc?*

A. Wrth y mawr ofal a gymmerodd yr Eglwys i ofod allan y ddeu-ddydd ar ôl y Sŷl i ymarfer dyledswyddau Crefyddol, er mwyn Caffael o honom enid i gadarnhau'n ffydd yn y pwngc mawr o Adgyfodiad ein lachawdwr; ac i roddi ar waith ein holl ferchau defosionol ymhob un o'r Cyd-ddylunidiau dedwyddol y rhai fy'w tynnu allan o hono.

Q. *Para Gyd-ddyluniadau a ellir eu tynnu allan o Adgyfodiad ein lachawdwr?*

A. Mai er ein bod oll drwy gwymp Adda yn ddarostyngedig i farwolaeth, etto a bydd ein Eneidiau ni ar ôl ymadel a'n Cyrph, byw mewn Stât arall; ac a bydd ein Cyrph hefyd ar ôl ei rhoddi mewn bedd ai troi yn llwch, adgyfodi y dydd diweddaf, a chael ei huno an Eneidiau; ac wedi ei huno a'i puro fel hyn, mae'r cyflawn Ddyn Corph ac Enaid wedi ei gyfaddasu i ddedwyddwch tragwyddol, wrth gyfodiad ein lachawdwr oddiwrth y Meirw; ef yw blaen ffrwyth y rhai a hunasant. Ar hwn a adawodd ein hadgyfodi ni, ai Cyfododd ei hun oddiwrth y Meirw; y peth fydd siccrwydd ini a bydd efe cystal ai Air. *Q.* *Beth*

Q. Beth yr ydych yn ei ddeall wrth yr Enaid?

A. Pennaeth anghorphorol, a fo mewn Dyn o amryw rywogaeth nai Gorph; yr hwn sy'n peri'r holl amrafael Weithrediadau, ar a wyddom ni yn hyspus oddiwrthynt, wrth ei cynhyrriad oddifewn ini, yr hwn sy'n peri ini feddlwl, a chofio; trwy ba un yr ŷm yn ymresymmu, ac yn ymddadlu ynghylch ryw beth neu ei gilydd, a thrwy ba un yr ŷm yn gallu yn ddirwystr ac o honom ein hunain, ddewis a gwrthod y cyfryw pethau a genhygir ini.

Q. Beth yr ych yn ei ddeall wrth Anfarwoldeb yr Enaid?

A. Fod y Pennaeth anghorphorol hwn mewn Dyn yr hwn a Elwir yr Enaid weddi ei greu gan y Dduwiol Ddoethineb a daioni modd na bo ynddo ef ei hun ddim cyffylltiad na gwyddorion llygredigaeth, ond a peri wrth ei Naturiaeth ac o hono ef ei hun byth yn dragywydd, ac nas ddatodir neu ddifethir mono drwy ball Naturiol neu drwy ddim ar a allo Natur ei wneuthur iddo, modd pan ddychwelo'r Corph i'r llawr, fy beri'r pennaeth hwn fyth ac a ddichon fyw mewn gwahanniaeth oddiwrtho, ac a beri i wneuthur pob un or gweithrediadau hynny a allei eu gwneuthur heb help y Corph; ac nis peru yn Unig eithr byw fydd yn y stat wahanol hon, modd yr ymglo wo oddiwrth ei ddedwyddwch neu ei drueni. Ond er hyn i gyd, mae'n sefyll wrth Ewyllys ac ar Law Duw yn wastad yr hwn a ddichon os mynn i ddinistrio ai ddiddymmu fel y gwnae a phob Creadur arall pyd fellu a gwelei ef yn dda.

Q. Para brawf sy gennym o fod yr Enaid yn anfarwol?

A. O fod pennaeth Anfarwol mewn Dyn o amryw Natturiaeth oddiwrth y Corph, yr hwn a beri byth ac a ddichon fod yn rhannog o ddedwyddwch

2 Tim. I.
10.

dwyddwch a thrueni tros byth bythoedd; Mae'n debig iawn wrth Eglurhâd Rheswm, ac mae Rhesywmau Natturiol yn ein tueddu ni i gredu hyn; ond y peth sydd yn rhoddi ini y mawr siccrwydd yw Dacuddiad yr Efengyl, yr hon a ddwg fywyd ac anllygredigaeth i oleuni. Dymma unig siccr fail ein gobaith ni, ac Angor i'n ffydd. Oblegid fod Awdurdod Duw uwchlaw pob rheswm a Philosophyddiaeth; gellir ddadleu yn Erbyn rhesymmau eraill; ond nid yw hwn yn gadel dim lle i w ammeu gan iddo megis i ofod o flaen ein llygaid ni, drwy Adgyfodiad ein Iachawdwr oddiwrth y meirw.

Q. Para annogaethau y mae Rheswm yn i roddi, sy gynnwys yn ei Natturiaeth ei hunain i'n perswadio ni fod yr Enaid yn anfarwol?

A. Gellir cymmeryd annogaethau Rheswm oddiwrth Natturiaeth yr Enaid ei hunan, ar amryw weithrediadau hynny ar a wyddom ni ein hunain oddiwrthynt, ar sawl nas gellir dywedyd heb wneuthur cam mawr a Rheswm mai oddiwrth y Corph y deuant; wrth y cyttundeb cyffredinol rhwyng holl Ddynol Kyw am y peth hyn, yr hyn a ddengys mae rhyw wybodaeth Natturiol ydyw, ac mae'r Enaid ydyw ei gwreiddin hi. Wrth yr wybodaeth Natturiol sy gennym o Dduw, ac wrth y Rhagoriaeth Natturiol sy rhwng drwg ar Da, ac wrth y Gobeithiau ar Arswydau Natturiol sy'n ghalonnau Dynnion. Dymma'r cyfryw annogaethau a phrofiadau ar a ddichon iawn Natturiaeth y peth i roddi: Oblegid nad oes fodd yn y byd i Eglurhau Nattur anfarwol ac i wybod oddiwrthi mewn agwedd gweledig teimladwy trwy help llaw neu lygad, nac wrth ryw hyfysrwydd ddiwad ddiamheus, am hynny dylem ein bodloni ein hunain ar Cyfryw brawf a hwn

hwn am y peth hyn, cymhelled a chymmeryd ein Perswadio fod hyn yn bur debygol ; ond am gredu hyn yn ddiyscog. Gwaith Dateuddiad yn Unig ydyw hynny.

*Q. Para fodd y gwyddom fod yr Enaid yn an-
llygredig wrth ei Natturiaeth ei hun ?*

A. Oblegid nid ellir heb ddirfawr gam fwrw ar ryw beth Corphorol y cyfryw weithreddiau, a chynhyrriadu ar a wyddom ni oddiwrthynt ynom ein hunain, megis cymmeriad, coffadwriaeth Rhyddid, ac amryw weithreddiau Rheswn a Deall ; nid Ellir dywedyd mai oddiwrth Nerth ac Egni Corph y mae y rhain yn dyfod, am hynny mae'n rhaid ini fwrw mai oddiwrth ryw ddechreuad amgenach y maent, na chynhyrriad Corphorol, ac os felly, oddiwrth un anfarwol, ar cyfryw un wrth ei Natturiaeth ei hun nas geill fod ddim amgenach nac anllygredig. Drwy waith y Nerth hon ynom yr y'm yn didoli, Cyffelybu, yn tynnu'r naill beth allan o'r llall, ac yn ei gosod mewn trefn, ac wrth ba un yr y'm yn amcanu llawer o bethau, nas dichon un ddelw gorphorol ei gosod ger ein bron, megis pa fodd y mae pethau yn perthyn ac yn cyfateb i'w gilydd, maintioli pethau, a chyfattebolrwydd y Naill beth i'r llall, fel y geilw Mesur-wyr-tir y Perthynasrwydd a fo rhwng maintiolau au gilydd, yr un modd yr wybodaeth sy gennym o wir ac anwir, o Uniondeb a chamwedd, o dda a drwg, y rhai nas dichon dim ei dangos ini a fo yn dyfod i'n meddyliau megis drwy help ein clystiau an llygaid, nac un rhan arall o'r Corph mwy na nhwythau.

*Q. Eithr oni ddichon Holl-alluog Nerth Duw
roddi i'r Corph allu i feddwl ac i ddeall ?*

A. Nis gwyddom ni ddim pa faint a ddichon Gallu anfeidrol ei wneuthur, a dirgelon mawr
ini

ini ydyw galluoedd eithaf y Natturiaeth gorphorol, felly mae'n anodd i un gymmeryd arno ddangos dim a fo'n bu'r Eglur ynghylch yr ūn o honynt: Eithr yn y Cyfryw bethau nid teg yw cais a chennig y gwyr o Reswm a Philosophyddiaeth, ac hynny ai dengys nas gwyddant pa fodd i amddifyn eu dadleuon; Oblegid os chwennechei rhai ymddadlau ynghylch y cyfryw bethau nid felly a dylent gynnal eu Rhesymau, ac ni ddylent fôn am y pethau hyn. Ymresymmu a ddylent oddiwrth eu Cynhyrfiadau ei hunain; ac oddiwrth y pethau ar a welir ac a wyddir oddiwrthynt oddifewn Caerau Natturiaeth; Oblegid er bod yn anodd iawn i ddyn gymeryd arno ddywedyd beth yw Eithaf gallu Anfeidrol; Etto yn ôl hyspys Reolau Philosophyddiaeth, Nid oes dim tebygrwydd rhwng Corph a Meddwl, ac hyd y medrwn ni farnu, mae meddyliau uwchlaw eithaf gallu y Corph; ac mae uchlaw pob deall pa fodd yr ychwanegai Duw at y Corph y gallu hwn o feddwl; oddieithr iddo newid Natturiaeth y Corph, ac fy ellir gwneuthur y Naill yn dda gystal ar llall, a dichon Duw oi allu anfeidrol roddi yn ychwaneg allu i ymstyn ac i ymranny, i bethau Anghorphorol, a hynny ai gwnaent yn llwyr anhebyg i'r peth a ydynt yrwon. Pan fo'm yn ymorol am Eglurhâd Natturiol rhaid i'n bodloni ein hunain ar cyfryw Eglurhâd ar a ddichon synwyr a Rheswm a gwybodaeth am bethau Natturiaeth ei Chaniadhau; Ac etto nid oes un ystlys Rheswm yn erbyn hyn a gall fod Pennaeth Anghorphorol o fewn Dyn heb ddim o Natturiaeth Corph ynddo.

Q. Eithr beth y mae llawer o bèn Dadau'r Eglwys yn ei feddwl pan ddywedant nad ydyw'r Enaid o Briodolder yn Anfarwol?

A. Nid

A. Ni ddylid cymmeryd moi geiriau hwynt yn y fyniad caethaf; oblegid nid anghenafant un gair yn erbyn ffydd y Cristianogion, ynghylch anllygredigaeth yr Enaid, ond yn erbyn gwâg ympinionau rhai a chwennychent gael ei cyfrif yn Blatonïaid, y sawl a ddyscent y cyfryw fath o anfarwoldeb Enaid ar nas gallei lai na gwneud iddynt gredu ei fôd erioed ac i barhau byth: o herwydd y rheswm a roddent hwy pa ham na ddylid galw Eneidiau yn anfarwol, yw oblegid dderbyn o honynt eu dechreuad ai bod i ddisgwil wrth Dduw yn wastad iw cynnal i fod ac i fyw; yn y synnaid honno nid yw'r Angylion eu hunain yn anfarwol, na neb onid Duw, yr hwn fel a mynega *Just. Mart. Dial. cum Tryph.* St. Paul yn unig fydd ganddo anfarwoldeb, ac *Tim. 6. 16.* ple bynnag a dywedant nid yw anfarwoldeb yn perthyn in Natturiaeth ni o wir anghenrheidrwydd, Eithr mai gwobr Rhinwedd yw, yn ddigon siwr nid ynt yw deall megis pe sonnient am barhâd anherfynedig, ond am ddedwyddwch dragwyddol ac anniflanedig yn y *Laët. lib. 7. §. 5.* Nêf, ymmaha synniad yr arferant y Gair anfarwoldeb, megis yr unig un a haeddei'r iawn henw gogoneddus hwnnw; er y dywedent hefyd yn wastad fod y stât anedwydd wrthwynebol i hon o'r un barhâd ac o'r un tragwyddoldeb.

Q. Ond os yw pob peth ac a bo ynddo gynhyrifiad synniadol yn anghorphorol, ac felly yn anfarwol, onid eill fod gan Anifeiliaid Eneidian anfarwol?

A. O fod yspryd mewn anifail neilltuol oddiwrth ei Gorph a gwahanedig oddiwrtho wrth ei farwolaeth, fy'n dyscir gan Solomon, ac nad pethau difyw disynniad ydynt, mae mo'r Eglurini, ac nynt a wyddom cystal ac a gwyddom fod Enidiau gan ddynion eraill; canys ni a wel-

wn fod gan yr anifeiliaid bob un or pum syn-wyr, cyn sicced a chyn graffed a chan un dyn yn y bŷd; Etto nid yw'n canlyn ar hyn fod eu chwthad hwy yn anfarwol, modd y dywedir fod Eneidiau Dynnion; oblegid nis gall fyth fod ganddynt na Rheswn na Chrefydd. Oblegid nid ar hynny yn unig y mae anfarwoldeb Eneidiau dynnion yn sefyll, o herwydd y gallant fyw mewn stât Neillduol, ond o herwyd ei bôd yn gwybod ei bod yn byw yn y Stât honno mewn synniad o dded-wddwch a thrueni, oblegid nid ydynt yn unig yn ymrando a nhw ei hunain, ond maent yn feddiannol o amryw alluoedd eraill, fydd heb fod arnynt eisiau help a chynnorthwy y Corph. Am hynny py Caniadheid fod Eneidiau anifeiliaid yn parhau i fyw ar ôl ymadel ai Cyrph. Etto nad oes ganddynt ddim gallu uwchlaw y Pennaeth synniadol, a gweithrediadau hwnnw yn gofyn yn waftad ryw erfyn Corphorol iw rhoddi ar waith, pan ymollyngo hwnnw a phan elo ymaith, mae'n debyg ei bod yn dymchwel i stât anheimladwy a disynniol, a phan êl heibio y lluest o bethau Cnawdol yn niwedd y bŷd, nid anhebig a syrthiant iw diddimdod fel ar y cyntaf, gan nad rhaid dim hwy wrthynt.

Q. Para un yw'r ail Prawf ac annogaeth y mae Rheswm yn i hyfforddio in perswadio ni fod ein Henaid ni yn Anfarwol?

A. Cyffredinol Gyttundeb Dynol Ryw, ac mae hynny yn dangos mai hyfpyrwydd fydd yn perthyn i Natturiaeth yr Enaid, ydyw ei bod yn anfarwol; yr won pan fo holl bobl y bŷd, er pelled y bon't oddiwrth ei gilydd, er anhebycced yn ei moddion, ai cynneddfau, ai dygiad i fynnu, pan fo'r gwlltaf o wledydd yn gyftal ar rhai hynaws a moesawl, yn Cyttyno yn rhyw beth, da a gallwn alw hynny Llef-Natturi-

Natturiaeth. Ai bod hwy y modd ymma yn Cyttynoi i gredu Anfarwoldeb yr Enaid, mae'n Eglur allan o Lyfrau amryw rai or Cenheloedd, a chyd-tyftiolaeth amryw ystorau hugoel yn ei mysc, ie, mae Eulyn-addoliaeth y Paganïaid ei hunain yn cadarnhau ini y Gwirionedd hwn: Oblegid nid oedd ei Duwiau hwy ddim amgenach na Gwyr a Gwragedd meirwon wedi ei Cysslegu gan Goelgrefydd y bobl, ac yn Cael ei haddoli ac anrhydedd Dduwiol, a Ceremonïau Crefyddol. Yrwon nis gallwn ddeall wrth hyn ddim llai, nai bod hwy yn credu fod y Gwyr ar Gwragedd hyn a addolent hwy yn fyw, ar ôl ei Marwolaeth, a bodd gandynt fywyd er eu gwahanu hwynt oddiwrth eu Cyrph.

Q. Eithr onid yw'n gwanbychu ac yn rhwystro llawer ar y Rhefwm hwn o fod yr Epicureaid ymmlith y Philosophyddion, ar Saduceaid ymmlith yr Iddewon yn gwadu arfarwoldeb yr Enaid?

A. Ni leistr hynny ddim i'r Rhefwm ar Prawf ymma sy'n tyfu allan o wreiddin Calon Dyn, er bod rhai yn dadleu yn ei Erbyn; ac nid yw o fod rhai yn anghyttuno ddim gwell rhefwm yn erbyn Cytundeb gyffredinol, nac yw rhai pethau rhyfeddol ac afliniaedd yn erbyn trefn a rheol Cwrs Natturiaeth, oblegid fy eill rai wneuthur ammarch i Natturiaeth, a gwyrddroi a thywyllu eu deall wrth ei trachwantau o achos bydd fydol neu falchder, neu o chwant Cael eu cyfrif yn Neilltuol, a hyn oedd cyflwr *Epicurus*. A'r *Saduceaid* o wir awydd i wrthwynebu y *Phariseaid* a Syrthiasant i'r Gamgymeriaeth hon drwy gamgymeryd addysc ei hathro *Sadoc* yr hon y byddei ef cyn amled yn ei chrybywyll wrthynt, hynny yw, a dylei pobl ddilyn bycheddau rhinweddol, pe ni bae na gwobr na chospedigaeth ar ol y bywyd hwn, hyn a wyddom yn ddiammeu po mwyaf oedd o

Rinwedd, ac o fychedd sanctaidd gan ddynni-on, cadarnach oll oedd eu ffydd au Crediniaeth am y bŷd a daw, ac fy weddei ini ddysgu beth ydyw Natturiaeth pob peth oddiwrth y siamplau goreu ar perffeithiaf oi ryw ef, a bod llais a synniad Nattur yn grêf yn y peth ymma, nid rhaid ond hyn iw dangos, er bod aneirif o ddynnion drygionus yn y bŷd, y rhai er mai gwell fyddai iddynt na byddai un bywyd ar ôl hwn, etto maent yn methu gorchfygu ei harfwydau o'i blegid.

Q. Prŷn yw'r trydydd prawf y mae'n Rheswm yn i hyfforddio i dangos fod yr Enaid yn Anfarwol ?

A. Y Dealltwriaeth ar wybodaeth Natturiol fy gennym ynghylch Duw, ar rhagoriaeth wreiddiol sydd rhwng drwg a da, fy'n rhoi tyftiolaeth Eglur i'r wirionedd hon Oblegid os Credir yn Nuw rhaid yw Credu i fod ef yn ddaionus ac yn gyfiawn; wrth y Cyntaf gallwn ddeall mai ei Ewyllys ef ydyw, gwneuthur rhai Creaduriaid yn fwy perffaith nac Eraill, ac yn gymmwys i dderbyn graddau uwch o ddedwyddwch, ac i barhau yn hwy; oblegid fod daioni yn gyfranogol ac yn chwannog i roddi rhoddion da, ac yn ymddifyrru yn gwneuthur hynny; a chan fod mewn Dyn berffeithiau Natturiaeth anfarwol, y rhai yw Gwybodaeth, a Rhyddid i wneud a fynno gallwn ddeall wrth hynny i fod yn gynnyfcaeddol or Cyfryw Benaeth ddoniol ar a ddichon oi Natturiaeth ei hun ei gymhwyso ef i barhau yn anfarwol, wrth y diweddaf ei anfeidrol gyfiawnder ef, gallwn ddeall modd y mae ef yn caru Cyfiawnder, ac yn CASHAU Anwiredd, ond gan fod trefniadau ei Ragluniaeth ef yn gymyscedig, ac yn ddyrus iawn ac yn ddiragoriadd yn y bŷd hwn, a chan fod gwyr Duwiol, yn fynych

nych yn dioddef a hynny hefyd o achos ei Duw-
ioldeb, a bod rhai annuwiol yn fynych yn
llwyddiannus, a hynny drwy waith ei hanwi-
redd, fy weddei ini, a Rheswm da gredu Stât
anfarwol yn y bŷd a ddaw, er mwyn rhannu i
bawb wobrwiau a chospedigaethau yn uniawn
yn ôl ei haeddiant, a chan fod Rhagoriaeth
rhwng y da a'r drwg wedi ei wreiddio yn
Naturiaeth pob un o honynt, mae'n Rheswm
disgwyl a bydd rhagor rhwngddynt yn eu
Gwobrwiau a'u Cospedigaethau; ond gan y
gwelwn na wneir mo'r rhagoriaeth hon yn y
bŷd hwn yn wastad, gallwn ddeall wrth hyn
am y bŷd a ddaw ymmha un a gwneur Union-
deb i bawb, ac lle yr amddiffynnir Rhagluni-
aeth Dduw, a dymma'r Union beth a ddeallir
wrth anfarwoldeb yr Enaid.

*Q. Pru'n yw'r pedwerydd Prawf a dynnir oddi-
wrth Reswm am anfarwoldeb yr Enaid?*

A. Naturiol Obeithiau ac arswydau dynnion
y rhai nis medrwn roddi un cyfrif gwaftad o
honynt, oni chredir fod Stât anfarwol ar ôl
Marwolaeth; yn awr mae'n hyspys i bob dyn
fod y Cyfryw Obeithiau ac arswydau yn bôd.
Rhaf a ewyllysient dragwyddoli ei henwau o
oes i oes, ac a ymegniafant bwrcafu clôd i-
ddynt ei hunain wrth weitheredoedd gwchion
Calonnog, ac nis talasei hyn ddim, heb ei bod
hwy yn meddwl a byddent fyw iw mwynhau yn
y bŷd a ddaw. Fo fy y llawer ychwaneg y rhai
wrth ei rhinwedd ai buchedd Sanctaidd, wrth ei
Cyfiawnder ai Gonestrwydd ymmhob peth a
drinent, oedd yn byw mewn Gobaith o dder-
byn gwobrau ar ôl Marwolaeth; ac nis tyccie
holl greft a chyfrwyddyd gwyr annuwiol, iw
gwaredu hwy rhag cywylydd ac arswyd ar
ôl gwneuthur rhyw ddrwg weithred.. Er dir-
geled oedd ac er nas gwyddei neb oddiwrthiond
y nhw

y nhw ei hunain, yrwon beth sy'n peri ir naill fod yn llawn Obaith ac ir llall fod mo'r ofnus ac annobeithiol ; ond oblegid fod Natturiaeth yn gwrantu iddynt siccrwydd o'r Cyfrif a fydd rhagllaw pan y cospir hwy am ei cam-weithredoedd ac a gwobrwyir hwy am ei gweithredoedd da. Ac yn wir y siccrwydd o obrwyau ac o gospedigaethau rhag llaw ; ar ba rai a sylfaenir y gobeithiau ar arswydau sy'n Naturiol i Ddynol Ryw yw Natturiaeth Duw ; yr hwn nis geill fod amgenach nac anfeidrol ei ddaioni, ac o anfeidrol gyfiawnder, ac am hynny yr ymfodlona ef yn y cyfryw Creaduriaid, ac ai hoffa hwynt ar a ymgyffelybant ac a ufyddhant iddo ; ac yr anfodlona ir cyfryw rai ar a wnelont yn y gwrthwyneb i hynny, ac onis cospa ef y sawl a dorrant ei gyfreithiau ef yn rhyfygus ac yn anedifeiriol, nis gwyr neb para fodd a cynnal ef anrhydaedd iw gyfraithiau ac a dengus ef barch iddynt.

Q. Pa faint ychwaneg o Eglurdeb a siccrwydd oedd gan yr Iddewon ynghylch anfarwoldeb yr Enaid ac am y byd a ddaw ?

A. Nid oedd ganddynt yn unig Eglurdeb Rheswm yn y Matter ymma yr hwn oedd gyffredyn iddynt hwy gyda'r rest o ddynol ryw, eithr yr holl brawf oddiwrth oleuni Natur, a dderhynniodd gadarnhâd newydd oddiwrth gyfraith *Moses* ; y cyfrif a roddes *Moses* o Greadigaeth Dyn, a siccrhae ir Iddewon fod ir Enaid ddechreuad Nefol, nad o ddefnydd Corphorol a gwneuthud ef, nad o lwch y ddaiar fel a gwneffid y Corph ond gan anadl Duw ; i fod yn gyffelyb iawn ir Natur Dduwiol mewn purdeb ac Ysprydôlrwydd gan ei fod wedi ei greü yn ôl delw Duw, y peth fydd amlyccach prawf o'i ysprydol ai anfarwol Anian, na'r pethau yr y'm yn tynnu allan o Brawf Rheswm a Deall Natu-

Naturiol. Nid allei fod tyftiolaeth fwy Cyfredina chyflon, oblegid honno a dderbynniant oddiwrth Ffydd a thraddodiad ei Tadau; ac hwy a fedrent olrhain yr un hanes grefyddol ynghylch anfarwoldeb yr Enaid o ddyddiau *Abraham* hyd Adda y Gwr Cyntaf, ac oddiwrth ba un cyrhaeddodd hyd att ei Henafiaid hwy, yroedd ganddynt Siamplau Eglur o Ddoethineb a Chyfiawnder Ragluniaeth Duw, yn boddi yr Bÿd, yn dinistrio *Sodom* a *Gommorah* a'r dinafoedd ou hamgylch, yn ei Radau ai Ddoniau yspysol i *Abraham*, &c. ac yn y Cwrs gwaftad o Ryfeddodau, drwy ba rai a dygwyd hwy allan o Dîr yr Aipht; ac mae'r holl dyftiolaethau hyn am Rhagluniaeth Dduw yn perrini gredu yn hwylus fod bywyd arall i ddyfod. Ac ym mucheddau yr Hên Batriarciaid, yr oedd ganddynt hwy Esamplau o flaen ei llygaid o'i gobaith bywiol hwynt, oblegid y rhain ai Cadwent ei hunain yn rhinweddol ac yn ddi-niwed, pan oedd yr rest or bÿd yn gorwedd mewn anwiredd, ac mai pwrpas Duw ydoedd rhoddi Calon a hyder mewn gwyr Duwiol drwy Obaith o anfarwoldeb, hwy a welsant hynny yn Esampl *Enoch* ac *Elias* y rhai a gymerwyd i fynnu ir Nêf mewn môdd ragorol, heb orfod iddynt mo'r Marw neu archwaethu angau. Heblaw hyn yr oedd holl drefn a llywodraeth eu haddoliad au Teml hwy, eu Defodau au Ceremoniau yn Rhag arwyddocau amgenach pethau a rhai gwell i ddyfod; Oblegid y Gyfraith oedd ganddi gyscod daionus bethau i ddyfod. Yr addewidion Cyffredinol yn Llyfrau *Moses* a Bendithia Dduw wyr Duwiol, gan ddywedyd mai ef ydoedd Dduw iddynt, ie ar ôl ei marw, oedd yn dangos iddynt yn Eglur y dedwyddydd y Bÿd a ddaw. A thuag att ddiweddiad Llywodraeth y Gyfraith yr oedd

Heb. 10. 1.

etto

etto ddatcuddiad Eglurach fyth or bŷd a ddaw,
Dan. 12. 2. fel y mae ini ddeall allan o Ddaniel a chan y
2 Macc. 7. faith Brawd y rhai a rhoddwyd i farwolaeth
 9. 14. mewn mawr greulondeb yn yr amser pan oedd
Antiochus yn Erlid yr Eglwys.

*Q. Pa saint mwy o Eglurdeb ac Tspyfswydd y
 mae'r Efengyl yn ei rhoddi am Anfarwoldeb yr
 Enaid?*

A. Y mae'n anfarwoldeb mewn Stât arall
Titus 2. 2. weddi ei ddatcuddio yn Eglur yn yr Efengyl,
 yr hon a elwir Grâs Duw, yr hon a ymddango-
Titus 2. 2. fodd ac fydd yn dwyn lechydwrïaeth i bob
 dyn. Ac hi a elwir mewn man arall nerth
Heb. 7. 16. bywyd anherfynol; ac nad yw'r Enaid yn dda-
 rostyngedig i farwolaeth megis y mae'r Corph,
 ai fod yn parhau ar ôl marw'r Corph, mae'n
 Eglur wrth y rhybydd ar Siars y mae'n Iachaw-
 dwr yn ei roddi iw ddifcyblion, nac ofnwch
Luc. 12. 4, y rhai fydd yn lladd y Corph, ac wedi hynny
 5. heb ganddynt ddim mwy iw wneuthur, fel y
 dywed St. *Matthew* ac ni allant ladd yr Enaid,
 eithr yn hytrach ofnwch yr hwn a ddichon
 ddestrywio Enaid a chorph yn Uffern. Y mae
 addewidion traethol o dedwyddwch tragwy-
 ddol, a bygythion nid dim llai Eglur nhwythau
 o drueni anherfynol, yn bwrw yn ddiammeu
 ein bod ni i barhau mewn Stât arall byth by-
Matth. 25. thoedd. Y rhai anghyfiawn a ânt i gospedi-
 46. gaeth dragwyddol, ond y rhai Cyfiawn i fy-
 wyd tragwyddol, am hynny gelwir ein Iachaw-
Heb. 9. 15. dwr Cyfryngwr y Cyfamod Newydd, megis y
 Cae y rhai a alwyd dderbyn addewid yr Etife-
 feddiaeth tragwyddol. A hwn yw'r addewid
 a addawodd efe ini Medd St. *Ioan* sef bywyd
 1 *Ioan* 2. tragwyddol. Felly y Carodd Duw y bŷd fel y
 25. rhoddodd efe ei Unig-anedig Fâb, fel na cho-
Ioan 3. 16. ller pwy bynnag a gredo ynddo ef, ond caffael
 o hono fywyd tragwyddol yr hwn a ddug fy-
 wyd

wyd ac anllygredigaeth i oleuni trwy'r Efen-
gyl. Y mae'r Scrythyrau hyn oll ac amryw ^{2 Tim. 1:}
eraill py chwennychem eu henwi hwynt, yn ^{10.}
profi yn ddigon Eglur nad yw ein Eneidiau
pan fo'm yn marw yn diflannu fel teneu darth,
neu'n myned yn awel o wynt, ond a cânt hwy
barhau yn dragywydd mewn byd arall. Ac fy
chwannegodd yr Efengyl roddi y cyfryw Rhe-
fwm yr hwn addichon yr annuellusaf o ddynion
yn hawdd ei deall. Ac mae hwnnw yn arwy- ^{Aff. 17:}
ddoccad bywiol or peth yr y'm yn ei brofi; sef ^{30, 31:}
Cyfodiad Christ oddiwrth y meirw; yr hwn ar
ôl iddo ymarweddu ddeugain diwrnod ar y
ddaia'r er mwyn bodloni ei ddiscyblion a dder-
chafodd yn ei golwg hwy'r Nêf, ac a roddes
iddynt hyspyrwydd ddigonol oi dderbynniad
ir Nêf, ac o'r awdurdod a dderbynniodd yno,
wrth gyflawni yr Addewidion a wnaethei ef
iddynt; wrth hyn diamme iw ddarfod ir hwn
a wnaeth yr addewidion hyn o Fywyd tragwy-
ddol, ei gyfodi ei hun o feirw; ac y mae hynny
yn ddigon i'n bodloni ni mai cwblwir oedd yr
addewidion hyn, ac a gwneir hwynt yn dda ini.

*Q. Eithr onid ydyw Cwsc a Hûn yr Enaid tan
yr Adgyfodiad yn beth a all gydsfeyll ar Addewi-
dion hynny o fywyd tragwyddol y rhai a wnaeth-
pwyd yn yr Efengyl?*

*A. Fy feilir yr ympiniwn ynfyd hon ar hyn:
Am fod y scrythur yn fynych yn cyffelybu
Marwolaeth i hûn neu gwsc; ond nid ydyw'r
Scrythur Lân yn gwneuthur y gyffelybiaeth
ymma un amfer ond o ran y Corph yn unic
tra bo yn gorphwys yn y Bêdd tan iddo ddeffro
oi gwsc yn yr Adgyfodiad, fel y mae i chwi
weled yn eglur wrth edrych ar yr yscrythyrau
sy'n canlyn, Dan. 12. 2. Matth. 27. 52. Aff.
13. 36. 1 Cor. 15. 21. Arm. 51. 1 Thess. 4. 14:
Y mae'n Eglur fod yr yscrythyrau hyn oll iw
D d deall*

deall am y Corph yn unic. Ond o fod yr Enaid yn huno neu'n Cyfscu, mae'n anghytuno yn lân ac amryw o dystiolaethau o'r Scrythur Lân fy'n dywedyd yn y gwrthwyneb cyn Eglured ar haul: Y mae dammeg y gwr Golydog a *Lazarus* dlawd yn datcan Stât y rhai da ar rhai drwg ar ôl y bywyd hwn y Cyfryw fodd, fel na bo mo'r lle i feddwl fod Enaid na'r naill na'r llall yn Cyfscu hyd yr Adgyfodiad. Ac y mae'r Addewid a wnaeth ein lachawdwr i'r Lleidr Edifeiriol, *beddym y Byddi gyda mi ym-mharadwys*; yn arwyddocau yn ddigon Eglur nad oedd ei Enaid, yn y cyfryw Stât disynniad ond mewn lle gwynfydedig. Yr Rhefwm y mae St. *Paul* yn ei roi pa ham yr oedd ef a gwyr Duwiol eraill yn Ewyllysgar i fod yn *absennol* o'r Corph, oedd er mwyn bod yn bresennol gyda'r Arglwydd, ac mae'n rhaid i hynny arwyddocau Stât wynfydedig ac nid un ansynniadol gyscadur diymadferth, ac yn hyn y mae holl nerth y rhefwm ymma yn sefyll i gyffuro Cristianogion ac i gadarnhau eu Calonnau yn erbyn ofni Marw, ac y caent ar eu hymddatodiad eu derbyn i Stât o wynfydedigrwyd, ac nid allei hynny mo'r bod py cyscu a wnae'r Enaid.

Q. Pa fodd a gwyddom fod yspysrwyd y Cristion am y byd a ddaw yn fwy ac yn amgenach, nag oedd gan y byd gynt?

A. O herwydd na chafodd y byd erioed cyn datcuddio yr Efengyl un addewid Eglur pen-nodol o fywyd tragwyddol; yr oedd yr Idde-won yn ei cyfraith a chanddynt amcan mawr am fywyd arall a gwell na hwn, o herwydd pa ham y credai y rhan fwyaf o honynt yn ddiyscog fod hynny yn bod. Yea a phan oedd ein lachawdwr ei hun yn ymresymmu ar Saduceaid, nid ydyw yn fôn wrthynt am ddim o'r

fath addewidion ; ond mae'n dywedyd yn unig nad all Enaid lai na bod yn fyw obiegid fod Duw yn dywedyd am dano ei hun, mai ef yw Duw *Abraham, Isaac a Jacob* ; ac fel y mae addewid Duw yn well siccrwydd am fywyd tragwyddol, na Rheswn Naturiol ei hunan. Felly y mae Addewid Duw yn well na thyftiolaeth Rheswm Naturiol ; oblegid fod llai o'r pethau hynny iw dywedyd yn ei erbyn sy'n gwanhychu tyftiolaethau Naturiol, ac y mae ganddo yr holl siccrwydd ar a allo Rheswm Naturiol yn gyftal a Datcuddiad hefyd ei roddi, ac am hynny gwelwn faint gadarnach oedd y Grediniaeth o fywyd tragwyddol ar ôl i Dduw wneuthur yr Addewidion hyn, nac or blaen ; oblegid hyn a wnaeth ir Prif-Gristianogion er mwyn ei Crefydd ddibrisio eu hoedl a'i holl feddiannau ; dymma'r peth a wnaeth iddynt ddirodded erlyd yn llawen, a chrysfu poenau ac Angau mewn llawenydd a gorfoledd, a hynny a wnae pob math a phob maint a phob ryw o honynt, fel na welwyd o'r blaen mo'r fath effeithiau rhyfeddol erioed er pan wnaed y byd.

Q. Para yspysrwydd y mae Adgyfodiad Crist yn ei roddi ini am wirionedd a siccrwydd yr Addewidion hyn o Fywyd tragwyddol ?

A. Y mae Adgyfodiad Crist yn profi yn Eglur ei Awdurdod Dduwiol, ac mai Prophwyd ydoedd a ddanfonwyd oddiwrth Dduw, yr hwn nis gallei roi gwell tyftiolaeth o hynny, na thrwy ei gyfodi ef oddiwrth y meirw, y peth fydd mo'r briodol i'n lachawdwr nas cymmerodd un twyllwr arno eriod y fath beth mae'n rhaid or achos hwnnw i bob peth ar a ddyscodd ef fod yn wir, ac fy gyflawnir yn ddiau yr addewidion oll ar a wnaeth ef ; a chanddarfod iddo gadw ei air wrth ei gyfodi ei hun

o feirw nid oes dim achos iw anghoelio ef mewn dim arall ar a addawodd ; Gwnaeth y cyfryw Ryfeddod wrth ei gyfodi ei hun oddiwrth y meirw ac fydd gymhwysaf i'n Cadarnhau ni yn y ffydd o'n Adgyfodiad i fywyd tragwyddol ; o herwydd gan fod ganddo allu iw godi ei hun nid all fod arno ef ddim eisiau gallu i'n codi nine.

Q. Para effaith a ddylei credu anfarwoldeb yr Eneid weithio ynom, a phara ddaioni a ddylei hynny wneud ini oi fod i barhau yn dragwydd mewn byd arall ?

A. Fy ddylei wneuthur ini fod y fwy anwyl o ddaioni ein Eneidiau nag o holl elwau a maenteisiau y bywyd hwn ; yea, fy ddylei yn gwneuthur yn dra-ewyllyscar i ymadel ar pethau anwylaf ar a feddom yn y byd ymma er mwyn sicrhau ein dedwyddfyd tragwyddol ; O herwydd beth a dal ini dda'r byd hwn os collwn ein Eneidiau ; fy ddylei yn gwneud yn bŵr ddiwid, ymmhob rhai o lwybrau Duwioldeb a Rhinwedd ; Canys drwy'r moddion ar cynneddfau hyn yn unic y mae ini ddarparu ein Eneidiau i fod yn wynfydedig yn y byd a ddaw ; dylei yn gwneud yn ofalus i ochel pob mât ar bechod fel y Gelyn mwyaf i'n Gobaith am y byd a ddaw, megis ac y mae i'n heddwch on esmwythdra yn y byd ymma. Dylei ein diddyfnu ni oddiwrth garu y byd ymma yr hwn nis gwnaed eriod ar fedr ein gwneud yn gwbl ddedwydd ynddo, ac nid yw Gyfaddas i fodloni deisfyfiadau Eneidiau anfarwol. Dylei ein cynnal dan holl flinderau y bywyd hwn, gan wybod nad oes ini ymma un ddinas barhaus ond un i ddyfod yr ym yn ei ddisgwil. Dylei ein diddanu ni pan fo'm ymmron ymadel ar byd, o herwydd pan ddattodir y babell ddaiarol hon cawn dŷ nid o waith llaw, tragwyddol yn y Nefoedd.

T Gweddian

T Gweddian.

I.

HOll-alluog Dduw, yr hwn drwy dy Unig-^{Am effei-}
 anedig Fâb Iesu Grist, a orchfygaist An-^{thiau Bendi-}
 geu ac a agoraist ini borth y bywyd tragwy-^{gedig Adgy-}
 ddol; yn ufydd yr attolygaf iti megis (drwy^{fodiad Crist.}
 dy Râd yspysawl yn fy achub) yr wyt yn pe-
 ri deifysfiadau da i'm meddwl, felly drwy dy
 ddyfal gymmorth, allu o honof eu dwyn i
 berffeithrwydd Cyflawn, trwy Iesu Grist ein
 Harglwydd, yr hwn fydd yn byw ac yn teyr-
 nasu gyda thydi ar Yspryd Glân byth yn un
 Duw heb drangc na gorphen. *Amen.*

II.

DUW Fendigedig yr hwn o'th anfeidrol^{Am wneu-}
 ddaioni a roddaiſt imi Enaid anfarwol^{thur iawn}
 Cyfaddas i'th Caru di ac i'th fwynhau yn dra-^{arfer o allu-}
 gywydd; dy drugaredd ragorol oedd yn peri-^{oedd yr E-}
 imi gael fy ngosod am trefnu ymmhlith yr urdd^{naid.}
 o Greaduriaid rhesymmol, y rhai o herwydd
 eu heneidiau sy'n perthynu i'r bŷd a ddaw, fel
 y maent oblegid eu Cyrph yn perthynu i'r bŷd
 ymma. Dy ddaioni di oedd roddi imi ddeall i
 fyfyrrio ar bethau Duwiol, dy ddaioni di oedd
 roddi imi ewyllys i ddewis ac i groesawu y
 Dedwyddwch pennaf. O! Caniadha imi felly
 arferu y Doniau gwerthfawr hyn, modd y
 rhoddwyf, hwynt ar y cyfryw weithredoedd di
 bennion er mwyn pa rai a gwnaethost fi yn gy-
 frannog o honynt modd y bo i'm holl alluoedd
 i, dy Ogoneddu a'th addoli di ffynnon pob hae-
 lion, oddiwrth bwy un a derbynniasant ei de-
 chreuad, fel y gofalwyf yn fwy na dim tra
 fyddwyf byw ar y ddaiar i'm cymhwyso fy
 hun i'r dedwyddfyd hwnnw i ba un i'm gwe-
 ddus

ddus luniaist; ar hwn nis cyrredd neb ond trwy amyneddgar barhâd mewn gweithredoedd da. Na âd i helyntion y bywyd byrr truenus ansiccr hwn beri imi Esceuluso y pethau fy anweledig a thragwyddol. Na âd i wâg ymriethiad Anrhydedd a Moethau lenwi fy Enaid yr hwn a grewyd i feddiannu pethau perffecthiach a mwy bodlonol; rhoddaist i mi y siccrwydd mwyaf am fywyd tragwyddol, trwy Adgyfodiad dy Fâb Iesu oddiwrth y meirw, ac wrth hynny rhoddaist imi gyflawn fodlondeb a gallei ef gyflawni ei addewidion grafuol o'm cyfodi inne y dydd diwaethaf; Pâr i mi fyw yn wastad mewn teimlad or addewidion gwerthfawr hynny fel y gallant fy nghynnal i tan holl flinderau a chyftyddiau, fy mhereriniaeth yn y bÿd hwn; ac felly Cyssura o chryfha fi yn awr angeu fel y byddwyf yn llawen-ddarostyngedig i'm ymddartodiad, gan wybod pan ddychwelo pabell fy Nghorph ir llŵch fod gennif Dŷ, nid o waith llaw, tragwyddol yn y Nefoedd, drwy Haeddedigaethau Iesu Grist yr hwn a fy Farw tros fy meethodau i, ac a gyfododd i'm Cyflawnhau i. *Amen.*

III.

*Am ofalu
tros yr E-
naid.*

CAniadha ywchlaw pob dim imi fod yn ofalus rhag colli fy Enaid, yr hwn er nad elo yn ddim, er nad allo lai na parhau i fod, etto gall suddo i Stât ddihelp o drueni anherfynol. Na chynhwys ynte i dlysau a hudoliaethau gwenheithiol y bÿd hwn fy moddi i mewn gormodedd a moethau Cnawdol na chynwys i fath yn y bÿd, ar arfwydu fygythion neu boenau a ddichon dynnion drwg eu rhoddi arnaf, fy ngwneud fyth yn anwadal na'm dychrynnu i dorri ar fy ngwastadol uffyddod i'th orchymmynion. Na feiddiwyf byth

byth golli fy Enaid i ennill moethau neu i ochel dioddefiadau y bywyd hwn; Darperaist yn ddigon helaeth, yea, i'm gwneuthur yn ddedwydd yn y byd ymma ifod, drwy gyfreithlawn a lwfiedig feddiannu y Creaduriaid da y rhai a roddais yn fy merchen. Yr wyf yn ymwrthod, O Arglwydd, a pha bethau bynnag ar a Ennillwyf drwy golli dy ffafor di yr hwn sydd well na bywyd, ac yr wyf yn ymroi i aberthu fy esmwythdra, am Plefer a diddanwch fy meddiannau Bydol cyn a gwnelwyf ddim yn erbyn dy fodd di. Ti a obrwaist yn helaethlawn y cyfryw ddewis, a heddwch cydwybod a meddyliau tawel hyfryd, a bodlonrwydd, a darostyngiad i'th Ewyllys, ac ymddiried hollawl wrth dy Ragluniaeth, ac a Gobaith anrhaethol o fywyd tragwyddol, yr hwn a arlwyaiist i bawb ar a'th garant ac a'th ofnant di. Bydded i ddwys ystyriaeth or pethau hyn fy nghadw yn siccr ac yn ddiymmod a helaeth yngwaith yr Arglwydd yn oestadol a mi yn gwybod na bydd fy llafyr i yn ofer yn yr Arglwydd.

Amen.

P E N. XVII.

Dydd Mawrth Pasc.

Q. *PA faint dedwyddach yr y'm ni yn ei ddeall ein bod o achos Adgyfodiad ein Iachawdwr, heblaw ein bod yn gweled fod ein Eneidiau yn anfarwol?*

A. Wrth hynny y mae ini wybodaeth siccr am Adgyfodiad ein Cyrph.

Q. *Pa fodd y mae Adgyfodiad ein Iachawdwr yn arwyddocâd resymmol o'n Adgyfodiad ni?*

A. Oblegid ar ôl iddo ef addaw ein adgyfodi ni,

1 Cor. 15.
20.

ni, y mae ei adgyfodiad ei hun yn brofedigaeth eglur oi allu ef i gyflawni hynny : heblaw hyn wrth ei Adgyfodiad oddiwrth y meirw ef a wnaed yn flaen-ffrwyth y rhai a hunasant : yr hwn flaen-ffrwyth ymmhlith yr Iddewon oedd wystl ac ernes ar y Cynhaiaf i ddyfod.

Q. Pa beth a ddylem ni ei gredu am Adgyfodiad y Corph?

A. Ni ddylem gredu megis am wirionedd anghenrheidiol ddiffael, megis ar y ordeiniwyd i bob dyn farw unwaith, felly yr ordeiniwyd iddynt hefyd oll gyfodi oddiwrth y meirw, ac ail-gynnullir ei Cyrph hwynt, ar ôl ei dod i yn y bedd, ai myned yn llwch ac yn lludw y dydd diwaethaf, ac ar ail-unir hwy ai Eneidiau, ar adfywheir yr un Cyrph ar a fuafent yn fyw or blaen, a bydd yr adgyfodiad hon yn gyffredinol i bawb fel ei gilydd, i'r Cyfiawn i fwynhau bywyd tragwyddol, ac i'r anghyfiawn iw barnu i gospedigaeth dragwyddol.

Q. Pa ham a dylem ni ein Cadarnhau ein hunain mewn Crediniaeth o Adgyfodiad y Corph?

A. O herwydd y mae'n un o bwnciau mawr y Gristianogol Grefydd, er mai dymma'r achos i'r Cenhedloedd gynt, ac i'r Anffyddloniaid yrwon gan mwyaf i wadu y ffydd Gristianogol, gan gymmeryd arnynt fod yr athrawiaeth hon ynghylch peth amhosibl, os gwir fuafei hynny, llwyr anresymmol a fuafei byth geisio gan Gristianogion gredu iddi eithr nid yw'r Articl hwn yn bosibl yn unig, ond mewn rheswm y mae'n bu'r debygol ei fod, ac wrth athrawiaethau y ffydd Gristianogol nid oes yn y byd ddim siccrach.

Q. Ar bara achos yr oedd y Philosophyddion Cenhedlaidd yn meddwl fod Adgyfodiad y Corph yn beth amhosibl?

A. Oblegid

A. Oblegid ei bod yn meddwl hynny yn erbyn Cŵrs Naturiaeth, a deuai dim i fynny drachefn ar ôl ei gwbl ddiffannu ac ar adferid Corph i fywyd ar ôl iddo farw yn llwyr; ni welfant hwy erioed ddim yn y bŷd o holl Gre-aduriaid y ddaiar yn dyfod atto ei hun drachefn ar ôl iddo lwyr golli ei afel oi fywyd unwaith; ac yn wir nid oes ini fodd i ddeall wrth Oleuni Rheswm Naturiol a cyfyd Duw y meirw, oblegid gan fod hyn yn sefyll ar E-wyllys Duw, nid oes fodd i wybod hyn ond trwy ei fod ei hun wedi gweled yn dda ddatcuddio hynny, etto ar ôl ein gwneud yn gydnabyddus ar Addysc hon trwy Ddatcuddiad, mae'n amlwg nad ydyw yn cynwys dim ynddi fy wrthwynebol i Reswm da; gan nad ar allu Naturiaeth y mae pethau yn sefyll pr'u'n ai bod a wnant ai peidio, Cymmaint ac ar allu Duw.

Q. *Para Brofedigaeth y mae uniawn Reswm yn ei roddi ini am ir Corph allu cael Adgyfodiad?*

A. Nid oes un Brofedigaeth well i ddangos nad all-lai na bod Duw o anfeidrol ddonnau perffeithlawn, na thrwy ystyried y gweithredoedd a wnaeth yn ei Ddoethineb ai Allu ai ddaionus Gariad, y rhai a welwn yngweithrediad y bŷd, ar hyn y mae'n canlyn mai Duw a wnaeth y Bŷd, ac a roddais i bob Creadur fywyd ac anadl; am hynny mae'n rheswm da ini feddwl y gall y sawl a wnaeth y pethau mwyaf, yn ddiammeu wneuthur y pethau lleiaf; gan fod yn ddiammeu mo'r hawdd i Dduw adgyfodi'r Corph ar ôl ei farwolaeth, ai greu ai lunio ef ar y Cyntaf; Canys nid iw yn gofyn cymaint gallu i gyfodi Corph gwedi myned yn llwch, a chreu pob peth o ddiddim ddefnydd.

Q. Eithr onid yw amhosibl gasclu ir un lle yr un rhannau or Corph ar ôl eu gwahanu ai dosparthu, ai lluwyr lygru yn y llwch; ar ôl iddynt ymnewid yn fynych or naill beth ir llall; ac ar ôl eu gwascaru drwy aneirif ddamwyniau ymma a thraw hyd y Byd?

A. Gwir iw, fod y Cenhedloedd yn dadlu fel hyn, yn erbyn y Prif-Gristianogion, ac fel y tebygent, er mwyn gwneuthur iddynt hwy feddwl yn amgenach, a gollwng ei gafael oi ffydd am Adgyfodiad y Corph, ei harfer hwynt oedd losci cyrph y Merthyri ac yscwyd ei lludw hwynt yn yr awyr, fel y galle'r gwynt ei chwythu ef ymaith, ond mae'n Eglur mai chwedl gwan yw hwn, er maint ei lîd wrth y fail y mae yn Sefyll arno, gan mai tarddu y mae yn gyfan allan o gamgymeriaeth o Naturiaeth Duw ai Ragluniaeth, megis pe bai heb gyrredd y pethau gwaelaf, megis nas gwyddei Duw oddiwrth pob peth ar a wnaethei, ac megis nas buafent yn wastad yn ei olwg, a than ei hollawl lywodraeth; gan fod Doethineb anfeidrol yn deall y pethau faelaf, a gallu anfeidrol yn medrw trefnu pob peth yn ôl ei Ewyllys ei hun.

Q. Ond pa fodd a gall y Cyrph a ddisrodir gan y Canibaliaid, sydd arfer o fyw y rhan fwyaf ar gnawd Dynion, neu y Cyrph a fwytteir gan byscod ac a fo wedi troi i fod yn lluniaeth iddynt, ac ni hwyrach ar ôl ir Pyscod ymma gael ei bwytta gan wyr eraill, ai troi yn un ai Cyrph hwynt, pa fodd a daw y ddau hyn yn yr Adgyfodiad bob un o hyd iw Gorph ei hun?

A. Er mwyn rhoi ateb gwaftad Cyflawn ir chwedl croes ymma, rhaid ini ystyried nad ydyw Corph Dyn yn beth sy'n aros yn ei unfan yn ddiragor ac yn ddinewid, ond ei fod ef yn wastad megis ar drai a llanw; yn colli peth oi
hên

hên sylwedd ai ddefnydd, ac yn ennill rhyw faint newydd yn ei le ef. Ac nid oes neb na wyr wrth y peth y mae yn ei weled ynnddiwad fod pobl yn newid ei cyrph yn fynych. Ac nad dim llai yn eiddo gwr oedd pa gorph bynnag oedd ganddo un amfer oi oes, ar Corph a pioedd yn awr ei farwolaeth. Am hynny os cyfodir yr un sylwedd or Corph a fuasei yn ei eiddo ryw amfer oi oes, y mae iddo gymmaint hawl ar hwnnw, ai gorph ef ei hun yw, ac ar hwn oedd ganddo yn amfer ei farwolaeth hyn a ettyb yn hollawl ir chwedl traws oddiuchod, gan fod pob un or Cyrph ar a oedd yn ei eiddo, cyn ei fwytta yn ei eiddo, pob un gronyn yn gystal a hwn a fwyttawyd; ond mae rhai wedi dal fulw hefyd nad ydyw ond prin y ganfed ran or peth yr y'm yn ei fwytta yn troi i gyd-fulweddu a'n Cyrph ni; fod y rest i gŷd yn troi drachefn yn ei ôl, ir defnydd-waith cyffredin, naill ai trwy chwûs neu ryw ddirgel ymadawiad; gan hynny beth a leistr i Dduw Holl-alluog gyfodi y Corph a ddirodasei Cannibal allan o'r ddegfed ran a phedwar ugain, a ddiengasei allan o honom i ryw ran arall or bŷd. Rhai eraill i ateb ir Queftiwn caled hwn a ddywedant nad anhebig mair Defnyddiau dechreuol y rhai fy'n cynwys pob rhan a gronyn o feiliau'r Corph megis gewynau ar giau manaf, mai y rhain ei hunain ydynt y cyfan Gorph; ac nid allwn mewn gwirionedd alw'r holl bethau ar yr ŷm yn ei gymmeryd i fewn ein Cyrph er llyniaeth ini, yn rhan o hono, er ei bod yn llenwi ac yn rhythu y llestri man lle y delont, er bod y rhain cyn faned nas gwelir ymonynt, ac etto y rhai fy fwy, a rhai a craffa'r golwg ar llaw arnynt, oddiwrth y rhain y mae ei cyrchfa ai cynhaliath hwynt; meddaf o fiarad yn fanwl nid

yw rhain ran yn y bŷd o'n Corph, ac os felly y mae tra y bo yr holl deunydd dyfodiog ymma yr hwn nid yw dda i ddim ond i wneuthur ir Corph dyfu iw lawn dwf, megis yn wastad yn myned ac yn dyfod, gall y defnyddiau dechreuol fod heb ei newid un gronyn, ac wrth hyn nid all y fath beth fod yn y bŷd ac i gyrph ymgymyscu ai gilydd. Bwriadasant hefyd rhoi ateb ir *Questiwn* caled hwn, rhyw ffordd arall; fel y mae ymhob gronyn o ŷd, megis rhyw fymryn lleiaf ar a fy erioed o Eginin dechreuol, cyn lleied nas gwelir pan fo yn ei gyntaf-anedig waeledd ddim oddiwrtho, a hwn etto ei hun ydyw y cyfan dwysen pan ei delo, ac yn ei adeg ar ôl llygru y rest or gronyn, y mae'n dyfod i fynny yn amlwg ger ein bron, mewn rhith a ffyrf yden gyflawn; felly ein Corph llygredig marwol a pha un yr ymwi-scir ni yn bresennol, ni hwyrach nad yw ond megis gwisf yw throi heibio o ryw Bennaeth ddirgel yn y cyfamser, neu ryw ddefnydd anweledig yrwon a ymddengys yn yr Adgyfodiad yn ei ffyrf briodol ai wir rîth ei hun; ar ffordd ymma hefyd nid oes ffodd yn y bŷd i gyrph drwy ymgymyscu, i Rwystro i gilydd; ac yn ddiammeu, nid yn ddiachos y mae *St. Paul* yn gwneuthur defnydd, or Gyffelybiaeth hon, ac o fod Hên-Dadau'r Eglwys yn arferol o ddal ar yr un Gyffelybiaeth.

Q. Para Ystyriaethau sy'n peri ini feddwl fod Adgyfodiad y Corph yn bŷr debygol?

A. Os ystyriwn o bara ddefnyddiau a gwnaed Dynol ryw, y rhannau fy ynom, nid oes fodd ini feddwl fod y bywyd presennol yn gyfattebol in gwneuthuriad ni; Duw a wnaeth y Corph i fod yn gydymaeth in Eneidiau Ysprydol, anfarwol ni, ond oblegid byrda ein heni-oes, mewn ychydig bach o amser yr ymada-

want

want ai gilydd, fel y bo i lawer o'r Creaduriaid fy fwy digyfrif na hwynt barhau yn llawer hwy ; am hynny mae'n bŵr debygol nad y bywyd hwn yn unig sy'n perthyn i feibion Dynion, ac mai dynar achos nad yw'r Enaid yn aros dim hwy gyda'r Corph ; oblegid y deuant at ei gilydd drachefn. Ymmhellach os Ny-ni a ystyriwn ein hunain fel rhai ai dewis iddynt prun ai gwneuthur da ai drwg, ac felly yn ddarstyngedig i obrwyau neu Boenau, mae'n debygol iawn a cawn adgyfodi naill ai i fwynhau y naill neu i ddioddef y llall, o herwydd nid yw gymhwys a rhesymmol ini feddwl y bydd yr Enaid ar ei ben ei hun, naill ai yn ddedwydd ai yn druenus, Oblegid nid yw'r Gorchmynnion a roddir ini yn perthyn yn unig i'r Enaid ond i'r Corph hefyd, heb ba un ni ddichon yr Enaid na gwneuthur na dioddef dim tra bo yn y bywyd hwn, ac yno ystyriaeth y pethau oddiallan ini Cwrs Naturiol y Newidiadau sy'n y Creaduriaid, sy'n gwneud yn bŵr debygol a bydd ini adgyfodiad. Maer Dydd yn diweddu yn y Nôs, y Nôs yn dwyn y Dydd oddiarnom, ac megis yn ei gladdu ef yn ei fedd, a thrannoeth y mae'n Adgyfodi ; pan ddelo yr gaiaf mae megis yn claddu'r hêf, ar ddaiar oll yn fedd Cyffreddin i bob peth, ond pan ddelo yr Gwanwyn y mae Naturiaeth yn newid ei dull ai gwisc, yn adnewyddu ac yn blodeuo, fy gleddir yr ôd yn y llawr, ac ar ôl iddo lygru ef a adfywha, ac a amlha hefyd ; ac a feddyliwn fyth y bydd Dyn ei hun, Arglwydd y pethau hyn oll sy'n marw ac yn Adfywhau er ei fwyn ef, byth bythoedd tan rwymau a meddiant Angen. Ac er bod llawer o'r Cenhedloedd yn meddwl yn beth amhosibl adgyfodi'r Meirw, etto yr oedd rhai or rhai doethaf yn eu mysc hwy, yn tybied fod hynny

De Ver. ch.
reg. l. 2.
c. 10.

hynny nid yn Unig yn bosibl, ond yn bŵr debygol; megis Zoroaster ymmhlith a Caldeaid, Theopompus ymmhlith dilynwyr ac ycolheigion *Aristotle*, ac agos y Stoiciaid o ūn bwygilydd fel y mae *Grotius* yn rhoddi ini gyfrif o honynt.

Q. Para Brofedigaeth fydd iw chael am Adgyfodiad y Corph allan o'r Yscrethur Lân?

A. Fy ddarfu i Dduw addaw hynny yn yr Yscrethur Lân, ac a gyflawnodd ei addewid, mewn amryw siamplau ai Holl-alluog fawredd. Oblegid y gallwn ddeall fod Adgyfodiad y Corph yn beth bosibl o ran fod gallu anfeidrol yn perthyn yn ddiwahanol i un a fo'n eiddo berffeithiau annifeiriol; etto mae'n rhaid feilio ddisiomgar siccrwydd am yr Adgyfodiad ar draethawd Eglur o Ewyllys Duw, sy'n peri i hynny fôd.

Q. Para rybyddion o'r Athrawiaeth hon o Adgyfodiad y Meirw a welwn ni yn yr Hen Testament?

Chap. 19.
25, 26.

A. Fy gesclir hynny yn deg ag yn hwyllys allan o Lyfr *Job*, ac mae y Prophwyd *Daniel* yn dywedyd hynny yn Eglur, my fi a wn, medd *Iob*, fod fy mhrynnwr yn fyw ac y sai yn y diwedd ar y ddaiar ac er yn ôl fy nghroph i bryfed ddifetha, y Corph hwn, etto caf weled Duw yn fy nghawd, &c. ac mae y Prophwyd *Daniel* yn dywedyd ini a llawer o'r rhai fydd yn Cyscu yn llwch y Ddaiar a ddeffroant, rhai i fywyd tragwyddol a rhai i warth a dirmyg tragwyddol. Gwir yw, mae'r Idde-won yn deongli geiriau *Iob* i berthyn i ddedwyddwch yn y bŵd a ddaw, heb berthyn dim i'r Adgyfodiad, Oblegid nis Cyfaddent fod yr yscrethur hon yn fôn am yr addiwidedig lachawdwr; er bod yr addysc hon am yr Adgyfodiad yn Cyttuno a hên draddodiad oedd yn gyffre-

gyffredin yn ei mysc hwynt; fel y mae iw welled yn ei holl Lyfrau hwynt, ac yn enwedig allan o gyfieithiad y werse ddiwaethaf o Lyfer *Iob* ei hun, yr hon y maer Cyfieithiad Groeg yndwedyd fydd iw darllain fel hyn, felly *Iob* a fy farw yn Hên ac yn llawn o ddyddiau: Eithr y mae yn Scrifenedig a cyfyd ef drahefn gydâ yr rhai a adgyfyd yr Arglwydd; y mae rhai Esponnwyr diweddar yn deall y geiriau, am ddisgwiliad *Iob* i ddyfod i gael yr ūn mawredd bydol ac a gawsei ef or blaen; ond y mae ei Eiriau yn rhy ddwyfion ac yn rhy siccr i feddwl am y fath beth, ac yr oedd ef cymhelled oddiwrth ddisgwil hynny, ai fod yn dangos tua diwedd ei Lyfr nad oedd ganddo dim Gobaith o hono; gan fod y geiriau ynte wedi ei dwyn i mewn ar cyfryw ragymadrodd Nodedig *W.* 23, 24. a chan i fod yn gyfryw ateb Cymmwys i wrth ddywediadau ei gyfeillion, oedd yn teuru yn gyhuddol mai pechadur oedd ef ar yr achos hwn, y mae yn ei roddi ei hun ar ei Brynnwr, am yr hwn a dywed a faif ef ar y ddaiar i farnu byw a Meirw y dydd diwaethaf. Nid oes dim mwy Rhefswmol na chredu fod y geiriau hyn yn datcan yr Adgyfodiad, ac felly yr oedd *Clemens Romanus* yn *P.* 37. ei deall hwynt, un o Gyfoedion yr Apostolion, fel yr oedd llawer o Dadau'r Eglwys ar ei ôl ef, ac mewn cyffondeb ar hên Dadau yr arferir hwynt yn yr unrhyw synniad gan ein Heglwys ninnau yn Nhrefn Claddedigaeth y Marw, y mae'r Iddewon ei hunain yn wastad yn cyfaddei fod tyftiolaeth *Daniel* iw Deall am yr Adgyfodiad, ac er bod y Cenhedloedd ar *Sociniaid* yn bwrw nad yw ddim amgenach na rhybyddio ynghylch yr ymwared oddiwrth *Antiochus*. Etto beth yw hynny i bwrpas y Geriau hyn

Bywyd

Bywyd tragwyddol, a Gwarth a dirmyg tragwyddol yn Niwedd y Werse.

Q. Pa futt a bu in Iachawdwr ei hun orchfygu y Sadduceaid allan or Hén Destament y rhai nid oeddynt yn Credu fod un Adgyfodiad?

Matth. 22. 31, 32. *A.* Allan o le nodedig yn *Exodus*, ac am Adgyfodiad y meirw oni ddarlennasoch, medd ein Iachawdwr, yr hyn a ddywedwyd wrthych gan

Exod. 3. 6. Dduw, yn dywedyd, myfi yw Duw *Abraham*, Duw *Isaac*, a Duw *Iacob*; Nid yw Duw Dduw y rhai meirw, ond y rhai bŷw; A synnodd y dyrfa pan glywsant y rheswm ymma, a distawodd y *Sadduceaid*; o herwydd wrth yr Enw Duw, yr oeddynt yn deall un a wnae'r mawr ddaioni iddynt, ac o fod yn Dduw iddynt, yr oedd hynny yn arwyddocau a bendithiei ef hwy, ac ai gwobrwyai mewn modd ragorol; Nid oedd *Abraham*, *Isaac* a *Iacob* yn barod wedi derbyn yr addewidion yr oeddynt yn ei ddisgwil am hynny Duw yn chwennych fyth ei alw yn Dduw iddynt ar ôl ei marw, fydd yn addef wrth hynny fod ganddo ef ychwaneg o fendith o wobryn ghadw iddynt rhagllaw, ac os felly yr oedd, yr adgyfodei ef hwynt i fywyd arall, ymmha un a gallent i dderbyn ai fwynhau; wrth hyn mae'n ddigon Eglur fod Adgyfodiad y meirw wedi ei ddatcuddio tan y Gyfraith; Mai oddiyno yr oedd y *Phariseaid* yn deall fod y fâth beth i fôd, a

Matth. 22. 29. bôd y *Sadduceaid* y rhai a wadent hyn yn Cyfeiliorni, gan na wyddent yr Ys crythrau na gallu Duw.

Q. Para siamplau fydd yn yr Hén Destament yn gosod allan y Gwirionedd ymma?

A. Y mae tair o Ensamplau wedi bod, fydd addas i gadarnhau ein ffydd ni yn y matter ymma Duw a wrandawodd ar Lêf *Elias* tros fachgen y wraig weddw o *Sarepta* yr hwn oedd wedi

wedi marw, ac Enaid y Bachgen a ddychwe- ^{1 Bren. 17.}
lodd i mewn iddo ac efe a ddaddebrodd. Me- ^{22.}
gis a daeth *Elifens* ar ei ôl ef, yn yr unrhyw
Yspryd felly y daeth yn yr unrhyw allu; o-
blegid efe a gyfododd Fâb y *Sunnamites* o farw ^{2 Bren.}
i fyw. Ac ni fy y Nerth hwnnw farw gyd âg ^{Pen. 4.}
ef, o herwydd pan oeddynt yn claddu gwr
marw, fy fwriafant y Gwr i feddrod *Elifens*, a
phan aeth y Gwr i lawr a chyffwidd ag Ef.
cyrn *Elifens* efe a ddaddebrodd ac a gyfododd ^{2 Bren. 13;}
ar ei draed. ^{21.}

Q. Pa beth y mae'r Efengyl yn ei ddywedyd
am Adgyfodiad y Corph?

A. Y mae ein lachawdwr yn bwrw fod yr
Adgyfodiad wedi ei Ddateuddio tan y Gyfraith,
pan y mae'n ymresymmu ar *Saduceaid* y ^{Matth. 21.}
mae yn rhybyddio ei Ddyscyblion iw ofni ef ^{31, 32.}
yr hwn a ddichon ddestrywio Enaid a chorph ^{Matth. 10.}
yn Uffern. Yrwon tra bo'r Corph yn farw, ^{28.}
nis gwyr ddim oddiwrtho ei hun, ac am hyn-
ny ni chraffa Poen arno, tan ir adgyfodir ef i
fywyd, a mae'n addaw gwobr yn Adgyfodiad
y cyfiawn, ir rhai a ystyriant wrth y tlawd, ^{Luc. 14. 14.}
yr Anafus, y Crippiaid ar deilliaid: y mae'n
dywedyd yn groyw yn *Ioan*, y mae'r awr yn ^{Pen. 5. 28,}
dyfod a caiff pawb ar fydd yn y beddau gly- ^{29.}
wed ei leferydd ef, a hwy a ddeuant allan, y
rhai a wnaethant dda i Adgyfodiad y bywyd, ^{Ioan 11. 25.}
ond y rhai a wnaethant ddrwg i Adgyfodiad
barn; y mae ef yn ei alw ei hun yn Adgyfo-
diad ar bywyd; ac fy ddywedir ini yn y Dat-
cuddiad, a rhydd y Môr i fynu y meirw a fydd ^{Pen. 20. 13.}
ynddo, a marwolaeth ac Uffern a roddant i
fynu y meirw a fydd ynddynt hwythau; Ac
a bernir bob un yn ôl ei gweithredoedd, y mae
St. Paul yn ymresymmu o flaen y Cyngor am
Adgyfodiad y meirw, yn ei amddiffynniad o-
flaen *Felix* y Rhaglaw: Y mae'n professu ar ^{Act. 13. 6.}
F f gyhoedd

Pen. 24. 26. gyhoedd ei ffydd yn adgyfodiad y Meirw y Cyfiawnion ar anghyfiawnion, ac yr oedd rhai or Philosophyddion yn tybied i fôd ef yn mynegu Duwiau dieithr, am i fod yn Pregethu'r Iesu
2 Cor. 5. 10. ar Adgyfodiad iddynt. Y mae'r un Apostol yn yspysu i'r *Corinthiaid*, fod yn rhaid ini ôll ymddangos ger bron brawdle Christ; fel y derbynnio pŵb un y pethau a wnaethpwyd yn y Corph, yn ôl yr hyn a wnaeth pa un bynnag ai da ai drwg. Y mae'n dywedyd wrth y
Pen. 3. 21. *Philippiaid* a Cyfnewidia'r Arglwydd Iesu ein Cyrph gwael ni, fel y gwneler hwy yr un ffurf ai gorph gogoneddus ef. Y mae ef yn gosod allan pa fath fydd yr Adgyfodiad wrth y *Thessaloniaid*, y meirw yn Ghrist a gyfodant yn gyntaf, ac y mae'n ymreslymmu ar *Corinthiaid*
1 Epist. 4. 6. o achos siccrwydd Adgyfodiad Crist, fod ein hadgyfodiad ninneu yn anghenrheidiol hefyd. Y mae'r Scrythyrau hyn yn profi yn ddigon Eglur, fod Adgyfodiad y Corph wedi ei osod i lawr yn Bwngc anghenrheidiol on ffydd ni; er pan ddaeth y Grefyd Gristianogol i'r byd. A bod y ffyddloniaid byth yn disgwil wrthi; o herwydd oni chyfyd y meirw yr Christianogion yw'r truanaf o'r holl ddynnion.

Q. Para siamplau fydd or Gwirionedd ymma yn y Testament Newydd?

A. Y mae yr un rhyfedi; sef, tri o siamplau tan yr Efengyl fel yr oedd tan y Gyfraith. Ad-
Marc. 5. 34. *Luc. 7.* ferodd ein lachawdwr i fywydd Ferch Pennaeth y Synagog. Cymmerodd drugaredd ar y wraig weddw o *Nain* ac ef a gyfododd ei hunig fâb, o feirw; ac wedi iw Gyfaill ef *Lazarus* fod wedi marw ai gladdu bedwar diwrnod, ef ai adferodd ef drachefn i fywyd, yng wydd
Ioan 15. llawer or lldewon, y rhai pan welasant hynny a gredasant ynddo; ond beth yw'r Siamplau hyn oll iw Cyffelybu i Adgyfodiad ein lachawdwr

dwr ei hun, yr hon a amlygodd ei allu ai Ogoniant ef yn fwy na dim yn y bŷd.

Q. Pwy a gyfyd y Dydd diwaethaf?

A. Bydd yr Adgyfodiad yn gyffredin, holl ddynol ryw a fo ai Cyrph ynghadw yn y bedd, neu dan law anghau ai derbyniant hwy drachefn; fy fydd Adgyfodiad medd St. Paul yn gyftal ir Cyfiawnion ar Anghyfiawnion, y mae hyn yn Eglur yn yr Efengyl o ben bwy gilydd, wrth Y Portreud Nodedig y mae'n lachawdwr yn ei ofod ar lawr o Ddydd Farn, ac wrth y Scrythrau a henwais uchod i brofi'r Adgyfodiad.

Q. Para ansoddau manteisiol, para foddion a chynneddfau a fydd gan gyrph Cristionogion dâ yn yr Adgyfodiad?

A. Ni bydd raid ir cyrph fydd yr won yn glwyfus ac yn farwol mo'r marw mwy, ond *Luc. 20. 36.* Cyd-radd fyddant ar Angylion, parhânt fel nhwythau, yn anfarwol byth. Ac or achos hwnnw yn ddiogel oddiwrth yr holl ddamwyniau blinion sy'n ei goddiwes yn y bŷd hwn: canys os ywr wobr yn dragwyddol y mae'n rhaid iddynt hwythau barhau byth, a byw'n dragwyddol er mwyn ei derbyn hi, fy heuir mewn Llygrediaeth ac ai cyfodir mewn anllygredigaeth.

Ein cyrph ni y rhai fydd yrwon yn ddirmygus ac yn llygredig ac a ddargostyngir i *Matth. 13.* aifendid a gwrthini a gyfodir yn ogone-43. ddus ac yn bŷr ddisclair, llewyrchant fel yr haul, fy gwneur hwynt yr un ffurf a choroph gogoneddus ein lachawdwr bendigedig, y mae *Phil. 3. 21.* e'n hawdd ini gredu hyn, os ystyriwn modd y mae'r Scrythur yn crybwyll yn fynych am y Perthynasrwydd fydd rhwng Crist a phôb gwîr Gristion gan mae ef ywr Pen, a nhwythau yw'r aelodau; ar Nêrth mawr a rydd ef ar waith pan wnelo'r cyfnewidiad hwn, gan ei fod drwy

y Nerthol weithrediad, trwy'r hwn a dichon efe, iê, ddarostwng pob peth iddo ei hun; efe a heuir mewn amarch ac a gyfodir mewn gogoniant.

Datc. 14.
14.

Ein cyrph y rhai sy'rwon yn ddarostyngedig i flinder drwy lafur, i wendid a diffwrwythdra drwy gonfymfiwn a chlefydau; i amharu a gwywo drwy oedran, a gant ei cyfodi yn fywiog yn gryfion ac yn gyflym, a hwy a ddi-chont ddilin yr oen pa le bynnag yr elo; ca'nt dderbyn cymmaint o Nerth ac o gyflymder ac a wasnaetha iw cynnal hwy yn dragwydd yn yr un Stât heb fyth ddiffygio na newid ir gwaethaf; efe a heuir mewn Gwendid ac a gyfodir mewn Nerth.

Ein Cyrph y rhai fydd yr won yn byw ac yn symmud drwy ryw ysprydoliaeth gorphorol, a fyddant yr amser honno yn hollawl ymmeddiant yr yspryd Glân; a chan ei bod yrwon gan mwyaf wedi ei cymmhwyso i weithio ac i gynhyrfu yn ôl cwrs Cîg a Gwaed, ac yn dda ganddynt ywchlaw dim bob peth ai difyro yn ôl ei Naturiaeth ei hunain, ac yn gochel pob peth ai briwo ac ai blino hwynt; buddant yr amser hwnnw wedi ei gwneud cynbured na bydd ganddynt ddim gwrthwyneb i was'naethu, ein Eneidiau, eithr cymmeryd a wnânt ddifyrwch mawr yn ei ysyrdol was'naeth, ac ni byddant ddim rhwystr i'n Eneidiau mwy, fel y buont gynt ar y ddaiar, ond hoff fydd ganddynt ymddiried wrthynt, ai cydymgleddu, a gwneuthur pob peth wrth eu bôdd hwynt. Efe a heuir yn gorph anianol efe a gyfodir yn Gorph ysprydol.

Q. Para fath a fydd ar gyrph rhai annuwiol yn yr Adgyfodiad?

A. Bydd ei Cyrph hwy yn anfarwol fel y bo'nt yn addas i dderbyn y pŵer tragwyddol ar

ar a dynnafant am ei pennau, ac yn y Cyrph hyn, a dioddefaent yn oestadol, heb ei difrodi na cholli dim oi sylwedd. Ewch oddiwrthif *Matth. 25.*
 rai melltigedig ir tân tragwyddol. *41.*

Q. Beth a ddylem ni wneuthur oblegid ein bod ni yn Credu Adgyfodiad ein Cyrph?

A. Nyni a ddylem roddi parch ini ein hunain, a pheidio a halogi ein Cyrph sy Demlau ir Yspryd Glân, a gwyniau anifeilaidd, ond ei darparu hwynt drwy burdeb a Sobrwydd i gyfrannu or dedwddwch y crewyd hwy iw feddiannu; dylem gymmeryd Calon tan y trueni ar Gwendid y mae'n Cyrph ni yn ddarostyngedig iddynt yn y bywyd hwn: gan pan dderbynion hwynt drachefn, ni byddant ddarostyngedig mwy i boenau a chlefydau neu i ymddattoadiad, oblegid fy lyngcir Angeu mewn buddgoliaeth, dylem farwhau bob Melus chwantau Cnawdol, fel yr elo'n Cyrph yn hawdd ei trîn ac yn ufuddol i gynhyrifiadau'r Yspryd Glân; dylem gymmeryd cyssur hefyd oblegid hyn ar ôl marw ein Cyfeillion a'n ceraint, y rhai nid ynt wedi darfod am danynt, ond huno y marent, a hwy a ddeffroant drachefn mewn mwy o berffeithrwydd, ac mewn ychwaneg o ogoniant; Dylem ein harfogi ein hunain yn erbyn ofni Marw, gan y gwyddom yn siwr ar ôl i'n Cyrph fyned yn fryw-fwyd i bryfed, ac yn llwch i gyd, a bywheuir hwynt yn yr Adgyfodiad Cyffredin, ac a Cânt ei Newid i fôd yn gyrph gogoneddus. Ywchlaw dim, dylem or iachos ymma ein ymarferu ein hunain i gadw Cydwylbod dda, ddirwystr tuag at Dduw a Dyn; fel na fforffettiom ac na chollom yr wynfydedig anfarwoldeb sy'n perthyn ir cyfan ddyn Gorph ac Enaid, yr hon a addawodd ein Iachawdwr, bendigedig i bawb oll ar a barhant iw wasanathu ef hyd yn niwedd ei henioes.

T Gwe-

Y Gweddiau.

I.

*Am wynfy-
dedig Effe-
ithiau Ad-
gyfodiad
Christ.*

Holl-alluog Dduw yr hwn drwy dy Unig anedig Fâb Iesu Grist a orchfygaist angau ac a agoraist i ni borth y bywyd tragwyddol, yn ufydd yr attolygaf i ti, megis (drwy dy råd yspysol yn fy achub) yr wyt yn peri deifysfiadau dâ i'm meddwl, felly trwy dy ddyfal gymmorth allu o honof eu dwyn i ben dâ, trwy Iesu Grist ein Harglwydd yr hwn fydd yn byw ac yn teyrnasu gydâ thydi ar Yspryd glân, byth yn un Duw heb drangc na gorphen. *Amen.*

II.

*Proffes
ffydd Escob
Ken yn yr
adgyfodiad.*

YR wyf yn credu o Iesu Orfoleddus a cyfyd y meirw oll drwy rym dy Adgyfodiad ti, y dâ ar drwg. Cyflawn Ogoniant a fo iti trwy bwy un a llyncwy'd Angeu mewn buddugoliaeth.

Yr wyf yn credu O Iesu Holl-alluog mai trwy dy allu di a cyfyd pawb ar un Cyrph ar a oedd ganddynt ar y ddaiar, a cefcli di ei llwch gwaſcarog i'r un ffurf drachefn, yr adunir ein Eneidiau ni an Cyrph, a bernir ni Gorph ac Enaid, am y pechodau a bechasom yn y ddau, a bydd Cyrph yr Annuwolion wedi ei cymhwyso i dderbyn poenedigaeth, a chyrph y Sainc wedi newid eu hanfod ai gwneud yn Gyrph Gogoneddus anfarwol, ac anllygredig yn addas i'r Nêf, ac i'th garu a'th mwynhau di yn dragywydd, am fod wiw gennit fy ngwneuthur yn gyfrannog o'r Cyfryw Ogoniant, Myfi a'th foliannaf di ac a'th garaf byth bythoedd. *Amen.*

III. Holl-

III.

HOll-alluog Dduw Gweithredoedd pwy un *Am wyn fyddedig Adgyfodiad i fywyd tragwyddol.*
 fydd fawr rhyfeddol, ffyrdd pwy un
 fydd gyfiawn a gwir; y mae dy allu di yn an-
 feidrol, ac am hynny nid oes dim yn amhosibl
 iti; yr wyt yn lluosog o ddaioni a gwirionedd,
 ac am hynny fy gyfiawnir beth bynnag ar a
 addewiaist, Cymmhwysa a darpara si, O Ar-
 glwydd, drwy gynnorthwy dy Râs, ir bendi-
 gedig anfarwoldeb hwnnw, o Gorph ac Enaid
 a roddiaist ti iw feddiannu, gan bawb a'th of-
 nant ac a'th garant di. Byth na bo imi halo-
 gi fy nghorph drwy wyniau anifeilaidd, gan i
 ti ei ordeinio iddo fôd yn anfarwol ac yn an-
 llygredig. Na bo imi byth ddeffygio tan bwys
 fy ngwendid, am trueni presennol; ar ôl iti
 addaw yn rafusol obrwyo fy amynedd am da-
 rostyngiad i'th Ewyllys di, a chorph Gogone-
 ddus ar ba un nis craffa na phoen, na gofid, na
 chlesyd, nac ymddattodiad mwyach. O na
 bydded fy ngalar allan o fesur am fy nghyfeil-
 lion am Ceraint sy'n huno yn yr Arglwydd,
 oblegid hwy a ddeffroant yn y dydd diwaethaf,
 mewn llawer mwy o berffeithrwydd a Gogo-
 niant. Na byddwyf ddim hwy yn anesmwyth
 pan feddylwyf am farw, o achos bod marwo-
 laeth i wneuthur fy Nghorph yn llwch. Mi
 wn mai byw fy Mhrynnwr, ac a faif ar y di-
 wedd ar y ddaiar, ac er i bryfed ar ôl iddynt
 ddifetha fy nghroen, ddifetha fy nghorph,
 etto câf weled Duw yn fy nghawd. O Gwna
 ir Addewidion gwerthfawr hyn, felly weithio
 ar fy muchedd am ymarweddiad, modd y gall-
 wyf ochel y llygredigaeth fydd yn y bŷd drwy
 drachwant, ac modd y gallwyf drwy fy mhuro
 fy hun, fel yr wyt ti yn bŷr, fod yn gyfran-
 nog or Dduwiol anian yn dy nefol deyrnas
 drwy

drwy haeddedigaethau Iesu Grift fy Arglwydd
am iachawdwr. *Amen.*

P E N. XVIII.

St. Marc yr Efangylwr. Ebrill 25.

Q. *Ara wyl y mae'r Eglwys yn i Gadw heddyw?*

A. Gwyl yr Efangylwr St. Marc.

Q. *Beth yr ydych yn ei ddeall wrth y Gair Efangylwr?*

A. Gair Cyffredin oedd hwn a'r y Cyntaf i bawb a bregetheu 'r Efengyl. Ond wedi hynny, ni henwyd neb felly, ond y pedwar hynny yn unig a scrifenasant stori Buchedd a Phregethiad ein Iachawdwr Iesu Grift. Mae Efengyl pob ūn o'r pedwar hyn yn cael ei Cyfrif erioed hyd yn heddyw yn rhan o'r yscrythur lân.

Q. *Beth yr ydych yn ei ddeall wrth y Gair Efengyl?*

A. Y mae yn ateb i 'Εὐαγγέλιον yn y Groeg, yr hwn o'i gyfieuthu yw Newyddion da. Fel yr arferir y Gair i Arwyddocau yscrythur lân fe weddei fôd ynddo ddeall ymadrodd Cyffredin iawn drwy ba un, y peth sy'n arwyddocau Newidion da, a osodir i lawr i Arwyddocau Hanes neu stori Newyddion da. Megis Genedigaeth, Buchedd, Gweithredoedd, Gorchymynion, Addewidion, Marwolaeth, Adgyfodiad, a Derchafael Crist; ac o holl newyddion y bŷd, nyni y Cristianogion a ddylem edrych a'r yr rhain, yn Newyddion da o lawenydd mawr.

Q. *Para awdurdod sydd yn perthyn i'r Pedair Efangylau y rhai a wnânt ūn rhan erioed hyd yn heddyw o'r scrythur lân?*

A. Mae

A. Mae holl Eglwys Crist wedi ei derbyn hwy o'r dechreuad yn wir scrifennadau'r Apostolion, a'r Efangylwyr hynny, yn ôl henwau pwy rai y Gelwir hwynt; ac a Dystiolaethodd a traddodwyd hwynt iddi gan yr Apostolion, megis fail a Chlofn y ffydd, yr oeddynt yn cael eu Cyfrif yn scrifennau wedi ei tynnu drwy ysprydoliaeth Duw; O herwydd pa ham a Cyrche Ddiscyblion yr Apostolion, neu wir Apostolaidd Goppiau o'r Efangylau hyn i'r holl Eglwysi a droent ac a blannent hwy; yr oeddyd yn eu darllen hwy o'r dechreuad mewn pob Eglwys Gristianogol ar bob Sŵl, ac yn yr ailfed canmlwydd o oedran Crist yr oeddid yn tynny tyftiolaethau allan o honynt i Gadarn-^{Just. Mart.} hau'r ffydd, ac i Argyoeddi'r Hereticiaid.^{Apol. 2.} Ac mae hyn yn ddigon o brawf, mae Gwirwaith yr Apostolion eu hunain ydynt, a'r ūn Efangylwyr ar ôl henwau pwy rai y Gelwir hwynt, ac yn deilwng iw croesafu megis scrifennadau sicraf ein ffydd.

Q. Para gyfrif fydd gennym ni o St. Marc?

A. Diammau mai Iddewon oedd ei Dâd ai fam, ac o lwyth Lefi; Ac fy ddybygid mai felly yr oedd wrth ei laith; o herwydd ef â arferei ymadroddion yn ôl ffordd a modd yr Iddewon; ac nid yw ei Enw Rufeinaidd ef, yn peri ini feddwl dim amgenach, Oblegid arfer yr Iddewon ydoedd pan ymdeithient i wledydd dieithr, yn enwedig i Daleithiau Europêaidd yn perthyn i ymerodreth Rhufain i gymmeryd arnynt eu hunain Enw Rhufeinaidd. Efe a drôwyd gan ūn or Apostolion, maen debig iawn mai gan St. Petr i bwy ūn yr oedd yn gyfaill Oestadol yn ei holl ymdeithian, gan i was'naethu ef megis scrifennydd dano a Chyfieithydd iddo.

Q. Pa achos oedd i St. Petr geisio Cyfieithydd ?

A. Er bod gan yr Apostolion Ysrydoliaeth Dduw ; a Dawn Ieithoedd wedi i roddi iddynt, etto Deonglad Ieithoedd, Dawn oedd honno a roddwyd i rai rhagor eraill. O herwydd yn y dyddiau hynny, gan fod y Cymmanfau Christianogawl wedi eu Gwneu'd i fynw o amryw wledydd y rhai ni ddichon deall y pethau a ddywedai'r Apostolion, ac eraill wrthynt, yr oedd rhai yn medru drwy help Dduw, Ddeongli y pethau nad oedd y lleill yn eu deall, a'i hadrodd wrthynt hwy yn ei hiaith eu hunain, yn yr iaith, y ganwyd hwynt. Ac maen debig mai Dawn St. Marc ydoedd, iddo fedru deongli ymadroddion St. Petr y môdd hyn.

1 Cor. 12.
10.

1 Cor. 14.
27.

Q. I b'le y danfonwyd St. Marc i blannu'r Efydd Gristianogol ?

A. St. Petr a'i hanfonodd ef i'r Aipht, i blannu'r ffydd Gristianogol yno, ai drigfa Gyffredin oedd yn *Alexandria*, ac yn agos yno p'le y Cafodd ei weinidogaeth ef gymmaint llwyddiant, a darfod iddo ef, yn y Cyfrif y mae *Eusebius* yn ei roddi o'r peth, droi llaweroedd o wŷr ag o wragedd, nid yn unig i gyffesu'r ffydd Gristianogol, ond iw Phroffesu hefyd drwy ofal anghyffredin.

Euseb. lib. 2.
c. 15.

Q. Oedd yr Efangyl-wr hwn yn pregethu yn unlle arall ond yn *Alexandria*, a'i Chyfiniau ?

A. Troes weddi hynny tua'r Gorllewyn, a pharthau *Lybia* ac aeth drwy wledydd *Marmorica*, *Pentapolis*, ac eraill o'r frô honno. P'le e'r maint oedd Creulondeb ac Eulyn-addoliaeth y trigolion, a plannodd ef yr Efangyl, drwy ei Bregethiad a'i wrthiau, ac a'i Cadarnhâodd hwynt yn ei Proffes o honi. A phan ddycwelodd i *Alexandria* ; ef a drefnodd Helyntion yr Eglwys yn bwyllog, ac a wnaeth Escobion

er

er mwyn parhau o honynt ôl yn ôl, a fwyddogion a Bugeiliaid eraill heb law'r hain?

Q. Pa fodd y Merthyrwyd St. Marc?

A. Ynghylch y Pasc; pan oeddid yn cadw Gwiliau *Scrapis* ar ôl Cyffroi o'r bobl i Ddial parch eu Heulyn, daethant am ben St. Marc, pan oedd yn dywedyd Gwasanaeth, ac wedi rhwymo i draed ef a Churt, lluscasant ef drwy'r street, ac a'i taffasant i garchar, ple y Cafodd ef liw nôs ddiddanwch gweledigaeth nefol. Yr ail dydd darfu i'r bobl Gynddeiriog hynny adnewyddu eu Creulondeb, ac a'i trinasant, fel or blaen, nes iddynt rwygo ei gnawd ef, tan iddo golli ei waed, a llyfneirio, a marw. Y mae rhai yn dywedyd yn ychwaneg iddynt losci ei Gorph ef, a darfodd i'r Cristnogion Gadw eu Esgyrn ef a'i ludw mewn Cist a Garreg, yn agos i'r fan lle y byddai arfer o Bregethu. Ond y Cyfryw Awdwyr sy'n rhoddi Cyfrif o hyn ar nas gellir rhoddi fawr hyder arnynt, ac am hynny Gwnaed pawb a fynno, ai coelio'r hanes hon yn hollawl a'i peidio.

Q. A symmudwyd ei Esgyrn a'i ludw ef wedi hynny?

A. Hwyl a dros-glwyddwyd mewn mawr barch o *Alexandria* i *Venice*, fel y dywed rhai Awdwyr, ac er bôd achos mawr i ammau gwirionedd yr hanes hon, er hynny i'r ydys wedi i ddewis ef ei fod yn Sanct enwedigol i ofalu dros y deyrnas honno, Ac y mae yno Eglwys dêg Gyfoethog wedi ei Chodi er coffa am-dyno.

Q. Para scrifennadau a adawodd yr Efangylwr hon o'i ôl?

A. Dim ond ei Efangyl yr hon a scrifennodd a'r daer ddymuniad y Ffyddloniad yr Rhufain, y rhai, gan nad oedd ddigon ganddynt glywed St. Petr yn pregethu, a ddâer ddymunasant

Euseb. lib. 2.
c. 15.

a'r St. Marc, ei Ddiscybl ef, a'r iddo scrifennu i lawr hanes ystoraus, o'r pethau a ddywedasei ef wrthynt; yr hyn a wnaeth ef yn bur-ffyddlon, ac yn bur-grynno hefyd, ac ar ôl i St. Petr ei darllen, ef a roddes iddi Gadarnhâd drwy i Awdurdod ei hun, a hi a orchynnwyd i bobl i darllen, ar Gyhoedd yn y Cynylleidfâdedd Eglwysic: Gellir edrych arni megis traethawd ychwanegol at Efengyl St. *Matthew*; o herwydd y mae honno yn dyfod yn eglurach drwy'r goleuni y mae hon yn ei rhoddi iddi.

Q. Paham y Gelwir yr Efengyl hon yn fynych Efengyl St. Petr?

A. Nid o achos i thraddodi hi i St. Marc allan o'i enau ef yn unic, eithr yn hyttrach o herwydd ddarfod iddo ef yn fwyaf oll ei chydosod hi allan or Cyfrif yr oedd St. Petr yn arferi o'i roddi, yn ei ymadroddion wrth y bobl, ac oblegid fod St. Petr yn lwfio o honi, ac megis yn rhoddi i law wrthi.

Q. Para brawf hynod sydd o'i fod ef heb gelu dim o'r gwîr nag o gâs, nag o gariad?

A. Oblegid iddo fod cymmhelled oddiwrth gelu cwmp cywlyddus a Gwadiad St. Petr, i Athro Caredig ef, ai fod yn i adrodd o ben bwygilyd drwy ddal fulw ar ryw bethau pennodol euogaidd, nad ywr Efangylwyr eraill yn son amdanynt.

Marc. 14.
66.

Q. Beth a ddylem ni ddyscu oddiwrth Gadw'r Gwyl hon?

A. A dylei Grist'nogion da ddyscu wrth ei siampl yn gyftal ac wrth ei Athrawiaeth. A phan fo Duw yn profi ei weinidogion a dioddefiadau rhagorol, y mae 'n rhoddi yddynt Gynnorthwy, Cymmefswrol, Ac er nad oes dim tebig i oleuni'r Efengyl in cymmhwysf an-harwain i lwybrau dedwddwch, etto diam-

mau

mau ar ychwanega'n Barnedigaeth ni, oni threfawn ni ein buchedd wrth ei Reolau ef. A dylem fod yn gwbl ddiolchgar i Dduw am ddyfgu ei Eglwys drwy athrawiaeth Nefol yr Efangylwr hwn, ac i ddangos ein diolchgar synniad am y tryffor gwerthfawr hwn, drwy ddarllen ei Efengyl ef yn fynych ac yn grâff, a thrwy gredu yn ddilys y pethau, y mae ef yn eu dywedyd, fel y mwynhaom yr holl bethau a'r a bwrpasodd Dduw ini drwy ddadcu-ddiad ei Ewyllys sanctaidd.

Q. A ddylei boll Gristnogion y byd ddarllen yr yfscrythur lân?

A. Mae'r unig bwrpas ar diben o'i scrifennu nhw yn dangos hyn yn ddigon Eglur, o herwydd iddynt gynwys ammodau ein lachawriaeth gyffredin; ac oni ddown i wybod beth yw hon, ac i fyw yn addas i'n gwybodaeth, am mholibl ydyw ini fyth gael bywyd tragwyddol. Mae'n rhaid i bob aelod o'r Eglwys Gristianogol gymmeryd ei gyfarwyddid oddi wrth Byngciau y ffydd a asodir i lawr yn yr yfscrythur lân, a chan y Gorchymynion sydd yno i lunio i ymarweddiad, ac am hynny y dylei bod math a'r bobl ei darllen yn ddyfal drwy ddwys ac ammal fyfyrdod. Heblaw hyn, yr ym yn gweled mai at bawb yn gyffredin y danfonwyd y scrifennadau sanctaidd hyn. Fy bregethodd ein lachawdwr ei bregethau ef i'r bobl oll, fel i gilydd, ac yn gyftal ac iw Ddiscyblion. Darfu i'r Apostolion scrifennu eu Epistolau hwynt at yr holl Sainc, hynny yw, at bawb sy yn proffesu y ffydd Gristianogol; ac i'r Deuddeg llwyth ar wascar y rhain oedd y Cristirnogion Iddewaidd, ymma, a thraw a'r hŷd y byd. Y mae Clôd i'r Bereaid a'm chwilio'r scrythrau; Ac i Timothy am iddo er yn fachgen eu gwybod hwynt. Ac fel y maent

2 Cor. 1. 1.

1am. 1. 1.

Act. 17. 11.

2 Tim. 3.

15.

Rhuf. 1. 16. maent yn allu Duw er Iechydwriaeth, felly
2 Pet. 2. 19. gair siccr y Proyhwydi ydyw. Ac mae'r holl
 bobl yn rhwym i edrych arno mewn parch a
 gofal mawr, yn ôl y parch a'r gofol a fo gan-
 thynt i'r pethau sy'n perthyn i'w tangneddyf
 tragwyddol.

Q. Beth oedd arfer yr Iddewon a'r Brif Eglwys
 yn y peth hyn?

A. Arfer Oestadol yr Iddewon ydoedd nid
 yn unig i darllen a phregethu'r Gyfraith ar
Psal. 1. 2. bôb dydd Sabbath yn eu Synagogau; nid oedd
 neb yw gyfrif yn wr Duwiol ond a gae'r gair
 o fyfyrion yn yr unrhyw ddydd a Nôs; y Mae'r
 prif Dadau yn gofyn i'r bobl ddarllein yr y-
 scrythurau, tan y rhwymedigaeth gaethaf;
 Oblegid nid oedd dim ai Cadwei hwynt oddi-
 wrth Opiniwnau Hereticiaid a buchedd anu-
 wiol tebig i'r rhain; Ac er mwyn ei hynny
 fod Cymmerodd y Brif Eglwys ofal i gyfie-
 thu'r yscrythur lân i bob iaith, ac y mae
 hynny yn dangos yn Eglur fod yn eu brūd
 hwynt annog y ffyddloniaid o bôb Gwlad i'w
 darllain yn ddyladwy. Ac mae un peth hy-
 nod rhagorol ar gôf fyth i hyspyfu fod yr
 yscrythur yn Gyffredin i'r holl bobl. Ymlith
 dyfeisiau eraill, ar a oedd i ddiffodd y ffyd
 Cristianogol, un oedd dwyn ei Bibl oddiar y
 Crist'nogion, au llosgi hwynt; ac i'r oedd
 llawer o bob rhyw o feibion ag o ferched, ac o
 bôb Grâdd a ddewisent farw yn hyttrach nac
 ymadel a'u scrythurau sanctaidd, ar sawl a fae
 fodlon i draddodi eu llyfrau rhag eu lladd, a
 henwyd Traddod-wyr, yn nôd o anglod; y
 peth ni allasei mo'r bôd, oni bae fod yr yscry-
 thurau eu dwylo hwynt.

Q. Onid ydyw'r bobl yn arfer o wyr-droi'r Scry-
 thurau i'w defnydd eu hunain; ac oni wnaeth eu
 harfer hwynt yn gyffredin i Heresiau darddu
 allan?

A. Nid

A. Nid ydyw hyn yn dangos dim amgenach nag y gellir gwneuthur camarfer o'r pethau goreu; ac er i'r anghyfleusdra hwn ddigwyd yn nydiau St. *Petr*; etto rhag i hynny fôd, nid ydyw ef, mewn un man yn gorafyn eu darllein hwynt. Ac am Heresiaïu maent yn cael ei dechreuad y rhan fynychaf gan wŷr oddysca gwybodaeth, drwy fod arnynt eisiau Gostyngeiddrwydd iw hymddarostwng eu hunain fel y dylent i ffydd Gyffredin y Cristïanogion, a thrwy eu bod o wîr falchder yn ceisio gwneuthur rhagoriaeth rhyngddynt hwy ar rest o'r bŷd.

Q. Ond pa fodd y Gwyddoch mai Gair Duw ydyw'r Scrythur lân?

A. Y mae Awdwyr llyfrau'r yscrythur lân yn dangos yn amlwg yn ei ymadroddion, mai Duw a ddatcuddiodd yr yscrythyrau, ac oll fydd ynddynt, ac nad dŷn ai dyfeisiodd hwynt, y maent yn proffessu mai oddiwrth Dduw ei hŷn y derbyniasant yr Athrawiaeth a ddyfcent. Gelwir y gair a bregethent hwy, Gair Duw; y Dyftiolaeth a dyftiolaethent hwy, a elwir tyftiolaeth Duw; eu pregethiad hwy, Efengyl Duw. Ac fel na chamgymerai'r Apostolion yn y pethau a draddodent i eraill oddiwrth ein lachawdwr, efe a addawodd iddynt ei Ysryd Sanctaidd ef iw harwain hwy i bob gwirionedd; ac a dygei'r Ysryd Glân bob peth iw Cof hywnt ar a ddywedai wrthynt, ac felly y descynnodd yr Ysryd glân ar yr Apostolion, mewn modd rhyfeddol ar ddydd y Sŷl-Gwyn; ac mae St. *Petr*, yn dywedyd am danynt oll fel i gilydd, iddynt hwy bregethu'r Efengyl drwy yr Ysryd glân, yr hwn a ddaanfonwyd iddynt o'r Nêf y mae St. *Paul* yn dywedyd hyn yn ddwys ac yn eglur am y pethau mawr sy'n perthyn i'r Efengyl, i Dduw eu

Ioan 6.
Ath. 7. 16.
Rhuf. 10.

Thef. 2.
13.
Col. 1. 25.
1 Cor. 2. 1.

Ruf. 15. 16.
Ioan 16. 13,
14, 26.
Ath. 11. 4.

1 Pet. 1. 12.
1 Cor. 2. 10.

eu datcuddio iddynt drwy yn Yspryd. Ac ef a ddywedodd drachefn, i Dduw yspysu y ddatcuddied hon, nid iddo ef yn unig, ond i'r Apostolion ar Prophwydi trwy'r yspryd. Yrwon mai gennym dystiolaeth ddiamheuol wedi dyfod attom o oes, i oes. Ac nid oes fodd i gael mo'i gwell am ryw beth or fath yma, sef a scrifennwyd llyfrau yr yscrythur lân gan y Gwyr a dywedir eu scrifennu ganddynt ac fydd a'i henwau arnynt fyth, ac i'r Eglwys eu derbyn hwynt am Lyfrau o waith Yspryd Duw o amser i amser. Ac heblaw hyn i ddangos ymhellach fod y rhai a scrifennasant y llyfrau hynny yn storâwyr ffyddlon, ac yn dystion diamheuol; hwy a fynegasant y pethau a welsant ac a glowsant, ac a roesant gystal prawf o'u Gonestrwydd ac â alle wŷr i roddi, drwy roddi i lawr eu heinioes i sicrhau Gwirionedd y pethau a ddywedasant. Ac i ddangos nad twyllwyr oeddynt, hwy a wnaethant y Cyfryw wrthiau, a ddaethe'n dystiolaethau o'r Nêf, mai Gwyr oddiwrth Dduw oeddynt, ac ar haddent i Coelio am y pethau a ddywedent am yr hên Destament; y mae Awdwŷr y Newydd yn tyfolaethu mai oddiwrth Dduw y daeth, yn Enwedig St. Paul, yr hwn a yspysa ini fôd yr holl sctrythur wedi ei rhoddi gan ysprydolaeth Dduw, y mai llyfrau'r Hên Destament, yn cael yr enw o fôd felly, mewn modd rhagorawl.

2 Tim. 3.

18.

Q. Ymha beth y mae perffeithrwydd ag Eglurdeb yr yscrythur lân yn sefyll?

A. Yn hyn. O herwydd fod pob peth fydd anghenrheidiol ini iw wybod ac iw Gredu, iw obeithio, ac iw wneuthur er ein iechydwrïaeth yn Gynwysedig yn y llyfrau sanctaidd hynny: A bôd yno cyn eglured traethawd ynghylch y pethau Anghenrheidiol hyn, nad oes neb na ddichon

ddichon eu deall os ynhw a wnânt iawn ddefnydd o'i fynwyr au rheswm; ac os deuant a chymmwyys barodrwydd calon iw deall hwynt.

Q. A phâ barodrwydd Calon y dylem ni ddarllain yr scrythurau, y rhai ydym yn addef eu Hamdurdod Dduwiol hwynt?

A. A'r parch a'r duwiol arswyd fy ddyledus i Eiriau Duw, a'r Gostyngeddwydd a Gwyldra, drwy ystyried ein gwendid ein hunain, a pher-ffaeithrwydd Duw, a thrwy daerweddio am help Dduw. A medduliau rhyddion oddiwrth Rag-farn, ac ofer goelion oddiwrth wagedd, a rhoddi gormod hyder ar ein fynwyr ein hunain, a thrwy Galon honest, a meddylfryd Duwiol; o herwydd y sawl a wneilo Ewyllys Duw, efe a gaiff wybod am y dy-Ioan 7. 12
fceidiaeth, pa un a'i o Dduw y mae hi.

Q. Pa fodd y darllennwn y scrythur lân, iw gwneuthur yn fwyaf lleffol ini?

A. Drwy ystyried yn ofalus beth yw pwrpas awdwr pob un o'r llyfrau a pha destyn y mae'n i drîn yn bennaf, gyda'g achlysur ei scrifeniad; drwy Eglurhau lleoedd anhawdd, wrth y rhai a fo Eglurach; drwy wneuthur rhagoriaeth rhwng y scrythyrau a ddylid eu deall yn ôl synniad Natturiol y Geiriau a'r ymadroddion a osodir allan mewn cyffelybiaethau, a thrwy beidio a thynnu at y Cyffelybiaethau hyn, ond pan ddigwydd rhyw anghymmwyddra o'u deall yn eu dull priodol; drwy geisio gwybod beth oedd yr arferion Cyffredin yr amferoedd hynny, ymmha rai yr yscrifenydd hwynt, oblegid fêd llawer o ymadroddion y scrythur yn bwrw at y rheini; Nid pan fo'm yn dadlu ynghylch rhyw Gwestion, gwneuthur ūn tŷ i'r Qwestion yn achos o'n deongliad. Oblegid hyn a'i gwnae yn Rheol i ddeongli y scrythur, ac iw yn Gwestion nid Atteb

allan o'r scrythur lân. Ac heblaw hyn, drwy gymhwyso Rheolau Cyffredin i ryw gyflwrau Neulltuol: Canys amhosibl oedd i'r scrythur gyrredd at bôb Cyflwr arbennig, y rhai sy'n aneirif: Ac lle a bô ũn lle rhwystrus, nid oes dim tebig i edrych am gyfarwyddyd gan y tyfion ffyddlon, y rhai a ddyscafant wîr fynniad y scrythur lân, gan yr Awdwyr eu hunain. Heb rŷw reolau tebyg i'r rhain, nid oes fôdd i ddeall ũn mâth ar lyfr; ac i'r pwrpas hwn y mae gennym lawer o help yn ein iaith ein hunain.

T Gweddiau.

I.

*Am Ddiys-
cogrwydd
Crefydd.*

HOLL-alluog Dduw, yr hwn a ddyscaist dy sanctaidd Eglwys â nefol athrawiaeth dy Efangylwr S. Marc: dôd ti i ni râd, na byddom fel plant, ymchweledig gan bôb awel o wâg ddysceidiaeth: eithr bôd i ni yn ffyrf ymgadarnhau yngwirionedd dy lân Efangyl trwy Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

II.

*Am Dderby-
niad Gwe-
ddi.*

ARglwydd, nyni a attolygwn i ti dderbyn yn drugarog weddiau dy bobl fydd yn galw arnat: a chaniadhâ imi ddeall a gwybod yr hyn a ddylwn ei wneuthur, a chael hefyd râd a gallu yn ffyddlon i wneuthur yr unrhyw, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

III.

*Am gy-
northwy yr
yspryd Glân.*

HOLL-alluog a bŷth-fŷwiol Dduw, yr hwn wyt yn peri imi ewyllysio, a gwnethur yr hyn fydd ddâ ac yn gymmeradwy gan dy Dduwiol farwedd: Bydded dy Dadol law, mi a attolygaf i ti, bŷth arnafi: Bydded dy Yspryd glân

glân bŷth gydâ fi, ac felly tywys fi yngwybodaeth ac ufuddod dy air, môdd y gallwyf yn y diwedd fwynhâu bywyd tragywyddol, trwy haeddedigaethau Iesu Grist fy lachawdwr.
Amen.

IV.

HOLL-alluog Dduw yr hwn na adewaiſt y monom i Dywyllni ein rheswm ein huanain, in harwain ni i ddedwyddwch, ond gwedi i ddynol ryw gamgymmeryd yn anafys wrthrych eu haddoliad, ar union ffordd i'w gyflawni, a welaiſt yn dda o'th rasol ddaioni, ddatcuddio ini yn y ſcrythur lân, beth bynnag fydd anghenrheidiol ini iw gredu ac iw wneuthur er ein lechydwrriaeth tragwyddol; Caniadhâ imi drwy fawr ofal a diwidrwydd ymroi i ddarllen y llyfrau ſanctaidd hynny, Ac agor di fy llygaid fel y canfyddwyf ryfeddol bethau dy Gyfraith di. Gwna imi ei darllain hwynt, mewn Cymmaint o barch iddynt, a duwiol deimlad o honynt, ac a weddei i'th rafuſol ddirgeledigaethau; drwy ddaronſtwng fy neall yn gyfan ith Dduwiol Awdurdod; a thrwy ymrôad Calon bŷr-ddiragrith i reoli fy muchedd beunydd yn ôl rheolau dy Efengyl ſanctaidd; ac i ufyddhau ac i ddaroſtwng i'th Ewyllys di ymhob peth; Bydded i'th addewidion gwerthfawr fywiogi fy ufydd-dod, a gwna fi yn ffrwythlawn ac yn helaeth yngweithred oedd yr Arglwydd. Byded i'th fygythion ofnadwy fy arſwydo i a'm dychrynnu oddiwrth fy mhechodau, a gwneuthur imi ymadel yn ddiattreg a phôb anwiredd: A thydi, yr hwn wŷt yn gweithio ynof, i Ewyllyſſio ac i gyflawni o'th ewyllys da dy hŷn, dyſc imi ufyddhau ith holl orchymmynnion, gredu dy holl ddatcuddiadau, a Gwna fi yn Gyfrannog o'th holl addewidion

widion grafol, trwy Iesu Grist ein Harglwydd,
Amen.

P E N. XIX.

St. Philip a St. Iaco 'r Lleiaf. Mai 1.

Q. *P*ara wyl y mae 'r Eglwys yn i Gadw be-
ddyw?

A. Gwyl y ddau Apostol, St. Philip, a St.
Iago.

Q. *P*'le y Ganwyd St. Philip?

A. Yn *Bethsaida* yn *Galilea* Dinas yn sefyll
yn glân môr *Tiberias*, y'r oedd trigolion y Ddi-
nas hon tan anair mawr, mai gwaethaf ac a-
frowioccaf pobl oeddynt o holl drigolion *Pa-*
lestine.

Q. *P*aham a dewisodd ein Iachawdwr ei ddy-
scyblion, gwyr pwrpasol i droi 'r byd, allan o'r fan
ymma?

A. I wradwyddo Doethineb y doethion, ac
wrth lwyddiant y fâth foddion gwaelion, i
roddi Tystiolaeth i Dduwiolder yr Athrawi-
aeth a bregethafant.

Q. *B*eth oedd Galwedigaeth St. Philip?

A. Nid ydyw 'r Efengyl yn rhoddi dim
hanes or môdd oedd gantho ef i fyw, er tebig
iawn mae Pyscodwr oedd; Crefft gyffredin yn
y fan honno.

Q. *B*eth oedd i ragor-fraint ef yn ôl yr oedd
rhai 'n ei feddw?

A. Mai ef y Gafodd y barch o'i alw yn gyn-
taf i fod yn Ddyscybl i'n Iachawdwr Bendi-
gedig; Oblegid er ein Iachawdwr ar ôl ei ddy-
chwelyd or Anialwch, gyfarfod yn gyntaf a
St. *Andrew*, a'i frawd *Petr*, ac ymddiddan
rhyw-faint a hwynt, etto yn ddiattreg dych-
welasant

welasant at eu Galwedigaeth; a thrannoeth ac ynte'n myned trwy *Galile*, ef a Gafodd *Philip*, yr hwn a orchymmynodd ei ddilyn ef: Y geiriau hyn a arferei ef eu dywedyd yn waftad *Ioan* 1. 43. wrth ddewis ei Ddiscyblon. Yr oedd hi yn flwyddyn gyfan ar ôl hyn, cyn galw'r ddau eraill i fod yn Ddiscyblion, gwedi taffu *Ioan* i Garchar.

Q. A usyddhaodd St. Philip yn Ewyllysgar i Orchymmyn ein Harglwydd?

A. Gwnaeth: Et a ymrous iw wasnaethu ef yn ddiattreg; Er na welsei ef yr un ôi wrthiau. Ond mae'n iawn ini feddwl ei fôd ef yn gydnabyddus, A *Moses* a'r *Prophwydi*, ai fod yn edrych am y peth, yr oedd yr Iddewon yr amser hwnnw yn i ddisgwyl yn gyffredinol, yr ymddangosei'r *Messiah* allan o law; heblaw hyn, ni ddylem feddwl fod Grâs Duw mewn môdd Enwedigol yn canlyn Gorchymmyn Crist, ac yn tueddu'r fawl a alwae ef, i gredu mai ef oedd y *Messias*.

Q. Beth oedd Effaith cyntaf ei ffydd ef, neu beth a ddigwddodd iddo yn gyntaf ar ôl credu yn y Messias?

A. Parodrwydd meddwl ac Ewyllysgarwch Calon, i hyfforddio eraill yn yr ūn ffordd o ddedwddwch ac ynte; o herwydd y mae ef yn dyfod o hŷd i *Nathaniel* gŵr Parchedig, Cyfrifol, ac yn i wneuthur ef yn gydnabyddus a'r newydd da o ddarfod iddo ef gael yr hwn yr oedd *Moses* a'r *Prophwydi* wedi scrifennu am dano, Eneiniog Duw, Iachawdwr y bŷd, ac mae yn ei ddwyn ef atto.

Q. Beth a ddywedir am yr Apostol hwn yn stori'r Efengyl?

A. Ddarfod i'n Iachawdwr er mwyn treio eu ffydd ef, ofyn iddo y Qwestiwn hwnnw, beth a wnaent i gael cymmaint o fara ac a wasnaethei

- naethei i borthi y rhyfedi mawr o bobl, oedd
 Ioan 6. 5. yn ei ganlyn ef. Mai atto ef y daeth *Profeli-*
tiaid y Cenhedloed, pan oeddynt yn chwennych
 12. 21. gweled ein lachawdwr, am bwy y clywfent
 14. 8, 9. gymmaint o fôn Moliannawl; ac mai ag ef
 yr ymddiddanodd ein Harglwydd yn eu gylch
 ei hunan o flaen i Swpper-Pasc diwaethaf;
 pan y mae'n lachawdwr yn eu argyoeiddi yn
 dyner am brinder ei wybodaeth, ac ynte wedi
 bod cŷd gydag ef yn clywed ei Athrawiaethau.

Q. Ymharan o'r byd yr ydys yn meddwl a bu'r Apostol hwn yn gwasaneuthu ei swyddau Apostolaid?

A. Yn Asia uchaf, p'le a Cymmerodd ef lawer iawn o boen, i blannu'r Efengyl, ac a troes lawer yn Gristianogion, drwy ei bregethau, a'i wrthiau. Ymmhen diwaethaf o'i amser ef a ddaeth i *Hierapolis* yn *Phrygia*; Dinas Gyfoethog ac yn llawn o bobl, ac yn chwannog iawn i Eulyn-addoliaeth, ac yn enwedig i addoli Sargh neu Ddraig anferth o faint. Darfu i St. Philip drwy ei weddiau, naill ai lladd y Sargh nodedic, neu or hyn lleiaf i gyrru hi ymmaith, ac wedi hynny, darfu iddo ef drwy ymresymmu a hwynt, eu dwyn hwy ar ddeall, mo'r anweddus oedd roddi addoliad duwiol ir cyfryw wradwyddus Greaduriaid.

Q. P'le a dioddefodd ef ei Fferthyru?

A. Yn Ninas Hierapolis; o herwydd pan welodd y Llywodiaethwyr fel yr y oedd y Gristianogâwl Grefydd yn llwyddo yn eu plith, hyn a'u cyffrois hwy i dafu Philip i Garchar, ac iw ffrewyllu ef yn greulon ac wedi hynny iw lusgo ef iw ddihenydd; drwy ei Grogi ef erbyn ei wddyf, medd rhai, wrth bôst, er bod eraill yn dywedyd, iddo gael ei Groes-hoelio.

Q. A

Q. A gyfrifir St. Philip yn ũn or Apostolion Priodol?

A. Felly a dywed yr hên Dadau yn gyffre- *Euseb. lib. 3.*
din, a bôd gantho ef dair o Ferched, a darfod c. 3.
i ddwy o'r rhain barhau yn forwynion yn wa-
ftad, a marw yn *Hierapolis*; a'r drydydd, ar ôl
iddi ddilyn buchedd ysprydol iawn, a fu farw
yn *Ephesus*.

Q. Para scrifennadau a adawodd ef o'i ôl?

A. Nid adawodd ef ũn; yr Efengyl a ddy-
feisiwyd yn ei enw ef; a ofodwyd ei fyny gan y
Gnosticiaid er mwyn cynnal eu haddysc ddrwg
hwy a'u buchedd waeth.

Q. Para hanes fy gennym o St. Iaco?

A. Nid ydyw'r scriythur lân yn angenyd *Gal. i. 19.*
ũn gair, am y fan lle a ganwyd ef, Ond yno i
gelwir ef yn Frawd ein Harglwydd: Ac yn
Iosephus, gŵr Cyfarwydd iawn mewn Achau, *Antiq. Jud.*
fy gelwir ef yn eglur, ac wrth ei henw, Yn *l. 20. c. 8.*
Frawd Iesu Grift.

Q. Mewn pa synniad yr oedd St. Iaco yn Frawd i'n Iachawdwr?

A. Y mae iaith yr Iddewon nid yn unig yn
cymmeryd y Gwyr nessaf o waed tan yr Enw
o Frodyr. Ond rhai hefyd o bellach ceren-
nydd: felly os ydynt yn geraint mewn rhyw
râdd neu i gilydd, y mae hynny yn ddigon.
Ond mae'r Hên-dadau o'r Eglwys Roêg yn
enwedig, yn gwnenthur St. Iaco, ac eraill a
gyfrifid yn Frodyr ein Harglwydd yn Blant i
Iosoph o'i wraig gyntaf; ac os felly, Os gelwyd
ef yn Dâd i'n Iachawdwr, diammeu a gellid ei
Cyfrif, a'u galw nhwythau yn Frodyr iddo ef:

Q. Pa ham y gelwid y St. Iaco hwn y Lleiaf?

A. Y mae rhai yn meddwl gael o hono ef y
Cyfenw hwn, o achos nad oedd ond Gŵr o fain-
tioli bychan; i wneuthur rhagor rhyngtho ef
a St. Iaco oedd dalach Gŵr, ac yn fwy Cor-
phorol.

phorol. Ac am hynny y gelwid ef y Mwyaf; er bôd rhai eraill yn meddwl mai eu hoe-dran hwy a roddei achos ir rhagoriaeth hon. Ond ef a gafodd Enw llawer mwy parchedig oddiwrth ei Dduwioldeb a Rhinwedde ei fuchedd ef, yr hwn oedd St. Iaco y Cyfiawn, wrth ba un i'r adweinir ef fyth trwy'r holl fŷd.

Q. Beth yr ydys yn ei ddywedyd ynghylch fôd Crist wedi ymddangos iddo ef ar ei ben ei hun ar ôl i Adgyfodiad, fel a mynega St. Paul?

Hierom de *A.* Y mae St. Ierom yn dywedyd allan o E-
Scrip. Eccl. fengyl Hebræaeg y *Nazarieni*aid, i St. Iaco gymmeryd llw dybryd o'r amser hwnnw yr yfasi ef o'r Cwppan pan Ordeinwyd y Cymmun, na phrofae ef ddim bara mwy nes adgyfodi'r Arglwyd oddiwrth y meirw. I'n Harglwydd pan ymddangosodd iddo ddywedydd, moes ymma Fara a Bŵrdd, ac efe a gymmerodd y Bara, ac ai Bendithiodd, ac a'i torrodd, ac ai rhoddde i Iaco y Cyfiawn, ac a ddywedodd wrtho, fy Mrawd, Bwyta dy fâra, o herwydd Adgyfodi Mâb y Duw oddiwrth y rhai a hunafant.

Q. Beth a ddaeth o Iaco, ar ôl Derchafael ein Iachawdwr?

A. Efe a ddewiswyd yn Eſcob *Ierusalem*, medd rhai gan ein Iachawdwr cyn iddo ymmadel a'i Ddyscyblion, y mae rhai eraill yn dal, mai yr Apostolion a'i dewisafent ef; ni hwyrach ar ôl cael rhyw rybydd arbennig i wneuthur hynny, â adawsei ein Iachawdwr mae'n debig ei ôl; ond pa fodd bynnag dewiswyd ef, diammau ei fod ef yn Eſcob *Ierusalem*, *Mam* yr holl Eglwyſi eraill, ac wedi ei ddewis rhagor eraill i fod felly, o achos i fod ef yn Gâr i'n Iachawdwr, ar yr unryw achos a dewiswyd *Simeon*, i fôd yn Eſcob nessaf ar ei ôl ef, yn y lle hwnnw.

Q. Pa

Q. Pa bethau pennodol y mae'r scrythur lân yn en ddywedyd yn ei gylch ef?

*A. Ddarfod i St. Paul, ar ôl ei Droâd, ddyfod at yr Apostol ymma a rhoddi o hono iddo ef Barch y llaw uchaf. Mai iddo ef a danfonodd St. Petr y Newydd o'i ymwared rhyfeddol allan o Garchar : Ewch, mynegwch y pethau hyn i *AR. 12. 17.* Iaco, ac i'r Brodyr, hynny yw i'r holl Eglwys, Yn Enwedig St. Iaco i Hescob a'i Bugail hi.*

Q. Ymmha beth a dangosodd ef e'i ofal ai awdurdod yn fwyaf?

*A. Yn y Cyfarfod yn Ierusalem, yn yr ymyrson mawr ynghylch Rhwymedigaeth Defodau, a Ceremonïau 'r Iddewon; o hierwydd er i St. Petr agor y Matter, ac i St. Paul ymrefymu yn ei gylch; ette St. Iaco a roddes y farn *AR. 15. 13.* ddiwaethaf arno.*

Q. Beth a ddywedir am ei Dduwioldeb, a'i Dedefossiwn anghyffredin?

*A. Mai Gwr llariaidd oedd ef, ac o yspryd addfwyn, Gostyngedig; ni wnaeth ei swyddau uchel, na'i fôd yn Gâr i'n lachawdwr ymono ddim mwy derchafedig yn ei feddwl ei hûn, o herwydd yn nechreu ei Epistol, nid yw yn rhoddi dim amgenach cyfrif o hono ef ei hun na Gwnasnaethwr yr Arglwydd Iesu : yr oedd yn *Iaco 1. 1.* gymhedrol ryfeddol, nid oedd ef yn bwytta dim Cig un amser, Nid yfae na Gwîn na diod Gadarn, ac nid ae ef un amser i ymdrochi; yr oedd ef mo'r ymprydiol nad oedd ei Gorph o'r achos hwnnw ond a lliw Gwan ac yn bŵr *Epiph.* wâel, Gweddi oedd ei orchwyl oestadol ef ai ddifyrrwch hefyd, Ac wrth ei weddiau beunyddiol yr oedd i liniau ef wedi myned cyn gletted a gliniau Camel. Ac wrth weddio ar sychder mawr fe a gafodd lybyrrwch; rheolodd yr Eglwys mewn Doethineb a dyfalwch; ac a ddangosodd Gariad mawr tuag at ei Elynion,*

drwy weddio trostynt pan oedd yn ymadel a'r bŷd. Nid oedd yn unig mewn parch a chariad ym-mhlith y Cristianogion, Ond yr oedd yr Iddewon yn ei Anrhydeddu ef, o herwydd ei Rinweddau Rhagorol.

*Q. Pa fodd y bu i Elynion St. Iaco gyd-fwr-
adu i'w ddifetha ef?*

*A. Gwedi i St. Paul ochel llid yr Iddewon
drwy Appelio at Cesar, yr oeddynt yn ymroi
i ddial hynny ar St. Iaco, ond gan fethu o ho-
nynt wneuthur hynny tan lywodraeth Festus,
hwy a ofodafant ar yr un peth yn fwy llwy-
ddiannus yn amser y Rhaglaw Albinus yr
Ioseph. An-
tiq. Jud.
l. 20. c. 8. hwn a ddaeth ar ei ôl ef. Pan ymroes An-
naus yr Ievengaf yr hwn oedd Arch-offeiriad
yn y dyddiau hynny, ac o Seft y Saduceaid,
dyn creulon or anrhugarog, iw ladd ef; Cyn ir
Rhaglaw Newydd ddyfod i fewn iw le; er
mwyn i hynny fod yr ydys yn galw'r Cyngor
ar frys a'r Apostol ac eraill a gyhyddwyd am
droseddu'r Gyfraith ac am Gablu Duw?*

*Q. Pa fodd y ceisiodd y Scrifenyddion a'r Pha-
riseaid i rwydo ef?*

*A. Ceisio a wnaethont gael gantho drwy ei-
riau gwenheithgar yn y Cyfarfod hynod ar
Euseb. lib. 2.
c. 23. wiliau 'r Pasc, ddadtwylo'r bobl ynghylch yr
Iesu yr hwn a gredent hwy mai Messias ydo-
edd; Ac er mwyn iddynt ei Glywed ef yn well,
aethant ag af ir fan uchaf ar y Deml; Gan
feddwl wrth hyn i dynnu ef i wadu Christ.
Pan oedd wedi ei osod ar Binagl y Deml, lle-
farâfant wrtho fel hyn, Dywed ti ini, O Wr cy-
fiawn beth a ddylem ni ei Gredu, am Iesu
Grift yr hwn a groeshoelwyd? Ef a'i hatte-
bodd hwynt a llêf uchel, Pa ham yr ydych chwi
yr ymosyn am Iesu Fâb y Dyn? Y mae ef yn
Eistedd yn y Nêf a'r Ddeheulaw y Mawrhydi
uchod, Ac ef a ddaw drachefn yng hymmy-
lau'r*

Iau'r Nêf. Pan ddywedodd hyn, y bobl a Ogoneddafant yr Iesu Fendigedig, ac a Gyhoeddafant, *Hofannah* i Fâb *Dafydd*.

Q. Pa fodd y Merthyrwyd St. Iaco?

A. Gan nas gwnaeth mo'r peth ir oedd yr *Scrifenyddion*, a'r *Phariseaid* yn ei geisio, gwaeddafant yn ddisymmwth, fod *Iustus* ei hun wedi i hudo, ac ai tasafant bendramwnwgl, o'r lle yr oedd yn sefyll ac wedi i'r Codwm hwn i fingo yn drwm, er na laddasei mono yn lân, ennillodd gymmaint o nerth a gallu o hono i godi ar ei luniau, ac yno gweddiodd tros y rhain a fuasent mo'r greulon wrtho, A phan oedd ef yn gweddio trostynt, hwy ai llabyddi-afant ef a Chafod o Gerrig, tan na ddaeth un a tharo ei Ymenydd ef allan a phastwn Pannwr, Y mae *Epiphanius* yn dywedyd iddo farw, pan oedd yn un-mlwydd a'r bymtheg a phedwar Her. 78. ugain, ynghylch pedair blynnedd 'r ugain, ar ôl Derchafael Crist.

Q. Pa beth y mae Iosephus yn ei ddywedyd ynghylch marwolaeth St. Iaco?

A. Y mae yn bwrw mai hynny yn fwyaf peth oedd yr achos i dynnu Dial Duw, mo'r ddiattreg ar yr Iddewon, a'r peth a bryslurodd yr anrhaith gyffredin ar y Wlad a'r Genhedlaeth Iddewaid oll.

Q. Para scrifennadau a adawodd St. Iaco o'i ôl?

A. Un Epistol a scrifennodd ef at yr Iddewon wedi eu troi yn Gristianogion, ac ar wasgar ymma a thraw drwy'r bŷd: iw Cadarnhau hwynt yn erbyn yr holl brofedigaethau, oedd debyccaf i beryglu Purdeb ei ffydd, ac i sicrhau eu hamynedd hwynt a'i Cariad a Rhinweddau Cristianogol eraill ac wrth hynny, iw hwylio hwynt i barhau yn ffyddlawn hŷd y diwedd. Nid ydyw Gwŷr o ddysc yn cyfrif

mai ef iw Awdwr yr Efengyl fy'n myned tan ei Enw, ef.

Q. Beth a allwn ni ddysgu wrth gadw'r Gwyl hwn?

A. Bôd yn barod i ufyddhau i'r holl Genygyion grasol y bô Duw yn eu trefnu, ac i barattoi ein Calonnau i groesafu y nefol wirionedd i danu y Ffydd Gristianol, ymmhilth eraill, a welodd Duw yn dda, o'i rasol ragluniaeth, ei rhoddi ini; yr hwn fydd yn dangos dlêd-swydd Bugeiliaid tua'g at eu Praidd. Rhieni tua'g at eu Plant; Meistred tua'g at ei Gweinidogion; dledswydd yr holl Gristianogion mewn rhyw fefur tua'g at ei Gilydd. Proffesu'r Gwirionedd yn hû ag yn galonnog, pan alwo Duw arnom yn ei Ragluniaeth i roddi ein tystiolaeth iddo. A than ein holl ddioddefiadau i gadw meddylfryd Cristianogol, ac i ddangos ein Cariad tua'g at Offerennau ein Dioddefaint, i attal ein difyrwch yn fynych mewn Pleserau cyfreithlawn, fel y gallom ddilyn yr Apostolion Bendigedig yn rhwydd ac yn ddirwystr, yn y pethau a fo'n fwyâf gwrthwynebol i'n Nattur lygredig.

Q. Ymmba bethau y mae Hunan-ymwâd yn sefyll?

A. Mewn caeth synniad, ein chwantau pechadurus anutydd yw'r unig wrthrych i *Hunan-ymwâd* grefyddol; ac fel y Gorchymynir gan ein Iachawdwr, mae'n iawn meddwl nad yw yn arwyddocau dim amgenach nag yw'n bôd ni yn fodlon i ymwrthod a phob diddanwch daiarol in hanwyl einioes, ac i ddi-oddef y cledi mwyaf hyd farwolaeth, yn gynt nac y gwnelom ni ddim yn y gwrthwyneb i Grefydd Iesu Grist, o ferch ar y bÿd hwn nid ar un o'i feddiannau. Gan ddewis yn hytrach fel a dewisodd *Moses*, oddef adfyd gyda phobl Dduw,

Dduw, na chael mwyniant pechod tros amſer; *Heb. 11. 26.*
mewn synniad rhyddach, y mae'n cynhwys
gwadu ein tueddiadau diniwed megis moddion
anghenrheidiol, ar cyfryw Offerennau heb
pwy rai ni ddichon neb arferu y gweithredoedd
pennaf o Hunan-ymwâd.

*Q. Tan bara dermau yr Arwyddocceir y Ddyl-
ledswydd o Hunan-ymwâd yn y ſcrythur lân?*

A. Drwy ymwrthod a Thâd a Mam, drwy
gashau Gwraig a Phlant, drwy wadu Brawd a
Chwâer, drwy ymadel a chymmaint ac a fe-
ddom, drwy roddi i lawr ein Heinioes, a dwyn
y Groes. Yr hwn fydd yn caru Tâd neu Fam, *Matth. 10.*
yn fwy na myfi, medd ein Iachawdwr, nid yw ^{37.}
deilwng o honofi: Os daw neb attafi ac ni Cha-
fâo ei Dâd neu ei Fam, a'i Wraig ai Blant, a'i
Frodyr, a'i Chwiorydd, iê ai Einioes ei hun
hefyd, ni all efe fod yn Ddiscybl imi, onid *Luc. 14. 26.*
ymwrthyd a chymaint oll ac a feddo, a chafau
ei Einioes ei hun, ac oni ddwg ei Groes ni all
efe fod yn Ddiscybl imi. Dymma Reolau Doe-*W. 33, 37.*
thineb dragwyddol, oddiwrth ba rai, pa brÿd
bynnag a cyfeiliornom yr ÿm drwy fawr ffo-
ledd yn ein hymdwyo ein hunain.

*Q. Beth a arwyddocceir wrth yr Adroddiadau
dywededig?*

A. Na ddylei un ystyriaeth o Bleſer, neu o
Arſwyd Poen, ein hudo na thrwy ddifyrrwch
na dychryn, oddiwrth ddal ein gafael yn y
Ffydd, yr hon a roddwyd unwaith i'r Sainct. *Iude 3.*
Na ddylem ni mo'r ufyddhau i Orchmynnion
ein Rhieni, y sawl a haeddei fwy o'n Parch a'n
Gwafanaeth na neb yn y bÿd; pan fônt yn
wrthwynebol i Orchmynnion ein Iachawdwr;
oblegid fêd pob Awdurdod pr'un bynnag a'i
Natturiol, a'i Gwladol, ai Eglwysol a fo, iw
arferu dan Dduw, yr hwn yw ffynnon pob
Nerth a Gallu. Nid ein cariad tua'g at Wra-
gedd

gedd ein Monwes er i fod yn lwfiedig, neu ein Tynerwch naturiol, tua'g at ein plant ein hunain; an esceusoda ni os troseddwn ein Dyled-swydd; Canys os ym ni yn gwir garu Duw, ni ddylem garu ũn Creadur cymmaint ag ef. Fod yn rhaid ini ymadel a chymmaint ac a feddom yn y bŷd pan nad allwn mo'u cadw ond drwy golli Cydwybod dda, o herwydd pe gwnaem yn amgenach, colli a wnae'm yn ddiammau yr Etifeddiaeth fydd anllygredig, ddihalogedig, a diflannedig. Fod yn rhaid ymadel ac Einioes ei hun yn ddirwgnach, er cuêd ydyw, a maint yw'r gofal iw hamddiffyn, yn ôl yr addysc yr ym yn i gael oddiwrth ein Natur ein hunain, yn hyttrach, na gwadu'r Gwirionedd; o herwydd yn y cyfryw gyflwr, dymma yr unig fodd i sicrhau bendithion bywyd tragwyddol; ac er pe bae'r Boen ar Cyftydd a ofodir arnom gan ein Erlidwyr yn ail i Loesa gwradydd y Groes, etto mae'n rhaid ei dioddef yn amyneddol yn hyttrach na gwadu ein Harglwydd Bendigedig, a ddioddefodd y Gofpedigaeth wradyddus honno er ein mwyn, ac a'n gwâd ni o flaen ei Dâd, os nyni ai gwadwn ef o flaen Dynion.

Q. Ydyw'r ddyledswydd hon o Hunan-ymwâd o Rwymedigaeth anghenrheidiol?

A. Dyled-swydd fydd arnom tua'g at Dduw ydyw Crefydd, ac ni ddylei roddi lle i un math ar Orchymyn, ie rhai ein Llywodraethwyr cyfreithlon; o herwydd yr ym yn rhwymedig i ufyddhau i Dduw yn fwy nag i ddynion; A
At. 5. 29. phan gyrchir ni o flaen Brenhinoedd a Llywodraethwyr er mwyn Crist, raid ini roddi ein tyffiolaeth yn eu herbyn, o herwydd oddiwrth Dduw y maent hwy yn derbyn eu holl Awdurdod, am hynny nid oes yn eu power hwynt feistrolï y Gorchymynion, y mae ef yn ei rho-
 ddi

ddi arnom, ac os gorchfygir ni gan Ofn neu ryw Awydd fyddol, i wneuthur yn erbyn y Gwirionedd, iawn ini ddisgwyl y Farn ofnadwy, a gwedir ni gan ein Iachawdwr y Dydd mawr hwnnw, o flaen ei Dâd, yr hwn fydd yn y Nefoedd.

Q. Pa fodd y mae gwadu ein Ewyllys, a'n dymuniadau diniwed yn ein helpio ni i farwau ein trachwantau pechadurus a'n Gweithredoedd annfyddol?

A. O herwydd os gwnawn bob peth ar a geisfion hwy, ar a allom yn gyfreuthlon, hwy a ddeuant o dippin i dippin, drwy ei hîr arferu yn fwythol i ennill cymmaint o Awdurdod trofom, ac fy fydd yn anodd iawn wrthod iddynt ddim ar a ofynnant: O herwydd nid ydyw ein chwantau ni yn gwneuthur dim rhagoriaeth rhwng Mwyniant ddiniwed, ac un pechadurus; Difyrwch yn unig iw'r cwbl, y maent yn ei geisio ac yn ei ofyn; felly os pwrpâfu yr ydym eu Gorchfygu au darostwng hwynt, mewn pob gweithred bechadurus; rhaid ini gymmeryd gofal nas cynhwyson iddynt gael mo'n rhwystro na'n mastrolï mewn dim yn y byd.

Q. Pa fodd y gwelir fod y Ddyledswydd hon, o Hunan-ymwâd, yn rhesymol yn y synniad caethaf?

A. Oblegid megis yr addawodd Duw ein cynnorthwyo a'n cynnal ni ai Ysryd glân, i gyflawni y ddyledswydd galed hon; felly a gwelodd ef yn dda, roddi ini rasol ficcrwydd a gobrwy a ef yr unrhyw weithred, a Graddau uwch o ddedwddwch tragwyddol; ac nid oes dim yn fwy rhesymol, nag i ddyn ymadel a rhyw bethau mân sael am y pethau gwerthfawroccaf, a da y gwyddom nad ydyw dioddefiadau yr amfer presennol hwn yn haeddu eu cyffellybu

Rhuf. 8. 18. cyffelybu i'r Gogoniant a ddatcuddier ini. Ei Greaduriaid ef ydym, a Phryd-werth gwaed ein Iachawdwr, ac ni ddylei ddim ein hennill oddi-wrth i wasanaethu ef; ac heblaw hyn, yr Iesu bendigedig yr hwn fy'n gorchymmyn y Ddyled-swydd hon, a roddes ei hunan yn siampl fwyaf o *Hunan-ymwâd*, ar a fu erioed, a hynny o wir Drugaredd a Chariad tua'g attom ni, ac yn hollawl er mwyn ein Daioni, a'n Llefhad ein hunain.

T' Gweddiau.

I.

*I Ddilyn y
Sain.*

HOll-alluog Dduw yr hwn oi wir adnabod yw bywyd tragwyddol, Caniadha imi berffaith adnabod dy Fâb Iesu Grist, i fod yn Ffordd, yn Wirionedd ac yn Fywyd, fel gan ddilyn e-sampl dy Sanctaidd Apostolion *Philip* ac *Iaco*, a bo imi rodio yn ddyfal ar y Ffordd y fy'n arwain i fywyd tragwyddol, drwy yr unrhyw dy Fâb Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

II.

*I gynnyddu
mewn Grâs.*

ODduw grasusaf, dysc imi ufyddhau yn rhwydd i'th alwad Nefol, i ymwrando yn ofalus ag ysprydoliaethau dy Yspryd Bendigedig, i ymroddi i gredu yn hollawl yr holl Wirioneddau y rhai a dystiolaethwyd drwy Wrthiau, ac fy'n dangos o honynt eu hunain hyspyrwydd, mai oddiuchod y deuant. Ac wedi itti fel hyn oleuo fy Neall a llewyrchiad Goleuni Nefol, uniawna ac iawnhâ fy Ewyllys camwedus a thraws-dueddol, drwy wnenthur iddo ufyddhau i'th sanctaidd orchmynion, ac enynna fy holl serchau iw cadw hwynt yn dra-awyddus. Gwna fi yn awchus ag yn ddiwid i ddyscu y siwr ffordd hon i wir ddedwddwch,

ddwch, i bawb oll ac fy yn eistedd mewn ty-
wyllwch Cyfeiliorni, neu mewn Caethiwed pe-
chod. Cyfod y Prîf Yspryd o Zêl ac Awydd
gwresfog i droi Eneidiau ymmhlith y sawl fy'n
gweini wrth dy allor di. Dôd ynghalonnau y
Gwŷr Mawr Galluog ofod ymlaen bob Gwei-
thred Dduwiol ar a gymmerir mewn llaw, a
gwna i bob Cristion yn ôl ei bower ai allu,
wneuthur ei ran tua'g at gynnal y cyfryw wei-
thred dda, fel y bo i'r holl fŷd gael i oleuo a
gwybodaeth a Chariad Duw, drwy Iesu Grifft
ein Harglwydd. *Amen.*

III.

O Dduw fendigedig, yr hwn a ofodaist o'n *I Ddilyñ*
blaen Esamplau dy Sainct, fel y bo'm yn *Esampl y*
fwy hyddysc ar ein dled-fwyddau, gan eu bod *Sainct.*
hwy wedi eu Cyflawni gan wŷr o'r unrhyw
anwydau a gwendid a ni ein hunain. Arfa fi
ac ymroâd i'th gyffessu di o flaen dynion, fel
y gwnaethant hwy; na wnelwyf ddim byth yn
erbyn dy Ewyllys, o achos na Mael na Phlefer,
na chynwys chwaith i ddioddefiadau, ac Erli-
diau weithiocymhelled ar fy ofn, a'm arswyd
a pheri imi ogwyddo, na fymmud y mynryni
lleiaf oddiwrth fy nghadarn fwriad o'th wafa-
naethu, fel yn fy holl ddioddefiadau ymma ar y
ddaiar er tystiolaeth i'th wirionedd di, y go-
fodwyf fy meddwl yn ddiyscog ar y pethau
ar a ddarperaiſt i'r sawl a'th garant, ac yn
ôl Esampl dy Sainct, modd y gallwyf weddio
arnat dros y rhai a fo creulon ac anrhugarog
wrthyf, ar sawl a'm amharcho yn filen ac yn
faleus, O Iesu fendigedig, yr hwn wyt yn
sefyll ar Ddeheulaw Duw, i Gynorthwyo pawb
oll ar a ddioddefant er dy fwyn, ein unig Gy-
fryngwr a'n Dadleuwr. *Amen.*

P E N. XX.

*Derchafael ein Harglwydd Iesu Grifft.
Gwyl Symmudiol.*

Q. *P* *Ara wyl y mae'r Eglwys yn ei Gadw heddyw?*

A. Derchafael ein Iachawdwr Bendigedig i'r Nêf yn ei Nattur ddynol, a'i Eisteddiad ar Ddeheulaw Duw.

Q. *Pa bryd y derchafodd ein Iachawdwr i'r Nêf?*

At. 1. 3.

A. Deugain nhiwrnod ar ôl ei Adgyfodiad, drwy ymddangos amryw amserau iw Ddiscyblion; gan ymddiddan a hwynt a dywedyd y pethau a berthynent i Deyrnas Dduw.

Q. *Pa fodd y bu'r Derchafael?*

W. 9. 10.

A. Pan oedd yn bendithio ei Ddiscyblion, ef a dderchafodd i fynu, mewn Cwmmwl Goleudog, a nhwythau oll yn edrych yn ddyfal ar ei ôl, nes i fyned ef yn lân allan o'u golwg.

Q. *Para dystiolaeth a roddes yr Angelion pan dderchafwyd ef?*

W. 11.

A. Pan oedd yr Apostolion yn edrych ar ôl ein Iachawdwr, dau o honynt a ymddangosasant iddynt gan yspysu iddynt hwy megis ac y cymmerwyd yr Iesu hwn oddiarnynt i'r Nêf, felly y denei ef yn yr un modd gogoneddus drachefn i farnu'r Bÿd.

Q. *Oedd yn rhaid i'r Apostolion weled y Derchafael?*

A. Oedd, er mwyn sicrhau'r Gwirionedd mai felly y bu yn wir ac yn ddiau, o herwydd, er nad oedd raid mo hyn wrth ei Adgyfodiad. Canys beth bynnag a wasanaethei i brofi i fod ef yn fyw ar ôl ei farwolaeth, oedd ddigon i ddangos yn eglur ei Adgyfodiad ef, ond pan nad

nad oedd yr Apostolion iw weled ef yn ebrwydd yn y Nêf, yr oedd yn rhaid iddynt gael gwled ei Dderchafael, fel y gallent iawn dystiolaethu yn ei chylch.

Q. Paŕa brawf heblaw hwn a oedd gan yr Apostolion am Dderchafael ein Harglwydd a'n Iachawdwr.

A. Cyn y gwelfant ein Iachawdwr yn derchafu, ef a ddywedasei wrthynt i ble yr oedd yn myned, a phara Awdurdod, a Goruchafiaeth a roddid iddo, ac i hyspyfu a Derchafae ef ar Ddeheulaw Duw, addawsei ddanfôn arnynt yr Yspryd Glân mewn rhith weledig, am hynny pen dderbyniafant hwy wedi hynny yr *Ioan 14.* Arwyddion a'r Effeithiau rhyfeddol o'i fôd ef *28.* yno, yr oedd hyn yn ddigon o hyspyllrwydd, *Ioan 15.* oi fod ef wedi derchafu i'r Nêf. *26.*

Q. Oedd un siampl neu Gyffelybiaeth tan y Ddeddf i Arwyddocau Derchafael Crist?

A. Oedd. Drwy ordeinio yr Arch-offeiriad bod blwyddyn, i fyned i mewn i'r Gysfegr; yr hyn, a ddangosei yr aë Arch-offeiriad y daionus bethau a fyddent, drwy Dabernacl mwy, a pherffeithiach, nid o waith llaw, i mewn i'r Cysfegr, gan gael ini dragwyddol Ryddhâd. Ac yr oedd yr holl Iddewon yn credu fôd y *Tab. Heb. 9. 11,* bernacl yn arwyddocau y bÿd hwn, a'r Cysfegr, y Nefoedd uchaf. *12.* Am hynny megis ac yr aeth yr Arch-offeiriad drwy'r Tabernacl oll, ac yr aeth i mewn i'r Cysfegr a gwaed yr Aberthau, felly yr oedd y Messias iw Offrymmu ei hûn yn aberth, i fyned drwy holl Gynneddau y bÿd, ac a'i waed fyned i mewn i'r Nefoedd, uchaf ogoneddusaf Orfeddfaingc Mawrhydi Duw.

Q. Pa wedd a rhag-synegwyd Derchafael Crist gan y Prophwydi?

Psal. 68.

18.

A. Gan Ddafydd y Prophwyd Brenhinol fel hyn Derchefaist i'r uchelder, caeth-gludaist Gaethiwed, derbynaiast roddion i ddynion. Er bod y geiriau hyn ar y Cyntaf, yn perthpyn i Ddafydd ei hun, yn i dderchafiad i'r mynydd lle yr oedd y Deml yn sefyll, sef mynydd Sion, ar ôl gorchfygu y *Philistiaid*, etto yr oedd ganthynt brophwydol berthynasrwydd i Dderchafael ein Harglwydd bendigedig i'r Nêf. Y Gair uchelder yngenau Dafydd, yn arwyddocau'r Nêf, a ddywedyr yn fwyaf cyfaddas am *Ephes. 4. 8.* ein Gorfoleddwr ni y Messias. Ac fel hyn deallir hwy, gan St. Paul at yr *Ephesiaid*.

Q. I ba le y Derchafodd ein Iachawdwr ?

A. Ir nefoedd uchod ger bron Duw ; p'le a Derchefir ei natur ddynol ef yn llawer uwch na'r Angylion, a'r Arch-Angylion oll, ac oll Awdurdodau a Galluoedd, sef ar Ddehewlaw Duw.

Q. Beth yr ydych yn ei feddwl wrth i fôd ef yn eistedd ar Ddeheulaw Duw ?

A. Derchafiad ei natur ddynol i eithaf oruchafiaeth ac Awdurdod ger bron Duw ; y llaw ddehaw a gyfrifir yn lle mwyaf ei Barch a'i Anrhydedd, neu a geill arwyddocau ei eisteddiad yn ei brud a'i wedd ddynol ar ddeheulaw yn Orfeddfaingc ddisglair, neu'r Gogoniant Goleuol, yr hwn fydd iw gweled yn canlyn, ac yn dangos y Dduwiol bresennoldeb fôd Duw yn bresennol yn rhyw fan (mewn rhyw fodd anghyffredin, arferol arwydd ei allu, a'i Fawrhydi ef. Ac y mae'n debyg dymma'r peth a welodd St. Stephen, pan welodd Gogoniant Duw, ar Iesu yn sefyll ar Ddeheulaw Duw.

Act. 7. 55.

49.

Q. Beth a ddylem ni i Gredn am dderchafael ein Harglwydd ?

A. A bu i'r unig-anedig a thragwyddol Fâb Duw, ar ôl Adgyfodi o hono ef oddiwrth y meirw, yn yr un Enaid a chorph, ymha rai a cyfododd, drwy wir fyned o'r naill fan i'r llall, i dderchafu ei hunan oddiwrth y ddaiar lle y buasei fyw, drwy holl gaerau yr Awyr, drwy'r holl Nefol amgylchau, tan na ddaeth i Nef y nefoedd, at breffenoldeb Ogoneddufawr Mawrhydi Duw.

Q. Para lleshâd arbennig yr ydym ni yn ei dderbyn oddiwrth dderchafiad Crist i'r Nefoedd?

A. Y lleshad mawr yr ym yn ei gael oddiwrth ei Gyfryngdod ef, a'r Ddeheulaw Duw, P'le y mae ef yn Eiriolwr ac yn ddadleuwr tragwyddol trosom, i ddadleu yn ein plaid, i edrych ar ôl ein achosion, i ddangos ein eisiau, ac i Offiwn ein Gweddïau a'n herfynïau at Dduw, er mwyn ei haeddediccaf Aberth. O'r achos ymma a geill y gwîr Edifeiriol ddisgwil Maddeuant, y Cristion gwan, eithr diragrith, Nerth a Chynnorthwy, gan fod ganddynt Gyfryngwr Holl-alluog gyda'r Tâd. Y sawl sy'n diodde, a than erlid, geill y rhain ymddiriedd wrth ei Arch-offeiriad, am Ddi-ddanwch a Chynnorthwy, gan i fod yn Cyddioddef gyda'n Gwendid ni. A gaill pawb *Heb. 4. 15,* ddyfod yn hyderus at Orfedd-faingc y Grâs, *16.* fel y derbynion drugaredd, ac a Caffom râs yn Gymmorth Cyfamserol, gan fod un yn offrymmu ein Gweddïau ni at Dduw sy Ddadleuwr Holl-alluog.

Q. Para Reswm a fedrwnch i roddi pahan na dderchafodd ein Iachawdwr yngwydd yr Iddewon, er mewyn Bodlondeb hollawl iddynt hwy?

A. Nid oedd wîr anghenrhaid i neb, ond i'r sawl ar a oedd i bregethu'r Efengyl, gael yr yspysrwydd eithaf, am y Gweithredoedd a dystiolaethent. Pwrpas Duw ydoedd ddyfod

fod a'r bŷd i lechydwrïaeth ; drwy waith ffydd yr hon yw Coel-weithred ar dystiolaeth un a-rall ynghylch y cyfryw bethau nas galle bawb mo'i gweled. Ac y mae lle i ammau am y rhai a gyfrifent mai drwy allu diafol, y gwnae 'n Iachawdwr ei wrthiau, ag a gyflogasen y Milwyr i ddywedyd pan Adgyfododd, mai ei Ddiscyb-lion ai dygasent ef, a dywedaai y rhain am ei Dderchafael ef, mai rhyw wâg Ddrychiolaeth ydoedd.

Matth. 9.
34.

28. 12, 13.

Q. Beth a fyddwn ni gwell o achos derchafael ein Harglwydd ?

A. Hi a ddyle gadarnhau ein Ffydd ni, Gryffhau ein gobaith, a Derchafu ein Serchau tu'ag at y pethau sydd uchod.

Q. Pa fodd y mae 'r Derchafael yn Cadarnhau ein ffydd ni ?

A. Oblegid i fod yn profi yn helaethlawn mai oddiwrth Dduw y daeth ein Iachawdwr, ac mai Prophwyd Nefol ydoedd ; gan fôd hyn yn brawf diammheuol, na roesau Duw mo'r fath wobr werthfawr iddo, ac na chymmera-fei ymmono yngholwg dynion ir Nêf, oni bai iddo ef i ddanfôn ir bŷd, ac oni bai fôd ei gennadau ef wrth ei fôdd hefyd a phob peth ar a wnaeth erom, ac a ddywedodd wrthym. Ac nid oes ini le i ammau, nas dychwel ef i far-nu'r bŷd, ar ôl ein Iachawdwr fynegi i hunan i Dduw i Ordeinio ef, yn Farnwr byw, a Me-irw ; A chan ddarfod ir Angelion sicrhau yr un peth ; O ran nad oes dim a heuddai i gredu 'n gynt, na'r peth a ddywedir gan un a gymmerai Duw atto ei hun, mewn modd gweledig.

48. 10. 42.

Q. Pa fôdd y mae y Derchafael yn Cadarnhau ein Gobaith ni ?

A. Wrth weled yn Natur ein hunain wedi ei derchafu y modd hyn, yr y'm yn siccr a caiff llŵch

llŵch a lludw eu derchafu yno; A chan mai ein Pen ni ydyw'r Iesu Fendigedig, gallwn fel yr y'm yn aelodau o'i Gorph ef, ddisgwil ein Croesafu yn yr aneddau Nêfol hynny; p'le y mae ef yn eistedd mewn gogoniant. Gan ein bod wedi cael ei air ef am hynny yr hwn n'in ffaelia byth, oi fod ef wedi myned i ddarparu lle ini; Heb law hyn, y mae Derchafael ein Iachawdwr yn chwalu ymaith yr holl arswyddau sy'n chwannog i ddyfod arnom drwy ein gwendid Natturiol, o herwydd ar ei law ef y mae rhoddi ini bob un or rhadau sydd angenrheidiol i fywyd tragwyddol.

Q. Pa fodd y mae y Derchafael, yn derchafu ein Calonau?

A. Drwy goffau ini, mai yn y Nêf y mae'n tryffor, am hynny na ddylem ni roddi m'on ferch ar y pethau sydd ar y ddaiar. Mai'r Nêf ydyw gwîr ac union ddedwddwch Cristion, ac mai ein gwaith a'n gorchwyl pennaf yn y byd hwn, a ddylei fôd i'n Cymmhwysu a'n darparu ein hunain erbyn meddiannu'r byd a ddaw. Ac a dylem wneuthur ein goreu yn wastad i'n gwneud ein hunain yn addas i ddyfod gar bron ein Iachawdwr, i bwy un y mae arnom y dyledswyddau ar rhwymedigaethau mwyaf. Fel wrth fathru ein pechodau tan ein traed, a darostwng ein chwantau cnawdol, y gwnelom ein hymarweddiad yn gyfattebol i gyflwr ein Iachawdwr, fel y canlyno ein meddyliau ni ef, i'r fan hono, lle bû raid i olygon ei Apostolion ymadel ag ef.

Y Gweddiau.

I.

*Am Feddyl-
fryd Nefol.*

CAniadha ni attolygwn iti Holl-alluog Dduw megis ac yr y'm ni yn Credu, ddar-fod i'th unig anedig Fâb ein Harglwydd Iesu Grist dderchafael ir Nêfoedd: felly bod i nin-nau a meddylfryd ein Calon allu ymddercha-fel yno, a chyd ag ef drigo yn wastadol yr hwn sy'n byw ac yn teyrnasu gyd a thi a'r Ys-
spryd glân yn ûn Duw heb drangc na gor-phen. *Amen.*

II.

*Am Ddidd-
anwch yr
Yspryd glân.*

O Dduw, frenin y gogoniant, yr hwn a dderchafaist dy un Mâb Iesu Grist â mawr oruchafiaeth i'th deyrnas yn y nefoedd: attolwg iti na âd fi yn an-niddan, eithr dan-fon imi dy Yspryd glân i'm diddanu, a dercha fi i'r un fan lle yr aeth ein Iachawdwr Crist o'r blaen; yr hwn sydd yn byw, ac yn teyr-nasu gyda thi a'r Yspryd glân yn un Duw heb drangc na gorphen. *Amen.*

III.

*Diolch am
y Dercha-
fel.*

YMae yn gwbl addas, yn gyfiawn a'm rhw-ymedic ddylêd i yw, bob amser, ac ym-mhob lle ddiolch i'r Arglwydd Sancteiddiol Dâd, Oll-alluog Dduw, trwy dy anwyl gareddicaf Fâb Iesu Grist ein Harglwydd, yr hwn yn ôl ei anrhydeddus gyfodiad, a ymddangosodd yn eglur iw holl Apostolion ac yn ei golwg a ef-cynnodd i'r Nefoedd, i baratoi lle ini; megis ple y mae efe, yno yr escynnwm ninnau hefyd, ac y teyrnasom gydâg ef mewn gogoniant: gan hynny gyd ag Angelion, ac Arch-angelion, a chyd âg oll gwmpeni nef, y moliannwn ac y
mawr-

mawrhawn dy ogoneddus enw, gan dy folian-
nu yn wastad, a dywedyd, Sanct, Sanct, Sanct,
Arglwydd Dduw 'r lluoedd. Nêf a daiar fydd
yn llawn o'th Ogoniant, Gogoniant a fo iti, O
Arglwydd goruchaf. *Amen.*

IV.

CRedaf o Gariad Gorfoleddus, iti ar ôl dy *Escob Ken*
Orfoledd tros Angau ag uffern, dderchafu *Am ffydd i*
yn orfoleddol i'r Nêf fel y darperit drigfannau *gredu'r*
ini, ac oddiyno fel y Gorfoleddwr a rhoddit rho- *Derchafael.*
ddion dy orfoledd ini; ac uwch law dim, Dawn
dy Yspryd glân, fel yr eit i mewn i'r Cyssegr
yn Arch-offeiriad ini, i bresentio i'th Dâd yn
aberth o arogl peraid ei Groeshoeliedig Fâb,
yr unig gymmod tros Bechaduriad, am hynny
Cariad oll, Gogoniant oll, a fo iti: Gogoniant
a fo iti, O Iesu, yr hwn a adewais y bŷd ac a
dderchefais i'r Nef pan oedd yt ynghylch tair
ar ddêg ar hugain oed, i ddyscu ini yng wawr
ein blynyddoedd dibriffio 'r bŷd, pan fo'm
aplaſ iw feddiannu, ac i gadw ein llawn nerth
i'r Nêf, ac i'th gariad di.

O tydi yr hwn y mae fy enaid yn ei garu,
gan ddarfod it ymadel a'r bŷd, beth oedd yn-
ddo a heuddei ein-Cariad ni, O bydded ein
holl ferch i dderchafu ar dy ôl di, ac byth nas
dêl ar y ddaiar mwy, Canys pwy fydd gennifi
yn y nefoedd ond tydi, ac ni Ewyllyssiais a'r y
ddaiar, neb gyda thydi, *Amen.* Arglwydd
Iesu. *Amen.*

P E N. XXI.

Dydd y Sûl-Gwyn. Gwyl Symudol.

Q. *P* *Ara wyl y mae'r Eglwys yn i Gadw heddyw?*

A. Descynniad yr Yspryd glân a'r yr Apostolion mewn rhith weledig Tafodau Tanllyd, ac yn y Galluoedd rhyfeddol y rhai a roddwyd iddynt yr amser hwnnw.

Q. *Pa ham yr y'm yn galw y Gwyl hwn y Sûl-Gwyn?*

A. Un peth yw, o herwydd y Goleuni gogoneddus o'r Nêf, a ddanfonwyd y dydd heddyw ar y ddaiar gan Dâd y Goleuni; Ond yn enwedig o herwydd hwn oedd un or dyddiau pwyntiedig gan y Brîf Eglwys i Fedyddio, ar sawl a Fedyddid a ymwiscid a dillad gwynion, yn arwydd o'r purdeb Ysrydol, a dderbynient yn eu Bedydd; a'r hon yr oeddynt hwy yn rhwym i'w chadw holl ddyddiau ei bywyd.

Q. *Parai oedd yr amserau pwyntiedig i Fedyddio yn y brîf Eglwys!*

A. Ar y cyntaf y Bedyddid pawb pan gaënt gyfleusdra ac achlysur; ac ar ôl pwyntio amserau nodedig, yr oeddid yn Bedyddio Plant bychain, a rhai cleifion y naill amser fel y llall. Ond a'r ôl i Reol yr Eglwys ddechre gwaftadhau, gwneid hynny yn unig a'r ddau amserau gosodedig o'r flwyddyn, y Pasc a'r Sûl-Gwyn ac ar y dyddiau oll, sêf y dêg a deugain, sy rhyngdhynt, rhai a gyfrifrd megis yn wiliaw, ac yr oeddid yn Bedyddio drwy'r holl amser hwnnw. Heblaw y rhain y mae *Nazianzen* yn cyfrif y Dydd Gwyl Ystwyll, mae'n debig mai er coffa a'm Enedigaeth a Bedydd ein lachawdwr canys yr ydoedd y ddau hyn gynt, yn

*Tert. de
Bapt. c. 19.*

yn myned tan yr Enw hwnnw; Ond er y gallei hyn fod yn arferol mewn rhai mannau, mae lle i ammau, nad felly yr oedd yr arfer gyffredin; heb law hyn gwedi hynny fy orafynwyd hyn, ac a'i troed heibio.

Q. Pa ham yr ordeinwyd y Pasc, a'r Sŵl-gwyn i'r pŵrpas ymma?

A. Ordeinwyd y Pasc er Coffa am Farwolaeth Crist a'i Adgyfodiad, ac y mae dwy-ran yn fuchedd Gristianogol ar a arwyddocceir yn y Bedydd yn gyfattebol i'r rheini; sef marwolaeth i bechod, ac adgyfodiad i Newydddeb buchedd: Y Sŵl-Gwynn, er coffa am yr Apostolion, y rhai a fedyddwyd y pryd hynny, a'r Yspryd Glân ac a Thân, ac er coffa am y tair mil o bobl a fedyddiasant hwy eu hunain y pryd hynny; gan fod y Bedydd mewn rhyw *Mat. 3. 11.* fefur yn arwyddocau hefyd yr unthyw Gyfranniad yr Yspryd Glân i'r Apostolion. *Act. 2. 41.*

Q. Paham yr oedid y Bedydd i'r amserau gosodedig hyn?

A. Modd y cymhwysid rhai o oedran a synwyr, ar ôl i troi i'r ffydd, ac a darperid hwynt, i gael ei derbyn ar gyhoedd i'r Eglwys, drwy'r Sacrament hwn; ac o'r fath ymma yr oedd y rhan fwyaf, o'r rhai a fedyddid yn y dyddiau hynny. Er mwyn i paratoi i hyn, dyfscwyd hwy tros ennyn fawr o amser yngwyddorion y Grefydd Gristianogol, o ba achos y gelwid y sawl o chwennychent ei bedyddio y Catechumeniaid; yr oeddynt yn rhwymedig i roddi tyftiolaeth am ychwanegaid eu Gwybodaeth Gristianogol i'r Esgob neu i'r Offeiriad, y rhai a ordeinwryd i'w holi hwynt, am y Pyngciau hyn; heb law hyn, yr oedd yn rhaid iddynt roddi prawf am ei fobr a'i gweddus ymarweddiad, ac er mwyn ei darparu hwynt yn gymmwysfach i gyfrannu o fawr ddoniau y

Cyrl. praf.
Catech. I-
ren. l. 2.

c. 39.

Tertul. de
Bap. Orig.

in Leu. c.

12. S. 1.

in Rom. lib.

5. S. 3.

Cypr. Epif.
ad fidem.

Sacrament hwn, ei harfer hwy oedd, ei darparu ei hunain drwy Weddi ac Ymptyd, drwy gadw Tymmor y Grawys yn Ddefosiônol; ond a'm Blant y Ffyddloniaid, diammeu, eu bod hwy yn cael eu derbyn i'r Bedydd pan oeddynt yn fychain; fel y gwelwn allan o'r rhan fwyaf o'r Hên Dadau, sef, *Irenaus, Tertullian, Origen, a Cyprian.*

Q. Pa bryd y rhoddwyd *Donniau Rhyfeddol*, yr Ysryd glân i'r Apostolion?

A. Ar Ddydd y Sŵl-gwyn yr hwn a gadwei'r Iddewon ymhen y dengniwrnod a deugain a'r ôl y Pasc, er coffa am y Ddeddf yr hwn a roddwyd iddynt a'r fynydd *Sinai*, ac am yr amfer i gasclu ac i arwain ei Cynhaiaf hwynt.

Q. Pa beth gyntaf a ddigwyddodd i'r Apostolion, ar ôl defcyn o'r Ysryd glân arnynt hwy?

A. Hwy a ddechreuafant lefain a *Thafodau* eraill, megis y rhoddes yr Ysryd iddynt Ymadrodd. Wrth pa fodd y gallei'r Iddewon mewn un mynodyn gyhoeddi'r Grefydd yr hon a ddatcuddiafei Duw iddynt hwy, tros yr holl fyd.

Q. A ddarfu i drigolion *Ierusalem* ddal dim sulw a'r hyn?

Aff. 2. 6.

A. Do; Pan glywfant; daeth yr Iddewon a ymgynnullafei yn *Ierusalem* o bob rhan yng-hyd i'r unlle i gadw dydd y *Pentecost*, a hwy a fynwyd o herwydd bod pob un o honynt yn clywed yr Apostolion yn llefaru yn yr iaith y ganwyd hwynt.

Q. Ymma beth yr oedd yr hon Ddawn Dafodau yn sefyll?

A. Nid o'i bod yn Medru llefaru mewn lawer o leithoedd yr un amfer, oblegid fod hynny yn amhosibl; ond i bod yn llefaru mewn llawer o leithoedd heb erioed ddyscu un o honynt, hyd oni chlywodd Trigolion amryw Wledydd

W. 6.

oedd yno yn bressennoli'r amser hwnnw, ryw rai neu i gilydd o'r Apostolion, yn llefaru yn i hiaith ei hunain.

Q. Pa fodd y rhoddwyd y Rhodd hon i'r Apostolion?

A. Yn ddisymmwth y daeth Swn o'r Nêf, megis Gwynt nerthol yn rhuthro, ac a lanwodd yr holl dŷ, lle yr oeddynt yn eistedd, ac ymddangosodd iddynt Dafodau gwahanedig megis o Dân, ac efe a eisteddodd ar bob un o honynt. *Ioan 3. 8.*

Q. Pa beth y mae y Swn hon or Nêf, megis o Wynt Nerthol yn rhuthro, yn i arwyddocau ini?

A. Arwydd cymmwys ydyw o'r Yspryd glân, drwy Rym pwy un y cae'r Efengyl Lwyddiaut prysur, an-nisgwyliadwy. I hwn y Cyfflybodd ein Iachawdwr o, yn ei Ymddiddanion a Nicodemus. Ac y mae yn Arwyddocau ini fod yr un Duw yn bresennol wrth gyhoeddi yr Efengyl, a'r un Gallu ac ar oedd wrth gyhoeddiad y Ddeddf; ond nid yn yr unrhyw Foddion Ofnadwy. *Mat. 2. 2, 3.*

Q. Beth y mae Tafodau Gwahanedig megis o Dân yn i Arwyddocau ini?

A. Nid yn unig amryw ieithoedd, wedi i rhoddi yn rhyfeddol i'r Apostolion modd a gallent bregethu i amryw wledydd, ond Grymm Effeithiol a Blaenllymmrwydd eu llyferydd.

Q. Pa beth y mae'r Tafodau Tanllyd Gwahanedig hyn yn i arwyddocau, a'i bod yn eistedd ar bob un o honynt.

A. Y mae'n arwyddocau fod y Ddawn hon o Dafodau yn parhau oblegid fod yn rhaid iddynt wrthi yn wastad; ai bod yn gyffredin i'r holl Apostolion, oblegid yr oedd yn rhaid iddynt oll fod yn gyhoeddwy'r Efengyl, ac yn dystion o Adeyfyddiad ein Harglwydd; yr hwn

hwn oedd y *Rhyfeddod* mawr drwy bar' un a siccrheid yr Efengyl.

Q. Pa Sutt a gwyddoch fod y Rhyfeddod ymma yn wîr, ac nad oedd math yn y byd a'r dwyll ynddo?

A. Fôl gwnaed a'r gyhoedd yngwydd amryw Dyftion, a'r rheini hefyd yn Elynion i'r Apostolion, gan mai Discyblion oedd y rhain i'r hwn a Groeshoeliasent yn ddiweddar; rhoesant Brawf hyspysol o'r gallu Rhyfeddol hwn yngwydd lliaws mawr o bobl o amryw Wledydd, ac ymhob man lle yr aent i bregethu'r Efengyl.

Q. Onid alle'r Apostolion ymwneuthur a'i gilydd yn ddyfeisddrwg i dwyllo'r byd drwy gymmeryd arnynt wneuthur y cyfryw Rhyfeddod, ar ôl iddynt drwy Ddysg ddysfod i deall ieithoedd drwy ddarlenn llyfrau yn ddysfal?

A. Nac allent; o herwydd nid Dieithriaid oeddynt yn Ierusalem; Fy wyddid yn dda mai dilynwyr yr Iesu oeddynt; a'i Cyflwr yn waël; a'i Dygiad ei fynu yn anllythyrennog; ac nas cawsent ddim Cyfleusdra i ddysfod o hŷd i'r wybodaeth hon meŵn un modd cyffredin: Ac lle nid adweinid hwynt, yr oeddyd yn coelio ei gair mai Duw a roddasai y Rhodd hon iddynt, drwy fod y Gwrthiau y wnaent o bob math yn ei chynnal, y rhai a wnaent hwy yn gyffredin, ymmhob lle, fel i gilydd; a rhai yn enwedig o'r faith ymma, gan fod ganthynt hwy
AB. 19. 6. Allu i gyfrannu yr unrhyw Rodd i eraill drwy Arddodiad Dwylo.

Q. Onid alle'r Dawn hon o Dafodau ddysfod oddiwrth rwy Gynhyrfaad Cythreulig, neu oddiwrth Ddyn a Diod yn ei ben?

A. Gan nad peth Natturiol i Ddynion ydyw Iaith; ond peth y mae dynion yn ei linio wrth ei hewyllus: nid math yn y byd a'r dymer

dymer dafodiog neu Boethni diod gadarn, a ddichon wneuthur i ddyn lefaru mewn iaith ddieithir nas gwydde ef erioed ddim oddiwrthi, ond pe bai fodd i hynny fod, y mae'r modd yr arferodd yr Apostolion y *Ddawn* hon, a'r amser yn ddigon i brofi, nad yfed Gwin oedd yr achos, oblegid y drydydd awr o'r dydd ydoedd, amser y Gwasanaeth boreu; i ba ŷn y deuei'r Iddewon yn gyffredin ar ei cythlwm. A hwy a ymresymmasant mo'r gadarn, ac mo'r Ddiggynnwrf modd a rhoesant fodlondeb i liaws mawr o'i Gwrandawyr, mo'r drarhagorol oedd yr Athrawiaeth yr hon a draethid ganddynt; Ac mae hyn yn dangos nad oedd dim amhariaeth ar ei Rhefwm hwy; ac o fod yr un Gallu a'r un Yspryd yn parhau i aros fyth gyda hwynt; Y mae hynny yn Profi yn Eglur nad Gwaith nac Effaith rhyw Gynnwrf sydyn oedd hwn.

Q. I bara ddiben y rhoddwyd i'r Apostolion Allu y modd ymma i Lefaru mewn pob Iaith?

A. Modd y gallant danu Gwybodaeth y Grefydd Gristianogol dros y bŷd, wrth hynny y cyrheuddei'r Efengyl ymhellach mewn ychydig flynnnydoedd, nag y cyrrhauddasei hebddi, yn marn dŷn, mewn llawer o oesoedd.

Q. Oes dim cyffelybrwydd py cymmerei wyr go-nest ddiragrith arnynt geisio Troi Anffyddloniaid, a rhoe Duw iddynt ryw foddion anghyffredin i ddyfod a'r gwaith hwnnw ei ben?

A. Y mae'n abl Rheffymol ini freddwl a gwnae, ac nid y'w yn anghyttuno ac un gair o'r Scrythur lân: o herwydd fel nas gwelwn fod Doethineb Duw un amser yn afradlon i ychwanegu gweithrediadau ei Holl-alluogrwydd felly nid ydyw un amser yn brin o'r Moddion angenrheidiol na'g yn attal dim o'r
Hyspy-

Hyspyrwydd a weddei i un gael am y Gwirionedd.

Q. Para Ddoniau angbyffrenin eraill o eiddo'r Ysryd glân a roddwydd i'r Apostolion?

A. Rhoddwyd iddynt Dawn Ysrydoliaeth, drwy ba un ei dyscwyd hwynt yn gyflawn ac yn eglur mewn pob math a'r Wirionedd Nefol, drwy ddwynar gôf iddynt beth bynnag ar a ddyscfei Crist iddynt; a thrwy ei haddyscu ymhellach ymmheth bynnag ac â adawfei ef heb ei ddyscu iddynt or blaen, yn bwrposol tan na ddeuent i'w ddeall yn well; ac yr oeddynt wrth hyn yn derbyn cynnorthwy didwyll, i dreuthu'r ūn Gwirionedd yn gyfan i eraill. A rhoddywydd iddynt Ddawn Gwrthiau y modd a gallent ddatcan i eraill drwy eithaf hyspyrwydd y pethau ar a ddatcuddiafei Duw iddynt hwy.

Q. Beth yr ydych yn ei ddeall wrth Wrthiau?

A. Gweithredoedd gallu oddiuchod, na's medrwn ni roddi dim cyfrif o honynt oddiwrth Achosion Natturiol, hyspus a rhyfeddol in synwyr ni; fy ellir dywedyd fodd rhyw Effaith uwchlaw Grym a Gallu naturiaeth, pan na bo un gallu natturiol, ar a wyddem ni oddiwrtho, mewn Grym a Nerth i ddyfod ar cyfryw un i ben, nac ynddi ei hunan, na'i Moddion, na'i hamgylchiadau: ac nid ydyw hyn yn ddigon i ddangos mai gwaith yr Holl-alluog Dduw yn unig yw pob Gwrthiau; Oblegid gail Angylion drwg a da wneuthur y cyfryw bethau, ac a fon't uwch ben pob gallu Natturiol, ar a wyddom ni oddiwrtho, a'r rhai nas gwyddom ni ddim rhagoriaeth rhyngthynt ar effeithiau eraill ar a wneir drwy union allu Duw ei hunan. Ac onis bai fod Gwrthiau yn bethau teimladwy, gweledig, pa fodd y canfyddid hwynt gan y sawl a edrychei arnynt. Y
mae'n

mae'n rhaid iddynt weled rhyw newidiad yn y Gwrthrych, onid e' nis gwyddant hwy pry'n a'i Gwrthiau ydyw'r peth ja ddywedir eu bod a'i peidio.

Q. Pa bryd y mae Gwrthiau yn brawf byspus o wirionedd yr athrawiaeth, ac o'i dyfodiad oddiwrth Dduw.

A. Pan wneler i sicrhau y Cyfryw athrawiaethau ac fy' deilwng o Dduw, ac a fo'n tueddu i ychwanegu Duwioldeb, fel y mae y rhai Cristianogol oll mewn modd rhagorol, o herwydd os gwneir hwy iddwyn Eulyn-addoliaeth i fewn, neu yn gefn i annuwioldeb ac anwedd-eiddra ammucheddol mai *Moses* yn ein siarfio na wnelom gyfrif o'honynt. Ac y mae ein lachawdwr yn troi Iddewon i ystyrio Natturiaeth ei athrawiaeth ef, i Brofi nad oddiwrth Sattan y cawsei ef ei allu i wneuthur Gwrthiau. *A dy-* *Deut. 13: 1, 2, 3.*
na'r amfer yn enwedig y mae Gwrthiau yn brawf bodlonol ac anamheuol; pan fônt o'r cyfryw fâth nas gallei neb ond Duw mo'i gwneuthur, uwchlaw gallu pôb Ysryd aflan; megis rhagddywedyd digwyddiadau amhresenol, gwybod dirgelion Calonnau, cyfodi y meirw, a bwrw allan Gythreuliaid. *Matth. 12: 25, 26.*

Q. Onid ydyw anghredu'r Efengyl yn Bechod mawr, ar ôl i Dduw ei chadarnhau hi mo'r hollawol?

A. Gan fod yr Efengyl wedi i thraethu, a'i chennig mo'r helaethlawn, a chan fod y Cyfryw Ressymmau bodlonol wedi i rhoddi ar lawr i berfwadio dynion i gredu iddi, ac yw ei bod wedi ei sicrhau drwy wrthiau; o'rhai yr ŷm yn ddigon siwr, drwy Adroddiad ffyddlon; nid eill amgen na bo yn un o'r pechodau mwyaf gwrthwynebu y cyfryw oleuni mawr a gwrthod y Bendithion pennaf a'r a roddwyd erioed i ddynion. Pa fodd y diangc dynion

os esceulusant lechydwrïaeth gymmaint, yr hon wedi dechreu ei threuthu trwy'r Arglwydd a sicrhawyd ini gan y rhai ai Clowsant ef: Heb-law hyn mynegodd ein Iachawdwr yn eglur.

Marc. 16. 16. Y neb ni chredo a Gondemnir, ac a bernir hwy yn drwm yn nydd y Farn, y sawl nas derbyniant ei Air ef, yr hwn a amcanwyd er daioni anrhaethadwy iddynt, a'r hwn a gafodd cymmaint Tyftiolaeth ac Awdurdod oddiwrth Dduw y Tâd.

Ioan 12. 48. *Q. Beth ydyw donniau cyffredin yr Yspryd glân, y rhai fy'n perthyn i bob Cristion drwy'r holl oesoedd hyd yn nivedd y byd?*

A. Yr holl Gymmorth a Chynnorthwy a fo rhaid ini wrthynt i gyflawni yr ammodau a'r ba rai y mae'n lechydwrïaeth yn sefyll; un ydyw, Goleuo ein deall pan fo'm yn ddyfal ac yn ddiragrith yn ymorol a'r ôl Gwirionedd Nefol; un arall yw, Cynhyrfu ein ewyllys i wneuthur y peth fy' ddâ, a Chryffhau ein hymgais Egniol ar ei ôl: wrth hyn mae dawn yr Yspryd glân yn y synniad ymma, yn arwyddocau ei dirgfa Oestadol ef yn eneidiau Gwyr Duwiol: mai ef yw Awdwr bywyd ysprydol iddynt hwy, ac yn rhoddi cynnorthwy Hollalluog iddynt mewn pob peth a'r fy'n perthyn i Ufyddod a Duwioldeb.

Q. Pa fodd y mae ini ddysod o hyd i'r doniau cyffredin hyn o eiddo'r Yspryd glân?

A. Drwy arferu'r moddion hynny yn gyfan ar a Ordeinwyd gan Dduw, ar y meder hwnnw, y rhai am hynny a elwir, moddion o Râs, megis gweddi ostyngedig, ddiragrith wrefog: Cymmeryd y Cymmun yn fynych ac yn ddefosiônol, darllain a gwrando gair Sanctaidd Duw; a thrwy arferu'r moddion eraill fy gyffelybol oll i ennill y Rhadau hynny yr y'm yn ei erfyn oddiar ei law ef, a hyn i gyd fel aelodau

1ac. 1. 5.

Luc. 11. 13.

Iodau ufyddol yr Eglwys Gatholic i bara un yn unig yr addawodd Crist Ddoniau ac Ysprydoliaethau ei Ysryd ef.

Q. Beth a ddylem ni ddysgu oddiwrth Gadw'r Gwyl hwn?

A. Diolch i Dduw am y doniau rhyfeddol hynny a roddes ef i'r Apostolion i'w cymmhwyso hwynt i droi'r bŷd, ac i ysprydoli Awdwyr sanctaidd yr yserythur lân, drwy ba foddion a roddes ef cyn helaethed tystiolaeth o wirionedd ein Crefydd ni, a chyn sicced fail Ffydd. Byw yn ôl Gorchymmynion sanctaidd yr Efyngyl honno, ar a dderbyniodd dystiolaeth fy' mo'r deilwng ei chredu, gweddio ar Dduw yn ddwys ac yn ddyfal am Roddiad ei Ysryd Glân ef, fydd mo'r anghenrhaid ini wrthi i'n nerthu ni i redeg ffyrdd ei Orchmynion ef, ar hon y mae Duw yn barod i'w chyfrannu a'r ein Gweddiau taerion yn bodloni ein hunain, tan ein holl gledi yn ein milwriaeth Gristianogol, pr'u'n bynnag ai oddiwrth ein gwendid ein hunain y bo yn dyfod, neu oddiwrth allu ein Gelynion ysrydol; drwy ystyrio mai mwy yw'r hwn fydd ynom ni, na'r hwn fydd yn y *Ioan 4. 4.* bŷd; ac a gallom bob peth trwy Grist, yr hwn fydd yn ein nerthu ni. Cyfaddei mai *Phil. 4. 14.* oddiwrth yr Ysryd Glân, yr y'm yn derbyn pob peth da ar fydd ynom, nid dim amgen y Perffeithiau a'r Galluoedd yr ym yn eu mwynhau, o herwydd ei Râd-ddonniau ef ydynt oll; ac i wneuthur defnydd o honynt er lleshâd i'n Cymmydogion, oblegid i'r pwrpas hwnnw y rhoddwyd hwynt ini, fel y gwnaem ddaioni a hwynt a'r gorau o honynt.

Q. Beth yr ydych yn ei ddeall wrth yr Ysryd Glân, neu'r Ysryd Sanctaidd?

A. Y trydydd Person o'r Drindod addoleddicaf, nid yr un Person a'r Tâd, na'r Mâb,

ond yn deilliaw yn dragwyddol oddiwrth y
Rhuf. 8. 9. ddau ; yr hwn a elwir yn Yspryd Crist, ac yn
1 Pet. 1. 11. Yspryd y Mâb, yn gystal a'r Tâd ar un syl-
Gal. 4. 6. wedd Dduwiol a hwy ; Glân a sanctaidd o ho-
 no ei hunan oblegid ei Natturiaeth Dduwiol ; o
 herwydd, gan fod y Mâb wedi ei genhedlu gan
 y Tâd felly, fel y bo'n un Duw ag ef, yr un
 modd yr Yspryd glân a ddeillia oddiwrth y
 Tâd a'r Mâb, fel y bo'n un Duw a nhwy-
 thau.

Q. Beth ydym swydd arbennig, yr Yspryd glân?

A. Sancteiddio ac adnewyddu ein Natturiaeth lygrrdig a'i dychwelyd i'w phrif Berffeithrwyd a'i Goruchafiaeth. Canys gan ammhofibl ydyw heb sancteiddrwydd ryngu bôdd i Dduw, neu ddyfod o hyd i'r cyfryw dedwddwch yr hwn sydd i'w gael trwy ei fwynhau ef, a chan fod breuolder a Gwendid yn gystal a llygredi-gaeth ein natur ni yn gymmaint, nas gallwn o honom ein hunain mo gyflawni'r gwaith anferth hwn ; fy welodd Duw yn dda ganiadhau ini ei Yspryd glân, i fod yn Awdwr o bob sancteddrwydd eneidol, ac yn Dechreuidd ein bywyd ysprydol ; ac wrth hyn yr yspryd bendedigedig hwn yw ef, fy'n rhoddi eglurhâd i'n Ffyd, Zêl i'n Cariad, a nerth a gallu i'n Rhadau.

Q. Pa bryd a gellir dywedyd fod yr Yspryd Glân yn rhoddi Eglurhad i'n ffydd ni ?

A. Nid yn unic pan fo yn dadtcuddio ini E-wyllys Duw, yr hwn y mae wedi ei osod allan, yn yr yscrythur lân ; ond pan fo yn goleuo ein Calonau ynom ac yn eutueddu hwynt i ufyddod Ffyd drwy ba un yr y'm yn rhoddi ein Crediniaeth gadarn i'r Gwirioneddau hynny, y rhai nad ŷnt i ddyn anianol cnawdol, onid gwir ynfydrwydd. Pan fo'n Crediniaeth ymbyngiau'n crefydd yn ddigon bywiog a chadarn, i
 reoli

reoli ein ymarweddiad ac i dymmheru ein buchedd. Pan fo poenau'r Colledigion yn peri ini arfwydo ei canlyn hwy yn eu pechodau, y rhai ai tynnodd hwynt i'r holl drueni hynny pan wnelont ini ymegnio yn erbyn pob Profe-digaeth, i ochel y perigl o fod mewn poenau fel nhwythau; pan fo Gogoniant y Sainct yn ein preswaedio i ddilin eu bucheddau y rhai ai derchafasant hwy i'r cyfryw ddedwyddfyd: Pan fo'n gobaith o weled Duw yn ein puro ni, fel y mae ynte, yn bŵr, drwy geisio pob achlysur a chyfleusdra i gwellhau a'w ymendio ein hunain, a thrwy wneuthur hynny yn orchwyl pennaf ini, sef, Gweithio allan ein lechydwriaeth.

Q. Pa bryd a gellir dywedyd fod yr Yspryd Glân, yn ychwanegu Zél at ein Cariad ni?

A. Nid yn unig pan fae'm drwy gariad Duw yn siwr o gyflawni ein Dyledswyddau ein hunain, ond yn hytrach pan i'n gwneio yn ddyfal i dynu'r holl fyd tan yr unrhyw ysprydoliaeth nefol a ninneu, ac fel y delo ein Cymmydog yn addas i dderbyn Trugaredd dragwyddol. Pan fo Dallineb a Ffyrnigrwydd Cristianogion anfucheddol, yn flinder creulon ini, a phan wnelom ddefnydd or moddion goreu a fedrom i iachau eu Annealldwriaeth, ac i droi heibio eu Difatterwch mawr hwy am y pethau sy'n perthyn i'n Crefydd. Pan fo'm yn ddiwid a gofalus am Ddyscu gwasanaethu Duw, Yn ein teuluoedd, ac ymhlith ein ffreins a'n Cyfneisiaid; ein ymddiddanion yn adeiladol, a blâs crefydd arnynt, pan orchmynnion Dduwioldeb drwy ein siampl ein hunain, athrwy ein Gweddiau, i droi Pechaduriad, ac er hîr barhâ cyfiawnion. Pan gelom bob peth a ddichon rwystro'r gwan, a phan gyhoeddom bob peth a duedda tua'g at ychwanegu Caru a chyr-safu

fasu Rhinweddau da pan gymmerom bob achlysur i ganmol y sawl sy yn byw yn dduwiol, i'w hanrhydeddu hwy o flaen y Bŷd, ac i gyfrannu yn gynt iddynt, i nacae neb o ddim ar a io ar ein helw. Pan fo'n holl gariad a'n mwynedd, a phob Cyfeillach a chymdeithas ar a wnelom yn lefelu fyth tua'g at Droad a sancteiddiad Eneidia Dynion, ie pan fo'r diddanwch a'r Elusen yr ŷm yn ei roddi i'r Tlodion, ar Cleifion, ar Helbulus, yn tueddu i wneuthur pwrpas Rhagluniaeth Duw yn effeithiol tua'g attynt, i wellhau eu buchedd, os annuwiol, neu i chwaneu ei Rhinweddau os Duwiol ydynt; modd a dyscant addoli Awdwr eu Cystuddiau, ac a gofodant eu meddyliau yn ddifigl ar y Dedwddwch a beru byth.

Q. Pa bryd eu gellir dywedyd fod yr Yspryd glân yn rhoddi Nerth a Gallu i'n Rhadau?

A. Nid yn unig Pan fo Llywadraeth ein Rheswm wedi i sicrhau yn erbyn gwrthryfelgar ymgais ein Cnawd an ferchau anifeilaidd ac yn arglwyddiaethu arnynt, ond pan fo'r chwantau drwg mewn rhyw fefur wedi eu diffodd, a phob chwantau cnawdol wedi marw ynom. Pan fo Hudoliaethau 'r bŷd, a phob Difyrwrch cnawdol ond rhyw bethau gweigion digyfrif mewn cyffelybrwyd di'r plefer a'r dedwyddwch o wasaneuthu Duw ac o wneuthur Daioni. Pan fo'm cymhelled oddiwrth ddigaloni o achos y cledi ar peryglon a ddigwydd ini daro wrthynt wrth ddilin ein Dledfwyddau, ai bod yn ein gwneuthur yn fwy calonnog, ac yn ychwanegu ein ymroad, ac heb wneud dim amgenach mael na pherffeithio ein Rhinweddau, a gwneud ue Pleferau hwynt yn fwy dymunol. Pan fo'm yn cymeryd y maŵr Ddifyrwrch, a Gorfoledd, a Bodlonrhwydd yn dioddef, ac yn madden cam, yn marwau ein Chwantau
Cnaw-

Cnawdol, ac yn Dioddef yn achos Cyslawnder; er mai Pethau dychrynnadwy yw rhain ymmarn y bŷd, ac fel hyn pan gaffont gyfleusdra tēg i ddangos ac i Eglurhau eu mawr barch ai Cariad i'r Bendedig Iesu. Pan dderbyniom Gystuddiau yn y bywyd hwn nid yn unig drwy Amynedd a Darostyngeddwydd, ond trwy Ddiolchgarwch, gan wybod faint yw'r Lleshad a'r mwyniant ar a ddichont hwy eu darparu ini: Yr oedd yn hawdd gweled yr Effeithiau hyn ym muchedd yr Apostolion sanctaidd, ni chadarnhawyd mwy o wendid erioed drwy fwy o ymwâd, ac ni orfolleddodd mwy o ddibriswydd peryglon a marwolaeth erioed dros fwy o gywylyddus lyfrdra, a chymmaint o Ewyllys diragrith i ddioddef, tros y Gofal mwyaf i gelu eu tueddiad lleiaf i hynny.

Y Gweddïau.

I.

DUW, yr hun ar gyfen i'r amser ymma a *Am Ddawn* ddyfcaist galonnau dy ffyddlonion, gan *yr Ysryd* ddanfôn iddynt lewyrch dy Lân Ysryd: *Glân.* Caniadha i nynni trwy yr unrhyw Ysryd, ddeall yr iawn farn ymmhob peth, a byth lawenyachu yn ei wynfydedig ddiddanwch, trwy ryglyddau Iesu Grist ein lachawdwr, yr hwn fydd yn byw ac yn treynasu gyd a thi yn undeb yr unrhyw Ysryd, yn un Duw heb drangc na gorphen. *Amen.*

II.

HOLL-alluog a thrugarog Dduw, o rodd *Am wasa-* hwy un yn unig y daw, bod i'th bobl ffy- *naethu Duw* ddlon dy wasanaethu yn gywr ac yn foledic: *yn ffyddlon.* Caniadha erfyniaf iti, allu o honof felly dy *wasa-*

wafanaethu yn y bywyd hwn, fel na phallo gennyf yn y diwedd fwynhau dy Nêfol addewidion, trwy haeddedigaethau Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

III.

*Am fuchedd
gyfatebol
i'n Proffess
Gristianogol*

HOLL-alluog Dduw, yr hwn wyt yn dangos i bawb fy ar gyfeiliorn lewyrch dy wirionedd, er eu dwyn i ffordd Cyfiawnder, Caniadha i bawb a dderbynier i gymdeithas Crefydd Grist, allu iddynt ymogelyd y Cyfryw bethau ac y fydd wrthwyneb iw Boffess, a chanlyn y sawl bethau oll, ac a fyddo yn Cydtuno a'r unrhyw, trwy ein Harglwydd Iesu Grist.

IV.

*Gweddi y
Dean Hicks
am Ddoniau
Glân Ysryd
Dduw.*

O Arglwydd fy Nuw, yn hwn a addewaist drwy dy Fâb ein Iachawdwr Iesu Grist, dy Ysryd glân i'r sawl a'i gofynnau genit; Attologaf i ti ei Caniadhau ef imi yn ei holl Radau a'i Gynnorthwyau anghenrheidiol imi, ac fel y bo ei heisiau arnaf. Yr wyf yn ei ofyn ef mewn dirfawr Ostyngeddwrwydd a thaerni yn bennaf Bendith a'r a allwyf fyth i dderbyn; Yr wyf yn ei ofyn drwy Deimlad o'm gwendid fy hunan, am llacrywdd, gan wybod nas medraf deisyf dim fy' dda, heb ei oestadol Ysrydoliaethau ef, neu wneuthur dim wrth dy fodd di: O Bydded iddo gan hynny fod gŷda myfi, ac aros efo mi, am cynnorthwyo yn dra perthol tan fy holl Brofedigaethau, pan fo arnaf fwyaf o eisiau ei Help ef.

Bydded imi yn Ysryd Sancteiddwrwydd i buro fy Natturiaeth lygredig, yn Ysryd Cyn-gor mewn pob Cyfyngder, Cyfarwydd mewn pob Ammheuaeth, Gwroldeb newn pob Peryglon, Sefydrlwdd mewn pob Erlidiau, Diddan-
wch

mewn pob Blinderau, yn enwedig yn nyddian clefyd, ac yn awr Angau, a darostyngeddrwydd, ac ymfoddiad i'th Ewyllys Sanctaidd di, yn yr holl Cystuddiau f'y mo'r an-oeddefus gan Gŷg a Gwaed.

Na âd fi un mynodyn im Breuolder ddynol fy hŷn, heb ei Gynnorthwy ef, eithr ysprydol-
ed fi beunydd ag ofn, Cariad, a Defoliwn tua'g attat ti, mewn Gwirionedd, Cyfidwnder, a Chariad tua'g at fy nghymmydog, a thrwy Gymmedrollder, a sobrwydd tua'g attaf fy hunan; A chan fy mod i yn byw mewn amserau drwg, ac mewn perigl o gael fy siommi am hudo gan dwyll a cham-ymgais dynion, bydded imi hefyd yn Yspryd Doethineb, a Llywodraeth a fynwyr, fel y gallwyf yn fy holl Ymarweddiad, wybod rhagoriaeth rhwng Gwirionedd a Rhagrith; ac rhwng fy Freins didwyll, ffyddlon, diddyfais, a'r rhai fy yn anffyddlon yn ddyfeisdrwg, ac yn rhagrithiol.

Bydded imi yn ychwaneg, attolygaf iti yn Yspryd Amynedd dan bob Croesau, a than bob Cythruddfa, yn Yspryd Ymddiried a Gorphwysfa siccr yn dy Ofal a'th Ragluniaeth di; yn Yspryd Maddeuant i'm Gelynion; yn Yspryd Gostyngeddwydd i'm gwneuthur yn llonydd ac yn dawel, yn ddofi fy hŷn, yn esmwyth ac yn llariaidd wrth eraill ac i'm rhyddau yn llwyr oddiwrth fy'm Mhechodau ar Blinderau ar a ddigwyddant o achos Balchder, Cenfigen a Swydd ymgais; Ac yn ddiweddaf bydded iddo fy arwain am rheoli felly drwy bob rhan o'm bywyd byrr yn y bŷd ymma, môdd na byddwyf yn ôl o feddianu Bywyd tragwyddol yn y bŷd a ddaw, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

V.

*Diolch am
Ddescyniad
yr Yspryd
Glân.*

Y Mae yn gwbl addas, yn gyfiawn a'n rhwymedic ddyled ni yw, bob amfer, ac ymhob lle ddiolch iti Arglwydd, Sancteiddiol Dâd, Oll-alluog dragwyddol Dduw : trwy Iesu Grist ein Harglwydd; oddi wrth yr hwn yn ôl ei gywiraf addewid y descynnodd yr Yspryd Glân ac gyfer yr amfer ymma o'r Nef, a disymwth Sŷn mawr, megis gwynt nerthol, ar wedd tafodau tanllyd : gan ddiscyn ar yr Apostolion iw dyscu hwynt, ac iw harwain i bob gwirionedd; gan roddi iddynt ddawn amryw jeithoedd, a hyder hefyd gyd â Chariad gwresfog, yn ddyfal i bregethu'r Efengyl i'r holl genhedloedd, trwy yr hyn i'n dygwyd allan o dywyllwch, a chyfeiliorni i'th eglur Oleuni ac i wir wybodaeth am danat ti, a'th Fâb Iesu Grist : gan hynny gydag Angylion ac Arch-Angylion, a chyd ag oll gwmpeini Nêf, y moliannwn ac y mawrhawn dy ogoneddus Enw, gan dy foliannu yn wastad a dywedyd, Sanct, Sanct, Sanct, Arglwydd Dduw yr lluoedd. Nêf a daiar sydd yn llawn o'th ogoniant : gogoniant a fo iti O Arglwydd goruchaf. *Amen.*

P E N.

P E N. XXII.

Dydd Llun yn wythnos y Sŵl Gwyn.

Q. *P*A beth fydd yn dangos mo'r solemn yw'r Dydd-Gwyl yr ydym yn ei gofio yr amser ymma?

A. Y gofal yspysol a gymmerodd yr Eglwys i droi yr dydd hwn heibio, ar neffaf ar ei ôl ef, i ymarfer dyledswyddau crefyddol; er mwyn cael o honom ennysd i aberthu ein Moliant a'n Diolch i Dduw am y Datcuddiad perffaith a wnaeth ef oi Ewyllys i ddynol ryw, yn y Gristianogol grefydd; yr hon a gynwys y moddion goreu ar siccras iw wasanaethu ef, ac i gyflawni y rhwymedigaethau fydd arnom iw Dduwiol Fawredd; ar hon a siccrhawyd hefyd drwy ddescyniad yr Yspryd Glân.

Q. *Pa fodd a down ni o hyd i wybodaeth Grefyddol?*

A. Naill ai wrth oleuni Natur, yr hon a ddengys ini fod Duw, a pherffeithiau anfeidrol ei Dduwiol anian, yn enwedig ei ddaioni ef, yr hon ai tyedda ef, i obrwyo y rhai, a ymrolant ar ei ôl, ac ai dyfal wasanaethant ef ai Gyfiawnder ef yr hon fydd yn gofyn iddo gospi y rhai a anufuddhant iddo ef, ac wrth hynny nid all lai na bod rhan o ddyn i fyw yn y bŷd a ddaw, yn gymhwys i dderbyn gwobrwyau neu gospedigaethau yn y bŷd a ddaw, a hyn a ddengys ini fod yr Enaid yn anfarwol, ar cynnyrch hwn o wyddorion ynghyd ac ymarwddiad gymhwys ddilynol oi plegid a alwn ni *Grefydd Naturiol*, neu trwy Ddatcuddiad a fo oddiwch Natur yr hon a alwn ni yn *Grefydd Ddatcuddiol*.

Q. Beth yr ydych yn ei ddeall wrth Ddatcuddiad ywch Naturiol ?

A. Pan fo Duw yn i Eglurhau ei hun neu ei Ewyllys i Ddynol Ryw, ryw fodd neu i gilydd yn ychwaneg nac yr Eglurafei ini o'r blaen, wrth oleuni Natur, y cyfryw fodd ac ar y cyfryw achosion, ar nas bafei ein rhesymmiadau ein hunain byth yn ei gyrredd; yr Eglurhâd hwn a wneud weithiau gan Dduw ei hun, ac weithiau drwy Weinidogaeth ei Angylion, fel yr oedd y rhan fwyaf o Ddatcuddiadau yr hên Testament.

Q. Pa fodd a gwyddom y medr Duw datcuddio ei feddwl ini?

A. Gwelir hyn yn Eglur wrth Naturiaeth Duw, a galluoedd dynnion, yn gystal ac wrth y Profedigaeth a roddir ar lawr i'n bodloni ni fod Duw yn danfon Cennadon attom, y Duw anfeidrol yr hwn a greodd ein heneidiau ni yn addas i'w adnabod ai garu ef, a all, yn hawdd gyfrannu mwy o oleuni in heneidiau, a gwneuthyr Datcuddiadau ychwanegol oi feddwl ai Ewyllys: a gall dyn wedi ei greu fel hyn yn ôl ei ddelw ei hun, arferu y galluoedd hynny fy yn ei feddiant, yn gystal i dderbyn ac i draddodi neu ail-adrodd y peth a ddatcuddiwyd, yn enwedig pan na bo'r peth ddim amgenach nac a allo ef i deall, mai oddiwrth Dduw y mae yn dyfod ac yn dyfod mewn modd cyfaddas i'r galluoedd hynny; a phan ddatcuddir y cyfryw bethau drwy Brophwydoliaeth, er nas medrei neb ond Duw ei datcuddio; ar y cyfryw weithredoedd drwy wrthiau, nas gallei neb moi gwneuthur ond yr holl-alluog, neu or hyn lleiaf ryw allu ywch Naturiol yr ym cyn siwred fod y cyfryw Eglurhadau yn profi fod Datcuddiad ywch Naturiol, cystal ac y mae Creadigaeth y Bôd yn profi fod Duw. Yrwon y mae
y peth

y peth hyn cyn Eglured a bod pobl yn gyffredin yn credu hyn trwy yr holl fŷd, ie hyd onid yn mysc y Cenhedloedd, er nad oedd gan y rhain mo'r Datcuddiadau cowir, a thrwy fod pob gwlâd a Chenedl yn cyfadeu, fod y fath beth ac Ysprydoliaeth yn y Bŷd, Eglur yw nad yw y moni yn wrthwynebus i oleuni Natur, os credu yr ydym fod Duw, credwn hefyd yn hawdd fod iddo ef fodd i ddatcuddio ei feddwl ir bŷd; mae Tyftiolaeth Tulli ir pwrpas *De Divin. lib. i.* hwnnw yn haeddu ein ystyriaeth ni, ac yr oedd y rhan fwiaf o'r Philosophyddion yn unfryd yn y ddau beth hyn, sef, o fôd Duw, ac o ficcrwydd yspydoliaeth.

Q. Pa fodd a gwyddom fod Datcuddiad Nefol yn anghenrheidiol ac yn gysaddas?

A. Wrth anwybodaeth a llygredigaeth y Ddynol annian, ar trueni ar euogrwydd a dynnasei ddynol ryw am ei pennau, a hyn a wydddei y rheini yn dda oddiwrthynt, y rhai nas gwyddent pa beth oedd ei hachos hwynt, fel yr oedd yn rhaid wrth foddion rhagorol i w hiachau hwynt o'i gwendid ai llescedd, ac wrth anfeidrol ddaioni Duw, rhagluniaeth pw y un fydd nid yn unig yn ymgyrredd i ofalu tros gyrph Dynion, ai cyflwr amferol yn y bŷd hwn, ond yn hytrach dros ei heneidiau anfarwol ai dedwyddyd yn y bŷd a ddaw, ar ba achosion a daeth Creaduriaid rhesymmol wedi ei llwyr hymdwyo i fod yn wrthrych gweddus ac addas i w fawr drugaredd ef; ac er i oleuni Natur ddangos ini yn ddigon Eglur fod Duw, ac hefyd mo'r resymmol yw ini dalu ein haddoliadau ir holl-alluogrwydd hwnnw, ancreodd ac fydd yn ein cadw beunydd, etto nid ydyw yn dangos trwy yspyrwydd ddigonol, pa fodd a dylem ni wneuthur hynny, er ei fod yn rhoi ini ryw fath ar obaith o faddeuant os byddwn

ddwn Edifeiriol o achos ein cyffredinol Greduniaeth o fod Duw yn drugarog, etto nid ydyw yn cyfarwyddo y wonom i un llwybr diamheuol i ddyfod o hyd iw gymod ef. Felly yr oedd Datcuddiad yn anghenrheidiol, yn gystal i ateb eisiau Dynnion, yn ei cyflwr Naturiol, ac i ail-enill Discleirdeb a harddwch ei gwyddorion Naturiol, ar a oeddynt wedi eu llygru ai llefchau trwy ddirywiad ddynol ryw, ac heblaw hyn i roddi iddynt y cyfryw wellhâd ar a wafanaethei i berffeithio y ddynol anian, ac i addysgu dynion pa fodd i ennill cymmod Duw ar ôl ei ddigio; yr oedd llywodraethwyr y Cenhédloedd, ar gwyr a wnae ei Cyfreithiau hwynt yn cymeryd arnynt i derbyn hwynt or Nêf ac yr oedd hyn megis yn lled-gyfadef fod Datcuddiad yn anghenrheidiol ac yn gyfaddus i arwain dynnion iw hapusrwydd.

Q. Pa fawl math fydd ar Ddatcuddiad?

A. Yr amryw Ddatcuddiadau ar a henwir rhai gan Iddewon ac eraill wedi ei gosod i lawr yn yr yscrythur Lân, yw Ysprydoliaeth Gwledigaethau, Breuddwydion, Prophwydoliaeth, Oracl neu ymadroddion, Lleisiau, yn enwedig y Bath Coll, a honno a gyfrifei yr Iddewon megis yn briodol i *Moses* yr hon a alwent hwy y *Rdd Fosaic*.

Q. Beth yr ydych yn ei feddwl wrth Ysprydoliaeth?

A. Ysprydoliaeth datcuddiad yw, yr hon a gyfrennir yn ddjarwybod megis a anedlir i Enaid dyn fel na bo ir fawl ai derbynnio mo feddwl ei feddyliau ei hun, na threfnu un oi holl amcannion, na thraethu ei wybodaeth ei hun hyd a cyrheuddo yr Ysprydoliaeth, ond er ei fod tan y cynnwyr ar cyfarwyddyd hwn, etto nid yw yn colli mo'i afel oi reswm ei hun, na'r gallu o wneud defnydd o hono, ond gan fod

fod y pethau hyn yn dyfod i ddyn, nid oddiwrth dim defnydd y mae yn ei wneuthur o'i Refwm ei hun, ond oddiwrth achos oddiallan ac ywch Naturiol o herwydd hyn nid eill na meddwl na dywedyd amgenach na mwy na llai nac fel a bo yr ysprydoliaeth yn ei gyfarwyddo.

Q. Beth yr ydych yn ei ddeall wrth weledigaethau?

A. Gweledigaeth yw ymddangosiad ywch Naturiol o ryw wrthrych i ddyn pan fo yn Effro, megis mewn drych, pan fo yn gosod y golygiad ger ei fron ef, wrth ba un a gwêl cyn amlycced y modd y mae y peth a ddodir ger ei fron, a phe bae yr pethau eu hunain o flaen ei lygaid, ac nid ei lluniau ai hymddangosiadau hwynt, felly a gwelodd St. Paul ein Iachawdwr cyn Eglured wrth ymddangosiad neu weledigaeth pan oedd mewn llewig yn y Deml, a a phan ymgyriodd ein Iachawdwr iddo ef yn gorphorol ac yn weledig hanner dydd ar y ffordd i *Damascus*. Wrth hyn yr un fath beth ag iw golygiad, Presennoldeb a gwybodaeth ini pan fo'm oddigerth ein hunain, ac yn effro, am bethau gweledig; felly y mae gweledigaeth ir cyfryw rai ar a fo mewn llewig, am hynny pan fo'r Ysctrythur Lân yn crybwyll am weledigaeth tan y fath ymma o Ddatcuddiad, nid o achos golygon corphorol, na gweled a llygaid a wna hynny, ond o achos bob y peth a ddangosir yn amlwg ac yn Eglur, ac chin amlycced ir sawl a dangosir iddo, a pha gwelei ef ai lygaid corphorol.

Q. Beth yw Ddatcuddiad wrth freuddwydion?

A. Ddatcuddiad wrth freuddwyd oedd, pan welei un ryw beth yn ei gwsc: ac er bod mo'r Naturiol i ddyn freuddwydio a chyscu, etto yn y cyflwr ymma yr oedd breuddwyd neu ddatcuddiad

cuddiad gorywch Naturiaeth: o herwydd brënddwydio am ryw bethau a fo un yn i wneuthyr neu am y Cyfryw bethau, nas bo gan y corph na help iddynt nac amcan na hanes am danynt, ac na chan ddyn drwy gynnorthwy Natur na chreffit na chyfrwyddyd yn y bŷd nac iw rhagweled nac i wywobod oddiwrthynt; peth yw hwn, fydd or tu uchaf i rym a gallu Naturiaeth. Fel hyn yr oedd mo'r Naturiol i *Pharaoh* freuddwydio a rhai eraill, ac na fuasei neb yn meddwl amgenach pan freuddwydiau ynghylch y gwartheg tewon a gŷg a chulion hefyd, nid allei neb ond Duw ddatcuddio mai diben y cyfryw freuddwyd oedd i ddwyn ar ddeallt y digwyddai faith mlynedd ôl yn ôl o lawnder mawr a chweddi hynny faith mlynedd o brinder a newin.

Q. Beth yr ydych yn i ddeall wrth Prophwydoliaeth?

Num. 12.
6.

A. Rhag ddywediad pethau i ddyfod, yr hon a gyfrennid naill ai trwy Weledigaeth neu freuddwyd, o herwydd craffn yr Iddewon ar hyn, mai un or ddwy ffordd hynny a byddid yn Prophwyd yn wastad, gan feilio ei hadroddiad ar y peth y mae Duw yn i fynegu ei hun; os bydd Prophwyd yr Arglwydd yn eich misc, mewn gweledigaeth yr ymhysbyffaf iddo, neu mewn breuddwyd y llefaraf wrtho. Heblaw hyn dywed Dyscawdwyr yr Iddewon wrthynt fod Prophwydoliaeth yn ddatcuddiad Eglurach, ac yn sicrhach hefyd, nac oedd naill ai gweledigaeth ai breuddwyd heb Brophwydoliaeth, a bod hyn yn perthyn i'r tri fel ei gilydd, fod rhyw faint o lewig neu o ddiangfa meddwl, ymhob un o honynt, gwir yw, arwyddocad cyntaf Prophwyd fydd dybygwn i fel hyn, i fynegu ac i ddeonglu i'r bŷd feddwl Duw yr hwn y mae ef yn ei dderbyn
2
drwy

drwy ddatcuddiad yn union oddiwrth Dduw ei hun: ac or achos ymma y mae, fod y Patriarcciaid ac *Abraham* ac eraill yn cael ei galw yn Brophwydi yn y Scrythur Lân, er nad oeddynt mo'r Nodedig am ddim a ragddywedent ar a oeddynt o achos bod Duw yn synych yn dacuddio ei Ewyllys iddynt, o herwydd nid yw yn perthyn dim i Naturiaeth Brophwydoliaeth at bara amfer a bo hi yn bwrw, prun bynnag ai hwn a aeth heibio, ai presfnnol, ar yr hwn fydd i ddyfod, ond oblegid nid oes dim bellach allan o gerydd deall dynol, na rhyw beth a all ddigwydd rhagllaw neu beidio, wrth hynny yr Eglurhad ar rhagddyweddiad rhyw bethau i ddyfod yn Nêd ac arwydd pennaf ar Brophwyd, gan nad oedd dim amgenach na hyn a ddichon arwyddocau fod y ddatcuddiad yn wîr ac wedi dyfod yn ddiammeu oddiwrth Dduw.

Q. Pa fath oedd Cospedigaeth y sawl a gymmeren arno fod yn Brophwyd tan y gyfraith ac ynteu heb fod?

A. I beri i ddynion arfwydo gymmeryd arnynt Yspryd Prophwydoliaeth, a nhwythau heb fod yn Brophwydi, neu i wrando ar y cyfryw rai, gorchymynnei Duw gospi yr cyfryw un a Marwolaeth, ar ôl i fwrw yn gyfreithlon. Y Prophwyd hefyd, yr hwn a ryfuga lefaru yn *Dent. 18.* fy enw air ni orchymynnais iddo ei lefaru, neu yr hwn a lefaru yn Enw Duwiau dieithr rhodder y Prophwyd hwnnw i farwolaeth. Mae'r Iddewon yn gyffredin yn deall tagu wrth hyn fel y maent yn wastad yn y Gyfraith, pan na fo mo'r fon am un math o farwolaeth yn benodol, ac wrth y gospedigaeth hon fy wneud, rhagoriaeth rhwng y Gau Brophwyd ar Hy-*Dent. 13. 6,* dolwr neu'rdirgel Annogydd yr hwn a laby-*10.* ddid a meini, ar ôl digonol distiolaeth yn ei

O a

erbyn,

erbyn, gan mai rhyw un gyfrys-ddrwg eodd yr Hydolwr a geisiau dynnu dynnion oddi wrth addoli y gwîr Dduw drwy chwedlau cyfrwys-gall a rhith Rheysmmau tîg, ond cymmeru y Gau-Brophwyd arno yn wastad mai oddiwrth Dduw y deuai ei ddatcuddiad ac mai Duw ac danfonei.

Q. Beth yw y Ddatcuddiad wrth Oracl neu ym adrod?

A. Glewid hon *Urim* a *Thummim*, yr hon a roe atebion i Gwestionau drwy'r Arch-Offeiriad pan safai o flaen Gorsfeddfaingc y Drugaredd ond pa fodd a gwneud hyn, nis cyttunent yn dda ymysc ei gilydd y rhai oedd yn cymeryd arnynt roddi cyfrif or matter ymma.

Q. Beth ydyw Datcuddiad wrth Leferydd?

A. Pan gyfrennid y peth a fyddei yw ddatcuddio drwy lais yn Union ac yn ddiattreg, neu ar amserau a rhyw faint o gyfwng rhwngddynt, neu fel a bydde achos a chyfleusdra yn gofyn, rhyngodd bodd i Dduw roddi yr fath gyntaf o rhain i *Abraham* ac i *Foses* ywchlaw pawb, wrth ba un a dywedir lefaru o Dduw wyneb yn wneb fel y llefarei gŵr wrth ei gyfeill, ar llall yr hwn na fyddei ond weithiau pan ddigwyddi ryw achos iw beri oedd naill ac i gyfarwyddo rhyw un yn ar bennig megis *Hagar* a rhai eraill, neu er tystiolaeth neu cadarnhâd, fel yr hon yr ydys yn crybwyll am dani yn yr Efengyl pan glybwyd y llais llafar hwn or Nêf, hwn iw fy anwyl Fâb yn yr hwn i'm bodlonwyd.

Q. Beth yr ydych yn ei ddeall wrth y Bath Coll?

A. Dymma radd i saf o ddatcuddiad yn marn yn lddewon, yr hon a Elwid merch y llais neu'r Eccho mewn cyffelybrwydd i'r *Urim* ar *Thummim* yn marn rhai, o herwydd gan mai llais oedd honno o roddid or Drugareddfa oddi-

Exod. 33.
11.

9. 11.

Mat. 3. 17.

Maim. Mer.

Neu. part 2.

c. 42.

oddifewn y Llen, gan ddyfod hon ar ôl i honno beidio a distewi megis yn ei lle hi, nid anghymmwys a gelwid hi yn ferch ir llais, neu yn un a ddeuai ar ei hôl hi, a thaerei yr Iddewon fod hon wedi parhau yn ei plith hwynt o amser y Prophwyd *Malachi* hyd ddyddiau ein Hiachawdwr; a meddylient fod i hon mewn rhyw fodd ateb i ddiffig ac Eisiau Brophwydoliaeth yn eu mysc, ond darfu i lawer o wyr Dyscedig grynhoi a byrhau y chwedleu anneirif a ddarlennir yn llyfrau dyscawdwr yr Iddewon ynghylch y *Barb-Coll* ir deu-beth hyn, sef, naill ai mai chwedleu ofer oeddynt a godid weithiau i ychwanegu Parch rhyw Rabbi neu i gilydd, neu nad oeddynt amferoedd erall dim gwell na hyddoliaethau Diafoledig.

Lightfoot,
Vol. 2. p.
128, 129.

Q. Beth yr ydych yn ei feddwl wrth y Radd Fosaic?

A. Mae'r Iddewon yn cyfrif hon yn radd uchaf o ddatcuddiad, i ba un a dywed *Maimonides* fod y cynneddfau hyn yn perthyn, fod Duw yn ei amlygu ei hun i *Moses* pan oedd yn Neffro er iddo ei ddatcuddio ei hun i Brophwydi Eraill mewn Breuddwydion a Gweledigaethau, fod Duw yn gweithio arno yn Union ei hunan, heb wneuthur dim defnydd o wasanaeth yr Angylion, heb nac ofn nac arswyd na llyfmaer, y peth a ddigwyddei i bob rhai or Bropowydi eraill, a bod yspryd Brophwyddiaeth yn gorphwyso arno, fel y medru ei arferu pan y mynnei; hyn fy siwr fod y Ddatcuddiad a wneud i *Moses* a chanddi freuntiau rhagor rhai or Prophwydi eraill, fel y mae yn *Num. 12. 9*, Eglur allan or Ysctrythur Lân; ond oi bod yn *6. 7.* wastad yn dyfod yn Union oddiwrth Dduw yn Unig heb fod i un Angel ddim a wnae a hi; nid iw hyn yn cyttuno yn iawn ar peth a ddywaid St. *Stephan* ini o fod y gyfraith wedi ei *Act. 7. 33*;

rhoddi drwy drefniad yr Angelion, neu yr peth a ddywaid St. Paul ei bod wedi ei threfnu
Gal. 3. 13. drwy Angelion yn llaw Cyfryngwr yr hwn oedd Moses.

Q. Tdyw'r Ddatcuddiadau hyn wedi ei casglu ynghyd ac oes gennym un offerain Awdurdodol er coffadwriaeth ini mae felly y maent ?

A. Y rhan fwyaf or rhagddywededig radau a mathau o ddatcuddiad yr rhai a wnaeth Duw o hono ei hun ir bŷd, a gesclir ynghyd yn yr yscrythur Lân, ym mha un y traddodir ini y pethau a ddatcuddir yr amryw ffyrdd hyn; ac am hynny a gelwir hwynt *Gair Duw*, am ei bod yn cynuys y pethau a Lefarodd Duw mewn amrwy oesfodd wrth y Bŷd, y pethau a sydd anghenrheidiol i ddynion iw gwybod er mwyn ei tragwyddol Iechydwriaeth, a chan mai unig fefur iw hwn yrwon or holl Ddatcuddiadau oddiwrth Dduw ac i barbau hyd yn niwedd y Bŷd, fy ddwys berthyni ini oll ein sicrhau ein hunain yn ein ffydd an hymarweddiad yn ôl yr athrawiaethau ar gorchymynnion a gynhwyfir yn y Scrythur Lân.

Q. Beth yw Priodol arwyddion a chyneddfau Duwiol Ddatcuddiad ?

A. Mae llawer mât h o Brofedigaethau ynghylch Ddatcuddiad oddiwrth Dduw, yn ôl amryw gyflwr y fawl a bo yn perthynu iddynt, oherwydd y maent yn perthyn naill ai ir Dyn i hun a fo wedi ei yspydoli, neu ir rhai a dderbynniant y Ddatcuddiad yn union neu yn nessaf at y rhai a dderbyniafant yr ysprydoliaeth, neu ir rhai a fo yn byw lawer oes ar ôl y dynion ysprydoliedig hyn, a dyna gyflwr Cristianogion oll er dyddian ein Hiachawdwr ai Apostolion.

Q. Pa sut a gwyr y gwr ei hun a dderbynniod yr ysprydolaeth fod y cyfryw Ddatcuddiad yn Wir ?

A. Pan welo Duw yn dda roddi Ddatcuddiad i ryw Ddyn i Eglurhau ac i ddatcuddio rhyw wirionedd neu ryw beth neu ei gilidd, er nas gwyddei ef or blaen ddim oddiwrtho; nid rhe-
fwm ini feddwl nas bodlona ef y cyfryw un ryw fodd neu eigilydd, o fod y peth yn wir, o herwydd nid iw bosibl iddo dalu dim neu weithio un modd ar y dyn onis gwyr ef yn dda mai'r cyfryw beth ydyw, ar siccrwydd o ddatcuddiad nefol a gaffo'r gwr ei hunan, i chael y mae, mae'n debygol, wrth yr Eglurhad di-
amheuol y mae hi yn ei ddwyn gyda hi oi dechreuad Nefol; mai oddiwrth Dduw y mae yn dyfod, ac mai Duw ai parei, o herwydd nid aill un dyn ammeu nad all Duw yr hwn a wnaeth ein deall an fynwyr ac a wyr oddiwrth ei gwneuthyriad hwynt roddi cymaint o oleuni ac o ddisclairdeb anochledig i fyned gyda ei Ddatcuddiadau modd y meidr ddangos ini yn hyspys mai eiddo ef ydynt ac oddiwrth Duw y daethant, gan mai felly y mae, pan welodd Duw yn dda ei ddatcuddio ei hun i'r Prophwydi yr oedd y ddatcuddiad mo'r nerthol ar Eglurdeb ar Synniad cymaint, o ran y gwr a dderbynnie yr ysprydolaeth, ar a wafanaethei i warantu yr geiriau hynny o weledigaeth ac ymadrodd, wrth ba un o gosodir hi allan yn y Scrythur Lân, ac etto weithieu rhoddid yn ycwaneg ryw arwydd neu Brofedigaeth Gorwuch-Naturiol; oblegid pan oedd *Gideon* yn lled-amme traethawd yr Angel cyn iddo wybod pwy oedd, ac yn ofni rhyw faint pan orchymynwyd iddo ef fyned ar wafanaeth neu orchwyl caled, cafodd ei gadarnhau a gwell siccrwydd wrth y tân a dderchafodd or *Barn. 6. 21.*
graig ac a ysfodd y cîg, ac wrth y cnû o wlân, ^{37.}
ac wrth freuddwyd y milwr ai ddeongliad ef; ^{Ch. 7. 13,}
ac yr oedd *Mefes* yn ei fodloni ei hun, nid yn ^{14.}
unig mae cennad oddiwrth Dduw ydoedd, ond
am

Exod. 4. 3,
6.

am y croesau ar awdurdod a fyddei iddo ef yn mysc y bobl o achos hynny, pan droed y wialen yn ei law ef yn sarph a phan wnaed ei law ef yn wahanglwyfol wrth ei rhoddi yn ei fonwes a phan wnaed hi yn iach mewn mynodyn drachefn ar ol iddo ef i thynnu hi allan.

Q. Eithr onid yw hyn yn gwnenthyr Crediniaeth ffyrnig a thybygolïaeth gref ympinionus, yn ail i Ddatcuddiad Dduwiol?

A. Nid wyf yn meddwl hynny, o herwydd pan ysprydolir gwr da, a phan fyfyria ef ar hynny, a phan ystyria yn ddiwyd y siccrwydd y mae yn ei gael yn ei galon ynghylch hynny, med'r roi cyfrif rhesymmol iddo ei hun am y peth mae iddo achos i feddwl i fod ef wedi ei ysprydoli, er na bo mo'r un achos i'r dyn twylledig ddim; ac am hynny geill y twyllwr fod yn llawn o deirni digwilydd o hyfdra o achos ei falchder ai wâg ymffrost, ai dyb oi alluoedd ei hunan nid bychan yw'r drwg a wna y rhain iddo oi gwaith ei hunain, ond yn enwedig o achos ysfafndra a gwendid Pen fydd arfer o rhwystro'r synwyr ac i ddottio y meddwl ond dieddif gwir Ysprydoliaeth i reswm y Prophwyd ei chwilio ai holi yn fanwl, ai reswm ei hun a ddichon roddi iddo ef gyflawn fodlondeb yn ei chylch, wrth hyn y mee yn gweled mae oddi-allan y mae hi yn dyfod, ac nad oddi-fewn, ac nad yw yn cyfodi allan o hono ef ei hun, ac am hynny mae'n cyfrif mai gwaith rhyw yspryd ydyw, ac nad ei waith ei hun, a chan iddo gredu fod Duw, ac a gall ei ddatcuddio ei Ewyllys i feddyliau dynnion, ai fod mo'r ddaionus, nas cynwys iddynt fyth fyw tan dwyll anocheledig, yr hyn a fyddent os byddei fodd iw tywylllo hwynt ar ôl iddynt dderbyn y siccrwydd ar bodlondeb eithaf mae Duw ei hun a ddatcuddiod y cyfryw beth iddynt.

Heblaw

Heblaw hyn ystyria ef beth iw defnydd a sylwedd y Ddatcuddiad, ac os nad yw yn cynwys dim a fo yn gwrthwynebu un rhan oi ddeall Naturiol ai wybodaeth wreiddiol, nac yn gwrthwynebu un ddatcuddiad arall a wneuthyd or blaen, mae'n meddwl ei fod yn rhwymedig iw chroesafu; nid yw cam hyder yr hydol ysprydolion yn ei hysprydoliaethau rhyfygus sy'n tarddu allan o ddiffig rheswm ac o eisiau synwyr a gwybodaeth ddim amgenach rheswm yn erbyn hyn, nac oblegid o fod rhai weithie yn cam-weled ac yn cam-glywed, am hynny na ddylem ni goelio un amser na'n clustiau na'n llygaid, neu nad oes dim or fath beth a gwiri-onedd, oblegid fod camgymmeriaethau ac ymddalu ymhlith dynnion, geill fod camhyder fawr ar hydol a rhyfygus Ysprydoliaethau, ond nid yr un fath synniad, ac am hynny nid yr un faint o siccrwydd sydd yn perthyn iddynt ac i'r rhai cywyr.

Q. Pa sut a gwyr y rhai a fo yn derbyn Ddatcuddiad gan y rhai Ysprydoliaethol fod y cyfryw ddatcuddiad yn wir?

A. Wrth y barch ar goel a haeddei y sawl a fo yn dywedyd y bon't gwedi derbyn Ysprydoliaeth; os gwyr cyfrifol ydynt am ei Duwioledeb ai Gonestrwydd, ac os gwyr deallus synhwyrol ydynt, o herwydd pan ddewiso Duw ddynnon ir cyfryw wasanaeth, mae yr un ffynyd naill ai yn ei cael neu yn ei gwneuthur yn addas iw gyflawni wrth y dystiolaeth ar Eglurhad ragorol a roent oi bod wedi derbyn ysprydoliaeth, megis gwneuthur gwrthiau, a rhaid i rhain fod y cyfryw rai fel na bo le yw hammeu o achos ei rhyfedi ai mât, ai bod hefyd wedi ei gwneuthur ar gyhoedd ac yn amlwg, ac wrth ragddywedyd pethau i ddyfod, y peth y mae Duw yn ei ofyn ac yn ei salensio

fialensio yn briodol ragorfraint iddo ei hun, o herwydd bod y cyfryw bethau allan o gyrredd deall pob Creadur, mae'nt yn profi yn Eglurach mai gwaith Duw ydynt, ie nag y mae gwneuthur gwrthiau ei hunain, wrth sylwedd y Ddatcuddiad yr hon pan y mae yn perthyn yn gyffredin i ddynolryw a ddylei weddu i Dduw, oddiwrth ba un y mae yn dyfod, ac mae'n rhaid iddi dieddu i leshâd, bodlondeb, a dedwyddwch dynnion, i ba rai ei gwnaethpwyd, o herwydd nid allwn feddwl fod Duw yn alluog yn hytrach nai fod yn gyfiawn, yn sanctaidd ac yn drugarog, ac am hynny para ddatcuddiad bynnag a fo yn wyrthwynebol i'r priodolaethau hyn, nid oes fodd i Dduw fod yn awdwr iddo, mae'r dystiolaeth hon yn bur angenrheidiol, ac fy weddei ei disgwil ac nid eill fod Brosedigaeth well, canys fel a gwyr pawb oddiwrthi a fo yn ei go ai synwyr, felly nid oes i un dyn achos amgenach nas dylei gymeryd ei fodloni ganddi.

Q. Para Eglurdeb dystiolaeth sydd angenrheidiol i'r sawl sy'n byw yn mhell ar ôl y rhai a ysprydolwyd i'r bodloni hwynt o fod y Ddatcuddiad y maent yn rhwymedig i'r chredu, yn Wyr?

A. Pan fo rhai a welodd ac a glywodd y gwrthiau a wnaeth pwyd, a nhwythau yn Wyr i'r coelio, yn dystiolaethau yn eu Cylch, a'r Prophwydoliaethau a Brophwydwyd i brofi fod y cyfryw rai yn Prophwydi, wedi eu cyrchu atton y cyfryw fodd ac ar cyfryw Eglurhâd fel na bo i'ni achos yn y byd i ammen eu gwirionedd hwynt, a dymma'r holl dystiolaeth a ellir ei gael yn y cyfryw gyflwr, ac ni wafanaetha dim llai na hyn, a dim yn ychwaneg fy fwy na digon.

Q. Ond gan fod Brosedigaeth ddatcuddiad o hirbell yn sefyll ar wirionedd pethau a fy, para
reolau

reolau cyffredin fydd pan forheini oll yn cyd-gysarfod i ddangos nad all y pethau a fy, fod yn anwir neu yn amgenach nac a buont?

A. Mae pedair o reolau a wnae yn amhosibl i'r pethau a fy, fod yn anwir pan ddelont at eu gilydd; yn gyntaf pan fyddo ryw beth o'r cyfryw fath; a gallo ddynnion drwy help ei llygaid ai clustiau farnu yn ei gylch: yn ail pan wnelir ar gyhoedd o flaen y bŷd; yn drydydd pan na bo yn unig ryw arwyddion cyhoedd ynghadw er coffa am dano, ond rhyw weithred oddiallan i'w gwneuthur; yn bedwerydd o fod y cyfryw arwyddion a gweithredoedd neu Ordinhadau wedi ei hordeinio a dechreu er yr amser a gwnaethpwyd y peth a wnaed.

Q. *Pa fodd a gwyddir fod y rheolau hyn yn llefol i brofi y pethau a wnaethpwyd?*

A. Nid oes fodd i'r ddwy Reolau cyntaf adel i ddynnion fyth gynneryd eu twyllo am y cyfryw weithred, pa bryd a dyweudwyd ei gwneuthur, o herwydd os y fath beth a fyddai nid gwiw i ddyn yn y bŷd goelio y peth y mae yn ei weled ac yn ei glywed, ac mae y ddwy Reolau diwaethaf yn gwneud yn amhosibl i ddi-fefio y cyfryw weithred, ryw amser gwedi ac wrth hynny i dwyllo Crediniaeth yr oesau i ddyfod, o herwydd pa bryd bynnag a difeisyd y cyfryw weithred, oni ddywedyd nid yn unig fod arwyddion o honi gwedi ei gadel ar ôl ac i'w gweled, ond hefyd fod rhyw weithredoedd ac ordinhadau cyhoedd yn wastad mewn arfer er yr amser a dywedyd fod y weithred wedi ei gwneuthur, ma'n rhaid datcuddio'r dwyll oni bydd y cyfryw arwyddion i'w gwled ac nid oes na bychan na mawr nas dichon wybod oddiwrthi, na Mâb na merch na gwr na gwraig na phlentyn, y rhai oll a wyddai yn

dda nad arferwyd, erioed un or cyfryw weithredoedd na'r defodau ganddynt.

Q. Atolwg dangoswch imi ymmba le y mae nerth a grym y ddwy Reolau cyntaf yn sefyll?

A. I egluro i chwi y ddwy Reolau gyntaf, py cymerei ddyn arno ddarfod iddo ddoe ranu neu hollti yr Thames yn ddwy yngwydd holl bobl *Lundain* a chyrchu o hono yr holl ddinas yn wyr yn Wragedd ac yn blant trosti i *South-Wark* ar dîr fych, yr dwfr yn ei sefyll fel myriau o bob ty, yr wyfi yn dywedyd fod yn amhosibl iddo wneuthur i bobl *Lundain* goelio fod hyn yn Wîr, pan nad oedd na gwr na gwraig na phlentyn yn y drêf na fedreu ddywedyd iddo yn y gwrthwyneb ac mai anwiredd nodedig ydyw hwn, am hynny gallwn gredu yn rhwydd nad allei neb dywylllo dynion yn y fath beth yr amser a dywedwyd o fod y cyfryw weithred gyhoeddus a hon wedi ei gwneuthur.

Q. Pa fodd yr Eglurheir y ddwy Reolau ddiwethaf?

A. Bwriwch fod rhyw hanes o ryw beth a ddifeisiewyd er os Mîl o flynyddoedd, ni hwyrach a gallei rai fod mo'r wan ai goelio, ond os dywedyd nad felly yr oedd y cyfryw beth yn unig wedi ei wneuthur, ond o fod er hynny hyd yrwon pob un o ddeuddeg oed wedi dodeddef torri migwrn ei fûs bâch, a bod migwrn y cyfrw fûs yn ôl i bob gwr yn y Deyrnas, a bod y ddefod hon yn rhan or weithred a wnefyd er os hyn a hyn o flynyddoedd, ac ai cyrched megis yw phrofi ac iw chadarnhau hi, a chan ei bod yn myned yn mlaen yn ddirwystr, a chan ei harferu yn wastad er coffa or cyfryw weithred o amser i amser erioed er pan wnaethpwyd y weithred honno, nid oes fodd i bobl goelio dim or fath beth, o fod y ffori neu'r chwedl

chwedl hynnw yn wîr, oblegid medrei pawb ddywedyd yn y gwrthwyneb o herwydd yr arwydd o dorri migwrn y bûs, a chan fod hwnnw yn rhan or weithred mae'n dangos nad oes un fymryn o'r stori hon yn wîr.

Q. Beth a allwn ni ddysgu oddiwrth y mynychol Ddatcuddiadau a wnaeth Duw oi Ewyllys i ddynol rwy?

A. Anfeidrol Drugaredd Duw, trwy ba un yr oedd Duw yn waftad yn porthi, ac yn cynnal ei Greaduriaid o amfer i amfer a phob moddion anghenrheidiol i'w harwain hwynt i fywyd tragwyddol, nad ydyw ei ddoeth ragluni-aeth ef yn gofalu am ein Cyrph yn Unig ac yn llywodraethu yr holl helyntion daiarol, fy'n perthyn iddynt, ond ei bod yn ymgyrredd ei hunan at y peth fydd lawer mwy gwerthfawr ac o fwy perthynasrwydd ini, sef ein heneidiau anfarwol, y rhai a fyddant naill ai yn ddedwyddol yn ddiddewis neu yn druenus yn dragywydd yn y bŷd a ddaw, mai pennaf anedwyddwch Dyn ydyw, i fod ef yn gwrthdroi ei hyder ai ymddiried oddiwrth Dduw; o herwydd nid oes dim ai cwbl hamdwya ef ond pan fo oi wîr fodd ai ympiniwn ffyrnig yn Eſceuluſo y Datcuddiadau y rhai a wnaeth Duw iddo ef yn ei gylch ei hun, a chan fod Datcuddiadau Nefol yn gynhyſcaeddol o bob math o dyſtiolaeth a phrawf ar a ddychon y cyfryw bethau fyth ei perchennogi, nid oes dim yn fwy anrhesym ol ac annesceufodol nac anghrediniaeth, ac nid oes dim amgenach ai pâr ond rhyw fariaeth o falchder ynfyd a phechadurus wyniau dynnion, y maent yn ca- *Ioan 3. 19.* ru tywyllwch yn fwy na'r goleuni; canys y mae eu gweithredoedd hwynt yn ddrwg.

T Gweddiau.

I.

*Am Ddawn
yr Ysryd
Glân.*

DUW, yr hwn ar gyfen i'r amser ymma a ddyscaist galonnau dy ffyddlonion, gan ddanfôn iddynt lewyrch dy Lân Ysryd: Caniadha i nynni trwy yr unrhyw Ysryd, ddeall yr iawn farn ymmhob peth, a byth lawenyachu yn ei wynfydedig ddiddanwch, trwy ryglyddau Iesu Grist ein lachawdwr, yr hwn fydd yn bywac yn treynafu gyd a thi yn undeb yr unrhyw Ysryd, yn un Duw heb drangc na gorphen. *Amen.*

II.

*Diolch am
ddescynniad
yr Ysryd
Glân.*

Y Mae yn gwbl addas, yn gyfiawn a'n rhwymedic ddyled ni yw, bob amser, ac ymmhob lle ddiolch iti Arglwydd, Sancteiddiol Dâd, Oll-alluog dragwyddol Dduw: trwy Iesu Grist ein Harglwydd; oddi wrth yr hwn yn ôl ei gywiraf addewid y descynnodd yr Ysryd Glân ac gyfer yr amser ymma o'r Nef, a disymwth Sŵn mawr, megis gwynt nerthol, ar wedd tafodau tanllyd: gan ddiscyn ar yr Apostolion iw dyscu hwynt, ac iw harwain i bob gwirionedd; gan roddi iddynt ddawn amryw ieithoedd, a hyder hefyd gyd â Chariad gwrefog, yn ddyfal i bregethu'r Efengyl i'r holl genhedloedd, trwy yr hyn i'n dygwyd allan o dywyllwch, a chyfeiliorni i'th eglur Oleuni ac i wir wybodaeth am danat ti, a'th Fâb Iesu Grist: gan hynny gydag Angylion ac Arch-Angylion, a chyd ag oll gwmpeini Nef, y moliannwn ac y mawrhawn dy ogo-neddus Enw, gan dy foliannu yn wastad a dywedyd, Sanct, Sanct, Sanct, Arglwydd Dduw yr lluoedd. Nef a daiar fydd yn llawn o'th

o'th Ogoniant : Gogoniant a fo iti O Arglwydd
Goruchaf. *Amen.*

III.

HOLL-alluag Dduw yr hwn a Greaist holl *Am Lesha-*
pethau yr bŷd ac er rhyngu bodd i bwy *dan Ddau-*
un y maent wedi ei creu, yr hwn wŷt yn am- *ddiad.*
diffyn pob peth drwy arweiniad dy ddoeth rag-
ragluniaeth, a thrwy gynhorthwy grasufol pwy
un y mae pob peth yn sefyll ac yn bod, cyf-
caswn yn eithafoedd tywyllwch oni bae i'th
llaw Nerthol di fy neffro i fôd, baswn er y-
stalm wedi fy soddi yn ddiddim fel gynt, oni
bae i'th oestadol ddaionus gynyscaeddu siccr-
hau imi fy nghynhaliaeth, gradd uwch etto
o'th ragorol drugerdd ydyw dy fod ti wedi fy
ngosod i am trefnu i ymhlith y cyfryw rai
o'th Creaduriaid ar a fydd addas i addoli ei
Holl-allug Creawdwr, a rhai pan dramgwydda-
fant oddiwrthit trwy ei hynfydrwydd gwir
fôd a adferwyd i'th ffafor di a'th gymmod,
drwy haeddedicaf aberth ein Harglwydd
Iesu Grift; Bendigedig y fo dy Enw sanctaidd
am nas llwyr adewais Ddynnol Ryw yn y
Dallineb a dynnasent arnynt, am na adewais
hwynt tan y gwendid ar diffwythdra a ddyga-
fant arnynt ei hunain, ond pan ddechreu ei prif
Gyfreithiau ein bywyd ballu yn ei Nerth ai
hawch drwy gamweithredoedd bŷd diriwiog a
Llygredig, rhyngodd bodd i't Ddauddio ini
wybodaeth o'n dyledswydd wrth roddi ini
Eglur-adau newydd yn dy gylch, a rhoddi ini
ffyrdd a moddion i oftegu dy iawn fâr a'th
ddigofaint i'n herbyn, ac o adferu Pechaduri-
aid Edifeiriol i'th Drugaredd a'th ffafor di.
Pa beth yw dyn iti yw gosio? A mab dyn iti
ymweled ag ef? Caniadha imi O Arglwydd
atdeb dibennion dy Ddauddiadau grasufol i
Ddynol

Ddynol Ryw, fel y bo i'th oleuni Nefol gyfarwyddo fy holl ffyrdd a bod i'm gymeryd difyrwch yn dy farnedigaethau fel y bo i gyfa-ddasdra a rhesymoldeb dy Orchymynnion iawn weithio ar fy Neall ai godidowgrydd hwynt i yllu fy affethiau megis drwy fy nghyd-ymffyr-fio fy hun i gyfarwyddol foddion dy Râs yn y bŷd hwn, a byddwyf yn gymmhwys ac addas i dderbyn Eglurhadadau dy ogoniant yn y bŷd a Ddaw, dwy Iesu Grist ein Harglwydd i'r hwn gyda thydi ar Ysryd Glân bydded holl anrhydedd a Gogoniant yn oes oesodd. *Amen.*

P E N. XXIII.

Dydd Mawrth yn Wythnos y Sŵl-Gwyn.

Q. *P*A beth oedd Effaith Bendigedig y Donniau rhyfeddol hynny a roddwyd yr amser ymma i'r Apostolion?

A. Perwyl a diben y Donniau rhyfeddol y rhai a dderbynniodd yr Apostolion wrth ddefcynniad yr ysryd Glân ar yr amser ymma oedd rhoddi i ddynnon Nerth a chyfarwyddyd i bregethu ac i danu yr Efengyl tros yr holl fŷd, ac i wneuthur pob gwlâd yn gwbl gyd-nabyddus ar Grefydd Gristianogol.

Q. Beth yr ydych yn ei ddeall wrth y Grefydd Gristianogol?

A. Y ffordd ar modd o addoli a gwafanaethu Duw, yr hon a ddatcuddiwyd i'r bŷd gan Iesu Grist ymma un y cynhwysir pyncciau ffydd i'w credu, Gorchymunion buchedd i'w gwneuthur, ac annogaethau a rhesymau i beri ufyddod.

Q. Wrth ba bethan y gwyddoch fod y Gristianogol Grefydd yn Wir?

A. Wrth

A. Wrth y dystiolaeth gyflawn Eglur yr hon a roddes ein Irchawdwr ai Apostolion i ddangos ei hawdurdod, ac mai cennadon or Nêf oeddynt, ac wrth Natturiaeth y Grefydd a dyscent, yr hon oedd yn deilwng o Dduw a weddei yn dda iddo, ac yn tyeddu i ddedwyddfyd ac hapusrwyd dynol Ryw, mae pob un or ddeu brawf hyn, yn anghenrheidiol cyn a bodlonir ni, o fod y ddatcuddiad wedi dyfod oddiwrth Dduw mewn siccrwydd a Gwirionedd, o herwydd os gwneur gwrthiau i gadarnhau Eulyn-Addoliaeth neu i ofod i fynny ac i yrry ymmlaen gweithredoedd rhwy addysc annuwiol, y mae i ni gymmaint o siccrwydd, ac a all fod na ddichon y cyfryw ddatcuddiad ddyfod oddiwrth Dduw, oblegid fod doethineb a sancteiddrwydd Cyfiawnder a daioni yn berffeithiau priodol iw Natturiaeth ef, ac nid oes dim an rhwyma ni i gredu i fod ef yn gofyn dim gennim ar a wyr pawb i fod yn wyrthwynebol i rhain, ac mae hyn yn cyttuno yn dda ar addysc a rydd *Moses* ini ar y Cyfryw achos. Pan godo yn dy fysc di Brophwyd neu freuddwydudd breuddwyd a rhoddi iti arwydd neu ryfeddod, a dyfod i ben o'r arwydd neur rhyfeddod a lefarodd ef wrthit) gan ddywedyd awn ar ôl Duwiau dieithr (y rhai nid adwaenost) a gwasanethwn hwynt; Na wrando ar y Prophwyd hwnnw neu ar y breuddwydudd breuddwyd hwnnw.

Q. Pa Brosedigaeth fydd gennym o fod er ioed yr fath un a Iesu Grist ac o ddioddef o hono ef tan Pontius Pilat?

A. O fod y fath un a Iesu Grist yn fyw yn amser yr Emerodwr *Tiberius* nid yw yr Crist-ianogion yn Unig yn cyfaddef hyn yn gyffredin ond fy gyfeddid yr un peth gan yr Iddewon y rhai a Scrifennei hanes y dyddiau hynny, ac

Carol. Daubus, pro Test. Iosep. Tacit. lib. xv. de Clau. c. 25, Epist. 97. Yr lib. 10.

yr oedd y Cenhedloedd ei hunain yn cyddy-ftiolaethu fod hyn yn wir sef *Tacitus*, *Suetonius* a *Plini* levas, a darfod croeshoelio yr un Iesu tan *Pontius Pilat* a gyd-dystiolaethir gan Gristianogion ac Iddewon hefyd, yr oedd y Cristianogion yr possessu hynny y rhai ai haddolent ef fel Duw er maint y cywilydd a dynnent arnynt ei hunain or plegid, ac yr oedd yr Iddewon yn cyfaddef yr un peth er iddynt wrth hynny gythryddo yr Cristianogion o herwydd ei hen Nafiaid hwy ai traddodasent ef iw Groes-hoelio; ac mae'n ddigon tebygol fôd cyfrif o hanes o hyn i gyd yn gyhoedd ar y Recordys yn Rhyfain o herwydd i *Pontius Pilat* scrifennu yn ei gylch at *Tiberius*; oblegid fod y Prif Gristianogion pan ddadleuent ym-mhlaid y ffydd yn apelio at hyn ymma, ac yr oeddynt yn rhy synhwyrol ac yn rhy wyl i wneuthur fyth y fath beth, py buasei y fath hanes a hon heb erioed ei danfon, ne os na fuasei ar gael os chwenychei neb ei hammeu, ac yn wir ni amheuodd *Celsus* a *Iulian* er ioed er mai gelynnion tost oeddynt ir Gristianogol Greffydd fod hynny yn bod; wrth hyn, nas, gall fod un stori wedi ei chadarnhau yn Well gan dystiolaeth gydsynniol pobl o amrafael foddion ac mewn pethau eraill ymmhell oddiwrth fod or un feddwl ai gilydd, na hon yng-hylch bywyd a Marwolaeth Iesu Grist.

Q. *Para dystiolaeth a roes Iesu Grist mae Brophwyd oedd ef wedi ei ddanfon gan Dduw?*

A. Yr holl Brophwydoliaethau gynt ar a berthynent ir Messias a gyflawnwyd ynddo ef a dylasei hyn fod yn ddigon o Reswn i fodloni yr Iddewon yn ei gylch. y rhai a gyfaddent am y cyfryw Brophwydoliaethau mai oddiwrth Duw a deuaent. Ef a gafodd dystiolaeth llêr or Nefoedd amryw weithiau; yr oedd yn ga-llu

llu gwneuthur gwrthiau, yr oedd ganddo yn enwedig ddawn Prophwydoliaeth, yr hon a brofei ef ac ai gwnai yn dda drwy gyflawni pob peth ar a ragddweddei, ac nid oes dim a ddengys i ddyfod ef oddiwrth Dduw yn well na hyn oblegid dymma'r prawf ar arwydd mwyaf o allu a gwybodaeth anfeidrol.

Q. *Para Brophwydoliaethau oedd briodol i'r Messiah a gyflawnwyd yn Iesu Grifft?*

A. Y Prophwydoliaethau hynny ar a berthynent i'w Enedigaeth ai Fuchedd i'w Farwolaeth i'w Adgyfodiad ai Efcyniad.

Q. *Para Brophwydoliaethau a berthynent i E-nedigaeth y Messiah a gyflawnwyd yn yr Iesu?*

A. Yn ôl Prophwydoliaeth *Jacob* yr oedd y *Gen. 49. 10.* Messiah i ddyfod ynghylch yr amser y dibennei Llyfodraeth yr Iddewon; Nid oedd y Deyrn-wialen i ymadel a *Judah*, hynny yw, mo allu ac Awdurdod y Llyfodraeth Iddewaidd i ddibennu hyd oni ddelei *Silo*. Wrth ba un a deallei y Prif Iddewon y *Messiah*. Ac fy rag-ddwywedpwyd gan y Prophwydi *Haggi* a *Mala* *Hag. 2. 6,* *chi* a deuai ef cyn dinistrio yr ail Deml, ac fy *7, 8, 9.* rag-ddwywedodd *Daniel* am ddeinistriaid y *Mal. 3. 1.* Deml ynghyd ar amser pennodol pan ddeuai *Dan. 11. 24,* *25, 26, 27.* ein Hiachawdwr. Ac i ddangos yn Eglur i'r bŷd fod Crist wedi dyfod, mae'r Iddewon yrwon wedi ei gwascaru hyd y bŷd ai Llyfodraeth wedi colli ai Teuluoedd wedi ei cymyscu, mae'r ail Deml wedi ei dinistrio er os dalm, ar ddinas *Ierusalem* wedi ei gwneud yn anghyfan-nedd, yr hyn a ragddywedefid a fyddei ar ôl torri ymmaith y *Messias*. Ac megis y rhag-ddwywedpwyd amser genedigaeth Crist felly hefyd y rhagddywedwyd y fan lle gamwyd ef: Prophwydwyd y genyd y *Messiah* yn *Bethlem* *Mich. 6. 2.* *Indea* ac felly y bu trwy ragluniaeth Dduw yn trefnu i *Ioseph* a *Mair* fyned i *Bethlem* o achos *Matth. 2. 6,*

talw treth gyffredin a ofodei *Augustus* ar ei holl ddeuliaid; nid yn unig i Esgor ar ei Mâb ond er mwyn Entro eu henwau a chael o rai wybod yr siwr o bara deulu yr oddynt fêf ei bod yn dyfod o hâd *Dafydd*. A rhagddywedpwyd hefyd nid dim amgenach ynghylch Mam *Esay* 7. 14. ein Hiachawdwr yn ôl *Esay* Morwyn oedd hon *Matth.* 1. i fôd, ac felly a bu. Ac yn-llyn yr oedd Crist mewn modd Enwedigol yr hâd y Wraig yn ôl *Gen.* 3. 15. yr addewid a wnaed in Rhieni Cyntaf gan ei fod ef yn ôl traethawd yr Efengyl wedi ei Eni o Forwin bâr yr hon nas adnabuafei erioed wr.

Q. Para Brophwydoliaethau a berthynent i fywyd a Buchedd y Messias ai gyflwr yn y byd ac a gyflawnwyd yn yr Iesu?

Esay 53. 2. *A.* Y mae *Esay* yn traethu yn yspysol mai gwr gwael digyfrif ydoedd, fy ddywedai'r *Psal.* 69. 9. Prophwydi am dano mai gwr dirmygedig ydoedd a dystyrar or gwyr ac yn ôl hynny *gel-*
42. 2, 3. wir *Crist* yn yr Efengyl yn *Nazaread* ac nad oedd ganddo le i ddodi ei ben, ac ettoier iſſed
11. 1. oedd ei gyflwr yr oedd ef i ragori ar bawb yn ei amynedd ai addfwynder yr oedd ei drigfa i fod y rhan fynychaf yn *Galilee* ac or achos hwnnw a dygwyd ef i fynny yn *Nazareth* ac a bu yn trigo yn *Ngapernaum* yr oedd *Moses* ac
Deut. 18. *Esay* wedi rhagddywedyd mai Prophwyd fyddai ac a gyflawnwyd hyn yn Eglur gan iddo
Esay 61. 1. rhagddywedyd llawer o bethau ar a ddigwyddei
35. 5, 6. yn hîr o amfer cyn ei digwydd, rhagddywedodd hefyd yr un Prophwyd am ei allu ef i
Ioan 7. 31. wneuthur llawer o wrthiau mawrion ac fy gyflawnwyd hynny ganddo ei hunan fel y bu i lawer or bobl gredu ynddo ef a dywedyd pan ddelo Crist a wna efe fwy o arwyddion nac a wnaeth hwn, fy ragdywedpwyd a derbynnei yr bobl ef a llawenydd a gorfoledd pan ddeau yn
Marcho-

Marchogaeth ar Affyn yr hyn a gyflawnwyd *Zach. 9. 9.*
 gwedi hynny; ac a gwerthyd ef am ddeg darn *Mat. 21. 3.*
 ar hugain o arian y pris a dderbynniodd *Zach. 11.*
udas am ei fradychu ef. *12.*

Q. Para Prophwydoliaethau a berthynent i farwolaeth y Messiah ac a gyflawnwyd yn yr Iesu?

A. Fy ragddywedpwyd gan y Prophwydi a rhoddid ef i farwolaeth a thrwy amryw siamplau y rhai oedd yn arwyddocau ac yn rhagddangos ei farwolaeth ef. Y modd ymma pan offrymmei *Abraham, Isaac*, yr oedd hynny i fod yn siampl o offrymmiad Crist ar y groes a phan ofodid y coed ar yscwyddau *Isaac*; E-sampl oedd hynny a byddi i Grift ddwyn ei Groes ei hun, ac yr oedd y Saph Brês ar oen Pasc yn rhagddangos a derchefyd Crist ac a gwneud ef yn Aberth dros bechodau yr bobl, cafodd ein Hiachawdwr ei gernodio a phoeri *Esay 50. 6.* arno yn ôl Prophwydoliaeth *Esay* diodwyd ef a finegr cymyscedic a bustl ac fel y dywed *Dafydd Psal. 22. 18.* rhanwyd ei ddillad ymmyfc y Milwyr gan-fwrw Coel bren, efe a gyfriswyd gyda'r trofedd-wyr, efe a gondemnwyd yn ddrwg weithredwr i ddiodef gyd a drwg Weithredwyr *Esay 53. 12.* ac a Groeshoel-wyd rhwng dau leidr, efe a lefodd a llef Uchel pan oedd yn diodef fel y dywed *Dafydd* ac a weddiodd tros ei Erlidwyr *Psal. 22. 1.* annuwiol fel y dywaid *Esay*, ac i ddangos pa *Esay 53. 2.* fath oedd ar ei gladdedigaeth, fy ragddywedpwyd a gwnae ef ei fedd gyda'r Cyfoethog, *V. 9.* hynny hefyd a gyflawnwyd pan ddodwyd ef ym medd *Ioseph* o *Arimathea* ei hun.

Q. Para Brophwydoliaethau oedd yn perthyn i gysodiad ac i Dderchafael y Messias ac a gyflawnwyd yn yr Iesu?

A. Fy Brophwydodd *Dafydd* am adgyfodi- *Psal. 16. 10.*
 ad Iesu Grift, ni adewi fy enaid yn uffern ac
 ni oddefi i'th Sanct weled llygredigaeth. O-

Ath. 2. 27. blegid at hyn y mae *St. Petr* yn bwrw; yr amfer a ragddywedpwyd gan *Hosea* a byddei ar ôl
Hosea 6. 2. deuddydd fel yr oedd amryw o Ddoctoriaid yr Iddewon yn deall yr yscrythur honno, fy ragddangoswyd yn y siampl o ymwared *Isaac* ar
Mat. 12. 4. ôl ei offrymmu, ac wrth y siampl o fod *Ionah* tridiau a theirnos ym mol y Mor-farch; ai Eisteddiad ef ar ddeheulau Dduw ir Nêf, a rag-
Psal. 110. fynegwyd gan y Brophwyd Brenhinol, eistedd ar fy neheu-law hyd oni osodwyf dy Elynnion yn faingc i'th draed, pan welodd yr Iddewon gyflawni pob un or Prophwydoliaethau rhagddywededig yr oedd hynny yn ddigon o yspysrwydd iddynt, fod ein lachawdwr wedi ei ddanfon gan Dduw.

Q. Pa sut a profid wrth les o'r Nêf mai Dduw a ddanfonasei yr Iesu?

A. Yn Union cyn iddo osod ar ei Weinidogaeth public pan y bedyddwyd ef gan *Ioan* yngwydd cynnylleidfawr o bobl a descynnodd yr Yspryd Glân arno ef gyd a llêf or
Mat. 3. 16. Nêf gan ddywedyd hwn iw fy anwyl Fâb yn yr hwn am bodlonwyd; ac fy lefoedd yr un llêf drachefn eithr nid mo'r public wrth ei wedd-
17. newidiad ar y Mynydd, ac mae *St. Petr* yn
17. 5. crybwyll am dani megis arwyddocâd hyspys
2 *Pedr.* 1. o Dduwiol Awdurdod Crist; canys nid gan
16, 17, 18. ddilyn chwedlau cyfrwys yr yspyslasom i chwi Nerth a dyfodiad ein Harglwydd Iesu Grist. Eithr wedi gweled ei fawredd ef an llygaid, Canys efe a dderbynniodd gan Dduw Tâd barch a Gogoniant pan ddaeth y cyfryw lêf atto oddiwrth y mawr ragorol Ogoniant, hwn yw fy anwyl Fâb i yn yr hwn imi bodlonwyd, ar llêf ymma yr hon a ddaeth or Nêf a glywsom ni pan oeddym gyd ag ef yn y mynydd
Ioan 12. 38. Sanctaidd, a daeth atto ef y drydydd waith lêf or Nêf yr hon a glybywyd gan yr holl bobl.

Q. Para

Q. Para dystiolaeth ychwaneg fydd iw gael o fod yr Iesu yn un wedi ei ddanfôn gan Dduw?

A. Y gallu a roddwyd iddo ef i weithio gwrthiau y rhain pan fon't yn fawr ac yn ddi-amheuol ac wedi ei gwneud yn fynych yngwydd y bŷd fydd yn arwyddocau yn un o'r pethau mwyaf mai Duw a ddanfônodd y neb ai gwnae, or achos ymma y mae *Nicodemus* *Ioan 3. 2.* yn gadel arno yn siwr mai Duw a ddanfônasei ein lachawdwr; ac mae'n lachawdwr ei hunan *Matth. 11.* yn sefyll ar hyn megis tystiolaeth fawr o'i aw-3, 4. durdod Dduwiol ef, ac maen cyfrif gwrthwynebu Eglurdeb ei wrthiau, yn un o'r gra-*Ioan 5. 36.* ddau uchaf ac Euoccaf o angrhediniaeth. Medd *Ioan 15. 24.* ein lachawdwr oni bai wneuthur o honof yn eu plith y gweithredoedd ni wnaeth neb arall ni buasei arnynt bechod, ac mae ei Elynnion pennaf ef yn cyfaddei wneuthur o'n lachawdwr lawer o bethau rhyfeddol sef *Celsus* a *Julian* er ei bod yn teuru mae trwy help Diafol a gwnae efe hynny.

Q. Pa fath oedd Gwrthiau ein lachawdwr a pha fodd a gwnae efe hwynt?

A. Efe a lachaei pob math ar glefydau a *Marc 4. 23,* a hynny ymmlith lliaws mawr o bobl, fel y 24. cyrchent atto ef ar ddamwen heb wneuthur dim rhagor rhwngddynt, ar modd yr lachaei ef hwynt oedd or cyfryw fath ar a oedd uwchben cyffredin gwrs Naturiaeth o herwydd gwnaei yr clâf yn iach yn unig drwy ymmyrryd ag ef, neu wrth ei air yn unig er bod rhai weithiau ymmhell oddiwrtho, nid oedd ddolur yn y bŷd *Ioan 9.* cynrhwg nac wedi gwreiddio cymmaint nad oedd yn ddarostyngedig iw allu ef, rhoddes y *Luc. 13. 13.* gwr a anesid yn ddall i weled, gwnaeth y wraig yn sŭth ag yn union ar ymgrymmesyd tros ddeunaw mhlynedd, ar gwr a basei gwendid arno tros dair blynedd ar bumtheg ar hugain, *Ioan 5. 8.* mae'n

mae'n peri i hwn gymeryd i fynny ei welu a
Matth. 14. rhodio; ef a borthodd filoedd o bobl ac ychy-
 21. dig dorthau, ac ychydig byscod, ef a wnaeth
 y rhyfeddol weithred hon ddwy waith; ac yr
 15. 38. oedd llawer o filoedd yn dystion o hynny bob

Joan 11.

tro, ar peth y mae pob dyn yn ei addef, i fod
 yn wrthiau, ef a gyfododd lawer oddiwrth y
 meirw yn enwedig *Lazarus* ar ôl iddo fod bed-
 war diwrnod yn ei fedd, gwnaeth y gwrthiau
 hyn yn public yngwydd ei Elynnion a thros hîr
 o amfer or un tŷ, tra parhaus ei weinidogaeth
 public ef ynghylch tair blynedd a hanner; a gw-
 nae weithieu i'r Cythreiliaid eu hunain yn erbyn
 eu hewyllys gyfaddef ei Holl-alluogrwydd ef.
 Ac yn wir yr oedd ei wrthiau ef mo'r public
 ac mo'r ddiwad a bod *St. Petr* yn crybwyll am
 22. danynt wrth yr Iddewon ei hunain pan ddywe-
 ddod fod Iesu o *Nasareth* yn wr Profedig gan
 Dduw yn eich plith chwi, drwy Nerthoedd, a
 rhyfeddodau ac arwyddion y rhai a wnaeth
 Duw trwyddo ef, yn eich canol chwi megis ac
 a gwyddoch chwithau.

*Q. Pa beth yr oeddid yn i ddadlen yn erbyn
 Nerthoedd ein Iachawdwr?*

*A. Y cyfryw rai oedd ei Nerthoedd ef ac a
 efe ai gwnae y cyfryw fodd ac yr oeddynt yn
 profi mo'r Eglur ei bod uwch ben Naturiaeth,
 fel nas ceisiei yr un oi Elynnion erioeddangos
 nad oeddynt ddim amgenach, am hynny y tae-
 rent mai trwy nerth Diafol y gwnae ef hwynt
 14. *Matth. 12.* y mae ef yn bwrw allan Gythreiliad drwy *Bel-*
zebub pennaeth y Cythreiliaid; hyn yr oedd yr
 Iddewon yn ei deuru yn y cyntaf, a gwedi
 hynny teurei yr un peth a wnae Eraill y rhai
 oedd yn Elynnion i'r Gristianogol Grefydd, ar
 rhai o rheini fydd yn ddiweddar yn dywedyd
 nad oes un Duw, sy'n teuru nad oedd fawr fwy
 o achos i feddwl ac i credu i'r Nerthoedd hyn
 na*

na bod yr bobl yn rhy chwanog gredu pob *Matth. 13.*
peth ar a glywent, gan y dywedir pan oedd ^{58.}
Iesu yn ei wlâd ei hun a gwnae ef nemor o wei-
thredodd Nerthol yno o herwydd eu hangred-
iniaeth hwynt.

*Q. Pa fodd a gwyddis na wnae ein Iachawdwr
moi weithredoedd Nerthol drwy Nerth y Cythrael?*

A. Oblegid fod addysc Crist yr hon a ga-
darnhaei ef ai weithredoedd Nerthol, yn erbyn
y peth a chwennych e Diafol iddo dyccio yn y
bÿd, ac yn dinistrio ei frenhiniaeth ef, y mae
yn gwahardd addoli drwg Ysrydion ac yn
tynnur rhai ymaith oddiwrth y cyfryw ddrygioni
ac annuwioledeb ar a bo y drwg Ysrydion hyn-
ny yn ymhyfrydy ynddynt, a diwâd yw, fod
yn hyfys i bawb lle a croesewyd y Gristianogol
Grefydd fod pawb o rhain yn ymwrthod yn ho-
llawl ag addoliad Gythraelig, ai holl greft ai
pherthynaseu Diafoledig, ac nas addolaent ond
Duw yn unig, felly nid oes fodd i feddwl a gw-
nae'r Cythrael erioed y fath beth a rhoi help yn
y cyfryw bethau ar na wnae iddo nid yn unig
na lles na Mantes, ond a fyddai siwraf o holl
bethau 'r bÿd iw ddiffwytho ef, ac i ddini-
strio ei gymmeraith ymmhlith Dynol Ryw, a
dymma ddefnydd a pherwyl ateb ein Iachaw-
dwr i'r ddadl wrthwynebol hon, pob teyrnas *Matth. 12:*
wedi ymrannu yn ei herbyn ei hun, a anghyfa- ^{25, 26.}
neddir, a phob dinas neu dy wedi ymrannu yn
ei erbyn ei hyn ni faif, ac os Satan a fwrw
allan Satan efe a ymrannodd yn ei erbynei hun,
pa wedd gan hynny y faif ei Deyrnas ef.

*Q. Pa fodd a gwyddom fod gwell sail i weithre-
doedd rhyfeddol ein Iachawdwr na bod y bobl yn
rhy chwanog iw coelio hwynt?*

A. O herwydd fy gwneud nhw yn fynych
yngwydd ei Elynnion, y rhai nid oedd gan-
ddynt

ddynt ddim Ewyllys i gredu ynddo, ar rhai oedd yn ddigon parod i feddwl y gwaethaf am bob peth a wnae, ag i wyrdroi eu diben ai perwyl hwynt, ac nis gwyddom achos gwell pa ham nas gwnaeth ein Iachawdwr nemor o weithredoedd rhyfeddol yn ei wlâd ei hun o achos eu anghrediniaeth hwynt iw, er

Matth. 13. 54, 55, 56. iddo wneuthur amryw weithredoedd Nerthol ymmhlith ei Wladwyr ei hunan i gadarnhau ei addysc, etto pan welodd ef nhw yn ymroi yn anresymmol yn ei Erbyn, o achos tlodi ei rieni ai ddigyfrif ddygiad i fynny, iawn farnei nad oeddynt debygol i gredu i un weithred nerthol ar a wnae, ac am hynny er gwneud o hono rai gweithredoedd nerthol yn eu mysc, etto arbedodd wneuthyr dim ychwaneg o wîr anwyldra iw wlâd ei hun, gan ragweled na wnae hynny ond ychwanegu eu heuogrwydd ai damnedigaeth nes iddo wrth ei Adgyfodiad roddi iddynt arwydd ddiwad, mai Mâb Duw ydoedd, ac yna a danfonei ef ei dyscyblion yn eu plith, yn erbyn pwy rai nid oeddynt cynrhwg ei meddwl gan mai dieithriaid oeddynt.

Q. Pa beth oedd y weithred rhyfeddol honno a roes y dyftiolaeth eithaf o fod gan ein Iachawdwr awdurdod oddiwrth Dduw?

A. O ddarfod iddo i godi ei hun o farw i fyw ar y trydydd dydd, hyn beth a brofwyd yn y bennod ar ddydd Pasc y dydd y cofir ei adgyfodiad ef, o flwyddyn ei flwyddyn. Yr hyn nid yn unig a gredei yr holl Gristianogion, ond hwynt ai croeshafaent yn bwnc pennaf eu ffydd, y Tyftion a elwyd arnynt i roi eu Tyftiolaeth or peth ymma ai gwelfant au llygaid ac oeddynt yn ddigon addas i dyftiolaethu y peth a welent o flaen eu llygaid acia wyddent yn dda oddiwrtho olwg a fae ai yn ei ben ac yn ei iawn

Rhyf. 10. 9.

iawn bywyd eu weled ai wybod gyſtal a nhwythau, os bafei yn y man ar lle; rhoent gyfrif or weithred ag oi hamgylahiadau oll cyn Eglured ac allei fod, mae pawb yn dywedyd yr un peth ac nid oedd y Cospedigaethau trymmaf yn peri iddynt na chelu na gwadu dim o honi; ac nid oes neb a goelia, am y cynifer a droewyd ar y cyntaf i'r Gristianogol Grefydd, y rhai oedd lawer o honynt yn wyr oddysc ragorol a fynwyr ag yn wych ganddynt ymorol yn fanwl ynghylch pob peth, wedi eu dwyn i fynu tan gam farnau gau Grefydd, a buafei rhain fyth yn ymroi i addoli Iachawdwr Croeshoeliedig pan oedd pob mantas ac ennill bydol yn y gwrthwyneb, onis bafei y dystiolaeth am Adgyfodiad ein Iachawdwr oi chwilio yn fanylaſh, cyn Eglured ar haul, ac os bafei ddim lle i am eu i bod yn wîr.

Q. Pa fodd yr oedd Adgyfodiad ein Iachawdwr yn dystiolaeth Eglur mai Duw ai danfonodd?

A. O herwydd iddi gyflawni y Brophedyoliaeth ynghylch y Messiah, nas gwelei ef Lugredigaeth, ac o herwydd iddi gadarnhau gwirionedd y peth a ddywedodd ein Iachawdwr mai ef oedd y gwir Fessias a Mâb Duw, yn gyntunol ar pethau hynny yr oedd yr Iddewon yn i feddwl ac yn i disgwil ynghylch y Messias, o herwydd fy ddangosodd Duw yn Eglur i'r bŷd wrth ei godi ef oddiwrth y meirw, nad tywyllwr oedd ein Iachawdwr, ac nad yn ddiachos y cymmerei ef arno ei hun y gair o fod yn Frenin *Israel* ac yn Fâb Duw, am ba beth y Croeshoeliwyd ef, ac a dodwyd i farwolaeth, o herwydd os gellid rhoi tyſtiolaeth Eglur or fath ymma i ryw Dywyllwr nis gwyddem amcan pa fodd i ddynabob gwir Brophwyd.

Q. Para dystiolaeth Eglur oedd gan ein Iachawdwr

R r

chawdwr heblaw gweithredoedd rhyfeddol mai un oedd ef wedi ei ddanfôn gan Dduw?

- A.* Yr oedd ganddo y dystiolaeth eithaf o'i Dduwiol awdurdod wrth Yspryd Prophwydoliaeth yr hwn oedd ynddo yn wastad ac a Eglurhawyd drwy-gyflawni ei Brophwydoliaethau ef. Aphan fyddei y Prophwydoliaethau yn Eglur ac yn amlwg ar peth a ddeuai, yn ateb iddynt, cyfrifid hynny yn wastad yn arwydd sicr mai Duw ai danfonei; ar ba achos y
- Dat. 19. 10.* mynegai yr Angel wrth St. *Ioan* mai tyftiolaeth Iesu iw yspryd Prophwydoliaeth y modd
- Mat. 20. 19.* hyn y rhag-ddywoddodde i'n lachawdwr ei farowolaeth ei hun, a pha fodd y byddei, a phob
- Marc 10. 33, 34.* peth arall a berthynai iw ddiodeffaint. Brâd
- Mat. 16. 21.* *Indas*, digalonrwydd ei Ddyscyblion, ac a
- Luc. 24. 49.* gwadei St. *Petr* ef, ei Adgyfodiad ei hun, a
- Marc 16. 17, 18.* descynniad yr Yspryd Glân, yn y gweithredoedd rhyfeddol hynny yr y'm ni yrwon yn eu cofio, ef a Brophwydodd am ddinistr *Ierusalem* yr hon a ddigwyddodd ar ben y deugain mhlynedd ar ôl ei farwolaeth ef; fel y rhag-ddyweddodd yn amser y Genedl oedd y pryd hynny yn fyw, fy ddinistriwyd Sylveini y Deml ar Ddinas, ac a droed y tir ai wyneb yn isfa lle yr oeddynt yn sefyll fel na adawyd carreg ar garreg heb ei bwrw i lawr, yn ôl y rhag-ddywedafei ein lachawdwr ac yn wîr mae'r arwyddion a rag-ddyweddai ef a ddeuai cyn dinistrio yr ddinas ar pethau a ddigwyddai yr un amser a gwedi yn cyttuno yn odiaeth ar stori fanwl bur debygol honno or weithred y mae *Iosephus* yr Iddew yn scrifennu am dani, efe a yspysodd iw Ddyscyblion a pregethid ei
- Mat. 24. 14.* Efengyl ef trwy'r holl fyd ac a ffinnei ei Gre-
- 28. 19.* fydd ef er gwaethaf yr bÿd ai ddichell, ac nas
- 16. 18.* gorchffygei byrth Uffern ymoni, yrwon gan nas gwyddei neb ar y ddaiar pr'u'n a ddigwyddei

ydei y pethau hyn felly ai peidio, a chan fod llawer o honynt yn bethau digon anhebygol i ddigwydd; yr oedd cyflawniad y cyfryw Brophwydoliaethau yn dangos yn hyfopus Brophwydol Ysryd ein Iachawdwr ac yn arwyddocâd Eglur mai Duw ai danfonasei ef ac mai oddiwrth Duw a daethei.

Q. Pa dystiolaeth Eglur a roe yr Apostolion mae Duw ai danfonei hwynt?

A. Fel yr oeddynt yn dystion, gwnaent yn dda yr haeddei eu tyftiolaeth hwy gael ei choelio, gan eu bod yn tyftiolaethu yn unig am y cyfryw bethau ar a welsent ac a glywsent eu hunain, ac wrth fentrio eu bywyd am y dystiolaeth hon, ai felio hi ai gwaed, a rhyngodd bodd i Dduw gadarnhau y dystiolaeth hon trwy roddi iddynt allu i wneuthur gweithredoedd rhyfeddol, megis llefaru pob ryw iei-thoedd, iachau pob clefydau, bwrw allan Gythraeliaid; rhag-ddywedyd pethau i ddyfod, Cyfodi y meirw, ar arwyddion ysbyssol hyn o allu nefol a wnae i bawb gredu fod eu tyftiolaeth hwy yn wir, er nad eoddynt ond ang-hydnabyddus a hwynt or blaen.

Q. Para Brofedigaeth fydd gan ein hoefodd ni ar oesodd sy'n canlyn or Eglurdeb rhyfeddol a roddwyd o wirionedd y Gristianogol Grefydd?

A. Y mae ganddynt hanes a chyfrif Credadwy or pethau a wnaethpwyd gynt wedi i draddodi iddynt o oes i oes hyd y dyddiau hyn, yn y cyfryw fodd ar cyfryw Eglurdeb nad oes iddynt achos i ammen dim oi gwirionedd, o herwydd y mae yr holl rheolau hynny a henwyd or blaen yn cyd-gyfarfod, a phan ddelont hwy i'r un lle, nid eill y pethau a ysprysfir fod yn amgenach na gwir, gan fod y pethau hyn wedi digwydd er os dalm o flynyddoedd, nid oes fodd yn y byd ini wybod oddiwrthynt ond

trwy dderbyn tyfiolaeth am danynt y naill oddiwrth y llall, ac er na bo yr un fath Eglurdeb gan yr oesoedd ar ôl ein lachawdwr ar Apostolion, ar a oedd gan y rhai oedd yn byw yn ei hamfer hwynt, etto yn niffig hynny y mae ganddynt ryw bethau eraill nad oedd ganddynt hwy y monynt, y mae ganddynt farn a rheswm y rhan oreu o ddynol Ryw, am ddoethineb, a di-dueddol ystyriaeth yn siccrwydd iddynt a medrant gyffelybu y pethau a ddigwyddodd yn barod ar Prophwydoliaethau, Gwelant fod yr Iddewon wedi ei gwascaru hyd y bÿda pharhau o honynt yn bobl a rhagoriaeth fawr rhwngddynt hwy ac eraill tros well nac un cant ar bymtheg o flynyddoedd; yn arwydd o gyfiawnder Duw, ac yn dystiolaeth barhaus o wirionedd Prophwydoliaeth ein lachawdwr ar Gristianogol Grefydd, y mae ganddynt lwyddiant ryfeddol yr Efengyl i wirio y Prophwydoliaeth er bod gallu a dichell y bÿd yn drwn yn ei herbyn, a bod Duw yn ei chadw yn rhyfeddol trwy ei holl amryw droiau, o wynfyd ag adgyf, ac mae yn dybygol iawn os y sawl na chredant yn yr oesodd hyn er pelled ydynt oddiwrth y rhai gynt, a chanddynt gymaint o achos i gredu, na chredasant chwaith py buasent yn dystion presennol ac a gwelsent ai llygaid ac a clywsent ai clustiau eu hunain ein lachawdwr ai Apostolion.

Q. Attolwg dangoswch pa fodd y mae y pedr rheol hynny a osodwyd i lawr yn y bennod or blaen ynghylch Pethau a fu yn dyfod att ei gilydd ac yn cyttuno yn y cyfryw bethau ar a osodir i lawr yn Efengyl ein Bendigedig lachawdwr, canys pa' le y bynnag y mae y rhain yn ymgysarfod nid eilly pethau y maent yn eu gwrantu fod yn amgenach na wir?

A. Yn ôl y ddwy reol gyntaf y gweithredoedd ar y mae yr Efengyl yn rhoi cyfrif o honynt,

nynt, oedd or cyfryw fath ar a gallei pawb
 farnu yn eu cylch a gwybod oddiwrthynt, ar
 a fyddei ganddynt lygaid a chlastiau, ac hwy
 ai gwnaed yn public yngwydd y bÿd ac felly y
 mae ein Iachawdwr yn ymrefymmu ai gyhydd-
 wyr, lleferais yn Eglur wrth y bÿd ac yn ddir-
 gel ni ddywedais i ddim; ac fy ddywedir yn yr
 Actau fod tair mîl wedi troi yr un amfer, a
 phum mil o bobl amfer arall, ar ôl iddynt ei
 bodloni ar pethau a welfant ei hunain ar pethau
 a wnaethpwyd yn eglur o flaen ei llygaid, ac
 yn y cyfryw bethau ymmha rai nid oedd bo-
 ssibl siommi y monynt; yna am y ddwy reol
 ddiwaethaf ni a welwn fod beddydd a Swpper
 yr Arglwydd wedi ei hordeinio er oestadol gôf
 y pethau hyn, a hynny a wnaed ar yr un amfer
 ac y dywedir wneuthyd y pethau hyn, ac fy
 arferyd hwynt ymmhob oes fel i gilydd gan yr
 holl Gristianogion trwy'r bÿd or amfer cyntaf
 yr Ordeinwyd hwynt hyd y dyddiau hyn; a
 Christ ei hun a Ordeiniodd Apostolion a Gwe-
 inidogion Eraill ei Efengyl i bregethu ac i fini-
 strio yr Sacramentau hyn, ac i lyfodraethu ei
 Eglwys, a hynny hefyd hyd yn Niwedd y bÿd,
 ac hwy a barhaufant yn ôl ei Orchymun ef hyd
 y Dydd heddyw; ac wrth hynny mae cyn sicced
 ei bod a bod Llwyth *Levi* ymmhlith yr Idde-
 won, gan hynny os dyfais gelwyddol a fyddei
 yr Efengyl a chwedi ei dyfeisio fel nid allei
 amgen mewn ryw oes neu i gilydd ar ôl Christ
 yna nid allei fod yr amfer y difeliwyd hi gyn-
 taf ddim or fath beth ar cyfryw Sacramentau
 neu urddau Eglwyfig iw cyfrif eu hunain yn
 Ordinhad Crist, a hynny a wnae yr Efengyl yn
 gelwyddog, a ddangosei nad oes ynddi un gair
 gwir, ac am hynny wrth ddwu reol ddiwae-
 thaf nid oedd bosibl tywylllo dynnion yn y
 Matter ymma trwy ei ddifeisio ryw oesoedd
 gwedi,

Ioan 18.20.

Act. 2. 4.

gwedi, megis ar yr amser pan y dywedyd fod y pethau hyn wedi eu gwneuthur.

Q. Pa fodd y mae yr Eglurdeb fydd i'r Ddatcuddiad Gristianogol oddi mewn ei hun gadarnhan yr Eglurbâd a roddwyd iddi oddiallan?

A. O herwydd ei bod yn well nag un grefydd arall, ar a welwyd erioed yn y bŷd, y mae hi yn deilwng o Dduw bob ffordd, ag yn gwbl llefol iw Greaduriaid ef, ac yn cyttuno a rheswm a synwyr y gwyr doethaf yn y bŷd, a phan roddir atti ryw addysc arall, ar nas gallei rheswm Naturiol ei ddatcuddio, y mae cym-mhelled oddiwrth wrthwynebu Eglur a rhigyl ddeall, fel pan ystyriom, y mae iw gwelled ei bod yn bur lefol ini, a bod yn anghenrhaidd iawn ini wrthi yn y cyflwr yr ym ni yrwon ynddo; fy dynnir ymmaith ac a fodlonir y mawr arfwyd ar amheuaeth fydd gan ddynol Ryw ynghylch y ffordd i ryngu bodd i gyfiawnder Duw, ar ôl pechu yn ei erhyn, ac felly darfu i Dduw yn ei ddoethineb drefnu moddion ein Iechydwriaeth, fel a bu iddo ef drwy aberth y Groes wneuthur cymmod am yr amarch a wnaethyd i Gyfiawnder Duw ai Sancteiddrwydd, a llwyr dynnu ymmaith ofn dynion ai heuog arfwydau, mae'r wobr y mae'r Gristianogol Grefydd yn ei gynnig yn rhagorol ynddi ei hun, ac yn hîr barhaus, ai Datcuddiad yn bur Eglur, y mae'r Gorchymynnion a roddwyd i lawr i gyfarwyddo ein buchedd, yn cynhwys pob math a'r rinweddau ar a berthynasant naill ai i Dduw, ai i'n Cymmodog ai ini ein hunain, Eglurhasant y pethau yr oeddym ni yn eu hammeur wrth oleuni Natturiaeth, ac a wnaethant yr ychwanegol Eglurdeb hwnnw yn rhan anghenrheidiol on Dyledswydd; mae yn rhoddi ini gynnorthwy Nerthol i gyflawni ein hyfyddod, goleuni i'n meddy-

meddyliau tywyll, nerth i'n gwan ymroad, a digon o galon tan ein holl flinderau, ac uwch-law dim, y mae yn rhoddi on blaen Esampl cyflawn berffaith er ein Cyfarwyddo an hannog fel y bo i'r Gristianogol Ddatcuddiad oddi mewn ei hun yn gyftal a'r Eglurdeb oddiallan, brofi mai oddiwrth Dduw a cafodd hi ei dechreuad.

Q. Wrth ba beth a gwyddom faint ydym euogrw-ydd rhai a ymwrthodant ar Grefydd Gristianogol?

A. O ran i bod hwynt yn gwrthwynebu y siccrwydd mwyaf a all fyth fod gan grefydd yn y byd, yn gyftal o herwydd ei hauddiant Naturiol ynddi ei hunan ar dyftiolaeth oddiallan a ryngodd bodd i Dduw i rhoddi iddi drwy weithredoedd nerthol a prophwydoliaethau, ac wrth hynny drwy y weithred hon y maent yn eu condemnio eu hunain o achos eu bod yn ymwrthod ac unig foddion eu lechydwrriaeth.

Q. Beth a allwn ni ddysgu wrth y Gristianogol Ddatcuddiad yn gyffredin?

A. Anfeidrol ddaioni Duw, yr hwn a welodd yn dda synnio yn drugareddus a'r Ddynnion, yn eu cyflwr truenus, ar ôl iddynt gwympo oddiwrtho, ac i ddarparu y cyfryw ryfeddol help iddynt ai Unig-anedig Fâb ei hun, fel na byddei i neb a gredei ynddo ef, fod yn golledig eithr cael o honynt fywyd tragwyddol, Dynol ryw yn anescusodol os colledig fyddant, trwy eu hynfydrwydd ei hunain, ar ôl y cyfryw lafar alwad i Edifeirwch, ar ôl y cyfryw wannogaethau i ddychwel at eu dyledswydd, ar cyfryw Eglur ddatcuddiadau oi gwîr ddedwyddwch, ar moddion sicrhaf i'w feddiannu, gwrthnysigrwydd yr anffyddloniaid sydd yn gwrthwynebu goleuni y cyfryw dyftiolaeth Eglur, ar a dderbynniodd yr Efengyl yn y gweithredoedd rhyfeddol ar donniau

donniau hynny y rhai a roddwyd yr amfer ymma i'r Apostolion; ac am ba un y mae gennym gystal siccrwydd, ac fydd bosibl fyth i fod am beth or fath ymma; digonedd o barhaus ddatcuddiad Efengylaidd, a chan fod Canon yr yf-crythur wedi ei felio, nid rhaid dim hwy wrth freuddwydion uwch Naturiol, Gweledigaethau a Rhyfeddodau, ac ni a ddylem yn hytrach ammeu ein tywylllo ganddynt, na meddwl ein bod yn cael dim cyfarwyddyd iawn oddiwrthynt; mo'r rhesymol yw credu lle y byddei yr achos yn gofyn, a gallei Dduw ddywedyd wrth feddwl Greaduriaid drwy Eglurhad u goruwch Naturiol, o herwydd er iddo ein rhwymo ni i ganlyn ei frifenedig air, megis yn rheol oestadol, wrth ba un i gyfarwyddo ein ffydd an hymarweddiad, etto nid ydyw yn prinhaus un amfer; nac yn gwasgu ar ei allu ai rydddyd ei hun, os byddei gymmwys iddo un amfer naill aiſer mwyn tanu yr Efengyl ymmhlith anffyddloniaid, neu os byddei yn Eisiau cyffredin foddion Grás, yr Gair, y Sacramentau, ar Offeiriadaeth, neu anghenrheidiau yr Eglwys yn gofyn, neu ryw rhan o honi, meddaf os gwnae hynny y peth yn weddus yn ei olwg, er nas gallwn ni fyned dim pellach nac a parodd, etto nid oes dim yw attal rhag gwneud a fynno wrth ei Ewyllys ei hun.

T Gweddiau.

I.

*Am Ddawn
yr Ysryd
Glân.*

DUW, yr hwn ar gyfen i'r amfer ymma a ddyscaist galonnau dy ffyddlonion, gan ddanfôn iddynt lewyrch dy Lân Ysryd: Caniadha i nynni trwy yr unrhyw Ysryd, ddeall yr iawn farn ymmhob peth, a byth lawe-nychu yn ei wynfydedig ddiddanwch, trwy

ryglyddau Iesu Grift ein Iachawdwr, yr hwn
fydd yn byw ac yn treynafu gyd a thi yn undeb
yr unrhyw Ysryd, yn un Duw heb drangc
na gorphen. *Amen.*

II.

Y Mae yn gwbl addas, yn gyfiawn a'n rhw- *Diolch am*
ymedic ddyled ni yw, bob amfer, ac ym- *ddeiscynniad*
mhob lle ddiolch iti Arglwydd, Sancteiddiol *yr Ysryd*
Dâd, Oll-alluog dragwyddol Dduw: trwy Ie- *Glân.*
su Grift ein Harglwydd; oddi wrth yr hwn
yn ôl ei gywiraf addewid y descynnodd yr Ys-
ryd Glân ac gyfer yr amfer ymma o'r Nef,
a disymwth Sŵn mawr, megis gwynt nerthol,
ar wedd tafodau tanllyd: gan ddiscyn ar yr A-
postolion iw dyscu hwynt, ac iw harwain i
bob gwirionedd; gan roddi iddynt ddawn am-
ryw jeithoedd, a hyder hefyd gyd â Chariad
gwresog, yn ddyfal i bregethu'r Efengyl i'r
holl genhedloedd, trwy yr hyn i'n dygwyd
allan o dywyllwch, a chyfeiliorni i'th eglur
Oleuni ac i wir wybodaeth am danat ti, a'th
Fâb Iesu Grift: gan hynny gydag Angylion
ac Arch-Angylion, a chyd ag oll gwmpeini
Nef, y molianwn ac y mawrhawn dy ogo-
neddus Enw, gan dy foliannu yn wastad a
dywedyd, Sanct, Sanct, Sanct, Arglwydd
Dduw yr lluoedd. Nef a daiar fydd yn llawn
o'th Ogoniant: Gogoniant a fo iti O Arglwydd
Goruchaf. *Amen.*

III.

O Dduw Grasusaf yr wyf a phob llawenydd *Am Gredn y*
a diolchgarwch yn addoli dy anfeidrol *ffydd Grifti-*
ddaioni, a Eglurwyd i feibion Dynnion, yn *anogol yn*
Natcuddiad dy Efengyl sanctaidd, bendigedig y *Effeithiol.*
fo dy fawr gariad a'th dosturi a dosturiodd wr-
thym, ar ôl ini yn amdwyo ein hunain drwy
S f ein

ein pechodau gwir-fodd, ac a ddanfonaist dy Unig-anedig Fâb ir bŷd fel a byddem byw trwyddo ef.

Yr wyf yn credu o Dduw ddarfod ir bendigedig Iesu ei ddarostwng ei hun i gymeryd arno y ddynol anian gyd ai gwendid ai llefswydd oll, ond ei phechod yn unig; yr wyf yn credu o Dduw mai ef oedd y Prophwyd mawr ar a ddanfonaist ymmhob un ac ymmhob rhan o'n dyledswyddau, i roddi ini union deall o'th Dduwiol fawrhydi i wellan ac i dderchafu ein Naturiaeth ni iw heithaf berffeithrwydd; yr wyf yn credu o Dduw ddarfod iddo gadarnhau ei ddyfodiad oddiwrth Dduw ag amgenach ryfeddodau nac a wnaeth un dyn arall erioed: ar cyfryw y Brophwydoliaethau ar a oeddynt y ty ychaf i ddeall pob Creadur, gan fod y rhain wedi ei cyflawni, nid adawfaent imi mo'r lle i ammeu nad gennit ti i danfonwyd ef; yr wyf yn Credu o Dduw ddarfod iti a llêf or Nêf fynegi mai dy Unig-anedig Fâb ydyw, yn yr hwn i'th fodlonwyd a bod yr holl Brophwydoliaethau ynghylch y Messiah wedi eu cyflawni ynddo ef; yr wyf yn credu o Dduw ddarfod iddo ef ddioddef anghydwylled ar y Groes, er mwyn ein prynnedigaeth ni, a gwneuthur o hono ef yno gyflawn berffaith a digonol aberth offrwm ag iawn dros bechodau'r holl fŷd; ddarfod iddo fodloni dy gyfiawnder a gwneuthur cymmod trofom; yr wyf yn credu o Dduw gyfodi o hono ef oddiwrth y meirw y trydydd Dydd, yn ôl ei siccras brophwydoliaeth ddidwyll ei hunan; iddo aros ddeugain niwrnod ymmhlith ei ddyfodolion, iddo dderchafu ir Nefoedd yn ei gwydd hwynt, ple y mae yn eistedd ar dy deheulaw yn eirioli tros bechaduriaid. Yr wyf yn credu o Dduw ddarfod iddo gyflawni ei addewid iw Ddyfodolion drwy ddanfoni iddynt ei

Yspryd Glân a darfod i'r doniau rhyfeddol a roddwyd i'r Apostolion ac yr y'm ni yrwon yn yn eu cofio, brofi ei dderchafael ef, yr un amser, ar a rhoddasant iddynt hwy allu i gyhoeddi ac i bregethu yr Efengyl trwy 'r holl fŷd. Arglwydd yr wyfyn credu ychwanega fy ffydd a chadarnha hi yn erbyn gwendid a breuolder fy' nghalon, yn erbyn tywyllodrus resymmau y coeg Philosophyddion, ar Anffyddloniaid, ac yn erbyn Balchder a rhyfyg y rhai fydd yn byw megis pe na bae un Dduw yn y bŷd, byth na bo i un ragfarn anrhesymmol ddallu goleuni fy Neall, byth na bo i falchder a gwagedd dywyllu Eglurdeb dy ddatcuddiadau Sanctaidd; byth na bo i un cam dueddiad wyrdroi fy marn, am synwyr mewn pethau a fo cyn rheitied imi eu credu au gwneuthur a rhain; ond uwchlaw dim i un wŷn anrhesymmol neu drachwant pechadurus lygru fy Ewyllys, am gwneud i yn anaddas i groesafu dy sancteiddlan a'th ragorol gyfreithiau.

Dyro imi ffydd fywiol ac effeithiol, bydded iw ffrwythau hi yn Eglur iw weled yn fy mychedd am hymarweddiad, bydded iddi gyrraidd pob rhan o ufyddod Sanctaidd, fel na bo iddi yn unig oleuo fy meddwl, ond glanhau fy nghalon, gorchfygu fy anwydau, a cheryddu a gochel yr holl reolau gau hynny, yng hylch cyfoeth ac anrhydaedd, a phleferau y rhai sy'n cael gormod o rwysc yn y bŷd; a gwna hi yn berffaith trwy Gariad, yr hon fydd wîr arwydd o'th Ddiscyblion, fel drwy gredu ynot, a'th garu yn y bywyd hwn, y caffwyf dy weled a'th fwynhau di yn dragŷwydd, yn dy Nefol deyrnas, drwy Ragluddon Iesu Grist ein hunig Arglwydd a'n Hiachawdwr. *Amen.*

P E N. XXIV.

Sŭl y Drindod. Gwyl Symmudiol.

Q. *P* *Ara wyl y mae'r Eglwys yn ei Gadw heddyw?*

A. Dirgeledigaeth y Drindod fendigedig.

Q. *Beth yr ydys yn ei ddeall wrth y Drindod yn yr Eglwys Gristianogol?*

A. O fôd un Duw mewn tri phersonau amryw, y Tâd, y Mâb, a'r Yspryd glân.

Q. *Beth ydym Duw?*

A. Yspryd tragwyddol diamgyffred, o anfeidrol Berffeithiau; yr hwn a greodd bob peth allan o ddim, a'r hwn sydd yn ei rheoli hwynt drwy ei ddoeth Ragluniaeth.

Q. *Beth yr ydys yn ei ddeall, wrth y Gair Person?*

A. Y mae'n arwyddocau yr Hanffod gyda rhyw fodd arbennig o Gŷd-fod yr hon a alwe'r Tadau Groëg Hypostasis, drwy ddeall wrth hynny ryw beth yn perthyn i'r naile, nas perthyne i'r llall.

Q. *Pa ham yr ym ni yn credu fod y Tâd, y Mâb, a'r Yspryd Glân, yn dri amryw Personau yn y natur Dduwiol?*

A. Canys pan lefaru yr yscrythur lân, am y tri hyn, y mae'n gwneuthur rhagoriaeth rhyngddyut hwy a'i Gilydd, fel yr ym yn arferol yn ein lleferidd cyffredin o wneuthur rhagoriaeth rhwng amryw Personau.

Q. *Para Esiamplau o hynny sydd gennym yn y Scrythur lân?*

A. Amryw; yn enwedig yn y ffurf o finistrio Cymmun y Bedydd yr hon sydd, yn enw'r Tâd, a'r Mâb, a'r Yspryd glân. A'r fendith hynod a phwy un y mae S. Paul yn dibennau

*Matth. 28.
19.*

bennu ei ail Epistol att y *Corinthiaid*. Rhâd ein Harglwydd Iesu Grist, ferch Dduw a 2 *Cor.* 13. chymdeithas yr Ysryd glân, a'r tri Tystion¹⁴. yn y Nêf, y rhai a henwir gan *Ioan*, y Tâd, y¹ *Ioan* 5. 7. Gair, a'r Ysryd glân.

Q. Pa fodd y gwyddom fod pob un o'r Personau hyn y Dduw ?

A. O herwydd a rhoddir i bob un o honynt, Henwau, Priodolaethau, a Gweithrediadau Duw yn yr Ysrythur lân.

Q. Ple yn yr Ysrythur lân y mae Henwau Priodolaethau, a Gweithrediadau Duw wedi ei rhoddi i'r Mâb, yr ail Person yn y Drindod fendigedig ?

A. Fy ddywaid St. *Ioan*, Duw oedd y Gair ; *Ioan* 1. 1. St. *Paul* Duw a ymddanghofodd yn y Cnawd. Fod Crist uwchlaw pawb yn Dduw bendigedig yn oes oesoedd. Fod y Gair Duw, yn llym-¹ *Tim.* 3. mach nag un cleddyf daufiniog, ac yn barnu¹⁶ meddyliau, a bwriadau'r Galon ; dywedir am^{*Rhuf.* 9. 5.} dano i fod ef yn dragwyddol. Y mae gan y^{*Heb.* 4. 12.} Mâb fywyd ynddo ei hûn, ef yr un ydyw a'i^{*Ioan* 5. 26.} flynyddoedd ni phallant. O gyflawn wyboda-^{*Heb.* 1. 12} daeth, fel yr edwyn y Tâd fyfi, felly yr ad-^{*Ioan* 10. 15.} waen inne'r Tâd, Wedi gwneuthur pob peth. Trwyddo ef y gwnaethpwyd pob peth,^{*Ioan* 1. 3.} ac hebddo ef ni wnaethpwyd dim a'r a wnaethpwyd ; ac fy orchymynnir ini, anrhyde-^{*Ioan* 5. 23.} ddu y Mâb, fel yr Anrhydeddwn y Tâd. Ac mae'r Sainct gogoneddus, yn canu Hallelujah, megis i Dduw'r Tâd, felly nid amgen, i'r^{*Dat.* 7. 10.} Oen, yn oes oesoedd.^{12.}

Q. Ple a roddir henwau, Priodolaethau a Gweithrediadau Duw ar y Ysryd glân, y trydydd Person o'r Drindod fendigedig.

A. Dywedyd celwydd wrth yr Ysryd glân, a elwir dywedyd celwydd wrth Dduw. Ac o *Aff.* 5. 3, 4. herwydd fod Cristianogion yn demlau'r Yf-¹ *Cor.* 3. 16. pryd

pryd glân, dywedir mai temlau Duw ydynt ; ac o herwydd i fod ef yn dysgu ini pob peth, ac yn ein harwain i bob Gwirionedd, yn rhagfynegu pethau i ddyfod, yn chwilio pob peth ; ie dyfnion bethau Duw. O herwydd y gelwir ef yspryd yr Arglwydd, yn y gwrthwyneb i Yspryd dŷn, arwyddion eglur yw rhain o'i

Matth. 28. Dduwdod ef. Heblaw hyn, ef a gyssylltir a Duw 'r Tâd yr hwn nas cyfranna mo'i Ogoniant i arall, yn wrthdrych Ffydd, ac addoliad yn y Bedydd, ac yn Fendith Apostolaidd. A

19. *2 Cor. 12.* dywedir am y Cabledd yn ei erbyn ef, nas madddeuir moni yn y bŷd hwn, nac yn y bŷd a ddaw. Yr hon er nad yw yn anfadddeuol, oblegid ei fod ef yn Dduw ; etto pe Duw nis byddei, ni fyddai 'n anfadddeuol ddim.

Q. Beth a ddylem ni gredu am y Drindod Sanctaidd ?

Ans. 1. *A.* Nad oes ond yn buwiol a gwir Dduw, tragwyddol, di-gorph di-ran, a digynnwrf didderbyn niwed, Holl-alluog, o anfeidrol Ddoethineb a daioni, Gwneuthwrwr a Chynhaliwr pob peth, gweledig, ac anweledig, ac yn undeb y Dduwdod hon mae tri Phersonau, o'r un sylwedd, Gallu, a thragwyddoldeb, fef y Tâd, y Mâb, a'r Yspryd glân.

Q. Ymba beth y mae Dirgelwch y Drindod fendigedig yn fesyll ?

A. Yn hyn : Oblegid nis gallwn amgyffred modd arbennig hanffod y tri Phersonau yn y Dduwiol Anian.

Q. Ydyw resymmol ini gredu y pethau am Dduw, n'as gallwn mo'i amgyffred ?

A. Y mae berffeithiau y Dduwiol Anian yn anfeidrol, ac o'r achos hwnnw allan o'n cyrredd ni ; ac am hynny, os y cyfryw berffeithiau Duwiol fydd, a'n galluoedd ni heb ddi-chon eu hamgyffred, ac etto, os oes Rheswm da

da am ini ei credu hwy; ni rydd Rheswm ini Escus yn y bŷd, i ymwrthod a'r cyfryw Athrawiaeth a'r a Ddatcuddiodd Duw, er dirgeled fo, ai moddion hefyd o'n rhan ni yn anchwiliadwy; gan fod goleuni Natturiaeth erioed hyd yn heddyw yn cyfaddef fod Duw yn ddi-amgyffred.

Q. Ond er bod yr Athrawiaeth hon am y Drindod, uwchlaw Rheswm, oblegid nas gwyddom pa fodd y mae felly yn bod, onid ydyw hefyd yn erbyn Rheswm, ac onid yw yn cynwys gwrthwynebdwymediad, dywedyd, fod y Tâd yn Dduw, y Mâb yn Dduw, ar Yspryd glân yn Dduw, ac etto nid ydynt dri Duwiau onid un Duw?

A. Nag ydyw: Oblegid nid ŷm yn dywedyd mai ŷn a thri ydynt yr un modd, y Dduwiol Anian iw'r unig beth fydd Dduw, ni ddichon honno fod ond un, nid eill fod mwy nag un Duw, ond o herwydd fod yr yscrythur lân yr hon fydd yn hysspyfu ini undeb y Dduwiol Anian, yn Cysylltu hefyd y Tâd a'r Mâb, a'r Yspryd glân. Yn yr unrhyw Briodolaethau, Gweithrediadau ac Addoliad, am hynny derbyniant rifedi o'i cyffelybu tua'g at eu gilydd, ond o achos i hanffod canys nid ydyw honno ond un nis gellir dywedyd dim o'r fath beth.

Q. A raid dim mwy o Eglurhâd am y Ddirgelwch sawr hon?

A. Na raid dim ychwaneg yn fy marn wael i; Canys gwafanaetha ini gredu fod hynny yn wir, a'r a welodd Duw yn dda ei ddatcuddio S. Cyr. Hic. er. Catech. 11. p. 144. Orat. 1. de Incompreh. Homil. 24. in Ioan. ini, ynghylch y peth hyn, er nas medrwn yn y Cyfamfer amgyffred yn hollawl, mo fod y peth fydd wrthrych ein ffydd; a phe ceissem wneuthur hynny, fel y mae'r peth yn rhyanhawdd, felly y mae yn llawn o berigl, canys mae Gelynion ein ffydd ni yn barod i archodli'r

lli'r Athrawiaeth sanctaidd drwy ein Erfynia-
dau ni tan rîth ei heglurhau hi; dymma'r ffordd
addewifodd St. *Chrysostom* yr hwn, a sy'n cael
i gyfrif yn ûn o'r Tadau mwyaf parchedig,
am ei Ddysc a'i Dduwioldeb. Pan draethodd
ef ei Ffydd ynghylch dirgeledigaethau y
Ffydd Gristianogol y mae'n eu profi hwy allan
o dystiolaethau yr Yscreythur lân, a Cristiano-
gion yn gyffredin, heb ryfygu ceisio eu eglur-
hau nhw yn fanwl ryw fodd arall.

*Q. Oes dim o ôl Athrawiaeth y Drindod ym-
mblith yr Iddewon a'r Cenhedloedd?*

*De verit. Christ. Reli-
g.* *A.* Yr oedd hen traddodiad ddihenydd am
dri Pherfôn yn y Dduwiol Anian. Yr oedd
yr Iddewon yn arferol o wneuthur rhagoriaeth
rhwng Gair Duw, ac yspryd sanctaidd Duw,
a'r hwn yr oeddynt hwy yn ei gyfrif yn dde-
chreuydd pôb peth; fel y mae yn amlwg iw
weled allan o *Philo-Judeus* a *Moses Nachmani-*
des, fel y darllennir yn *Grotius*. Ac ymmhlith
y Cenhedloedd yr oedd *Plato*, yn gwneuthur
tri o Rhagoriethau yn y Duwdod, drwy ei
henwi hwynt, daioni hanffodol, enaid ac yf-
pryd.

Q. Para defnydd a allwn ni wneuthur o hyn?

A. Nad oes nag i Iddewon na Chendhedl-
oedd mo'r achos i ddannod yr Athrawiaeth
hon ini sy Gristianogion, yn enwedig gan nad
oes ganddynt well sail iddi nai Rheswm ei
hinnain neu draddodiad; a chennym ni ddatcu-
ddiad eglur oddiwrth Dduw am yr ym ni yn
ei gredu yn y matter ymma mae hynny yn u-
nic yn ddigon o achos i beri ini gredu hyn.

*Q. Beth a ddylem ni ei ddysgu oddiwrth gadw
r Gwyl hwn?*

A. Darostwng ein Rheswm i Ufyddod
Ffydd: Credu y pethau ar a wyddom yn hyf-
pus

pus i Dduw ei ddatcuddio ini, er nas medrwn mo'i gyflawn ddeall, oblegid nid yw ein bod ni yn methu i ddeall yn ddigon o achos i beri ini i anghoelio, mai gwir ydyw; gan fod Perfffeithiau y Duwdod yn anfeidrol yn i Natturiaeth eu hunain. Yn hattal ein hunain o fewn terfynau sofrwydd heb fyned dros ein pennau mewn myffyrddau manwl, diraid, dwfnion, ac anodd ei deall, clodfori ac addoli yr anrhydedd usaf Drindod, gan iddi fôd yn gŷd-awdwyr ein Iechydwriaeth. Adnabod fôd Cariad Duw yn arferth tua'g attom, gan roddi o honof ei Unic-anedig Fâb drwy genhedlaeth dragwyddol, i farw trosom ni bechaduriaid. Ac adnabod darostyngeddwrwydd rhyfeddol ein hanwyl Brynnwr, dioddefiadau pwy un oedd haeddicaf o herwydd haeddiant, ac ardderchogrwydd ei Berson ef. Peidio un amser dristiau yr Yspryd tragwyddol hwnnw drwy Radau graflawn pwy un a gwneir ni yn gyfrannogion o Iechydwriaeth dragwyddol.

Q. Os ydym yn rhwymedig i gredu y cyfryw Athrawiaethau yn y ffydd Gristianogol, y rhai nas medrwn mo'i cyflawn ddeall; oes lle ini wneuthur dim defnydd o'n Rheswm a'n dealldwriaeth yn ein Crefydd?

A. Oes yn ddiammeu; canys nid oes dim a wnae fwy o anglod i'n Crefydd, na dywedyd ei bôd hi, yn anrhesymmol a'i bod yn gwrthwynebu y goleuni Natturiol yr hwn a blannodd Duw yn ein calonnau, a'i bod yn gochel i chwilio yn fanwl oDwyf-ymorol pa fath fydd arni. Am hynny yr hen Dadau, Cadarn bilerau ein ffydd, yn ei holl lyfrau, er amddiffyniad y Grefydd Gristianogol yn erbyn Iddewon a Chendloedd, a ymegniant i fodloni'r bŷd, drwy bob môdd rhesymmol ynghylch gwirionedd a Rhesymmoldeb, y Gristianogol Grefydd; ac

er bod yr Apostolion wedi ei hyfprydoli gan yr Yfpryd glân, etto canmolent y *Bereaid* a'm iddynt ymorol para achosion Rhesymol a wnae *Act. 14. 11.* iddynt gredu yr Athrawiaeth ar a ddyscid ganthynt hwy; ac lle y bernir ar neb yn yr Yfscrythur lân am ei hanghrediniaeth, ni wneir mo hynny, ond ar ôl gwrthod rheswm a bodlondeb ac Eglurwch cymwys llawn-ddigonol.

Q. Para ddefnydd ynte a ddylem ni wneuthur o'n Rheswm yn ein Grefydd?

A. Mae'n dangos ini wyddorion y Grefydd Natturiol, ac yn canmol y ddoethineb a'r fynwyr o wneuthur ar eu hôl. Mae'n dangos gymmhwyfed ydyw rhyw bethau i'n Natturiaeth ac mo'r dueddol ynt i'n gwneuthur ni yn ddedwydd; ac megis y mae ein Rheswm yn ein dyscu a gweddei in Natturiaeth fod yn Dduwiol tua'g at Dduw, fod yn gyflawn, yn ddiolchgar ac yn drugarog tua'g at dynnion. Felly a dysc ein rheswm ini, mai dyledd-fwyddau da yw rhain, o achos y lleihad a'r mwyniant a wnant ini. Ac am y Grefydd ddatcuddiedig: Rheswm iw'r dawn drwy bwy ũn y Gwyddir hyspyrwydd yn ei chylch. Gorchwyl rheswm Cristion, ydyw ymorol yn gall ag yn fanwl ai Duw a ddatcuddiodd y pethau yr ydys yn i geisio gennym ni ei Credu; pwy un a'i bod ganthynt dystiolaethau cywyro'i Awdurdod ef, pwy ũn ai ef i'w gwîr Awdwr a'i peidio. O herwydd nid aill neb roddi mo'i hyder mai Duw a ddatcuddiodd ryw beth, onis gwîr ef yn gyntaf yn hyfpus mai oddiwrtho ef y mae yn dyfod. Ac wedi yn bodloni, a rhesymmau cymmwys mai Duw a ddatcuddiodd y pethau hynny, y mae rheswm yn ein hyfforddio ni, i ddyfod ei iawn ddeall y cyfryw ddatcuddiad, ac yn ein helpio ni i gymhwyso rheolau cyffredinol fel y bo'n achosion yn hunain, a chyffur

chyflwr pob dyn yn gofyn. Ac wedi ini dderbyn bodlondeb mai Duw a ddatcuddiodd yr Athrawiaeth, er ei bod uwchlaw ein deall etto mae ini yr achos mwyaf yn y byd, ar rheswm cadarnaf gennym iw chredu yn ddiyscog. O herwydd fod doethineb a Gwybodaeth Duw yn anfeidrol, am hynny nis dichon dim i dwyllo ef; a chan fod ei ddaioni ef felly hefyd, diammen, nad oes iddo fôdd i'n twyllo a'n siomi ni fyth.

r Gweddiau.

I.

O Gogoned lân, fendigaid Drindod, tri pherson, ac un Duw: trugarha wrthyf ^{Am Ffydd ddiyscog yn y Drindod} wîr bechadur. ^{Sanſaidd.}

Holl-alluog a thragwyddol Dduw, yr hwn a roddaiſt ini dy weision råd gan gyffellu ac addef y wîr ffydd, adnabod gogoniant y dragwyddol Drindod, ac yn nerth y duwiol fawredd, i addoli yr undeb; myfi a attolygaf iti fod imi trwy gadernid y ffydd, gael fy amddiffyn oddiwrth bôb gwrthwyneb, yr hwn wyt yn byw ac yn teyrnasu, yn un Duw byth heb ddiwedd. *Amen.*

II.

Y Mae yn gwbl addas, yn gyfiawn, a'm rhwymedic ddyled i yw, bob amser ac ym-mhob lle, ddiolch iti Arglwydd, nid un Person yn unic onid tri pherson mewn un sylwedd. Canys yr hyn yr ydwyf yn ei gredu am y Mâb, ac a'm yr Yspryd glân, heb na gwahaniaeth, nac anghymedr: Gan hynny gyd ag Angelion, ac a Arch-angelion, a chyd âg oll gwmpeini Nef, y moliannaf ac a mawrhâf dy ogoneddus Enw, gan dy foliannu yn wastad a

dywedyd, Sanct, Sanct, Sanct, Arglwydd Dduw yr lluoedd. Nêf a daiar sydd un llawn o'th ogoniant: Gogoniant a fo iti O Arglwydd goruchaf. *Amen.*

III.

*Am waredu
yr Eglwys.*

O Arglwydd, attolygaf iti gad dy Deulu yr Eglwys mewn duwiolder gwaftadol, fel y bo i'r rhai sy'n ymddiried yn unig wrth obaith dy Nefol Râd, gael ein gwaredu, fyth gan dy anfeidrol allu, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

IV.

*Moliant a
Diolch i'r
Drindod
Sanſaidd.*

GOgoniant a fo iti, O Dduw'r Tâd, am greü dyn yn ôl dy ddelw dy hun, yn addas i'th garudi, a'th fwynhau yn dragywydd, am ei waredu ef allan o gyflwr pechodd a thrueni, gwedi iddo i gyfr golli a'i ymdwyo ei hunan.

Gogoniant a fo iti, O Dduw'r Mâb, am gymmeryd arnat waith rhyfeddol, a Phrynnedi-gaeth dynol ryw; am iti ymwaredu ef allan o gaethiwed, pechod, ac Arglwyddiaeth Satan; oblegid er mwyn gwneuthur y rhyfeddol ddai-oni ymma, a descynnaist o'r Nêf, ac chymme-raist arnat ffurf Gweinidog, a dilynaist fywyd truenus, ac a fuost farw o farwolaeth ofydus a melldigedig.

Gogoniant a fo iti, O Dduw'r Ysryd glân, am yr holl doniau a Rhadau rhyfeddol hynny ar a roddaist i'th Apostolion; ac am y rhai cyffredinol hynny drwy nerth pa rai y dichon Cristianogion diragrith weithio allan ei lechydwriaeth, am dy Râd ti i'w rhagflaenu, a'u hattal, am ddarostwng ein deall a'n siccrhau i ufyddod ffydd a Duwioldeb, am ein hyffor-
dio

dio mewn pa ffordd a moddion i ddyfod o hŷd i fywyd tragwyddol.

Bendith, ac anrhydedd, diolch a mawl, mwy nac a fedraf ei dreuthu, mwy na fedraf ei feddwl, a fyddo iti, o Drindod addoladwy, y Tâd, y Mâb, a'r Yspryd glân, gan yr Angelion oll, gan Dynion oll, gan y Creaduriaid oll, yr awr hon ag yn dragywydd. *Amen.*

P E N. XXV.

St. Barnabas yr Apostol. Mehefin 2.

Q. *P*ara wyl y mae'r Eglwys yn ei gadw heddyw?

A. Gwyl yr Apostol St. Barnabas.

Q. Pa hanes sydd o'i ddechreuad ef?

A. Ei eni ef yn *Cyprus*, a'i fod yn dyfod allan *ad. 4. 36.* o *Lwyth Levi*, ac y mae yn debig ddarfod iw Henafiad Iddewaidd ef, ddiangc yno, pan oedd yr erlid yn *Iudea*, iw diogelu eu hunain, oddiwrth orthrymder a rhuthr: *Ioses* oedd ei enw ef yn ol arfer y Groegiad o ddiweddu gair yn llyfnaidd yn lle *Ioseph*; yr hwn a roddwyd iddo wrth Enwaedu arno, o barch ar *Ioseph*, ûn o'r Patriarchiaid cyfrifol o'r Genedl honno.

Q. Pa ham a bu i'r Apostolion i gyfenwi ef Barnabas, yr byn sydd yn arwyddocau, Mâb y daddanwch?

A. Rhai a feddwl mai am eu ragorolddoniau Prophwydolaeth a'r Cyfarwyddyd ar a oedd *ad. 11. 24.* ganddo yn trin rhai a fyddai mewn blinder Yspryd; oblegid gŵr da ydoedd, yn llawn o Ffydd ac o'r Yspryd glân. Ond os nyni a ystyriwn yr achos, o rod-di'r henw hwnnw arno ef, mae'n debig mai o wir barchedig adnabyddiaeth ei gariad elusenol ef, yn gwerthu cym-

cymmaint oll ag a feddei, er mwyn fynio ar y Cristianogion tlodion, ac o achos y diddanwch yr oeddynt hwy wedi ei dderbyn oddi wrth hynny.

Q. P'le y dycpwyd ef ei fynu ?

A. Gan fôd ei Rien i ef yn gyfoethog, ac yn Dduwiol, hwy a'i danfonasant i *Ierusalem*, i wddwyn ei fynu i ddeall y ddeddf, tan lywodraeth y Dyscawdwr mawr *Gamaliel* ; ac mae'n debyg mai dyna'r dechreuad, o'r Cyfeillgarwch Anwyldra a fu ar ol hynny, rhwng yr Apostol hwn a Sainc *Paul*,

Q. Pa bryd y troes ef yn Gristion ?

*Euseb. lib. 1.
c. 12.*

A. Ni wyddir yn dda pa amser, er bôd yr hên Dadau, yn ei gyfrif ef yn Gyffredinol, yn ūn o'r ddeg a thrugain, a Etholwyd gan ein lachawdwr. Ac efe a roddes brawf buan oi zêl Gristianogol wrth werthu ei dîr, er mwyn cynnal ei frodyr Cristianogol, ac er ei fod ef o Lwyth *Leui*, i bwy un nid oedd Cyfraith *Moses* wedi ordeinio dim meddiannau pennodol ; etto y mae ini achos i feddwl, mai ei Dreftadaeth ef yn *Cyprus*, oedd y meddiannau hyn lle nid oedd cyfraith yr Iddewon yn cyrredd.

Q. Para help a roddes St. Barnabas, i St. Paul, a'r ôl i droi ?

A. Pan na chredei'r Cristnogion yn *Ierusalem* yn hollawl, fod St. *Paul*, wedi troi, gan ammau nad oedd hynny ond rhyw ddichell gyfrwys i w rhwydo hwynt ; darfu i St. *Barnabas* i ddwyn ef at yr Apostolion, a mynegodd iddynt, y modd y trôwyd ef a pha hyfysrwydd a roesei ef o hynny yn *Damascus*, drwy ei ymddiddanion hyfion yn erbyn yr Iddewon.

Q. Pa beth oedd ei orchwyl cyntaf yngwasanaeth yr Eglwys ?

A. Ar ôl dyfod o'r gair o *Antioch* at yr Eglwys yn *Ierusalem* o fod llawer yn y ddinas honno

honno wedi derbyn y Grefydd Gristianogol *Aff. 11. 12.*
danfonwyd St. *Barnabas* i siwr feithrin y win-
llan newydd hon, pen ddaeth yno ef a laweny-
chodd yn fawr weled faint oedd cynnydd yr
Efengyl yn ei plith, ac nid yn unic ai cyngho-
rodd hwynt drwy lwyrfryd Calon i lynu wrth *W. 23.*
yr Arglwydd, ond ef drwy ei lasyr a ychwa-
negodd lawer at yr Eglwys: A phan aethei y
Gwaith yn ormod ei un iw drîn, ef a aeth i *W. 25. 26.*
Tarsus, ac a berfwadiodd St. *Paul*, iddychwel
gyda'g ef i *Antioch*, p'le yr arhofasant dros
flwyddyn gyflawn i gadarnhau 'r Eglwys.

*Q. Pa bryd y galwyd dilynwyr Crist, yn Gri-
stianogion?*

A. Ynghylch yr amser ymma yn Antioch, y *Aff. 9. 26.*
galwyd y rhai a dderbyniafant, y ffydd yn gyn- *5. 14.*
taf, yn Ddiscyblion, neu Ffyddloniaid, y Bro- *6. 3.*
dyr neu rai o'r Eglwys, neu rai yn galw ar *12. 1.*
Enw'r Arglwydd, neu wŷr or ffordd honno, *9. 24.*
neu *Nazareniaid*, neu *Galileaid*, gan ei gely- *19. 9.*
nion: ond gorfoleddent cymmaint o fod rhai *24. 5.*
yn ei galw yn Gristianogion gwedi hyn fel nas *2. 7.*
chwennychent ei henwi wrth ūn henw arall o
flaen wynebau ei gelynion, er iddynt ddioddef
cenfigen, ac absen, a merthyrdod o'i blegid.

*Q. Pa Rwymedigaeth fydd arnom o achos yr
Henw sanctaidd hwnnw?*

A. CREDU a gwneuthur y pethau a ddyscodd *Heb. 2. 10.*
Crist, canlyn ei siampl ef yr hwn a berffeithi-
wyd drwy ddioddefiadau i lynu wrth yr Ar-
glwydd drwy lwyrfrŷd calon, ac i ochel pob
math a'r drigion, a phr'un yr ymwrthodasom
ar gyhoedd pan gymherasom yr henw hwnnw
arnom.

*Q. Beth oedd y Gwasanaeth neffaf ar a wnaeth
St. Barnabas i'r Eglwys?*

A. Ef gydâ St. Paul a aeth a chynnorthwy *Aff. 11. 30.*
Elusenol oddiwrth y Christianogion oedd yn

Antioch, i wellhau ar y Brodyr oedd yn *Iudea*, oblegid ei bod hwy mewn gwall eisiau dirfawr drwy newyn trwm ar a oedd yn rhai Taleithiau, ymmerodraeth Rhufain, ond yn enwedig yn *Iudea*.

Q. Pa fodd a galwyd St. Barnabas i droi y Cenhedloedd?

AB. 13. 2.

A. Drwy ordinhâd bennodol yr Yspryd glân, yr hwn drwy ddatcuddio ir Bropwydi a dyscawdwyr Eglwys Antioch; pan oeddynt yn gweddio ac ymprydio, ac yn wneuthur gorchwylion crefyddol eraill, a orchmynnod i neilltuo ef, a St. Paul, i'r pwrpas hwnnw.

W. 3.

Q. Pa fodd y cyflawnwyd yr Ordinhâd hon i wasanaethu'r Eglwys?

A. Wedi ymprydio a gweddio, a dod i dwylo arnynt: hên arfer wedi i chymeryd oddi wrth yr Iddewon i fewn i'r Eglwys Gristianogol, wrth roddi urddau i Arweinwyr i Gweindogion Eglwysig, a'r rhai ar a arferwyd felly drwy bob oes hyd y dydd hwn.

Q. P'le y pregethodd St. Barnabas yr Efengyl, ynghyd a St. Paul?

W. 4.

A. Yn Cyprus y wlâd lle y ganwyd ef, p'le y Troês ef Sergius Paulus, y Rhaglaw, ym Mhaphos dinas enwog or ynys honno, a nodedig iawn am ei bod yn addoli Venus; mordwasant oddiyno i Perga yn Pamphilia, ymmhle yr ymadawodd Mark ei Gâr ai Cyfaill a hwynt wedi myned yn ddigalon o achos y peryglon oedd arnynt; ar ôl ymdeithio dair blynedd trwy'r Affia leiaf, weithiau yn llwyddianus weithiau yn anllwyddianus, dan bregethu'r Efengyl mewn amryw ddinasoedd, dychwelasant drachefn i Antioch yn Syria.

AB. 14. 12.

Q. Beth oedd yr achos debygach, i wyr Lysta gyffelybu St. Barnabas i'w Duw pennaf hwynt?

A. Naill

A. Naill o achos ei Oedran ef, neu o achos ma'i Gŵr glandeg difrifol ydoedd, gan ei fod fel yr adrodda 'r, hên Dadau, yn ŵr parchedig a'r olwg.

Q. Pa fodd a fu i St. Barnabas, i ymddwyn ei hunan yn yr ymryson a ddigwyddodd rhwng yr Iddewon a'r Cenhedloedd Credadwy?

A. Ar y cyntaf ef a wrthwynebodd y rhai Iddewaidd yn egniol iawn, ac aeth gyda St. Paul, i ofyn Cyngor gan yr Eglwys oedd yn *Ierusalem*, lle y dibenwyd yr ymofyn hwnnw drwy Ordinhad Cyfarfodol yr Apostolion ar Henwriaid; ond gwedi hynny ef a gamdywyfwyd drwy arweiniaeth St. Pedr, ac a ragrithiodd ei Ryddid Cristianogol, i fodloni 'r Iddewon credadwy, ond darfu iw Gyd-ymdeithydd St. Paul, i argyoeddi ef o'r plegyd.

Q. Beth oedd achos yr ymryson rhwng St. Paul a St. Barnabas?

A. Ar ôl i'r ddau ŵr sanctaidd ymma gytuno i ymweled a'r Eglwys, y rhai a blannafent hwy yn *Asia*. St. Barnabas a gynghorodd gymmeryd gyda hwynt, *Marcus* ei gâr ef, ond nid oedd St. Paul fodlon i hynny, oblegid i *Marc*, yn ei ymdeithiau o'r blaen ymgynghori gormod, a'i Esmwythdra a'i Ddiogelwch, ac oblegid iddo i gadel hwynt yn *Pamphilia*.

Q. Beth a ddaeth o'r ddadl hon?

A. Er iddynt gyd-teithio a'i Gilydd yn y weinidogaeth dros amryw flynyddoedd, bu'r ymryson cymmaint rhyngthynt fel yr ymadawfant a'i gilydd, St. Paul a *Silas* a aethant i Eglwys *Syria*, a *Silicia*, a St. Barnabas, a *Mark*, i *Cyprus* ei wlad ei hun.

Q. Pa fodd a gwnaeth Rhagluniaeth Duw, i'r Gwahaniad rhwng y ddau Apostolion hyn weithio er daioni i'r Eglwys?

A. Drwy danu 'r Ffydd Gristianogol ym-mhellach; y modd ymma pa buasent fyth yn yr unfan, a dwyn *Marc*, drwy 'r argy-oeddiad ar a gawfei ef gan *St. Paul* i weled i fai, oi fod mo'r ddifatter ac mo'r ddifraw gynt yngwaith yr Efengyl, ac i fod weinidog defnyddiol i Grist, tan iddo nid yn unig haeddu bôd yn Gyfaill i *St. Paul*, ond tan y derbyniodd ganddo Dystiolaeth hardd o'i Zêl, fef, o'i fôd yn fuddiol iddo ef i'r weinidogaeth.

2 Tim. 4.
11.

Q. Beth a ddaeth o *St. Barnabas* gwedi hyn?

A. Nid yw'r Ysctrythur lân yn angenid dim am hynny rhai llyfrau a ddywaid fyned, ef i'r *Itail*; ac iddo bregethu 'r Efengyl yn *Rhus-fain*; a chodi o hono ef Eglwys yn *Milan*, er mai cyffelyppaf yw ddarfod iddo dreulio y rhan ddiwaethaf o'i fywyd yn *Cyprus*; i droi ei wladwyr yr Iddewon; fel y mae ini le i feddwl, wrth yr Epistol ar y scrifennodd ef, yr hwn a scrifennwyd yn ddiammau er eu lles hwynt.

Q. P'le a dioddefodd ef *Ferthyrdod*?

A. Y mae rhai yn meddwl mai yn *Salamis*, dinas yn ynys *Cyprus*; ple a darfu i rai Iddewon a ddaethant o *Syria*, osod arno pan oedd yn ymddiddan yn y Synagogue; caeâfant ef mewn rhyw gornel o honi tan y Nôs, yna y daethant ac ef allan, ac ar ôl ei boeni ef yn greulon hwy a'i llabyddiasant ef a cherrig, tan na laddasant ef, ei Gâr *Marcus*, a'i claddodd ef mewn ogof, yn agos i'r ddinas honno yr oedd gweddillion ei Gorphef ar gael meddant hwy yn nyddiau *Zeno*'r Emerodwr, ac Efengyl *St. Matthew*, yr hon a scrifennasfei *St. Barnabas* yn Hebraec, ai law ei hûn, yn gorwedd ar i ddwyfron.

A.C. 485.

Q. Para Scrifennadau a adawodd *St. Barnabas* o'i ôl?

A. Dim

A. Dim ond un Epistol, am yr hwn y mae'r hên Dadau oll yn ei feddwl mai ef oedd ei Awdwr. Ac er bod St. *Ierom* yn ei alw yn Apochryphol, etto nis dylem ddeall dim amgennach wrth hynny, ond nad oedd yr Eglwys yn Cyfrif y mono yn ūn o lyfrau'r Scrythur lân, ei bwrpas pennaf ydyw dangos fêd y Ffydd Gaistianogol, wedi torri ymmaith a llwyr droi heibio ddefodau ac Arferion cyfraith *Moses*, mae y rhan ddiwaethaf y honof yn cynwys Cyngor buddiol aruthr mewn dychymmig ynghylch dwy ffordd, y naill o oleuni ar llall o dywyllwch; y naill tan ddwysogaeth Angylion Duw, y llall tan ddryg-hwyl Angylion Satan. Y mae ffordd y goleuni yn dangos yn grynno beth a ddylei Gristion i wneuthur, er mwynhâ bywyd tragwyddol; ac y mae ffordd y tywyllwch yn gosod allan yr amryw bechodau arbennig, a cham-weithredoedd, sy'n nadu i'r bobl fyned i mewn i deyrnas Dduw, y mae'n cloi'r cwbl drwy dair ddeusyf a'r Gristianogion drefnu ei buchedd fel y bônt yn wynfydedig yn oes oesoedd.

Q. Beth a allwn ni ddysgu oddiwrth gadw'r gwyl hwn?

A. Dibrisio Esmwythdra, ie a bywyd hefyd pan gaffom gyfleusdra i dany y Ffydd Gristianogol, ac i orfoleddu pan fo hon a dim a fo'n perthyn iddi yn llwyddo, tosturio wrth wendid ein brodyr y rhai nid oes ganddynt ond ychydig Zêl, bod yn barod i esmwythau ar gledi ein Cyd-Gristianogion a phan fo ei anghenrheidiau hwy a'i heisiau yn gwasgu yn drwm arnynt, i dolli rhyw faint ar ein Digonedd ein hunain, yn gynt, nac a caffont hwy lewygu o eisiau, cofio pa ffydd a pha weithredoedd fydd gynwysedig tan yr Enw parchedig hwn, sef Cristion, ac i ymwrthod a phob mâth a'r an-
ll u 2 wired,

wiredd, rhag ini golli ein hawl ar y ffydd hono. Iwneuthur mwy o gyfrif o Reol a mesur ein dyledswydd, nac o siampl y Gwr goreu, ac ni ddylei y rhain dynnu y monom i wneuthur dim a fo drwg yn ein Meddwl, a'n Barn ni; gan fod gwyr o amryw feddyliau ynghylch amryw bethau, i ochel pob achlysur amrafael a chynner; ne i ymresymmu o hyd heb ddigofaint a thorr-cariad yr hyn ni ddichon neb i wneuthur oni bydd yn berffaith iawn.

Q. Pa fodd y dylei Gristianogion drin ei hymrysonau bydol?

A. Ni ddylem ni fyth ymlid Cyfraith, er mwyn dial yn unic; pan na bo dim Gobaith o ennill ein Colled, iê gwell a fydde ini ymlithro oddiwrth ein hawl ein hunan mewn rhyw bethau mân, a dangos ein Dioddefgarwch na'n peryglu ein hunain, a'r drygau, a'r Profedigacthau a ddigwyd o fyned i gyfraith. Ond pan fo'r achos yn ddwys iawn, rhaid ini willed arnom ein hunain, rhag ofn ini syrthio i ddrwg wrth ganlyn arno; drwy oedi gwneuthur Cyfiawnder, a myned tros yn Gwrthwynebwr drwy ryw ddichell, neu drwy deuru anwiredd, er mwyn ennill mwy o amser, ac i wneuthur y Gyfraith yn fwy Costus ac yn fwy Cythruddol; drwy genfigennu wrthei lwc dda ef, a llawenyachu o achos ei ddrwg-ddigwyddiad. Nid ydyw'r Cyfiawnder a'r Cariad y rhai a ddylem ni i ddangos i'n gwrthwynebwr, yn cyttuno ac un o'r rhain, o herwydd ein Cymmydog ni ydyw fyth er hyn i gyd, ac nyni a ddylem ein hymddwyn ein hunain tua'g atto ef megis a gweddei ini tua'g at y cyfryw un.

Q. Pan fo Cristianogion yn ymresymmu yn erbyn ei gilydd am y pethau sy'n perthyn i'r Ffydd, pa ryw ymddygiad a ddylei fod ganddynt, tua'g at et gilydd?

A. Drwy

A. Drwy ddangos mwy o ofal i ddyfod o hŷd i'r Gwir, nag i ennill clôd am eu dysceidiaeth a'u Gwybodaeth, Heb daflu dirmig a Gwarth am ben y rhai a fo yn ein gwrthwynebu; oblegid os ydynt danifeddiant Camgymmeriaeth, y mae yn iawn i Gristianogion dosturio wrthynt, ac y maent yn angymhwys i dderbyn Argraph Rhesymmau dâ: o herwydd ei bôd wedi i Cythruddo, drwy eiriau coegion a mesurau Caledion heb ddifenwi, a cham adroddi yr hyn bethau nis perthynant ddim i'r achos. Nid oes neb gweddol ar a wrandawei oi fodd ar adrodd y fath bethau ar rhain, am hynny nid ydyw hardd ychwaith eu gweled hwy yn scrifenedig. Heb dynnu dim oddiwrth y barch a haeddae'n Gwrthwynebwyr, na theu ei bod hwy yn credu rhyw gyd-ddilyniadau ar a wyddom ei bod hwy yn eu gwir Gashau ac yn eu llwyr ymwrthod. Heb fyth roddi mo'r rhwyf i'n digofaint tan rith Zêl i Ogoniant Duw; ond i roddi Cyfrif o'n ffydd drwy'r cyfryw addfwynder ar a ddichon reoli 'n digofaint yn i wylltineb mwyaf ai wyniau afreolus, a thrwy'r Cyfryw ofn, ar a bâr ini fod yn ofalus rhag troseddu yr holl Reolau hynny ar y mae Cariad yn eu gorchymmyn ini eu cadw tua'g at ein cymmydogion.

T Gweddiau.

I.

O Arglwydd Dduw Holl-alluog, yr hwn a wiscaist dy Sanctaidd Apostol *Barnabas* a rhagorawl roddion dy Yspryd glân; na âd fi attolygaf iti, yn ddeffgyiol o'th amryw ddoniau, nac etto o råd iw harferu hwynt bob amser, i'th anrhydedd di a'th ogoniant, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

Holl-

*Am amryw
Ddoniau yr
Yspryd glân.*

II.

Am gariad Duw ai Orchymynion. **H**Oll-alluog Dduw, yr hwn yn unig biau llywodraethu afreolus chwantau a gwyniau dynion pechadurus, Caniadha imi dy wâs garu yr hyn yr wyf yn ei orchymyn a deisyfu yr hyn yr wyt yu ei addo fel ym mhlich amrafael ddamweiniau y bÿd, a gallo fy nghalon gwbl aros yn y lle y mae gwir lawenydd iw gaffael, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

III.

Am Gariad Cristianogol. **H**Oll-alluog Dduw yr hwn wyt yn tofuriol wrth bob dyn ac heb gashau dim a wnaethost; dysc imi wrth siampl dy dosturi di a theimlad o'n gwendid fy hunan, i fod yn dosturiol iawn wrth wendid a breuolder fy mrodyr; i gymeryd pob peth ar a wnelont mewn rhan dda, i ddeall pob peth amheuol ar eu tÿ hwynt; a thrwy gariad i gyd-ddwyn a'igwendyd amlygol. Gwna fi yn barod bob tro i fynnio ar ei hanghenrheidiau Corphorol, fel y byddont yn Gyfrannogion gydâ myfi o'r pethau dâ a roddaist imi; a dysc imi felly wneud y Goreu o'th holl roddion, a'th ddoniau ar a roddaist dan fy siars o ba fath bynnag a bônt, fell y gallwyf roddi cyfrif da o'm Gorchwyliaeth, pan ddêl y barnwr mawr i ymddangos, fef yr Arglwydd Iesu Grist. *Amen.*

IV.

Am Ysryd Cristianogol pan forhaid i unnaill ai ateb, a'i Canlyn Cyfraith. **D**ôd imi, O Arglwydd, y Doethineb oddiuchod, yr hon fydd heddychlon a llariaidd, a hawdd i thrin ac i eirioli arni; fel na Chyfreithwyf byth am Cymmodog i' borthi Gwyniau anrhesymmol fy natur lygredig fy hun; na chymerwyf chwaith ddim difyrrwch yn

yn 'i ddioddefiadau ef, pan na bo imi ddim iawn arall iw gael oddiwrth ei Gospedigaeth ef; Gwna imi yn hytrach fod yn wastad yn fôdlon i ddioddef peth Cam, yn gynt, nag y peryglwyf fy hun i'r Drygau a'r Profedigaethau sy ddebyg i'm rhwydo wrth ddilyn cwrs Cyfraith. A pha bryd bynnag y byddwyf yn rhwym i ganlyn y cyfryw Gwynion, Cainadhâ imi O Arglwydd help dy Râd ti, fel yr ymrysonwyf am Gyfiawnder yn fwy na Gorchest, modd na throfeddwyf Reolau Cyfiawnder a Chariad byth er mwyn Elw na mantas yn y bÿd, ac na chynhyrfed dim or fath beth y monyf i'm hymddwyn fy hun yn Anghristnogol yn erbyn fy Ngwrthwynebwr; ond fel y Gallwyf yn fy holl Gwynion, gynnal Moddion gweddol Cariadus iawn tuag-atto A thydi, o Dduw, yr hwn nid wyt ûn amser yn deffysgiol tua'g-att y sawl a'th geisiant a Chalon union, Arfoga fi a Llarieiddra ac Ofn, yn yr holl ymrysonau hynny ar y fydd ynghylch dy sanctaidd Wirionedd di; modd yr ewyllysswyf drwy burdeb Calon i hwnnw yn wastad ennill y maes, ac modd nas collwyf byth mo Gariad Brawdol, ac Anwyldra Cristianogol wrth ei Amddiffyn; Gan wybod nad ydyw Digofaint Dyn, yn gweithio Cyfiawnder Duw; Caniadhâ hyn, O Arglwydd, er mwyn Iesu Grist. *Amen.*

P E N. XXVI.

Genedigaeth Ioan Feddyddiwr. Mehefin 24.

Q. *P* Ara wyl y mae'r Eglwys yn ei gadw heddyw?

A. Genedigaeth Ioan Feddyddiwr.

Q. Pa

Q. Pa ham y mae'r Eglwys yn Cadw Dydd ei Enedigaeth ef ?

A. O herwydd fôd ei Enedigaeth ef yn rhyfeddol ynddi ei hunan, oblegid ei rhag-ddywedyd gan Angel yr hwn a anfonwyd o bwrpas i ddywedyd y Newydd llawen hwn : a phan oedd Elizabeth ei Fam ef yn ammhiantadwy, ai Dad ai Fam hefyd wedi myned mewn Gŵth o Oedran : Ai Dâd wedi derbyn siccrwydd o hyn gyda chadarnhâd, drwy ryfeddol fudanniaeth, hyd y dydd y gwnaed hyn yn dda ; yn ychwaneg, dygodd hyn lawenydd mawr i'r rhai oll oedd yn disgwyl wrth y Messias, oblegid ir Angel ragddywedyd, a llawenych ei llawer am ei Enedigaeth ef.

*Luc 1. 7,
13.*

W. 20.

W. 14.

Q. Beth a ragddywedwyd am dano ef gan yr Angel ?

A. Mai mawr a fyddei ef yngolwg yr Arglwydd, ac nid yfei na gwin, na diod gadarn ; ac a cyflawnid ef o'r yspryd glân ; ie ynghroth ei Fam ; a troe ef lawer or Iddewon, ac a darparei ef ffordd yr Arglwydd, Ac felly a Ragflaenei ef ein Iachawdwr, ac a fyddei yn fwyaf un or holl Prophwydi.

W. 15.

Q. Beth yr ych yn i feddwl pan ddywedoch fod St. Ioan wedi Rhagflaenu ein Iachawdwr ?

A. Fod ei holl weinidogaeth ef yn tueddu i baratoi 'r ffordd i groesawu ein Iachawdwr ai Athrawiaeth ; I ba wafanaeth y cymmhwyswyd ef, drwy ychwanegu at Râd ei Enedigaeth, anghyffredin ddiniweidrwydd buchedd, yr hon a gynhaliodd ef drwy ymwahânu oddiwrth bob achlyswr a Phrofedigaeth i ddrygioni, a thrwy Farwhâd doft aneirif, wrth hyn a cadwei ef ei Gorph mewn darostyngedd drwydd i'w Enaid.

Q. Pa fodd y darparodd ef y ffordd i dderbyn ein Iachawdwr ?

A. Drwy bregethu i'r Iddewon Nessād y Messia, fod y sawl a ddisgwiliafent hwy hyd yr awrhon yn agos; Ai deyrnas ef yn barod ei ymddangos: ac am hynny da a gwnaent dori ymmaith eu pechodau drwy Edifeirwch, au Cymmhwysu eu hunain drwy adnewyddu eu Buchedd i dderbyn newyddion llawen yr E-fengyl.

Q. *A Ragfynegwyd hwn yn Rhagflaenwr i'n Iachawdwr gan y Prophwydi?*

A. Do: Y mae *Eſay* yn ei alw ef, llef un yn llefain yn yr Anialwch, Parattowch ffordd. yr *Eſay* 49. 3. Arglwydd, ac Unionwch lwybr i'n Duw ni, yn y Diffaethwch: Ac y mae *Malachi* yn ei alw *Malac.* 3. 1. ef, y Gennad oedd i arloesi 'r ffordd o flaen yr Arglwydd, ac mae yn rhoddi hanes helaethach *Pen.* 4. 5, 6. o hono dan Enw *Elias* y Prophwyd, yr hwn oedd i droi Calon y tadau at y Plant, a chalon y Plant at eu tadau.

Q. *Ond os Ioan fedyddiwr oedd yr Elias i Matth. 11. ddyfod pa fodd y mae ef ei hŷn yn gwadu hynny?* *14. Ioan* 1. 21.

A. Yr oedd yr Iddewon yn yr oes honno yn credu hynny yn gyffredin, ac felly yr oeddynt yn 'r oesoedd gynt, a deuai *Elias* ei hun, i baratoi y ffordd i'r Messias; Gallei am hynny St. *Ioan* Fedyddiwr yn dda, fel y Gwnaeth, wadw mai ef oedd yr *Elias* hwnnw, a fuaf'n fyw gynt yn nyddiau y Brenin *Ahab*: am ail ddyfodiad pwy un i'r byd, yr ymorolei 'r *Sanhedrim* yn y Dyddiau hynny o achos ei bod hwy yn cam-ddeall Prophwydoliaeth *Ma-* *Mal.* 4. 5, 6. *lachi*; yrwan nid iw hyn yngwrthwynebu dim i'r peth a ddywaid ein Iachawdwr am dano, mai efe iw 'r gŵr a ofodir allan tan Enw a hanes *Elias* yn ôl uniawn arwyddocâd y Brophwydoliaeth honno, yr hon y mae 'r holl Eglurwyr Cristianogol yn ei Chyfrif yn bur futiliol; St. *Ioan* Fedyddiwr, o herwydd i fod mo'r

- debyg i *Elias* yn ei Fuchedd ai Foddion a'i fwydd, ac mewn Amgylchiadau eraill, a bod gyffelybiaeth rhwngddynt yn ddigon o achos, iw alw ef wrth yr Enw hwnnw. Gwaith pob un or ddau oedd gyrru ymlaen Adnewyddiad buchedd ymmhlith y rhai a dderbynient eu hathrawiaeth hwynt. Prophwydi Godidawg oedd y ddau, a mwy cyfrisol na'r Prophwydi eraill ar oedd yn byw yr un amser a hwy.
- Isai. 5. 17.* Gwŷr oedd y ddau yn byw ar ychdig iawn o luniaeth, yn ei hymneilltuo ei hunain oddi wrth y byd, ac yn ymwrthod ai arferion; drwy ei hymwisgo eu hunain a Gwisg Neilltuol; yr oeddynt ill dau yn hyfion ac yn galonnog, yn gwrthwynebu y llygredigaethau taeraf yn eu hamser, er ei wŷr mawr hefyd daro yn eu plaid a chyd-ymosod iw cynnal a'i Cadw ar eu traed. Y mae hyn oll yn profi yn Eglur
- Luc. 1. 15.* ddyfod y Bedyddiwr yn yspryd a gallu *Elias*.
- 16, 17.* Y mae'r fynniad ymma, yn derbyn Cadarnhad mawr o herwydd i'r Testament Newydd
- Matth. 11. 10, &c.* mewn amryw fannau gyfaddasu Prophwydoliaeth *Malachi*, i St. *Ioan Fedyddiwr* ac yn ei ateb i'r rhai a ofynnasant pwy ydoedd? Llef un yn llefain yn yr Anialwch yn ôl Prophwydoliaeth *Esay*, dywedodd cystal mai efe oedd yr *Elias* y rhagfynegasei *Malachi* am dano; Er nad mai'r un *Elias* oedd ac yr oeddynt hwy yn ei ddisgwyl; Oblegid yr oeddid yn cyfrif fod
- Marc 1. 1, 2, 4, 4.* Prophwydoliaeth *Esay*, a *Malachi*, yn perthyn i'r ūn.

Q. Pa fath oedd ar ddygiad i synu Ioan a pharâfath oedd ar ei fuchedd ef, cyn iddo ymelyd yn ei fwydd?

A. Gwedi i Dduw i waredu ef oddiwrth Ddi-henyddwyr *Herod*, yn ei febyd, ef a ymneulltuodd pan oedd yn iefangc iawn i'r Diffaethwch: p'le a treuliodd ef ei ddyddiau ar ei ben ei

ei hun, ac ei wisc garw a blewog ydoedd ei ddi-
llad oedd o flew Camel, ai wregis o Groen, a'i
Fwyd oedd Locustiaid a mêl Gwyllt, mae rhai
yn meddwl mai Celiogod Rhedyn oedd y Lo-
custiaid, a rhai eraill yn meddwl mai toppiau *Lev. 11. 22.*
Llyssiau a Dail, er nad oes sawr achos i ne-
wid y Gair os ystyriwn fêd yr Yscrethur yn
cyfrif rhyw fath ar Locustiaid yn ymborth
glân; ai bod hwy yn fwyd Cyffredin, nid yn
unic ym mharthau 'r Dwyrain a'r Gorllewin, *Hieroz.*
onid yn *Palestina* ei hûn, fel y profir gan *Bo-part 2. l. 4.*
chartus, a *Ludolphus*, yn ei stori am *Ethiopia. c. 7.*
Yr ydys yn meddwl mai 'r Mêl Gwyllt oedd
y Mêl y bo Gwenyn yn ei gasglu mewn Cen-
brennau neu Ogofeydd, lluniaeth hawdd dyfodo
hŷd iddi mewn Coedydd.

*Q. Pa beth y mae ein Iachawdwr yn ei ddywe-
dyd am St. Ioan Fedyddiwr?*

A. Na chododd neb ymmhlith Plant Gwra-
gedd fwy nag *Ioan Fedyddiwr*; ac y daeth ef
nac yn bwytta, nac yn yfed, ac y mae hynny
yn arwyddocau i fod ef yn byw ar brinoliaeth
ac yn galed iawn ei ffâr.

*Q. Mewn pa bethau yr oedd Ioan Fedyddiwr
yn rhagori ar y Prophwydi oll, ar a aethent oi
flaen ef?*

A. Yngodidogrwydd ei fwydd ef, yr hon
oedd i gymmhwyso ac i barattoi Calonnau 'r
bobl i dderbyn Crist, ai Athrawiaeth yn ddi-
attreg; tystiolaethodd *St. Ioan* yn Eglurach am
y ddeu-beth hyn nag ūn or hên Prophwydi.
Cafodd ei anrhydeddu hefyd a Dalcuddiadau *St. Ioan 7.*
eglwyrach a mwy arwyddol, ac yr oedd ei *A-29, 32.*
thrawiaeth ef yn fwy llwyddianus, ac yn fwy *W. 32.*
Nerthol, gan fod agos yr holl wlâd yn dyfod *Matth. 3.*
i mewn iw Fedydd ef fel llifeiriant, ac i gy-5, 6,
ffessu eu pechodau.

Q. Pa fodd y galwyd St. Ioan Fedyddiwr iw Strydd?

A. Daeth gair Duw atto ef; mae'r Geiriau hynny yn ôl arfer yr yscrythur lân, yn arwyddocau Ysryd Prophwydoliaeth wedi gyfrannu i'r fawl a fyddent Bregethwyr rhagorol i'r Bobl: ond pa fodd a derbyniodd ef hwn, p'run ai mewn Gweledigaeth ai Breuddwyd, neu ryw fodd arall, nid ydyw mo'r berthynasol ymmorol, am dano ac ydyw anodd ini roddi ateb gir iddo, eithr hyn a allwn ni ddal Sulw arno, er bod Ysryd Prophwydoliaeth ymmhlith yr Iddewon, megis wedi distewi er dyddiau *Malachi*: Adlefarodd yrwon yn *Ioan Fedyddiwr*, ac yr oedd i barhau o hŷd yn y Prophyd mawr, a'i Apostolion.

Q. Pa fodd y llwyddodd Gweinidogaeth St. Ioan?

A. Bu iw Bregethiad dilŷs gydâi Fuchedd bur dduwiol dynnu atto lawer o Wrandawyr, *Mal. 3. 5, 6.* o *Ierusalem*, a *Iudaea*, a'r wlâd o amgylch yr *Iorddonen*, ac yr oedd lliaws mawr o Broseli-tiaid, y rhai a fedyddwyd ganddo ef yn Cyffessu eu pechodau. Canys yn Niffaethwch *Iudaea* a dechreuodd ef bregethu, yn y Trefydd ar dinafoedd ar a oeddynt o amgylch, ac yn agos i'r fan lle y dygesid ef ei fynu; ac oddi-ono ef a drous rai i'r ffydd oddiamgylch yr *Iorddonen*; gan gymmeryd cyfleusdra yr ason honno i Fedyddio Lliaws mawr o'i Ddyscyblion.

Q. Para ffordd i Bregethu a gymerai ac a ddewisai ef?

A. Argyoeddi pechodau yn ddiarbed, ac yn ddiragor, a dywedyd eu beiau i bob math a grâd a'r ddynion; ai dwys grybwyll hwynt oll; i wneuthur eu dyledswyddau bawb fel y *Luc. 3. 10.* gweddeï iddynt, yn eu hamryw Loedd a'u Galwedigaethau.

Q. Pa

Q. Pa ham y gelwir St. Ioan y Bedyddiwr ?

A. O herwydd mai drwy Fedydd yr oedd ef yn derbyn ei Broselitiaid i'r Ordinhad newydd hon, O Fuchedd Sanctaidd ; Ordinhad arferol oedd y Bedydd, gwir yw, ymhlith yr Iddewon, ond cyn dyddiau *Ioan* nid oedd Bedydd yn Arwydd Edifeirwch a Maddeuant Pechodau. Heb law hyn ef, a gafodd yr anrhydedd fawr o Fedyddio ei lachawdwr ; yr hyn beth er iddo yn iawn wybodol wrthod ei wneuthur etto gorchmynnodd ein lachawdwr iddo wneuthur hynny ac ef a gafodd yr un amser wrth ei Fedyddig Dystiolaeth ryfeddol o'r Nef.

Q. Pa ham y gelwyd Bedydd Ioan, Bedydd Edifeirwch ?

A. O herwydd dyna'r tro Cyntaf o arferu Bedydd ; i Rag-ddangos Edifeirwch a Maddeuant Pechodau ; a dyna'r Perthynafau priodolaf ar a ofynnid gan y rhai a droeut yn Ddiscyblion iddo ef, a'r rhai Cymmhwysaf iw gwneuthur hwy yn Addas i dderbyn ein lachawdwr, ac i roddi iddynt hwy hawl, ar y Maddeuant pechodau, yr hwn a ddug yr Efen-gyl gydâ hi.

Q. Pa fodd y rhoddes St. Ioan Dystiolaeth i'n lachawdwr ?

A. Drwy fynegi i'r Iddewon yn Eglur ac yn ddigêl, er iddynt hwy roddi eu hyder mai ef oedd yn wastad, megis pe buafai ef y Messias yr hwn a addawsid, nad efe oedd y Crist, a bod un i ddyfod ar ei ôl ef, yr hwn nid oedd ef deilwng i ddattod carrei ei Escidiau ef, ac ef a barhaus i dystiolaethu yr un peth hyd ei ddydd diwedd. Yr oedd ef yn gymmhwysach i roddi tystiolaeth i'r Gwirionedd ymma, o herwydd i Dduw ei ddatcuddio iddo ef mewn modd rhagorol.

*Ioan i. 31,
32, &c.*

Q. Beth

Q. Onid oedd St. Ioan yn ammau tua'g at ddiwedd ei einioes wirionedd ei Dystiolaeth, gan iddo ddanfôn ei ddiscyblion pan oedd yngharchar i ymo-
Matth. 11. fyn, a'i ein Iachawdwr oedd yr hwn oedd ei ddy-
2, 3. fod, a'i un arall yr oeddynt hwy yn ei ddisgwyl?

A. Nid oedd i St. Ioan ei hun ddim lle i ammau hyn oblegid darfuafei i Dduw ddatcuddio hyn iddo ef drwy ddirfawr gadarnhâd, ond yr oedd ei Ddiscyblion ef o ryw faint yn anewyllyfgarach i adnababod mai Iesu oedd y Messias; oblegid yr oeddynt yn meddwl os felly yr oedd a prinhaus hynny ar glod eu hathro. CREDU yr oeddynt fod Ioan fedyddiwr yn Brophwyd, a'i ddyfod ef oddiwrth Dduw, etto nis cydmyddent a'i Dystiolaeth ef am y Messias; o herwydd fod honno yn i dderchafu ef uwchlaw ei Hathro. Y mae hyn yn eglur wrth yr achwyn a wnân, yr hwn oedd gydâ thi, y tŷ hwynt i'r Iorddonen, am yr hwn y tyftiolaethist di, wele, y mae hwnnw yn Bedyddio a phawb yn dyfod atto ef. Am hynny danfonodd St. Ioan y Gennadwri hon er mwyn bodloni ei Ddiscyblion, fel na yfscoid hwy oddiwrth eu Ffydd yn Ghrïst ar ôl ei dorri ef ymmaith, ond fel y glynent yn hyttrach wrtho ef.

Q. Para fodd ac ar bara achos a rhoddwyd St. Ioan Fedyddiwr i Farwolaeth?

A. Fe dorrwyd ei ben ef ar orchymmyn Herod, yr hwn a gythruddafei ef drwy y Rhyddid a gymmerafei iw argyoeddi, o achos i Odineb ffaidd, am fod y Twysog hwnnw yn
Mat. 14. 3. Cadw Herodias gwraig i frawd Philipp. Er dywedyd Iosephus mai o achos arall, sef o fod Herod yn ofni fod Ioan yn ormod ei gariad ymhlith y bobl, ac a gallei hynny godi rhyw derfysc a cynnwrf yn eu plith hwynt.

Q. Pa fodd y cafwyd gan Herod, ac ynte'n ofni'r dyrfa, gan iddynt hwy gyfrif Ioan yn Brophwyd, i roddi ef i Farwolaeth?

A. Drwy ddichell a dyfes Herodias, merch W. 6. pwy un a ddownsiafei ger bron Herod ar gyfen y dydd y Ganwyd ef, a ryngodd fodd iddo'n anhreithiol ac ef a addawodd iddi pa rodd bynnag ar a ofynnaei, a hynny drwy lŵf. Ar ôl iddi gael i hwylio gan ei Mam, hi a ofynnodd Pen Ioan Fedyddiwr; yr hwn a Orchymmynodd Herod i roddi iddi o Escus parch ei lŵf, er iddo megis o'i anfodd wneuthur hyn.

Q. Pa ham y dywedir fod yn edifar gan Herod pan glywodd beth oedd y Ddymuniad?

A. Oblegid drwg a gweddei y cyfryw ddi-henuddiaeth i ddyd llawen o'r fath hwnnw; Heblaw hyn mae'n debyg fod gan Herod ryw faint o barch i Ioan, yr hwn oedd o enw mawr, am ei fod yn ŵr Cyfiawn, sanctaidd, ac efe a'i gwrandaufei ef yn llawen: Heblaw hyn, nis gwyddei ef yn dda pa fodd y Cymmerei yr bobl hyn oddiar ei law ef, oblegid cyfrifent Ioan yn Brophwyd.

Marc. 6. 20.

Matth. 21. 26.

Q. Para gyfrif a wneud o Ioan Fedyddiwr ym-mhlith yr Iddewon?

A. Y mae Iosephus yn hyfysu ini mai Pat-trwn pob Rhinwedd oedd ef; a'i fod yn gosod o flaen ei wladwyr yr Iddewon yn wastad, mai eu dwysion dyledswyddau hwy ydoedd, arferu Cyfiawnder tua'g at ddynion, a duwioldeb tua'g at Dduw; i fod yn eu cynghori hwy i dderbyn ei Fedydd ef, gan sicrhau iddynt, a rhyng ei hynny fodd Duw, os ymwrthodant hwy, nid yn unic a'u pechodau, ond os ychwanegent at Lendid Corph Lendid Enaid, ac yr oeddynt yn gwneud cymmaint Cyfrif o'i sancteiddrwydd ef, a'i bod yn meddwl Golli o Herod y llu a arfogafei yn rhyfela yn erbyn ei dad yn-

Antiq. Jud. lib. 12. c. 7.

ynghyfraeth *Aretas*, yr hwn a syrthiasae allan ag ef am iddo rod-di Llythyr yfcar i'w Ferch ef; er mwyn Cymmeryd *Herodias* gwraig ei frawd yn Farnedigaeth oddiwrth Dduw, ac yn Gofpedigaeth arno am iddo rod-di *Ioan Fedyddiwr* i Farwolaeth.

Q. Beth a allwn ni ddysgu oddiwrth gadw y Gwyl hwn?

A. O fôd gwîr Fawredd yn sefyll ar fyw yn esceulus ac yn ddifatter o'r bÿd, ac ynghanol ei feddiannau, nas gallwn fyth fod yn Ddyscyblion i Grift, oni byddwn dlodion yn yr Yspryd, mai y moddion goreu i gadw ein diniweidrwydd ydyw diengc bellaf ac a allwn oddiwrth ryd-leoedd a bachellion drwg; rhoddi Cadwriaeth gaeth, ar ein synhwyrâu, a chadw ein Cyrph yn ddaroftyngedig i'n heneidiau drwy Farwhâd ddiesceulus. Nad oes neb yn rhwym i gadw llŵf anghyfreithlon, mae'n rhaid i'r sawl ai cymmero, o herwydd mai pechod ydyw Edifarhau o'i blegid, ond dleds-wydd anghenrheidiol ydyw, torri y Cyfryw Llŵf, a rhan o'r edifeirwch a ddylid i ddangos am yr anystyriaeth o'i gymeryd; nad oes neges i gymeryd mesur neu amcan am wir-haeddiant neb wrth ei gyflwr bydol, os na bu'r mw-yaf o'r Brophwydi ddim amgenach parch nai dafu i garchar gwradwyddus a'i ddieneidio gan ddwylo Dihenyddwr cyffredin i gymmeryd pôb achlysur Cyfaddas i argyoeddi pechodau dynion, pan fo Rhagluniaeth Duw yn rhoddi ini gyfleusdra tēg, o'r hwn a dylid gwneuthur defnydd pwylllog bob amser, os y'm yn amcanu gwneuthur daioni yn y bÿd, wrth hynny dyna'r unig beth ar a ddylem ni amcanu a cheisio ei wneuthur yn wastad.

Q. Ar ba ryw bethau y mae Natturiaeth argyoeddiad yn sefyll?

A. Ar ddwyn ein Cymmydog a'r gôf o'i ddyledswydd pan fo'n trofeddu Gorchymmy-nion Duw, drwy ofod ei feiau gar ei fron, a phob peth a fo yn ychwanegu at eu heuogrwydd ar peryglon mawr sydd yn eu Canlyn; fel y delo drwy rybydd mewn prŷd, i iawn ddeall pa fodd y mae pob peth yn sefyll, ac fel y bo ei enaid yn gadwedig oddiwrth yr anrhaith ar a oedd yn bygwth ei ddifetha.

Q. Beth sydd yn gwneuthur Cristion yn Rhymedig i gyflawni y Ddyledswydd hon?

A. Yr ystyriaeth Gristianogol, a'r synniad tofturus, a ddylei fod ganddo tua'g at Eneidiau dynion, y rhai a wnaed yn ôl delw Duw, ac a brynnwyd a gwerthfawr waed Crist, y rhai fy' mewn perigl mawr o'i Colli, oni bae'r cyfryw Rybyddiadau ffyddlon eu cadw hwynt oblegid y mae cyn hoffed gan baw bei hun, ac y mae'r cariad ymma hunain tua'g attomei'n wedi ei wreiddio yn ein Natur ni, cyn ddwyfed ac y mae mo'r anodd gennym weled dim bai arnom ein hunain, nas medrwn yn ond anfynych naill ai canfod ein beiau neu edrych arnynt, o'r rhan lleiaf mewn goleuni gwir y mae yn rhaid ini wrth ryw un Caredig i ddangos ini ein beiau eglur. Ac mewn amryw o achosion, onis cyflawnwn, y ddledswydd hon, yr ŷm yn ein gwneud ein hunain yn euog o ryw faint or drwg: Oblëgid pwy bynnag sydd drwy ryw ymddiried, a math yn y bŷd o Awdurdod ganddo, megis Swyddogion, Rhieni, Meistred, mae'n rhaid iddynt hwy ateb a'm y beiau y maent hwy yn ei cynwys yn ddigerydd, heblaw hyn dirywio a wna bob Proffes Cariadoldeb, er tecced ei hymddygiad oni bae y fath ryddid a hwn i rybyddio y sawl a garom ynha weiniaeth ragrithiol, ac nid yw ond ofer ini geisio cymmeryd arnom, yn bod ni yn barod, ac yn Ewyllysgar i wasanaethu ffrins, pan

yr Eſceulusom wneuthur iddynt y dirfawr ddai-
oni ar a allwn yn rhwydd ei wneuthur, o a-
chos y Caredigrwydd fydd rhyngom, a phan
wyddom a gwrandawant hwy hefyd arnom ni
yn gynt, nac ar neb arall yn y bŷd.

*Q. Pa ham y mae cyn anodded Gyflawni y
ddyledswydd ymma yn llwyddiannus?*

A. Y balchder fydd mo'r Naturiol i ddynion,
a dyna'r peth fydd yn llestr iddynt wrando ei
beiau ei hunain a dim amynedd; a'r rhagor
mawr fy' rhwng Cyflwr pobl yn y bŷd hwn;
gan fod llawer a heuddei ei hargyoeddi, ac et-
to nid cymmws ydyw i bawb geisio ymmhel a
nhw. Ond pan fo hynny yn bod rhaid ini ge-
isio gan ryw un ei rhybyddio a weddei iddo w-
neuthur hynny; ac mae'n rhaid cym'ryd gofal
mawr, pa brŷd, a pha le, fydd addas i gym-
meryd yn Gorchwyl duwiol hwn mewn llaw,
fel y delo i ddiben da, yn ôl ein dymmuniad,
er bod rhyw fath ar Argyoeddiad na ddyle'r
gwaelaf o ddynion, mo rŵs ei arferu, tua'g at
y Gŵr Gwchaf; sef peidio a chyd-fodloni i w-
beiau hwy, a chymmeryd ein denu ganddynt
i fod cynddrwg a nhwthau.

*Q. Ar bwy y mae Argyoeddi Gwyr mawr yn
sefyll?*

A. Rhan o swydd y Gwr Eglwysig ar Offe-
iriaid ydyw, y rhan fydd raid iddo gymmhw-
yso ei ymddiddanion, i bechodau ei Wranda-
wyr; fel y gwnaeth St. Ioan Fedyddiwr ger
Marc. 6. 18. bron Herod, a St. Paul, ger bron Felix, a'n la-
Am. 24. 25. chawdwr ynghwydd yr Scrifennyddion a'r Pha-
Matth. 15. riseaid.
3.

*Q. Ond gan fod Argyoeddiad yn ddyledswydd
mo'r anodd i Chyflawni yn llwyddiannus in Cydradd;
chwaith i'n gwell, para reolau a ddylid ei Cadw,
tra byddir yn Argyoeddi pobl?*

A. Dylei

A. Dylei 'r achos fod yn ddŵys, ac yn berthynol a gofalu a dylem ar i'n Hargyoeddiad fôd yn ddiddig yn wastad ac nid er ein mwyn ein hunain, rhag ofn mai nid ar fedr gwneuthur daioni, ond ar ryw fedr arall y bo. Fy ddylei 'n haraith fôd yn howddgar yn enwedig yn yr chos ymma ac yn bwr Esmwythaid; ac ni ddylem ddewis yr amser cymmhwysaf i yrru'r gwaith ymlaen yn llwyddianus, dylem fod ein hunain yn bur lân oddiwrth y bai, y bo'm yn ceryddu eraill oi blegid, neu ni a ddylem o'r hyn lleiaf condemnio ein hunain; fel trwy ddangos ein pechadurus wrthini ein hunain y gallom yn hwylusach, ac yn weddeiddiach geisio ymendio beiau rhai eraill; ni ddylem gyd-tymheru y fawl a haeddir gyda'n hargyoeddiad; fel y gallo y Glôd a ennillir oddiwrth y naill, dorri peth o arwedd y llall: Ac yn ddiweddaf dylem groeni 'r Archoll a wnaethem, a roddi wrtho blasder tyner esmwyth.

T Gweddian.

I.

HOll-alluog Dduw, o ragluniaeth pa un y *Am ddilyn*
 ganed un rhyfedd dy wâs *Ioan Fedyddiwr, Esampl St.*
 ac yr anfonwyd ef i arlwyio ffordd dy Fâb Iesu *Ioan Fedyddiwr.*
 Grist ein lachawdwr, gan bregethu edifeirwch;
 gwna imi felly ddilyn ei ddysceidiaeth ai Sanctaidd fywyd ef, fel y gallwyf wir edifarhau yn ôl ei bregeth ef: ac ar ôl ei esampl yn wastadol draethu y gwirionedd, yn hyderus geryddu camwedd, ac yn ufydd ddioddef er mwyn y gwirionedd, drwy haeddedigaethau Iesu Grist. *Amen.*

II.

*Am i Dduw
fod yn llywi-
awdr ac yn
dywysog ini.*

O Dduw, Noddwr pawb oll y fydd yn ymddiried ynot heb pa un nid oes dim nerthawg, na dim Sanctaidd; chwanega ac amlha arnof dy drugaredd, fel y gallwyf (a thi yn llywiauwr ac ac yn dywysog imi) dreiddio drwy yr pethau bydol, modd na chollwyf yn llwyr yr pethau tragwyddol: Caniadhâ hyn nefol Dâd er mwyn Iesu Grifft ein Harglwydd.
Amen.

III.

*Am Râd i
ymneilltuo
oddiwrth y
hyd ac i'n
Mawrbau
ein bunain.*

HOLL alluog Dduw, yr hwn a'm danfonaist i'r bŷd ymma y fydd yn stâd i'm profi, ac i'm treio, fel y gallwyf ymegnio i ennill bywyd tragwyddol; Dysc fi, ei ymneulltuo yn fynych oddiwrth achlysyrau a phrofedigaethau pechod, i farwau fy ngwyniau i garu'r bŷd hwn, y fydd elyn peryglus i'm lechydwriaeth; megis yr addunedais hynny ar gyhoedd yn fy medydd, felly dangosfed fy ymarwddiad, fy mod i un bur i'r addunedd honno ar a wneuthym, ac i'r peth a addunedais y prŷd hynny: Pâr imi fod yn ofalus i ochel y cyfryw Gymdeithgarwch, p'le yr offrymmir, gair da fy nghymmydog yn aberth i ddifyrru y Cwmpeini; p'le y cyfrifir diâlwech yn bwynt o barch ac anrhydedd, a gonestrwydd yn wendid angall, p'le y bo balchder a phob chwantau pechadurus yn rheoli yn bennaf: p'le yr êl Duwioledeb ac ofn Duw, megis yn ddiarwybod ini yn ddiffwrwyth, ac yn ddiymadferth; p'le y Cyfrifir mai twyll ydyw Crefydd, ac lle yr ymddygrifa, ynfydion mewn pechod. Cadw fi o Dduw, oddiwrth yr avel wenwynllyd hon, y fydd mor chwannog ei wenwŷno ac i lygru y ffydd ar fuchedd oreu, p'le y mae mo'r annodd

nodd imi gadw fy Nini weidrwydd, neu i
ail-ynnil dy ffafwr di drwy Edifeirwch; Ca-
niadhâ hyn O Arglwydd er mwyn Iesu Grist.
Amen.

IV.

O Dduw Grasusaf, tydi fawr Gârwr Enei-
dian, yr hwn ai gwnaethost yn ôl dy lûn
dy hûn, ac ai prynnaist a gwerthfawr waed dy
fâb dy hun, Iesu Grist ein Harglwydd, yspri-
dola fi ar gwir Gariad Gristianogol; sydd yn
ei ymystynei hunan tua'g at dragwyddol leshâd
fy nghymmydog; modd y tosturiwyff yn alarus
wrth ei anedwddwch ef, pan droseddo dy Gy-
freithiau sanctaidd, ac a danghoswyf iddo ei
feiau mewn pob moddion pwylllog, a maiſt yw
eu heuogrwydd, modd i gosodwyf gau-lwybrau
yn ofalus gar ei fron, yn y cyfryw oleuni cy-
wir, fel y bo ef yn ddiogel trwy rybydd têt,
mewn pryd oddiwrth y ddamnedigaeth y bo ei
bechodau ef yn ei haeddu, a'th gyfiawnder di-
theu yn ei fygwth arno. Na âd i fowredd
neb yn y bêt hwn byth mo'm tynnu i feddwl
yn dda o'i gamweddau, na'm denu fyth ar ei
ôl ei bechu y pechod lleiaf: ac er mwyn gwneud
y ddyledswydd o Argyoeddi yn fwy llesol i'm
Cymmydog a'i lechydwrïaeth; Cadw fi rhag
math yn y bêt ar anwyddeidra, diçter, neu
ffronder a chwidrwch afreolus, ac rhag
math yn y bêt o fwriad ond o wneuthur daio-
ni iddo pan fyddwyf yn ei argyoeddi ac yn
rhoddi Cyngor iddoef; ac nad edrychwyf fyth
ar wneuthur dim o'r gwaith yna; er fy mwyn
fy hûn; fel drwy dy fendith di ar Gyngor pw-
yllog cymmefurol yr ennillir ef i iawn deim-
lad o'i ddyledswydd, ac a mwynhâo dy rasol
faddeuant a'th drugaredd yn y bêt hwn, ac yn
y bêt a ddaw, fywyd tragwyddol. *Amen.*

P E N.

P E N. XXVII.

St. Petr. Mehefin 29.

Q. *Ara wyl y mae'r Eglwys yn ei gadw heddyw?*

A. Merthyrdod St. Petr, y cyntaf o'r Apostolion.

Q. *Para gyfrif fydd gennym o ddechreuad St. Petr.*

i Ioan 4.4. **A.** Ei eni ef yn *Bethsaida*, trêf yn sefyll ar lan Môr *Galilæa*; a phan enwaedwyd ef yn ôl defodau Cyfraith *Moses*, ef a elwyd *Simon*, neu *Simeon*; a darfod i'n lachawdwr, ychwanegu *Cephas* at ei Enw, yr hyn yw yn *Syriac* iaith arferol ymhlith yr Iddewon yr amser hwnnw; Carreg neu Graig oddiyno y tynwyd i'r Grôeg *πτρῶς*, ac felly y galwn ni ef *Petr*.

Q. *Beth dybygwch y mae'n Arglwydd yn ei arwyddocau wrth yr Enw hwnnw?*

Matth. 16. 18. **A.** A byddei ffydd St. Petr yn gadarn ac yn barhaus; ac y byddei ynteu yn llafurwr gwisci poenus ei adeiladu'r Eglwys.

Q. *Beth oedd ei Alwedigaeth ef, cyn ei alw i fod yn Apostol?*

Matth. 4. 18. **A.** Pyscodwr oedd, gorchwyl poenus ynddo ei hunan, ac yndwyn ond Elw bychan i'r sawl a'i trine.

Q. *Pa fodd y fu dewis y Cyntaf o'r Apostolion allan o swydd cyn waeled?*

A. Eramlygu mawr allu Duw yn cadarnhau'r Ffydd Gristianogol gan fod gwyr gwaelion anllythyrennog yn gallu darostwng y byd i ufyddod yr Efengyl; heblaw hyn, drwy y cyfryw galedddygiad ei fynu, ef a ddarparwyd i ddioddef y Cledi a allei ddigwydd arno rhagllaw o fyw mewn cyflwr buchedd Erlidiol.

Q. *Oedd*

Q. Oedd St. Petr yn hŷn nai frawd St. Andreas?

A. Nid yw'r hŷn Dadau yn siwr o'i fod, y mae *Epiphanius* yn dywedyd mae St. *Andreas* oedd hynaf, ac y mae y rhan fwyaf o'r ysgolheigion *Rhufeinaiaidd* o'r un feddwl, ond y mae St. *Chrystostom*, a St. *Ierom*, ac amryw eraill yn meddwl, mai St. *Petr* oedd yr hynaf, ac or achos hwnnw, y dywedent mai efe oedd *Beniaeth* ar Golledge yr Apostolion.

Q. Ai Discybl i St. Ioan Fedyddiwr, oedd St. Petr?

A. Y mae'n debyg iawn i fod, o herwydd, diammau mai felly yr oedd ei frawd ef St. *Andreas*; a phan glywodd yr hanes gyntaf o ymddangosiad Crist, yr oedd St. *Petr* yn ddigon *Ioan I. 40* parod i ymddiddan ag ef; fel pe buasei yn mawr ddisgwyl am ddyfodiad y Messias.

Q. Pwy ar y cyntaf a ddaeth ac ef at ein Iachawdwr?

A. Ei frawd St. *Andreas*, yr hwn ar y dyfodiolaeth a dderbyniafei gan *Ioan Fedyddiwr*, ac ynte yn pwyntio at yr Arglwydd wrth ei fynediad heibio, ar ôl ei fedyddio, a ddilynodd ein Iachawdwr, ac a ddygodd y Newydd llawen i St. *Petr*.

Q. Ar bara Achlysur y daeth ef, i fod yn ddiscybl in Iachawdwr?

A. O herwydd y rhyfeddol helfa o byscod, ar ba ŷn yr addefodd ei Waeledd eu hunan, ac a gwnaethpwyd ef gan ein Iachawdwr yn byscodwr dynion, ac a gorchmynnodd iddo ei ddilyn ef, yr hyn a wnaeth allan o law. *Ac Luc. 5. 9*, o hynny allan daeth i fod yn ŷn o Ddiscybli-*10, 11.* on ein Iachawdwr yn ddiwahanedig, ac yn oestadol.

Q. Para ddarpariad a wnae'n Iachawdwr, cyn dewis i Apostolion?

A. Ef

A. Ef a ymneilltuei i le anghyfannedd i
Luc. 6. 12. weddio ar Dduw, i lwyddo ef yn y peth dwysfawr hwn.

Q. Beth a ddylem ni ddysgu oddiwrth hynny?

A. A dylei bob Cristion ersyn Help Dduw, mewn pob gorchwyl dwysfawr, ac y dylei reolwyr yr Eglwys, a nhwthau yn îs o lawer-oedd na'n lachawdwr, ymprydio a gweddio yn ddygyn ar i Dduw eu Cyfarwyddo hwynt, pan fo'nt yn danfon llafur-wŷr i'r Winllan.

Q. Pwy oedd gyfeillion cyntaf ac anwylaf ein lachawdwr?

A. St. Petr, a dau fâb Zebedeus, St. Iaco, a St. Ioan; y rhai a gawsant eu derbyn yn hyttrach
Marc. 5. 37. nag eraill or Apostolion i eithaf Cyfrinach ei
Matth. 17. 1, 2. ymarweddiad ef, fel y gwelir yn Eglur pan lachaôdd ef ferch Iairus; a phan wedd-newidwyd ef.

Q. Pa fodd y bu i St. Petr i ymddwyn ei hunan pan ymadawodd amryw or discyblion a'n lachawdwr; ar ôl iddo gyflawn ddeall ei Athrawiaeth ef?

A. Ef ynghyd ac eraill o'r deuddeg a ly-nodd wrtho yn wrol, ac yn ymrous, drwy broffesu nas gwyddent at bwy arall i fyned, Oblegid mai ganddo ef yr ydoedd bywyd tragwyddol;
Matth. 16. 17. ac am hyn y geilw 'r hên dadau ef, Genau 'r Apostolion, o herwydd paham y geilw 'n lachawdwr ei hun ef, yn wynfydedig.

Q. Oes dim byspysrwydd ddarfod i'n lachawdwr roddi i St. Petr ei hunan ddim rhagofraint a'i wneuthur ef megis yn Fugail cyffredinol, ac yn Ben ar ei Eglwys?

A. Er rhoddi iddo ef y lle cyntaf ymmlith yr Apostolion, oblegid fel y mae y rhan fwyaf o bobl yn meddwl ddarfod ei alw ef yn gyntaf; a bod ei Oedran ef ai ddifrif-ymddygiad yn ei gymmhwyso ef i'r lle Cyntaf o drefn osodi-

ofodiad eill fy wir anghenrhaid wrthi mewn pob cyfettach os mynnir eu cynnal hwy au cadu i fynu, etto nid ydym hyfpus ddarfod iddo hatthar fwynhau un Rhagorfraint amgenach na hon mewn modd enwedigol; o herwydd, pan gyffesodd ef Grist, traethodd nid yn unig ei feddwl ei hûn, ond meddwl ei Gŷd-Apostolion; a Professodd *Nathanael* yr un peth Cystal *Ioan 1. 49.* ag ynteu os gelwir ef Craig, felly y gelwir yr *Mat. 16. 8.* Apostolion eraill Sylfaenau; ar ba rai y codwyd muriau *Ierusalem* newydd; ac fy addawyd Awdurdod y Goriadau i'r Apostolion eraill ei *Mat. 21. 14.* Gŷd cystal ac i St. Petr. *Ioan 20. 23.*

Q. Pa ham y gwrthododd St. Petr yr Anrbyddedd fawr honno o gael golchi i draed gan ein Iachawdwr?

A. O wir swyldra, gan wybod mo'r anheilwng oedd, tan a daeth ei ddeall dirgeloedd y weithred, ar ynnill a gâe oddiwrthi, yna y dymûne ei lwyr-olchi trosto, yn gynt nac y collei'r mwynhâd ar a geid oddiwrthi.

Q. Beth a allwn ni ei ddysgu oddiwrth ein Iachawdwr yn y weithred hon?

A. Gostyngyddrwydd ac Isel-frŷd, na ddylem mo'r ymwrthod ar swyddau gwaelaf o fwynder a Chariad, gan i Dduw yn y Cnawd weled yn dda ei ddaroftwng ei hunan cymmhelled.

Q. Pa fodd y bu i St. Petr, i ymddwyn ei hunan ychydig cyn in Iachawdwr ddioddef, pan oedd dioddefaint Crist yn agos?

*A. Yr oedd yr anodd ganddo feddwl a byddei raid iddo ef a oedd mo'r anwyl ganddo ddioddef y fath greulondeb; ag efe a ddanghofodd ormod rhyfig a hyder arno ei hunan, drwy fŵrw rhyw faint hefyd o amnaid at wen- *Marc 14.* did ei frodyr; Pe byddae bawb wedi eu rhwy- *29.* stro etto in bydda fi; Heb law hyn ef a ddang-*

hosodd Zêl anescusodol gan dynnu ei gleddyf heb gennad ein Iachawdwr; ac y mae'n Iachawdwr yn ei argyoeddi o'i plegid ar argyorddiad ymma ar gael, ac iw gweled fyth: Ac felly drwy ymddiried gormod iw nerth ei hun, digwyddodd iddo fod yn Esmapl hynod o wendid o breuolder ddynol drwy wadu ei Arglwydd.

Q. Pa fodd yr achubwyd St. Petr ar ôl ei Gwmp?

A. Drwy olygiad grasufol ein Iachawdwr, wrth ba un y galwodd iw Gôf, y peth a Ragfynegodd yr Arglwydd wrtho. A thrwy ofidio am ei Gamwedd yn alarus, a chyfaddei faint oedd ei anheilyngdod bob modd; drwy geisio boddi ei drofeddiad yn nagrau Edifeirwch; ac yn hyn y mae ef yn esampl nid yn unic o Gyfarwyddyd ond o ddiddanwch hefyd i bawb oll ar a wîr droânt oddiwrth ddrigioni eu ffydd?

Q. Pa ham yr ymddangosodd ein Iachawdwr cyn gynted iddo ef, ar ôl ei Adgyfodiad?

A. Iw wneuthur ef yn Galonnog ran ei Bruddder mawr o achos ei gwmp diweddar; ac iw ddiddanu a ficrwydd Newydd oi gariad, ac iw gadarnhau ef hefyd yn y pwng mawr oi Adgyfodiad, gan ofyn ganddo yn ar-
Joan 21. 15. wydd pellach o'i gariad, borthi ei ddefaid ef, i meithrin ai dyscu'n ffyddlon.

Q. Pa ham y mae'n Iachawdwr yn ymosyn am Gariad St. Petr tua'g atto ef, dair gwaith ôl yn ôl?

A. Modd y bydde i St. Petr yr hwn a fuasai yn waeth nai air ac yn fyrr o'i Addewidion or blaen, gosio ddarfod iddo ef wadu ein Iachawdwr dair-gwaith, a thrwy weled wannedd a llyrfed oedd fel y byddai ef yn fwy gofalus i gyflawni ei ddledswydd; ac modd y rhoe ef amgenach

amgenach siccrwydd nag un gyffredin, o'i Gariad pur iw Athro. Heb law hyn, y mae mynych ofyn y Qwestiwn ymma; ydwyd yn fy ngharu i; yn arwyddocau yn eglur, megis ac nid oes dim ond Cariad ragorol i'n lachawdwr a ddichon gynnal gŵr, tan holl Gledi a blinder y swyddau fugeilaidd; felly nid ellir rhoddi gwell tyftiolaeth o gariad pur yn y swydd uchel honno, na thrwy borthi Praid Crist yn ofalus, a bod yn awyddus i yrru ymlaen Iechydwriaeth Eneidiau Dynion.

Q. Pa fodd yr ymddygodd St. Petr ef ei hun ar ôl Derchafael ein lachawdwr?

A. Wrth ei bregeth gyntaf, ar ôl Descyniad yr Yspryd glân, ef gydâ'r Apostolion *AR. 2. 41.* eraill, a droes dair mil o Eneidiau; drwy ddangos yn eglur y Donniau rhyfeddol a dderbyniafei r' Apostolion gan Dduw, a thrwy bregethu Adgyfodiad yr Iesu hwnnw; yr hwn a groeshoeliasid gan yr Iddewon; a phan fynne'r *Sanhedrim* iddo roddi'r gwaith hwn heibio, darfu iddo ef drwy hyfder ac ymwad roddi ar ei barn ei hunain, pwy ūn a weddei oreu ai ufyddhau Duw, a'i Dŷn.

Q. Pa fodd y cospodd ef Gysssegr-yspail, Ananias a Saphira?

A. A marwolaeth fydyn. Gysssegrasent i Dduw ryw fefur o dîr, a gwerthasent yr Unrhyw ir pwrpas hwnnw; ac wedi hynny drwy Gybydd-dod darn-guddiasent beth or gwerth, ac ni roesent ond rhan or arian wrth draed yr Apostolion. Dylei'r Gospedigaeth ofnadwy a ddioddefasant hwy wneuthur pawb yn ofalus, rhag dieithro y peth a gysssegrwyd i Dduw; o herwydd y peth a neulltywyd y modd honno, sy'n perthyn i Dduw mewn modd priodol, a'i droi i ddefnydd arall, nid yw ddim amgenach nag yspeilio Duw?

Q. I bale y danfonwyd St. Petr ar y cyntaf i Bregethu?

A. Danfonwyd ef ei ymweled ar Cristionigion y rhai a droeseu *Philip y Diacon* yn *Samaria*; ple a cadarnhâodd ef y rhai oedd Newydd, droi ac a gyfrannodd iddynt Ddoniau yr Yspryd glân drwy weddi ac Arddodiad Dwýlo, ac a dwys geryddodd *Simon Magus*, am feddwl y gellid pwrcafu dawn Duw ag Arian.

Q. Pa fodd y gweithied ar St. Petr, i agor Drws Iechydwriaeth ir Cenhedloedd?

A. Rh yngodd bodd i Dduw o'i fawr Ddaiopi dynnu ymaith rwystrau ei ddygiad i fynu y rhai a gyrsafasei'r Iddewon dros amryw oesoedd yn erbyn y Cenhedloedd, drwy help Gweledigaeth Neulltuol; yr hon ynghyd ar hanes or peth a ddigwyddasei i *Gornelius*, a'i cyflawn fodlonodd ef, Nad ydyw Duw dderbyniwr wyneb; a bod y Cenhedloedd goneft y rhai a arferei wneuthur gweithredoedd trugaredd a Defosliwn yn dda ei hewyllys i dderbyn y Ddadcuddiad Gristianogol, ac a gaent eu derbyn un cyrsafu Ganddo ef.

Q. Pa fodd a darfu iddo ei ymddwyn ei hunan yn yr ymddadl rhwng y ffyddlonion Iddewaidd a'r rhai Cenhedlaidd?

A. Ef a eglur fynegodd fod Duw yn derbyn y Cenhedloedd, a dyfod o hono ef i ddeall hyn drwy Weledigaeth o'r Nêf; a'i fod wedi sicrhau ymhellach o hyn, drwy eu bod hwy wedi derbyn yr Yspryd Glân gystal ac eraill; ac am hynny nas dylid rhoddi fail y Defodau Iddewaidd ar y ffyddloniaid ymmhlith a Cenhedloedd. Etto ar ôl hyn ef drwy ragrith a

Gal. 2. 11. gelodd ei Rydd-did Cristianogol, ac wrth hynny ef a gadarnhâodd yr Iddewon Cristianogaidd yn ei camgymmeriaeth ac a danodd rwystrau

ffrau ymmhlith y Cenhedloedd. O herwydd pa ham y gwelwn ddarfod St. Paul, i argyedd ef yn llymm ac nid heb achos?

Q. Pa fodd y Gwaredwyd St. Petr, oddiwrth ddyfeisiau Herod waedlyd?

A. Rhyngodd bodd i Dduw wrando ar daer weddiau'r Eglwys y rhai a offrymmafent trosto ef; O herwydd gan fod wedi i roddi yng-harchar, drwy Orchymmyn Herod, ai gadw *Art. 12.* yn gaeth gan filwyr, a'i siccrhau mewn cadwynau; y noswaith cyn y dydd yr hwn yr ymcanent i ddieneiddio ef, daeth Angel yr Arglwydd atto ef, deffroes ef allan oi Gŵsc, yfscydwodd ymmaith ei gadwynau, arweiniodd ef i le diogel; fel y gwaredwyd ef allan o ddwylo Herod yr hwn a ddigiodd o achos, nas cawsei feddwl arno, ac am hynny a gorchynnodd roddi y Ceidwaid i Farwolaeth.

Q. Ymma loedd heb law Iudea, y tanodd St. Petr ei Lafur Apostolaidd?

A. Yn Antioch y bu ef ddiwyd iawn i droi *Euseb: Hist.* rhai at y ffydd, Ac ef oedd yr Efcob cyntaf ar *Eccl. 1. 3.* y fan honno; yn ôl yr hanes yr ŷm yn ei weled o hynny mewn hên lyfrau. Gwedi hynnu ef a bregethodd yr Efengyl i'r Iddewon, y rhai oedd ar wasgar yn Pontus, Galatia, Capadocia, ac Asia. Tua'g-at ddiwedd ei oes ef a aeth i Rufain ynghylch ail flwyddyn yr Emerodwr Claudius; p'le y llafurioidd ef i gadarnhau y Ffydd Gristianogol ymmhlith yr Idde-won yn bennaf, gan mai Apostol yr Enwaediad ydoedd.

Q. Beth oedd y rhwystr fwyaf i'r Rhufeiniaid y pryd hynny, yn Enwedig i'w nadu hwynt oddiwrth dderbyn Athrawiaeth Crist?

A. Y cyfrwys-ddrwg Simon Magus yr hwn a geisiau ennill gair mawr ymmhlith y bobl wrth wneuthur llawer o bethau Rhyfeddol. Yr hwn hefyd

hefyd a'i galwei ei hunan y Duw Cyntaf ar goruchaf, y Tâd yr hwn sydd gorûwch oll ; ac y mae *Justyn Martyr*, yn dywedyd ddarfod codi delw iddo ef ar Argraph hon arni ; (*Simoni Deo Sancto.*) I *Simon* y Duw sanctaidd.

Q. Pa fodd y dadcuddiodd St. Petr Gelfydd gelwyddog y dyn ffiaidd anwiredus hwn ?

A. Drwy ddangos gwagedd y pethau a gymmerai arno, a thrwy wneuthur y rhyfeddodau hynny ei hunan, yr oedd *Simon Magus* o ffrôst gelwyddog yn boftio o honynt. Oblegid pan oedd y ddau yn *Rufain* yn treio gallu ei gilydd i godi Câr yr Emerodwr a fuasai farw yn ddiweddar o farw i fyw fy ffailiodd *Simon Magus* wneuthur y peth yr oedd yn ei geisio ond *St. Petr* ai gwnaeth. A phan gymmerai *Simon Magus* arno oddiar fynydd y Capitol, hedeg ei fynu i'r Nêf ; drwy weddi *St. Petr*, dechreuodd yr Adeynydd a wnaethei ef ffaelio, ac fy sgwyd ef cyn drymmed wrth y codwm a gafodd, fel na bu fyw chwaith hîr ar ôl hynny.

Q. Pa bryd a ddioddefodd St. Petr Ferthyr-dod ?

A. Ynghylch y Nawfed flwyddyn a thrugain ar ôl geni Crist, yn amser *Nero* ; yr hwn a ddigiafei ef oblegid iddo lwyddo yn erbyn *Simon Magus*, a thrwy droi llawer o ferched trithill i fuchedd Sobr, ddiwair ; ac y mae'n debig mae'r un amser oedd, a phan Erlidwyd y Cristianogion, a loscodd yr Emerodwr *Rufain*, ac a roes y bai ar Cerydd arnynt hwy. Y modd y rhoddwyd ef i farwolaeth oedd drwy ei Groeshoelio, ai ben yn isaf : gan i fod yn dywedyd nad oedd ef deilwng i ddioddef yr un ffunydd a'i Arglwydd.

Q. Beth a ddaeth o'i Gorph ef ?

A. Dywedir ddarfod i *Marcellinus* yr Offeiriad,

riad, i bêr-arogli ef, yn ôl defod yr Iddewon, a'i gladdu ar ôl hynny yn y *Vatican*, yn y ffordd orfoleddol, ple y cadwyd Eglwys er coffa am dano, yrwon un ydyw o ryfeddodau'r bŷd, os gallei gyfoeth a chyfarwyddyd ei gwneuthur felly.

Q. *Ai Gwr Priodol oedd St. Petr?*

A. Y mae'r Scrythur yn crybwyll am Fam *Matth. 8.* ei wraig ef, ac y mae'r hên Dadau yn ei gy-¹⁴frif yn un o'r Apostolion priodol, a bod iddo blant. Heblaw hyn y mae Traddodiad ddar-
fod i'w wraig ef ddioddef Merthyrdod, cyn ei *Enseb. lib. 3.* farw ef; ai fod ef yn llawenychu, oblegid iddi ^{c. 30.}gael ei galw i gymmaint o Anrhydedd; ac yn ei gynghorion iddi, scifennedig yw; i fod ef yn dywedyd y geiriau hyn yn fynych, ac yn ddygun wrthi, o wraig cofia am yr Arglwydd.

Q. *Para y scrifennadau a adawodd yr Apostol hwn o'i ôl?*

A. Dim ond dau Epistolau o'i waith ei hŷn, y rhain ydynt ran o'r Yscrethur lân, ymarn yr holl Eglwys, scrifenwyd hwy at yr Iddewon, a drosent yn Gristianogion, ac oedd ar wasgar drwy *Pontus Galatia*, &c. Nid yn unic pan gododd erlid yn *Ierusalem*; ond a'r amryw *Akt. 8. 1.* wascaroedd eraill ar yr Iddewon; i'r lleoedd hynny ar amryw achosion. Diben a phwrpas pennaf y cyntaf ydyw, eu diddanu a'u Cadarn-
hau hwynt tan eu herlydian tanllyd, eu ham-
ryw brofedigaethau, y rhai oedd iw peryglu'r ^{*Pen. 4. 12.*} amser hwnnw; ac iw cyfarwyddo a'i dyscu pa
fodd iw hymddwyn ei hunain yn yr amryw ^{*Pen. 1. 6.*} ystâdau y fuchedd deyrnafaidd, a'r Gristiano-
gol; fel na byddei iddynt hwy ddim a wnaent ^{*Pen. 2. 12.*} yn y Gwrth-ryfeloedd yn erbyn *Cesar* a'i swy-
ddogion; y rhai yr oedd yr Iddewon yn eu ^{*H. 23.*} swccro; ac modd y gallent gau safnau y sawl a
ddywedent yn eu herbyn hwy megis drwg wei-
thred-
2

17.18. thred-wŷr ; yn yr ail y mae ef yn canlyn yr un Testyu, iw cadw rhag syrthio oddiwrth y ffydd, rhag troi oddiwrth y Gorchymmyn sanctaidd, a chwympo oddiwrth i siccrwydd ei hunain, o achos un math ar Erlid a allei daro arnynt ; ac heblaw hyn, y mae yn ei rhybyddio yn iachus yn erbyn y gau-grefydd, a phyn-gciau llygredig y *Gnosticiaid*, y rhai oeddynt yn troi Grâs Duw yn drythyllwch, ac yn erbyn y Gwatwar-wyr hynny y rhai a watwarent addewid dyfodiad Crist, megis nas gwnae Crist ymono byth.

Pen. 2. 21.

Pen. 3. 17.

Q. Beth a allwn ni ei ddysgu oddiwrth gadw'r gwyl hwn ?

A. Gofstyngeddwydd a gweddeidra, drwy adnabod ein gwaeledd ein hunain, a'n ymddarostwng i'r fwyddau gwaelaf, er synnio ar ein Cyd-Gristianogion, a bod meddwl gonest yn fwy gwerth-fawr yngolwg Duw, na dealltwriaeth mawr, y geill moddion gwan ddyfod a phe-thau mawr i ben, os Duw a wêl yn ddâ ei bendithio hwy ; am hynny y dylem yn wastad weddio am nerth a Chyfarwyddyd nefol, a bod yn ofalus cyn y gwnelom un adduned, ond wedi ei gwneuthur i chadw yn ddihalogedig, rhag ofn y ceir ni yn Gelwyddod yn erbyn yr Yfpryd glân. Nid meiddio byth ddieithro'r peth a gyssegrwyd i ddibennion a defnyddiau sanctaidd, rhag ofn ini fod yn euog o yspeilio Duw. Galaru o achos ynfydrwydd ein ymarweddiad o eigion ein Calonnau, ac wŷlo yn chwerw-drôst am ein cam-weithredoedd, i drwssio Candrellni ein dyledswyddau drwy fwy o awyddfryd a diwydrwydd, gochel pob achlysur i ddrigioni o wîr deimlad ein gwendid ein hunain, a pheidio a rhoddi gormod ymddiried yn ein nerth ein hunain, rhag ofn ini annog Duw, i ddarostwng ein balchder, drwy

drwy dynnu ei Râs oddiwrthym ; nad ydym un amfer mewn mwy o berigl o gael ein gorchfygu gan brofedigaethau na phan fo'm yn ammau ein calonnau leiaf.

Q. Pa bryd y gellir dywedyd ein bod ni yn rhoddi gormod hyder ar ein nerth ein hunain ?

A. Pan esceulusom y moddion rhadol hynny a osodwyd o'n blaen ni yn ordeinioler mwy yn ein nerthu i wneuthur ein dledswydd. Pan fo'm yn rhedeg i brofedigaethau yn ddiystyr, gan ryfygu fod gennym ddigon o nerth i'w gorfod. Ac yn y profiadau hynny hefyd ar y mae Duw yn ei fawr ragluniaeth yn ei dwyn arnom, pan fo'm yn hyderu mwy ar ein llawnfryd ein hunain, nag ar ei gymmorth nefol ef; ac felly pan elom yn ddiofalach am wilio, ac am weddio, fydd mo'r anghenrheidiol ini wrthynt, os chwennychwn fod yn ddiogel. Pan na bo'm yn gadel y cyfryw achlyffurau ar a wyddom osowaeth yn rhy-dda oddiwrthynt, mo'r ddinistriol fuont i'n rhinweddol ymarweddiad. Pan na bo'm yn eiddigus tros ein calonnau ein hunain, ac heb ammau y gwendid, a'r llygreddigaeth fydd yn ein gorchfygu cyn hawsed pan fo pechod yn gosod arnom.

Q. Beth ydyw'r drwg a ddigwydd oddiwrth i ddyn ymddiried gormod ynddo ei hunan ?

A. Y mae'n gyrru rhai yn fynych i gymmeryd arnynt y pethau nad oes ganddynt na chyfarwyddyd na gallu i'n wneuthur. Y mae'n peri ini esceuluso'r moddion rhagflaenol fy' anghenrheidiol i'n harferu, cyn y caffom y peth yr y'm yn ei geisio. Y mae'n dysgu ini drwy ddrôd wybodaeth, freued a gwanned ydyw ein Natturiaeth ni. Y mae'n fynych yn peri colli cydwybod dda, ac yn digio Duw i dynnu ei Râs oddiwrthym ; yr hwn ir ydym

yn ei brisio cyn lleied; megis pe nis bâem ddim gwell, na diogelach o'i blegid.

Q. Beth fydd anghenrhaid i ddyn iw wneuthur er mwyn cael ei iachau o'r Rhyfig hwn?

A. Ystyrio breuolder a gwendid y Natturi-aeth Ddynol; a mynyched y gwelwn ni hynny yn ein hymarweddiad ein hunain; ac anapled ydym o honom ein hunain i wneuthur dim daioni; Cofio am yr Esamplau cyfrifol hynny y rhai a lithrasant i gyflwr anrheithiol, drwy roddi gormod o hyder arnynt ei hunain; a'r rhai a ofodwyd allan, megis yn farciau i'n cyfarwyddo ni i ochel y Creigiau ar ba rai a drylliasant hwy. A bod y weddi nag arwein ni i brofedigaeth, yn arwyddocau nid yn unig o fod rhwymedigaeth arnom i ochel pob achlysur peryglus, ond heblaw hynny os profedigaethau a efyd arnom yn bod ni yn wan ac yn hawdd ein gorchfygu. Fôd yr Addewidion o gymmorth Dduw yn arwyddocau nas gallwn ni weithio allan lechydwrriaeth drwy ein grym a'n nerth ein hunain; a bod moddion grâs y fy. mo'r anghenrheidiol i'n cadw a'n diogelu ni, yn dangos yn eglur mai oddiwrth Dduw y mae ein Diogelwchan digonedd ni.

Y Gweddian.

I.

Tros yr Escobion a'r Bugeiliaid.

HOll-alluog Dduw, yr hwn drwy dy Fâb Grist a roddais i'th Apostol St. Petr laweroedd o Ddoniau arbennig, ac a orchymmynais iddo ddifrif borthi dy braidd. gwna ni a attolygwn iti, i'r holl Escobion, a'r Bugeiliaid yn ddyfal bregethu dy sanctaid Air. Ac i'r bobl yn ufuddgar ddilyn yr unrhyw, fel y byddo iddynt hwy allu derbyn Coron y gogoniant

niant tragwyddol, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

II.

O Arglwydd yr hwn ni phelli byth gynnorthwyo a llywodraethu y rhai yr ydwyth yn eu merthrin yn dy ddilys ofn a'th gariad : Cadwn ni, ni attolygwniti, dan dy ddarbodus nodded, a phar ini yn ddibaid ofni a charu dy Enw bendigedig, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

III.

O Dduw trugarog yr hwn nid wyt yn deifyf marwolaeth pechadurond iddo yn hytrach droi oddiwrth ei bechod a byw; yr hwn a ddarperaiſt yn rāfol ein dychweliad ni, yn dy E-fengyl ſanētaidd, drwy lawer o addewidion, o faddeuant a thrugaredd; gwna fi yn addas ac yn gymmwys i dderbyn lluoſogrwydd dy drugaredd, drwy wîr alara dwys ofid calon, drwy gondemnio fy rhwysc am trachwant gynt, a thrwy lwyr ymroi i ymadel a hwynt yn llwyr fyth rhagllaw; ac yna o Dād nefol er dy aneirif drugareddau di, yr hwn biau o briodolder drugarhau, er mwyn dy wirionedd ac addewid-yr hwn ydwyth ffyddlawn a chÿfiawn, er mwyn haeddigaethau a dioddefiadau Mâb dy gariad, yn yr hwn i'th badlonwyd, glanhâ fi oddiwrth fy holl bechodau, derbyn fi i'th ffafor a gwna imi aros yn yr unrhyw holl ddyddiau fy mywyd, drwy Iesu Grist, ein Harglwydd. *Amen.*

IV.

O Dduw yr hwn i brofi fy ffydd am Ufyddod, a adewaiſt imi tra byddwyf ymma ar y ddaiar, gael fy amgylchu ag amryw brofedigaethau, y cnawd yn ceisio fy ymdwyo drwy

ei hudoliaethau ffeilfion, Diafol-drwy ei gyfrwyfdra, a'i wiliadwriaeth, ar bŷd trwy ofod arnaf ymhob ystâd a Chyflwr o'm heinioes i droseddu dy Orchmynion. Pa fodd O Arglwydd y galla fi sefyll yn ddiyscog, pŷn fethei dy Apostol mawr di wneuthur hynny yn nŷdd ei brofiad. Y mae fy ymddiffynfa i yn sefyll yn Enw'r Arglwydd yr hwn a wnaeth Nêf a daiar, yn nerthol eirioledd Iesu fendigedig ein dadleuwr gyda'r Tâd yn niddanol gynnorthwy yr Yspryd glân, drwy bwy ŷn y feliwyd ni, hyd yn nŷdd prynnedigaeth. Gwna fi wrth hyn yn enillwr o achos fy ngolledion gynt; ac yn fwy adnabyddus o'm gwendid a'm diffwrwythdra fy hunan; ac mo'r anghenrhaid ydyw imi, rhoddi fy ngogwydd arnat ti fy Nuw; fel gan fod beunydd yn wiliadŵrus, a than reŷlaeth dy Râs Holl-alluog; na bo nag i felus chwantau bywyd, nag i arswydau Marwolaeth byth mo'm gwyro i ymadel a llwybrau dy Orchymmynion; ond a byddwyf gan fod yn ddiyscog, ac yn ddisigl, helaeth yngwaith yr Arglwydd yn oestadol gan wybod na bydd fy llafyr yn ofer yn yr Arglwydd. *Amen.*

P E N. XXVIII.

St. Iaco. Gorphennaf. 25.

Q. *Ara wyl y mae'r Eglwys yn ei Gadw heddwy?*

A. Gwyl St. Iaco, yr hwn a elwid, *Mawr.*

Q. *Pa bam y rhoddir yr Henw hwnnw ar yr Apostol ymma?*

A. Naill ai o achos ei Oedran ef, gan ei fod ennyd hŷn, nar St. Iaco arall; neu oblegid rhyw anrhydedd neu ffafor nailltŷol a roddes yr

yr Arglwydd iddo ef, canys yr oedd ef yn un o'r tri Discybillion, a gymerodd ein Iachawdwr iw ddirgel gymdeithas, oddiwrth ba un, yr oedd y llai yn ddieithrol.

Q. Beth oedd Galwedigaeth St. Iaco, cyn ei alw ef, yn Apostol.

A. Un o gyd-gymmorwyr Simon Petr, yn Matth. 4. ei byscod-waith a Mâb i Zebedeus o'r un alwe-²⁴. digaeath ac ynte yr hwn a gadwei amryw weinidogion yn yr un Gorchwylion; ac y mae hyn yn dangos mai gŵr cyfrifol iawn ydoedd yn yr Alwedigaeth hon.

Q. Pa fodd y Cafodd So. Iaco 'r Anrhydedd, o fod yn Gâr i'n Iachawdwr?

A. O Dŷ Mair ei Fam; yr hon a elwid Salome, chwaer i Mair Mam ein Iachawdwr, nid i chwaer ei hŷn o wir nessaf waed, (gan mae'n debyg iawn mai unferch mam a thâd oedd y forwyn fendigedig) ond Cyfnithr, yr hon a elwid yn chwaer iddi yn ôl arfer yr Iddewon, y rhai a alwent yn gyffredinol eu ceraint nessaf yn frodyr ac yn chwiorydd.

Q. Beth a allwn ni i ddysgu wrth fod ein Iachawdwr, yn dewis ei Ddiscybillion allan o'r fath Swyddau gwaelion?

A. O fod bendith Duw ai râd yn ddescyn ar rai y rhan fynychaf a fo'n ddiwyd mewn rhyw orchwylion gwaelion, ac nas dylem ddiystyru gwyr o'r swyddau gwaelaf, os ydynt yn onest ac yn ddiwyd, yn enwedig, pan gofiom fod ein Harglwydd ei hŷn fel y rhybyddir ni yn y scrythur lan, ac fel y darllenwn yn gyffredin yn hên Awdwyr llyfrau Eglwysig gwedi gweithio gwaith Saêr tra yr ydoedd heb ei amlygu i hŷn i'r byd.

Q. Pa fodd y daeth St. Iaco i fod yn Apostol?

A. Pan oedd ein Iachawdwr yn myned heibio Môr Galilaea, efe a'i canfu ef a'i frawd yn eu

eu llong, ac a'i galwodd hwynt i fod yn ddi-
scyblion iddo ef; ir hyn yr ufyddhasant, yn
llawenychol, ac nis cymmerasant ddim achly-
sur iw Escusodi eu hunain, oblegid Oedran a
chyflur ei Tâd yr hwn a adawent o'i hôl.

*Q. Para Henw newydd a dderbyniodd St. Iaco
gan ein Iachawdwr?*

Marc 3. 17. *A. Iaco mab Zebedeus a'i frawd Ioan, ef a
gyfenwodd Boanerges, (hynny yw) Meibion y
Daran.*

Q. Beth iw Meddwl yr Enw hwn dybygwch?

*A. Y mae 'n haws i ddyn fwrw amcan,
na bod yn siwr o hono, rhai a feddwl mai o
achos eu bod yn deffro 'r Byd swrth drwy
eu pregethiad Nerthol, fel y cynhyrfa Taran,
Psal. 104. 7. yr hon a elwir Llais Duw, y bŷd naturiol hwn.
Neu os perthyn y mae i'r Athrawieth a ddy-
scent gaill arwyddocau eu bod hwy yn dyscu
dirgeledigaethau 'r Efengyl, yn ddyfnach na'r
llaill; yr hyn fy wir ddiammau am Ioan, ar
bara achos fy ddywaid yr hên ysgolheigion nad
llefain eithr yn hyttrach mai tarânu yr oedd;
Y mae yn debig, nad ydyw 'r gair yn gosod
allan un meddwl arall, ond i bod hwy i fod yn
weinidogion rhagorol tan y llywodraeth Efan-
Heb. 12. 26. gyledd, yr hon a elwir Llais yn yscwyd Nêf-
Hagai 2. 6. oedd a Daiar, Ac felly mae 'n ateb i briodol
fynniad y gair, Daiar-gryn, neu ryw ruthr
mawr a fo yn rhuo fel Taran.*

*Q. Oedd dim yn Natturiaeth yr Apostolion byn,
a bare ei galw hwynt yn ôl yr henw ymma?*

*A. Oedd: fel y gwelwn wrth ei dymuniad
hwy ar ein Iachawdwr, ac iddo roddi iddynt
Luc. 9. 54. gennad i dynnu i lawr Dân or Nefoedd; modd
y gwnaethei Elias, ar y Samariaid anghyrfa-
fus, y rhai a wrthodasent ei dderbyn ef; y mae
hynny yn dangos y gallei 'r Henw fôd wedi i
roddi arnynt o achos eu naturiaeth boethlyd a'i
ffyrnigrwydd.*

Q. Beth

Q. Beth dybygwch oedd yr achos i'r Samaritaniaid neccau in Iachawdwr y cymwynasau ar croesaw cyffredin i bob ymdeithydd?

A. Oblegid yr oeddynt yn gadel arnynt nad oedd ein Iachawdwr yn gwneuthur fawr gyfrif o Fynydd *Gerizim*, y fan lle 'r addolent hwy ar gyhoedd, gan ei fod wedi rhoddi i fryd ar fyned i *Ierusalem*; Ac o achos y ddau amryw leoedd i addoli, yr oedd digofaint mawr, a dwys ymryson rhwng yr Iddewon ar *Samaria* - *Luc. 6. 51.* *aid*; yr achos oedd fel hyn, ar ôl dychwel o Lwyth *Judah* o gaethiwed *Babilon*; ac ar ôl a'i adeiladu 'r Deml yr oedd yr Iddewon drwy Gyfammod hynod cyhoeddus, yn rhwym i ymadel a'i gwragedd Cenhedlaidd, eithr *Sanballat* llywodraethwr *Samaria*, ar ôl iddo briodi i ferch a *Manasses* offeiriad yr Iddewon, yr hwn nid oedd fodlon i droi ei wraig ymmaith a annogodd y *Samaritaniaid* i adeiladu Teml ar Fynydd *Gerizim* yn agos at Ddinas *Samaria*, mewn gwrthwyneb i'r Deml yn *Ierusalem*, ac ef a wnaeth ei fâb ynghyfraith *Manasses* yn offeiriad yno. *Ioseph. Antiq. lib. 11. c. 8.* A dymma ddechreu'r gynnen rhwng yr Iddewon a'r *Samaritaniaid*; ac ar hyn Cynyddodd cymmaint nad allent hwy gymmaint a dangos ewyllys da a chariad cyffredin iw gi-lydd.

Q. Pa fodd y cymmeroddd ein Iachawdwr yn angharedig *Zel* ddiclun yr Apostolion hyn?

A. Y mae yn dŵys argyoeddi ffyrnigrwydd eu Calonnau hwynt megis peth gwrthwynebol i Naturiaeth yr Ordinhâd Efangylaidd; ai ddyfodiad ef ir bŷd; yr hyn oedd i waredu dynion, drwy ofod i fynu grefydd a wna leshad iddynt nid yn unig drwy sicrhau iddynt Iechyd-wriaeth dragwyddol ond tangneddyf amserol hefyd a diogelwch. *Luc. 9. 55, 56.*

Q. Pa

Q. Pa futt a ceryddodd ein Harglwydd uchel feddwl y ddau Apostolion hyn, pan roesant Salome ei Mam ar waith i ofyn ganddo y lleoedd uchaf iddynt hwy, y modd a byddent yn nessaf atto ef ei hun ?

*Matth. 20.
22, 23.*

A. Drwy eu gwneuthur hwy yn Adnabyddus mo'r an-ystyriol oedd ei gofynniad ; ac mai'r lle uchaf yn ei deyrnas ef a fyddei ir sawl a gymmerai fwyaf o boen, ac a ddioddefei fwyaf o helbul, ac o geledi er ei fwyn ; ac am oruchafiaeth rhoddid honno i'r sawl a ddarparwyd iw derbyn gan y Tâd.

Q. Pa fodd y mae'n Iachawdwr yn heddychu braw y discyblion eraill a rwystrësid o achos y ddymunniad hon ?

*Matth. 20.
26.*

A. Drwy ddyfscu iddynt beth oedd Natur a pha fath oedd ar ei Deyrnas ef, a dangos iddynt faint o ragor oedd rhyngddi a Theyrnafoedd Tywysogion Bydol ; mai Gostynggeiddrwydd yn ei wasanaeth ef oedd y ffordd i Anrhydedd, ac mai'r sawl a gymmerai fwyaf o boen, ac a wnae fwyaf o Ddaioni fyddae y gŵr goreu yno ; a bod eu fuchedd ef ei hun yn Esampl o hyn ; yr hwn a ddaeth i'r byd, nid iw wasanaethu ei hun ; ond i weini i arall, ie er costio o hynny iddo ei fywyd.

Q. Beth a ddaeth o St. Iaco ar ôl Derchafael ein Iachawdwr ?

A. Y mae yfcolheigion Spain, yn dadlu iddo ef, ar ôl pregethu'r Efengyl yn Iudaea a Samaria, blannu'r ffydd Gristianogol yn Spain. Ond nid oes neb yn rhoddi dim hanes o hyn, yn gynt nac yngefau canol yr Eglwys, ac am hynny siwrach ydyw dywedyd, mai yn Iudaea y gweiniodd ef, ac yn ei chyffinniau hi.

Q. Pa fodd y dioddefodd ef Ferthyrodd ?

A. Gan fod gan Herod Ewyllys i foddhau'r bobl, cyn gynted ac a Cymmerodd y llywodraeth

eth arno, gorchymmynodd ddal St. Iaco yn *Ie-^{Alf. 12. 2.}* *rusalem* ac ar ôl hynny, torri ei ben ef. Ac wrth hynny a digwyddodd mai ef oedd yr Apostol cyntaf a roddodd i lawr i einioes er mwyn Tyftiolaeth Iesu.

Q. Beth a ddigwyddodd iddo ef, fel yr oeddynt yn ei arwain ef i'r fan y dioddefodd ef Ferthyrddod?

A. Edifarhau a wnaeth ei Gyhuddwr, pan welodd faint oedd gwroldeb a bodlonhwydd St. Iaco gar bron i farnwr am y peth a wnaeth ei, ac wedi syrthio wrth draed yr Apostol ef a ofynnodd iddo faddeuant yn bŵr ddŵys *Euseb. lib. 2. c. 9.* am y peth a dystiolaethaf ei ef yn ei erbyn: Yc. 9. Gwr duwiol ar ôl rhyfeddu ychydig o weled y fath beth a'i cyfododd ef i fynu, a chan roddi ei ddwylo am ei wddf, efe dywedodd wrtho, Tangheddyf a fo iti. Ar hyn ef a broffessodd i fod yn Gristion yngwydd pawb, ac a dioddefodd dorri ei ben yr un amser.

Q. Pa ham y mae Gwyr Spaen yn dangos Cymmaint o barch i'r Apostol hwn?

A. O herwydd, nid ydynt yn unig yn tybied mai ef a blannodd y Ffydd Gristianogol yn y fan honno, ond darfod danfon ei Gorph ef ar ôl ei Ferthyrddod, i *Gompostella* a *Galicia* er nad oes dim cyfrif iawn a geir o un or ddŵy stori hon mewn llyfrau storau.

Q. Beth a ddylem ni ddysgu oddiwrth gadw'r Gwyl hwn?

A. Fod Bendith Dduw yn Canlyn y sawl a fo'n Ymddiried wrth ei Ragluniaeth ef drwy ddiwid wneuthur dledswyddau eu alwedigaeth. A dylem ni ymadel, a phob Cyfleusdra bydol a thŷ ein Tâd cyn y collom ein Ffydd a'n cydwybod dda, nad oes un math ar ymrafael crefydd, na dim Escus o Zêl i Dduw a Christ a wasanaetha i wrantu ac ei escusodi Y-

spryd chwyn creulon dialgar a fo'n chwenych gwneuthur pen am ddynion a dylem ni ddeifyfu pawb ar a fo heb fod or un feddwl a ni, drwy gariad a Mwyneiddra, dangos ein Tymherwch nid wrth ymadael a Phyngciau ein ffydd ond drwy ychwanegu ein cariad. Mai gwir anrhydedd Cristion ydyw cymmeryd y mawr boen i wneuthur daioni, ac mai eithaf ei ddedwddwch ef yw y bywyd hwn, ydyw iddo ef gael yr Awrhydedd o ddioddef er mwyn Enw Crist, gan ei fod mewn Cyflwr gwir ddedwddol, pan ddifenwir, a phan erludir ef er ei fwyn: Fod Coron Merthyrdod yn fwy gogoneddus a disglair nad un oruchafiaeth neu Enwogrwydd Eglwysol, yn y byd hwn.

Q. Beth yr ydych chi yn ei feddwl wrth Ferthyr?

A. Un a fo'n rhoddi ei einioes i lawr, er tystiolaeth ir Gwirionedd. Y rhai a ddioddefei eu carcharu, dwyn eu dâ a'i gyrru allan o'i gwlad, ac amryw gospedigaethau anafus os diengent rhag eu llâdd cyffeswyr y gelwyd hwynt. Ond yr oedd yr rhaid gwrthwynebu hyd att
Heb. 12. 4. waed, cyn yn haeddei un y Rhagorfraint ogoneddus o fod yn Ferthyr; er mwyn rhyw fath o ysfyriaeth, y gelwid y rheini weithiau yn Ferthyron a fyddai farw mewn Carchar, neu a lewygasant o Newyn pan oeddyt mewn Caethiwed o achos y Ffydd, neu y rhai a laddwyd gan ladron ar ôl ei hymlid o'i Cartref ei hunain, neu gan fwystrilod y maes, neu y sawl a fuddei farw yn amser y Nodau wrth drîn eu cyd-Gristianogion, ac yr oedd i'r rhain hawl ar y rhagorfreintiau perthynafol i gyflwr y Merthyri.

Q. Beth oedd y Rhagorfreintiau y rhai a roddwyd ir Merthyri gan Gristianogion, y Brif Eglwys?

A. Eu

A. Eu bod hwy yn cael eu derbyn, cyn gyn-
ted ac yr ae 'r Enaid allan i weled Duw yn ddi-
attreg pan oedd yn rhaid i Eneidiau eraill aros
hyd yn nydd farn cyn derbyn ei dedwddwch
eithaf. A gwrandawei Duw ar eu Gweddiau
hwy o flaen eraill i bryffuro ei Frenhiniaeth,
ac i fyrhau dyddiau erlid. A mwynhaent hwy
y rhan oreu yn Adgyfodiad y cyfiawn yr hon
a elwid yr Adgyfodiad gyntaf, y peth a wne-
id mwy o gyfrif o hono, oblegid yr oedd y
Prif Gristianogion yn bwrw fôd diwedd y bŷd
yn Nessau, a llawer a gredent y byddei ir rhai
a gyfrannent or Adgyfodiad cyntaf deyrnast
gydâ Christ tros fîl o flynyddoedd ar y dda-
iar. Na wna'r llosgffa gyffredin pan fyddei
'r bŷd ei gyd ar dân ddim niwed ir Merthyri,
ac i rai Eneidiau perffaith eraill, pan lanheid
eraill a fyddei 'n llai perffaith, drwy waith y
Tân Cyffredinol hwnnw oddiwrth yr ammu-
redd a gasglasent yn eu bywyd a'i lechyd; Fod
Merthyrod yn cyflawni, eisiau Grâs y Bedydd
ar Cymmun ac yn rhoddi i rai hawl ar lesiâd
y Sacramentan, fef Maddeuant Pechodau. Yr
oedd y Merthyri hefyd yn arferol o rod-di go-
llyngdod i'r Edifeiriol, y rhai a syrthiasent
rhag ofn dioddef, i Eulyn addoliaeth, ac o'i
dychwelyd hwy i Gymmun yr Eglwys.

Q. Pa ham y mae dewis Merthyrdod, yn beth
rhesymol ac yn beth dedwyddol hefyd?

A. Oblegid fod un yn dewis y dedwyddwch
a ddaw, o anfeidrol haeddiant, ac o dragywy-
ddol barhâd o flaen bodlondeb presennol yr
hon fydd yn ei Naturiaeth ei hun yn gymmy-
fcedig yn amherffaith yn gyftal ac yn anwadal
ac yn ferei pha ra. Oblegid nad yw diodde- *Ruf. 8. 18.*
fiadau yr amser presennol hwn, yn haeddu eu
cyffelybu ir Gogoniant a ddatcuddier ini. Yn
awr peth synhwyrol y cyfrifid hyn ym marn y

Gwyr doethaf ymadel a rhyw faint bychan o Fantes yn y cyfamfer am lawer mwy a fantes rhag llaw. Yn ychwaneg Duw yr hwn fydd iddo hawl arnom drwy ein Creadigaeth a'n Prynnedigaeth hefyd, ac fydd yn gallu wrth hynny wneuthur a fynno ani a fynegodd nas dieddu garu dim arall tebyg iddo ei hun. Ac
Luc, 14. 27, mai i eiddo ef a ddylem ni fod, yn ddiattal,
 27. ac yn hollawl. Ac yn hyn y mae dedwddwch Merthyrddod yn sefyll pan geffir cyfleusdra i roddi'r siccrwydd eithaf o'n Cariad pur, a'n ferch gwresfog i'n Duw am ei anfeidrol gariad tua'g attom; drwy yn cyd ffurfio ein hunain i gyffelybrwydd dioddefiadau Crist; y rhai a ddioddefodd ef yn unic er ein mwyn ni; a thrwy ennill gradd o ogoniant uwch nac a ddi-chon Sainct eraill ei mwynhau, y Peth a wna-
Dat. 7. 13, eth ir bendigedig Ferthyr St. *Ignatius* bro-
 14. fessu, nas dechreuasei ef fod yn Ddiscybl i
Mat. 5. 10. Grist, nes i farw ef er ei fwyn.

Epist. at Rome.

Q. Para fodd yr oedd y Prif-Gristianogion yn croesafu Merthyrddod yn gyffredinol?

A. Gydâ pharodrwydd mawr a llawenydd calon, gydâ diddanwch a bodlonrhwydd, gan lawenychu oblegid eu bôd yn cael eu cyfrif yn deilwng i ddioddef er mwyn enw Crist; ac yr oedd nid yn unig gwyr Eglwysic; ond gwyr llûg hefyd; Merched yn gystal a meibi-on rhai leuaingc, yn gystal a rhai Oedrannus, yn ymroi i farw yn wrol rystoydus er bod ei Marwolaeth hwy yn arfog o bob math ar go-pedigaethau ar a fedde gasineb ei gelynion eu dyfeisio.

Q. Beth oedd yn peri ir Prif Gristianogion fod mo'r galonnog ac mo'r ymrous?

A. Yn neisaf at yr helaeth dywalltiad o Râs Nefol ar y cyfryw achosion: mawr Dduwiol-der ei Buchedd a'u Rhinweddau da, a alle fod yn

yn fail briodol i'r hyfder Cristianogol hwn. Nid oeddynt hwy yn unic yn ddyniwed, ond wedi i Marwhau ei hunain yn rhyfeddol, cadwent eu heneidiau yn ddiogel oddiwrth euog-rwydd ; ac arferent eu Cyrph i gledi a chaeth-drinieth heb un amser ei Meddalu eu hunain a phleserau, a difyrrwch y bŷd. Yr oedd ganddynt deimlad buwiol o obrwyau y bŷd nessaf ac ni heuddei ddioddefiadau y bŷd hwn mo'i cyfflebu iddynt. Yr oedd ei Eneidiau hwy yn ennynnu o fawr gariad iw Harglwydd ai hâthro Iesu Grift, gwaed pwy un oedd etto yn dwymyn, a dioddefiadau pwy un er eu mwyn oedd etto yn ffres yn eu Côf. Heb law hyn, bu i lawer o'r rhai Cyfoethogion, ddewis myned yn dldion yn amser Erlidiau, gan rannu yr hyn oedd ganddynt ymhlith y tldion, fel y gallent fod yn barod i ddioddef Merthyr-dod. Ond y modd rhyfeddol y derbynnyent eu poenau weithiau heb ebwch yn dioddef llo-sci eu Cyrph, ac yn llawenhau ynghanol, y tân ; diammau mai gwaith Duw eu hun, naill ai drwy beri i'r Merthyri na chlywent ddim poen pan ddieneidid hwynt, neu drwy roddi iddynt y cyfryw deinlad buwiol, a siccr obaith o'i gwobr, a wnae iddynt ddioddef yn Ewyllysgar ac yn galonnog y poenau blinaf. Ac y mae ini achos da ei feddwl, pan nad oedd gwragedd a phlant ddiafswyd yn dioddef eu crogi au llethu ai rhwygo gan fwystfilod gwylltion, fod y Duw daionus yn eu cynnal hwy a chynorthwyau anghyffredin, yr hwn ni âd ein temptio uwch-law yr hyn a allom, neu 1 Cor. 10. yr hwn a wna ynghyd â'r Temptasiwn ddiang-13. fa hefyd, fel y gallom ei ddwyn.

Y Gweddiau.

I.

*Am ewyllys-
garwch i y-
madel ar
cwbwl ar a
feddam, er
amryn Crist.*

CAniadhâ o drugarog Dduw megis y bu i'th wynfydedic Apostol St. *Iaco*, gan ymado a'i Dàd a chwbl ar oedd eiddo yn ebrwydd u-fuddhau i alwad dy Fâb Iesu Grist ai ddilyn ef : felly i minneu gan ymwrthod â holl fydol, ac a chnawdol ewyllyfion, yn dragywydd fôd yn barod i ddilyn dy Orchymynion sanctaidd trwy Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

II.

*Am fodlon-
deb mewn
cyswyr gwa-
el.*

HOll-alluog Dduw yr hwn drwy ddoeth Ra-gluniaeth, a ordeiniaist amryw Raddau a Galwedigaethau i Ddynion, modd y gallent fod yn help y naill i'r llall, dysc fi i fod yn fodlon i'r cyswyr ymmha ûn i'm gosodaist i wneuthur dyledswyddau fy ngalwedigaeth mewn gonestrwydd a diwidrwydd ; i ymddiried wrth dy fendith di yn ddirwgnach , ac yn ddirallod, am lwyddiant i'm holl orchwylion cyfreithlawn. Fel er dirmygused y fo fy ngalwedigaeth yngolwg dynion, y bo fy ffyddlondeb am dyfalwch yn gymeradwy yn dy olwg di, fel y dygont i fewn gynhaliaeth gymhwysol imi ac i'm tylwyth yn y bÿd hwn; ac yn y nessaf y gwobr yr hwn a adewaist i bawb oll a'th garant ac a'th ofnant di, drwy haeddedigaethau Iesu Grist. *Amen.*

III.

*Am Râs i
reoli ein zêl.*

ODduw grasusaf; yr hwn drwy Orchymynion yr Efengyl, ac Ensampl yr Iesu fendigedig, a ddyscaist ini y cyfryw einrwydd ; o reoli ein gwyniau; sef ein balchder a'r Rhyfig ein poethni; an ffromder, na chyn-
wys

wys i un ymddangosiad o Zêl i'th gwafanaeth di fy mradychu, i un math ar frwydr anrhefymol; nac yn siwr i un math ar weithredoedd ar a warafynaist. Na âd i un ymryson Crefydd orchfygu ynof y cyfryw gariad yr hwn yw arwydd priodol dy Ddyscyblion di, eithr dysc imi dosturio wrth y rhai a fo ar fai, ac wrth y rhagfarnau hynny ai cam-arweinafant hwy mo'r annedwyddol. Caniadha imi wneuthur fy ngorau iw hennill hwy drwy addfwynder a chymhwysdra. Os Duw yscatfydd a wêl yn dda rodidi iddynt edifeirwch i adnabod y gwirionedd; gwna imi arferu pob rhyw weithredoedd cariadus tua'g attynt hwy, ac i weddio ar iddynt gael cyfran o'th Râs di, yr hwn a ddichon orchfygu y camgymmeriaethau taeraf; fel er iddynt barhau yn Elynion i'th wirionedd, nad aberthwyf fyth mo'm amyneidd, am addfwynder, ond drwy ddyfal barhau mewn gweithredoedd da, y disgwiliwyf am Ogoniant, Anrhydedd a bywyd tragwyddol, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

IV.

O Iesu fendigedig, yr hwn a ddioddefaist *Am Râs*, mewn dirfawr wradwydd a gofid angau'r *merthyri.* Groes er fy mwyn; Gwna i wir deimlad o'r Cariad anfeidrol hwnnw ennynu fy Enaid yn wastad fel pa bryd bynnag y gwnêl dy Ragluniaeth di hynny yn ddyledus arnaf, y gallwyf yn ewyllysgar ac yn llawen groefasu Marwolaeth, er i arfogi a'r arswyd eithaf yn gynt nag a gwadwyf. Caniadhâ imi lawenychu yn y cyfryw gyfleusdra dedwddol i dystiolaethu diragrithrwydd, a gwresogrwydd fy ferch tua'g attat, i ddangos mai tydi iw hyfrydwch fy Enaid, fy mod i nid yn unic yn dy garu di, yn fwy na holl blesserau a difyrrweh bydol, ond
na

na ddichon poenau y farwolaeth afrowioccaf mo'm tynnu oddiwrthit. Ysrydola fi a chal-
lon wrol, ymrous oddiuchod, fel nas gallo un
math ar gledi neu beryglon fynychyn allan
o'th wasanaeth di. Ac na bo iw harfwyd hwy
byth fy ngyrru tros derfynau gweddeiddra a
chymmwyfdra Cristianogol. I ba le yr âf?
geniti y mae geiriau bywyd tragwyddol. O!
gwna, i grediniaeth fiwr o'r llawenydd anher-
fynol, a'r wobr a ddarperaiſt i'r fawl a ddio-
ddefant o'th achos di, fy nghynnal tan holl
Greulondeb yr Erlidwyr anrhugaroccaf, gwna
r Ensampl dy sanctaidd Ferthyri y rhai a
gawſant brofedigaethau trymmion, drwy ei
gwatwar a'u flangellu, drwy eu rhwymo a'i
Carcharu, y rhai a labyddiwyd a dorrwyd a
llſf; ac a laddwyd a chleddyf; o bwy rai nid
oedd y bŷd yn deilwng, fy annog i amynedd
a gwroldeb, fel y gallwyf fod yn ddilynyr i-
ddynt hwy, y rhai drwy Ffyd ac amynedd a
etifeddasant yr Addewidion. Gwna imi wn-
euthur dy Ewyllys di yn ofalus, modd y caſfwyf
ddiddanwch, a llawenydd yn dioddef er ei fw-
yn. Caniadha hyn, O fendigedig Arglwydd,
yr hwn a fuoſt farw troſof, ac a adgyfodaſt ac
wyt yrŵon yn eistedd ar Ddeheulaw'r Tâd, i
eriolli troſof, a thros dy holl Ddiscyblion ffy-
lon. *Amen.*

P E N. XXIX.

St. Bartholomeus yr Apostol. Awst. 24.

Q. *Ara wyl y mae'r Eglwys yn i Gadw he-
ddym?*

A. Gwyl St. Bartholomeus yr Apostol.

Q. *A'i un o'r deuddeg Apostolion ordd ef?*

A. Ie

A. Ie y mae stori yr Efengyl yn dangos hynny *Mat. 10. 3.* yn eglur. Ond gan nad ydys yn dal dim amgenach fulw arno, nai henwi yn unic y mae llawer gynt a chwedi hefyd yn meddwl mai ef oedd yr un hwn a henwid *Nathanael*, un o'r *Ioan 1. 47.* Ddiscybillion cyntaf ar a ddaeth at Grist.

Q. Para achos fydd i feddwl mai yr un-ún oedd Bartholomeus a Nathanael, yn myned tan y ddau amryw henwau?

A. Oblegid megis ac nid ydyw *Ioan* mewn un man yn cyfrif *Bartholomeus* ymmhlith yr Apostolion; felly nid ydyw'r Efangylwyr eraill un lle yn craffu ar *Nathanael*; ac megis y dywedir yn *Ioan*, ddyfod o *Philip*, a *Nathanael*, gydâi gilydd at Grist, felly yn yr Efangylwyr eraill, fy roddir *Philip* a *Bartholomeus*, yn wastad gydâi gilydd; ac wedi hynny yr y'm yn ei cael hwy yn gymdeithion yn scrifennadau'r Eglwys.

Q. Beth fydd yn gwneuthur hyn yn gyffelypach fyth?

A. O fod *Nathanael* yn cael ei gyfrif wrthei *Ioan. 21.* henw ymmhlith yr Apostolion eraill, i bwy *12.* rai yr ymddangosodd ein Harglwydd ar lan mo'r *Tiberias*, ar ôl ei Adgyfodiad, p'le'r oedd yn yr ūn lle *Simon Petr*, *Thomas*, a *Nathanael*, o *Cana* yn *Galilea*; a dau o feibion *Zebedeus*, a dau eraill o'i Ddiscybillion, y rhai mae'n debyg, oedd *Andrew*, a *Philip*.

Q. Pa fodd y gwyddom fod y Discybillion yn y fan ymma yn Arwyddocau'r Apostolion?

A. Un peth a wna ini feddwl hynny; ydyw henwau y rheini a gyfrifir, y peth arall oblegid y dywedir, mai dymma'r drydydd waith i'r Iesu ymddangos i'w Ddiscybillion, gan mai *W. 14.* eglur ydyw nad ymddanghosodd ef y ddwy waith o'r blaen, i neb, ond ir Apostolion yn unic, heblaw hyn, oni ba fod *Nathanael* yn un

o'r deuddeg yn barod, nid oes un rheswm tēg iw roddi; pa ham na ddewisid un ar a oedd mo'r drachymmwyys, yn lle *Iudas*.

Q. Beth ydyw Arwyddocad y Gair Bartholomeus?

A. Y mae'n Arwyddocau un yn perthyn i ryw ūn, naill a'i Mâb, neu ysgolhaig, yn hytrach na henw priodol, os Mâb, un a fae'n fâb i *Tholmai*, os ysgolhaig un a fae yn Ddiscybl o ryw feſt bennodol ymmhlith yr Iddewon, ac ymmyſc amryw ordinadau o'r fath honno, y mae rhai gwyr dyscedig yn cyfrif fod y *Tholmeaid*, yn dyfod allan o *Dolmai*, ac y mae'n debig fod *Nathanael* o'r fath honno; ac oddiyno y gelwir *Bartholomeus* Mâb, neu ysgolhaig i'r *Tholmeaid*. Ac y mae llawer o wŷr dyscedig o'r un feddwl, mae'r un gŵr ydyw tan y ddau henw, y naill yn henw priodol, a'r llall yn henw atgofawl.

Q. Beth ydyw'r peth mwyaf a ddywedir yn erbyn hyn?

A. Y peth a grybwyllodd *St. Awstin* gynt, nad yw gyffelybol y dewisei ein lachawdwr, pwrpas pwy un oedd ddirymmu doethineb y bŷd, drwy bregethiad gwyr anllythyrennog: *Nathanael* ūn o Athrawon y gyfraith i fôd yn ūn o'i Ddiscyblion.

Q. Pa fodd yr attebir i'r Rheswm gwrthwynebol hwn?

A. O fod yr un peth yw ddywedyd yn erbyn *Philip*, am gyfarwyddyd pwy ūn yn y Gyfraith a'r Prophwydi, y mae cymmaint o hyspyfrwydd, ac fydd am ddyſc *Nathanael*, ac y mae mwy o reswm fyth o'r achos ymma yn erbyn *St. Paul*, yr hwn oedd ōr cyfrifol iawn nid yn unig am ei wybodaeth ynghyfraith yr Iddewon, ond o enw mawr am amryw gelfyddiadau dyscedig eraill.

Q. Para Air y mae'n Iachawdwr yn ei roddi iddo ef, pan gyrchodd Philip ef ar y cyntaf at ein Harglwydd?

A. Mai gŵr plaen goneft oedd; Israeliad yn *Ioan 1: 47.*
wir, yn yr hwn nid oedd dwyll, gŵr pŵr ddi-ragrith, didwyll.

Q. Pa fodd yr ymddangosodd sylmrwydd ei galon ef?

A. Oblegid cyn gynted ac y clywodd fon am yr Iesu; ni thraws-resymmodd yn erbyn gwaeledd eu ddechreuad, a thlodi ei Rieni, ond amman yr oedd yn unic yn erbyn y lle y ganwyd ef, nad Nazareth a allei fod y fan, gan ir prophwydi rag-fynegi y genid ef ym-Methelem, etto nid oedd yn cynwys cymmaint o rwyfc, i'r ragfarn cyffredinol ac a peidiai ac ym- *Ioan 1. 46.*
orol ymhellach ynghylch ein Iachawdwr, a *W. 29.*
phan fodlonwyd ef, mai fo oedd y Messias, mae'n adnabod yn ddiattreg mai felly'r oedd, ac yn ei alw ef yn Fâb Duw, ac yn Frenin Israel.

Q. Iba le yr ydys yn meddwl yr ymdeithiodd yr Apostol hwn, i danu ar léd y ffydd Gristianogol?

A. Hyd yn India, y cwr neffaf at Asia; canys fel y dywaid Eusebius, pan ymdeithiodd Pantenus; Gŵr hynod am i Philosophyddiaeth, yn gystal ac am eu Gristianogrwydd drwy chwenychu bod yn ail i'r Apostolion am ei Zêl i bregethu'r Ffydd, ymhell ac yn agos, cymmhelled a *Iudea; yno y cafodd Efengyl St.* *Euseb. lib. 5.*
Matthew gwedi ei scrifennu yn Hebraec, ym- *5. c. 10.*
mhlich rhai ar a oedd fyth yn cofio athrawiaeth Crist; yr hon a adawsid yno fel yr oedd yr adroddiad, gan St. Bartholomeus, un or deuddeg Apostolion er pan bregethasei Ffydd Grist i'r Gwledydd hynny.

Q. Para hanes ychwaneg a roddir o hono ef?

A. Ddarfod iddo droi yn ôl oddiyno tua'r Gogledd ar Gorllewin yn *Asia*, drwy ddyscu trigolion *Hierapolis* yn athrawiaeth yr Efengyl; oddiyno yr aeth i *Sycaonia*, p'le y bu yn gw-neuthur yr unrhyw orchwylion. Ac o'r diwedd ef a symudodd i *Albanople* yn *Armenia* fawr p'le y rhoddwyd ef i farwolâeth gan lywodraethwr y ddinas am iddo geisio troi 'r trigolion oddiwrth Eulynod.

Q. Pa fodd a ddioddefodd ef Fferthyrddod?

A. Ef a groef-hoeliwyd medd rhai a'i ben yn isaf, dywedai eraill dynnu ei gren ef yn gyn-taf oddiam dano, gallei hynny fod, a'i groef-hoelio hefyd, gan mai gospedigaeth arferol oedd hynny, tynny croen rhai oddiam danynt nid yn unicyn yr Aipht, ond ym *Mherisia* hefyd cymmydogion nessaf i'r *Armeniaid* hyn, oddiwrth bwy rai y gallent ddyscu hyn yn hawdd, ef a ddioddefodd yr Arteth greulon hon yn llawen, ac a ddiddanodd, ac a gryfhâodd i Gristianogol Droedigion, hyd y mynydyn diweddaf oi einioes.

Q. Beth a ddylem ni ddyscu oddiwrth gadw'r Gwyl hwn?

A. Mai calon rydd oddiwrth ragfarn yw'r gymhwyfaf i dderbyn y gwirionedd. Nad ydyw Natturiaeth Ffydd yn gofyn cymmaint o hyspyrwydd ac a bwr ini Gredu yn ddiddewis, ond y cyfryw un ac a rydd le i'r mawl a'r wobrd da a berthyn i gredu. Nad ydyw gwir zêl yn risio er maiñt y cledi, nac yn ariwydo un math ar beryglon, ac yn ymadel a bywyd yn fodlonol, pan fo Ragluniaeth Duw yn rhoddi hynny arnom. Fod purdeb calon ddirygrith yn wir anghenrheidiol i wneuthur ein utydd-dod i Dduw yn gymweradwy ganddo ef, a'n hymarweddiad yn barchedig ymhlith dynion.

Purdeb,

Purdeb, a diragrithrwydd Calon ydyw'r glôd fwyaf ar a ddichon gwr da i chael â'i haeddu.

Q. Beth ydyw diragrithrwydd tua'g at Dduw?

A. Mae'n gofyn purdeb calon yngwasanaeth Duw, neu yn bod ni yn eu wasanaethu yn wir er ei fwyn ei hun; fel y dywedwm ein bod, ac hefyd ei Anllygredigrwydd, neu yn bod ni yn ei wasanaethu ef er ei fwyn ei hun yn hytrach nac er mwyn dim arall, ac heb edrych dim ar ôl math yn y byd ar ennill ini ein hunain, ond y bo Duw yn ei lwfio ar cyfryw un, ar a geffir tano ef. Ar rheol siccras wrth ba un yr holwn ein diragrithrwydd ydyw, purdeb ein Ufyddod. O herwydd y sawl a ufyddhâo i Dduw bob amfer, ac ymmhob peth, nid eill lai n'ai wasanaethu ef a dwy ran diragrithrwydd, fef; a Gwirionedd ac Odidogrwydd.

Q. Beth ydyw diragrithrwydd tua'g at Ddyn?

A. Y mae'u cynhwys sylmrwydd Calon, yn ein ymarweddiad, an ymddygiad tua'g at ein gilydd nid dywedyd na gwneuthur dim mewn difrif, ond y peth a fo yn ein union feddwl, nid cymmeryd arnom fwy o Gariad tua'g at ein cymmydog nag a fo gennym mewn gwirionedd. Ar fyr eiriau wrth hyn y dywedwn y peth y bo'm ni yn ei feddwl, y gwnawn y peth ar a gymerwn ni arnom i broffesu, ac a cyflawnwn y pethau a addawom, ac yr ymddygon ein hunain yn union fel y bo'm.

Q. Para ffordd oren ini ddysfod o hyd i'r Cyfryw Ddiragrithrwydd ac fydd anghenrheidiol yngwasanaeth Duw?

A. Ystyried na thâl ein holl weithredoedd crefyddol ddim gar bron Duw, oni wnawn ni hwynt yn ôl barch iw Awdurdod ef, ac mewn Ufydd-

Dibar. 5.
21.

Ufydd-dod iw Ewyllys Sanctaidd, a'n bod ni yn Colli yn hawl ar y Wobr a addawodd os nyni a amcanwn ryw draws ddibennion eraill megis budd ini ein hunain; neu glôd gan ddy-nion, i feddwl yn wastad fôd Duw yn bresen-ol gydâ ni bob amser, fod ein holl ffyrdd ni yn golwg yr Arglwydd, a'i fod ef yn dal sulw ar ein holl lwybrau ni, ystyriaeth o hyn a gwe-ddi daer a'r iddo ef yn cynnorthwyo, a ddi-chon ein cadw ni fyth yn bur ddiragrith yn ei olwg ef.

Y Gweddïau.

I.

Am barhâd
gwir ffydd
yn yr Egl-
wys.

HOLL-allug a byth barhaus Dduw yr hun a roddaiſt râd i'th Apostol *Bartholomeus* i wir gredu ac i bregethu dy air. Nynni a atologwn iti ganiadhau ith Eglwys gwbl garu yr hyn a gredodd efe, ac i bregethu a derbyn yr unrhyw, trwy Iesu Grist ein Harglwydd.
Amen.

II.

Diolch i
Dduw am
fod yn Gri-
stion.

HOLL-alluog a thragwyddol Dduw Nefol Dâd ydd ydwyf yn oftyngedic yn diolch iti; fod yn wiw gennit fy ngalw i wybodaeth dy Râs a ffydd ynot: ychwanega yr wybodaeth hon a chadarnha yr ffydd hon ynof yn wastad. Dyro imi dy Yspryd glân gan fy mod wedi fy ngeni eilwaith a'm gwneud yn Etifedd Iechyd tragwyddol trwy Iesu Grist ein Harglwydd, a gallwyf barhau yn wenidog iti a mwynhau dy addewiadiôn; trwy yr unrhyw ein Harglwydd Iesu Grist, dy Fâb, yr hwn fydd yn byw ac yn teyrnasu gydâ thi, a'r Yspryd glân yr awr hon ac yn dagwydd. *Amen.*

III. O

III.

O Dduw, yr hwn wyt yn chwilio calon pob *Am Ddira-*
 Dŷn yr hwn wyt yn gofyn nid yn unig *grithrwyd*
 weithredoedd Dledswyddo oddiallan, ond *tua'g-att*
 bwriadau 'r galon oddifewnt; Dysc imi yn fy *Dduw.*
 holl weithredoedd crefyddol, edrych i fynu
 tua'g at dy awdurdodol Fawrhydi, i Ufydd-
 hau dy gyfreithiau di, o herwydd. Mai ti ai
 gorchmynnaist hwy, i wneuthur imi dy wa-
 sanaethu o wîr Deimlad, mai felly y dylwn,
 ac nid o achos clôd gan ddynion, neu ddisgwil
 ar ôl rhyw Elw fydol, bydded fy ngofal i ym-
 hob man a phob amfer, i gadw dy Orchmyn-
 nion di, fel na phechwyf yn dy erbyn ar hy-
 der diogelwch na chyfrinach fel na rwyf tro
 dim ymonof, na Cholledion na Chroesni rhag
 gwneuthur neu ddiodef yn ôl dy Ewyllys
 Sanctaidd, na wnelwyf ddim drwy rith Duwi-
 oldeb Gweddiau ai dwyllo a siommi fy ngy-
 mydog, ac na bydded fy nghyfiawnder am
 Cymmwynasgarwch tua'g-at Ddynion yn
 escus i escluso dy wasanaeth di. Na by-
 dded i'm Elusen tua'g-at y tlodion byth escu-
 sodisy anghymmedrolder, nac i'm Cymmhe-
 drolder fy escusodi oddiwrth borthi 'r Newy-
 nog, a dilladu 'r noeth, gwna i'm buchedd
 fod yn gyfan, ac yn gyfattedbol trwyddi fel y
 bo imi gyflawni fy nledswyddau tua'g-at Dduw
 a dŷn yn fy holl ymarweddiad. Modd y by-
 ddwyf Gymeradwy yn dy olwg, oblegid nad
 wŷf yn ceisio dim ychwaneg na derchafu dy
 Ogoniant drwy Iesu Grist ein Harglwydd.
Amen.

IV. Dysc

IV.

*Am Ddira-
grithrwydd
tua'g-att
Ddlynion.*

DYsc imi, O Arglwydd wrth drin y bŷd; fod yn ddidwyll, ac yn fy musnesoedd, am Marchnadoedd i arferu sylmrwydd calon; Nid ceisio dyfod o hyd i ddim trwy dwyll a thrais a chymmeryd arnaf y peth na bo yn fy mrud, i beidio a bradychu fy Nghymmydog trwy dorri fy addewid, Caniadhâ imi na thwyllwyf neb byth trwy ddywedyd eu bod yn amgenach nac y bont neu i feddwl yn well o honynt eu hunain, nac y dylent. Traethed fy nhafod Union feddwl fy nghalon, a bydded fy ngeiriau yn gwir-ddangos fy mrud am ferchan Cariad, amgweithredoedd oddi allan yn wir gyfattedbol im meddwl oddifewn; modd pan eglurir dirgelion pob calon gar bron dy arswydus frawdle di, na wradwydder y monof O Fendigedic Iesu, gydâ gweithredwyr anwiredd y rhai nis cant yno le i ymgiddio rhagot. Caniadhâ hyn, O Arglwydd, er mwyn Iesu Grist, ein Harglwydd. *Amen.*

P E N. XXX.

St. Matthew. Medi 21.

Q. *P*Ara wyl y mae'r Eglwys yn i gadw he-ddyw?

Luc. 5 27. **A.** Gwyl St. Matthew'r Apostol, ac Efangylwr, yr hwn a henwid *Levi*.

Q. *Pwy oedd ei dylwyth ef?*

A. Er mai swyddog Rufeinaidd oedd ef; etto *Hebrew* or *Hebraeid* oedd, y mai ei ddau henw ef yn dangos i fod ef o Genhedlaeth Iddewaidd, ac y mae'n debyg mai *Galileaid* yd-oedd.

Q. *Para*

Q. Para drâd neu fswoliaeth yr oedd ef yn ei ganlyn ?

A. Publican, neu dderbyniwr Trêth, i'r Rhufeiniaid, swydd heb ond ychydig air-daiddi ymhlith yr Iddewon.

Q. Para gyfrif a wneud ir Cyfryw swydd ymhlith y Rhufeiniaid ?

A. Yr oedd hi unwaith yn swydd gyfrifol, yn lle mawr parchedig, ac nid oedd yn ei chael yn gyffredin ond Marchogion Rufain; Pan ddanfoniid y rhain i'r Taleithiau i hel trethi, hwy a roent wŷr y wlâd tanynt yn ei swydd, yn gymmwysa rhai i drin eu helyntiau eu hunain.

Q. Pa ham yr oedd môr gâs gan 'r Iddewon y swydd hon ?

A. Oblegid Cybydd-dod y rhai oedd yn ei thrin, ac o achos eu bod yn codi a'r bobl fwy nac a ddylent, o herwydd ar ôl iddynt ardrethu, trethi y Rhufeiniaid, yr oeddynt yn gwasgu 'r bobl y modd y gallent dalu eu hardreth, ac ennill twysceu iddynt hwy ei hunain; heb law hyn nid oedd y Deyrnged hon yn drom yn unig ar eu pyrsau, ond yn ammharch i ryddid eu Cenhedl hwy, yn arwydd parhaus o'u Caethiwed. Ac hwy a gythruddent ychwaneg o weled yr Iddewon eu brodyr eu hunain yn trin y swydd hon, oblegid fod yn rhaid iddynt fod yn fynych ym mysc y cenhedloeddd, y peth a gyfrifent hwy yn anghyfreithlon ac felly y meddylent eu bod hwy yn cyd-fwriadu a'r Rufeiniaid i'w cadw hwynt tan gaethiwed oestadol.

Q. Pa fodd yr oedd yr Iddewon yn dangos ei casineb i'r Publicanod ?

A. Drwy gyfrif yn anghyfreithlawn ddangos iddynt y fath leiaf ar gymmwynas. Nid oedd gyfreithlon rhoddi yr arian a dderbynnid

gandynt hwy at eiddo gwr, gan eu bod yn gadel arnynt mai drwy drais y casglesid hwynt. Nid oeddynt yn edrych arnynt yn Dystion addas mewn cwŷn neu achos yn y bŷd. Nid oedd iddynt nid yn unig mo'r gennad i gyd-gymuno a'r Iddewon yng wasanaeth Duw; ond yr oeddid yn eu gochel hwy ymmhob Cymideithas, gan fod rhai yn cyfrif priodi i deulu un o'r rhain yn wradwydd anghyfreithlon.

Q. Beth oedd swydd Matthew yn bennaf?

A. Hel Trethi y Marchnattwyr a ddenei hŷd fo'r Galilea, a'r Deyrnged a dale'r sawl a ddeue dros y dŵfr, ar ba achos y cedwyd y swydd-le ymma ar lan y Môr. A dymma'r lle
Matth. 9. 9. yr eisteddodd Matthew gan dderbyn y doll, pan alwodd ein Iachawdwr ef i fod yn Ddiscybl.

Q. Ai tebyg a gwyddai ef ddim ynghylch ein Iachawdwr cyn iddo ei alw ef?

A. Y mae'n debyg a gwyddai gan i fod ef yn byw yn Capernaum lle'r arferei'r Iesu fod, p'le y gwnaethaei lawer o bregethau, ag o ryfeddodau, gallei wrth hynny fod yn barod i dderbyn yr Arthrawiaethau ar Argraphiad a gafodd ef gan ein Iachawdwr drwy Alwedigaeth.

Q. Beth a wnaeth i Ufyddod St. Matthew i'r Iachawdwr pan alwodd ef fod mo'r gymmeradwy?

A. Oblegid ddarfod iddo newid cyflwr cyfoethog llawn, a thrât enillgar, am dlodi, a chledi; gan ymadel a phob peth y bo'r bŷd yn i gyfrif yn anwyl, gan er ddewis canlyn Mâb y Dŷn, yr hwn nid oedd ganddo le i rodd ei ben, o flaen Cyfoeth a mawredd ar ennill oll ar a geir oddiwrth geraint.

Q. Pa fodd y gwyddoch i fod ef yn mawr ddibrissio'r byd?

A. Nid yn unig wrth i fod ef wedi ymadel a chyflwr helaethlawn er mwyn bod yn Ddiscybl i'n Iachawdwr, ond wrth ei brin-ymborth tros ei holl ddyddiau rhag llaw ; gan iddo ym-mwyrthod ei fodloni ei hun a'r cymmhwyrddrau cyffredin yn gystal ar melus-chwantau sy'n perthyn i'r bywyd hwn. Gan nad oedd ei ymborth cyffredin ddim amgenach na dail a llyssiau, grawn a mwyer, hadau a llŷs.

Q. Pa fodd y dangosodd ef ei gyflawn Fodlonrwydd a'r fod yn ddiscybl i'n Iachawdwr ?

A. Drwy gyrsafu ein Iachawdwr a'i Ddiscybillion, a chiniaw mawr, yn ei dŷ ei hun, lle y gwahoddodd ef ei holl gyfeillion, yn enwedig y rhai o'i alwedigaeth ei hun ; gan obeithio yn Dduwiol, y gallent hwy hefyd ddyfod yn Ddiscybillion iddo ef, pan glywent ymddiddanion ein Iachawdwr.

Q. Beth a allwn ni ddysgu o fod ein Iachawdwr yn ymddiddan mo'r ddarostyngedig ar gwaethaf o ddynion, yr hyn a roddes gymmaint o rwystr i'r Phariseaid ?

A. A dylem ni edrych ar y pechaduriaid mwyaf, drwy dosturi yn hyttrach na dirmig, ac nas dylem mo'r llwfrhau yn ein llafur o geisio i roi hwynt, cyd ac y bo Duw yn cyddwyn a hwynt yn ei rhyfeddol hir-ymaros. Nad oes un lle ffittiach ini fod nac lle y bo angenrheidiau eneidiau dynion yn ein gofyn, ac er mwyn ennill Pechaduriaid a dylem edrych ar weithredoedd Tragaredd a chariad o flaen rhyw ddefodau dianghenrhaid, ar Rheolau cymmen-fanwl y bo rhai yn eu harferu yn ddiles yn eu beunyddiol ymarweddiad.

Q. Mewn pa beth yr ymddangosodd y Gofstyng-eiddrwydd o achos pa un yr oedd St. Matthew mo'r ganmoladwy.

A. Oblegid iddo i ofod ei hun ar ôl St. *Thomas* o wîr weddeiddra, pan ofode 'r Efangylwyr eraill ef wrth henwi 'r Apostolion, fesul dau, a dau, yn wastad o'i flaen ef. A phan fo'r Efangylwyr eraill yn cofio ei Anrhydedd *Marc. 2. 14.* Apostolaidd ef tan enw *Matthew*, ond yn sôn *Luc. 5. 27.* am ei hên ymarweddiad fudr-elwaidd tan enw *Levi*. Y mae ef ei hûn yn ei gosod i lawr yn helaeth yn ei Chyflawn Amgylchiad tan ei henw arferol, priod ei hûn.

Q. Er i St. Matthew aros gyda'r rest o'r Apostolion, ar ôl Derchafael ein Harglwydd; beth a ddaeth o hono ef ar ôl hynny?

A. Tros yr wyth-mlynedd cyntaf ef a bregethodd i fynu ac i wared yn *Indaa*, drwy geisio troi eu Frodyr yr Iddewon i Ffydd Grist. A phan gymmerodd arno bregethu yr Efengyl ymmhlith y Cenhedloedd *Ethiopia* yw'r *Dalaeth* lle y dywedir iddo dreulio ei lasur Apostolaidd; p'le y gorfoleddodd ef yn ddirfawr dros gamgymeriad ac Eulyn-Addoliaeth wrth bregethu a gwneuthur gwrthiau. Y mae'n debig iawn mai yn y wlâd honno y dioddefodd ef Ferthyrddod, ond nis gwyrneb o bara fath a'r Farwolaeth y bu ef farw.

Q. Pa beth a'i gwnaeth ef yn gymmwys i scrifennu ei Efengyl?

A. O herwydd iddo weled ai lygaid fuchedd a gweithredoedd ein Iachawdwr bendigedig, a thrwy ei fod yn ddiogel oddiwrth y profedigaethau fydd arferol i wneuthur i'r naill wîr sionimi'r llall.

Q. Pa bryd ac ar bara achos y darfu i St. Matthew scrifennu ei Efengyl?

A. Pan oedd ef yn *Palestina*, ynghylch wÿth Mlynedd ar ôl marw ein Iachawdwr, a'r ddymuniaid yr Iddewon a drosent yn Gristianogion, ac fel y dywaid *Epiphanius* ini a'r orchymmyn yr

yr Apostolion. A chan i fod yn ei hamcanu *Jerem. lib. 3. c. 1.*
er mwyn i wladwyr, ef ai scrifennodd yn iaith *Epist. Hier. Caled. 14.*
yr Iddewon, fel y dywaid yr hên Awdwyr yn *6. Euseb. lib. 3. c. 24.*
gyffredyn. Hi a drowyd yn Roëg yn fuan, *39. lib. 6.*
rhai a ddywedai mai St. Ioan ai roese, eraill *c. 25.*
mai Iaco lleiaf; yr Apostolion a gyd-synnient
ir gwaith, a'r Eglwys a'i derbyniodd fyth ar
ôl hynny, tan enw Efengyl St. Matthew.

Q. Beth a allwn ni ddysgu oddiwrth gadw'r gwyl hwn?

A. Fôd trugaredd iw chael i'r gwaethaf o Bechaduriaid; os ynhw a ymdawant a'u ffyrdd drigionus, ac os ufyddhânt i'r alwedigaeth honno, y mae eu cydwybod ei hunain a chyinghorion gweinidogion Duw yn eu llefaru cyn amled yn eu clustiau, fod gwir Edifeirwch yn peri'r cyfryw newidiad yn y galon, a ddygo weithredoedd cyfaddas i Dduw, ac a ochel'r cyfryw drwy ba rai y bu ini o'r blaen i ddigio ef. A dylem cyrsafu tlodi a phrinder yn llawenychol, pan fo ein dledfwydd yn gofyn. Mai gwîr ddoethineb ydyw weithiau, cospi ein hên oferedd, drwy ymgadw oddiwrth hawddfyd a meluswedd buchedd. A dylem, os chwenychu yr ydym, ganlyn y Gwyl hwn yn ôl ei ddull ysprydolaf, ddilyn gostyngeiddrwydd a chyfoeth-ddirmig. Y pethau a oedd mo'r hynod yn yr Apostol bendigedig hwn. A dylem gadw ein calonnau yn rhyddion oddiwrth gybyddod, a'u derchafu hwynt uwchlaw yr byd y gelyn perycclaf i'n lechydwrriaeth ni.

Q. Ar ba beth y mae Natturiaeth Cybydd-dod yn sefyll?

A. Ar serchu cyfoeth yn anghymmedrol, a'i geisio yn daer ac yn ddigwylydd; yr hyn a welir wrth wanc ammhorthol ac ymgais ddi-baid ar ôl pethau bydol, er na bo'm ni yn ceisio dyfod o hŷd iddynt ond trwy foddion cyfreithlawn;

lawn; ond y mae o'r fath waethaf pan yngyf-oethogom drwy anonestrwydd a moddion ang-hyfreithlawn; a phan fo'm yn anesmwyth drwy drymder a gormodedd o ofalon i ennill ac i feddu da bydol, er ini esceuluso y rhai fydd werthfawroccach. Pan fo'm yn byw yn brin, ac yn fudr, heb glywed arnom feddian-nu y pethau a feddom; neu os ydym, pan fo'm yn eu gwarrio mewn bryntni heb adel i'r tlo-dion gael dim o honynt. Pan fo'm yn rhoddi ymddiried yn ei golyd; ac yn hyderu arno megis ein dedwddwch eithaf.

Q. Para ddrygau a wna'r pechod hwn, yr hwn a orchfygodd yr Apostol bendigedig yn ho-llawl?

Luc. 16. 13. *A.* Mae yn dieithro enaid oddiwrth Dduw, ac yn tynnu pobl ymmaith oddiwrth ofalu am eu heneidiau; nis gallwn wasanaethu Duw, a Mammon. Y mae'n cae i fynu yr holl feddyliau drwy ba rai y dylei ystyriaeth o Dduwioldeb ddyfod i mewn i'n pennau: hwn yw achos y rhan fwyaf o'r dwyll, a'r anghyfiawnder creu-londeb, a gorthrymder, celwydd, ac anudo-nedd, ac a fydd yn y byd. Y mae'n gwneuthur i bobl ddeffygio yn amser profedigaeth, fel pan ddylent ymadel ar cwbl, er mwyn eu crefydd. Y maent yn myned ymmaith yn ola-rus, o herwydd fod ganddynt lawer o dda byd. Mae'n chwannog iawn in chwyddo ni a balchder ac i wneuthur ini feddwl yn rhydda o honom ein hunain, ac o'r un achos mae'n gwneud ini ddirmysgu eraill a fo brinnach eu moddion. Y mae'n rhy fynych yn rod-di ini achlysur o anghy-medroldeb, a Melus-chwantau anghyfreithlawn, ac yn porthi y cyfryw wyniau anrhefnus ar a fo hoffa gennym.

Q. Pa fodd y gwyddoch mae peth anrhesymmol ydyw'r pechod hwn?

A. Oble-

A. Oblegid mai rhyw cwant anniben yd-
yw, ac am hynny ni ddaw byth o hŷd i'r bod-
londeb y mae yn ei geisio. Heblaw hyn y
mae'n cesio dedwddwch drwy foddion anghy-
faddas, o herwydd nid mewn anferthwch o gy-
foeth y mae hon yn sefyll; ac er nad oes na di-
ben na dospen ar afradlonrwydd buchedd, etto
ychydig a wasanaetha i wventhur dyn yn ddi-
gonol, ac yn esmwyth arno. Y mae cyfoeth
mawr cymmhelled oddiwrth estynein dyddiau,
a'u bod yn hyttrach yn ei byrhau; naill ai
drwy boen a gosal, iw hennill, drwy'r gofid
iw cadw, neu drwy'r blinder a'r anesmwyth-
dra o'u colli; nid ŷm ni na gwell na synwy-
rolach o'i plegid, ond y mae'n yn tynnu pery-
glon am ben yn rhinweddau da, ac yn ein de-
nu i ynfydrwydd. Nis gallant ein hamddiffyn
nag oddiwrth ddirmyg, nac anhap, oddiwrth
glefydau, a phoenau; nis gwnant na'n cyfei-
llion yn fwy ffyddlon, na'n plant yn fwy ufydd,
nis gallant chwaith roddi dim diddanwch ini
pan fo arnom fwyaf o'i eisiau yn awr Angau.
Ond rhaid ini roddi cyfrif manwl yn Nydd y
Farn, pa fodd y cawsom hwynt, a phara def-
nydd a wnaethom o honynt.

Q. Para ffordd fydd oren i orchfygn'r pechod
hwn?

A. I gym'ryd y gosal mwyaf am y pethau
sy'n perthyn i'r bywyd a ddaw, o herwydd
mai pethau dirfawr ydynt ac yn parhau byth.
I roddi ein hyder a'n ymddiried yn Nuw yr hwn
a addawodd, os nynni a geisiwn ei deyrnas
a'i gyfiawnder ef, yr holl bethau hyn a roddir
ini yn ychwaneg; i fod yn fodlon i'r pethau a *Mat. 6. 33.*
fo gennym, ac i roddi ein hyder ar raglunia-
eth Dduw, drwy usio a gwneuthur defnydd o
foddion goneft cyfreithlawn iw ychwanegu hw-
ynt, fel y gwelo ef fod yn dda, ystyried anwa-
dalwch

dalwch cyfoeth, ei bod hwy yn gwneuthur i-ddynt ei hunain adenydd, ac yn ehedeg ymmaith; ac nad oes fodd i ddyn yn y bŷd o'i nerth a'i synwyr ei hŷn fod yn siwr o'i meddiannu. Ond pe gallem fod yn siwr o honynt; *Phil. 39. 6.* etto mae bywyd dyn ar adenydd yn wastad, ac ar ôl ini bentyrru golud, nis gwyddom pwy ai casgl hwynt. I fod yn elusengar yn ôl ein gallu, i fod yn gyfoethog mewn gweithredoedd da, ac yn fodlon ac yn barod i gyfrannu.

T Gweddiau.

*In erbyn
Cybyddod.*

HOll-alluog Dduw, yr hwn drwy dy wynfydedic Fâb a elwaist *Fathew* o'r doll-fa i fôd yn Apostol, ac yn Efangylwr: Caniadhâ imi râd i ymwrthod a holl gybyddus ddeisyfion, ac a thra-chwantus ferch golud bydol, ac i ddi-lyn dy ddywededig Fâb Iesu Grist, yr hwn fydd yn byw, ac yn teyrnasu gyd a thi a'r Yfpryd glân yn un Duw heb drange na gorphen. *Amen.*

II.

*Am yn an-
chwaneg o
Radau Cri-
stianogol.*

HOll-alluog a thragwyddol Dduw dyro imi angchwaneg o ffydd, gobaith, a chariad perffaith ac fel y galwyf gael yr hyn ydd wyt yn ei addo, gwna imi garu yr hyn yr wyt yn ei orchymmyn, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

III.

*In erbyn
Cybyddod.*

HOll-alluog a grasusaf Dduw, yn fy holl ymdeithiau drwy'r bŷd, ac yn fy amryw helintiau ynddo, na chynwys imi roddi fy nghalon arno yn ormod. Na âd imi fod mo'r ddyfal ar ôl pethau amserol fel y collwyf yr amser addylwn i gymmeryd i ymgleddu fy Enaid, ac
na

na ymlithrwyf oddiwrth feddyliau difrifol am y bŷd a ddaw. Nà âd i ofalon y bŷd hwn, nac i daerni helyntion bydol, wneuthur imi esceuluso dledswyddau Duwiol, na'm rwyf tro pan fyddwyf yn eu trin, gwna fi yn clusengar i roddi cerddod, ac yn barod i gyfrannu i Angenrheidiau fy mrodyr. Na chyfrifwŷf un golled fyth tebyg i golli fy Niniweidrwydd a'm cydwybod dda, ac na ofnwyf ddim tebyg i ofni dy ddigio di, ac anoddefus a thragwyddol boenau tân uffern. Gwna i'th gyfreithiau o fy Nuw, gyfarwyddo fy holl gerddediad yn fy mheryglon mwyaf; a gwna fi yn fwy gofalus yn fy holl ymgynghorion am y peth fy gyfreithlon imi, nac am y peth y dybygid a wnae imi fwy o barch, ac a chwanegai fy mawredd fyddol. Nad ymddarostyngwyf fyth i un math a'r bechod, i chwanegu neu i gadw fy nghyfoeth, yr hwn a dderbyniais oddiwrth dy haelioni di, modd ar ôl glanhau o honof fy nghalon oddiwrth bob chwantau cybyddlyd y gofalwyf yn bennaf am fy mywyd tragwyddol, ac i ofod tryssor yn y Nêf, yr hwn ni phalla byth; fel pan ddymchwelo fy nghorph i'r llwch, y caffo fy enaid i dderbyn i'r trigfannau hynny, o ogoniant tragwyddol, y rhai a ddarperais i bawb oll; ar a'th carant, ac a'th ofnant di, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

IV.

O Arglwydd Dduw, yr hwn wyt yngwrth- *Escob Tav.*
wynebu y beilchion, ac yn rhoddi Grâs lor *am ofryn.*
i'r gostyngedig, dysc imi y cyfryw galon isel a *geiddrwyd.*
gostyngedig ymarweddiad, fel na bo gennyf
olygon uchel, na meddyliau rhyfygus, nac am-
canion swydd-ymgeisiol ond trwy fy ymgospi
fy hunan oddiwrth wagedd a balchder, a thrwy
ddiddysfnu fy serchau oddiwrth feddwl yn

E e e

rhydda

rhydda o honof fy hun, a hunan gariad, y gallwyf obeithio ynot i ddilyn Ensampl fy Athro bendigedig, a derbyn yr addewidion hynny ar a wnaethost yn ein Harglwydd, a'n Iarhawdwr Iesu Grist. *Amen.*

P E N. XXXI.

St. Michael a'r holl Angelion. Medi. 29.

Q. *P*ara wyl y mae'r Eglwys yn ei gadw heddyw?

A. Gwyl St. Michael a'r holl Angelion.

Q. *P*ara hanes y mae'r Scrythur yn ei roddi o St. Michael?

A. Mai Arch-Angel ydyw, a ofodwyd tros yr Iddewon holl (yr hwn a henwir, un o'r tywysogion pennaf) fel y gosodwyd Angelion eraill dros y Cenhedloedd, megis ac y mae'n amlwg am deyrnas Persia, a theyrnas Groeg allan o Ddaniel i fod ganddo ef Cû o Angelion tan ei lywodraeth, a darfod iddo rhyfela yn erbyn y Ddraig, neu Sattan a'i Angelion, ac ymddadleu o hono ef a Diabol, pan i'r ymreslymmodd ynghylch corph Moses.

Dan. 10. 3.

Datc. 12.

7.

Judas 9.

Q. *B*eth ydyw'r arwyddocad gyffelyppaf, y rhyfel y grybwyllir am dani yn y Datcuddiad: rhwng Michael a'i Angelion, yu erbyn y Ddraig?

Grot. Ham.

A. Rhai Awdwyr dyscedig a ddywedant ei bod yn bwrw at yr ymryson yr hon a ddigwyddodd yn Rhufain rhwng Petr, a Simon Magus; pan lwyr orchfygodd yr Apostol St. Petr, wrthiau yr hydolydd hwnnw, drwy nerth a grym ei weddïau. Y mae eraill yn meddwl ei bod yn arwyddocau, yr erlidiau creulon, a thrallod a chystydd y Brif Eglwys dros ynghylch drychant o flynyddoedd;

Medc.

ddoedd; y rhai a ddiweddasant pan ddaeth Llywodraethwyr y bŷd i fod yn Gristianogion: Y mae pawb o'r un feddwl yn gyffredin, i bod yn Arwyddocau ryw Orfoledd rhagorol i'r Eglwys gristianogol drwy gynnorthwy yr ysprydion gweinidogaidd hyn, dros nerth a Chenfigen Diafol a'i blaid; y rhai a ymosodant iw herlid a'i difetha hi, a chymmaint fyth o allu, ac a feddent.

Q. At bara ymddadlau gynt, y mae'r rhyfel hwn rhwng yr Angelion da, a drwg, debyccaf, yn bwrw?

A. At droi Lucifer a'r Angelion Cyfeiliornus allan or Nef, ac allan o gariad a Fafor Duw, gan fod yn debig iawn i Dduw drwy waith ei lŷ Nefol i gyrru hwynt allan o'i ogoneddus feddiannau ar ôl iddynt hwy eu gwneuthur eu hunain yn euog, a haeddu ei gyfiawn ddigofaint ef. Ac y mae'n dybygol iawn mai or achos ymma y galwydd Twysfog yr Angelion hynny a ymrafaelasant yn erbyn Satan, Michael, yr hyn a arwyddocca yn Ebraac yr hwn sydd megis Duw; Oblegid iddo ef gerddu a darostwng balchder Lucifer; yr hwn a ymgeisiodd ryw fodd i wneuthur ei hun yn ogyfuwch a Duw.

Q. Beth y mae rhai yn ei feddwl oedd achos yr ymryson ynghylch Corph Moses?

A. Y mae rhai yn meddwl, mai ynghylch ail Adeiladu'r Deml, yr oedd yr ymryson, ac adnewyddu Gwasanaeth Duw ymmhlith yr Iddewon yn Ierusalem; a bod mo'r gymwys galw hwn Corph Moses, yn ôl rhyw dull ym- *Ham.*
adrodd, a galw'r Eglwys gristianogol neu gydgyfarfod Cristiannogion i wasanaeth Crist, Corph Crist; ac er mwyn gwneuthur hyn yn dda fe ddywedir mai allan o Zachariah, y tyn- *Zach. 3.*
nir yr yscrythur hon, y mae Judas yn ei hen-

wi ple y traethir am hyn. Y mae eraill yn meddwl y dylid cymmeryd Corph *Moses* am ei gorph ef ei hun, a darfod i St. *Michael* yr Arch-Angel drwy Orchymmyn Duw, ei guddio ef, ar ôl ei Farwolaeth, a bod Diafol yn ceisio dyfod o hyd iw gorph ef modd a denae'r bobl i Eulyn-addoliaeth drwy addoli mewn coel-gre-fydd ei Weddillion ef.

Q. Beth a ddylem ni fwyaf ddal iwlw arno, pan graffom pa fodd yr ymrysonodd St. Michael a Diafol?

A. Er y gallasei ef ddywedyd llawer o ddrwg am dano mewn gwirionedd, etto ni ddywedai ef ddim geiriau cublaidd, na rhai chwerwon, melltigidig yn ei erbyn, ond yn unig Cerydded yr Arglwydd dydi.

Judas 9.

Q. Beth a ddylem ni ddysgu wrth hyn?

A. A dylei fod Arfwod a chywlydd ar bob dyn, ond yn enwedig ar y rhai fydd megis Angelion Dduw yn ei Eglwys, os arferant yn enwedig pan fônt yn ymryson ynghylch eu Crefydd; eiriau blinion, trahâus; gan na weddei araith lidiog ddiclôn iddynt hwy o achos ei galwedigaeth, nac y chwaith o achos i bod yn Gristianogion.

Q. Beth y mae'r gair Angel yn ei arwyddocau?

A. Yn y fynniad Cyffredinol nid y'w yn arwyddocau dim amgenach na chennad, neu ũn a ddanfonir a'r orchwyl neu neges un arall; ond yn y scrythur ac fel yr ŷm yn arferu y gair yn fynychaf fy arwyddocâ Yspryd Nefol, rhyw gennad Dduwiol, un tan Dduw, un y bo Duw yn ei ddanfon ar i waith ei hun?

Q. Pa futt y profwch fôd Angelion?

A. Y mae holl bobl y bŷd er ioed hyd yn heddyw yn dywedyd ac yn cyfaddei hynny, ac yn adnabod eu gwenidogaeth hwynt tua'g atom ni y mae'r scrythur lân yn eglur yn tyfio
olaethu

olaethu yr un peth y fydd yn rhoi ini gyfrif o'i bod hwy wedi ymddangos i'r Patrieirch, a'r gwyr sanctaidd gynt.

Q. Ai ysprydion pŵrion ydyw'r Angelion?

A. Dyna fel y dal yr Eglwys Gristianogol yn gyffredin ar ôl tyftiolaeth yr yscrythur lân mai pŵrion ysprydion ydyw'r Angelion hebronyon o gorph yn perthyn iddynt; ac etto gallant gymmeryd arnynt eu hunain gyrph teneuon, awerog, ac hwy a fedrant pan fynnot ymddangos mewn rhith dynion, fel y dywed yr yscrythur iddynt hwy wneuthur yn fynych.

Q. Ond oeddid yn dywedyd fod gan Angelion ryw fath ar gyrph?

A. Yr oedd nid yn unig yr hên Philosophyddion, ond y Prîf Gristianogion, o'r meddwl hwn, a hwy a ddywedent eu bod wedi eu gwn-euthur o'r corph teneuaf ac fydd iw gael, megis or un defnydd a'r ffurfafen; sylfaen y dybygoliaeth hon ydoedd Crediniaeth Dduwiol, nad allei neb fod yn yspryd Pŵr ond Duw Goruchaf ac yn gwbwl ddigorph.

Q. Beth yw priodoliaethau Angelion da?

A. Mae'r scrythur yn dywedyd eu bod yn *Psal. 123.* gedyrn o Nerth a chanddynt lawer o ddeall a ioc. Doethineb, eu bod hwy yn rhagori mewn Purdeb a Sancteiddrwydd; o herwydd pa ham y gelwir hwy Angelion Sanctaidd; heblaw hyn gofodir hwy allan megis pe baent yn llawn o *2 Sam. 14.* Adenydd, i ddangos bryssured a chyflymmed *17, 20.* i hymfymudiad, au swydd hwy ydyw waetio 'n *Matth. 25.* oestadol a'r Frenin gogoneddus Nêf a daiar; *31.* gan ddisgwyl wrth i Orchymmynion a bod yn barod beunydd i wneuthur i Ewyllys ef.

Q. Ymma beth y mae gwenidogaeth Angelion da yn sefyll?

A. Ar fynegu pan fo achos Ewyllys Duw iw Eglwys, o herwydd fel hyn y cyrchwyd y rhan

rhan fwyaf or cennadwri Nefol at y Prophwy-
 di; ac y mae amryw o'r fath siamplau yn y
 Testament Newydd, megis pan anwyd St. *Joan*,
Luc. 1. 13, pan feichiogoydd y *Formyn Fendigedig*, pan
 31. anwyd a phan adgyfodwyd, pan yr amddiffyn-
 12. *Luc. 2. 10.* ant ni oddiwrth beryglon oddiallan, ac oddi-
 wrth lîd a chyndddeiriogrwydd yr ysprydion
Psal. 91. 11, drwg; naill ai drwy symmudo y cyfryw ddam-
 12. weiniau a ddigwyddai yn ddiffael, oni ba
 34. 7. iddyut hwy eu troi hwynt heibio, neu drwy
 droi heibio y dyfeisiau drwg, a amcanei ein ge-
Gen. 19. 1b. lynion yn ein herbyn; ac weithiau wrth rag-
 32. ddywedyd ini, a'n rhybuddio or perigl a fo ar
 ddyfod, wrth ryw arwydd oddiallan neu gyn-
 hyrfu'n meddyliau y modd nas gwyddom ni
 yn dda para futt: A phan fo ysprydion
 drwg yn ymosod yn ein herbyn, naill a'i y
 maent yn ein helpio ac yn ein cynnorthwyo yn
 ein hymdrech a hwynt, neu y maent yn eu
 hymlid hwy ymmaith, pan nas gallem ni moi
 gwrthsefyll ddim hwy.

Q. *Beth yr oedd y byd yn ei feddwl yn gyffre-
 dinol ynghylch Cadwedigaeth Angelion?*

A. Yr oedd y *Cenbedloedd* yn meddwl yn
 gyffredin, ac yr oedd Traddodiad or un peth
 ymmhlith yr Iddewon, fod Duw wedi ordeinio
 i bob dyn, neu or lleiaf i bob dyn duwiol,
 Angel iw warchad ef, ei gymeryd gofal Enwe-
 diol-gydâg ef ai helyntion tragwyddol ac am-
 ferol hefyd; ac ni welwn fod y gŵyr goreu
 ymmhlith yr Iddewon yn Credu or hyn lleiaf
 weinidogeth gyffredinol Angelion dâ, ynghylch
 gwyr dâ, ai bod yn gofalu yn enwedig am rwy
Gen. 24. 40. rai mwy na'i gilydd, fel y byddei ryw achos
Psal. 24. 7. mawr a phennodol yn gofyn, fel y mae 'n
Psal. 91. eglur iw weled, ynghylch *Abraham* a *Dafydd*
 11, 12. ac yr ydys yn meddwl fôd ein lachawdwr wedi
 cadarnhau y draddodiad hon o eiddo'r Idde-
 won

won, a'i bod hi wrth ei fodd ef, yn y siars ar rhybudd y mae ef yn ei roddi; edrychwch na *Mat. 18. 10.* ddirmygoch, mo un o'r rhai bychain hyn, canys fod ei hangelion hwy yn y nefoedd, bob amser yn gweled wyneb ei Dâd ef; Ac y mae 'n gyffelib iawn fod y Prîf gristianogion or un feddwl y rhai pan ddywedid wrthynt fod *Petr*, wrth y drws, dywedâfant mai ei Angel ef *Mat. 12. 15.* ydoedd, gan feddwl ei fod ef ei hun, yn rhwym yn y carchar; Ac ni fuasei reswm yn y byd iddynt i ddywedyd hynny, oni bae ei bod hwy yn gyffredin yn credu fod Angelion yn cadw ac yn gwarchad dynion; ac wedi, ei danfon i wasanaethu er mwyn y rhai a gânt etifeddu Iechydwrriaeth; y mae'r Cyfrif ymma yn dangos ei bod hwy bob amser yn barod i wneuthur pob gwasanaeth buddiol i wyr Duwiol. *Heb. 1. 14.*

Q. Para wasanaeth heblaw hyn, y mae Angelion yn ei wneuthur i wyr Duwiol?

A. Drwy eu bod mewn modd rhagorol yn *1 Cor. 11.* bresonnol yn y gwasanaeth y fydd ar gyhoedd *10.* yn Eglwys Dduw y maent yn cynnorthwyo gwŷr Duwiol i gyflawni eu dledswyddau crefyddol. Ac yn awr Angan y maent yn sefyll wrthynt yn ei dirfawr ymryson, ac yn cyrchu eu heneidiau, ar ôl ymadel a'u Cyrph i drigfannau y Bendigedigion, yr hyn a gadarnhâ ein Iachawdwr gan ddywedyd; pan fu farw *Luc. 16. 22.* *Lazarus* i ddwyn ef gan yr Angelion i fynwes *Abraham*. Heb law hyn yn nydd y farn gwneiff Duw ddefnydd o honŷnt i adgyfodi eu Cyrph hwynt, ac iw hail-ûno hwynt a'i heneidiau, *Matth. 18.* fel y mynega ein Iachawdwr bendigedig yn *39. 49.* *St. Matthew.*

Q. Pa beth iw gwasanaeth yr Angelion drwg?

A. Profi a Themptio y rhai Cyfiawn, megis *Iob 1. 12.* *Iob* ac Eglwys *Smyrna*; Cospi'r anghyffion, megis *Dat. 2. 10.* *Saul*, ac *Ahab*; a chymmeryd dial arnynt *1 Bren. 22. 20.* hwy

hwy yn y byd a ddaw. Y maent yn eu gosod eu hunain yn erbyn gogoniant Duw, a lechydwrïaeth dynol Ryw; er bod Duw yn attal ei gallu hwynt rhag gwneuthur yr eithaf, o herwydd nis gallant hwy wneuthur dim heb ei Dduwiol gennad ef.

Q. Os ydym Angelion dâ wedi eu hordeinio gan Dduw, i fod yn ysprydion gwasanaethgar, ac mo'r barod i'n helpio ni, oni ddylem eu haddoli hwynt o'r plegid?

A. Mae'n hawdd ini ddeall wrth Naturiaeth eu swyddau hwy na ddylem ni addoli y monynt; oblegid ei bod hwy yn ein gwasanaethu ni; Ac yn hyn y saif nerth rheswm yr Angel yn y Datcuddiad: pan y mae ef yn gorafyn i St. Ioan, i addoli ef oblegid ei Gyd-wâs ef ydoedd.

Col. 2. 18. Heb law hyn y mae St. Paul yn argyweddi hynny yn dôst, na thwyllled neb chwi, mewn gostyngeddrwydd, ac addoliad Angelion, heb gyfattal y Pen: Y mae'r scrythur yn ein cyfrwyddo ni att unig gyfryngdod ũn Cyfryngwr rhwng Duw a Dŷn, sef y Dŷn Crist Iesu.

W. 19.

Q. Pa ham yr ydym ni yn cadw y dydd gwyl hwn?

A. I ddatcan ein diolchgarwch i Dduw, am yr amryw leshâdau rhagorol a gafodd yr Eglwys Cristianogol, drwy weinidogaeth yr Angelion Sanctaidd, dros nerth a llid Diafol a'r holl weinidogion drwg, a roddes ef ar waith iw dinistrio hi.

Q. Para addysc y mae ffyddlondeb a Zêl St. Michael, yn ei ddyscu i Lywodraethwyr yr Eglwys, y rhai sydd fel Angelion Duw?

A. Nad ydyw ddigon iddynt gyflawni eu dledswyddau trwy fyw eu hunain yn fucheddol; Ond heb law gofalu yn ddirfawr ar eu hôl eu hunain, a dylent hwy ofalu ar ôl buchedd addysc, ac ymarweddiad eraill hefyd;

ac i wrth-sefyll drwy hyfdra calonnog bob dibrisiwr Crefydd, a phawb a fo 'n annuwiol, ac yn gwrthryfelu, ac yn taeru yn ddigwilydd ac yn haerllyd yn erbyn Duw, er maint a fo eu gallu ac ūched eu graddau, ac er maint a fo y Perigl o ddadleu yn eu herbyn.

Q. Beth a ddylem ni ddysgu oddiwrtb gadw y Gwyl hwn?

A. Addoli Doethineba daioni Duw yn Ordeinio 'r cyfryw creaduriad rhagorol, gogoneddus i weini in lechydwrïaeth ni, ac i fod yn ddiolchgar iddo am yr help a'r amddiffyn anweledig yr ŷm yn ei gael ganddynt, i'n Cyssuro ein hunain yn erbyn gwiliadwrïaeth a gallu *Diabol*, gan ein bod yn siwr o gynnorthwy Angelion dâ, y rhai sydd mo'r gwbl gadarn ac mo'r ewyllysgar i wneud ini ddaioni, ac ydyw'r lleill yn llawn o lîd a phrysurdeb i wneuthur drwg ini, i'n hymddwyn ein hunain mewn dyfalwch a pharchedig Ofn, a'r wasanaeth Duw yn ei Eglwys, o herwydd fod y Creaduriaid rhagorol hynny gar bron, yn craffu ar ein hâgwedd a'n Môddion i ddilyn eu ensampl hwy yn gwasnaethu Duw ar un parodrwydd a diwidrwydd ar un llonychdod ac awydd-fryd, ac y maent hwy yn ei wasanaethu ef yn y Nêf. I ymddarostwng i'r gwasanaeth gwaelaf er daioni i eraill; Ond yn Enwedig i wneuthurein goreu an gallu eithaf i gadw ein cymmydog, ac i yrru i lechydwrïaeth ef ymmlaen. I beidio byth a dibrissio un gwr duwiol er tlotted y fo, a saled ei helynt oblegid fod Duw yn anwyl o hono ef; ar Angeligion Sanctaidd yn wastad yn gwerfyllu o'i amgylch. I sicrhau eu gwendogaeth hwy ini ein hunain, drwy barhau yn Aelodau iachus Sanctaidd i'r Eglwys Catholic; Am y rhai y tystiolaethir eu bod hwy yn Etifoddion lechydwrïaeth.

F f f

Q. Beth

Q. Beth a ddylei bob Cristion i ddyfscu oddi-wrth ymddygiad St. Michael?

A. Gochel yr arfer wradwyddus, anghristi-anogol o ddywedyd yn ddrwg am neb, mam pob drwg a llygredigaeth, pob buchedd wladol, y pechod yr ŷm mo'r chwannog iddo, ac etto mae'n anawydd iawn fod yn edifeiriol o'i blegid; o herwydd nid oes ond prin modd i wneuthur y cyfryw iawn am dano, ar a ddylem ar y cyfryw achosion.

Q. Immha bethau y mae Naturiaeth drwg ddymediad yn sefyll?

A. Yn cyhoeddi rhyw ddrwg a glywom neu ar a welom ynhyllch ein Cymmydog, pwy un bynnag a'i gwir a'i Celwydd, i dorri ei greditt ac i waethygu ei air dâ, ar air neu weithred; o herwydd mae troi llaw, neu yfswyd pen, neu gammu llygad yn ddigon i wneuthur anglod, ir goreu ei glôd, ie nid rhaid ond tewi yn unig os hynny a wneir mewn dyfais a dychymmig, ac fy wna hynny 'r gwaith cystal ac araith neu ddychan wenwynllyd. Os nid gwir ydyw'r peth, yr ŷm yn ei ddywedyd arno, neu rwy beth llêd amhenol, nid yw r' bai ddim llai na chodi celwydd ne slander; Os nid oes gennym ddigon o siccrwydd am y peth y bôm ni yn ei ddywedyd, Barn ryfgyus ydyw; a phan fo rhai yn chwannog i fwrw bai ar eraill, Ceryddgarwch ydyw hynny, Cenfigen, a Ffyrnigrwydd.

Q. Beth onid allwn ddywedyd am ein Cymmydog, y drwg yr hwn a wyddom ni yn siwr ei fod yn wir?

A. Fy meddwl i ydyw, oni bydd rhyw achos cyfiawnder, neu Gariad yn peru, nas dylem gyhuddo beiau ein cymmydog er gwîred y font; oblegid nid ydym fodlon i eraill draethu ir bŷd mo'r cwblwl o'r gwir ar a wyddant
am

am dano'm ni ein hunain; ac mae'r cwrs ymma yn anghyttunol ar cariad, ar a ddylem ni ddangos in Cymmydog, drwy ba un y dylem ni gyddio a chelu pob diffig byrdra, a gwendid arno ar cyfryw bythau pys gwyddei 'r byd oddiwrthynt ai gwnae ef yn ddigyfrif ac yn ddibarch yn y byd.

Q. Para farn y mae'r scrythur làn yn ei roddi ar y bai ceryddus hwn?

A. Y mae'r scrythur yn ei gyfrif ymmhlith *Matth. 15.* y gwaethaf o ddrwgweithredoedd; o'r galon *19.* medd ein lachawdwr y mae meddyliau drwg yn dŷfod allan, lladdiadau, torr-priodasau, godinebau, lladradau, Cam-dyftiolaethau, cablau; y mae *St. Paul*, yn cyfrif Athrod, ymmhlith y pechodau trymmion y sy'n peri i Dduw *Rhuf. 1.29. 30, 32.* roddi rhai i fynu i feddwl anghymmeradwy; *1 Cor. 6. 10.* ac yn ei farn ef yn haeddu Marwolaeth, ac y mae'r un Apostol yn cyfrif difenwyr ymmhlith y rhai nas cant etifeddu teyrnas Dduw; a phan fo ef yn rhifo ac yn cyfrif pechodau 'r *1 Tim. 3.* amferoedd diwaethaf y mae'n rhoddi enllibwyr *2, 3.* yn y bil arswydus hwnnw. Y mae *St. Petr* yn *1 Pet. 2. 1.* rhoddi enllib yn yr un fan a drigioni, a rha-grith, a Chenfigen heppil Uffernol sy raid ini ymwrthod a hwynt yn hollawl, os nyni a chwenychwn ddiwyll laeth y gair, fel y Cynyddom ynddo: Ac er Duwioled y bo un yn eu gymmeryd ei hŷn, y mae *St. Iaco* yn dywedd *Iaco 1. 26.* ini yn ddinâg am dano onis ettyl ei dafod, mai ofer yw crefydd hwnnw.

Q. Paham y mae hwn i'n gyfrif yn bechod mo'r erchyll?

A. Oblegid i fod yn yspeilio ein Cymmydog o un o'r pethau gwerthfawroccaf yn y byd, er mwyn pa un y mae dyn yn fynych yn fodlon i fentrio ei fywyd ei Barch ai Air da y marn *Solomon* peth gwell nag ennaint gwerthfawr, *Eccles. 7. 1.*

oblegid fod hyn yn erbyn addysc Natturiaeth, yr hon a'n dyfc ni i wneuthur i eraill, fel y mynnom ni iddynt hwy wneuthur i ninnau, ac y mae'n droseddiad amlwg o'r athrawiaeth grifstianogol ynghylch cariad, yr hon yr oedd ein Iachawdwr mo'r gŵ o honi, wrth ba un yr oedd yn gwneuthur rhagoriaeth rhwng ei Ddiscyblion ei hŷn, ac eraill, ar hon hefyd oedd i barhau fyth yn wir arwydd o blant Duw. Y mae'n arwyddocâd o wendid fynwyr pan nad allom ddioddef goleuni haeddiant a rhinwedd, arwyddocâd meddwl isel creulon anweddus i ŵr yn y bŷd i gymmeryd difyrrwch i frywo ei gymmydog, neu i helaethu'r briwrie ar archollion a wnaethei eraill.

Q. Mewn para wysc fenthig y bydd y pechod hwn weithiau yn cymmeryd arno ymrithio?

A. Y mae'n cymmeryd arno weithiau rîth gwir gariad, ac yn dechreu drwy fawr glôd, fel y bo ir briw a amcenir, fod yn ddigon siwr a dwfn, weithiau y mae'n cymmeryd arno yr enw o zêl i ogoniant Duw; fo fynnei i gymmeryd am gariad i gyflawnder, a thosturi teimladwy i feiau'n cymmydog, neu ryw ofid trwm a gymmerid o achos yr ammach a wnaethid i Dduw, ond pa fesur bynnag o ressymau ffeilſion a ellid i roddi i escusodi'r pechod hwn, y mae'n wastadol yn torri'r gorchymmyn o garu ein gilidd, ac y mae'n arwydd o grefydd dwyllodrus, o fod yn rhwygo gair dâ pwy bynnag a safu yn ein herbyn; ac o fod yn meddwl yn bod ni yn gwneuthur offrymmau i Dduw, aberth wrth i fôdd ef pan na bo dim yn peri hynny, ond yn unic ein llîd ni, neu ein heiddigedd.

Q. Pa fodd y dylem ni ein hymddwyn ein hunain pan glywom ni anair i'n cymmydog?

A. Ceisio troi heibio'r fiarad, a pheidio a rhoi

rhoi dim swccwr ir cyfryw ymddiddanion, bob modd synhwyrol rhadlon. Nyni a ddylem ddywedyd cymmaint fyth ac a fedrom i escusodi'n cymmydog, ac o'r achos ymma ni ddylem henwi rhai gwŷr diniwed a gawfant gam drwy ogan ac absen os oes fodd ni a ddylem ddangos fod yn amhossibl i'r peth a deurir yn erbyn eu eirda ef fod yn wir ; cofiwn ei weithredoedd ef gynt, a boddi'r holl Gabledd yn ei erbyn drwy dywallt coffadwriaeth helaeth o'i radau a'i ddoniau a wyddom ni bawb oddiwrthynt, i ddiffrwytho'r Anair ac iw wneuthur yn anhygoel. Os yw'r peth yn rhŷ blaen a hyspus fel nad ellir mo'i wadu, ceisiwn ar ein goreu leihau ei heuogrwydd drwy ddywedyd ma'io wiriondeb y gwnaed, neu yn fydyn, neu drwy nerth rhyw rydle ddrwg a thrwy gyfaddei y cawsei'r goreu oddynion ddigon o waith yn gochel y fath rwystrau peryglus ; ond er dim na chymmerom byth ddim pleſer na bodlonrwydd o glywed dim a wnelo ddrwg i'n cymmydog, rhag ofn swccrio yr Enllibiwr a rhag ofn myned o honom ni ein hunain yn euog o'r un drwg ac ynte.

Q. Pa fodd a gorchffygwn y pechod cyffredinol hwn sy'n ein peryglu mo'r ddirfawr am ein Iechyd-wriaeth ?

A. Wrth farwhau y gwyniau afreolus allan o ba rai y mae gwreiddin yr arfer anghristianogol hon yn tyfu, megis ein balchder yr hon fy drwy dwyll yn peri ini goelio ein bod ni yn ein hymdderchafu ein hunain wrth iselhau eraill, a'u tynnu hwynt i lawr, ein cenfigen yr hon a wna ini edrych ar ddedwddwch eraill a llygaid drwg ; ac an cynhyrfa ni iw anrhaethio hwy, ein llid an dial y rhai an hannog ni i gymmeryd pethau yn angharedig, ac i dalu drwg am ddrwg, ein manwl a'n diraid ymdrin a phe-

a phethau amherthynafol sy'n wastad yn ein gosod ar ymhel a rhyw bethau na pherthynant ddim imi. Ond nid oes dim well i feistrolï y pechod cyffredin hwn na siccr ymrôad i beidio byth a dywedyd un gair drwg am neb; oblegid pwy bynnag a gymmero ryddid i ddywedyd y drwg lleiaf a wyppo oddiwrtho ar un arall, pwy bynnag a gymmero blefer a difyrwrch yn chwedleua am y cyfryw feiau er bod megis pawb yn eu gwybod y mae'n rhy debig a syrth ryw amser i anwiredd a chabled, oblegid nid ydyw hawdd attal lle y bo nerth llygredigaeth Nattur yn grêf ac yn chwyrn; heblaw hyn, wrth rodï cynhwysiad i ryw ddiafalwch bychan ac Esceulusdra, yr y'm yn cryfhau ein drwg anwydau, ac o fesur ychydig ac ychydig yr y'm yn ennill ac yn dyfod o hyd i arfer ddrwg o Enllibio a Sclandrio.

r Gweddïau.

I.

*'Am borth
ac amddif-
fyn yr Ange-
lion.*

TRagwyddol Dduw yr hwn a ordeiniaist ac a ofodaist wasanaethau 'r holl Angelion a dynion mewn trefn ryfedd: Caniadha yn drugarog megis y mae dy Angelion sanctaidd yn wastad yn gwneuthur iti wasanaeth yn y nefoed, felly bod o honynt drwy dy drefniad di yn borth ac amddiffyn i ini ar y ddaiar, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

II.

*'Am i Dduw
gadw ein e-
neidiau a'n
Cyrph.*

HOll-alluog Dduw, yr hwn wyt yn gweled nad oes gennym ddim meddiant o'n nerth ein huain i'n cymmorth ein hunain. Cadw di ni oddifewn ac oddiallan sef enaid a Chorph, fel yr amddeffynner fi rhag pob gwrthwyneb a ddigwyddo i'r Corph, a rhag pob drwg feddwl

ddwl a wnâ niwed na chynnwrf i'r enaid, trwy Iesu Grist ein Harglwydd, *Amen.*

III.

Y Mae yn gwbl addas yn gyfiawn; a'm rhw- *Diolch i*
ymedig ddyled i yw, bob amser, ac ym- *Dduw am*
mhob lle ddiolch iti Arglwydd, Holl-alluog a *amddiffyn ei*
thragwyddol Dduw. Am iti amddiffyn dy *Eglwys.*
Briod sanctaidd yr Eglwys oddiwrth ruthr ac
ymgais tanllyd ei gelynion; oddiwrth lîd a
dichell Hereticaid, a dynion twyllodrus, oddi-
wrth fwriadau cyfrwyfddrwyg y rhai oll a ra
ddilynant oferedd a gwagedd; oddiwrth greu-
londeb ac anrhugaredd y rhai a geisiasant yn
amlwg wneuthur pen am dani; ac oddiwrth
frâd ac anffyddlondeb y rhai a gymmerasant ei
charu, er mwyn iddynt yn rhwyddach i dist-
rywio. Gan hynny gydâg Angelion, ac Arch-
Angelion, a chyd âg oll gwmpeini Nêf, y mo-
liannaf ac a mawrhaf dy ogoneddus Enw, gan
dy foliannu yn wastad a dywedyd, Sanct, Sanct,
Sanct Arglwydd Dduw yr lluoedd. Nêf a daiar
fydd yn llawn o'th Ogoniant, Gogoniant a fo
iti, O Arglwydd goruchaf. *Amen.*

IV.

O Dduw bendigedig, gorseddfaingc pa un a *Am wneu-*
amgylchir a Myrddiwn oYsrydion gogo- *thur ewyllys*
neddus y rhai a guddiant eu hwynebau oblegid *Dduw ar y*
nas meiddiant edrych ar ddiscleirdeb, dy Faw- *ddaiar, fel*
rhydi ac y fydd yn cymmeryd difyrrwch o, *y gwneir yn*
waitio ar y gwasanaethau i ba rai ar yr orde- *o, Nêf.*
niaist hwynt. Myfi dy greudur anheilwng
wyf yn fy ymddarostwng fy hunan mewn eithaf
gostyngeiddrwydd o flaen dy droed-faingc gan
ddeisyf arnat ganiadhau imi Râd i wneuthur dy
ewyllys ar y ddaiar ar unrhyw ddiwidrwydd, a
dyfalwch ar unrhyw zêl, a llonychdod, ac a
2 gwna

gwna dy Angelion bendigedig yn y Nêf; fel drwy ddilyn enfampl eu hufuddod hwynt, eu defosiwn gwaftadol, eu mawr ostyngieddrwydd, eu purdeb di-gymmysc ai dwys gariad tua'g at bawb hyd lle y bo possibl, y caffwyf eu diogel nodedd yn fy holl anghenrheidiau ai cymmorth yn enwedig yn yr awr ddiwaethaf yn yr ymrysson arfwydus a fo rhyngof yr amser hwnnw a marwolaeth, a galluoedd y tywyllwch; ac ar ôl iddynt fy arwain i aneddu dy ogoniant, a caffwyf fy nerchafu i nes cymdeithas wynfydedig gyda hwynt yn y bywyd a ddaw, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

V.

*Am reoli'r
Tafod.*

CAdw ddrws fy ngwefusau O Arglwydd, fel na phechwyf am tafod. Bydded i bwyll a gofal warchad fy ngeiriau yn wastad fel nas dywedwyf un amser ddim ddrwg am neb, modd y byddwyf dyner o Eir-da fy nghymmydog, ac nas gwnelwyf y mymryn lleiaf o gam ac ef drwy danu un math a'r ddrygair yn ei gylch: modd na wawdiwyf byth am ei ben o achos ei fod ef o gorph gwrthyn, ac yn wan ei synwyr, modd na roddwyf byth mo'r swccwr i Eullibwyr drwy wrando ar euchwedleu, a chelio eu Sclander. Rhoddaist imi dafod fel y moliannwyf, di ac er mwyn tynnu eraill i foliannu dy enw sanctaidd. O na bydde hyn yn bennaf gorchwyl i'r Rhoddiad werthfawr honno, fel y bydde i'm geiriau uwchlaw pob peth geisio derchafu dy Ogoniant; naill ai esmwythau cledi yr helbulus, i gynnal gair-da fy nghymmydog pan glywyf daro arno, i wneuthur rhwng y rhai a fo'nt wedi syrthio allan, neu i roddi athrawiaeth i'r fawl nas gwyddant oddiwrthynt fel y dylent; ac i ddifyrru yr holl fyd, O Dduw a'th fawredd, ac a'th ddoniau di i ennynnu

nynnu pob calon âth gariad, iw hannog hwynt i'th glodfori di, i'th fendithio di, i'th o-goneddu di, modd a gallwyf un dydd dy gyd-goneddu di a'th Etholedigion mewn gogoniant, trwy Iesu Grist. *Amen.*

P E N. XXXII.

St. Luc yr Evangylwr. Hydref. 18.

Q. *Ara ddydd gwyl y mae'r Eglwys yn ei gadw heddyw?*

A. Dydd gwyl St. Luc yr Evangylwr.

Q. *Beth yr y'ch yn ei ddeall wrth Evangylwr?*

A. Fy roddwyd yr henw ar y cyntaf i'r rhai a bregethasant yr Efengyl; ond ar ôl hynny fe gyfyngwyd y gair i berthynu i rheini yn unig a scrifennasant fuchedd a phregethiad ein Iachawdwr Iesu Grist, pedair Efangylon pwyr rai ydynt rhan o'r scriythur lân, ym marn yr Eglwys oll.

Q. *Ymhâ le y ganwyd St. Luc?*

A. Yn *Antioch*, tre bennaf *Syria*, yn sefyll *Euseb. lib. 3.* mewn lle hyfryd, a thir ffrwythlawn o'i hamgylch, trêf gyfoethog drwy ei Marïandiaeth, enwog am ei dysg a'i Moesau; ond uwchlaw dim am yr Anrhydedd enwedigol hon a gafodd hi, oblegid mai ymma y galwyd Ddiscyblion *Act. 11. 26.* Crist yn gyntaf yn Gristianogion.

Q. *Beth oedd ei Alwedigaeth ef?*

A. Physygwriaeth; celfyddyd nad oedd neb ond gweision yn y dyddiau hynny yn ei thrîn; a hynny a wnae i *Grotius* feddwl fod *Luc* yn wâs yn *Rhufain*, er mai *Syriad* oedd o anedigaeth, ai fod yn rhoddi *Pyfsgwriaeth* yno dros dro; ond pan gafodd fyned yn rhydd, iddo ddychwelyd i'w wlad ei hun.

G g g

Q. Am

Q. Am bara gysarwyddyd arall heblaw Pysy-gwriaeth yr oedd iddo ef glòd ?

A. Am dynnulliniau, ac y mae peth o'i waith ef medd rhai fyth, iw weled, ond r'wyf yn meddwl fod yn anodd gwneuthur hynny yn dda, mai'r Ewangelwr ai tynnodd hwynt a'i law ei hun.

Q. Oedd St. Luc yn un o'r deg a thrugain o Ddiscybillion ?

A. Y mae rhai o'r Prif Gristianogion yn meddwl i fod; yn darfod iddo ymadel a'n lachawdwr, pan glowfei ef yn mynegi rhyw ymadroddion tost anghyrsafus wrth ei Ddiscybillion, ond darfod i Paul, ei ail-alw ef yn ei ôl. Ac nid oes dim gwell achos i ddywedyd mai ef oedd un o'r ddau Ddiscybwl yn myned i Emmaus : O herwydd heblaw hyn nad ydyw'r fscrithur lân yn fôn dim am hynny, mae St. Luc megis yn dywedyd yn erbyn hynny eu hûn, drwy gyfadde nad oedd ef or dechreuad, yn dŷst golygol, ac yn weinidog y gair tebyccaf o'r cwbl mai St. Paul a'i troes ef, pan oedd yn aros yn Antioch.

Q. Pa fodd y rhoddde ef ei lasur ar ôl i droi ?

A. Daeth ef yn gyfaill anwahanedig, ac yn Añ. 16.10. gyd iafarwr a St. Paul, yng weinidogaeth yr Efengyl ; yn enwedig ar ôl myned o St. Paul i Macedonia, bob amfer ar ôl hynny, pan fo St. Luc, yn fôn am ymdeithiau St. Paul; y mae'n wastad yn crybwyll rhyw faint yn eu gylch ei hun.

Q. Pa fodd y daeth i fod mo'r anwyl gan St. Paul ef ?

A. Drwy fod gydâg ef yn ei holl beryglon, ac yn bresennol gydâg ef, yn ei amryw atebion gar bron y gorseddfaingc yn Ierusalem; drwy gadw iddo gympeini yn ei daith beryglus i Rufain; p'le y diwallodd ef ei Anghenrheidiau

diau, ac y cyflawnodd ef y cyfryw fwyddau gweinidogaidd, nas gallei'r Apostol, o herwydd ei garchar mo'r ateb iddynt, ynenwedig wrth fôd yn gennadwr trosto at y cyfryw eglglwyfi, p'le y plannasei y ffydd Gristianogol, ac yn dal fyth gydâg ef, ar ôl i eraill fyned ^{2 Tim. 4.} oddiwrtho. ^{11.}

Q. Pa le y pregethodd St. Luc yr Efengyl?

A. Rhai a ddywaid iddo adel St. Paul yn *Rufain* a dychwelyd i'r Dehau, ac ymdeithio o hono ef i'r *Aiph*, a pharthau *Lybia*; p'le y troes ef lawer i'r ffydd Gristianogol, a chymmeryd o hono ef arno ei hun y siars Escobaidd dros y ddinas *Thebais*, er mai tebyccaf ydyw nad ymadawodd ef a St. Paul, yn hollawl ddim, nes iddo ef derfynu ei ymdrech drwy Ferthyrdod.

Q. Pa gyfrif y mae eraill yn i roddi o'i lasuriau ef?

A. Iddo bregethu yn gyntaf yn *Dalmatia*, a *Galatia*, gwedi hynny, yn yr *Itail*, a *Macedonia*, p'le ni sparriodd ef ddim poen ac nid gochelodd ddim peryglon, i gyflawni yr hyder weinidogaidd a roefid arno ef, yn iawn, ac yn ddyladwy.

Q. Ynghylch para amser, a pha fodd y bu ef farw?

A. Nid yw'r hên lyfrau yn cyttuno ynghylch yr ūn or ddau: rhai a dearant ei farw ef yn yr *Aiph*, eraill mai yn *Nhîr Groëg*, rhai yn *Bithynia*, eraill yn *Ephesus*, rhai a ddywedant ei farw ef o farwolaeth Naturiol, ac eraill i ladd ef, a'i roddi i farwolaeth.

Q. Para gyfrif a roddir o'i Ferthyrdod ef?

A. Ddarfod iddo ef bregethu'r Efengyl yn nhîr *Groëg* yn llwyddiannus, tan i ryw gynifer o ffyddloniaid ymosod yn ei erbyn, ai lusco iw ddioddefaint, ac o eisiau Crôes i wneud pen am dano, bu iddynt yn ddiattreg ei grogi ef

ar oliwydden; pan oedd yn bedwar ugain oed, er dywedyd o St. *Ierom*, i fod yn bedwar ugain a phedair.

Q. Pa le y claddwyd ei gorph ef?

A. Yn Constantinople; ple y cyrchwyd ef drwy orchymmyn Constantine, neu ei fâb ef Constantius, ac p'le y claddwyd ef yn yr Eglwys fawr a adeiladesid er Coffa am yr Apostolion.

Q. Para Lyfrau a adawodd ef o'i ôl?

A. Ei Efengyl, ac ystori Aethau'r Apostolion, y rhai a scrifennodd ef at Theophilus.

Q. Pwy oedd y Theophilus hwn?

*A. Y mae llawer o'r hên Awdwyr, yn meddwl mai Henw gosod ydyw, yn arwyddocau dim amgenach na charwr Duw, Title Cyffredinol i bob Cristion, er bod eraill drwy well rheswm yn bwrw mai henw rhyw w'r arbennig ydoedd, yn enwedig gan i fod ef yn ei alw ef Ardderchoccaf, y modd y gelwyd Gwŷr mawr yn y dyddiau hynny; Tebig iawn mai rhyw Lywodraethwr ydoedd, yr hwn a droesei St. *Luc*. At bwy un y gorchymmynodd y llyfrau hyn, nid yn unig i dystiolaethu y barch oedd ganddo iddo ef, ac yn arwydd o'i gariad, ond er mwyn rhoddi iddo ef well siccrwydd am y pethau y dyscwyd ef ynddynt.*

Luc. i. 4.

Q. Beth a allwn ni ddysgu wrth y modd ymma o ddanfou annerchion?

*A. A dylei Awdwyr mewn Cyfarchiadau o'r fath ymma, er nas dylent Esceuluso rhoddi'r Titlau a fo cymmhwys i wŷr yn ôl eu graddau; (megis y mae'n debig o rod-di St. *Luc* y Title Ardderchoccaf, ar y Cyfryw achos, gan mai'r ungair ydyw yn y Groeg, ac y mae St. *Paul*, yn i rod-di i Raglawiaid *Rufain Felix*, a *Festus*, *Kep'tise*) ymattal rhag cammol rhai yn ormod, rhag bod yn euog o weiniaeth y peth*

Act. 24. 3.

peth a wna'r mawr ddrwg iddynt hwy ei hunain, ac iw Cynheiliaid.

Q. Pa bryd yr ydys yn meddwl scrifennu o St. Luc ei Efengyl?

A. Pan oedd yn ymdeithio gydâ St. Paul, yn Achaia, gan ba un yr ydys yn meddwl yn gyffreddin gael o hono'r help iw gwneuthur, â'i rhoi ynghyd. Ac mai dymma'r peth ar y mae'r Apostol yn ei feddwl yn enwedig, pan grybyllo mo'r aml ynghylch ei Efengyl. Heb-^{Act. 26. 25.} law 'r fantes ymma, y mae'r Efangylwr ei hûn, ^{Rhuf. 2. 16.} yn rhoddi ini ficcrwydd ei fod ef wedi derbyn ^{2 Tim. 2. 8.} ei wybodaeth gan y rhai y oeddynt eu hunain o'r dechreuad yn gweled ac yn weinidogion y ^{Luc. 1. 2.} gair.

Q. Ar bara achos yr yscrifennodd ef ei Efengyl?

A. Un achos oedd, er mwyn attal a gwahardd yr hanes gelwyddog honno ar a oedd cyn gyn-
ted a hynny yn dechreu ymwithio i'r bÿd; ac hefyd i wneuthur i fynu y pethau a feddylid yn eisiau yn y ddau Efangylwÿr y rhai a scrifennasent o'i flaen ef, mewn rhyw bethau arbennig ynghylch genedigaeth ein Iachawdwr a'i Bregethiad a'i Wrthiau ef. Y peth y mae ef yn ei dreuthu yn ei gylch yn helaethach nar lleill, offeiriadaeth Crist, ar bara achos pan fo'r hên Dadau yn cymmhwysu y pedair cyffelybiaethau yng weledigaeth y Prophwyd, i'r pedwar Efangylwÿr, yr ÿch, neu 'r llô, oedd i arwyddocau St. Luc.

Q. Pa bryd yr yscrifennodd ef stori Actau'r Apostolion?

A. Yr ydys yn meddwl yn gyffredin mai pan oedd yn *Rufain* ymmhen y ddwy flynedd o garchar ar St. Paul, a pha un y mae yn diweddu. Y mae yn yr ystori hon yn traethu nid yn unig weithredoedd, ond erlidiau a diodde-
faint

faint yr Apostolion pennaf, yn enwedig St. Paul, a goreu y gwyddai St. Luc oddiwrth ei ymddygiad a'i helyntion dirgelaf ef, gan ei fod yn wastad ei Gwmpeini.

Q. Beth y mae rhai yn dal i'w arno ynghylch y modd ag agwedd traethawd St. Luc?

A. Ei bod yn oleu ac yn eglur, yn drefnus ac yn areithiol yn foddgar, ac yn gyfarwydd. Y mae hynny yn dangos faint oedd ei fantes ef mewn iaith a dysceidiaeth, ei eni yn Antioch; ef a gyflawnodd holl swyddau gwir Historydd, drwy roddi Cyfrif ffyddlon, a thrwy lunnio ei waith yn drefnus ymmob un o'i Lyfrau.

Q. Beth a allwn ni ddysgu oddiwrth gadw'r gwyl hwn?

A. Gorfoleddu yn y newyddion da, ar a gyhoeddwyd gan yr Ewangelwyr hwn i'r byd; ac nid yn unig darllen ei Efengyl ef drwy barchedig ofn, a dwys ystyriaeth, ond gwneuthur ar ôl yr athrawiaeth a dycodd ef, fel y gwnaeth ef ei hun, i ofalu am ochel pob gweiniaeth, yn ein ymmodroddion wrth wŷr mawr, y peth fydd mo'r wrthwynebol i'r Purdeb ar Gwirionedd sy mo'r wir Anghenrheidiol i'w harferu yn wastad gan bob Cristion da. I dreuthu yn gowyr ac yn ffyddlon bob peth, yn union fel y bo; heb dueddu un mymryn drwy ffafor tua'r nailldy, mwy na'r llall, i lyngu wrth Broffwŷr crefydd, pan yr ymgylchir hwy ac amryw Erlidiau; yr hyn yw Effaith gwir gariad, gan fod lle i ammau y Cariad a fo yn ymddangos yn unig i rai a font mewn llwyddiant a hawddfyd; mai er ein mwyn ein hunain y gwneir hynny oll.

Q. Para ddled swyddau sy a'r Gristianogion i'w Cyd-Gristianogion pan yr Erlidir hwy o achos cyfiawnder?

A. Ymweled a hwy yn eu cyfstyddiau, a thrwy

thrwy rod di cynghorion cyfamferol iddynt i barhau yn safadwy yn yffydd : I weddio ar Dduw trostynt, iddo weled yn dda eu cynnal hwynt tan eu holl Brofedigaethau, a chynhorthwy a diddanwch yr yspdyd Glân. I'w gwared a'u hamdiffyn hwy, oddiwrth gelwydd ac anair dynion cefigennus, annuwiol. I gyfrannu i'w Cyfreidiau hwynt, yn ôl ein gallu an moddion, a thrwy y rhan a fo gennym o gariad rhai eraill, i geisio iddynt amgenach gwellhâd nac addichon ein cyflwr cynwys ein hunain hyfforddio iddynt.

Q. Ar bara achos yr ydym yn rhwymedig i gyflawni y Dled-swyddau hyn ?

A. Am y Cariad ar Zêl a ddylei fod gennym i'n Crefydd; yr hon y mae'r fawl a orthrymmo ei phroffeffwyr, yn ceisio gwneuthur pen am dani. O achos yr undeb yspdydol, yr hon sydd rhwng Cristionogion, tan eu pen hwynt oll Crist Iesu: Canys os dioddef a wna un aelod, y mae'r holl aelodau yn Cyd-ddioddef, wrth ensampl ein Iachawdwr, yr hwn o'i ddirfawr rasufol gariad, ac ynteu yn gyfoethog â aeth er ein mwyn ni yn dlawd; a'i diymwisgodd ei hunan o'i Ogoniant, fel y byddem ni drwy ei dlodi ef, yn gyfrannogion o'i yspdydol, a'i dragwyddol gyfoeth. O achos y cariad yr hwn sydd ddyledus arnom i bawb a fo mewn eisiau, yn enwedig i'r fawl a fo o deulu'r Ffydd; A thrwy ystyriaeth y gallwn ni ein hunain syrthio i'r unrhyw gledi; ac am hynny nynni a ddylem gosio y rhai Cystyddiol, oblegid ein bôd ein hunain hefyd yn y Corph.

T Gweddiau.

I.

HOLL-alluog Dduw yr hwn a elwaist *Luc y Am Iechyd* Physygyr yr hwn y mai ei foliant yn yr *ein Heneidiau.* Efengyl, i fod yn Efangylwr a Physygyr i'r Enaid,

Enaid, rhynged bodd iti; drwy iachus fedd-
ginaeth ei Ddysceidiaeth ef iachau holl heinti-
au fy Enaid, trwy haeddedigaethau dy Fâb Iesu
Griff ein Iachawdwr. *Amen.*

II.

*Am gariad
Duw.*

HOll-alluog Dduw yr hwn yn unig biau lly-
wodraethu afreolus chwantau a gwyniau
dynion pechodurus, Caniadhâ fod imi garu yr
hyn yr wyt yn ei orchymmyu, a deifysu yr
hyn yr wyt yn ei addaw, fel ymmhlith amra-
fael ddamweiniau y bÿd, y gallo fy nhaloni
gwbl aros yn y lle, y mae gwir lawenydd iw
gaffal, trwy Iesu Griff ein Harglwydd. *Amen.*

III.

*Diolch am
yr Efengyl.*

O Drugarodaf Dâd yr ydwyf yn diolch iti o
ewyllus fy nghalon, am a Newyddion da
o Iechydwriaeth y rhai a gyhoeddodd dy Efan-
gylwr St. Luc ir Bÿd, ac am holl ddatcuddia-
dau dy Ewyllys, ar Rhyddhâd gwerthfauroc-
caf ar a wneist ini; ac o ryngu i't fodd fym ha-
deni drwy dy Yspryd glân, am derbyn yn blen-
tyn i ti dy hûn drwy fâbwfiad a'm Corphori i'th
lân Eglwys; ac yn oftyngedig yr attolygaf iti
ganiadhau imi gan fy môd yn farw i bechod ac yn
fyw i gyfiawnder ac yn gladeddig gyddâ Christ
yn ei Angau, allu croeshoelio yr hên Ddyn ac
hollawl ymwrthod a holl gorph pechod; ac
megis fel yr wyf wedi fy gwneuthur yn gy-
frannog o angau dy Fâb, imi hefyd fod yn gy-
frannog o'i gyfodiad: Ac felly o'r diwedd
ynghyd â'r rhan arall o'th lân Eglwys, bod o
honof yn etefidd dy Deyrnas dragywyddol
drwy Iesu Griff ein Harglwydd. *Amen.*

IV.

O Arglwydd cyfiawn yr hwn wyt yn profi ^{Gweddî} dy bobl a Dioddefiadau trymioner mwyn ^{Mr. Kettle-} dy wirionedd a'th gyfiawnder: Dôd imi ga- ^{wel am ini} lon i adnabod dy ffydd di yn wastad, ar sawl ^{wneuthur} a fo yn dioddef er eu mwyn. O pan welwyf un ^{ein Dyled-} o'th aelodau di yn dioddef bydded i minneu fel ^{swyddau} cyd-aelod da gyd-ddioddef gydâg ef, Fel a by- ^{tua'g-att yr} ddwyf yn un or rhai a fo'n galaru am gyftudd- ^{Erlidiedig.} iau *Ioseph* ac a delwyf i fewn i gymmeryd rhan ou cledi; y rhai a ddioddefant eu cystyddio o'th plegid. Ac a cosfywf y rhai a fo mewn rhwymmau megis pe bawn i felly fy hun; Na chwi-lyddiwyf oblegid tystiolaeth yr Arglwydd, nac o herwydd un oi garchaorion; eithr bydded imi lawenychu o achos fy mod yn gyfaill ir cyfryw rai ac sydd mewn blinder er mwyn y gwirionedd, a gorfoleddu pan allwyf gyfrannu i w hanghenrheidiau, a synnio arnynt, pan fo'nt yn gleision ac mewn carchar, Dôd imi galon i ymwelled a hwynt, pan font yn Ddieithriaid ac mewn eisian gwna imi fod yn barod iw diwallu hwynt yn ôl eu anghenrheidiau. Ac o pâ'r imi edrych ar y cyfryw wafanaethau, yn gyfleusdra bendigedicaf i ddangos fy nghariad iti O Iesu wynfydedic! gan wybod fod y cyfryw gyfranniad mo'r gymmeradwy ger dy fron, a phe gwneuthwn yr un peth iti dy hûn; a chan gael o honof gyfeillach, gyda'th Sainc't yn eu Dioddefiadau y caffwyf gyfeillach gydâ hwynt, yn eu Gogoniant a pha un a coroni di, o Dâd, y rhai a ddioddefant ac a fo gyfrannogion ou Dioddefaint hwynt drwy haeddedigaethau ein Harglwydd Iesu Grift. *Amen.*

P E N. XXXIII.

St. Simon a St. Iude. Hydref 28.

Q. *P*ara Ddy'gwyl y mae'r Eglwys yn ei Gadw heddyw?

A. Dydd St. Simon a St. Iude yr Apostlïon.

Q. Paham y gelwid St. Simon y Cananæad?

A. Rhoes yr Cyfenw hwn achlysur i lawer i ddyfalu. Rhai a ddywed ei henwi ef felly, o achos *Canan*, trêf yn *Galilea*, ac o herwyd hynny, teurant mai yno y ganwyd ef. Ond gan *Hier. in Mat. c. 10.* fod St. *Luc* yn ei alw ef *Simon Zelotes*, neu'r *Zealot* mae'n eglur fod y gair *Cananead*, wedi *Luc 6. 15.* ei dynnu or *Hebraec*, yr hwn a arwyddocca ei fod yn *Zealot*, ai fod ef yn ŵr o yspryd buwiol, cynhyrfedig.

Q. Ar bara achos arall a tybir ei alw ef yn *Zelotes*?

A. Naill ai o herwydd cyn iddo droi, yr oedd ef yn un o Seŷt y *Zelotiaid*; neu fel y meddwl rhai fy'n dal fyth ar yr un fynniad a'i henw ef, o herwydd ar ôl i droi, iddo ddangos *Zêl* fawr ir Ffydd Gristianogol, a braw duwiol yn erbyn y rhai a broffessent grefydd a'i geneuau, ac a'i dianrhyddedent hi ai buchedd anwireddus.

Q. Pa beth oedd Seŷt y *Zelotiaid*?

A. *Mattathias* a'i dechreuodd hi, gwreiddin Teulu y *Maccabeaid* ac a barhâus ymmhlith yr Iddewon hyd yn nyddiau ein Iachawdwr. Yr oeddynt yn edrych ar *Phineas* megis yn gynheiliad iddynt, yr hwn yn ei fawr *Zêl* i Dduw a'i *Num. 25. 7.* anrhyddedd, a wnaeth ben yn diattreg am *Zimri* a *Chosbi*. Yr oeddynt yn cymmeryd arnynt ddial ar droseddwy'r gyfraith, heb poeni eu cyrchu hwy o flaen swyddogion, ond a'i dwylo

lo eu hunain, a hynny nid yn unic drwy gynhwyfiad ond trwy lwyr gennad y Llywodraethwŷr ar bobl hefydd. Tan Escus o hyn llithrodd ei Zêl hwy ar hynt i ddrwg-ryddid a gormodedd, ac hwy a dynnasant lawer o ofidiau ac o rwystrau am ben ei holl genedl, fel y *De Bel. Iud. lib. 4.* traetha *Iosephus* yn helaeth yn eu cylch.

Q. Para gyfrif a roddir o St. Simon ar ôl dioddefaint yr Arglwydd?

A. Ef a arhosodd gydâ'r Apostolion ar Difyblion eraill yn *Ierusalem* i gyd-addoli, ac i gŷd gymmunio a hwynt: Ac nis yn a dawodd ar ddinas honno tan ar ol gwyl a Sŵl-gwyn; pan gafodd pob un o honynt gyfranniadau anghenrheidiol o Ddoniau yr Yspryd glân, er mwyn gwafanaethu eu swyddau gwenidogaidd ymmhob rhan i'r bŷd.

Q. Ym'ble yr ydys yn meddwl y plannodd St. Simon y Ffydd Gristianogol, ac ym'ble y dioddefodd ef Ferthyrddod o'i phlegid?

A. Rhai a ddywed ei fyned ef i'r *Aipht*, *Cyrene*, ac *Africa*, a phregethu o hono ef yr Efen-gylino, ac ychydig ar ôl hynny i fyned ef i *Lybia*, a *Mawritania* ar yr un achosion. Y mae'n cael hefyd y gair o ddyfod i *Frydain* p'le y croeshoelwyd ef gan yn anffyddlonniaid, ac ei gladdu ymma, ar ôl troi o hono ryfedi mawr i'r Ffydd, a dioddef amryw erlidiau. Eraill yn y cyfrif a roddasant o'r Merthyri, a ddywedant ddarfod i Offeiriadau Eulyn-Addoliaidd ei roddi ef ei farwolaeth, yn *Suanir*, dinas ym *Mersia*; er nad ydyw llyfrau Historâu yn dangos p'le ym *Mersia*, yr oedd hon yn sefyll.

Q. Para hanes fydd gennym o St. Iude?

A. I fod ef o Waedoliaeth, yn gâr i'r Arglwydd, gan ei fod yn frawd i *Iaco* 'r lleiaf, ac yn ei alw ei hun yn Frawd i Iesu Grist. Nis *Matth. 13.* gwyddom yn dda pa brŷd y galwyd ef i fod ^{55.}

yn Apostol, gan nas darlennwn ddim oi hanes ef, nes iddo ddyfod yn ũn o'i rhifedi hwynt. Ond fyth ar ôl hynny ni smicciodd ef un amfer oddiwrth ddyfal wilio ar Grift, a'i Weinidogaeth; ac yr oedd hyn yn dystiolaeth gyffelybol, ei fod ef yn ũr o Zêl ragorol yn y ffydd Gristianogawl.

Q. Pa fodd yr y'm i ddeall, ei fod ef yn Frawd i'n Hrrglwydd?

A. Mynnei rai or Prîf Dadau ini ddeall, mai Cefnder iddo ef oedd, er bod y rhan fwyaf o honynt hwy yn meddwl ei fod ef gydâg eraill a henwyd y frod yr i'n Harglwydd, yn feibion i Ioseph o'i wraig gyntaf.

Q. Wrth ba henw y mae St. Iude yn myned?

A. Wrth ddau heblaw Iude, Thaddæus, a Lebbeus. Gan mai arferol ydyw yn yr yscrythur lân, alw un wrth fwy o henwau nac ũn. Fy roddwyd yr henwau hyn iddo i wneuthur rhagoriaeth rhynddo ef o Iudas y Brâdychwr, ac hefyd er Clôd i'w ddoethineb a'i Zêl ef; y mae Lebbeus fel y dywed St. Ierom, yn arwyddocau callineb a synwyr, a Thaddæus, un a fae yn llawn awydd i glodfôri Duw.

Q. Beth a ddywedir wneuthur o Iude yn arbennig, ar Swpper diwaethaf ein Harglwydd?

A. Ar ôl i'n Iachawdwr rybyddio iw Discybillion, para Eglurhadau ysprydol a wnae ef o hono ei hun, ar ôl ei adgyfodiad iw bur ddilynwyr; gofynnodd St. Iude iddo, beth oedd yr achos iddo ef ei eglurhau ei hun iddynt hwy, ac nid ir bŷd; fe ddybygei ũn fod hyn yn rhoi rhyw faint o amnaid eu bod yn difgwyl oddiwrth ein Iachawdwr ryw fawredd yn y bŷd hwn.

Q. Pa fodd y mae'n Iachawdwr yn ateb ymofynniad St. Iude?

A. Oblegid nad oedd y bŷd yn rhoddi na phrîs

phris arno ef nai athrawiaeth, am hynny nis caënt fwynhau dedwyddwch ei bresennoldeb ef; Ond gan ddarfod iddynt hwy y rhai a fuasent *Ioan 14.23.* yn Ddiscyblion iddo ef yn wastad ddangos eu Cariad iddo drwy Ufyddhau i'w Orchmynion, ac aros gydâg ef yn wastad, ef a roddei iddynt hwy eilwaith arwyddion cyffurus o'i gariad drwy ei Eglurhau ei hûn iddynt hwy.

Q. Beth a allwn ni ddysgu oddiwrth hyn?

A. O fod yn angheurhaid i'n lachawdwr, ar ôl ei Adgyfodiad fod yn bresennol ymmhlith ei Apostolion, oblegid yr oedd yn rhaid iddynt hwy fod yn dystion ir bŷd o'i Adgyfodiad ef; Ond nid ymmhlith ei Elynion, y fawl a ymwrthodasent ac ef, ac ai Athrawiaeth hefyd; fod gŵyr Duwiol a chalonnau defossionol, ar fawl a fo 'n cadw gorchmynion Duw, yn ddiesceulus yn gyfaddas i dderbyn rhyw gyfranniadau hyfpyfol o Râs Duw a'i Ffafor.

Q. Para Dalaith a rhoddid i ran St. Iude i wasanaethu ei swydd Apostoliaidd ynddi?

A. Tebyg iawn mai yn *Iudea* a *Galilea* y pregethodd, ac oddiyno iddo ef fyned drwy *Samaria*, i *Idumea*, ac i ddinafoedd *Arabia*, a'r gwledydd oddi amgylch, i *Syria*, a *Mesopotamia*.

Q. Pa le y dioddefodd ef Ferthyrddod?

A. Y mae Tadau'r Eglwys *Ladin* yn cyttuno yn gyffredin, ddarfod iddo ef ymdeithio i *Persia*; ple y rhoddwyd ef i farwolaeth ar ôl ffynnu ei weinidogaeth yn fawr a chyunyddu o'r Eglwys drwy ei lafur ef, am yr hyfdra ar y gymmerasei ei argyoeddi ar gyhoedd y *Magi*, am eu Defodau Coel-grefyddol.

Q. Para hanes fydd gennym o'i Dylwyth ef?

A. Mai gŵr priodol ydoed, a darfod i ddau oi wŷrion ef, dystiolaethu gwirionedd y Gristionogol grefydd gar bron *Domitian* yr Emerawdwr; yr hwn gan nas mynnei ei neb fod cymma-

cymmaint gwr ag ef ei hûn, yn yr Emerodraeth; au rhybuddiodd hwynt i ddyfod o'i flaen ef, megis rhai o weddillion hâd *Dafydd*, ac felly rhai o geraint Crist.

Q. Beth a ddaeth o honynt ar ôl bod ger bron yr Emerawdr?

A. Ef a'i gollyngodd hwynt ymmaith, heb roddi dim cledi arnynt o herwydd iddynt gyfadddei y pur-wirionedd, eu bod nhw yn dyfod allan o hâd *Dafydd*, ond eu bod yn dlodion iawn; ac yn byw wrth hwsmonaeth, felly yr oedd yn hawdd gwybod gan gletted oedd eu dwylo; ac am y *Messias*; er mai Brenin ydoedd, etto Brenin yn y Nêf, nid ar y ddaiar, p'le nis ymddangosei ei Frenhiniaeth ef hyd yn niwedd y bÿd; pan ddychwelei ef mewn gogoniant i farnu'r byw a'r meirw; dirmygodd *Domitian* eu tlodi au gwaeled hwy, megis cyflwr anghymmwyys i wneuthur iddo ofni ac i godi Eiddigedd arno.

Q. Para scrifennadan a adawodd yr Apostol hwn o'i ôl?

A. Nid adawodd ef ond un Epistol wedi ei scrifennu att Gristianogion yn gyffredin; ond yr ydys yn meddwl ma'i bwrpas pennaf oedd att yr Iddewon ar wascar mewn amryw wledydd; y mae yn eu Cynghori hŵy ei sefyll yn ŵrol wrth y ffydd, yr hon a adroddwyd unwaith i'r saint. Ac i wrthwynebu y gauathrawon sef y *Nicolaitiaid*; a'r *Gnosticiaid*, y rhai a gymmerasant gynt y boên iw llygru. Ond gan fod gwir gariad yn gristianogol er maint fo ei Zêl; yn ddichwerwedd, ac yn ddi-genfigen, y mae'n cynghori pob Cristion drwy bob moddion têt a howddgar, iw gwaredu hwynt, ac iw tynnu allan or tân, i ba ũn y tafiwyd hwynt drwy eu ffoledd eu hunain.

Iude 3.

Q. Beth

Q. Beth a allwn ni ddysgu oddiwrth gadw'r gwyl hwn?

A. I fod yn fodlon, i'n gweithredoedd go-reu ni fod yn ddjarwybod i bawb ond i Dduw yn unic, cyn nad oes ar gael ond ychydig hanes o lawer o weithredoedd yr Apostolion pennaf. I'n llafur ni mewn gweithredoedd da, fod yn gydnabyddus i'r bŷd yn hytrach trwy eu heff-
faith dedwyddol, na thrwy ein fôn a'n cyhoe-ddiad ein hunain nag eraill chwaith. Nad ydyw clod-ymgais gan ddynion ond gwagedd; ac nas dylem ofalu am ddym cymmaint ac am ryngu bodd i Dduwholl-alluog, yr hwn nas dichon neb mo'i dwyllo na'i siommi, a dylem ni fod yn ddiwyd mewn pob peth ar a gymmerom mewn llaw, ac yn ffyddlon i wneuthur ein dyledswyddau, a rhoddi'r ffynniant yn hollawl ac yn fodlon ar law Dduw, unic ddoeth drefnwr pob peth. Mai gwŷr duwiol rhinweddol dâ, y'w yr rhai cymmwyfaf i dderbyn cyfranniadau yspysol o Râs a ffafor Duw. Naddylei ūn wneuthur defnydd o'i Zêl, mewn dim yn gynt, nag mewn dyledswyddau sylfaenol ei Grefydd, ond a dylid ei Rheoli hi, yn wastad yn ei holl orchwylion, wrth lywodraeth a chyfarwyddyd y grïstianogol Grefydd.

Q. Pa beth ydyw Zêl?

A. Rhyw gynnwrf rhyfeddol, naill a'i er mwyn, neu yn erbyn rhyw beth, drwy ei ddyfal geisio a'i gynllwyn, ac nid yw o hono ei hūn, na dâ na drwg, fel eraill o'n cynhyrfiadau ysprydol, ond fel ac y gosodir ef ar waith, ar ei amrafael wrthddrych; a dymma'r hanes y mae'r scrythur lân yn ei rhoddi o hono, y mae'n ddâ, pan fo'n gwasanaethu'r cyfryw be-thau a fo'n perthyn i Ogoniant Dduw, ac lechydwrïaeth eneidiau dynion, megis pan fo St. Paul, yn dywedyd wrth y *Corinthiaid*; 2 Cor. 2. 9.
ddar-

ddarfod iw Zêl hwy annog llawer iawn; ac i
 Grift i roddi eu hun trofom ni, i buro iddo ei
 Tit. 2. 14. hun bobl briodol awyddus i weithredoedd da.
 2 Cor. 12. Ai fod ef yn dwyn Zêl ir *Corinthiaid* a Zêl
 Dduwiol, ond mewn Cam-synnaiid pan dynnir
 at ddiclonrwydd i erlidio, ac ir cyfryw ymry-
 sonau, ac amryfusedd, ar fydd yn chwannog
 i godi digofaint, ac amwydau afreolus eraill.
 Fel hyn y dywedir fod yr Iddewon yn llawn o
 Zêl, ac yn dywedyd yn erbyn y pethau y ddy-
 AÆ. 13. 14. wedid gan *Paul*, gan wrthddywedyd a chablu.
 Ar Iddewon y rhai oedd heb gredu gan genfi-
 gennu a gymmerafant attynt ryw ddynion
 AÆ. 17. 5. drwg, o gyrwydriaid ac a wnaethant gyffro
 Gal. 5. 19. yn y ddinas; amlwg yw gweithredoedd y
 Rhuf. 10. 2. Cnawd, Cafineb, Cynhennau, Gwŷn-fydau,
 llid, ymrysonau &c. Zêl Dduw eithr nid ar ôl
 gwybodaeth.

*Q. Beth fydd raid ini i wneuthur i dymhern
 ein Zêl er mwyn i gwneuthur hi yn Rhinwedd Gri-
 stianogol?*

*A. Iw gwrthddrych fod yn lwfiedig, fod y
 peth y bo yr ymryson yn ei gylch yn siccr-dda,
 ac yn heuddu ymdynnu am dano, a'r peth y bo'm
 yneu wrthwynebu yn siccr-ddrwg ac yn ddrwg
 mawr hefyd, ini drefnu ei modd ai gradd yn
 ôl union haeddiant y drwg neu'r da y bo yn
 ymryson yn ei gylch, ac na bo'n ni yn ymmhel
 a dim ond trwy foddion cyfreithlawn; gan nad
 Zêl Duw, a'i Ogoniant, yr Eglwys, a chrefydd
 a wasanaetha i wrantu un weithred ddrwg, os
 felly yn siwr y mae yn ei natur ei hunan.*

*Q. Pa bryd y mae'n Zêl ni yn myned yn feius
 ac yn droseddgar?*

*A. Pan fo'm yn ymdynnu yn galed am ryw
 gau athrawiaeth, ac yn twy'n braw am y pe-
 thau o dû allan crefydd, a Chyffinniau sanct-
 eiddrwydd, nac am y donniau oddifewn y rhai*

y gofodwyd hi, iw gweithredu ynom. Pan fo'n ein twyllo i dorri ryw rhai o Orchymynion Duw, er mwyn derchafu ei Ogoniant ef; a phan fo yn peri ymryfônau, ac anghydfod yn Eglwys Crist. A phan fo'm yn dilyn ie'r gwi-rionedd i hunan heb wareidd-dra rhowiogrw-ydd a chariad, Rhinweddau priodol i wir Gri-stianogion; ac y mae ini fwy o achos i edrych pa fodd y rheolom ein Zêl o herwydd i *Moses* ei hun, er ei fod yn rhagorol am ei dynerwch; pan ddygei Zêl i Dduw wrth ddyfroed y *Gyn-nen*, a gythruddwyd cymmaint yn ei yspryd, *Pfal. 106.* fel y Camddywedodd, a'i wefusau. Felly oni *32, 33.* bydd ein Zêl i Dduw wedi ei iawn dymmheru, nyni a allwn fod yn ail ir Prophwyd anrhyde-ddus hwnnw, dorri llechau'r gyfraith, a'u taflu hwynt allan o'n dwylo o wir awyddfryd i'w cadw yn gyfan.

Q. Para ystyriaethau sy' briodol i godi Zêl ynom yng wasanaeth Duw?

A. Godidawgrwydd y Duwdod a'i aneirif ddonniau a'i drugareddau tua'g attom ni. Rhyfeddol Ostyngaidrwydd Mâb Duw, yr hwn a ymostyngodd cyn ifed i'n gwaredu ni, ac a ddioddefodd gymmaint er mwyn puro iddo ei hun bobl briodol awyddus i weithredoedd dâ. Nad oes ini ddim rheitiach nag i weithio allan ein lechydwrïaeth, ac ymegnio ein goreu os mynnwn fyned i fewn drwy'r porth Cêl. Mai gwir ddoethineb ydyw, cymmeryd y gosal mwyaf am y pethau gwerthfawroccaf; a bod gwendid ein Natturiaeth ni, a nerth ein profedigaethau cymmaint nas tyccia ini fyth ddyfod o hyd iddynt, oni roddwn ein bryd arnynt yn oestadol. Ac os byddwn siccr a diymmod, a helaethion yng waith yr Arglwydd yn oestadol, na bydd yn lasur ni yn ofer yn yr Arglwydd.

Q. Pa faint y mae Zêl i Dduw yn i ddywgio ar weithred anweddol bechadurus ?

A. Y mae gweithredoedd drwg er tarddu o honynt allan, o wîr Zêl onis edifarheir o'u plegid yn tynnu am ein pennau ddamnedigaeth, o herwydd nid yn crediniaeth ni yn ei cylch, a ddichon newid eu Natturiaeth hwynt, er i hynny yscafnhau rhyw faint yscatfydd ar fai y dŷn a'i gwneilo, ai wneuthur yn gymhwysach i dderbyn trugaredd Dduw drwy edifeirwch, na phe gwnaethae yn erbyn ei gydwybod, ac yn gwbl wrthwynebol i Eglurdeb ei feddwl. O herwydd mwy o lawer yw'r bai, o wneuthur rhyw beth ar y bo'm yn eu gredu yn ddiammeu i fod yn erbyn ein dyled-fwydd, na phan dynner ni i drofeddu yn ddiairwybod ini ein hunain drwy nerth cydwybod gyfeiliornus. Y mae'r naill yn dangos fod gennym ewyllys i wneuthur drwg, ar llall yn dangos fod ein buchedd yn gyfatebol i'n synwyr a'n gwybodaeth ; ac er ein bod ni yn torri gorchmynnion Dduw, etto yr ydym yn gwneuthur hynny drwy burewyllys iw wafanaethu ef.

Q. Pa fodd y dylem ni ddangos ein Zêl tua'g at Hereticciaid a Schismaticciaid ?

A. Drwy weddio ar Dduw yn ddygn am iddo ei troi hwynt ac i ddwyn i ffordd y gwirionedd y rhai oll a gyfeiliornasant ac a dwyllwyd. Drwy ddangos y cyfryw gariad iddynt hwy eu hunain, ar a ddichon eu darparu hwy i gyrsafu y rhesymmau a rbothom gar eu bron mewn addfwynder er mwyn ei hennill i dderbyn y gwirionedd. Drwy ochell pob math ar eiriau dirmygus, chwerwon, y rhai sy'n rhwyfstro iddynt dderbyn y gwirionedd, drwy roddi iddynt bob cymwynas ar a allom a phob gweithred gariadol. A hon iw'r unig dymherwch sydd ddyledus arnom, i'r sawl a fo heb
fod

fod o'r un feddwl a ni, ond nis dylem fyth mo'r gwneuthur Cam a'n crefydd ein hunain drwy ryw rith cyfeiliornus moesawl, oblegid er i St. *Ignatius* ein cynggori i fod yn frodyr *St. Ignat. Epist. ad Edhes. p. 23.* mewn Caredigrwydd a gweddeiddra, etto nid yw yn gorchymmyn ini ddilin eu ffyrdd hwy ond i fod yn ddilynwyr i'r Arglwydd; ac i wrthsefyll eu hyll au gau-athrawiaeth hwy, drwy barhau o hŷd yn ddiyscog yn y ffydd. Ond pan ddigwydd iddynt syrthio tan Geryddon yr Eglwys; ein dledswydd ni yw cadw allan o'u Cymdeithas, ac fy weddei hynny i ni fod yn dra gofalus i ymgadw rhag ymlygru wrthynt, ar ôl iddynt hwy ymwrthod a holl foddion gwellhâd buchedd. Ond am gospedigaethau trymmion ar gyrph dynion a'i rhoddi hwy i farwolaeth am yr achosion hyn; nid yw hyn yn fy marn i, yn ddim tebig i ddiniwdrwydd y Gristianogol grefydd, ac y mae yn llwŷr wrthwynebus, ac anghysylltedig, ac amryw o'i Phyngciau pennaf. Oblegid fod Efen-gyl ein lachawdwr yn ein rhwymo i ddangos addfwynder i bob dyn, a chariad cyffredinol ac Ewyllys da; ie hyd onid i'n Gelynion; ag os felly y mae'n canlyn nad rhagoriaeth Crefydd, na rhith Zêl Duw, a ddichon ein cyfiawnhau ni, na'n escusodi chwaith os oes genym yspryd llofruddiaidd, a chalonnau scymmya, yn llawn o ffyrnigrwydd a dial.

T Gweddiau.

I.

HOLL-alluog Dduw yr hwn a adeiledaist dy *Am undeb.* Eglwys ar sail yr Apostolion, a'r Prophwydi a Iesu Grist ei hun yn ben Cougl-fain. Caniadha i holl Gristianogion y bŷd fod felly yn gysylltedig ynghyd mewn undeb Yspryd
I i i 2 gan

gan eu dysceidiaeth hwy, fel y gwneler hwy yn sanctaidd Deml gymmeradwy gennit, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

II.

*Am wir
Dduwioldeb*

ARglwydd yr holl nerth, a'r Cadernid, yr hwn wyt Awdwr a rhoddwr pob daioni, planna yn fy nghalon gariad dy Enw, y chwana nega ynof wir grefydd: Maetha fi a phob daioni, o'th fawr drugaredd cadw fi yn yr unrhyw trwy Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

III.

*Am wir
Zêl Cristia-
nogol.*

ODduw grasusaf yr hwn a roddaiſt imi Enaid anfarwol; caniadha imi rod-di fy meddylliau difrifaf a'r weithio allan fy Iechydwrïaeth trwy ofn a dychryn. Goleua fy neall y modd a gwelwyf ryfeddol bethau dy gyfraith di. Uniawna fy Ewyllys modd y dilynwyf eglur reolau daioni, ac a gochelwyf ffyrdd drigioni; ac modd a gosodwyf yn fy holl weithredoedd fy nghalon yn hollawl ar dy ogoniant. Bydded i mi offrwm iti fy ngweddïau defosïonol yn y dirgelwch mwyaf, pan fyddwyf ar fy mhen fy hun; p'le nas bo un llygad yn fy nghanfod ond dy lygad di fy'n canfod ac yn cyrredd pob peth. Bydded fy elusen am trugaredd mo'r pdirgel fel na wyppo y rhai a font yn ei derbyn, weithiau oddiwrth bwy y maent yn dyfod. Gwna imi ystyried nad yw clôd gan ddynion ond megis mwy yn diflannu, a bod dy fawr di yn ünig, yn well na bywyd, ac yn parhau fyth. Dysc imi wneuthur fy ngoreu i ddyfod i mewn drwy'r porth cyfing i ymdrech ymdrech dda y ffydd, ac i ddiddymmu holl gorph pechod. Caniadha imi fod yn wastad yn wiliadwrus yn erbyn fy nghadarn Elynon creulon; ac i fyrdra fy amser i weithio fy ngwneud

ngwneud yn ofalus i wneuthur y defnydd go-
reu o hono, ac i ansicrwydd pob peth yn y
bŷd ymma, dynnu ymmaeth fy meddwl oddi-
wrth wrthrychau dedwyddwch bydol; feldrwy
fy ymrhoddi fy hunan yn hollawl i'th wasa-
naethu di mewn gweddïau ac elusenau, mewn cy-
fiawnder a sobrwydd, a byddwyf barod yn
nhueddiadau ag ewyllysïau fy nghalon i gyr-
redd y dedwyddwch yr hwn ar a addewaist;
trwy Haeddedigaethau, da Fâb Iesu Grift ein
Harglwydd. *Amen.*

IV.

HOLL-alluog Dduw, ffynnon pob daioni; *Am iawn*
gwna i holl alluoedd fy enaid dy garu a *arferu Zêl.*
chymmeryd difyrwch ynot; ac i roddi pob
hyder ac ymddiried ynoti. Dysc imi gymhw-
so fy Zêl i bob peth yn ôl ei haeddiant modd
y carwyf di fy Arglwydd a'm Duw, am holl
galon, am holl enaid, ac am holl nerth, ac o
flaen dim modd y ceiswyf deyrnas Nêf. By-
dded i'm zêl gael ei chyfarwyddo gan dy holl
orchymmynion modd na ddiriwia byth i Ra-
grith a chynneu; ond modd a dilynwyf hi yn
waftad yn gyfiawn ar modd a gwedde i mi, ac
na feddyliwyf byth dderchafu dy ogoniant di,
na diogelwch dy Eglwys, drwy ddewis rhyw
ffyrdd a font yn erbyn dy ewyllys ac yn wrth-
wynebol it ac yn waharddedig. Na bydded i
un diben da ennill y monof i arferu moddion an-
ghyfreithlon i ddyfod o hŷd iddo, ond gan ym-
ddiried wrth dy Ragluniaeth di, a hyderu ar
dy ofal gyda'r ffydd sanctaidd, na chwimmi-
wyf fyth oddiwrth lwybrau fy Nyledswydd,
mewn un modd ar a gymmerwyf mewn llaw,
iw diogelu. Caniadha hyn, O Arglwydd, er
mwyn Iesu Grift. *Amen.*

P E N. XXXIV.

Dydd gwyl yr holl Sainct. Tachwedd 1.

Q *Ara ddydd gwyl y mae'r Eglwys yn i gadw heddw?*

A. Dydd gwyl, yr holl Sainct.

Q. *Beth yr ydych yn ei feddwl wrth Sainct?*

A. Yn nechreuad y ffydd Gristianogol fy elwid yr holl Gristianogion yn ôl Enw hwn, fel y mae iw weled yn ôl yr arfer a wnae St. Paul a St. Luc o'r gair: Ar ôl hynny nid oedd neb yn cael i galw felly, ond y rhai oedd yn wyr rhagorol yn y Gristianogol grefydd. Ac er bod yr un arwyddocâd yn parhau fyth yn yr Eglwys filwraidd, etto y mae yrowan yn arwyddocau yn cyffredin, y cyfryw wŷr sanctaidd ar fydd (ar ôl ymddattod eu pebyll daiarol) ganddynt dŷ heb i wneuthur a dwylo; tragwyddol yn y nefoedd; ac felly y maent yn rhan o'r Eglwys orfoleddgar.

Rhuf. 16. 15.

2 Cor. 5. 1.

Q. *Pwy a allwn ni alw yn sainct yn yr Eglwys, sy'n Milwrio ymma ar y ddaiar?*

A. Y cyfryw rai ac fydd heblaw, credu holl byngciau y ffydd Gristianol, yn cyd-ymffurfio eu holl fuchedd iw haddysc, a'i hathrawiaethau, y cyfryw rhai ac fydd iw heiddo, nid yn unig ffydd sanctaidd, ond fydd yn byw yn bur o'i phlegid: Y rhai sy'n craffu au holl olwg ar Dduw, a'r bŷd a ddaw yn eu holl weithredoedd; ac yn ddiwyd, yn ūnol ac yn gyfan yn cyflawni eu dyledswyddau y naill fel y llall; y rhai sy yn ym-attal oddiwrth bob rhywddrwyg gan berffeithio sancteiddrwydd yn ofn Duw.

2 Cor. 7. 1.

Q. *Beth oedd pwrpas yr Eglwys, o ordeinio'r dydd gwyl hwn?*

A. I

A. I anrhydeddu Duw yn i Sainct, canys drwy help ei Râs ef y gwnaed hwy yn gydymffurfio a'i Ewyllys ef yn y bywyd hwn, a thrwy haelioni'r un Arglwydd gwrthfawr y Coronir ei ddoniau ef a dedwddwch yn y byd a ddaw.

Q. Oes gan yr Eglwys un pwrpas arall heblaw hwn?

A. I roddi Calon ynom tra bo'm ni ymma ar y ddaiar drwy amynedd i redeg yr yrfa a ofodwyd o'n blaen, gan fod cymmaint Cwm-*Heb. 12. 1.* mwl o dystion wedi ofod o'n hamgylch. I weithio ynom ficerwydd, a sancteiddrwydd meddwl, drwy ofod o'n blaen siamplau a phatrymmau gwyr sanctaidd y rhai a roddasant bawb yn ei hamfer dystiolaeth odidawg o'u Ffydd yn Nuw, a'i bod yn dal ac yn glynnu yn ddiyscog ac yn wastad wrth ei wirionedd.

Q. Wrth bara foddion y daeth y Sainct yn y Nef, o hyd i'r dedwddwch y maent hwy yrwon yn ei feddiannu?

A. Ei bwrcasfau iddynt a wnaed, drwy Farwolaeth ac Aberth ein Iachawdwr Iesu Grist, a gwnaed hwy yn gyfaddas i dderbyn y llesha-dan oddiwrtho, wrth burdeb eu Fydd, ac anllygredigaeth eu buchedd a'u hymarweddiad eu gwaftadrwydd ac hir barha er gwaethaf eu holl ddioddefiadau, a'u holl erlidiau, ac wrth ymladd yn wrol dan faner Crist hyd yn niwedd e'u heinioes.

Q. Pa fodd y cyfaddesir ensampl y Sainct, i'n Dilyniad ni?

A. O achos nad oeddynt hwy ddim amgenach gwyr na ninnau, wedi ei hymwisgo a Chig a gwaed, a Naturiaeth amherffaith, droseddgar, nid dim amgen na ninnau ac unwaith fy fu raid iddynt ymryson ar unrhyw wyniau afreolus, ac yr oeddynt dan yr un cledi, ac

ydym ninnau yrwan; o achos bod yr un Gorchmynion sanctaidd i'n cyfarwyddo ni a nhwythau, yr unrhyw Râs i'n Cynnorthwyo, yr un rhyw addewidion i'n hannog ac i godi ein Calonau, yr un Sacramentau, i fod yn lluniaeth ysprydol ini oll fel i gilydd. Am hynny ny ni a allwn gyrredd yr un Mesurau o drugaredd a gorfoledd a nhwythau, oni bydd y bai yn gyfan, arnom ei hunain.

Q. Para Rwymedigaethau sydd ar bob Cristion i ddilyn bachedd sanctaidd?

A. Y maent yn rhwymedig i hynny wrth Orch'mynion yr Efengyl, y rhai fy 'n dwys orchymmyn byw yn dduwiol; wrth yr Addewidion y rhai ydynt oll yn annogaethau i fuchedd sanctaidd; wrth y Bygythion y rhai ydynt oll yn rhesymmau nerthol yn erbyn pechod; ac heblaw hyn, wrth rwymedigaeth eu Hadduned Fedyddiol, yr hon a wnaethant, yn eu Mebyd ar hon a gymmerafant drachefn arnynt eu hunain, wrth eu Confirmio, a'r hon a adnewyddasant yn fynych yn Swpper yr Arglwydd.

Q. Beth yr y'ch yn ei feddwl wrth gymmun y Sainct?

A. O fod gan y Sainct i gyd, fel eu gilydd un Duw, un Crist, un Arglwydd, un Ffydd, un Bedydd, un Gobaith; a'i bod yn cyd-gyfrannu mewn pob dledswydd o Dduwioldeb, a Chariad, drwy helpio a chynnorthwyo eu gilydd yn amser Eridiau, drwy haelioni a fyberwyd yn amser diffig ac eisiau, a thrwy gyd-gyfrannu yn wastad y gweddiau eu gilydd.

Q. Para Gymmun sydd rhwng y Sainct ar y ddaiar, ar Sainct yn y Nefoedd?

Eph. 2. 12.

P. 3. 15.

A. Y Sainct ar y ddaiar a elwir yn gyddinafyddion, a'r Sainct, ac yn Deulu Duw, o'r un teulu ar rhai fy yn y Nefoedd. Yr y'm yn bendithio Duw o'i plegid, yn gorfoleddu yn

yn eu gogoniant hwy, yn rhoddi diolch i Dduw am ei llafyr o Gariad, ac yn gweddio ar ini fod gydâ hwy yn gyfrannogion o Deyrnas Ne-foedd. Y maent hwy yn gweddio trofom am ein perffeithiad, a'n dedwyddwch maent yn Gorfoleddu pan Droôm; Ond nis datcuddwyd yn yr yscrythur lân ddim ychwaneg na hyn yn yspysol a wnel y Sainct yn y Nêf, er ein mwyn, nac a ddylem ninne ychwaith ei wneuthur er eu mwyn nhwythau, ac nid oes un o byngciau y gristianogol Grefydd, a dden-gys yn Eglur ddim amgenach.

Q. Para ddyledswyddau sydd arnom o achos ein bod yn Credu y pwngc hwn on Credo?

A. I rodio yn y goleuni, fel y mae Duw yn y goleuni; gan nas dichon fod dim Cymmun a'i anian Sanctaidd ef heb sancteiddrwydd i gydnabod y mawr-llês yr ŷm yn ei gael o'i ble-gid, mewn Gostyngeiddrwydd a Gorfoledd. I ddangos Cariad dwÿs i'r Sainct sy a'r y ddaiar, a pharch mawr ac Anrhydedd ir fawl o ho-nynt sy'n barod gyd a Duw. Ac Uwchlaw 'r cwbl i gyfarwyddo ein Cariad a'n Elusen helae-thaf tua'g-at y rhai sydd o deulu 'r Ffydd.

Q. Beth a allwn ni ddyscu wrth gadw y Gwyl hwn?

A. Mo'r ddoeth ac mo'r ddedwydd ydyw byw yn grefyddol, fod y Nêf yn haeddu dim ar allwn i wneuthur, neu i ddioddef er mwyn ei meddiannu. Mai drwy lawer o flinderau y mae myned i fewn i Deyrnas Dduw. A dy-lem ni Anrhydeddu 'r Sainct drwy goffhau eu sancteiddrwydd; gan gÿd-lawenychu am eu gorfoleddau tros y bÿd, ac ymlawenhau yn eu gogoniant, ond yn anad dim drwy ofod eu En-fiampl o'n blaen iw dilyn yn ddyfal; I ddyscu ganddynt fod yn oftyngedig, ac yn addfwyn, ac i ddarostwng ein holl ddeusfyfiadau i ewyllys

Duw; I reôli 'n Côf a'n pum synwyr wrth reswm, an Rheswm wrth air Duw i gymeryd i fynu y Groes. Ac i wrthryfelu yn erbyn pechod hyd Angau; fel y caffom ninnau gwe-di dilyn buchedd gyffelib i fuchedd y Sainct gynt, or diwedd feddiannu yr unrhyw Adde-widion, y rhai drwy eu ffydd au Hamynedd yn y bŷd hwn, y maent yrwôn yn feddiannol o honynt, yn y bŷd a ddaw.

Q. Pale y mae'r fantes o ofod Ensiamplau y Sainct Bendigedig o'n blaen iw dilyn yn ddyfal?

A. Y mae hynny yn ein bodloni, o fod modd i gyflawni ein dyledswyddau, drwy ddangos fod dynion eraill, wedi i hymwisco a chîg a gwaed fel ninnen, wedi eu cyflawni; ac felly y mae hyn yn help fawr i'n tynnu ni allan o'n se-guryd, a'n difrâwch y mae'n gwendid Natu-ri-ol yn rhy chwannog iw porthi; Y mae'n dan-gos ini yn eglur ddedwydded yw ffrwythau buchedd Sanctaidd, ac fy ddeintia hynny ar-nom yn fwy na dim ar a graffom arno, ar a bo rheswm yn i gynnig i'n troi ni; Ac wrth hyn y maent yn ein tueddu i ddilyn y Rhin-weddau hynny yn llon ac yn gyflawn, ar a oe-ddynt yn llewyrchu ynddynt hwy a chymmaint o ddifcleirdeb.

Q. Os ydyw Ensiamplau o hir-bell, ac lle bo'r Cyswng cymmaint mo'r effeithiol, onis dylem gym-meryd gofal dirfawr yn wastad para Gwmpeini a gadwom?

A. Fy ddaliodd Solomon fulw ar hyn er y-
 Diba. 13. stalm, yr hwn a rodia, gydâ doethion, fydd
 28. ddoeth, ond yr hwn fydd gyfaill i ynfydion a
 gyftuddir: Y mae hyn yn dangos yn ddigon
 eglur, os nyni sy'n chwenychu cynnydu mewn
 rhinwedd a sancteiddrwydd, y Ddoethineb y
 mae Solomon yn ein cynghori ni i ymorol ar i
 hôl, a bydd rhaid ini fod yn fynych, gyda'r
 gwŷr

gwŷr Duwiolaf, a gochel am ein bywyd y Cy-^{Pen. 44. 9.} fryw ffyliaid ac ymhyfrydant mewn Camwedd.

A dymma arfer dynion yn gyffredin ymmhethau eraill hefyd, pan fônt yn ceisio Cyfarwyddyd gyflawn mewn rhyw Grefft, neu ryw fath a'r ddysceidiaeth y maent yn chwenych cael Cwmpeini y rhai a wyddir eu bod yn rhagori ar eraill yn y ffordd honno.

Q. Oes fodd i wr a fo'n trin y byd yn gyffredin ochel Cwmpeini drwg?

A. Yn wir mae'n anodd i wr a fo a'i achosion yn peri iddo fyned at lawer o Gwmpeini, ochel y rhai drwg yn wastad; ac y mae gwŷr Duwiol weithau yn rhwymedig o wir Gariad i ymgommio ar Cyfryw rai er mwyn eu gwellhau a'u mendio; lle bo dim gobaith a bydd y rhai drigionus well o'i plegid; Ond prun bynnag y mae i bob dyn i ddewis y rhan fynychaf para gwmpeini iw gadw; ac a phwy i ymddifyrru; Matter cyn ddwŷfed yw hwn, a'i fôd yn gofyn yr ystyriaeth eithaf.

Q. Beth a ddylei un i ystyried yn synych, cyn dewis para gwmpeini iw gadw?

A. Dylei uwchlaw pob dim ymroi i lygu wrth y rheini yn wastad, a fo'nt yn rhoi eu hyder ar fyw'n rhinweddol ac wrth reolau gristianogol, ac yn ymegnio fwy-fwy, fyth i osod allan eu heffeithiau hwynt, yn eu buchedd a'i hymarweddiad; oblegid fel nad yw dynion heb Ffydd a rheolau dâ, addas i gyfeillach, o herwydd nid oes ganddynt ddim fael iw Chynnal, felly y sawl sy'n byw'n anghyfattebol iw Ffydd, a'u Rheolau da; drwg iawn y mae y rheini yn dangos eu purdeb a'u diragrithrwydd: Heblaw hynny, geill y Gwŷr a fo'nt chwanog i ammeu pob peth, ein peryglu, drwy eu hanwadalwch a siglo 'n Ffydd ni, nid amgen nag

y gaill drwg weithred-wŷr wanhychu ein Rhinweddau da.

Q. Para reolau eraill a allwn ni gymmeryd i'n cyfarwyddo, para fath gwmpeni i'w ddewis.

A. Ar ôl ini ofalu am y peth rheittiaf; ac ymgadw a gwarchad rhag y perigl mwyaf, ar a all ddigwydd ini nyni a ddylem edrych yn fanwl beth yw dull Naturiaeth a moddion y y sawl a bôm yn eu dethol i fod yn gyfeillion oestadol ini; o herwydd os ydyw hawdd eu digio, a chanddynt ond ychydig synwyr; Ni gawn anrhaithol drafferthion oddiwrth fod yn gyfeillion iddynt, er cymmaint ein gofal i wiliad rhagddynt oll; nid all llawer o boethni lai na'n cynhyrfu ninau weithiau, gallant ein cyffori, drwy gynnig ini ryw Gam, ac os felly yr ydym yn waeth o'i plegid, ar ôl troi heibio y beiau a henwais, yr wŷf yn meddwl a'r haeddeu Dysc a Dawn a Doethineb, a Dywioldeb, a Synwyr barod barch fawr gennym; Canys nid oes well difyrwch yn y bŷd nag a geir oddiwrth y cyfryw gynneddfau pan fo gwyr mwynion, howddgar, o foddion gwaraidd, yn eu perchennogi.

Q. Pwy a ddylei gymeryd y gofal mwyaf o'r Cwbl, pa fath Gwmpeni iw gadw?

A. Y mae'n perthyn i bob Cristion dâ ofalu am hyn; o herwydd fod llygredigaeth pechod yn fawr ei nerth, ac nid oes neb a fydd yn ddiogel ond drwy sefyll ymhell oddiwrtho; mawr iw gwnedid Rhinwedd, am hynny rhaid cymryd cymmaint gofal ac a fo posibl iw chadw allan o bob awel wenwynllyd: Ond gŵyr Ieu-aingc pan fônt yn dechreu ymddangos yn y bŷd, a ddylent gymmerydd gofal am hyn yn fwy na neb, o herwydd fod eu dedwddwch hwy oll eu hamserol, a'u tragwyddol hefyd yn sefyll ar foesau da, a chyfaddasrwydd eu Cyfeillion.

Er

Er darfod iddynt sugno addysc dduwiol yn ei dygaid ei fynu, etto mae'n ôl iddynt, arferol marweddiad i wreiddio ac i siccrhau eu rhinweddau da, a hyfdra calonnog i wrth-sefyll hudoliaethau pechod. 'Y maent yn chwannog i ddal eu gafael ymhob peth a ddichon roddi Cynhaliaeth ac ymborth i'w chwantau afreolus; Dyma'r gwaethaf, pan fo arnynt fwyaf o eisiau synwyr, dyna'r amser y mae ganddynt leiaf o hono; ac am hynny dedwydd ydynt os y nhw a wrandawant ar gyngor eu rhieni; neu ryw gâr neu ffreind synhwyrol, a fo'n gwybod oddiwrth helyntiau y bŷd, yr hwn a ddichon i cyfarwyddo hwy, mewn matter dwys o'r fath ymma.

Q. Para ddrwg y mae Gwmpeini drwg yn ei wneuthur i wyr da?

A. Os diengant rhag i llygru o fesur tippin a thippin; etto y mae arfwyd pechod a ddylei fod arnynt yn myned lei-lai, wrth weled pechu yn fynych, yr ydys yn eu denu hwy i feddwl yn anghariadigol o'i cymmydog, gair dâ pwy un, nis arbedir byth yn y cyfryw gwmpeini, ond y mae'n wastad yn gorwedd dan bob math a'r gam-driniaeth; heblaw hyn y mae'n gwneud yn annodd iddynt gyflawni eu dyledswyddau eu hunain, drwy beidio a gorafyn a gwahardd y cyfryw weithredoedd ryw fodd neu i gilydd, gallant mewn rhyw fesur fod yn euog o'u pechodau hwy, a bod yn flin arnynt yn i meddwl, pan ystyriant a wnaethont hwy y pethau a ddylei Gristianogion da i wneuthur, ar y cyfryw achossion a'u peidio; fellu y mae cyn hawsed i ddŷn gymmeryd tân i'w fonwes heb ei losgi, neu ymhel a phitch neu darr heb ei ddiwyno, a myned i gwmpeini ofer drwg, a chymeryd plefer ynddynt, heb dderbyn niwed oddiwrthynt a sugno rhan o'u llygredigaeth.

Y Gweddian

Y Gweddian.

I.

*Am ddilyn
y Sainct.*

HOll-alluog Ddau yr hwn a gyssylltaist yn-ghyd dy Etholedigion yn un cyfundeb a chymdeithas yn nirgledig gorph dy Fâb Crist ein Harglwydd : Caniadhâ imi Râd felly i ganlyn dy ddedwyddol Sainct, ymmhob rhinweddol, a duwiol fywyd, fel y gallwyf ddyfod i'r anrhaethawl lawenydd hynny a baratoaist i'r rhai yn ddiffuant fy i'th garu trwy Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

II.

*Am gariad
Duw.*

DUW, yr hwn a arlwyaiſt i'r rhai a'th garrant gyfryw bethau daionus ac y fydd uwch ben pob deall dyn, tywallt i'm calon gyfryw ferch arnat, fel y byddo imi gan dy garu uwchlaw pob dim, allu mwynhau dy addewidion, y rhai fy fwy rhagorol na dim a fedrwyf i ei ddeisyf trwy Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

III.

*Am ddilyn
Eſampl y
Duwiol ar a
ymadaw-
ſant ar byd.*

HOll-alluog Dduw, gwna fi mo'r bwyllog yn y stâd hwn o'm profedigaeth a gofalu o honof am dragywyddoldeb: drwy dramwy yn yr unrhyw lwybrau ar a gyfreiaſant dy fendigedig Sainct, i ogoniant tragywyddol, cadw yn fy nghalon yn wastad, fel yn eu Calonnau hwythau, ufyddddod i'r cyfryw orchymmynion ar a ordeiniaist fy Arglwydd goruchaf am Creawdwr ac yn ôl pa rai y bernir fi y dydd diwaethaf. Caniadha imi ymogelyd pechu am gofal eithaf. Canys nid oes dim a wna imi gymmaint o ddrwg a phechod, ac imi geisio ennill dy ffafor di er dim ar y fo : fel gan ddi-
lyn

lyn dy Sainct bendigedig yn addfwynder, a gofytyngeiddrwydd eu calonnau, ym-marwhâd eu gwyniau cnawdol, mewn darostyngiad hollaw i'th ewyllys duwiol, yneu cariad a'i helusen tua'g attEneidiau a cyrph dynion, yn eu dioddefgarwch tan ei dioddefiadau ai pawdrroydd i gymmeryd i fynu-y Groes, a caffwyf fwynhau y dedwyddwch y maent hwy yn ei feddiannu, ar addewidion o ba rai a gwnaed hwy yn gyfrannogion trwy haeddedigaethau Iesu Grift ein Harglwydd.

IV.

O Dduw grafusaf Awdwr Sancteiddrwydd, *Diolch am Hir-barba*
a Chariadoldeb doethineb pa un a orde- *gwyf Du-
wiol.*
niodd gyf-undeb ryfeddol rhwng aelodau yr
un corph dirgeledig, o ba un dy Fâb Iesu Grift
yw'r pen. Yr wyf yn bendithio ac yn moli
dy Enw sanctaidd, am dy holl weision ar a ymadawfant a'r bŷd hwn yn dy ffydd di a'th ofn,
yr wyf yn cyd-lawenychu a hwynt am eu gorfoleddau tros y bŷd, y rhai ai gorchfygasant eu
hunain gan orfoleddu tros eu hannydau. Yr
wyf yn coffau yn dra-ddiolchgar eu sancteiddrwydd diball, a wafanaethasant eu Harglwydd
mewn newin a fyched, mewn carchar a chadwynau, mewn poen alludded, a'r rhai a ddioddefasant farwolaeth yn hy ac yn galonnog er i angau ofod arnynt yn arfog ai ddychryndod. Yr
wyf yn llawenychu oblegid y gogoniant ar dedwyddwch i ba un a derchafwyd hwy, mawredd
pa'r un nas dichon calon dyn mo'i deall. Gan
attolygu iti felly i roddi i mi Râs i ganlyn eu enffamlau da hwy drwy warrio fy amfer yn y
bŷd ymma yn bwyllog, fel y dilynwyf hwy yn eu hymdeithiad dedwyddol allan or bŷd hwn,
ac a byddwyf yn gyd-gyfrannog a hwynt o'th deyrnas nefol; yr attolygaf arnat i phryffuro,

T Gweddiau.

I.

*Am ddilyn
y Sainct.*

HOll-alluog Ddaw yr hwn a gyssylltaist yn-ghŷd dy Etholedigion yn un cyfundeab a chymdeithas yn nirgledig gorph dy Fâb Crist ein Harglwydd : Caniadhâ imi Râd felly i ganlyn dy ddedwyddol Sainct, ymmhob rhinweddol, a duwiol fywyd, fel y gallwyf ddyfod i'r anrhaethawl lawenydd hynny a baratoaist i'r rhai yn ddiffuant sy i'th garu trwy Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

II.

*Am gariad
Duw.*

DUW, yr hwn a arlwyaiast i'r rhai a'th garant gyfryw bethau daionus ac y fydd uwch ben pob deall dyn, tywallt i'm calon gyfryw serch arnat, fel y byddo imi gan dy garu uwchlaw pob dim, allu mwynhau dy addewidion, y rhai sy fwy rhagorol na dim a fedrwyf i ei ddeisyf trwy Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

III.

*Am ddilyn
Esampl y
Duwiol ar a
ymadaw-
sant ar byd.*

HOll-alluog Dduw, gwna fi mo'r bwylllog yn y stâd hwn o'm profedigaeth a gofalu o honof am dragywyddoldeb: drwy dramwy yn yr unrhyw lwybrau ar a gyfreiasant dy fendigedig Sainct, i ogoniant tragywyddol, cadw yn fy nghalon yn wastad, fel yn eu Calonnau hwythau, ufyddod i'r cyfryw orchymmynion ar a ordeiniaist fy Arglwydd goruchaf am Creawdwr ac yn ôl pa rai y bernir fi y dydd diwaethaf. Caniadha imi ymogelyd pechu am gofal eithaf. Canys nid oes dim a wna imi gymmaint o ddrwg a phechod, ac imi geisio ennill dy ffafor di er dim ar y fo : fel gan ddi-
lyn

lyn dy Sainct bendigedig yn addfwynder, a gofstyngeddrwydd eu calonnau, ym-marwhâd eu gwyniau cnawdol, mewn darostyngiad hollawl i'th ewyllys duwiol, yn eu cariad a'i helusen tua'g attEneidiau a cyrph dynion, yn eu dioddefgarwch tan ei dioddefiadau ai pawdrroydd i gymmeryd i fynu y Groes, a caffwyf fwynhau y dedwyddwch y maent hwy yn ei feddiannu, ar addewidion o ba rai a gwnaed hwy yn gyfrannogion trwy haeddedigaethau Iesu Grift ein Harglwydd.

IV.

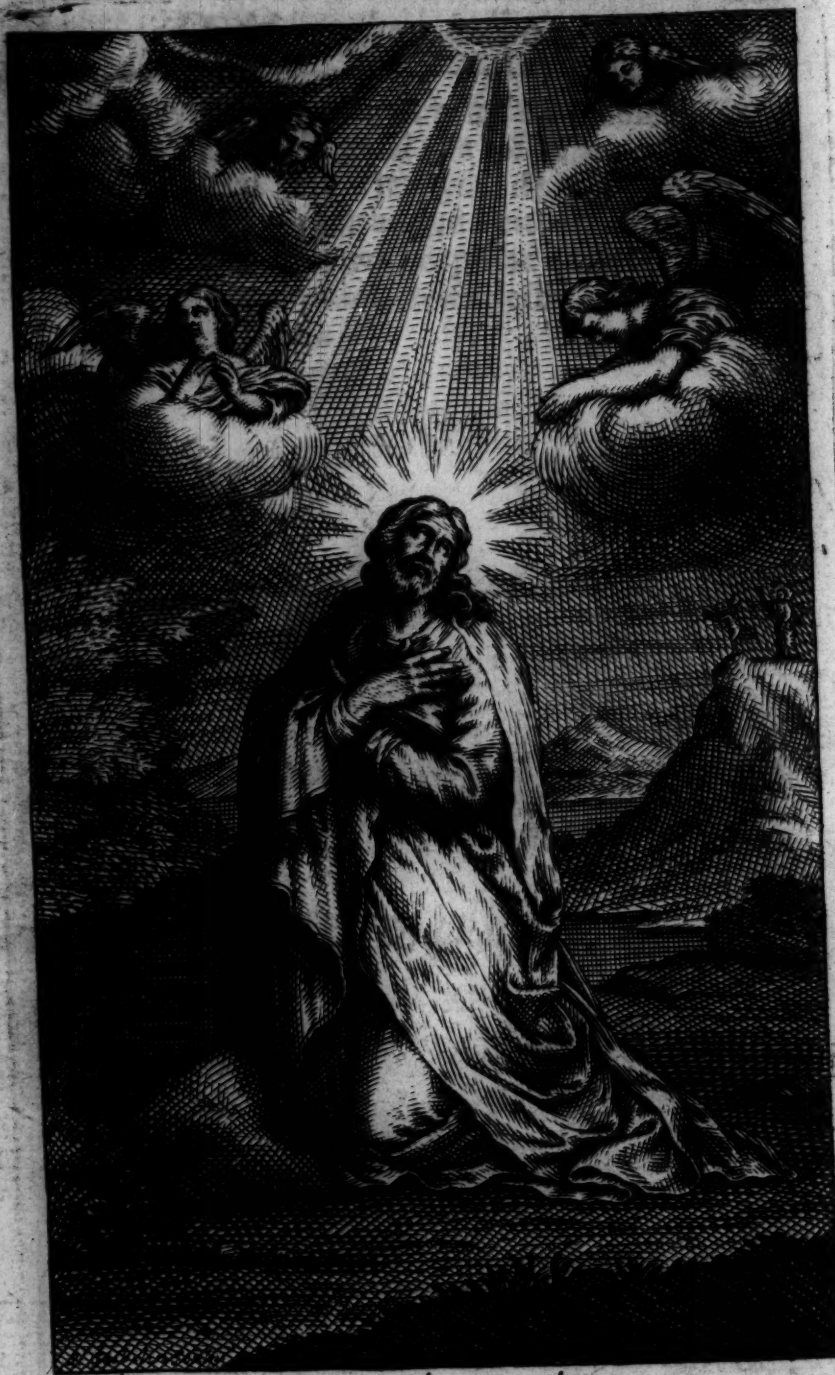
O Dduw grafusaf Awdwr Sancteiddrwydd, *Diolch am Hir-barba*
a Chariadoldeb doethineb pa un a orde- *gwyf Du-
wiol.*
niodd gyf-undeb ryfeddol rhwng aelodau yr
un corph dirgeledig, o ba un dy Fâb Iesu Grift
yw'r pen. Yr wyf yn bendithio ac yn moli
dy Enw sanctaidd, am dy holl weision ar a ym-
adawfant a'r bŷd hwn yn dy ffydd di a'th ofn,
yr wyf yn cyd-lawenychu a hwynt am eu gorfo-
leddau tros y bŷd, y rhai ai gorchfygasant eu
hunain gan orfoleddu tros eu hannydau. Yr
wyf yn coffau yn dra-ddiolchgar eu sancteiddr-
wydd diball, a wasanaethasant eu Harglwydd
mewn newin a fyched, mewn carchar a chad-
wynau, mewn poen alludded, a'r rhai a ddiodde-
fasant farwolaeth yn hy ac yn galonnog er i an-
gau ofod arnynt yn arfog ai ddychryndod. Yr
wyf yn llawenychu oblegid y gogoniant ar ded-
wyddwch i ba un a derchafwyd hwy, mawredd
pa'r un nas dichon calon dyn mo'i deall. Gan
attolygu iti felly i rod-di i mi Râs i ganlyn eu
ensamplau da hwy drwy warrio fy amser yn y
bŷd ymma yn bwyllog, fel y dilynwyf hwy yn
eu hymdeithiad dedwyddol allan or bŷd hwn,
ac a byddwyf yn gyd-gyfrannog a hwynt o'th
deyrnas nefol; yr attolygaf arnat i phrysluro,

ac ar fyrder i gyflawni nifer dy etholedigion ;
 modd a gallwyf i gydâ yr rhai oll ar a ymadaw-
 fant ar bŷd yng wir ffydd dy enw sanctaidd,
 fwynhau eu perffeithrwydd eithaf, a'n cyflawn
 ddedwyddwch mewn corph ac enaid, yn dy o-
 goniant tragwyddol, trwy Iesu Grist ein Har-
 glwydd. *Amen.*

Terfyn y Dyddiau Gwylion.

Comforted are they that mourn
for they shall be comforted
St. Matthew 5:4

*Blessed are they that mourn,
for they shall be Comforted.
St Math. 5. 4.*

CYDYMAITH

Dyddiau Ymptyd

EGLWYS LOEGR:

Gŷd a

CHOLECTAU, a GWEDDIAU

I bob un o honynt.

Ond y Dyddiau a ddaw pan ddyger y priod-fab oddi arnynt ac yna yr ymptydiant yn y dyddiau hynny. St. Luc 5. 15.

Ymsidiwch, a galerwch, ac wylwch, troe'r eich chwertlin chwi yn alar ach llawenydd yn dristwch ymddarostyngwch ger bron yr Arglwydd ac efe a'ch derchafa chwi. St. Iaco 4. 9, 10.

Jejunium non est perfecta virtus, sed cæterarum virtutum fundamentum.

S. Hierom. ad Demet. p. 23.

Argraphedig yn *LLUNDAIN* gan
W. BOWYER yn White Fryars. 1712.

HTIAM Y Q 73

Будущее — это...

1947-1948

1. The first part of the book is a preface by the author, in which he explains the purpose of the work and the method of its composition.

Athrawiaethau Rhagflaenol

YNGHYLCH

YMPRIDIAU.

Q. **B** *Eth yr ydych yn ei ddeall wrth ymprydiau?*

A. Dyddiau gwedi ei gosod heibio gan yr Eglwys, neu lywodraethwyr y Deyrnas, neu yn ôl ein meddwl a'n bwriad ein hunain, i'n darostwng ein hunain ger bron Duw, drwy gospi ein cyrph a chystuddio ein Eneidiau, fel y bôrn wîr edifeiriol, gan dystiolaethu wrth arwyddion gweledig ein gosid am ein pechodau a aeth heibio, ac wrth eu harferu yn foddion, i'n cadw rhag dychwelyd i'r pechodau hynny i ba rai yr y'm yn dangos gymmaint o ffeiddra.

Q. *Ymmba beth y mae Naturiaeth ympryd yn sefyll?*

A. Mewn synniad caeth, y mae yn gofyn cyfan ddirwest, oddiwrth bob math ar fwyd a diod drwy'r dydd, o'r boren hyd yr hwyr, ac yna i gymeryd ond ychydig fwyd, a hwnnw yn ddifwythus hefyd. Ac fel hyn y parhau y Prîf-Gristianogion i ymprydio nid tros un ond tros lawer o ddyddiau cyn y Pasc. Mewn synniad rhyddach, y mae yn arwyddocau dirwest oddiwrth ryw fath ar ymborth, yr enwedig oddiwrth gig a gwîn, yn ôl arfer *Daniel*; neu *Dan. 10. 3.* oedi bwytta tan ar ôl y prûd arferol, fel y gwnae'r Prîf Gristianogion ar eu dyddiau arbennig,

bennig, tan dri o'r gloch prydnhawn; hyd yr amser hwnnw y parhau eu Cynnulleidfaoedd hwy ynghyd, ar y dyddiau hynny fel yr amcenir wrth hyn, ryw hynan-ymwad i'n chwantau corphorol; oblegid nid yw un ddirwest iw chyfryf yn ymryd, oni ddioddefwn ryw faint o gystydd oi phlegid.

Q. Pa sawl math sydd ar ymrydiau?

A. Y mae dau fath, Public, a Phrifat. Y mae yn rhaid ini gadw y cyntaf, fel yr ym yn rhwym i ufyddhau ein llywodraethwyr cyfreithlawn, ac ar yr achosion y maent hwy yn ei orchymmyn ef. Dechreuad y llall yw, ein Ewyllys a'n bwriad ein hunain, ac o achos fôd yn rhaid ini gymmeryd hynny arnom ryw amfer neu i gilydd, er bod ini ein ryddid pa brud i ddewis yr amfer.

Q. Pa ham y mae Cristion yn rhwymedig i ymrydio?

A. Mae Naturiaeth megis yn ein cofio o hyn fel môdd cymmhwys i ddangos ein galar a'n goni; ac yn fodd addas i dueddu ein meddyliau att bob dwys ystyriaeth, ac am hynny yr arseirai bob gwlad erioed ymryd yn rhan o edifeirwch, ac yn fodd i droi ymaeth ddigofaint Duw. Fel y mae yn eglur am drigolion *Ninive* ac o'r un feddwl yr oedd y rest or byd. Ac er nas gadawod ein lachawdwr un gorchymyn arbennig ynghylch ymrydio, etto y mae yn ei gyssylltu a rhodi elusen, a gweddio, *Dyledswyddau* diammeuol. Ac mae'r cyfrwyddyd a roes ef yn ei bregeth ragorol ar y *Myndd ynghylch y dyledswydd* hon yn bwrw yn ddigon eglur fod yn rhaid i gwneuthur, ac a derbyn Duw hi yn gymeradwy, ac a gobrwyd yn yr amlwg y sawl ai gwneio yn ôl y rheolau hynny ar a roddes ein lachawdwr yno. *Heb-law hyn, mae ein lachawdwr yn dywedyd yn groyw*

Jonah 3. 5.

Matth. 6.

16, 17, 18.

Luc. 5. 35.

groyw, a deuai 'r amser iw Ddiscyblion ef i ymptydio. A phan y mae ef yn crybwyll am y *Phariseaid* ymffrostus oi ymptyd ddwy-waith yn yr wythnos nid ydyw ein lachawdwr mewn modd yn y byd yn beio arno am ymptydio ond mae'n gweled bai arno ac yn ceryddu ei wagedd ef am ymffrostio o hynny.

Q. Pa ham na buasei Dyscyblion ein Hiachawdwr yn ymptydio tra 'r oedd ef ar y ddaiar?

A. Oblegid fôd ymptydio yn perthyn i rai galarus, ond amser llawenydd a gorfoledd yd-oedd pryd yr oedd ein lachawdwr gyda hwynt; ac felly cyn anghymmwyfed amser i ddangos galar, ac a fyddei gwahardd bwytta ac yfed ar ddydd Priodas. A ellwch chwi beri i blant yr ystafell-briodas ymptydio tra fyddo 'r Priod-fâb gyda hwynt, medd ein lachawdwr, ond pan ddyger y Priod-fâb oddi arnynt yr ymyrdiant. Nid yw'n lachawdwr wrth hyn yn ceisio escusodi eu Ddiscyblion wrth y cyfryw Rwymedigaethau i ymptydio ac oedd arferol ymmysc Ddiscyblion Ioan a'r Phariseaid; ond mae yn bwrw er nad oedd gymmwys iddynt ymptydio yramser presennol, etto ar ôl iddo ef ymadel a hwynt, y caent hwythau ymptydio yn y dyddiau hynny.

Q. Para siamplan o ymptydio sy gennym yn y scriythur lân?

A. Dyledswydd oedd, yr oedd gwyr defosi-onol yn ei harferu yn wastad ac yn gymeradwy gan Dduw, dan yr hên Destament a'r Newydd o herwydd i fôd yn help iw Defosiwn ac yn rhan o honi. Mae cyn amled ymptydiau public gorchmynedig ar achosion rhagorol yn y scriythur lân nad rhaid crybwyll yn arbennig am danynt, ac am ymptydiau neillduol, yr ym yn darllen am i Ddasydd gystuddio ei enaid ag ymptyd. Ac i Ddaniel geisio'r Arglwydd nid yn unig drwy weddi ac ymbil, ond drwy ymptyd

Luc. 5. 33

Psal. 69. 10

Dan. 9. 3

Luc 2. 37. pryd hefyd. *Anna* oedd yn gwasanaethu Duw mewn gweddian ac ymptydian dydd a Nôs. Yr

AH. 10. 30. oedd *Cornelius* yn ympridio yn gyftal a gweddio pan ddaeth y weledigaeth atto a gyrchodd Ie-

AH. 13. 2. chadwriaeth iw dŷ ef. Pan oedd *Paul* a *Barnabas* i gymeryd y swydd Apostolaidd arnynt, hynny a fu drwy weddi gydag ympryd: A dar-

2 Cor. 6. 5. fedig gan Duw drwy ymptydian yn gyftal a *11. 27.* thrwy lafyr a lludded ac anhynnedd; yr oedd

1 Cor. 9. 27. yn cospi ei gorph, ac yn ei ddwyn yn gaeth, rhag iddo mewn un modd, wedi iddo bregechu i eraill fôd ei hun yn anghymradwy.

Q. Oes gennym ddim hanes o fôd yr Apostolion ar ôl Derchafel ein Iachawdwr yn arferol o ymprydio ac o Ddirwest?

Ep. 58. c. 4. *A.* Mae *Epiphanius* yn dywedyd ini fôd *St. Iaco* *30. c. 24.* y mwyaf a *St. Ioan* yn wyr cyfrifol iawn am ei buchedd farwhaus; nad oeddynt un amser yn bwyta na chîg, na physcod, nac yn gwyfco

Peed. lib. 2. c. 1. ond un hugan, a gwisg liain. Mae *Clemens Alexandrinus* yn dywedyd am *St. Matthew*, ei fod ef cynmhelled oddiwrth ei borthi ei hun yn fwythurs nad oedd ef yn cynhwys iddo ei hunnan gymeryd ymborth arferol, a lluniaeth cyffredin, nid oedd yn bwytta dym cîg un amfer, ei fwyd arferol ef oedd dail a llyssiau a hadau, a mân aeron. Ac mae'n scrifennedig am *St. Iaco* 'r lleiaf *Escob Ierusalem* cyn Dduwioled gwr a bod pawb or oes honno yn ei hoffi yn rhyfeddol; ai fod ef yn cadw oddiwrth gîg yn wastad, ac nad yfei ef na gwîn andiod gadarn, nac yr ymdrochei chwaith, a bôd ei holl gorph ef trosto yn wan ac yn llac i liwdrwy ymprydio.

Q. Oeddid yn arferol o ymprydio yn y Prîf-Eglwys?

A. Yr oedd y Prîf-Gristionogion yn cadw eu hymptydian wythnosol ai rhai blynneddol yn

dra gosalus. Rhai'r wythnos oedd ar Ferche-
 ran a Gwenerau o herwydd a bradychwyd Chrifft
 ar y naill, ac ai Croes-hoelwyd ef ar y lall;
 Gelwyd yr ymptydian hyn ei *Sefyllfau* hwynt,
 oddiwrth y Gair Milwraidd sefyll ar y Gard,
 medd *Tertullian*, er bod eraill yn meddwl dder-
 byn o honynt yr henw yn gyntaf oddiwrth
 yr araith Iddewaidd ac arfer y cyfryw wyr de-
 fofionol, y rhai naill oi gwir Ddefofion eu hu-
 nain, neu fel yr oeddent yn sefyll yn lle'r bobl,
 a roent eu help yn gwasanaeth offrymmau'r
 Deml; heb ymadel oddiono nes darfod y Gwa-
 sanaeth. Oblegid yr oedd yr ymptydian hyn
 yn arferol o barhau tan ar ôl tri or glôch
 bryd-nhawn, megis ac yr oedd eu cynned lleid-
 faoedd public hefyd. Eu Hymptyd fleunyddol
 oedd ar amfer Grawys, er mwyn eu darparu
 eu hunain erbyn Gwledd Adgyfodiad ein Ia-
 chawdwr, ond nid yr un ffordd yr oeddyd yn
 cadw hon nid bob amfer, ac ymmhob gwlad
 fel eu gilydd.

*Tertul. de
 Fejun. c. 2.*

*Q. Pa fodd yr oedd y Prif-Gristionogion yn
 ymptydio?*

*A. Yr oeddent hwy yn cadw eu Hympty- Cyr. Hiero.
 diau drwy ddyfal arbed. Yr oedd pawb fel Catch. 4.
 eu gilydd ar y dyddiau hynny yn ymattal
 oddiwrth wîn, a bwytta cîg, nid oedd y rhan
 fwyaf yn bwytta dim ond dail neu rynnion a
 thameidiau o fara. Nid oeddynt yn lwfio
 iddynt eu hunain ond ymborth rhâd cyffre-
 dyn, heb ddym danteuthus feigiau. Rhai ni
 chymerent ddym ond bwyd fûch, megis Cnau
 ac Almonau ar cyffelib ffrwythau, ni archwa-
 ethaei eraill ddim ond bara a dwfr yn unig.*

*Q. Para achosion o ymptydio y mae'r Prif Egl-
 wys yn dal suliv yn arbennig arnynt?*

*A. Yr oedd ymptyd yr Edifeiriol, yr hwn
 ar ôl iddo bechu rhyw bechod gerwinol gwedi
 ei*

ei Fedyddio, a droid allan o gynnullieidfa Cristianogion, naill ai drwy waith ei gydwybod ei hun, neu drwy farn ar Gyhoedd tan na chymmodid ef a Duw ac ar Eglwys. Trwm oedd pennud y Cristianogion llithrol hyn gwedi tramgwyddo a syrthio i bechod, ac yr oedd eu hympryd hwy yn wîr gystydd enaid iddynt; O herwydd gorweddent hwy mewn sachliain a lludw, yn gwilio ac yn ymprydio, yn ochen ac yn wylo at yr Arglwydd eu Duw, ac nid erfynnent yn drugaredd Dduw ond hwy a grefent faddeuant, a gweddiau eu brodyr Cristianogion. Un achos nodedig arall i ymprydio ydoedd y broffes a wnae'r rhai a droent att y ffydd ou Hedifeirwch pan ddarparent ddyfod i'w Bedyddio. Ac nid yn unic y rhai oedd felly oedd arferol o ymprydio ond yr holl gynnu lleidfa a ymprydiei gydâ hwynt gan fod amseraugosodedig yn y Prif-Eglwys i Finitrio'r Sacrament hwnnw, fef ar y Pasc a'r Sûlgwyn, byddei yr ympryd ar y ddau achos ymma yn fynych yn syrthio ar yr un amser ar ympryd o flaen y Pasc.

*1 Tim. 4.
1 & 3.*

Q. Ond ym St. Paul er hynny yn cyfryf ymattal oddiwrth fwydydd yn rhan o athrawiaeth yr ysprydion cyfeiliornus?

A. Nid ellir meddwl fod St. Paul wrth ymattal oddiwrth fwydydd yn amcanu ac yn deall y Ddyledfwydd o ymprydio, o herwydd yr oedd gwyr Defosionol yn gwneuthur hynny er ioed, yr rhai oedd gymmeradwy gan Dduw
Mat. 6. 16, 17, 18. *tan yr hên Destament a'r Newydd: A darfu in Iachawdwr ei hun roddi cynghorion yn ei chylch yn ei bregeth ragorolaf ar y mynydd*

1 Cor. 9. 27.

Ac yr oedd ein Apostol ni eu hûn yn ymprydio ar amryw achosion; am hynny cyffelyppaf peth i fod ef yn y fan honno yn gweled bai

1 Tim. 4. 1.

mawr ar ympinnionau rhai or hên Hereticiaid

ciaid a ymadawsent i'r ffydd, y rhai megis ac nis rhoent i bobl briodol ddim gobaith o lech-ydwriaeth, felly yr oeddynt yn Cyfrif bwytta cig un Creadur byw yn anghyfreithlawn; Athrawiaeth mae'n debig wedi benthycu gan *Bithagoras* a'i ddilynnnyddion, yr hon y *De Abs. ab* mae *Porphyry* yn ei hamdiffyn drwy amryw *Efu. Anim.* fâth ryfeddol ddyfc. Ond y fawl a ddyfcir yn eu Rhyddid Chrifionogol ac a wyddont y *Gen. 9. 3.* Gwirionedd y maent yn ddigon siwr fod Duw *Acts 2. 46.* yn Cynhwys ini wneuthur Denfydd or cyfryw *27. 33.* eu Greadyriaid, er mwyn ein Hymborth an lluniaeth, os ny ni ai cymerwn yn wastadol mewn Cymedroldeb a Diolchgarwch, a dar fod ir E-*Rhuf. 14.* fengyl dynny ymaith y rhagoriaeth oedd rhwng *14.* pethau glân ac aflan. *Ad. 16. 19*

Q. Pa bryd y mae Ympryd i'w gyfrys yn Gre-fyddol?

A. Pan i'r Ymprydir ar feddwl a dibennion duwiol, i Gostwyo Gwuniau 'r Cnawd, ac i gadw 'r Corph yn ddarostyngedig. I roddi ir Enaid rydddid a gallu i fylyrio ac i ystyrio pan fo ar ryw wasanaeth duwiol, neu'n darparu yn erbyn rhyw rann arbennig o honof. I'n darostwng ei hunain ger bron Duw mewn teimlad o'n pechodau, ar trueni a dynnasant hwy am ein pen; i daer geisio troi ymaith ei ddigofaint, ac i weddio am ei Drugaredd ai ffafor ef: I gymeryd dial arnom ein hunain am gam-arfer y pethau da y mae Duw'n lwfio ini eu Meddiannu; ac o ba rai a gwnaethom ni ein hunain yn anheilwng drwy ein gormodedd bechadurus. Pan arferom ef yn rhan o Hunan-ymwâd er mwyn Mastroli ein gwuniau cnawdol yn hwylyfach, ac yn fôdd i godi yn ein Calonnau iawn barch i'r bŷd a ddaw, pan fo'm yn ddibris o feddiannau y bŷd ymma au Mwyniant, ywchlaw dim er mwyn ei wne-

thur yn gymeradwy gan Dduw, dylem yr un amser arferu gweddi daer, a rhoddi elusen syber i'r tlodion, trueni pwy rai a wyddom ni yn well oddiwrtho, pan gymerom arnom ein hunain beth cyfyngdra a chledi drwy newin ac eisiau.

Q. Beth a wnawn os bydd ymprydio heb gyttuno a'n Iechyd, ac yn gwnethur ni yn anghymmrys i wasanaethu Duw?

A. Yn hyn ni ddylem ddeilio yn dëg ac yn ddi-dwyll a nyni ein hunain, ac nid cymeryd arnom hynny er mwyn ein escusodi ein hunain oddiwrth rywmedigaeth ein dyledswydd, yn enwedig pan fo gorchmynnion ein Llwodraethwyr cyfreithlawn yn ein rhwymo i hynny, ond os felly yn siwr y mae, rhaid ini fwytta llai, a pheidio a bôd mo'r fwythus ac amser arall, a bod yn fwy dyfal ac egniol yn y Duwofionau sydd yn perthyn i'n ymprydiau. Mae'r Eglwys yn amcanu daioni ini yn yr holl reolau y mae yn eu gorchymryn, ac mae'n wastad yn ddi-diammeu yn ystyrio wrth bawb yn ôl eu cyfiwr, ac nid oes un Rheol gyffredin a ddichon gynnal y rhain oll.

Q. Ydyw'r ddarostyngiad yma a chystuddio'n Cyrph drwy ympryd a roddi rhyw arwyddion oddiallan o'n galar oddifewn am bechodau, yn iawn Cytuno o'r Gristianogol grefydd?

A. Er mae'n ddigon siwr mae'r peth mwyaf anghenrhaid i wîr edifeirwch ydyw dychwelyd o honom yn gwbl-ddiragrith oddiwrth ein holl ffyrdd anwireddus, etto mae'n eglur yn y Prophwydi fôd rhai yn dangos ei galar oddifewn wrth rai arwyddion oddiallan, sef wrth ympryd ac wylofain a galar. Ac nad oedd hyn yn perthyn yn unig i ddull a chrefydd yr Hên-Deffament mae'n eglur allan o'r cynghorion a

*Iaco. 4. 9, roddes St. Iaco ynghylch edifeirwch, ymofidi-
10. wch*

wch a galarwch, ac wylwch: troe'r eich chw-
erthin chwi yn alar, ach llawenydd yn dristwch,
ymddarostyngwch ger bron yr Arglwydd, ac
ese ach derchafa chwi. Os ystyriwn ni y Gei-
riau hyn a rhai eraill o'r Hên-Deftament yn
fodd goreu i ddyfod i iawn ddeall y Testament
newydd y maent yn arwyddocau arwyddion
gweledig o alar ogofyd a arferid gan bobl ddy-
wofionol, i ddangos fod ei hedifeirwch hwy yn
ddiragruthiol. Gelwyd yr ympryd mawr ar
ddydd y dywigiad dydd i gystyddo eu heneidi- *Lev. 16.*
au a hynny a fyddei nid yn unig drwy ymattal *29, 31.*
oddiwrth luniaeth, ond drwy ymwisco mewn
galar-wysc yr hon oedd sachliain yng wlad y
Ddwyrain gorwedd ar y ddaiar a thanu lludw *Sacco & ci-*
ar eu pennau. Ac ar y cyfryw ddyddiau o gy- *nere volu-*
studdio eu heneidiau yr oeddent yn ymattal o- *tantes. Ter-*
ddiwrth bob rhyw fâth ar blefer. Ac att y *tul. Apol.*
moddion galarus hyn y mae geiriau St. *cap. 40.* *Iaco* yn
pwyntio yn eglur, ar denfydd hwnnw a wnae
'r Prif-Gristianogion o'r gwledydd hynny o ho-
nynt. Oblegid os syrthiai nêb ar ôl ei fedy-
ddlo i ryw bechod echryllon nid oeddent yn
meddwl y gwafanzaethau iddo nâ phecheu mo'r
un pechod eilwaith, ond yr oedd yn rhwymed-
dig i olchi ymmaith fydreddi ac euogrwydd ei
bechod drwy hîr Farwhâd a gweddiau a dagrau
a gweithredoedd da parhaus.

*Q. Tdym ni yn rhwymedig i arferu yr unrhyw
dystiolaethau o'n galar oddifewn ac a arferid yn
yr hên amserau?*

*A. Nid wyf yn meddwl mo'n bôd; o her-
wydd nid oedd yr arfer o Sachliain a lludw
gynt pan oedd rhai yn eu hymddarostwng eu
hunain ger bron Duw, ond er mwyn canlyn
arfer y galarus yn y dyddiau hynny y rhai oedd
yn dangos faint oedd ei galar y modd honno.
Ond etto yr wyf yn meddwl y dylem ni ddan-*

gos yr un peth wrth arwyddion eraill arferol ymmhlith y rhai galarus yn ein dyddiau ein hunain; drwy ymwrthod a'n hymborth arferol a'n prydiau, drwy ymattal oddiwrth bôb math ar blefer, drwy esculuso trwsiad y corph, drwy ochel cwmpeini, drwy droi busnesoedd heibio, a thrwy ofidio am ein colled, fy ddylei Bechadur medd St. *Cyprian* ofidio am farwolaeth ei enaid or rhan leiaf Cymmaint ac am golli ei gyfell; ac mae St. *Chrysostom* yn gwneuthur defnydd or un Cyffelybiaeth. Ac yn ddiammeu fy weddei ini alaru a gofidio y rhai a ddigiafom Dduw ein ffrund goreu ac anwylaf. Cariad pwy un a gollafom felly, onid ydym yn ddyg-yn edifeiriol o ddarfod ini ei ddigio ef erioed.

Q. Pa fôdd y dylei Gristianogion difrifol gadw dydd ymryd?

A. Nid yn unig drwy dori o tholli ar ein gofalon am ein hymborth gorphorol, ond drwy ymofyna chwilio yn ddyfal beth iwcylwr ein Heneidiau; drwy roddi arnom ein hunain gwbl bwys yr holl drofeddiadau a wnaethom yn erbyn cyfraith Dduw, gan eu cyffessu yn oftyngedig drwy gwilydd-wyneb ac a chalon ddrylliedig a galarus oi plegid, gan daer grefu ar Dduw, eu maddeu ac i droi yn llwyr ei ddigofaint oddiwrthym. Drwy erioli arno ef am y cyfryw fendithion ysprydol ac amferol hefyd arnom ein hunain ac eraill, ac a welo ef yn anghenrheidiol ac yn gyfleus ini; drwy ychwanegu ein gwybodaith ymmhob un o'n dyledswyddau. Drwy synnio ar y tlodion yn ôl eu heisiau nhw a'n gallu ninnau, fel a bo'n ymddarostyngiad a'n Gweddiau yn gymmeradwy gan Dduw; os yr ymryd fyth public drwy gyrchu ir Eglwys i wasanaethu Duw.

Q. Beth

Q. Beth a ddylem ni i ochel yn bennaf pan ddylem i ymptydio?

A. Ni ddylem ochel pob gwagedd, a meddwl yn well o honom ein hunain o achos y cyfryw driniaeth; ac am hynny yn ein ymptydian Prifat ein hunain, byth na anghenom am danynt wrth eraill, drwy ryw rodres amlygol; fel na ymddangosom i ddynion yn bod yn ymptydio; nid dirmygu neu farnu ein cymodog, yr hwn ni wnae ac nid oes iddo mo'r un achos i wneuthur yr un peth. Nid i ddestrowio lechyd ein Cyrph ac felly eu gwneud yn anaddas i wasanaethu ein Eneidiau, neu i Edrych ar ôl ein gorchwylion bydol. Ni ddylem gymmeryd gofal mawr hefyd na wnelo hyn y monom yn flin ac yn ddreng ac yn anynad tua'g at rhai eraill, fel a mae y fawl yn chwannog i fôd a fo yn ddwys gyftyddiol ac yn doft wrtho ei hun. O herwydd y mae hynny cymmhelled oddiwrth ddangos a gosod allan ein hedifeirwch ai fod yn torri iddo waith newydd, drwy ychwanegu ein Heuogrwydd.

Mat. 6. 18.

T Gweddian.

I.

O Arglwydd, yr hwn er ein mwyn a ymptydiaist ddeugain nhiwrnod, a deugain nhôs, dyro i mi Râd i ymarfer o gyfryw ddirwest, fel y byddo i mi gan ostwng fy nghawd ir Ysptyd, byth usyddhau i'th Dduwiol annog, mewn iawnder a gwîr Sancteiddrwydd i'th anrhydedd a'th ogoniant, yr hwn wyt yn byw ac yn teyrnasu, gŷd a'r Tâd a'r Ysptyd glân yn un Duw, heb drange na gorphen. *Amen.*

II. Ym-

II.

*Am ffafor
Dduw ar ein
hympryd.*

YMchwel di fi O Arglwydd daionus, ac yna yr ymchwelir fi, ystyria, O Arglwydd, ystyria wrthyf fi, yr hwn fydd yn ymchwelyd attat trwy wylofain, ymprydio a gweddio; canys Duw trugarog ydyw ti, yn llawn tofuri, yn dda dy amynedd, ac yn fawr dy wârder, yr wyt yn arbed pan yr wyf yn haeddu poenau, ac yn dy lîd yr wyt yn meddwl am drugaredd; Arbed fi Arglwydd daionus arbed fi ac na ddyccir fi i wradwydd; clyw fi Arglwydd, canys mawr yw dy drugaredd, ac yn ôl lliaws dy drugareddau edrych arnaf, trwy haeddedigaethau a chyfryngdod dy Fendigedic Fâb Iesu Crist ein Harrglwydd. *Amen.*

III.

*Proffes o e-
difeirwch.*

YR wyf yn cydnabod, O Dduw, fy ngwraddwydd fy hun oblegid fy mhechodau, ac y mae'n ddrwg gan fy nghalon golli o honof dy ffafor di. Pa ryw ymddarostyngiad O Arglwydd a ddichon ddatcan mawredd y cyfryw golled! Ond wylaf a galaraf, o herwydd i'm bechu yn dy erbyn, ac myfi a ediferhâf megis mewn lludw a Sachliain, myfi a farwhâf y gwyniau afreolus hynny y rhai amllwyr ymdwyasant i, llwyr ymwrthodaf ar holl dueddiaudan hynnyar abarasant imi gyfeiliorni oddiwrth fyrdd dy Orchmynnion di. A bydded iti O Arglwydd ddiddyfnu fy enaid oddiwrth bleferau'r Corph, fy cyn fynyched yn ei lugu, ac yn ei wneuthur yn anaddas i brofi, ac i glywed dim blâs a'r bleferan Ysprydol, na âd iddo mo'r bôd yn rhy gû ac yn rhy anwyl o bleferau a difyrrwch y bÿd hwn, gan iti ei greü ef i fwynhau pleferau fy well ty uwch, a mwy rhagorol, a bod yn rhaid iddo ar fyrder ymadel ar rhai

rhai fydd ymma iw cael ar y ddaiar; fel pan ddelwyf i ymadel ar bŷd hwn, y byddwyf addas i ymarweddiad y Bendigedig Angylion yn dy deyrnas nefol drwy Iesu Grist ein Harglwydd.
Amen.

P E N . I.

Deugain-Ddydd y Grawys.

Q. *B*eth yr ydych yn ei ddeall wrth y Grawys?

A. Mae'r gair Saesonaec am Rawys weddi i dynnu allan o'r iaith *Saxonaidd* ac yn arwyddocau y gwanwyn ac oddiyno y cymerwyd i sefyll am ymryd Gwanwyn; neu'r amser yr ymddarostyngiad a gedwir gan Gristianogion yn gyffredin o flaen yn Pasg Uchel-wyl Adgyfodiad ein Hiachawdwr. Ac nis gwyr ond ychydig o stori yr Eglwys, ac nid yw ond anghydnabyddus iawn a Phrif-dadau'r Eglwys, y sawl na adnebydd fod yr arfer o gadw'r Grawys yn hên iawn.

Q. Pa fodd a gallwn ni farnu pa brŷd a ddechrenodd yr ymryd hwn?

A. Wrth yr ymryson a godwyd yn fuan yn yr Eglwys ynghylch cadw'r Pasg, un rhan o'r ymryson hon oedd ynghylch diwedd yr ymryd o flaen y Pasg, yr hon yr oedd y ddwyblaid yn ei gadel heibio ar y dydd-gwyl, mae hyn yn ddigon i'n gwneuthur yn gydnabyddus fod y ddwyblaid yn cadw y cyfryw ymryd yr amser hwnnw, ac mae'n bŷr debig fod ynei chadw er yr amser y cadwyd gwyl yr Adgyfodiad, ac fy ddigwyddodd i *Ireneus* yr hwn o-
Euseb. Hist. lib. 5. c. 24.
edd yn fyw o fewn deng mhlynedd, a phedwar ugian ar ôl marw *Ioan*, ac yn bŷr ydnabyddus a St.

a St. Polycarp, fel yr oed St. Polycarp ag Ioan ar Apostolion eraill, adel ini wybod ar ddamwain, fod rhai yn i gadw nid yn unig yn ei amser ef, ond yn amser y rhai oedd yn fyw o'i flaen ef, ond nid oedd pawb yn i gadw or un hŷd a'u gilydd, a chan nad oedd yr un Eglwys gynt nad oedd yn cadw uchel ympryd o flaen y Pasc, mae hynny yn ddigon o reswm i fod yn arferol ymhlith y Cristianogion cyntaf; onid oedd pa fodd yr oeddynt yn ei gadw 'n gyffredin ymhob gwlâd lle'r oedd y ffydd Gristianogol wedi ei phlannu.

Q. Paham nad oedd yr amser uchel hwn o ymddarostyngiad i barhau ond dros ddeugain nhiwrnod?

A. Mae'n debyg fod yr Eglwys yn edrych ar ddeugain nhiwrnod yn amser cymhwys i Adeg edifeirwch; ac nid angysfelig mai dyna'r amser gynt oedd briodol i ddarostyngiad. Oblegid heb anghennid am y deugain nhiwrnod ym mha rai y boddodd Duw yr bŷd, neu'r deugain mlynedd yn mihwy rhai y dygoedd plant

Gen. 7. 4. mha rai y boddodd Duw yr bŷd, neu'r deugain mlynedd yn mihwy rhai y dygoedd plant

Num. 14.

Deut. 25. *Israel* eu penud yn y diffaethwch; neu'r deugain flangellau a pha rai a ceryddid drwg weithredwyr; pwy bynnag a ystyrio ddarfod i

18. 25.

1 Bren. 19. *Moses* ymprydio nid unwaith yn unig y rhifiedi yma o ddyddiau, a darfod i *Elias* hefyd ymprydio yn yr anialwch yr un fefur o amfer; fod gwyr *Niniveh* wedi cael yr un amser yn union i edifarhau; a bôd ein lachawdwr bendigedig pan welodd yn dda ymprydio, yn parhau cadw ei ympryd, hyd yr un amser, pwy bynnag a ystyrio'r gweithredoedd hyn, nid eill feddwl nad oedd pawb yn arferu'r unrhifiedi o ddyddiau, megis y rhifiedi a berthyn-ei yn gyffredin i bob uchel a rhagorol ddarostyngiad, ai bod hwy yn arferol o'u cystyddio

ddio eu hunain dros yspaid deugain nhiwrnod, y sawl oedd yn ceisio troi heibio ryw farnedi-gaeth drom.

Q. Pa beth oedd diben a phwrpas ymprydio 'r Grawys?

A. Modd y troid hi heibio megis Adeg gym-wys i Farwâd, ac i Orchwilio 'n Hunan-ymwad. I'n darostwng a'n cystuddio ein hu-nain am ein pechodau wrth yn mynychol ym-rydiau; ac i'n cospi ein hunain am ini yn rhy fynych gam-arferu Creaduriad Duw, drwy ymattal oddiwrth eu mwynhau yn gyfreith-lawn. I wneuthur amcannion sefydlog o u-fyddod Sanctaidd, i weddio yn fynych ar Dduw yn brifat ac yn byblic am faddeuant, ac am ei yspryd Glân ef. In dwyn ar côf faint oedd y Brofedigaeth doft honno a ddioddefodd Crist yr amser hwnnw er ein mwyn; yn en-wedig i gadw i fynu y coffa o Ddioddefaint ein lachawdwr; Ac i wneuthur megis cyffes byb-lic on ffydd ar iddo ef farw er ein Hiechyd-wriaeth ni. Ac felly in cymhwyso ein hunain i dderbyn gwyftlon ac arwyddion oi gariad ef a mwy o lawenydd a gorfoledd, o herwydd a mwy o siccrwydd o fôd Duw wedi cymmodi a ni drwy Angen a Dioddefaint Christ Iesu.

Q. Ai pwrpas yr Eglwys yw rhwymo ei haelo-dau i ymprydio yr holl ddeugain nhiwrnod yn gy-fan?

A. Yr wyf yn meddwl nadè, oblegid yn y Brif Eglwys fy gedwid yr amser ymma nid ymhob man yr un ffordd ai gilydd, ac hynny a ddigwyddodd oddiwrth amrafel arferion a defodau mewn amryw Eglwysydd, yn gyftal ac oddiwrth Ddefosion amryw bobl, y rhai a unent ag a gyttunent oll, yn gorchwylion cre-fyddol yr amser hwn, er nad oeddent oll yn ymyrydio 'r unfath ai gilydd. Ac nid oes neb

*Socrates
Hist. Eccles.
lib. 5. c. 22.*

ond yr ofer ar aferolus neu'r fawl y mae eu Rhagfarn wedi eu gwneuthur yn anystyriol a wêl yn dda weled bai ar yr Ordinhad a gymhwyswyd yn gyftal i ychwanegu ofn Duw, ac i helaethu ei wasanaeth ef, yn enwedig gan ei fod wedi i orchymyn cyn Esmwythed.

Q. Pa fodd yr oedd y Prif Gristionogion yn cadw eu Hymprydiau ar amser Garawys?

A. Yr oedd Rhagor rhwng moddeu eu hympryd hwy, yn gyftal a rhwng rhifedi eu dyddiau wythnos sanctaidd yr rhai oedd yn cadw'r ympryd yn glos ni fwyttaent ddim ond bara a dwfr, a halen a chnau at Almonau, a'r cyfryw ffrwythau, yr rhai a elwir y sych-ymborth, amser arall or Garawys yr oedd rhai yn ymattal oddiwrth gîg a gwin fel yr oedd eraill yn ymgadw oddiwrth byscod yn gyftal a chig, a dyna arfer y *Groegiad* Rhai oedd yn eu bodloni eu hunain ag wyau a ffrwythydd coedd, eraill oedd yn ymattal oddiwrth bob ūn, ac yn byw a'r fara a dail a llyssiau gardd; ac er maint y rhagoriaeth hon, cyttunent yn un peth, i beidio a bwytta dim dan hir brydnhawn, ac yna ni byddei dim ou bwyd hwy yn fwythys ac yn flysig faint yn y bŷd.

Q. Pa fodd y byaddei'r Brif-Eglwys yn trin rhyfysgus Droseddwy'r yr amser sanctaidd ymma?

Sozo. Hist.

Eccl. lib. 7.

oap. 16.

A. Y fawl oedd dan farn amryw bechodau echrwyflon a roed i ddwyn eu penud, ac a gosbid yn y bŷd hwn modd y byddei eu Hen-eudiau hwy yn gadwedig yn nydd yr Arglwydd; ac modd y byddei mwy o arfwyd pechu ar eraill a rybyddwyd drwy ei siampl hwynt. Byddei'r holl Eglwys yn gweddio a'r Dduw trostynt ar iddo ganiadhau iddynt Edifeirwch a chwbl ollyngydod a maddeuant am eu pechodau.

Q. Ond gan y dylei Gristion bob amser hwyllo ei fuchedd wrth Reolau ei Grefydd sanctaidd onid coel-grefydol ydyw droi rhyw amser pennodol heibio megis y Garawys i'r pwrpas ymma?

A. Sccr iw; y dylei Gristion wneuthur ei oreu bob amser ac yn ymhob man, i ddal ei lygad ar ei ddyledswydd, ac i edrych yn ofalus yn wastad am y peth y bo Duw yn ei ofyn ganddo ef. Ond os ystyria faint yw llygredi-gaeth y bŷd, a brauolder ein Naturiaethau, a mynyched yr y'm yn myned dros gaerau ein Dyledswydd, ac mo'r anodd gennym groesi'n gwynian cnawdol, dedwydd ydym fod gennym ni y cyfryw amser pwyntiedig, wedi i orchymyn i adgofio'n ymarweddiad, ac i adnewyddu ein Hedifeirwch, gan fod gorchymun ein Llywodraethwyr, a moddeu cymhwys in helpio ni yn barod, ac arfer Cristionogion o bob oes yn lleifain arnom yn uchel, ar ini ymendio ein bychedd. Oblegid y peth fy ddyledswydd, bob tro ar bo'n ffoledd ni yn ei gwneuthur yn anghenrheidiol, nis geill fod yn ddim llai na felly pan orchymynir i ni roddi prawf ac Eglurhad amlwg o hono.

Q. Pa fodd y gweddc i Gristion defosionol dreulio ei amser tra paratho'r holl Rawys Sanctaidd?

A. Fy ddylei dreulio rhywfaint mewn ymryd a mwy mewn dyrwest, fel y bo iechyd un yn roddi iddo ef gennad, ai gyflwr yn y bŷd, a hynny ar fedr ei gospi ai wadu ei hunan, ac i ddangos ei ddarostyngiad o flaen Duw am ei gamweddau gynt, gellir troi heibio wychdder dillad, megis peth anghyfaddas i ddangos iawn deimlad y rhai galarus, a mynych-ymweled a ellir i droi ymaeth hefyd, peth llwyr anghyfaddas yw, pan fo'n calonnau ni yn orthrymedig gan alar; Cyfarfod public hefyd mewn gweunydd a chwaryddion a ddy-

lem i ochel, oblegid gelynion ydynt ir Difrifwch yr y'm yn ei broffesu: Pan fo'm yn y dirgel ni ddylem fod yn wastad yn darllen rhyw lyfrau duwiol, ac yn gweddio yn fynych, ac yn chwilio ac yn holi cyflwr ein Eneidiau; Dylem fyned bob amser ir Eglwys pan fo gwafanaeth iw gael, a dal Sulw ar y cynghorion Duwiol a geir yn gyffredin allan or Pulpit mewn llawer Eglwys yr amser ymma. Ni ddylem roddi ein Elusen yn fyber, a bod yn barod i wneuthur ein goreu o bob cyfleusdra, ei synnio ar ein cymdogion ac iw cymmorth hwynt dan ei holl eisiau eu hamserol, ai tragwyddol angenrheidiau, ac ni ddylem ein harferu ein hunain yn fawr i fyfyrion ar bethau Duwiol, y ffordd oreu i wneuthur yr ymadroddion oll a glowom allan o'r Pulpit ar rhai a ddarllenom mewn llyfrau yn wir fuddiol i'n lechyd-wriaeth.

Q. Beth yr ych yn ei feddwl wrth Fyfyrdod mewn deall grefyddol?

A. Pan fo un yn rhoi ei feddwl i ddyfal ystyrio rhyw Destyn Duwiol, prun bynnag ai un o ddirgeledigaethau yr Ordinhad Evangelaidd neu ryw un o wirioneddau, neu Rinweddau y Gristionogol Grefydd, a wnelo iddo dueddu yn ddiyscog iw credu ai cyrsafu, ac a ddichon gynhyrfu pob un o alluoedd ei Enaid, iw ganlyn yn Egniol. A dyma'r fath ddefnydd o'n Ewyllys a'n cariad sy'n gwneuthur rhagoriaeth rhwng Myfyrio, ar peth a alwn ni studio.

Q. Pa fodd a dylem ni ein darparu ein hunain i gyflawni'r Ddyledswydd hon?

A. Drwy gofio yn bod ni o flaen Duw yr hwn a wyf oddiwrth ein holl feddyliau, ac syn chwilio allan ein holl ffyrdd; yn bod ni yn anheilwng, o achos ein pechodau, i ymddangos

oi flaen ef; ac nas gallwn heb i help ef, feddwl am ddim fydd dda, ac am hynny drwy addoli ei Fawrhydi anfeidrol, ac eithaf parch ac ofn a chariad, nyni a ddylem yn Ostyngedig erfyn ei gynorthwy ef felly i oleuo'n deall ac i dueddu ein Ewllys, fel y bo ir weithred bresennol ddiweddu iw ogoniant ef, a daioni ein heneidiau ein hunain.

Q. Para fodd yr ydys yn rhoddi'r deall ar waith wrth fyfyrrio?

A. Drwy rodli Testyn myfyrdod yn y cyfryw oleuni, fel y cynhyrfo'r ewyllys ar cariad iw ganlyn ai gyrsafu ef. Os perthyn y mae i fywyd neu farwolaeth ein Iachawdwr, mae'n ystyrio Enwogrwydd ei Berson ef er mwyn pwy a gwnaethwyd y weithred, i bara ddiben y gwnaethwyd hi, y fan ar lle, ei ffrwythau a'i heffeithiau. Os ydyw'r Testyn yn perthyn i un Rinwedd y fychedd Gristianogol, mae'n ystyrio Naturiaeth y ddyledswydd, ac ymha beth y mae'n sefyll, pwy iw ei wrthrych priodol; pa rwymedigaethau fydd oddiwrth reſwm ar scrythur lân, iw chyflawni; Para brofedigaethau pennaf sy'n denu fwyaf oddiwrthi, a pha foddion enwedigol fydd i rodli y rhinwedd ar waith, ar fantes fawr a geir yn y bŷd ymma ar bŷd a ddaw os nynni ai cyflawnwn yn ddyfal ac yn ddyladwy.

Q. Pa fodd yr ydys yn rhoddi'r ewyllys ar cariad ar waith yn y dyledswydd hon?

A. Drwy ddewis a dilyn y peth y bo'm ni yn ei ddeall i fod yn dda ar ein llês, a thrwy ochel y peth y bo'm yn ei weled yn ddrwg ac yn rhwyſtro yn dedwyddfyd, er mwyn i hyn fod, a gwnawn ymroad hollawli i reoli'n buchedd ar fedr hynny rhag llaw, yr ymrown i arferu y moddion goren, ac yr ym yn pennu pa brud, ac ar bara achosion, y rhoddwn y cyfryw rinwedd

wedd dda ar waith, neu y gnawn riw beth tebig ir cyfryw weithred, ymmha le, ac ymhara gwmpeini y safwn ar ein gardd, rhag ir cyfryw bechod ddyfod yn forbwyll am ein pen. Wedi hyn yr y'm yn myned rhag ein blaen, i roddi ein serchau sanctaidd ar waith, megis ein cariad a'n deifyfiadau ar bethau da, ein casineb an ffeiddra o bethau drigionus, ein galar a'n cywilydd an hunan-ffeiddra am droseddu o honom un o Orchymynion Duw; ein mawl a'n diolchgarwch, am i Dduw ein nerthu ni mewn rhyw fefur i wneuthur ein dyledswydd ein Addoliad, ein Dilynniad, ein Ffydd, ein Gobaith, ein Cariad, an rhoddi ein hunain yn hollawl i fynu i Dduw.

Q. Paraffrwythau bendigedig a ddaw oddiwrth Fyfyrdod sanctaidd?

A. Y mae yn gwneuthur llefhâd cyffredin i dob rhan o'r fychedd Gristianogol, a help radorawl ydyw, i chwanegu'n cynydd, yn holl Radau sanctaidd Ysryd Duw. Y mae yn go-leuo ein deall a gwybodaeth on dyledswydd, ac yn llenwi ein meddyliau ar cyfryw resymau oll ac fy gymwys in hanog ni iw cyflawni, fy wrandewir y modd hyn ar leferydd cydwybod, ac nis dieddu ini bechu ond ychydig yn ei herbyn, na bo'n rhoddi ini rybydd diclon drwy ddirfawr ddirmig; y mae yn rhoddi adenydd wrth ein Gweddiau an defosionau iw derchu hwynt, ac yn ychwanegu ein teirni drwy roddi ini fuwiol deimlad, mo'r wir anghenrheidiol ydyw'r pethau yr y'm yn eu gweddio ar Dduw am danynt; y mae'n arferu ein meddyliau a phethau ysprydol; ac yn eu derchafu hwynt ywchlaw pethau darfodedig y bywyd hwn. Mae'n cryfhau'n amcanion sanctaidd yn ein arfogi ni yn erbyn Profedigaethau ac yn ysfu holl alluoedd yr enaid ac awydd wisgi i ddyfod

ddyfod o hyd in pennaf ddedwyddyd ac iw fwynhau ef.

Q. Pa fodd y dylem ddiweddu ein Mysfyrdod waith?

A. Drwy grefu ar Dduw weithio ar ein meddyliau ni, deimlad oestadol on dyledswydd ymmhob rhan o honi, ar iddo yn enwedig roddi ini nerth i gyflawni bob llawn fwriad a wnaethom o fyned rhagom, mewn duwioldeb a rhinwedd, na adawo y monom ni i'n hwyl a'n cyfrwyddyd, a'n synwyr ein hunain, ond iddo ein cynnorthwyo felly drwy i Râs, modd y peth a wyddom fod yn ddyledswydd arnom, a cyflawnom yr unrhyw yn ffyddlon holl ddyddiau ein hywyd.

T Gweddiau.

I.

HOLL-alluog a thragwyddol Dduw, yr hwn yn wastad wyt barottach i wrando, nâ ^{*Am fadden-ant pecho-*} nyni i weddio, ag wyt arferol o roddi mwy nag ^{*chodau.*} a archom, neu a ryglyddom, tywallt arnaf amllder dy drugaredd, gan fadden imi y cyfryw bethau ag y mae fy nghydwybod yn eu hoffni, a rhoddi imi y cyfryw ddaionus bethau nad ydwyf deilwng iw gofyn ond trwy ryglyddon a chyfryngdod Iesu Grist dy Fâb di a'n Harglwydd ni. *Amen.*

II.

CAniadhâ, mi attolygaf iti Holl-alluog ^{*Am Gon-*} Dduw, fôd i mi yr hwn a haeddes gael ^{*ffordd Rhâd*} fy mhoeini am fy nrwg weithredoedd, trwy gonffordd dy råd ti, allu yn drugarog gael hawshâd, trwy ein Harglwydd a'n lachawdwr Iesu Grist. *Amen.*

III. Holl-

III.

*Am ddir-
west a ma-
rwbad.*

HOll-alluog Dduw, dyro imi Rád i ymarfer o gyfryw ddirwest dros y tymhor hwn ar a gyslegrwyd i waith edifeirwch, fel y bydd i mi ostwng fy nghaud i'm enaid, ac y byddo fy nghalon yn rhydd i nessau attati gydâg awch a Zêl ddirfawr. Arfera fi drwy hunan-ymwad i ddwyn fy nghorph tannaf, ac i gospi yr holl afreolau ar gormodedd a bu mi yn euog o honynt, wrth gam-arferu dy Greadwriaid. Gwna imi wrth fy neilltuo fy hun oddiwrth y bŷd weled faint ydyw ei wagedd ai faswedd, ai annigonoldeb; a dysc i mi glowed blâs ar bleferau ysprydol, gwna imi dreulio yr amser y byddwyf ar fy mhen fy hun, i ychwanegu fy ngwybodaeth Cristianogol, ac agor di fy llygaid fel y gwelwyf rago-rol bethau dy gyfraith di. Gwna imi wylo yn dost o achos fy mhechodau, a gweithia di ynof y Duwiol dristwch hwnnw na bo raid mo'r edifarhau o honof. Caniadh a i mi chwilio yn ddyfal gyflwr fy enaid, chwilia di fi, a phrawf fi, a thywys fi i'r ffordd dragwyddol, fel pan welwyf chwerwed peth ydyw ymadel oddiwrth y Duw byw, nad arhoswyf ddim hwy ymmhell oddiwrth ffynnon pôb llawenydd, a gwyn-fyd eithyr drwy addef fy mhechodau ai gadel hwynt y dychwelyf yn hollawl attati modd y de-leer hwynt, panddelo yr amferoedd i orphwys o olwg yr Arglwydd drwy Iesu Grist yn unig lachawdwr. *Amen.*

IV.

*Am Ffyr-
dod a'r be-
thau nefol.*

HOll-alluog Dduw, yr hwn wyt ddedwyddwch pennaf, pob creadur rhesymmol, adnabod pwy un yw bywyd tragwyddol; sefydla fy meddyliau, fy ngobeithau am deisyfiadau

adau ar y Nêf, ac ar bethau Nefol; bydded imi dy gofio ar fy ngwely, a myfyrio arnat yng wiliadwriaethau y Nôs; Caniadha imi felly ystyrio dy Orchmynion, fel y deallwyf fesurau fy nyledswydd, ac rheolwyf fy holl weithredoedd yn ôl y rheolau a Orchmynnaist ti imi: Modd y gwnelwyf y cyfryw ddefnydd o'th addewidion, fel yr addolwyf yr anfeidrol ddaioni hwnnw, a ddarparodd y cyfryw obrwyau gogoneddus, i'r fawl a'th carant di: ac na chollwyf byth mo'm hawl arnynt, drwy ymfodloni i un pechod gwir-fodd, fel y Cofiwyf fy ngwendid cystal, modd y gwiliwyf rhagddynt; fy ffoleddau, fy hunan, fel yr ymendiwyf hwynt, fel y cofiwyf dy ryfeddol ymwaredau, y rhai y wneust cystal, i'm corph ag i'm henaid, modd y gwŷfpwyf fy mod yn cael fy ngwaredu, nid gan fy nerth fy hun, ond gan dy holl-alluog allu di, fel y caffo dy Enw a y Gogoniant. Gwna fy nghalon yn drigfa gweddi a myfyrdod sanctaidd; fel ar ôl i'm meddwl i'm ymarferu ei hun, a Gwrthrychau ysprydol, y cwbl ddibriswyf y bŷd hwn, ac y byddwyf barod o ewyllys fy nghalon tros byth bythoedd i fyfyrio ar dy ogoneddusaf Fawrhyddi; drwy Iesu Grist ein Harglwydd, i'r hwn gyda thi, ar Yspryd glân, a bydded yr holl Anrhydedd a'r Gogoniant yn oes oesoedd. *Amen.*

P E N. II.

Dydd Mercher y Llydw, neu ddyd cyntaf y Grawys.

Q. *P*A ham y mae'r ymryd o ddeugain nhiwrnod yr hyn a elwir y Grawys yn dechreu ar ddydd Mercher y lludw?

A. O herwydd mae'r pedwar diwrnod or wythnos yma yn myned i wneuthur i fyny y deugain nhiwrnod, gan nad oedd yr Eglwys erioed yn arferol o ymrydio ar y Suliau, ar ba rai yr y'm yn coffhau y fendith ddirfawr o Adgyfodiad ein Iachawdwr, pan dynnoch y chwe Sul allan, a phan rhoddoch att y cyfrif y pedwar hyn, yna mae'r rhyfedi yn gyflawn.

Q. *P*a ham a gelwch y dydd cyntaf o'r Grawys ddydd mercher y lludw?

A. O herwydd y ddefod a arferwyd yn y Brif-Eglwys, i rai edifarus ar yr amfer yma i ddangos ein darostyngiad ai hedifeirwch drwy orwedd mewn fachliain a lludw, drwy fod y fachliain yn frâs a dangosent eu bod yn eu gosod eu hunain yn yr un cyflwr ar gwaelaf ar tlottaf o ddynion, wrth roddi lludw ar eu pennau yr oeddent yn eu gwneuthur eu hunain yn is na'r isaf o Greaduriad Duw, ac yn dwyn ar gôf iddynt eu hunain mai marwol oeddynt, ac or achos hwnnw a dychwelent i lwch a lludw.

Q. *B*eth oedd llywodraeth neu arfer geryddol a arferid yn y Brif-Eglwys yn nechren y Grawys?

A. Gwneuthur ir sawl a gefyd yn euog o feiau trymmion ddwyn eu penud, oblegid yn ôl yr hên Lywodraeth y sawl ar ôl bedydd a fyr-

a fyrthlent i ryw feiau mawr trymmion a gaent os byddent edifeiriol gennad i ddwyn eu pennud ai derbyn i gael y gweddi y Gynnullleidfa er mwyn cymodi Duw a hwynt, ond os y nhw a barhaent i fôd yn bechaduriiad ystyfnig, neu eu camweddau yn droseddus iawn yr oeddyd yn eu hyscumno, ac nid oeddynt yn derbyn y monynt i gymmod ar Eglwys, ond ar ôl hîr benud parhaus, ar ôl rhoi'r dystiolaeth fwyaf public ar a ellid o'u galar au hedifeirwch, ar arwyddion mwyaf oi Gostyngiad a fedre un fyth y dyfeisio. Olegid y mae *Tertullian* yn *De Pœnit.* dywedyd ini i bod hwy yn gorwedd mewn fachliain a lludw, ei bod yn gwrthyno eu cyrph, drwy ddewis aflendid a bydreddi, au bod yn ei digalonni eu hunain drwy alar mawr; nid oeddent yn ymuryd a dim mwy o ymborth, ond y wasanaethei eu cadw yn fyw. Ac yr oeddent yn fynych yn porthi eu Gweddiau drwy gaeth ymprydiau, yr oeddent yn gruddfan ac yn wyloar yr Arglwydd eu Duw ddydd a Nôs, yr oeddent yn ymgrymu wrth draed yr offeiriad; yr oeddent yn myned ar eu gliniau o flaen Caredigion Duw, ac yn attolygu ar eu holl Gyd-Gristianogion weddio trostynt, yr oeddent yn ymddarostwng yn Ewyllyscar ir driniaeth galed hon i arwyddocau eu galar, ac i amlygu adnewyddiad eu bychedd; ar y oeddent yn eu cyfryw eu hunain yn ddedwydd ar yr amod a fynnid o gael eu derbyn i fod mewn heddwch a Duw ar Eglwys.

Q. Pa fodd yr oeddid yn ail dderbyn yr edifarws ir Eglwys?

A. Ar ôl iddynt ddyfod i ben yr amser a orchmynesid iddynt i ddioddef y Ceryddon hyn, os gwelid, ar ôl ymorol, fod eu hedifeirwch hwy yn ddiragrith, yr oeddid yn eu hail- *Cypr. Epif. 17. 18 Ed. Oxon.*

Eglwysig, ac yr oedd y sawl oedd iw ollwng yn rhydd i fyned ar eu liniau o flaen yr Escob, neu onis byddei ef yn y fan ar lle o flaen yr Of-feiriad; yr hwn drwy roddi ei law ar ei ben oedd ar osteg yn ei fendithio, ac yn ei rydd-hau ef; ar ôl hynny y derbynriad ef drwy lawenydd cyffredinol ac ef a adferyd i gyfrannu or Sacrament bendigedig, ac i bob gweithred arall a berthynai i Gymmun yr Eglwys.

Q. Para ffordd a gymmerodd yr Eglwys Loegr i wneuthur i synu yr awron yr eisiau or hên Lywodraeth Geryddol.

Matth. 16. 19. *A.* Tan na bo'n Tadau ysprydol mo'r ddedwydd a medru cyflawni'r Rhwymedigaethau
Ch. 8. 17. sy arnynt i adferu i'r Eglwys yn cyfryw awdur-
Ioan 20. 23. dod ac sy genni hi gwbl hawl arno, gan i feilio ar eglur Orchmynnion Duw ai Apostolion
1 Cor. 5. 3. 4, 5. ac wedi ei hamlygu ini yn ddigon Eglur drwy
V. 12. 13. ymarfer y Brif-Eglwys Apostolaidd; peth
2 Cor. 2. 6. bŵr gyfaddas i alw i'r iawn ffordd y rhai a gy-
Ch. 12. 10. feiliornasant oddiwrth Dduwioldeb a Gwirionedd a gwir anghenrheidiol i gadw crefydd
13. 2. 10. yn bur ac yn ddilwgr, tan na ddelo, meddaf,
Tit. 3. 9. yr amser gwynfydedig hwn, y mae gwyr da
1 Tim. 6. 3. & 5. yn ei chwenych, a rhai drwg yn ei ofni, mae Eglwys Loegr i wneuthur i synny y diffyg hwn, yn rhoddi o flaen ei phlant y melliethion sy ddyledus i bob rhyw bechod ac yn dwyn iddynt, ar gôf arswydus orseddfaingc Duw, ple y condemneir yn ddiammau'r anedifeiriol; gan geisio, y modd honno, ddyfod a phôb dyn iw farnu ai gondemnio eu hunan, fel yr elo yn wîr edifeiriol oi bechodau gynt ac a gochelo yn ofalus y pechodau hynny rhag llaw, y rhai sy'n tynny barnadigaethau Duw am ben dynnion.

Q. Onid ydym dywedyd Amen ar ôl y sentensiau hyn allan o gyfraith Dduw yn gystal a phe baem

baem yn ein melldithio ein hunain, ac onid yw hynny yn beth anwiredus yn gystal ac yn beth ffôl disynwyr?

A. Fy gafodd y rhan hon or gwafanaeth sanctaidd yn wir y cyfryw anglôd, ond maen debig gennif nad oeddid yn ystyrio mai Duw eu hun a Orchmynnodd y cyfryw ateb, ac er bod rhyw bethau oedd yn perthyn i ddarllen y Melldithiau hyn ymmhlith yr Iddewon yn ddefodol; etto 'r oedd defnydd y Ddy-*Deut. 11:* ledswydd, ar pwrpas oi gorchymun yn fucheddol yn tueddu at ogoneddu Duw ai gyfreithiau ef, ac at ychwanegu a derchafu gwir Dduwioldeb; ac nid ydyw dywedid *Amen* yn arwyddocau yn deifyfiadau, ond ein bod ni yn declario mai gwir ydyw y pethau a ddatcuddiodd Duw; ar modd hyn y cyfieithyr *Amen* yn fynych yn yr Efengyl, yn Wir, ac Iesu yr hwn yw'r Gwrionedd a elwir *Amen*; felly nid ydyw *Amen* ddim amgenach na declario fôd pwy bynnag a fendithio Duw yn fendigedig, ar sawl a felldithio Duw yn felldigedig, ac mae'r Melldithion hyn yn gyfelyb ir Gwae y mae'n iachawdwr yn eu draethu yn yr Efengyl nid yn tynny drwg am ein pen ond yn ei ragddwedyd yn dofturiol, er mwyn ei ochel.

Q. Eithr oni thynnod Crist Felldith y gyfraith ymaith, gan i wneud ef ei hun yn felldith trosom?

A. Gwir yw; ddarfod i'n Hiachawdwr drwyr ym ei aberth wneuthur iawn am bechod, a ddioddefodd y felldith oedd yn perthyn ini; ac am hynny a gollyngodd ef yn rhydd bawb ar a gredant ynddo oddiwrth euogrwydd yr holl bechodau hynny, am ba rai nid oedd dim diwgiad, dan gyfraith *Moses*. Hynny yw, oddiwrth bechodau ryfygus, tros ba rai nid oedd un aberth ond rhaid oedd llwyr dorri yr

dyn ymmaith oddiwrth ei bobl. Ond etto nid oedd y pryniant ymma a bwrcafwyd ini ond dan ammod edifeirwch, ac am hynny y mae Pechaduriaid anedifeiriol fyth dan ddigofaint Duw; ac er cael o honom faddeuant pechodau drwy farwolaeth Christ, etto mae edifeirwch yn anghenrheidiol cyn a gallom dderbyn dim llef-hâd oddiwrthi. Gan fod hyn yn siwr fyth, fôd Pechaduriaid tra parathant felly yn wîr-felldigedig, ac yw gwneuthur yn adnabyddus o hyn, a'u hargyoeddi o'u pechodau yw'r fendith fw-yaf, ar a ddichôn yr Eglwys fyth roddi i-ddynt.

Q. Para ddefnydd a wna'r Eglwys o ofod Melldithion Cyfraith Duw ger ein bron?

A. I daer annog pob Christion i fod yn wîr edifeiriol drwy ystyrio digofaint Duw, ac mo'r arswydus ydyw yn erbyn pob pechadur anedifeiriol, yr hon gan ei bod yn fîân o honi ei human, ac yn gwbl anoddefadwy, felly mae'n defscyn yn gyfiawn lle i delo, ac nid oes neb pan ddel a ddichon ei gochel, a phan ddeffroi'r pechaduriad drwy'r ystyriaeth hon allan oi diofalwch echryslon, hwy a annogir i ediferhau o herwydd fod Duw yn wastad yn barod i dderbyn y rhai a fo'n wir edifeiriol, iw drugaredd ac oblegid yr donniau dirfawr sy'n ei chanlyn, fef maddeuant a thanghefedd yn y bÿd hwn, a dedwyddyd tragwyddol yn y bÿd a ddaw.

Q. Gan mae arfer yr Eglwys ydyw annogi ei phlant yn ddygyn i edifeirwch ar yr amser ymma, ar ba bethau y mae honno yn sefyll?

A. Y mae edifeirwch yn sefyll yn y cyfryw newidiad meddwl ar a ddichon wneuthur newidiad buchedd cyfattebol; am hynny os edifarhawn am ein pechodau, rhaid ini gydnabod yn bod ni wedi byw yn gyfeiliornus, oddionno daw galar calon ddiragrith am ein ffoledd a aeth

a aeth heibio. A brud, a bwriad ficcr i ymadel a hwynt rhagllaw; ac mae'r newidiad hyn cymmaint yn ein dymuniadau a'n bwriadau a bod y scrythur lân yn ei alw *Natur newydd*, purdeb a diragrithrwydd pwy un a ymddengys mewn gweithredoedd cyfaddas i'r Rhadau newydd hyn.

Q. Para ystyriaethau sy gymmwys i godi ynom alar o achos ein pechodau?

A. Pwy a all lai na galaru pan ystyriodd ef syrthio dan ddwys ddigofaint yr Oll-alluog Dduw, hir ymaros pwy un a gamarferodd, oi fod ef yn haeddu'r holl drueni a ddigwydd wrth wahanaeth dragwyddol oddiwrth ffynnon pobdedwyddydd, oi fôd mo'r ynfyd ac esceuluso y peth oedd reittiaf iddo ef wrtho yn ei holl fywyd, a gwneuthur cymmaint ac a alle ef fyth iw wneuthur ei hun yn druenus yn dragwydd; oi fôd ef yn anniolchgar i'r fawl a fy oreu wrtho, ac yn anffyddlon iw ffrund penaf, o herwydd iddo amherchu yr Nêf drwy gam-arferu'r Bendithion a dderbyniodd oddiyno, a darfod iddo ddiystyru golud daioni Duw ai ddiodeffgarwch, ai ymaros a ddylasent i dywys ef i edifeirwch. *Ruf. 24.*

Q. Pa fodd a dylem ni ddangos ein galar am ein pechodau?

A. Drwy ei cyffesu yn oftyngedig o flaen yr Holl-alluog Dduw, drwy arfwyd a chwylydd gwyneb, drwy eu cashau yn hollawl a'u ffieiddio hyd yr eithaf, wrth fod yn ddrwg gan ein calonau am y pethau a wnaethom ar fai, a thrwy ymroi i beidio a gwneuthur felly mwy, wrth dystiolaethu diragrith alar ein calonnau, wrth yr unrhyw foddion oll a arferwn yn naturiol ar achosion eraill, pan ddigwyddo i ddim ein cystyddio, fef wrth ymprydio, ac wylo a galaru, yn ôl arfer y rhai edifeiriol tan yr hên
Dest-

Ezra 10.

16.

Psal. 69.

10.

Neh. 10.

Mat. 126. 15.

Añ. 9. 9.

Destament ar newydd hefyd; fel y mae'n Eglur wrth waith Ezra, Dafydd, Nehemiah, St. Petr a St. Powl, ac mae pob dwyf-gynhwrf enaid yn cyfrannu i'r Corph ryw faint o deimlad gyfattebol, ac y mae'n bur cymhessur gan fôd yr enaid ar corph yn gyfrannogion or un pechodau, i'r ddwy-blaidd gyd-ddioddef yn eu darostyngiad oi plegid.

Q. Beth a ddeallir wrth siccr ymroad i wellhau buchedd?

A. Y cyfryw ymroi ar a ddigwydd drwy ddwys-ystyriaeth arafedd dawl; ar ôl ystyrio yn gyflawn yr holl rwystrau syn perthyn i fychedd dduwiol, ar pethan sydd arferol o ddigalonni rhai yn fynych pan fon't yn dilyn y cyfryw ymarweddiad; ar ôl ystyrio yn ddwys holl ddifysrwrch pechod, ar profedigaethau hefyd a fydd i'n hudo yn wastad i bechu, gyda'r holl resummau i'n hannog i wneuthur y naill ac i ochel y llall; llawn-fwriad o'r fath ymma sy debig i parhau ac i fod yn sefydlog.

Q. Beth iw'r ffordd oreu i wneuthur llawnfwriad i adnewyddu buchedd yn wir effeithiol?

A. I wneuthur iddi gyredd pob rhan on dyledswydd drwy'n rhwymo ein hunain i ofalu am gadw oll orch'mynion Duw, ac i ochel pob peth a bo ei gyfraith ef yn ei wahardd. I fyw wrthi bob amser fel i gilydd, nid yn unig rhagllaw ond yrwan hefyd, nid yn unig pan fo'm allan o brofedigaethau, ond pan fo'm danynt, nid yn unig pan nad allom wneuthur y weithred ddrwg, ond pan allom eu gwneuthur yn rhwydd. I ymroi gochel pob achlysur a fo'n ein bradychu i dorri gorchmynnion Duw, ac i wneuthur defnydd or holl gynnorthwya ar moddion a osodwyd on blaen ini gynyddu mewn Grâs yn enwedig, i weddio ar

Dduw

Dduw ar iddo ef gryfhau ein gwendid a chadarnhau ein bwriadau duwiol, ac fel y byddont barhaus, ni ddylem eu hail wneuthur au hadnwyddu yn fynych yn enwedig pan nessaom at Fwrdd Sanctaidd yr Arglwydd.

Q. Ydyw pob dwys alar am bechod a phob gwir fwriad i adnewyddu'n buchedd rhagllaw yn ddi-gon i wasanaethu yn wastad ac ymhob tro a chyflwr?

A. Nag ydyw, mewn ymbell cyflwr, ac ar rai achosion nis gwasanaetha ddim, o herwydd os darfu ini fodd yn y byd wneuthur cam a'n cymodog, rhaid i ni wneuthur iddo gymaint fyth o iawn ac a allwn. Y fawl a dynasom ni i bechod drwy'n siampl ni, neu drwy esceuluso'n dyledswydd tuâg attynt, rhaid ini wneuthur ein goreu iw dwyn ir iawn ffordd, os gwnaethom gam ai geirda hwn nyni a ddylem gyd-nabod ein beiau, ac ymddiffin ei geirda, a thrwy bob môdd cymmwys nynni a ddylem wneuthur ei gairda i fynu drachefn: Os gwnaethom a nhw gam am ei meddiannu bydol, naill ai drwy dwyll ai trais, rhaid ini dalu iddynt y cwbl yn ôl, hynny yw, rhoi ir gwir berchennog y peth yr y'm ni yn ei feddiannu drwy anghyfiawnder, neu iw Aerod, neu pan nas gwyddom pwy ydyw'r un o rhain, rhown ir tlo-dion, a hynny cyn helaethed fyth ac a gwelom (drwy ddwys ystyrio pob peth) a dylem. Heb hyn o ffrwyth Edifeirwch ni thâl un math arall ar eglurhau o honof ddim ini, gan ein bod ni yn rhym i adferu drwy rwymedigaeth rheswm annewidiol ac wrth gyfiawnder Naturiol, yr hwn syn gorchymmyn gwneuthur o honom ni i eraill yn modd ar a ewyllysion iddynt hwythau wneuthur i ninnau. Heblaw hyn, cadw fyth y peth a wyddom fydd yn eiddo eraill nid ydyw hynny ddim amgenach na byw

fyth yn yr un anghyfiawnder, ac ar y cyntaf, a thra parathom i fyw 'n y cyflwr hwnnw ; nid oes ini ddim lle i ddisgwil maddeuant.

Q. Pa ham yr y'm ni yn rhwymedig i fod yn edifeiriol ?

A. O achos bod edifeirwch yn wir anghenrheidiol ini, cyn a gallwn fod yn addas i gael trugaredd a maddeuant gan Dduw, nid oes ini fodd ond trwy edifeirwch i ochel trueni, o ran dymma'r ammod mawr ar ba un y mae'n lechydwrriaeth ni yn sefyll, ac mae'n rhaid gwneuthur y newyddiad ymma yn ein Natturiaeth anwireddus, cyn y byddon ni yn addas i dderbyn y dedwyddyd a adawodd Duw ini yn ei Efengyl-Gyfammod.

Q. Beth yr y'ch yn ei ddeall wrth faddenant pechodau ?

A. Gollyngdod hollawl a rhyddhâd oddi wrth y gospedigaeth sy ddyledus i bechod, wrth droseddu gorchmynnion Duw, euog ydym, a hynny an gwna yn rhwymedig i ddi-dded y cyfryw gospedigaeth ar a bo digofaint Duw yn i weled yn dda i roddi arnom : ond wrth gael maddeuant on pechodau yr y'm yn derbyn gollyngdod a rhyddhâd oddi wrth y gospedigaeth i ba un yr oeddem ni or blaen yn ddarostyngedig.

Q. Tdyw edifeirwch yn gyfryw fodlondeb cyfan fel y bo i Dduw oi bachos roddi ini faddenant pechodau ?

A. Mae'r scrythur lân y e dangos yn eglur ddarfod ein iachawdwr bendigedig Iesu Grift roddi ei einioes i lawr yn aberth dros bechodau'r byd, iddo ef drwy ei farwolaeth ein cymodi ni a Duw, a thrwy haeddedigaeth ei ddi-oddefaint iddo wneuthur cwbl iawn trosom, fel mai er mwyn dioddefaint Crist y mae o fod
Duw,

Duw yn gweled yn dda yn rhyddhau ni o ddiwrth ein rhwymedigaeth dragwyddol; ond etto nid ydyw'r cymmod ymma yr hwn a wnaed trwy ddioddefaint Crist rhwng Duw a dyn ond ar ammodau mae'n rhaid ini edifarhau cyn a gallwn fod yn addas i dderbyn y maddeuant a bwrcasodd ef ini o herwydd fy gyfsylltodd ein lachawdwr y ddau hyn ynghydd yn yr awdurdod ar Commissiwn a roddes ef iw Apostolion gan ddywedyd, a phregethid edife- *Luc. 24.47.* irwch a maddeuant pechodau yn ei enw drwy'r holl fyd.

Q. Pa fodd y mae rhai dynnion yn eu twyllo eu hunain yn y ddyledswydd anghenrheidiol hon o edifeirwch?

A. Drwy i hoedi am yr amser presennol ai throï heibio tan ryw gyfleusdra arall rhagllaw, naill ai tan iddynt ymadel a gwres eu Hieueng-ctid, neu tan na ddelo clefyd, neu Henaint, neu Farwolaeth iw goddyweddyd, yr hyn gan ei fod yn eithaf ynfydrwydd i ddyn yn y byd ventrio matter cyn ddwysed ar y cyfryw anficrwydd ag ydyw amser a ddaw, yr hwn nid all neb mo'r bod yn siwr o hono, ac i oedi gwaith angenreidiol, tan yr amser mwyaf anghyfaddas iw gyflawni; felly mae'n anferth o bechod o herwydd ini ddiystyru hir ymaros Duw, yr hwn syn rhoi ini adeg a chyfleusdra i hynny yn y cyfamser, ac o herwydd ini ddewis caethiwed pechod o flaen i wafanaeth ef. Dirmyg iw orchmynion yw, a dibrissio'r digofaint a ddatcuddiwyd or Nêf yn erbyn pob anniwioldeb, ac mae ini achos mawr i ofni ar attal Duw, o achos y cyfryw esculusdra, ei Râs oddiwrthym, heb pa un nis dichon neb un amser edifarhau er iddo hefyd roddi ini ddigon o amser i fod yn Ediferiol.

Q. Ydyw am hynny yn llwyr amhosibl i ddyn edifarhau ar ei glâf-wely diwaethaf?

A. Diammeu, nâs Edifarhâ neb un yn ei Glefyd diwaethâ heb yspysol Râd Duw iw ragflaenu ai gynnorthwyo ef, ac nid oes reswm yn y bÿd a ddisgwyl wrth y cyfryw ddoniau anghyffredin ar ôl esculnso y doniau Cyffredin o Râs Duw yn wastad yn ein bywyd a'n Iechyd, ac am hynny yr wyf yn credu mai yn anaml iawn a tyccia. Ond nid wyf etto yn credu fod hyn yn llwyr amhosibl, gan fod Naturiaeth edifeirwch yn sefyll ar gyfnewidiad ein calonnau, a chan nad yw ein Cyfnewidiad bychedd ddim amgenach nag effaitn angenrheidiol or gyfnewidiad honno oddifewn, pan fo honno yn bŵr, ac yn ddiragrith. Y mae'n bosibl drwy yspysol Râd Duw (yr hwn nid yw'r Efengyl yn rhoddi ini ddim cennad i ymddiried wrthi) a gall cyfnewidiad ein calon fod yn bŵr-wîr, yn gyflawn, ac yn ddigonol, etto er hyn, gall fod arnom ddiffig amser a chyfleusdra i ddangos ei effeithiau hi, yn ei gweithredoedd. A phan welo Duw mai felly y mae, ef a all dderbyn yr ewyllys yn lle'r weithred, y dewis oddifewn, yn lle'r gwasanaeth oddiallan; oblegid i fod ef yn rhagwelled pe a cawsei'r dyn clâf hwy o amser i fyw, y buasei ef yn siwr o ufyddhau gorchymynion Duw holl ddyddiau ei fywyd. Heblaw hyn gwelwn fod rhai gwedi iddynt ymroddi i wellhau eu buchedd ar eu Clâf-Welu yn parhau i ymendio eu buchedd fyth ar ôl hynny er nad ond yn anfynych iawn; fy wafanaethau hyn i brofi a gall y peth fôd: A phe bae Gwyr-Eglwysig yn meddwl yn amgenach, gwaith ofer a fyddei iddynt hwy annog a chynghori y sawl a fydde yn y cyfryw gyflwr i edifarhau ac i droi at Dduw.

Q. Ple

Q. Ple y mae y Perigl o oedi edifeirwch tan na fo un ym mron marw; ac ar bara achos y dygwydd i gyflwr y cyfryw edifeiriol fod yn resynol?

A. Os ystyriwn anodded yw gwneuthur newidiad cyflawn; a chyn amled rhwystrau dyn pan fo yn eglefyd diweddaſ, mae'n rhy debig pwy bynnag ai hoeda tan yr amſer hwnnw, nas edifarha ef byth, ag os gwna, gan fod ei fwriadau edifeiriol ef wedi eu felio ar ddim fail amgenach nac achlysurau amſerol ſef ofn marw ac abſenoldeb profedigaeth, yn anaml a prifant yn ddigon nerthol i weithio adnewyddiad cyflawn; fel y mae ini weled yn eglur wrth y rhai a fo'n dychwelyd iw lechyd, ac nid oes ond ychydig or rheini yn waſtad yn go-wyr iw bwriadau o wellhau eu buchedd, y rhai a gymerafant ar eu Clâf-welu pan oeddent yn ofni fod marwolaeth yn agos, ond bwriwch fod eu bwriadau edifeiriol yn union fel y dy-lent fod, os ystyriwn mo'r anwadal ac mo'r amſefydlog yw'n Naturiaeth ni, nid oes dim a ddichon roddi ini gwbl ſiccrwydd o'n bod wedi yn cyfnewyd yn ein calonau, ond ffrwythau ac effeithiau edifeirwch os ſelly nid allan lai na marw yn bur ddigyſſur ac mewn amheu-eth a blinder meddwl rhyfeddol, gan nas gwyddant beth a fydd eu cyflwr au helynt yn dra-gywydd.

T Gweddiau.

I.

Holl-alluog a thragwyddol Dduw, yr hwn ni chashei ddim a'r a wnaethofst, ac a fa-^{Am Galon} ddei bechodau pawb y fy edifeiriol; crea a gw-^{ddryllie-} dig. na ynof newydd a drylliedig galon; fel a bo imi gan ddyledus ddolurio am fy mhechodau, a chy-

a chyfadde fy'n rhueni, allu caffael gennit, Duw yr holl drugaredd, gwbl faddenant a gollyngdod trwy Iesu Grist ein Harglwydd.

II.

Am faddenant ar ôl ein Cyffes.

OLL-allug Dduw, Tâd ein Harglwydd Iesu Grist, gwneuthurwr pôb dim, barnwr pôb dŷn, yr wyf yn cydnabod, ac ymosfidio dros fy amryw bechodau am hanwiredd, y rhai o dydd i ddydd yn orthrwm a wneithym ar feddwl, gair, ag weithred, yn erbyn dy Dduw iol fawredd, gan annog yn gyfiawnaf dy ddi-gofaint a'th fâr i'm herbyn; yr wyf yn ddi-frifol yn edifarhâu, ac yn ddrwg gan fy nghalon, dros fy ngham weithredoedd hyn, eu coffa fy drwm gennif, eu baich fydd anrhaith ei oddef: Trugarhâ wrthyf, trugarhâ wrthyf, drugaroccaf Dâd, er mwyn dy un Mâb ein Harglwydd Iesu Grist, maddeu imi yr hyn oll a aeth heibio, a caniadhâ imi allu bŷth o hyn allan dy wasanaethu a'th fodloni, mewn newydddeb buchedd, er anrhydedd a gogoniant dy Enw; trwy Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

III.

Mr. Kettlewel am adnewyddu ein Calonau.

GAN ddarfod imi y modd ymma gwbl ymwrthod am pechodau, O Dâd Sanctaidd! yr wyf yn deisyf yn fwy na dim fod yn gyfrannog o'th Cyfaunder di, ar ôl imi fy llwyr anrheithio am llygru fy hunnan, gwychfydde gennif gael fy adnewyddu gennit i; gwe-di imi hyd yn hyn dramgwyddo a chyfeiliorni tra bu'm ar fy llaw fy hun, deusif yr wyf yrwan fod yn hollawl ar dy law ac yn dyfeddiant di; yr wyf yn fy ffeiddio fy hun, o fy Nuw anwyl! tra byddwyf hebodi, a pha beth bynnag arall ar gollwyf, fy nhaer am dygyn weddi

weddi yw, imi ail-gael dy Ddelw di ; trwy Iesu Ghrift fy Arglwydd. *Amen.*

IV.

GWN, o Arglwydd Grafol, nas gallaf dder- *Am yspyd*
byn hwn, ond oddiwrth iti dy hun : gan *Gwir Ddu-*
hynny bydd di y Rhoddwr Bendigedig ar *wiol.*
Rhôdd. Gwn hefyd yfowaith fy môd i yn
gwbl anheilwng o gael gennit argraphu dy
Ddelw dduwiol ar fy Enaid ; Eithr y mae ar-
naf ei mawr eisiau, ac y mae gennyf iddi yr
anrhydedd mwyaf a all fod ; ac y mae'n rhyn-
gu bodd iti gyfrif y cyfryw rai yn deilwng o
honi : Ac yr wyf yn dy garu di o Dduw o
ddyfnder fy nghalon, oni bai hynny, nis dy-
munwn cyn daered mo'r bod yn debig iti : A
da genniti gyfrannu dy Ddaioni ; ac ar bwy a
gweddei iti i argraphu ef ai ofod allan ond
ar yr rhai a'th Garant ac a daer ddymunant
y cyfryw. Gwranddo fi gan hynny o fy Nuw
ac ysprydola fy nghalon ar cyfryw yspyd yr
hwn am hadnewyddu yn ôl dy ddelw dy hun
mewn cyfiawnder a gwir sancteiddrwydd. Oh !
Tydi yr hwn wyt arfer o chwilio am bechadu-
riaid iw gwellhau hwynt, na wrthod ymonof
yrwan, trd hôf yn dy goisio, i'm gwneuthur
yn well ; Tlawd a noeth ydwyf, o llenwa fi
a'th cyfiawnder di ; y mae fy meddyliau da i
yn anwadal ac yn newidiadwy, o gwaftadtâ a
sefydla hwynt a'th Râs di ; Gosod i fynu dy
Deyrnas o Iesu yn fy nghalon ! canys mwy i'm
fod yn wasanaethwr ffyddlon iti, na bod E-
merodraeth yr holl fyd hwn yn fy eiddo. Cadw
fi yn ddiyscog, O Arglwydd, yn dy wasana-
eth, tan iti fy nghymeryd or diwedd i'th fwyn-
hau di trwy Iesu Ghrift ein Iachawdwr an
Prynnwr Bendigedig. *Amen.*

V.

*Am Ufydd-
dod gyffre-
dindol.*

ARglwydd, Caniadhâ imi bob amfer gy-
trif fod fy mhechodau, ie fy holl becho-
dau ungwilydd imi : a gwna i'th Orchmynnion
di, ie i'th oll Orchmynnion fôd yn Rheol imi, ag
imi ddewis abodloni i'th Ewyllys bendigedig
ymhob peth, Bydded fy ngobaith yn dy addewi-
dion, fy Niogelwch yn dy Ragluniaeth, fy nerth
yn dy Râs, a bydded fy Rhan i yn fy Nuw
bendigedig, yrwan ac yn dragywydd, drwy le-
fu Ghrift fy lahcawdwr am prynnwr. *Amen.*

P E N. III.

Dyddiau y Cyd-Corian yn y Grawys.

Q. *Eth yw dyddiau y Cyd-Corian ?*

A. Dyddiau pennodol a osodwyd hei-
bio i gysegru i Dduw bedwar Tymhor y flw-
yddyn, ac i erfyn ei fendith ef drwy ym-
pryd a Gweddi ar yr Urddau a roddid yn yr
Eglwys y cyfryw amser oedd. A hyn oll yn
ôl siampl yr Apostolion, y rhai pan ddidolent
wyr i wasanaethu yn yr Eglwys, a weddient
ac a ymprydiant cyn arddodi eu dwylo arnynt.
Gweddei i ni am hynny weddio ar Dduw y
pryd ymma y cyfryw fodd fel y gwelo ef yn
dda felly i gyfarwyddo meddyliau yr Escobion,
fel no rothont Urddau sanctaidd i neb, ond i'r
sawl a fo'n wir gymmwys i gymeryd arnynt yr
Alwedigaeth sancteidd-lan honno; ac i'r sawl
a ordeinir i wasanaethu wrth yr allor, allu
wrth eu siamplau da ai llafur ddiwyd droi
llaweroedd att Gyfiawnder.

Q. *Pa brud y mae'r Eglwys yn cadw y Dydd-
iau Cyd-corian hyn ?*

A. Ar

A. Ar pedwar Tymor y flwyddyn, sef ar ddydd Mercher a Gwener a Sadwrn, ar ôl y Sûl cyntaf or Grawys; ar ôl y Sûl-gwyn, ar ôl y Pedwerydd ar ddeg o fis Medi, ac ar ôl y trydydd ar ddêg o Ragfyr: felly y mae cyfraith yr Eglwys gwedi gorchymmin. Na roddid mo'r Urddau i wneuthur na Diaconiaid nac Offeiriaid ond yn unig ar y Suliau a fo Nessaf yn canlyn y Cŷd-coriau hyn. Can. 31.

Q. *Paham a Gelwir yr ymprydiau hyn yn Ddyddiau Cyd-coriau?*

A. Rhai fydd yn meddwl mai oddiwrth air yn iaith yr *Elmin* sy'n arwyddocau Arbedrwydd, mae eraill yn meddwl fod y Saesonaec *Ember* Ddyddiau 'r lludw yn bwrw at yr arfer oedd ymmhlith y Prîf-Gristianogion i osod allan eu Hymprydiau au dorostfyngiadau wrth danu lludw am ei pennau, neu eistedd arno; a phan ddarfyddent ymprydio ar y cyfryw Ddyddiau nid oeddent yn bwyttu ond Teisennau wedi i rhoddi ar y lludw, am hynny gelwid hwy bara 'r lludw; ond mae Doctor *Mareschal* yn ei amcanion ynghylch Evangylau 'r *Elmyn*, mi ddybygwn, yn dyfod yn nês at wîr-gere- Pag. 528, 529.nydd y gair, yr hwn y mae ef yn ei dynnu allan o air *Elmyn-aidd*, yr hwn a arwyddocan Amgylchiad neu Gwrfs, am hynny gan nad ymprydiau symmudol iw rhain, ond rhai yn dyfod bob blwyddyn ar un amser yn eu cwrs, gellir eu galw hwynt yn ddigon cymwys ddyddiau Coriau neu amgylchiad, o herwydd ymprydiau Ydynt, sy'n dyfod fel y cerddo 'r flwyddyn oddiamgylch yn eu cwrs.

Q. *P'le mae'r Duwioldeb o Ordeinio y ddyddiau hyn?*

A. Gan fod dewis gwyr drwy urddau a fo'n gymmwys i wasanaethu yr offeiriadaeth sanctaidd yn Eglwys Dduw, yn perthyn cymmaint iw llwyddiant hi, yn gystal ac i lechydwrïaeth eneidiau

eneidiau yr aelodau hynny syn perthyn i'r Corph hwnnw : Mae'n wir anghenrheidiol ac yn gymwys i'r Cristionogion oll, gan fod llawer o bethau dwys berthynafol iddynt yn canlyn ar hynny, wneud eu goreu i'w wneuthur yn llwyddiannus ac yn effeithiol ac nid oes fodd gwell i hynny fod na thrwy undeb Gweddian ac ymprydiau Christianogion, yr hyn a gyfryfyd yn wastad y ffordd oreu a ennill Fafur Duw ai Fendith ar y cyfryw achosion. Heblaw hyn gan fod yr amser i roddi urddau wedi i ofod ar gyhoedd, mae'r bobl yn cael y fantes ar rhyddid i roddi eu Rhesyddau i fewn, os oes ganddynt un achwyn o bwys i roddi yn erbyn y sawl a fo'n dyfod i gymmeryd Urddau Sanctaidd, y cyfryw Rhuddid ar yr oedd y Prif-Eglwys arfer oi rhoddi yn wastad, ac nid ydyw Eglwys Loegr yn gwneuthur dim amgenach; syn rhoi cennad tēg i bawb i fynegu os gwyr un bai neu rwylyr ar y sawl a ddellant i gymeryd Urddau, ac yn galw arnynt ar ddyfod ger bron i dystiolaethu'r beidiau y maent yn ei weled ac yn ei wybod oddiwrthynt.

Ffurf roddi Urddau.

Q. Para swyddogion a ofodir i fynu yn yr Eglwys Gristianogol ?

A. Gan fod yr Eglwys yn Gyfeillach reolus wedi ei seilio gan Grist, a rhagor rhwngddi ac yn gwbl naillduol oddiwrth bob math ar Gyfeillachau ddaiarol, mae'n rhaid ini feddwl yn ddiddewis ddarfod iddo ef ordeinio rhyw swyddogion i'w llwywodraethu hi. Ac yspys yw i bawb yn dyfal ddarllain yr y "serythur lân a Hen Awduriaid, fôd hyn o "Weinidogion yn Eglwys Grist, er amser "yr Apostolion, sef, Escobion, Offeiriaid, "a Diaconiaid. Ar cyfryw barchus fri ydo- "edd erioed ar y swyddau hyn, fel na allai

Rhagymad- rodd Ffurf Urddau.

“ Nêb ryfygu gweini yn yr un o honynt,
 “ oddieithr yn gyntaf gael ei alw, ei brofi, ei
 “ holi a gwybod fôd ganddo y Cynnedfau cym-
 “ mwys ir unrhyw; oddieithr hefyd cael
 “ trwy weddi public ac arddodiad dwylo, ei
 “ dderbyn ai ddodi yn y swydd. Y mae'n per-
 “ thyn i bôb rai or Urddau hyn ryw faint o
 “ Lywodraeth ysprydol ac o awdurdod yn ei
 “ canlyn er bod yn perthyn ir naill fwy nac i'r
 “ llall.

Q. *Beth ydym swydd Diacon?*

A. “ Y mae yn perthyn i swydd Diacon, yn *Ffurf Ur-*
 “ yr Eglwys lle a gosodir ef i weini gynnor-*ddau.*
 “ thwyo yr Offeiriad yng wasanaeth Duw, ac
 “ yn bennaf pan fyddo efe ym ministrio y
 “ Cymmun Bendigedig, i helpu ef yw gy-
 “ frannu ef: A Darllain yr yscrythur Lân ar
 “ Homiliau yn yr Eglwys; ac addusgu y bobl
 “ Ieuangc yn y Catechism. Bedyddio rhai
 “ bychain, lle na bo'r offeiriad yn bresennol;
 “ a phregethu os caniadheir iddo hynny gan
 “ yr Esgob. Ac ymhellach ei swydd ef iw,
 “ lle mae darmeth i'r Tlodion, ymosyn am
 “ blwyfolion cleifion, anghenus a gweniaid,
 “ mynegu i'r *Curad* eu cyflwr, eu henwau au
 “ Trigfaoedd, fel trwy ei gyngor ef, y gallont
 “ dderbyn cymmorth o elusenau y plwyfoli-
 “ on ac eraill.

Q. *Ar bera achos yr ordeiniwyd yr urdd hon yn yr Eglwys?*

A. Mae'n debyg gael or swydd hon ei de-*AR. 6.*
 chreuad oddiwrth Rwnach y *Groegmyr* y
 rhai oedd yn Brofelytiaid; Iddewon yn ôl ei
 crefydd, ond Cenhedloedd o Waedoliaith, yn
 erbyn yr *Hebreaid* y rhai oedd Iddewon wrth
 ei crefydd a'i gwaedoliaeth hefyd, am ddirmy-
 gu eu Gwragedd gweddwon hwynt, yn y
 weinidogaeth feunyddiol pan oedd pob peth

yn gyffredin ymyfc y ffyddloniaid, a phan oeddynt yn byw ar y gaent allan o'r un tryfordy. I ochel pob Esceulusdra rhagllaw Ordeiniaî yr Apostolion faith o wyr da eugair, yn llawn o'r Yspryd Glân a Doethineb, y rhai a ofodent ar hyn o orchwyl sef i edrych ar ôl angherheidiau'r tlodion, ac i was'naethu byrddau, y rhai a Elwid Diaconiaid.

Q. Ydyw gwasanaethu byrddau y modd ymma yn arwyddocau dim arall ond gofalu am y Tlodion?

A. Heblaw gofalu am y Tlodion yr oedd gwasanaethu'r byrddau yn arwyddocau hefyd eu Gwasanaeth wrth fwrdd yr Arglwydd. Gan mai arfer y Cristionogion y dyddiau hynny oedd ymgyfarfod bob dydd wrth Fwrdd yr Arglwydd, p'le yr oeddynt yn offrymmu i gadw'r Tlodion, a phan oedd Tlawd a Chyfaethog yn cyd brydio ai gilydd, mae'n caulyn er hynny mai eu fwydd hwy ydoed i roddi bara a gwin y Sacrament, ar ôl eu cyfflegru i'r bobl. Yr oedd ganddynt Awdurdod hefyd i Bregethu ac i Fedyddio, fel y gwelwn yn Eglur wrth Esampl *Philip* un o'r faith. Ond yr oeddynt hwy yn y Brif-Eglwys o amser i amser yn cadw i fyny gymaint a hyny, O bwrpas cyn-taf a'u hordunhâd, a'u fod yn gofalu tan yr Escob am ardrethion yr Eglwys, ag yn eu rhannu hwynt modd y gwelei'r Escob ai Goledds Offeiriadaidd ef yn dda.

Q. Ond oedd rhai gwyr Llŷg h:y: allan o Urddau, fel y teura rhai yn Gwasanaethu'r fwydd hon?

A. Mae'r mawr ofal ar a oeddid yn ei ofalu wrth ddewis Diaconiaid i'r Gwasanaeth hwn, drwy weddi ac Arddodiad dwylo, ar Cynnedd-fau y mae *St. Paul* yn i ofyn mewn Diacon, agos yr un fâth ac yn yr Offeiriad, yn ddigon i brofi mai fwydd Eglwysaidd ydyw y râdd hon;

*Can. Apst.
Sect.*

hon ; ac ni fuafei 'r Brif-Eglwys yr gwahardd Diaconiaid, fel y mae'n siwr y gwnaeth, i ganlyn gorchwylion, os na buafent ddim amgenach na gwyr llûg ac allan o Urddau.

Q. Pa hyd y bydd raid i un barhan yn grâdd Diacon ?

A. " Y mae'r Eglwys yn Gorchymyn i un " aros yn ei swydd o Ddiaconiaeth tros yspaid un flwyddyn gyfan (oddieithr i'r Esgob " ar ryw Achosion rhesyfymol weled yn dda yn " amgenach) tna'g at fôd yn berffaith ac yn " gyfarwydd yn y pethau a berthynsant iw " weinidogaeth Eglwysic ef. Yn gwneuthur " yr hyn os ceir ef yn ffyddlawn ac yn ddi- " wyd ; fe all ei Ddiosessan ei dderbyn ef " i Urdd Offeiriadaeth. Ac och nas ced- " wid y rheol hon yn beth gwell nac ydys ! fel " y byddei ir sawl sy'n hoffi myned yn Offeiri- " aed roddi prawf bodlonoli bod hwy yn add- " as i gymeryd arnynt yr Uchel alwedigaeth honno.

Q. Para Gyneddfau a ddylei fôd gan Ddiacon ?

A. Yn gyntaf peth, fod yn wr sobr a Du- " wiol yn ei ymarweddiad, ac yn adeiladu wrth " ei Esampl dda y Christianogion hynny ar y bo " yn eu gwafanaethu, a bod ganddo gymaint o " ddysc yn yr hyn lleiaf ac a medro ef roddi *Can. 34.* " cyfrif oi ffydd yn Lladin, ai chadarnhau a thy- " stiolauthau allan o'r scrythur Lân. Dylei yn " enwedig fôd yn hyddysc ar y cyfriw lufrau " ac sy'n Rheol berffaith i'n ffydd a'n Hymar- " weddiad, y rhai sy'n anghenrheidiol iddo wrth- " ynt i gyfrwyddo ei fuchedd ei hun, i addyscu " eraill ac i stoppio safnau Gwrthwynebwy ; dy- " lei 'r Esgob fod agos yn siwr ddiammeu, naill " ai oi wybodaeth ei hun, neu drwy air gwyr a " haeddei eu coelio, fod y gwr a Bresentir atto " ef

ef yn ffitt, ac mae'r Arch-Diacon, ar ôl Examio a Holi y gwr a ddelo i geisio Urddau, yn professu ei fôd ef yn Credu i fod ef felly.

Q. Beth yr ydych yn ei ddeall wrth Arch-Diacon?

A. Mewn Eglwys mawr lle'r oedd gan yr Escob lawer o Ddiaconiaid, yr oedd un o honynt yn cael y Titl o Arch-Diacon. Yr hwn oedd yn rhyw fath ar Lywodraethwr ar y lleill i gyd, ir hwn yr oedd yr Escob yn rhoi rhyw faint o Awdurdod i argyoeddi ac i gerwyddu, fel y byddei achos, gan gadw fyth y farn ddiweddaf iddo ei hun. Yr Awdurdod yr hon oedd or dechreuad drwy iawn hawl yn perthyn i'r Escob, drwy fodd a chennad da a gyfrannwyd mewn rhyw fesur i'r Arch-Diacon; Mae llywodraeth hwn wedi i saelio ar arfer sydd er pan nas gwyr neb pa brûd dan Lywodraeth yr Escob, ac er nad oedd dros dro ond o râdd y Diaconiaid etto ar ôl hynny yr oeddid yn gyffredin yn gewis Offeiriadau ir swydd honno, swydd pwy un ydyw ymorol ar ôl buchedd yr Eglwys'wyr, a gofalu fod yr Eglwysydd mewn repâr dda, a bod meddianau'r Eglwys oll, yn gyfan yn ddilwgr ac yn ddigolled, yn enwedig i droio ac ecfamio'r fawl a ddelont i dderbyn Urddau Sanctaidd, y mae'r ordinhâd o Arch-Diaconiaid yn hên iawn, ac y mae eu Hawdurdod hwy yn ddirfawr ac os gwneir y swydd yn ei lle bydd hynny yn help fawr tua'g-at iawn reoli'r Eglwys.

*Hier. Epi.
ad Evang.*

Q. Beth i'w swydd Offeiriaid?

A. I addyscu ac athrawiaethu y bobl a roddir dan ei siars ef gan Escob yn Dioces yn holl addysc y Gristianogol grefydd, fel y mae'n gynhwysedig yn y scrythur lân, i Finistrio'r Sacramentau a rheolau Crist, fel a gorchmynnodd yr Arglwydd. I wrthwynebu pob gau-athraw-

athrawiaeth a fo'n anghyttuno a Gair Duw. I roddi cynghorion ac annogaethau public a phrifat, yn gystal i'r cleifion ac i bawb eraill o fewn ei blwyf, fel y bo'r achos yn gofyn, ar bob cyfleusdra. I aberthu ac i dderchafu ei gweddïau yn y Cynnulleidfaodd public. I gadw heddwch a thangneddyf a chariad ymmhlith Cristïanogion, yn enwedig y rhai a roddwyd dan i siars ef. Iw ymffyrfo ei hunan yn Esampl i'r praidd y bo ef yn ei phorthi. I wneuthur y dyledswyddau hyn oll yn ddiwyd ac yn ffyddlon. A i ymadel a throï ymmaith (hyd a gellir) holl ofalon bydol, gan fod gorchwylion ei alwedigaeth yn ddigon o waith iddo ef i feddwl am danynt drwy ei holl amfer. Ni ddylei neb gymmeryd arno wasanaethu swydd offeiriad ond y sawl a dderbynniasant eu hurddau gan Escobion, y rhain iw'r unig rai fydd ganddynt awdurdod i ddanfon Gweinidogion yn winllan yr Arglwydd.

Q. Para gyneddfau fy anghenrheidiol i fod mewn offeiriad neu Weinidog yr Esengyl iw wneuthur ef yn addas i gyflawni ei ddyledswydd ?

A. Cyflawn wybodaeth o hollewyllys Duw, gan mai gwefusau'r Offeiriad a ddylei gadw gwibodaeth, ac onis bydd ganddynt ei hunain, pa fodd a cyfrannant ef i eraill. Fyddlondeb i ddysgu y sawl a fo dan eu siars hwy, fel na thraethont ddim am ewyllus Duw ond y peth a fo o fewn caerâu eu commissiwn au hawdyrdod hwynt, ac fel na chelent ddim a fo'n anghenrhaid i bobl i gredu ai wneuthur ; a hynny er i fod yn erbyn Rhagfarnau rhai, a llygredig reolau bydol rhai eraill. O herwydd drwy ymroi i fyw yn union at gydwybod dynion yn ôl eu heusiau au hanghenrheidiau, fy welir yn eglur nad rhyngu eu bodd hwy y maent yn ei geisio, gymaint a gwneuthur daioni iddynt.

Pwyll

Pwyll fawr a synnwyr yn eu holl erweiniaeth, yr hon er nas cynwys iddynt esceuluso un rhan ou dyledswydd etto nid iw'n gofyn dim llai nai chyflawni, bob môdd i wneuthur ein hathrawiaethau a'n cynghorion yn llefol drwy ddewis yr amser cyfluefaf, a dyscu y pethau a wna ini ddaioni presennol a thrwy ochel pob cyffro di-achos. Gwna weinidog ffyddlon bob peth ar a berir iddo ac yn bwyllog a wna bob peth y modd a fo goreu i wneuthur.

Q. Para ofal a gymerodd Eglwys Loegr i gadw rhai anghyfaddas allan o urddau sanctaidd?

Can. 34.

A. Heblaw y broffes gyhoeddus a wnel y sawl a ddel i geisio urddau ger bron Duw, eu bod yn meddwl eu bod wedi eu galw yn ôl ewyllys ein lachawdwr Iesu Grist, mae'r Eglwys yn gofyn yr Escobion naill ai bod yn siwr oi gwybodaeth ei hun, neu drwy dystiolaethau gwyr eraill a haeddent gael eu coelio o fôd y rhai sy'n ceisio urddau yn wyr o fuchedd dda, ac yn rhyddion oddiwrth bôb bai ceruddys, yn gyftal ac yn wyr o ddysc fuffisant i gyflawni ei fwydd. Ir pwrpas ymma doeth iw'r gorchymyn sy'n peri ir sawl a fo'n ceisio urddau ddwyn Tystiolaethau fuffisant o'u sofr ymarweddiad oddiwrth y sawl ai hadwaenant hwy, ac oedd yn byw yn agos attynt dros yspaid dair blynedd o'r blaen. Heblaw hyn rhaid iddynt gael eu Ecfamio gan yr Arch-Deacon; yr hwn sy i warrantu ir Escob eu bod yn meddwl i bod hwy yn ffit ac yn gymmwys am eu dysceidiaeth au Duwiol ymarweddiad. Ac ym mhellach i gadw allan y rhai a fo mo'r rhwystrus ac mo'r ddigwilidd a cheisio ymwthio i gymeryd urddau ar frus drwy drais a theirni, mae'r Escob cyn rhoddi iddynt eu Commissiwn yn dywedyd wrth y Gynnulleidfa yn bublic am ymorol a wyddant un rhwystr, o herwydd pa un nas dylid

dylid rhoi urddau ir sawl a fo gwedi eu presentio iddo ef. Ac os dywedir fod un bai mawr ar neb o honynt, mae'n rhaid ir Escob oedi rhoi iddo urddau nes iddo eu ddieuogi ei hunan. Ac er mwyn gwell siccrwydd fyth yn *Can. 35* y Mattr hwn, os yr Escob a geir yn euog o un esceulydra beius yn derbyn rhai i gymeryd urddau, mae'n rhaid i Arch-Escob y Dalaith i droi ef allan oddiwrth roi urddau am ddwy flynedd. [Fy chwenychei ddyn yn ei galon fod bob un ar a fo'n rhoi ei dwylo wrth Llythyrau tyftiolaethus wneuthur cydwybod o hynny fel nad elai'r ffordd rhagorol ymma yn ddiessaith, drwy foddhâd cam-amferol; am bâ un y mae'n rhaid iddynt ateb yn ddwys ac yn ddiorefedd o flaen arswydus orseddfainc Duw, gan y dichon dwylo gwyr cymmeradwy gam-arwain yr Escob ffyddlonaf ar goreu ei ewyllys i gyflawni ei swydd.

Q. Beth yw swydd yr Escob?

A. Y mae swydd yr Escob y cynwys tani'r holl alluoedd offeiriadaidd ac felly galluoedd yr urddau if-râdd, megis i rannu elusenau'r Eglwys, i bregethu, i weddio, i finistrio'r Sacramentau sanctaidd, ac i ollwng y redifeiriol. Ac yn ychwaneg mae'n cynhwys, megis yn berthynasol iddi hunan, allu i gyssegru Escobion i ddyfod ar eu hôl hwy, pan fo'r Escobaethau'n weigion, ac i roi urddau ir swyddogion if-radd hynny, Offeiriaid a Diaconiaid. Ac i gonfirmio y sawl a adnewyddant yra dduned hynod a wnaed yn y Henw hwy wrth eu bedyddio. Nid oes neb ond y nhw a ddichon finistrio ceryddon yr Eglwys, a nhw biai i rheoli ai llywodraethu ac i sicrhau ei llwyddiant drwy gyfreithiau da.

Q. Pa fodd a gelwyd yr Escobion yn yr oes Apostolaidd?

R r r

A. Y

Euseb. lib. i. c. 12. *Phil. 2. 25.* *2 Cor. 8. 23.* *Gal. i. 19.* *A.* Y rhai a alwn ni yrwan yn Efcobion a elwid yn yr oes gyntaf or Eglwys Apostolion, a galwei St. *Ioan* yn y Datcuddiad hwy yn Angelion; ac yn yr un oes yr arferid y gair Offeiriad ar Efcob fel ei gilydd i arwyddocau'r unrhyw urdd, ac yn gyffredin y peth a alwn ni yrwan urdd yr Offeiriad, ond yr oes nessaf, ac yn amser St. *Ioan* bu i lywodraethwyr yr Eglwys ymattal oddiwrth y renw Apostolion, ac yrodddynt yn fodlon iw galw yn Efcobion, ac yno y gelwid yr ail urdd yn wastad yn Offeiriadau; a bod y Titl o Efcobion fyth wedi hynny wedi i roi yn unig i'r rhai oedd ganddynt bower i roi urddau, i gonfirmio ac i reoli'r Eglwys, mae'n eglur allan o awdwyr Eglwyfaidd yr oes honno, am hynny nid yr henw yr ydys yn ei ymryson am dano ond y rhagor Power o ba un a ceir cyfrif helaethach yn y pethau a scrifennwyf ar y Tymor nessaf o ymprydiau y Cyd-Corïau.

Q. Beth yr y'ch yn ei ddeall wrth Arch-Efcob?

A. Pan ddechrenodd y Gristianogol Grefydd danu ac ymystyn dros dalaethu ymerodraeth *Rufain*, yr oedd yr Efcobion o ddinafoedd bychain dan lywodraeth y rhai or rhai mwyaf, yr un ffunydd ac yr oedd llywodraethwyr y deyrnas. Ar Efcob pennaf hwnnw a elwid yr Efcob cyntaf neu Brimat, ac yn yr oesfodd gwedi hyn Metropolitan neu Arch-Efcob, yr hwn nid oedd ddim uwch na'r Efcobion eraill yn eu urddau onid yn unig yn ei lywodraeth. Mae pawb or gwyr dyscedig yn cyttuno fod Metropolitaniaid er yr hên-hên amser, a rhai gwyr dyscedig iawn syn meddwl mai'r Apostolion au hordeiniodd hwy, a bod *Timothy* a *Thitws* or fath ymma. Y rhagor-freintiau syn perthyn i Reolwyr pennaf yr Eglwys ydyw i gadarnhau

y de-

y dewisiadau a chyfllegriadau yr Efcobion oll a fo yn ei Taleuthiau, i rybyddio Efcobion eu Taleithiau i gadw ymgyfarfod neu Synnodau tanynt hwy, i ymorol ar ôl cynneddfau a moddion yr Efcobion a fo tanynt, ac i geryddu drwy droi allan drôs dro, neu fyth, yn union fel y bo maentioli ac euogrowydd y bai yn gofyn, ac yn ddiweddaſ i wrando achwynion ac i wneuthur i fyny'r ymarfel a fo rhwng Efcobion a fo yn ymryson ai gilydd, ac i wneuthur y pethau a weddei i wyr oi lle uchel, ai mawr Awdurdod hwy, rhwng pawb, ac ymmhob peth pwysfawr o fewn eu Taleuthiau.

Q. Pa bethau nodedig a wneud gynnwrth dderbyn rhai i gymeryd urddau?

A. Yn ôl y Brif arfer fy dderbynnid rhai yn fwyddogion yn Eglwys Grist, drwy ympryd Gweddi ac Arddodiad dwylo. Darfu i'n Ia-^{Matth. 9.} chawdwr gyfarwyddo ei Ddiscyblion i weddio^{38.} yn union cyn iddo eu gwneuthur hwy yn A-^{10. 1.} postolion, ac y mae ef ei huu yn myned or nailltu i weddio am Lwyddiant mewn matter or cyfryw bwys, y modd ymma a darfu ir A-^{A. 6. 16.} postolion roddi y galluoedd ar awdurdodau^{13. 2, 3.} Ysprydol ar a dderbyniafant hwy gan eu Har- glwydd, ac yr oeddyd yn Cadw'r arfer ymma yn ôl ynol yn drefnus yn yr oesodd yn canlyn yn yr Eglwys; ac nid yw resymmol gadel i^{Tim. 4.} rai ddyfod i mewn ir fath fwydd barchedig ac^{14.} ydyw hon, o ofalu am enidiau dynnion, heb wneuthur rhyw ddarparwaith cymmeradwy, pan nad oes un fwydd o ddwys-ymddiried iw chael, heb ryw ffurf nodedig o ddyfodiad iddi.

Q. Beth a allwn ni ddysgu oddiwrt h yr ordinhâd o amryw urddau yn Eglwys Grist?

A. I fod yn ddiolchgar i Dduw am osod i fynu y cyfryw raddau o wyr o bwrpas in cy-

farwyddo ni yn ei enw ef yn y pethau dwysfawr sy'n perthyn i'n Iechydwriaeth dragwyddol. I barhau yn ddiyscog ac yn ddianwadal aelodau cymunol i'r cyfryw Eglwys sy mo'r gyfattebol i'r hên reol ar hên drefn-osodiad gynt yn gystal ar hên Athrawiaeth. I ufyddhau i'r rhai hynny oll ar a fo yn llywodraethu arnom, megis y rhai a fon't yn gwlilio dros ein heneidiau. I gadw'r duwiol reolaethau hynny a wêl ein llywodraethwyr ysprydol yn dda i gorchymmyn o amser i amser, er mwyn ein adeiladau ni i fynu yn ein ffydd sanctaidd. I dreulo'r dyddiau ympryd hyn, mewn Gweddiau ac or neilltu, drwy enwedigol erfynnau ar Dduw dros holl raddau o wyr Eglwysig, fel na roddo'r Escobion eu dwylo yn fyr-bwyll ar neb, ac fel y bon't yn rhagorol am eu Duwioldeb au cariad perffaith, ar iddynt lywodraethu drwy gyfiawnder a chymwysdra, a dangos gwareidd-dra a thymrwch yn eu hymddygiad tua'g att bob dyn, fel y bo i bawb ar a drino un swydd neu alwedigaeth sanctaidd ystyried yn ddwys ac yn gyfaddas i bara ddibenion yr Ordeiniwyd hi, a bod ganddynt bob gallu a gwybodaeth a fo'n anghenrheidiol iddynt i gyflawni eu Gweinidogaeth.

T Gweddian.

I.

Tros y rhai a fo yn rhoddi ac yn cael urddau **H**OLL-alluog Dduw ein Tâd nefawl, yr hwn a brynaist it Eglwys gyffredinol, tŵy werthfawr waed dy anwyl Fâb, edrych yn ddarbodus ar yr nnrhyw; ac ar hyn o amser cyfarwydda a llywia feddyliau dy weision yr Escobion a Bugeliaid dy braidd, fel na ddodant ddwylo yn ebrwydd ar neb eithr bôd iddynt ddewis yn ffyddlawn ac yn bywllog rai cymmhwys

mhwys i wafanaethu yn sanctaidd weinidogaeth dy Eglwys. A dyro o'th Râs a'th fendith nefawl ir sawl a urdder i bob swyddyddiaeth sanctaidd-lân, fel a bo iddynt trwy eu buchedd ai hathrawiaeth ofod allan dy ogoniant, ac hyfforddio iechydwriaeth pawb oll, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

II.

HOll-alluog Dduw rhoddwr pôb dawn dâ, *Tros Ddiaconiaid.* Yr hwn y bu gwiw gennit dderbyn a chymeryd amryw o'th wafanaethwyr i swydd Diaconiaid ith Eglwys : Gwna hwynt mi a attolygaf iti Arglwydd yn orchwylus, yn oftyngedig ac yn astud yn ei gweinidogaeth; dyro iddynt ewyllys parod i gadw pob Ysrydol ddiscyblaeth, i arwedd pob amser dystiolaeth cydwybod ddâ, ac i ymgynnal byth yn ddiyscog ac yn gadarn yn dy Fâb Crist, fel gan ymarwedd yn dda yn y swydd iselrâdd hon, y caffont eu cyfrif yn deilwng iw galw i weinidogaeth uwch yn dy Eglwys trwy'r unrhyw dy Fâb ein Iachawdwr Iesu Grist, ir hwn byd y gogoniant a'r anrhydedd byth bythoedd. *Amen.*

III.

HOll-alluog Dduw, rhoddwr pob dawn dâ, *Tros Offeiriadau.* Yr hwn trwy dy lân Ysryd a ofodaiſt amryw raddâu o Weinidogion yn yr Eglwys edrych yn ddarbodus ar dy Wafanaeth-ddynion hyn a alwyd yr awr hon i swydd Offeiriadaeth, ac felly cyflawna hwynt ath wîr athrawiaeth, ac addurna hwynt a diniweiddrwydd buchedd, fel a bo iddynt drwy air ac Esampl dda dy wafanaethu di yn ffyddlon yn y swydd hon er gogoniant i'th enw acadeliadaeth dy Eglwys, trwy haeddedigaethau ein pryniawdwr Iesu Grist, yr hwn sydd yn byw ac yn teyrnasu gyda

gyda thydi a'r Yspryd glân yr awrhon ac yn dragwydd. *Amen.*

IV.

*Tros y gwyr
Eglwysig
fel y gwne-
lont eu dy-
ledswyddau
gwafanaeth
sanctiaidd yn
eu lle.*

CAniadha, O Arglwydd, ir rhai hynny ôl ar ai cyfsegrant ei hunain i wafanaethu dy allor, fôd wedi eu cynhyrfu oddifewn gan yr Yspryd glân i gymeryd y Weinidogaeth sanctiaidd honno arnynt, modd y bo eu Cydwybodau yn dystion iddynt, mai ei meddwl pennaf hwynt, o gymeryd yr alwedigaeth sanctiaidd-lan hon arnynt, ydyw derchafu dy ogoniant ac adeiladu dy bobl, modd na bo i fwydd-ymgais nac ariangarwch, nac ir anrhydeddau nac ir meddiannau buddiol sy'n canlyn y broffes hon, godi yn eu calonnau un ymryson neu chwant arall, ond zêl ddirfawr i dderchafu dy ogoniant, ac iechadwriaeth eneidiau, er mwyn i hyn fôd, caniadhâ iddynt, O Arglwydd, fyfyrrio ar dy air sanctiaidd ai ftydio yn fwy na dim, modd y gallant hwy allan o honof addyscu dy bobl, y rhai a roddaiſt tan i siars hwynt, a gostegu gwrth-ddywedwyr modd a gallont finistrïo dy Sacramentau sanctiaidd yn ffyddlon ac yn ddiwyd, modd y bo iddynt weithio mewn amser ac allan o amser drwy gynghorion, ac annogaethau prifat a phublic modd a cadwant dangnهدdyf a chariad ymhlith yr holl Gristianogion ac a ffurfiant ei hunain ai teuluoed yn ôl gorchymynion dy Efengyl sanctiaidd. Dyro iddynt o Arglwydd ewyllys i wneuthur ei dyledswydd, a nerth a gallu i gyflawni yr unrhyw mewn ffyddlondeb, trwy Iesu Grifft ein Harglwydd. *Amen.*

P E N. IV.

Dydd Gwener y Croc-lith.

Q. *P* *Ara ymryd y mae'r Eglwys yn ei gadw heddyw?*

A. Un o achos dioddefaint Crist yr hwn yn cyffredin a elwir dydd Gwener y Croc-lith.

Q. *Pa bam a gelwir hwn yn ôl y Saesonaec y gwener da?*

A. Oddiwrth effeithiau bendigedig dioddefaint ein Iachawdwr yr hwn yw sail ein holl lawenydd ni; ac oddiwrth y pethau daionus anrhaithadwy ar a bwrcafodd efe ini drwy ei farwolaeth, wrth ba un a gwnaeth yr Iesu fendigedig iawn dros bechodau'r holl fyd, a thrwy dywallt ei waed ei hun a cafodd ini dragwy- *Heb. 9. 12* ddol ryddhâd.

Q. *Pa bam yr ydys yn cadw dydd coffa am Ddioddefaint Crist yn ddydd ymryd a darostyngiad?*

A. Oblegid dymma'r amser cymhwysaf i ystyriad dioddefaint ein Hiachawdwr ac achos i ddioddefaint ef; ac am hynny rhaid ini gyfaddef nad allei fod mwy o achos galar a darostyngiad na hwn, gan mai pechodau dynol ryw, oedd yr achos iddo ef ddioddef marwolaeth ofudus a chwylyddus ar y Groes: Ac yr un ffynyd, ac ir un pwrpas y cadwyd coffa am ei ddioddefaint ef er oes gyntaf y Gristianogol grefydd nid i ddangos mai'r golled a gowfent oedd ddim achos oi gofid ai blinder, nac i ddangos ei digofant yn erbyn y rhai a erlidiasant ein Iachawdwr hyd angau, ond trwy deimlad o euogrwydd pechodau'r holl fyd, tros ba rai a dioddefasai Crist ar y dydd heddyw.

Q. Pa

Q. Pa fôdd y gelwid yr holl wythnos hon yn y Brif-Eglwys?

A. Y fawr ar Sanctaidd wythnos; oblegid yn yr wythnos ymma a cyflawnwyd y peth oedd. fwyaf perthynafol i ddedwyddyd Dynion pedhadurus ac a cyflawniwyd gweithred-oedd gwir sawrion i sicrhau iddynt ei lechyd-
Heb. 2. 14. wriaeth; marwolaeth a orchfygwyd, Cam-
15. rwyfoc diafol a ddinistrwyd, Canol-fur y gwa-
Ephes. 2. haniaeth rhwng yr Iddewon ar cenhedloedd a
14. & 16. ddattodwyd, a Duw a dyn a gymmodwyd. Ac
1 Thes. 1. fy gelwid yn sanctaidd oddiwrth wasanaeth de-
 fosionol y Cristianogion, ar yr achos ymma. A byddei amryw o'r Emerodwyr Cristianogol i ddangos eu parch i'r Tymor sanctaidd hwn, yn attal Cwynion cyfraith, ac yn peri cau dry-
 fau Gorseddfeingciau, a gollwng carcharorion yn rhyddion. Acyr y'm yn gobeithio a dych-
 wel Dydd-Gwener y Croc-lith i'r un fath barch
 a chadwyd y drachefn, gan fod llywodraethwyr y deyrnas,
 Dydd hwn a da iawn oedd eu gwaith, gwedi gorchymmyn
 yn ddefosio- ei gadw yn ddydd gweddi, elusen ac ympryd, ac
 nol drwy holl ei droi heibio bod bysnessoedd bydol. Ac siwr
 Dre Lun- i droi heibio bod bysnessoedd bydol. Ac siwr
 dain, drwy nis ymwrthod un Cristion da a fo'n barod i
 gan sioppau gadw un dydd ympryd arall o achos rhyw
 a chyrchu i'r wrthwyneb amferol, o fod yn un mewn darostyngiad
 Eglwys. a orchmynair ar achosion ysprydol fy lawer dwysach, er mwngwaredu eneidiau anfarwol a throï heibio ddial tragwyddol.

Q. Pa fôdd yr oeddyd yn cadw'r wythnos yn y Brif-Eglwys?

*Dinys.
Alex.*

A. Drwy ddygyn ympryd a darostyngiad. Rhai a ymarbedent oddiwrth eu lluniaeth dros yr holl chwe diwrnod, rhai dros bedwar, rhai dros dri, ond y rhai lleiaf dros ddau: Dydd Gwener y Croc-lith ar dydd nessaf, yr oeddent yn ymroi i weddio yn public ac yn Brifat i wrando ac i ddarllain sanctaidd air Duw ac yn dwyn

dwyn edifeirwch dygyn am eu pechodau o achos iddynt beri Croef-hoelio Arglwyd y bywyd; fel hyn drwy ffeiddio eu pechodau, a thrwy fod yn drwm edifeiriol oi plegid a gwnaent goffa o Ddioddefaint ein Hiachawdwr.

Q. Para ofal a gymerodd Eglwys Loegr i roddi ei phobl ar waith Defosionol drwy'r wythnos hon?

A. Y mae'n galw ar ei holl plant defosionol bob dydd or wythnos hon i fyfyrion ar Ddioddefaint ein Harglwydd, gan gasclu ynghyd yn ei gwasanaeth y rhan fwyaf o'r Scrythur lân sy'n perthyn i'r testyn galarus hwn, gan ychwanegu eu darostyngiad drwy ystyriad ddarostyngiad ein Hiachawdwr; modd a gallont a chalonnau edifeiriol, a bwriad sefydlog o farw hefyd, i bechod, waitio ar ein Iachawdwr drwy amryw rannau oi chwerw ddioddefaint, a thrwy annog i ymarbed bwylllog oddiwrth bleserau diniwed, a gofalon bydol, yn gystal ac oddiwrth arferol ymborth. Mae hi yn cyfarwyddo eu calonnau au ferchau i ystyried yn ddifrif y cyfryw bethau sy'n perthyn yw lechyd tragwyddol, fel drwy fyfyrion ar euogrwydd eu pechodau a dwyn yw meddyliau iw ffeiddio hwy, y bon't yn addas i dderbyn lleshâd oddiwrth yr iawn ddiwgiad a wnaeth ein Iachawdwr.

Q. Pwy oedd y sawl a ddioddefodd ar y dydd hon?

A. Iesu Grist, trogwyddol Fâb Duw, cenhedledig gan ei Dâd cyn yr holl oesodd, Duw o Dduw, gwir Dduw o wir Dduw, Twysog Gogoniant, etifedd bywyd tragwyddol, y Messias a addawyd, yr hwn a gymmerodd arno Natur dyn, ac yn y Natur honno, ac yntef fyth yr un Person ac oedd or blaen, a ddioddefodd

1 Cor. 2. 8. er ein Iechadwriaeth, oblegid Tywyfogion y
Act. 20. 28. bŷd hwn a groeshoeliasant Arglwydd y gogoniant, a Duw a brynodd ei Eglwys ai waed ei hŷn.

Q. Pa beth oedd ar a ddioddefodd ein Iachawdwr ?

A. Pan gymmerodd yr Iesu Fendigedig arno y Natur ddynol, ef oedd yn ddarostyngedig i'r holl freuolder a gwendid, yr holl amharch a gorthrymder gorphorol ar a ddichon y farwol annian dynny am ei ben, nid oedd ei holl einioes ef ddim ond yn llawn o ddioddefiadau trosti, oi enedigaeth yn y beudy, hyd ei farwolaeth ar y groes, ond yn enwedig yn ei chwerw ddioddefaint ddiwaethaf, ef a ddioddefodd boenau a phenydiau echryslonaf yn ei gorph, ac arswydau anrhaethadwy a gofidiau galarau, nas gwyr neb moi maint yn ei Enaid.

Q. Pa beth a ddioddefodd ein Iachawdwr yn ei gorph?

Matth. 26.
 27.

A. Cafodd ei Fradychu gan *Indas*, ac wadu gan *Bedr*, y ddau ei Ddyscyblion ei hun, ei ddal ai rwymo gan y Milwyr haerllyd fel drwg-weithredwr, ei gyhuddo gan gau-dystion ei arrainio, ai gondemnio, ei gernodio, ei flangellu a phoeri am ei ben, i wawdio ai watwar gan y bobl ar Milwyr ac or diwedd gan yr Arch-Offeiriad; gwnaed ef yn mawdac yn watwargerdd ac yn ddirmyg iw Elynion coegion; cafodd ei nychu hyd angau gan floedd a nâd y rhai diffeithiaf o'r bobl, yn bonllefain yn groch Croeshoelia ef, ac felly a darfy iddynt i hoelio ef wrth y groes, ar bara un ar ôl iddo grogi dros amryw o oriau, yr ymadawodd ef ar yspryd, marwolaeth oedd hon nid oedd iw chael moichwilyddiach, ac i'r oedd ei phoenau hefyd yn anoddefol.

Q. Para fâth beth oedd Croeshoeliad?

A. Cospedigaeth Rhufeiniaidd oedd hon nodedig am ei aneirifboen, ai lloes, ai chwylydd, o herwydd nid oedd ganddynt ūn ffordd arall i roddi drwg weithredwyr i farwolaeth mo'r beunydiol ac mo'r ddirmygus a hon. Rhoid y Corph ar ddarn o bren a fae i sefyll yn y ddaiar a hoelid y dwylo wrth bren croes wedi i yrru i fewn i'r llall ar draws tua'r pen uchaf, ac i'r oedd y corph yn gorwedd ar ddarn arall o bren wedi i yrru hefyd i'r pren oedd ar ei sefyll tua'r pen isaf. Rhaid ini ddeall fod y lloes yn fawr o achos gyrrn'r hoelion drwy'r rhan honno o'r corph lle mae mwyaf o giau, ac nas cae neb felly mo'r marw yn fuan, ac mae'n hawdd deall faint oedd y cwilydd o farw fel hyn, oblegid nid oeddid yn cospi neb y modd ymma, onid caeth weision o ffoiedigion. Eithr pan ddaeth Emedrodwyr Rufain yn Gristianogion gwaharddafant y Gospedigaeth hon o wir barch ac anrhydedd Duwiol i'r modd a bu farw Crist.

Q. Pa fodd a gwyddom ddarfod ein Iachawdwr ddioddef yn ei Enaid?

A. Wrth y lloesau creulon a ddioddefodd, ar yn cyntaf yn gardd *Gethsemane* yn union *Matth. 26.* cyn ei ddala pan oedd ei enaid yn dra galarus 38. ac yn drwm hyd angau, pan chwsfodd chwys gwaedlyd, ac y gweddiod dairgwaith yn daer iawn ar ei Dâd, os oedd bosibl i droi heibio y gwppan honno oddiwrtho, ac wrth y lloes ar cyfyngdra anrhaethol a gafodd ef ar y groes pan dorodd allan ei lefain a llef uchel. Fy Nuw, Fy Nuw, paham i'm gwrthodaist, felly yr oedd *Matth. 27.* ei enaid ef i newn cystudd mawr ac ofn o achos 46. y pwys ar gorthrymder i ddyfod, ac mewn tristiwch a gofid a mawr-loes o achos y pwys ar gorthrymderau a oedd arno yn barod.

Q. A ddarfu in Iachawdwr ddioddef poenau'r Colledigion?

Ioan 10. 37.

A. Diammau mai gwrthrych digofaint Duw yw'r Colledigion, ac felly a byddant tros oes oesfodd, ond pan roddes ein Iachawdwr ei fwyd ar lawr, ef a wnaeth weithred wrth wir fodd Duw, ac am ba un a Carodd Duw yr Tâd ef; a pheth bynnag a ddioddefodd ni pharhaus chw-aith hîr gan adgyfodi o hono ef oddiwrth y Meirw y trydydd Dydd. Ac er dywedyd ei fod ef yn Felldith trosom, nid yw hynny ond o achos y farwolaeth Felldigedig a ddioddefodd. A chan i fod fel hyn yn bur ufydd yw Dâd, a chan iddo ef roi ei ymddiried yn Nuw yn y rhan chwerwaf oi Ddiodefaint, drwy gwbl

Mat. 26. 42.

Luc 23. 46.

Q. O ble ynte y daeth y dwys ddychryn a gymerodd ein Iachawdwr pan oedd ei ddiodefaint ef yn neffau?

A. Nid yw resymol ini gredu fod y dychryn hyn wedi codi arno yn Unig o ran i fod yn gweled fod yn rhaid iddo farw; Oblegid i lawer o Ferthyron dderbyn eu Marwolaeth nid yn Unig yn gwbl fodlon ond yn orfoleddus, pan oedd hefyd yn dôst greulon ac yn anrheithiol, am hynny rhai a feddylent fod Diafol wedi rhoi eithaf i allu ai lîd ar waith, i rwyfstro ac i aflonyddu ein Iachawdwr a rhyw welledigaethau dychrynlyd, ac mae'r ymryson ymma a galluoedd Uffernol a wnai ei ofid ef yn anrhaethadwy; ac nid ydyw anhebig mai felly yr oedd, oblegid fod ein Iachawdwr yn

Luc 22. 53.

galw Tymor ei ddiodefaint, Gallu y Tywyllwch.

llwch. Ac os ystyriwn a gwyddei yr Iesu Fendigedig ddrugau ac euogrwydd Pechod, para Zêl a ddygei i Ogoniant Duw, mo'r awyddus ydoedd i lachau Dynol ryw. Ac etto hefyd a gwdddei leied a fydd rhyfedi y Cadwedigion, modd a byddei ir bÿd anniollgar a gwrth-ryfelgar wneuthur yn ofer ddibenion ei Farwolaeth ef, ac amcanion ei drugaredd ef, a gallwn mewn rhyw fefur fwrw amcan at y gofyd ai fuddodd mo'r drwm rhyfeddol y modd hyn, o herwydd ni allwn feddwl para faint o flinder ac o gyfstydd o ddioddefai'r hwn an carodd ni yn gymaint a marw o hono ef trofom, pan ragwelodd nad oedd abl i'n cadw ni oll er iddo farw trofom.

Q. An bara achos a dioddefodd ein Iachawdwr farwolaeth drwy fawr gwilydd a gofid ar y Groes?

A. I'n gwaredu ni oddiwrth Ddigofaint i *1 Thess. 1.* ddyfod, ac i bwrcaffu ini ymward drgwydd-*10.* ol, ac i roi ini Esampl berffaith o Amynedd a *Heb. 9. 12.* bodlonrwydd i Ewyllys Duw, ac o'r holl Rinweddau Cristianogol fy mo'r anghenrheidiol in gwneud ni yn addas i dderbyn llefhâd oddiwrth ei ddiwgiad ef, drwy adel ini Esampl fel *1 Pet. 2. 21.* y canlynom ei lwybrau ef. O herwydd pan oedd Duw holl-alluog o achos ein pechodau yn gyfiawn yn ddigllon wrthym, a phan oeddym yn haeddu trueni tragwyddol; bu ein Iachawdwr bendigedig yn rhyddhau oddiwrth ein Rhwymedigaethau; a thrwy dywallt ei werth-*Mat. 20. 28.* fawroccaf waed wrth ein prynedigaeth, ef a wnaeth iawn i Dduw trofom; Oblegid bu fodlon i wneuthur ei hunan yn aberth trofom i ddwyn ein pechodau yn ei gorph ei hun ar y *1 Pet. 2. 24.* pren ac i ddiwygio euogrwydd ein camweddau ni ai ddioddefaint ei hun. Ef a fu farw nid yn Unig er mantes a llefhâd ini, ond yn ein lle ni;

ni; am hynny py nes buafei ef farw, collesid ni yn dragywydd, ac fy Elwir gwaed Crist yr hwn a dywalltwyd drosom ni ar y Groês, *Heb. 10. 29.* Gwaed y Cyfammod, o herwydd drwy hwnnw 13. 20. a gwelodd Duw 'n dda wneuthur Cyfammod o Râs a Thrugaredd a dynol Ryw; ymmha un yr addawodd ac yr ymrwymodd ei hun ermwyn haeddedigaeth Dioddiefiadau Crist, y rhai a gymmeroedd ef arno ei hun yn fodlonol yn ein lle ni, i faddeu ei pechodau ir rhai a fon't wîr Edifeiriol ac yn credu ynddo ai gwneuthur hwy yn gyfranogion o fywyd tragwyddol.

Q. Ond gan mai matter Datcudiad yw hwn, para scrythyrau syn profi 'r pwngc dwys hwn?

Mat. 20. 28. *A.* Y mae St. *Mathew*, yn mynegi ini a daeth Mâb y Dyn nid i'w wasanaethu ond i wasanaethu, ac i roddi ei Einioes yn brid-werth dros 26. 28. lawer. Ac iddo ef oddef tywallt ei waed tros *Ioan 10. 11.* lawer er maddéuant pechodau. Yn *Ioan* a gelwir 'ein lachawdwr y Bygail da, yn rhoddi ei Einioes dros ei ddefaid. Mae St. *Paul* yn adrodd yr un athrawiaeth, yn eglur yn y rhan *Rhu. 5. 6.* fwyaf oi Epistolau, iddo ef farw mewn pryd *1 Cor. 5. 3.* dros yr annuwiol, iddo farw tros ein pechodau *Heb. 2. 9.* ni, yn ôl yr scrythyrau, mai trwy Râs Duw y profei ef farwolaeth tros bôb Dyn fy draethur am hyn yn helaeth yn enwedig yn y 9 att yr *1 Pet. 1. 18.* *Hebræaid*, mae St. *Petr* yn dwedyd nad a phethau llugredig ein prynwyd ni: Eithra gwerth- *1 Ioan 2. 2.* fawr waed Crist. St. *Ioan* mai Iesu Grist yw'r iawn tros ein pechodau ni, ac nid tros yr eiddom ni yn unig, eithur tros pechodau yr holl *1 Ioan 3. 16.* fydd, yn yr hyn yr adnabuum gariad Duw *Dat. 5. 9.* oblegid ddodi o hono ef ei Einioes trosom ni. Tri a laddwyd ac an prynaisf ni i Dduw trwy dy waed allan o bob llwyth ac iaith a phobl a chenedl, gellid henwi llaweroedd o scrythyrau eraill

eraill, ond y mae'r scrythrau hyn yn gwneuthur allan yn Eglur beth oedd achos a phwrrpas ein Iachawdwr, ar sawl a fynno ddiangc oddiwrth gredu ir rhain, gall ar yr un waith ddiangc oddiwrth un pwngc crefyddol a ofodwyd i lawr yn Eglur yn yr scrythur lân.

Q. Eithr ai cyfiawn ydyw i un diniwed ddi-doddef tros yr Euog ar Neweidiol?

A. Os cymmer y sawl a gafodd y cam y naill yn lle'r llall, ac o bydd y sawl a ddioddefo yn fodlon i ddioddef, nid eill fod dim anghyfiawnder o fod y naill yn ddioddef yn lle'r llall, ac yn gwneuthur iawn am y camweddau ar beiau a wneuthai arall: Oblegid gan fôd gan y dieuog y rhyddyd i wneuthur a fynno ac ef ei hun gall gennig ei Einioesei hun, neu ei ryddid yn rhwydd yn gyfnewid am fywyd gollledig un arall, a gall y Barnwr os mynn ei chymeryd. Gweithred o ddaioni anghyffredin yw hon, ac er nas gall cyfiawnder mo'i gofyn, etto nid yw i gwneuthur mewn modd yn y bŷd erbyn Rheolau Cyfiawnder: Heblaw hyn, pe'd anghyfiawn a fydde ir dieuog ar gwirion ddioddef dros yr Euog, ni wyddedyn beth i feddwl o Aberth, yr hon fy'n gofyn ir Gwirion ddioddef dros yr Euog. Y mae Perffeithrwydd a ddigwilid yn yr anifeiliaid a roddid heibio iw haberthu, ac i bod hwy yn dioddef dros y pechodau na phechasant hwy er ioed, ar rhai nad oedd iddynt mo'r modd iw pechu, yn dangos yn ddigon eglur para ddiniweidrwydd oedd raid fod mewn Aberth; Ac os oedd Aberthau anifeiliaid yn Efsamplau o un Aberth haeddedigol arall, yr oedd yn rhaid iddynt rag-ddangos marwolaeth ac Aberth y Dyn diniweidiaf sef o berffaith-gwbl Oen Dnw.

Q. Para

Q. Para Eglurwch fydd gennym o fôd y Messias ar a adawyd i ddioddef y modd ymma?

Pen. 53.

A. Mae'r Prophwyd Esay yn gosod allan y Messias oedd i ddyfod yn wr gofudus a chynnefin a dolur yn orthyrmedig ac yn gystuddiol, yn archolledig ac yn ddrylliedig, wedi ei arwain i'r lladdfa ai dorri ymaith o dîr y rhai byw; iddo gael ei gyfrif ymmhlith y Trofeddwyr: A bod y draethaw'd or rhan ymma i'r bennod ynghylch y Messias, eglur iw nid yn unig allan o arwyddocad priodol y geiriau ond allan o gyfaddiad yr hên Iddewon: Mae'r

Zac. 11. 12. Prophwyd Zachariah yn rhag-ddwedyd y prîs
12. 10. am ba un a bradychid ef, deg darn ar Ugain o

Psal. 22. 16. arian, ac ar edrychent ar yr hwn a wahana-
sent, y Prophwyd Dafydd yn fwy pennodol a
gwanent hwy ei ddwylo ai draed. Y mae'r
Prophwydoliaethau hyn yn Cyttuno yn Union
ar hanes yr y'm yn ei ddarllain yn yr Evan-
gylwyr o Ddioddefaint yr Iesu Fendigedig,
yr hwn a ddyscodd ei Apostolion yn oestadol
yn y Gwirionedd ymma, nid yn unig i wneu-
thur iddynt ddysgwil hynny ond iw cadarn-
hau hwy y modd honno yn ei ffydd fwy fwy
mai ef oedd y gwir Fessias. Ac mae St Paul yn
gwnenthur hyn yn rhan oi bregethiad ef, fod
yn rhaid i Grist ddioddef.

Q. Para Esamplau a roddwyd o Aberth ein Iachawdwyr tan y Gyfraith?

Exod. 12. 3.

A. Moses yn Ordinhâd y Pasc a bwyntiau
pan leiddid yr Oen-Pasc at yr hwn a laddefid

Nm. 21. 9.

er dechreuad y bŷd. Pan ofodwyd i fynu y
Sarph Brês yn yr Anialwch, yr oedd yn ar-

Heb. 9. 22.

wyddocau derchasiad Mâb y Dyn ar y Groês,
yr oedd yr holl Aberthau tros bechod yn dan-

Lev. 16.

gos heb ollwng gwaed nad oedd dim maddeur-
ant. Ond yr Esampl fawr oedd Dydd y cy-
mod yr hwn a orchmynei Dduw dan fawr bo-
enedigaeth

enedigaeth, ar hon a gedwid yn ofalus gan yr Arch-Offeiriad ar bobl, ar y dydd ymma yn unig yr ae yr Arch-Offeiriad i mewn i'r Cyslegr, ac heblaw 'r cymmod yr oedd ef iw wneuthur drosto ei hun ai deulu gwnae gymod tros y bobl, a dau lwdwn gafr yn Bech-Aberth, yr rhai a gyflawnei ef o flaen yr Arglwydd wrth ddrws y Babell lle'r oedd wrth fwrw Coel-brennau, yn dyfod i wybod, pr'u'n oedd iw aberthu, a phru'n oedd y bwch diangol A gwaed yr hwn a Aberthyd y tanellei ef y Drugareddfa, ar y llall a rhodde eu ddwylo, ac y cyffesei ef bechodau'r bobl, gan eu rhoi ar ben y bwch ai anfon ef yn llaw gwr cymmwys i'r Anialwch. Ac y modd ymma mae'r Apostol yn ei Epistol at yr *Hebraeid*, yn dangos mai ein Hia-chawdwr oedd yr Arch-Offeiriad, a darfod iddo i aberthu ei hun yn aberth ar ddydd ei ddi-oddefaint, a dwyn ein pechodau ni yn ei gorph ei hun, a myned o honno ef i mewn i'r Cyslegr ai wae'd ei hun, yr hwn nis gwnaethwyd a dwylo, ac ympurio megis o flaen y Drugareddfa ger bron Duw trosom ni.

*Heb. 2. 17.
9. 14.
26.
24.*

Q. Pa fodd yr oedd y bobl yn cadw dydd y cymmod hwn?

A. Tra'r oedd yr gwneuthur y cymmod yn Nheml *Ierusalem* yr Iddewon ple bynnag yr oeddynt, a ymprydient trwy'r dydd ac a gystyddient eu heneidiau o haul gaerau hyd yn haul gaerau; a phob enaid er na chystuddiwyd yng horph y dydd hwn a dorrid ymma-ith oddiwrth ei bobl. Ac nid wrth Ymprydio yn unig a cystuddient eu Heneidiau ond trwy ddangos bob modd arall eu trymder, au câs i bechod. Gwilient dros y rhan fwyaf o'r Nôso'r blaen, ar amser hwnnw a dreuliant mewn gweddï: Cyfarfyddent yn foreu cyn codi haul yn ei Synagogau, a threulient y diwrnod yn bublic

*Lév. 23.
32, 29.*

mewn

*Buât. Syn.
Ind. c. 29.*

mewn gorchwylion Defosionawl, yr oeddynt cyn ymadel i dderbyn bendith Solemn gan yr Offeiriadau presennol, ac oni wnaent y defnydd ymma o'r diwrnod nid oedd iddynt le i ddifgwil dim llefhâd oddiwrth yr Aberth a Aberthaid yr amser hwnnw.

Q. A fu rai Cristianogion ar Wener y Croc-Lith yn arferol o wneuthar dim tebig ir pethau awna'r Iddewon ar ddydd y Cymmud?

Conc. Tolet. 4. c. 6, 7. *A.* Yn Eglwys y Gogledd ar Wener y Croc-lith yr Offeiriadau Sanctaidd a wnaent bregethau ir bobl yn wastad ynghylch dioddefaint Crist; a dyscent hwy yr amser ymma yn Nirgeledigaethau eu Prynedigaeth, ac yr oedd y bobl oll, heblaw y rhai a esceusodid oblegid eu hoed'ran neu glefyd, yn rhwym i ymptydio drwy Gorph y Dydd, tan na chyhoeddei 'r Offeiriaid ollungdod public tua'r hwyr a llais Uchel; ac onis gwnaent hynny ni chaent dderbyn y Cymmun wrth fwrdd yr Arglwydd Ddydd-Pasc. Pwrpas hyn ydoedd, fel ar ôl iddynt ddangos ei bod yn wir-Edifeiriol am eu pechoddau a derbyn y lles-hâd a ddoei iddynt oddiwrth yr ollyngdod Offeiriadaidd, y cymmhwysid hwy yn well i gadw 'r Gwyl mawr, sef o Adgyfodiad ein Hiachawdwr ac i fwytt a'r Pasc Cristianogol.

Q. Ond gan fod ein Messias ni yn Dduw yngystal ac yn ddyn, pa fodd oedd iddo ef ddioddef, can na ddichon y Natur nefol ddioddef math yn y byd o drueni?

A. Ni ddioddefodd ein Iachawdwr bendigedig ond yn ei anian Ddynol yn unig, yn yr hon a gymerodd ef arno, eithr gan ei bod wedi ei huno ar Dduwiol Anian. A bod eithaf Cyssylltiad y ddwy anian ym Herfon y Mâb, oddiono y daeth gwir-briodol gyfranniad Henwau, cyneddfau a Phriodolaethau, felly y

gellir dywedyd yn gymmwys ddioddef o wir dragwyddol Fâb Duw, beth bynnag a ddioddef y Dyn Crist Iesu yn y Cnawd tros bechaduriaid; oblegid gellir Dywedyd fod priodolaethau pob anian ar ei phen, drwy achos da yn perthyn i'r Person, ymmba un yr unwyd y ddwy anian.

Q. Beth a allwn ni i ddysgu wrth goffau Dioddefaint Crist?

A. Faint yw drwg pechod, er lleied o gyfrif yr y'm ni yn ei wneuthur o hono, etto Duw yn y cnawd a wnaed yn Aberth in gwared ni oddiwrth ei euogrwydd ef. Anfeidrol gariad ein hanwyl Brynhiawdwr, yr hwn a ddioddefodd boenau chwerwon a chustudd anrhaithadwy i brynni ini Iechyd tragwyddol. Nad haeddei Da'r bŷd hwn ai feluswedd hefyd wneuthur cymaint cyfrif o honynt, ni bod ei dlodi nai chwerwedd chwaith cynrhwg pethau ac mae'n hawdd gennim goelio eu bod, pan oedd y gwr goreu a fu erioed yn fyw, ac arno eisiau cwmffwrdd cyffredin ac agos y pethau rheitiaf i fyw, ac iddo gymaint rhan o flinderau a chystuddiau yn wastad nas dylem ni farnu ynghylch Cariad Duw wrth lwyddiant bydol a hawddfyd yn y bŷd hwn, nac ynghylch ei lidiogrwydd ai ddigofaint wrth gyfstyddiau amferol, gan nas dioddefodd neb erioed cymaint ac unig anedig Fâb Duw. I ddiodef blinderau yr bywyd hwn yn ammynedgar drwy gwbl fodloni i Ewyllys Duw ac i beidio a grwgnach, yn bod ni wedi dioddef y pethau yr oeddem yn eu haeddu yn dda ddigon, gan ddarfod ein Iachawdwr oedd yn gwbl ddi-bechod, ddioddef pethau llawer trymmach er ein mwyn. I beidio a digalonni tan y Profedigaethau tostaf, trwy edrych ar ein gwendid ein hunain, o herwydd Crist a bwrcafodd ini

Ddoniau ei Yspryd Glân, oddiwrth hwn a derbynniwn nerth ddigon i ymwrthod a phechod ac mae ganddo ef ei hunan gyd-deimlad on gwendid ni, gan i brofi ef ymmhob peth fel ninneu, ac etto yn ddibechod, i dalu iddo ef yn ôl, gymaint ac a allom o gariad a diolchgarwch; i fod yn fodlon i ymadel ar pethau anwylaf ar a feddom, i amddiffin ei wirionedd ef, ac i ofod allan ei Ogoniant, a'i Anrhydedd yn y byd. I ddangosein Cariad i holl ddynolryw i'n gelynnion yn gystal an cyfeillion o herwydd pan oeddym yn Elynnion i Dduw, bu Grist farw drosom i wneuthur ein Heddwch an Cymmod.

Y Gweddiau.

I.

*Tros Gristi-
anogion oll.*

HOll-alluog Dduw, mi a attolygaf arnat Edrych yn rasusol ar dy deulu, tros ba un a bu fodlon gan ein Harglwydd Iesu Grist gymmeryd ei fredychu ai rod-di i fyny i ddwylo dynnion anwir, ac i ddioddef marwolaeth ar y Groês; a derbyn, mi a attolygaf iti, y deufysfiadau ar gweddiau yr wyf yn eu hoffrwm ger dy fron tros bob stât o ddynion yn dy Eglwys Sanctaidd; fel a bo i bob aelod o'r unrhyw yn ei alwedigaeth ai ddyledswydd dy wafanaethu di yn wir ac yn Dduwiol, trwy 'n Harglwydd a'n Iachawdwr Iesu Grist, yr hwn sydd yn byw ac yn teyrnasu gydâ thi ar Yspryd Glân, yn un Duw heb drangc na gorphen.
Amen.

II.

*Am ddilip
siampl
Crist.*

HOll gyfoethog a thragwyddol Dduw, yr hwn o'th garedigol serch atddy'n, a ddanfonaiſt dy Fâb ein Iachawdwr Iesu Grist i gymme-

gymeryd arno ein cnawd, ac i ddioddef anghen ar y Groes, fel y gallai bôb rhŷw ddyn ddilyn Esampl ei fawr oſtyngeddrwydd êf; Caniad-hâ o'th drugaredd fod imi ganlyn Esampl ei ddiondefaint a bod yn gyfrannog oi gyfodiad, trwy yr unrhyw Iesu Grist ein Harglwydd.
Amen.

III.

O Duw trugarog, yr hwn a wnaethost holl *Ar i Dduw*
ddynol ryw, ac nid wyt yn cashau dim ar *droi yr An-*
a wnaethost, nac yn deusyf marwolaeth pecha- *ffyddloniaid*
dur: cymmer Drugaredd ar yr Iddewon oll, *ar Hereticci-*
yr Twrciaid, Anffyddloniaid, ac Hereticiaid, a
chymer oddiwrthynt pob anwybodaith, caled-
rwydd calon, a dirmig ar dy air; ac felly cyr-
cha hwynt adref, Bendigedig Arglwydd, at dy
braidd, fel a bo'nt gadwedig ymmhlith y
gweddillion y gwir *Israeliaid*, ac yn un gorlan
tan yr un bugail, Iesu Grist ein Harglwydd,
yr hwn fydd yn byw ac yn teyrnasu gydâ thi
ar Yspryd Glân yn un Duw heb trangc na
gorphen. *Amen.*

IV.

O Fy ngroes-hoeliedig Iachawdwr, Gogoniant *Gweddi*
a fo iti am beri o honot scrifennu dy ddi- *ddiolchgar*
oddefiadau yn yr Efengyl; yno a darlennais a *Escob Ken*
da yr wyf yn cofio wrthiau a gorfoleddau dy *am ddiodde-*
Gariad holl-alluog, oblegid pa rai yr wyf yn *faint Crist,*
dy addoli ac yn dy ogoneddu yn oestadol.

Yr wyf yn cofio o Dduw grasusol fod iti yr
hwn na thybiaist yn drais fod yn ogufiwch a
Duw, gymmerydd arnat ffurf dyn marwol, ie
'r gwaelaf a'r dirmygusaf o ddynion o herwydd
tydi a gymmeraiſt arnat agwedd gwâs yr wyf
yn cofio y dibrifswydd y gwrth-ddywediad, y
Cabledd ar Erlid a ddioddefaiſt gan genhed-
laeth

laeth groef-ddrwg bechadurus a hyn i gyd er-mwyn ein gwaredu ni ddynnion pechadurus.

Yr wyf fi yn cofio, O Arglwydd grafusol, modd y bu iti ddioddef lloes chwerw-dôst, ac modd y chwyfaist megis ddefnynnau gwaed yn fyrthio ar y ddaiar; modd y bu iti yr hwn ydwyt yn Dduw goruchaf, bendigedig dros oes oesodd, gad dy fradychu, a'th ddala, a'th rwymo megis drwg weithredwr, dy ddirmygu gan *Herod*, ai Filwyr, dy wadu Gan *Bedr*, a'th gadel gan dy holl Ddiscyblion, a hyn oll er mwyn ein gwaredu ni ddynnion pechadurus.

Yr wyf yn cofio y modd y bu iti O Dduw y gwirionedd, gael dy gyhyddo gan gau-dystion, y modd y bu iti yr hwn y mae'r holl Angylion yn ei addoli gael cuddio dy lygaid, a'th gernodio, dy watwar a phoeri arnat, dy ddi-osc, a'th ffangellu, a hyn oll modd yr iacheuid ni drwy dy gleisiau, ac er mwyn ein gwaredu ni ddynnion pechadurus.

Yr wyf yr Cofio, Arglwydd, modd y bu iti yr hwn wyt yn farnwr Mawr ar Nêf a daiar, gael dy hun dy ofod o flaen y frawd-le a'th condemnio y modd y bu iti frenin Nêf, gael dy goroni a drain, a'th gorthrymmu gan bwys dy Groes; a hyn oll er mwyn ein gwaredu ni ddynion pechadurus.

Yr wyf, O Iachawdwr Bendigedig yn Cofio, y modd y bu ti yr hwn wyt Arglwydd Gogoniant, ac Unig Awdwr bywyd gael dy rod-di i farwolaeth wradwyddus modd yr hoelied dy ddwylo a'th dracd wrth y Groes: modd y croshoeliwyd di rhwng dau leidr, ac y cyfrifwyd di gyda'r trosedd-wyr, y modd y diodasant di a finegr cymyscedig a bustl, pan oedd yt ar drangcedigaeth, a hyn oll er mwyn ein gwaredu ni Ddynion pechadurus.

Yr wyf yn cofio O Arglwydd grafusol y modd pan oeddyt yn crogi ar y groes, y dioddefaist dy watwar a'th gablio, y modd y ddioddefaist dy gystuddio a'th archolli am ein camweddau, pan y rhoddwyd ein hanwireddau ni oll ar dy yscwyddau di, modd y dangosaist fod iti fwy o ofid na holl boenau dy groeshoeliad pan lefaist a llêf uchel, Fy Nuw, Fy Nuw, pahan am gadewaist; ac y modd y bu iti o'r diwedd ymadel ar Yspryd a marw dy hun, fel y byddem ni byw.

A fuerioed ofid tebig i'r hwn a ddioddefodd fy Arglwydd am Duw er fy mwyn i? A fuerioed y fath Gariad ac a ddangosodd fy Arglwydd am Duw imi? O fy lachawdwr am holl galon yr wyf yn dy garu ac yn dy addoli di, am dy gariad anfeidrawl tua'g Bechaduriaid; am holl galon yr wyf yn galaru oi plegid ac yn cashau gelyniaeth a Rhyfig amharchus pechaduriaid yn dy erbyn di: Difera o fy Nuw gariad edifarhaus i fewn fy enaid, modd y trista-wyf oblegid fy mhechodau, y rhai a'th trista-fant di; modd y carwyf di am it ddioddef tro-som ni pechaduriaid, y rhai oeddym achos dy holl ofidiau. O bydded imi dy garu di yn wastad! O na thristawn y monot byth mwy! Wrth gariad dy groes, O Iesu, yr wyf yn byw, yn honno yn unig y gorfoleddaf, ar honno y myfyriaf yn fwy na dim, honno a brisiaf ywchlaw pob peth; drwy gariad ar dy groes di a cymmeraf i fyny fy nghroes beunydd, ac i'th ddilynaf di; erlidiaf a phoenaf, a chroeshoeliaf fy ngwyniau am chwantau pechadurus, y rhai a erlidiasant, ac a boerasant ac a'th croeshoeliasant di, ac os dy gariad di a eilw arnaf i hynny, a dioddefaf ar y Groes, fel y dioddefaist i droswy fi.

Mo'r hardd-olygus ac mo'r ddisclair oedd dy Radau o hyd yn dy holl boenau, ac er maint dy ddioddefaint, O Tydi y Cystuddiedig Iesu! yr wyf yn caru yn rhyfeddol dy ddirfawr ost-yng-eiddrwydd dy amynedd ddiffin, dy addfwynder oenus, dy ddiniweiddrwydd difrycheulyd, dy galon anorchfygol, dy hollawl ymddarostyngiad i ewyllys dy Dád Nefol, dy dosturiol gariad tua'g at eneidiau, a'th cyflawn gariad tua'g-at dy Elynion: Dyro imi Râs i ddilyn dy lwybrau, ac i'm Cyd-ffurfio fy hun i'th ddelw Nefol; fel po mwyafa tebyccwyf iti, mwaf oll i'th Carwyf di, a mwy fyth y caroch ditheu finneu *Amen*, Arglwydd Iesu, *Amen*.

P E N. V.

Noswyl Pasc.

Q. *Ara ymryd y mac'r Eglwys yn ei gadw beddym?*

A. Noswyl fawr Adgyfodiad ein Hiachawdwr, pan oedd yn gorwedd mewn bedd, wedi dyscyn i stât y meirwon, pan ir oedd ei enaid ef wedi ymadel yn llwyr ai gorph, ac ynteu wrth hynny yn farw yn wîr ac yn ddiau, yr hwn stât oi ymddarostyngiad eithaf a gadwei'r Brif-Eglwys yn wastad drwyddygyn ymryd, ie yn yr oes honno, pan gedwid y Sadwrn yn wyl a phan anrhydeddid ef o barch ir Idde-won oedd wedi troi ir ffydd a phob defosion grefyddol tros holl Eglwys y dwyrain yn gyftal ac mewn rhyw fannau yn Eglwys y Gorllewin.

Q. *Pa fodd a claddwyd Crist?*

A. Yn

A. Yn ôl y Brophwydolaeth ynghylch y Me-^{Iai. 53. 9.} ffliah, ef a wnaeth ei fedd gyd a'r Cyfoethog ;
canys *Iosph* o *Arimathea* gwr goludog, a ofyn-^{Matth. 27.}
nodd ei gorph ef gan *Pilat*, ac ai hamdodd a^{57, &c.}
lliaïn ac ai gosododd yn ei fedd newydd ei hun,
yr hwn a ddorrasei ef yn y graig, a charreg
fawr ar ei wyneb, yr hwn a sicrhawyd gan yr
Iddewon, drwy feilio yr garreg a gosod rhai
iw gwilio. Mae'r cyfrif manwl hwn yn dan-
gos yn Eglur nid yn unig wir a siccr farwola-
eth ein lachawdwr ond maent yn tueddu at w-
neuthur, ei Adgyfodiad ef yn siccrach.

Q. Pa fodd y Cadwei'r Brif-Eglwys y Noswyl
hon?

A. Yn uchel iawn medd *Nazianzen*, drwy *Naz. Orat.*
solemn wiliadwriaeth ac aneirif o ganwyllau nid^{2. in Pasc}
un unig yn ei Heglwysydd, ond yn ei tai pri-
fat, ac a chyrchfa gyffredin a chyd-gyfarfod o
bob gradd o ddynnion, Llywodraethwyr ar
bobl hefyd. Mae *Eusebius* yn dywedyd a ced-
wid ef yn *Constantinopl* a goleuadau costus nid
yn unig yn yr Eglwys ond allan hefyd. Yr
oeddid yn gosod ei fyny drwy'r ddinas ganwy-
llau cwyr hirion neu debyccach i bilerau o
gwyr, y rhai yn wych iawn a droent y Nos yn
Ddydd. O bwrpas i ragflaenu y goleuni mawr
hwnnw sef Haul Cyfiawnder, yr hwn a gododd^{Euseb. Vit.}
dranoeth i oleuo'r holl fŷd.^{Const. lib. 4.}

Q. Beth oedd gorchwyl y Cristianogion ar y No-^{c. 22.}
swyl hon?

A. Fel yr oedd y dydd yn ymryd caeth,^{Hiero. in}
felly parhau'r Noswyl yn y fan leiaf hyd han-^{Mat. c. 25.}
ner y Nôs, ac nis gollyngid y gynnulleidfa^{Const. Ap.}
allan o'r Eglwys ddim cynt ; yn ôl Traddodiad^{lib. c. 15.}
yr Eglwys, adgyfododd ein Hiachawdwr yn fu-^{19.}
an ar ôl hanner y Nos, ond parhaei'r Noswyl
yn y Ddwyrain dan ganiad y Ceiliog gan dreu-
ll u u lio

Ib. c. 4. 17. 18. lio'r amser o hyd yn darllain y gyfraith ar Prophwydi, medd Constitutionau'r Apostolion, ac yn Eglurhau'r Scrythur lân, ac yn bedyddio y rhai oedd wedi ei Catecheisio. Yn

*Rupert. de
Div. Offic.
c. 35.*

yr Eglwys Lladin fy gyssegrid Dwfr y Bedyddfaen ar y Dydd hwn, ac ai cedwid i Fedyddio y flwyddyn nessaf; ar Ddefod hon cyscod iw or hên Ddefod; oblegid ar Noswyl Pasc a bedyddid Catechumeniaid gan yr Esgob ei hun os byddei ef yn y fan ar lle. Gan mae'r Pasc oedd yr amser pennaf i Fedyddio rhai mewn oedran, Bedyddid Plant a chleifion drwy'r flwyddyn.

Q. A raid ini fyned drwy byrth angen, cyn a gallom fwynhau y dedwyddyd a bwrcasodd Crist ini?

A. Fy ofodwyd i bob dyn farw unwaith ac er darfod ein Hiachawdwr bendigedig Orchfygu Angau gan dynny ymaith ei nerth rhag briwo y ffyddloniaid, etto nid Efceusododd ymonomoddiwrth gyfreithiau Marwoldeb, ond gwanaeth yn anghenrhaid i ni fyned drwy byrth angau cyn y meddiannom fywyd tragwyddol.

Q. Beth ynteu a ddylei Gristion disrif reittiaf i wneuthur.

A. I gymmwyso ai ddarparu ei hun i farw yn sanctaidd ac yn ddedwydd, a bydded mo'r ofalus ac allo fyth yn gwneuthur hynny; oblegid nid oes a ddichon ddiwgio Camgymmeriaeth yn y peth hyn byth. Nid allwn farw ond unwaith, ac wedi hynny rhaid bod naill ai yn ddedwydd neu yn druenus yn dragwydd. A dedwydd yw'r gwr a feiddio gyfarfod Brenin Dychrynnion, nid yn unig yn ddiarfwyd, ond hefyd a rhyw faint o Gwmffwrdd a Disfyrwch.

Q. Ple

Q. Ple y mae'r synwyr o fod yn ein darparu ein hunain i farw yn ddedwydd?

A. Oblegid wrth hyn yr y'm yn sicrhau y diben dwys o achos pa un a daethom ni i'r byd, mewn cyffelybrwydd i hwn, nid ydyw pob gofalon bywyd ond gwagedd pŵr. Canys yr oedd erioed i'w gyfrif yn un o'r pethau doethaf a synhwyrolaf i ddyn ofalu yn fwyaf am ryw beth a fae goreu ei haeddiant, ac nid oes dim ffolach nac esculuso'r cyfryw beth. Am hynny gan fod marwolaeth yn ein gyrru'n ddiammau naill ai i lawenydd neu i boenau tragwyddol, nid eill dim fod synhwyrolach na dewis y cyfryw ffordd ac a ddichon sicrhau'r naill a gochel y llall; y cwrs ymma, uwchlaw dim, a wna ini glowed blâs da ar holl fendithion y bywyd hwn, ac nid oes dim a ddichon yn cadw ni cyfal a hwn, oddiwrth arswyd a dychryn ein Cyfnewidiad mawr, amhenis ofn pa un, nid oddiwrth Farwolaeth yn unig y mae'n codi ond oddiwrth y pethau a ddaw ar ôl y Stat annewidiol y mae hi yn eingadel ni ynddo; acer a dichon Rhefwm ein bodloni ni iddi, fel yr ydym o ryw dynol, etto nid oes dim ond crefydd ai gwna yn gyffurus ini, o herwydd yn bod yn Gristianogion.

Q. Para fodd fydd oren ini ein bymddarparu ein hunain i farw?

A. Oestadol ymarfer Duwioldeb a Rhinweddau da holl ddyddiau ein bywyd, yw'r unig arfogaeth yn erbyn holl ymgais y gelyn hwn, fy mo'r ofnadwy i'r Naturiaeth ddynoll. Ac mae'r fawl sy'n hyderu ar ryw ffordd arall yn eu twyllo eu hunain yn rhyfeddol, onid ymarferant i gael Cydwybod ddirwystr tua'g at A&F. 14.16. Dduw a dynion yn wastadol.

Q. Ond gan fod ymarfer Duwioldeb yn gynhwysedig o lawer o'rannau, beth yw'r peth mwyaf an-

genrheidiol, in darparu ni i farw 'n ddedwydd?

A. Cyn a gallom fod yn siwr o Farwolaeth Ddedwydd, rhaid ini gael cymmod Duw drwy wir Edifeirwch diffuant. Colyn Angau yw Pechod, ac Enaid llwythog o euogrwydd nid yw'n unig yn anghyfaddas i Ddedwyddwch y bywyd nesaaf, ond mae Duw wedi declario nas ceiff ddyfod ynobyth, yr hwn yw'r unig wirionedd, felly onid edifarhawn, difethir ni yn ddiammau. Edifarhau ynteu yw'r peth a ddylem ni gyntaf ei wneuthur, os y'm byth yn chwennych marw'n ddedwydd, ac ymrowa i hynny yn ddioed, rhag i glefyd neu ddolur ddyfod ar ein gwartha, cyn ini ddwyn i ben waith mo'r anghenrheidiol; oblegid er bod marw welu yn amser priodol i adnewyddu ein Hedifeirwch, ac i drwsio ein Lampau, etto'r amser anghymmwsaf ydyw iw ddechreu, ac yn anaml os byth a tyccia.

Q. Beth beblaw hyn sy angenrheidiol in darparu ni i wneuthur dimedd da?

A. I roddi ein ty mewn trefn drwy rannu yn Dduwiol ac yn bwyllog ein da bydol, cyn a gallom wneuthur hyn yn ei le rhaid ini wrth amser ac ystyriaeth, ac am hynny nid eill neb wneuthur hynny yn iawn ynghylch ei Fynudyn diweddas, pan fo'n meddyliau ni allan o futt, a'n Cyrph tan ddormarch gofid, a chlefyd, a phan fo'm yn debig i gael ein twyllo gan y sawl a fo yn rhodrefus er ei mwyn ei hunain yn edrych ar ein hôl. A phe bae'n heb yr anghyfleusdra hon, etto gan fod ein hamser i fyw cyn fyrred, mae'n rhy werthfawr iw warrio mewn oferedd. Felly onis gwnawn ein Hewylls yn nyddiau ein hiechyd mae'n debig nas gwnawn mono fyth, neu yn'r cyfryw fodd amherffaith, ac a dynno ymryson rhwng ein heppil neu o'r lleiaf a rotho lawer o flinder a thraffaeth ini ein hunain.

hunain yr amser gwaethaf iw dioddef. Mae'n rhaid wrth lawer o ddwys-ystyriaeth i roddi ein da bŷd y modd a gweddei i Gristianogion, i roddi i blant ei cynnyscaeth yn gymmwys, i addef Caredigrwydd ein Cyfeillion, i obrwyo gwasanaeth ein Gweinidogion, i rannu i'r tlo-dion ar anghenus, a hynny mewn ffordd mo'r rwydd ac mo'r Eglur fel na bo dim achos ym-ryson a chyfraith rhwng y fawl ar a adawom o'n hól. Ir pwrpas ymma mae'r Eglwys yn bwylllog yn gorchymmyn, i'r Gweinidog pan fo'n ymeled ar Clâf os bydd heb wneuthur ei Ewyllys yw gynggori ef iw wneuthur. A he- *Y Rubric yn*
fyd dangos o honaw am ei ddylêd, pa faint *yr ymweli-*
fydd arno, a pha faint fydd o ddylêd iddo, er *ad y clâf,*
mwyn rhyddhâu ei gydwbybod, a heddwch iw Esecutorion, a bod yn angenrheidiol rhybyddio dynion yn fynych am wneuthur trefn ar eu da bŷd a'u tiroedd tra fyddont mewn iechyd.

Q. Beth fydd etto yn anghenrheidiol cyn y gallom ni farw mewn cyssur a bodlonrwydd?

A. Rhaid ini ddiddyfnu ein serchau oddi-wrth bethau 'r bŷd, o herwydd fy fydd ein galar ni an gofid o ymadel a hwynt yn ôl maint y barch ar Cariad oedd gennym iddynt, wrth ei meddiannu, ac nid eill lai na pheri anef-mwythdra mawr ymadel ar cyfryw bethau ar y bo'm wedi rhoddi ein serchau a'n calonnau arnynt. Dylem am hynny ymarferu ein hunain i roddi yn Ewyllysgar i Dduw y pethau a gippia marwolaeth oddiarnom on han-fodd, ac i ddattod y clymmau hynny yn arafaidd sy'n gwneuthur ir bŷd lynu wrthym fel y bo'm lai'n poen pan eu torrir ymaith yn hollawl, felly a bydd os cymmerwn lai o ofal am bethau 'r corph, a holl feddiannau corphorol, i ddisg-wil drwy fodlonrwydd Ewyllys Duw am ein llwyddiant yn ein helyntion bydol, i gadw i
lawr

1 Cor. 15.
31.

lawr bob meddwl uchel, chwannög; i brinhau weithiau ar ein harfer o bleferau lwfhedig; i fod yn helaethion yng weithredoedd Cariad, i fod yn fodlon i ymadel ar peth fydd anwylaf gennim, pan welo Duw yn dda; ac i ddioddef pob colledion a chyftyddiau yn ddirwgnach, fel y gallom ddywedyd gyda St. Paul ein bod ni beunydd yn marw. Nid yn unig o herwydd fod amser ein marwolaeth yn nesaau bob mynodyn; ond hefyd oblegid yr y'm yn ein clowed ein hunain beunydd yn fwy difatter am fyw, yn llai ein hawydd i wagedd, yn llai ein chwant i anrhydedd, yn llai ein awch i aur ac arian, ac yn llai ein gofalon am y pethau hynny oll y mae'r byd yn hoffaf o honynt.

Q. Para ofal heblaw byn a ddylem ni i gymeryd in parattoi ein hunain i farw?

A. Ni ddylem fod yn dra-gofalus pa fodd y treiliom ein hamser, yr hwn yw'r Talent gwerthfawr a roddes Duw tan ein hymddiried, i addysgu ac i gymhwyso ein Henidiau i Ddedwyddol Dragwyddoldeb. Ni ddylid gwarrio mo hwn yn rhodienna i ymweled ymma a thraw yn ddi-neges ac yn ddi-achos, nai fwrw heibio mewn Gwag-bleferau, nai golli drwy ddiogi gwylyddus megis na bae i ddyn ddim arall i wneuthur heblaw byw'n smala a chwareu a chwerthyn; Am hynny os oes gennym Alwedigaeth, gwafanaethwn ef yn onest ac yn ddiwyd, gan gosio yn wastad fod gennym alwedigaeth Gristianogol fy fwy parchedig; os ydym yn rhydd oddiwrth y byd gadewch ini ddewis y cyfryw cyflwr ar a fo fwyaf wrth ein bodd yn awr Angeu. Os oes gennym lawer o gyfoeth a phower mawr, a Deall helaeth, gadewch ini edrych arnom ein hunain yn fwy rhwymedig, i dreulio ein hamser yn well; o herwydd y sawl a fon't felly mae ganddynt amgenach

genach a mwy o ennyd i wneuthur daioni i eraill, yn gyftal ac i edrych ar ôl eu hiechyd-wriaeth eu hunain. Er mwyn i hyn fod, dylem feddwl yn fynych am y gorchwyl mawr fy gennym iw wneuthur yn y bŷd hwn, ac nas gwyddom leied o amser a gawn iw wneuthur, felly os Nynni a esceuluswn y cyfleusdra presennol, odid ini fyth gael un arall; a bydded ein Zêl ni y faint a fynnoch ni a ewyllysiem pan ddelem i farw, pe buasei mwy.

Q. Beth yn enwedig a ddichon roddi ini gyffur ar ein Marw-wely?

A. Gweithredoedd Trugaredd a chariad; oblegid y cyfryw weithredoedd a ddengys yn oreu ddiragrithrwydd ein crefydd, ac a ddengys a meiddiwn ymadel ar peth a gyfrisir yn gyffredin yn anwylaf yn y bŷd hwn, er mwyn y Duw hwnnw yr y'm yn ei addoli: mae cymeryd Trugaredd ar a Tlodion, yn perffeithio ein Hedifeirwch, ac yn rhoddi ini hawl ar Drugaredd Dduw, pan fo arnom fwyaf oi eisiau.

Yr ymofyn ddydd Farn a fydd a borthasom *Matth. 25* ni yr Newynllud; a ddilladasom ni y Noeth, *35, &c.* a ymgeleddasom ni y Dieithr ar sawl oedd tan glefyd a charchar, ar peth a wnelom o'r fath ymma i aelodau truenus Crist, y mae yn ei gyfrif mai iddo ef ei hun a gwnaed.

Q. Ymma beth y mae'n darpar-waith diweddas yn sefyll erbyn ein Marwolaeth?

A. Pan fo'm yn dioddef ein clefyd diweddas mewn amynedd Gristiongol, a dioddefgarwch mawr tan ein cystuddiau, a bodlonrwydd calon i Ewyllys Duw ac ymddiried cyflawn ar ei anfeidrol ddoethineb ai ddaioni ef, a thrwy roddi iddo ef rhwymeddicaf ddiolch am y trugareddau hynny a pha rai a tymherodd ef ein clefyd; ac ir ysfafnhaodd ef y pwys fy arnom. *A* dylem ddangos fod y galon yn barod i'r cyfryw

fryw weithredoedd drwy fynnych weddio ar Dduw, Grâs a chynnorthwy pwy un ni a ddyleni yn wastad grefu am danynt i'n nerthu yn y cyfryw amser profedigaeth i gyflawni dyledfwydd Cristianogion da.

Q. Ymmha beth y mae ymarfer. Diodesgarwch ar Glâf-wely yn sefyll?

A. Drwy fod yn wir-ofalus i ymwrthod a phob grwgnach yn Erbyn Duw a phob math ar anfodlonrwydd o achos ei geryddon ef, drwy wilio rhag i ddim ein denu ni i fôd yn ddigllon, megis camgymeriaeth y sawl a fo yn ein trîn, neu pan ddelo ein ffrins i ymweled a ni mewn amser anghyfaddas, pan fo'n phfygwriaeth yn myned yn erbyn y Galon, neu'r bwyd wedi ei gam-baratoi: drwy ffrwyno ammheus ofn y gwaethaf a eill ddigwydd, a thrwy fôd yn fodlon i aros hyd oni welo Duw'n dda i roddi ini ymwared.

Q. Ymmha beth y mae ymarfer o ymddiried yn Naw ar Glâf-wely yn sefyll?

A. Drwy heddychu ein meddyliau oddiwrth ofn rhyw ddrugau i ddyfod, gan ystyried yn bod ni yn llaw Duw daionus, yr hwn nis rhydd arnom ddim ychwaneg nag a allom ni ei ddioddef; ar hwn yn ei amser da ei hun naill ai dyn ymaith y peth fydd in blino, neu a rydd ini Nerth yw ddioddef y cyfryw fodd, fel y bo'n help i ychwanegu ein Rhinwedd an Dedwyddyd. Ac er i ni adel ein Ceraint nessaf yn ymddifaid iawn, etto y maent tan amddiffynaid ei Ragluniaeth ef, megis ein Gwraig an Plant ai fendith ef yw'r gynnyscaeth fwyaf, heb honno ni fydd neb siwr o dda'r bÿd er maint a fo'nt.

Q. Ymmha beth y mae ymarfer o fodlonrwydd i Emyllys Duw ar Glâf-Wely yn sefyll?

A. Gan gredu yn ddiyscog mae gwell ini y cyflwr

cyflwr a ddewifodd Duw ini, nac un arall ar a fedrem ni ei Ewyllysio ini ein hunain, drwy dderbyn ein clefyd an drolur megis cospedigaeth am ein hynfydrwydd gynt, ac megis moddion prioddol i wneuthur ini gynnyddu mewn Grâs. Drwy fod yn fodlon i barhau tan ein clefyd hyd a gwelo Duw fendigedig yn dda, ac iddo ef wneuthur y defnydd a fynno o honnom yn ôl ei Ewyllys dainous ei hun, oblegid goreu a gwyr ei anfeidrol Ddoethineb ef un iawn adeg ein ymwarediad, ac fel a rhoddes ef ni ar y Cyntaf i fyw yn y bÿd hwn, fellu goreu a gwyr ef pa brud fy oreu ini fyned allan o hono.

Q. Pa fodd yr ymarferwn ein Diolchgarwch a'r ein Claf-wely?

A. Drwy gyfaddei yn bod ni yn dioddef llai nac a haeddom, a bod ein dioddefiadau yn angenrheidiol in dwyn ni i iawn synniad, canys Duw a'u danfonodd hwynt in dwyn ni i'r cyrfryw deimlad o hono ef ac o honom ein hunain hefyd, pan na wasanaethei hynny yscatfydd un ffordd arall ond hon. Drwy addef fod Duw yn fynych yn esmwythau ein blinderau ar cynnorthwy mawr yr y'm yn ei dderbyn tanynt drwy help ein ffrins, ymgeledd dda, physygriaeth gyfaddas, a phob cyfleusdra arall ar a ddichon y bÿd hwn ei drefnu, canys yn y cyflwr clettaf os Edrychwn ar y rhan oreu o hono, cawn weled achos i ddiolch i Dduw am ei Drugaredd, ac yn y cyflwr Estmythaf os Edrych a wnawn yn wastad ar y peth a fo in briwo, byddwn rhy chwannog i wneuthur achwynion.

Q. Pa fodd a dylem ymarferu ein Defosiwn ar ein Claf-wely?

A. Drwy ofyn help ein Harweiniwr Ysprydol i aberthy ein Gweddiau ac i gynnal ein gwendid ar ymborth gyffurusaf y Sacrament bendi-

X x x

gedig,

gedig, drwy droi holl ddamweiniau ein clefyd i ryw ddefnyddiau Ysrydol, drwy eu gwneuthur hwynt yn achlysur i godi meddyliau Duwiol allan o honynt y rhai a allwn eu danfon i fynnu yn anherchion i Dduw yn fynych, yr hwn yn unig a ddichon roddi ini gyfur tan ein holl gystuddiau. Drwy weddio yn daer am ei fendith ef ar yr holl foddion ar a bo'm ni yn eu harferu i geisio myned yn iach, a thrwy offrymmu iddo ef yr holl ofidiau yr y'm yn ei ddioddef o Ewyllys da ein calon, megis pethau a ddewisem ei diodde yn gynt nai ddigio ef.

Q. *Ymmba bethau y mae Dedwyddyd Marwolaeth y Cyfiawn yn sefyll?*

A. Nid o herwydd nad ydynt yn ofstynedig i boenau creulon ac i Glefydau ffaidd, nac o herwydd ei bod yn ddiogel oddiwrth ddamwyniau sydun a pheryglon anweledig, y rhai sy'n dyfod ar y cyfiawn yn fynych cystal ar anghyfiawn iw bedd. Oblegid ni welwn fôd Corph *Lazarus*, i ba un a darparwyd croesaw

Luc 16. 19, yn mynwes *Abraham* yn llawn o sorod ac ef a ddiweddodd ei fwyd mewn cyflwr gwir-druenus. Pan na ba ddim ychwaneg ar y Gwr Goludog, i bwy un a darfuasei iw Esmwythfyd mwithus, Llawnder anghymedrol ai gyfoeth ennynnutân annifoddadwy na chlasfychu a marw. Fel hyn yr ymadawodd y Merthyron bendigedig ar bŷd yn y fflam-dân a rhai eraill a ddrylliwyd ar olwynion, pan oedd eu herlidwyr creulon yn marw au pennau ar y gobenydd; am hynny mae'n rhaid barnu ynghylch dedwyddwch y cyfiawn ar ôl Marwolaeth wrth dueddiadau a ferchau ei galon ef, ai gwreiddin hi ydyw fod ganddo ef Obaith hyderus o wynfydedig anfarwoldeb, yr hon a addawyd iddo drwy haeddedigaethau Diodefaint Crist, am ei usyddod ddiragrith, er nad oedd bŷr ddi-bechod

bechod moni : hyn ai gwneiff yn ddigon bodlon i ymadel a'r Corph yr hwn yr oedd arferol oi farwau aci ymadel ar bŷd hwn megis a gwlād ddieither lle a daliwyd ef yn gaethwas.

Q. Para fford a allwn ni gymeryd in gwneuthur ein hunain yn gyfarwydd ymhob gweithred Ddefosionol a wnae enaid Duwiol ymmron ei Marwolaeth?

A. I droi heibio ryw faint o'n hamser pan fo'm ar ein pennau ein hunain wedi diengc oddiwrth y bŷd i'n gwneuthur yr addas i ymadel ac ef, drwy ddwys a diwid ymarfer y cyfryw rin-weddau ar a fo'nt y pryd hynny reittiaf ini wrthynt, fel na bo'm yn anhwylyd yn eu trîn, pan fo'n clefyd wedi ein gwanhychu, ac agos gwedi ein gwisco ni allan. Meddwl yr wyf y bydde brydnhawniau yr Suliau ar Gwiliau y Cymmerom y Sacrament bendigaid yn wir gymhwys i'r gwafanaeth hwn. Wrth hynny pan ddelom oddifrif att gaerau Angau, bydd ein heneidiau yn gyflawn o feddyliau Defosionol, a bydd hawdd iddynt ei troi eu hunain at y cyfryw weithredoedd Duwiol ar a fyddem ni gynt yn anferol oi trîn yn ddifrif ac yn hyddysc, ba brud bynnag ar y Cofiem am ymadel ar bŷd.

r Gweddiau.

I.

CAniadha, O Arglwydd, megis ac yr wyf *Am dded-*
wedi fy medyddio i Angeu dy Fendigedig *wyddol*
Fâb ein lachawdwr Iesu Grist felly drwy farw- *Dragwyd-*
hau yn wastad fy ngwynniau Corphorol a by- *oldeb.*
ddwyf gladdedig gydag ef, ac fel yr elwyf
rhagof drwy borth y bedd i Adgyfodiad llaw-
en, er mwyn ei Haeddedigaethau ef yr hwn a
fu farw ac a gladdwyd, ac a Adgyfododd

X x x 2

drofom,

drofom, dy Fâb Iesu Grist ein Harglwydd.
Amen.

II.

Dr. Which-
cott am
farwolaeth
ddeddwydd.

CYnnorthwya fi, O Dduw, fellu i drefnu
fy ymarweddiad yn y bÿd, modd y rhe-
olwyf fy Yspryd, ac a dilynwyf y cyfryw fy-
chedd ar ba un a gallwyf ymddiried marw yn
ddiogel, a dyro imi hyn yn ychwaneg att yr
holl Râs ar Cariad ar a ddangosaist imi o hyd
yn fy mywyd; na symmudocht ymonof oddi
ymma, tan na byddwyf yn gwbl barod, ac
yn addfed i Dragwyddoldeb; tan na fyddwyf
mewn addas barattoad Yspryd, mewn Sancta-
id dymher enaid, mewn cyfan ymwrthod a
moddion pechadurus y byd ynfyd pechadurus
hwn; pan fyddwyf wedi fy rhoddi i fynu fy
hunan yn hollawl iti fy Nuw, tan na bo gennif
ffydd Eglur gadarn yn Nuw drwy Iesu Grist,
tan na bo gennif feddyliau parchus, dercha-
fedig am danat, serchau helaeth-lawn gwresog
tua'g-attatt. A phan ddelwyf i ymadel ar bÿd,
dyrro i mi y cyfryw allu nerthol a phresenol-
deb dy Yspryd daïonus dy hun, modd y Caff-
wyf ddiddanwch dwys, didwyll, trwy Gredu,
ac fel yr ymadawyf ar bÿd mewn ffydd Ethele-
digion Duw. Modd y dilynwyf di yn fodlo-
nol ac yn llawen, ir stât, ar cyflwr, ar bÿd fydd
tu arall ir bedd, am ba un a rhoddaist gym-
maint o siccrwydd wrth Adgyfodiad ein Har-
glwydd, an Hiachawdwr Iesu Grist, yr hwn
a ddug fywyd ac anllugredigaeth i oleuni
drwy'r Efengyl. Ac yr hwn a addawodd gyf-
newid y cyrph gwael hyn fy gennym fel y
gwneleir hwy yr un ffurf ai gorph gogoneddus
ef, yn ôl y Nerthol weithrediad trwy'r hwn a
dichon efe, ie ddarostwng pob peth iddo ei
hun, i ba un y bydded gydâ thi, O Dâd, ar
Yspryd

Yspryd Glân, holl anrhydedd a Gogoniant yn
oes oesodd. *Amen.*

III.

CAniadhâ imi, O Arglwydd, ddiweddu fy *Mr. Kettle-*
enioes yn dy ofn di a'th gariad, a derbyn *well am*
fy marwolaeth pa brud bynnag a dêl nid megis *ddarparu*
melldith ond megis ymwared a gorphwysdra *erbyn ein*
diwedd.
oddiwrth fy llafur; ac megis dechreuad by-
wyd lle ni bo dim trafferth, nac un pechod
mwy. Na chofia yn fy erbyn fy amryw yn-
fydrwydd, ond delea hwynt oll drwy dy Dru-
gareddau di a haeddedigaethau fy mendigedig
lachawdwr, am gwîr Edifeirwch fy hunan,
modd y delwyf i'm Cyfnewidiad diwaethaf yn
ddieuog, ac y rhag-welyf ei hagos-ddyfodiad,
ai nessâd yn ddiofn ac yn ddiesiau amynedd.
A nertha fy enaid i ymddiofc ei hunan oddi-
wrth holl wyniau cnawdol cyn iddi ymadel am
Corph, ac i fod or un dull a moddion a'r Ang-
ylion Sanctaidd ar Ysprydion gogoneddus, cyn
yr Elo iw cymdeithas hwynt. Ac yn fy mhro-
fedigaeth diwaethaf, bendithia fy nhgla-welu
ar lleshad o gael o honof arweiniwr ysprydol
a chyfleusdra o dderbyn y Sacrament o Gorph
a Gwaed Ghrîst modd y bo i nerth yr ymborth
Nefol hwnnw, lawenychu fy nghalon lysmei-
riol, am dwyn i drwy lawenydd i ben fy siwrne.
Gwna imi ynte wilio pob cyfleusdra i ymwr-
thod am Ewyllys fy hun ac i'm rhoddi fy hun
yn gyfan iti, ac i osod allan Yspryd gwir Dde-
fosiônol, ufyddod Sanctaidd, Amynedd, ffydd,
ac ymddiried gostyngedig ynot, a gwneud y
defnydd goreu o bob un o rhain, drwy ei
rhoddi hwynt ei gyd ar waith yn ddiwid, megis
fy nghorchwylion ddiwaethaf i enill anllygre-
digaeth ac i sicrhau imi dy drygaredd drag-
wyddol drwy Iesu Ghrîst ein Harglwydd.
Amen.

IV. Ner-

IV.

*Am gynbor-
thwy yn awr
Angau.*

NErtha fi, O Dduw. yn fy ymdrech ddi-
waethaf, ac fel y bo fy nerth i yn pallu,
bydded i'm gofidiau hefyd fyned lai-lai. Eithr
pan ballo fy Nerth na âd i'm ffydd mo'r pallu;
iê yn awr Angeu gwna imi ymddiried ynot.
Gwared fi oddiwrth pob math a'r feddyliau a-
freolus, yscafndra pen, neu ofidus hudolea-
thau fy nghelyn ysfrydol. Oh! na chynhwys
iddo flino ac aflonyddu y monof, na'm dychryn-
nu, neu gael y llaw uchef arnof mewn modd yu
y bŷd. Cymmer fi i'th Gadwraeth di, O San-
ctaid Dâd! Oblegid nid oes dim a ddichon fy
nwyn i allan o'th dwylo di; Gorchymmyn i'th
Angylion Sanctaidd sefyll o'm hamgylch i'm
cadw a'm gwarchad ac i dderbyn fy enaid truan
wrth ymadel, ac iw arwain ai gyrchu, i fendi-
gedig anneddau Gorphwysdra a Thangneddyf.
Os dy ewyllys grasusol di iw hynny Arglwyd,
gwna fy mhoen yn ferr a'm marfolaeth yn Ef-
mwyth, or eithaf na wna iddynt barhau yn hir
iawn, na bod yn rhy boenus, ond os wyt wedi
trefnu imi yn amgenach, dy Ewyllys bendige-
dig di a fo, eithr dyro imi amynedd iw dio-
ddesa diddanwch Ysprydol tanynt, ac yn dy
amser da dy hun gwna i'm marwolaeth i fod
yn fynediad i mi ac yn ffordd i Adgyfodiad
llawen i fendigedig fywyd dragwyddol drwy
Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

P E N. VI.

Tridian y Gweddian.

Q. P*Ara ympryd y mae'r Eglwys yn ei gadw'r
amser ymma?*

A. Ym-

A. Ympryd tridiau y Gweddian ; y rhai yw Dydd Llyn, Dydd Mawrth a Dydd Mercher o flaen sanctaidd Ddydd-Iou neu Dderchafael ein Harglwydd.

Q. Pa ham a gelwir hwy Dyddiau y Gweddian ?

A. Am y Gweddian ar Ymbiliau anghyffredin y rhai a offrymmeu Gristianogion defosiol i Dduw yr amser ymma. Yr oedd y Lladin-wyr yn eu galw *Rogations* ar Groegwyr *Litanys*, yn yr ymprydiau hyn nid unig bwrpas yr Eglwys oedd ddarparu ein calonau i gadw Derchafael ein Iachawdwr mewn modd defosiol ond drwy weddian traerion ac ymddarostyngiad i droi heibio digofaint Duw, fel na chospe ef bechodau gwlâd ar cyfryw farnedigaethau ac a haeddei ; fel y rhyngo fodd iddo fendithio ffrwthau'r ddaiar fydd yrowan yn llawn ymmhob man trosti ; ac nas tywallto arnynt y cyfryw flangellau oi ddigofaint ac yw nodau a Rhyfel ; y rhai a fydd arfer o godi yr amser hwnnw o'r flwyddyn.

Q. Pa brud yr Ordeiniwyd y Dyddiau Gweddian hyn yn yr Eglwys ?

A. Yr oeddid yn arferu y taer weddian hyn am drugareddau Duw y rhai a elwir *Litanys* yn fuan iawn yn yr Eglwys Gristianogol, mae ini siampl o honynt yn y scrythur lân wedi ordeinio gan Dduw ei hun yn amser trallod gyffredinol, ac yr ydys yn meddwl fod St. Paul yn bwrw att y Cyfryw Erfyniau yn yr amryw fathau o weddian cyffredin y mae ef yn ei gorchymmun i *Dimothy*. Ond yr amser ymma i erfynniau a gweddian cyn derchafael ein Harglwydd a benwyd gan *Mamertus* Escob *Vienna*, *Le Cointe ynghylch y flwyddyn pum Cant a deg a degain*, pan oedd yn ofni rhyw Enbydrwydd penodol, oedd yn bwgwth ei Escobaeth ef. Ychydig

Ioel 2.7.

1 Tim. 2.1.

Annal. Eccl. Fran. Tom. 1.

p. 285, 286.

dig o flynyddoedd gwedi canlynodd *Sidonius Escob Clermont* ei siampl ef, ac yn nechreu y flwyddyn chwe chant darfu ir cyngor cyntaf yn *Orleans* orchymmun eu cadw hwynt o flwyddyn i flwyddyn.

Q. Ymmha beth y mae Duwioldeb yr Ordinhâd hon yn sefyll?

A. Am ei bod yn tystiolaethu yn bod ni yn rhoi 'n ymddiried yn Nuw, am bob peth ar yr y'm yn ei ddisgwil in gwneud yn llwyddiannus neu yn gystuddiol. An bod ni yn cyfaddei fod holl bethau Nêf a daiar, a phawb ac fydd ynddynt yn ei law ef yn hollawl, mai edifeirwch solemn a thaer weddiau teyrnas ydyw 'r moddion goreu, i droi heibio digofaint Duw ac i attal drugau public. Canys fel hyn a gwelwn yn yr hen Destament ymmhlith pobl Dduw, fod ei Ragluniaethau ef wedi en cymmhwysio i w buchedd hwynt, ac ir oeddent hwy yn wastad yn llwyddiannus neu yn gystuddiol fel yr oedd Duwioldeb a Rhinwedd yn ffynnu neu yn methu yn eu mysc. Ac nid oes fodd i deyrnas ddisgwyl gochel barnedigaethau public am eu pechodau gorchfygol, y rhai a becho a llaw uchel yn hu ac yn fynych oddeithr i edifeirwch ac ymddarostyngiad cyffredinol eu rhagflaenu ai dal hwynt draw; gan nad oes fôdd i gospi gwlad neu Drêf y cwbl or unwaith megis yn gyfeilliol ac yn un corph au gilydd ond yn y bÿd ymma yn unig.

Q. Para wasanaeth a Ordeiniwyd ar y Dyddian hyn?

A. Yn yr amfer yr ymwrthodwyd ar *Bapiddiaeth*, pan ddilewyd pob Proceffi o achos y cam-arfer a wnelfid o honynt, etto er mwyn cadw ar ei thraed yr arfer o gerdded terfunau'r Plwyfydd, gorchmynnwyd ir Curat gyda 'r Plwfolion pennaf ar yr amfer arferol gerdded

ter-

terfynau'r Plwyfydd unwaith yn y flwyddyn ac ar ôl hynny dychwel i'r Eglwys i gyd-weddio. Os dyna arfer y Curat gynt wrth gerdded Proceffi ar y Tridiau Gweddian, ef a ddylei gynghori'r bobl mewn lleoedd cyfleus i Ddiolch i Dduw, pan welent ei ddonniau ef am gnwd y Ddaiar, ac am y ffrwythau cnydfawr sy'n llenwi'r Ddaiar, gan ddywedyd y ganfed ar drydydd Psalm, ar yr un amfer yr un Gweinidog y ddywed y Sentens hon ar cyfryw Sentensiau. Melldigedig yw'r sawl sydd yn symmudo terfyn tir ei Gymmydog. *In junc.*

Q. Eliz. 18, 12.

Q. Ond gan fod pob Cristion yn cyfaddeci faint yw nerth rhyfeddol Gweddi, gadewch i mi wybod ymmbha beth y mae Natur gweddi yn sefyll?

A. Gweddi ydyw ymbiliaid yr Enaid a Duw, a Derchasiad y Galon tua'r Nêf, ac mae'n derbyn amryw henwau yn ôl y gwaith y bo yr Enaid arno, ar testyn a bo yn ei drin yn y cyfryw weddian. Pan fo'm yn gofidio am ein pechodau pennodol, a thrwy alar mawr, a llawn fwriad i ymendio, fy gelwir Cyffes; pan Erfynniom drugaredd Dduw, ac a gweddiom am ryw ffafor oddiwrtho fy gelwir deysfiad; pan am droi heibio ryw ddrwg ymbiliad, pan fo'm yn gosod allan yn rhwymedi-gaeth am ryw ddonian ar a dderbynniasom ni Rhoddi diolch, a phan fo'm yn cyfaddef ac yn addoli Perffeithiau Duw, Mawl; pan fo'm yn crefu rhyw beth i eraill fy gelwir, cyfrwngiad, ymmhob un am hynny or Actau neu weithredoedd hyn yr y'm yn cael yr urddas fawr hon o gael ein derbyn ger bron Duw, ac i erfyn arno ef am y pethau sy'n reittia in Dedwyddyd ein hunain neu in Cymmydogion.

Q. Ond gan fod Duw yn gwybod pob peth, ai anfeidrol ddaioni yn barod i roddi ini bob peth

Y y y

ar

ar y bo arnom ei heisiau; pa fodd a gwelwn yn anghenrhaid wneuthur y cyfryw weddian atto ef?

Mat. 7. 7. *Rhu. 8. 26.* *Heb. 7. 25.* A. Mae Gweddi yn anghenrheidiol fel y mae'n un o Orchwylion pennaf grefoddol addoliad, wrth ba un yr y'm yn cydnabod anchwiliadwy berffeithiau y Duwdod, an cyfan ymddiried ynddo, mai eff yw ffynnon pob daioni ac nad ym ni ddim ond gwendid ac amherffeithrwydd. Heblaw hyn Duw ai gorchymynodd yn fodd i gael pob peth ar a fo arnom ei eisiau yn Heneidiau an Cyrph; rhaid gofyn cyn a rhoddir, ceisio cyn cael, rhaid ini guro cyn yr agorir ini. Ac ef addawodd ini help ei Ysryd glân in cymmorth i weddio fel a dylem, ac a ordeiniodd iw Fâb gyfrungu drwy rinwedd ei haeddedigaethau fel a bon't cymmeradwy. Am hynny rhaid i ddyn fod yn bur Anghredadyn onis tâl iw Greawdwr mawr y Deyrnged anrhydeddus hon fy ddyledus iddo, neu yn ddifatter iawn oi Iechydwriaeth, a Eſceuluſo fodd mo'r rhagorol iw siccrhau hi.

Q. Beth oedd ymarfer y byd yn y peth hyn?

A. Y rhai gwaethaf ar rhai gwyllta or Cenhedloedd fel y cyfaddent fod Duw felly ir oeddynt yn wastad yn dangos parch ac anrhydedd ir Dduwdod drwy weddio arno; a chymaint a hyn a arwyddocceir wrth eu bod hwy yn offrymmu Aberthau, mai Duw biai'r bŷd i gydiw reoli fel y mynno, mai oddiuchod yr oedd pob daioni yn dyfod, ac mai oddiwrth ei haelioni ef yn unig a disgwiliant ddigoni eu holl Eisiau, ymhob oes y dangosei gwyr Duwiol y modd hyn eu Defosiwn yn wastad, ac hwy au hymgenhygiant eu hunain ir peryglon eithaf cyn yr Eſceuluſent eu Dyledswydd yn hyn, iê yr Iesu Bendigedig a dyftiolaethodd ei ufyddod ai ymddarostyngiad, ei Gariad ai oſtyngeiddrwydd y modd ymma, aë yn fynych

i Leoedd y Gwafanaeth public, ac yn fynych ar ei ben ei hun i leoedd anghyfannedd lle 'r arhosei ef drwy'r Nôs i weddio.

Q. Am ba beth a dylem ni weddio?

A. Ni a ddylem yn gyntaf geisio Teyrnas *Matth. 6.* Dduw ai Gyfiawnder ef, pob peth ar a fo'n³³. anghenrheidiol i'n Iechydwriaeth. I Dduw weled yn dda oleuo ein deall an Gwybodaeth i wirioneddau Duwiol, maddeu ini ein pechodau, cryffhau ein brŷd i fyw 'n fwy ufyddol, ac in cynnorthwyo ni i orchfygu ein Profedigaethau, a thrwy help ei Yspryd ef in cynnal i rodio yn ei ffyrdd holl ddyddiau ein henioes. Ac am y bŷd ymma ar iddorroddi ini y cyfryw ran oi dda ar a welo ef fod yn oreu, i ateb i ddibennion ei gyffredinol Ragluniaeth ac fel y bo goreu ar ein lles tua'g att ein bywyd tragwyddol.

Q. Para anogaeth sy gennym i beri ini weddio ar Dduw ar iddo wellhau arnom a digoni ein holl eisiau o bethau'r byd a ddaw, a hwn hefyd?

A. Anfeidrol ddaioni y Dduwiol anian sy'n wastad yn barod i gyfrannu yn fyber lle y bo rhai yn gymmwys i dderbyn ei ddonniau, ar Ragluniaeth gyffredinol, a pha un y mae Duw yn rheoli'r bŷd, sy ddigon i'n hannog i nesiâu att Orfeddfaingc ei Fawrhydi ef, eithr rhag i syniad oi fawredd ef an gwaeledd ein hunain ein cadw draw a'n harfwydo, gwelodd Duw rasufol yn dda ein hannog ni i gyflawni'r ddyledswydd hon, drwy addo ini a tycciem. A bydd ef yn agos at y rhai oll a alwant arno, i *Psal. 145.* fod ef yn faddeugar ac yn fawr eu drugaredd^{18.} i'r rhai oll a alwant arno a pha beth bynnag a^{86. 5.} ofynnom mewn gweddi gan gredu ni ai der-*Matth. 21.*^{22.} dynniwn.

Q. Ar bara ammodau yr addawodd Duw wrando ein Gweddian ?

1 Ioan 5.

14.

3. 22.

Dihar. 28.

9.

Matth. 5. 7.

Mar. 4. 25.

A. Nid allwn roi dim hyder a gwrendy arnom, oni ofynnwn iddo yn ôl ei Ewyllys, nac pan fo'm yn ceisio ei ffafor ef ar ddim amgenach ammodau, nac y rhai yr addawodd ef, mae hynny yn dangos pan elom i ofyn maddeuant am ein pechodau, a bydd rhaid ini ymadel a hwynt, y neb a dry ei glust ymaith ragwranddo'r gyfraith, fydd ffaidd ei weddi hefyd; bydd rhaid ini faddeu in gwrthwynebwyroblegid y gwr trugarog a geiff drugaredd: A phan weddiom am ryw Rinwedd rhaid ini fod yn ddiwyd yw cheisio. Pam fo'm yn gweddio am Râs Duw rhaid ini gymeryd gôfal i gydweithio ag ef, Canys yr hwn y mae ganddo, y rhoddir iddo, ar hwn nid oes ganddo, iê yr hyn fydd ganddo a ddygir oddiarno: pan weddiom am ryw fendithion bydol rhaid ini arferu pob moddion pwylllog, cyfreithlawn i ddyfod o hyd iddynt, ac ymroi yn wastad i rod-di'n cwbl ymddiried yn Rhagluniaeth Duw i lwyddo ein gwaith, fel y gwelo ef fôd yn oren in Hiechydwrriaeth ni ac er daioni i eraill. A dylem offrw m ein holl erfynniau am y pethau ysprydol a'r amserol hefyd sy arnom ei heisiau at Dduw drwy haeddedigaethau a chyfryngdod Iesu Ghrifft yn unig.

Q- Pa fodd a dylem ni weddio ?

A. Ar cyfryw oftyngeiddrwydd calon, parchedig a difrifol ymddygiad, ar a ddichon dystiolaethu yn Eglur faint yw'r barch ar Anrhydded sy gennym i Anfeidrol Fawrhydi Duw. Drwy ddwys-feddwl ar y peth y bo'm yn ei wneuthur a rhoddi'r galon yn gyftal an gwefusau ar waith yn ei wasanaethu ef, drwy y cyfryw wrefogrwydd ferch, ar cyfryw fesur o Daerni, ar a Ddangosant mo'r ewyllysgar ydym

ydym i dderbyn y Drugaredd yr y'm ni yn crefu am dani, a maint o barch a chariad fy gennim ir peth yr y'm yn ei geisio. Ar cyfryw Ffydd a wna ini sicc'r gredu a derbynniwn y pethau daionus ar a ddymunom, ar ôl ini gywiro yr amodau hynny ar ba rai yr addawodd Duw eu rhoddi hwynt ini. Rhaid ini ychwanegu at hyn oll sefydlrwydd a Pharhâd ir etthaf, gan gymmeryd pob Cyfleusdra i wneuthur y ddledswydd hon, a thrwy dreulio llawer o amser ynddi, nid oes or holl ddleswyddau a orchymynnir yn y Gristianogol Grefydd un fwy llefol na chyffurus na hon, os bydd ein calonau an bucheddau yn gyfatebol ein Gweddian.

Q. Oes fodd yn y byd i ochel meddyliau gwibiog cyfeiliornus pan fo'm yn Gweddio?

A. Os ystyriwch drefn, defnydd, a gwneuthuriad ein Naturiaeth, ar cysylltiad caeth fy rhwng y Corph ar Enaid, nid oes fodd ini pan fo'm ar ein gweddi gadw'n meddyliau yn sefydlog ac yn wastad, fy redant weithiau ar ôl y pethau a buont yn awyddus iawn yn ei drin ac yn craffu arno o'r blaen. Cymaint ac a allwn ni wneuthur, yw ceisio am ein goreu wrthwynebu'r ansfydlrwydd ymma, a gofidio am hyn o wendid, ac i ddyfod an meddyliau cymhelled iw lle, ac i ddiifrifwch ac y cynhwys ein Temper a'n cyflwr presennol, i alw ein meddyliau yn eu hôl cyn gynted ac y gwyddom eu bod yn rhedeg ar ryw wrthrych arall, ac yn ebrwydd fwrw ymaith bob meddwl a fo yn ammhwrpasol i'ngwafanaeth presennol; y peth a wna Feddyliau gwibiog gwlktion yn feius, ydyw pan fo'm yn fodlon iw cyrsafu, a phan fo'm yn cymeryd plefer yn meddwl ar ryw bethau eraill yn ddiwahardd; pan na chattwom ein Gwyniau anrhesymmol tan fath yn y byd

ar

ar Reolaeth, a phan na chymerom ddim gofal in tynnu ein hunain att feddwl difrif, drwy ystyried y Presenoldeb ofnadwy ger bron pwy un yr y'm ar ein gliniau.

Q. Para weddian sy fwyaf wrth fodd Duw ac anghenrheithiaf i ninniau?

A. Y rhai a offrymmir yn y Gynulleidfa public, or achos ymma mae rhain yn rhagori ar Ddefosionau prifat o fod Duw yn derbyn mwy o Ogoniant oddiwrth y cyfryw weddian, ac mae hynny yn Cadw Synniad oi Fawrhydi ef i fynu yn y bŷd mewn rhyw gymhwysdra iw fawredd ardderchog ai Ddaioni ef, pan fo'm i draethu wrth arwyddion gweledig faint fy gennym yn ein calonnau o barch ac anrhydedd iw Dduwiol berffeithiau ef: wrth hyn yr ym yn mynegu mai aelodau Corph Christ ydym, yr hwn iw ei Eglwys ef. Ac nis gallwn fod felly i bwrpas yn y bŷd oni byddwn mewn cyd-gyfeillach a Duw ac a ni ein hunain, yn ein holl ddledfwyddau. A Gweddi a Mawl ydyw y rhai pennaf o honynt. Ir cyfryw gynulleiddfaoedd yr addawodd ein Iachawdwr ei yspysol bresenoldeb ac a roddes ef orchymmyn i un Grâdd enwedigol o wyr i offrymmu ein Gweddian ni yn y cyfryw leoedd. Gallwn ddisgwil well llwyddiant, pan wneler ein herfynion yn gydrychiol a ni yn un an cydgristianogion, a phan fo ein Defosionau ni yn derbyn gwrês a chynnesrwydd oddiwrth eu Zêlennynol hwy. Am hynny pob Cristion da a ystyrio hyn a ddaw'n rhwydd a mynychaf a gallo ir Eglwys ir gwasanaeth public.

Q. Ydym yn ddigon i ateb ein Rhwymedigaeth os cyrchwn ir Eglwys a'r Suliau a Gwyliau?

A. Da fydder pe doi pob Cristion ir Eglwys yn ddiffael ar Suliau a Gwyliau, oblegid mae'n debig a gwnae hynny iddynt mewn amser wneuthur

wneuthur hynny yn fynnychach. Ond os ystyriwn fod yr Iddewon yn offrymmu i Dduw Aberth forenol a phrydnhawnol hefyd, bob dydd yn eu Teml, a bod gorchmynnion yr Efengyl yn ein rhwymo i weddio yn oestadol ac yn ddibaid, a bod yr hên Brophwydi yn ^{Luc. 21. 36.} mynegu yn Eglur a byddei cyn fynyched Gwe- ^{1 Thess. 5.} ddi yn nyddiau Christ ac yn y dyddiau gynt, ^{17.} a Gweddier arno ef yn wastad, beunydd a ^{Psal. 72. 13.} clodforir ef. Os ystyriwn hyn meddaf, y dylid offrymmu Gweddi Aberth Gristianogol foreu a phrydnhawn yn y Cynnulleidfaoedd public, felly y sawl sy'n caffael y cyfryw gyfleusdra, heb ddim achos Cyfreithlawn iw rhwyfstro, fy ddylent wneuthur ei goreu i ysmonaethu ac ordrio eu hamser modd y gallent fod yn wastad yn bresennol lle y bo cymmaint o leshâd iw gael i'r fuchedd Gristianogol. Ac megis nid oes fodd i'r sawl sy'n caffael ennys i dreulio ei amser yn well, felly mae'n rhaid iddynt fod yn rhy ddifatter am fawl Duw a'i Ogoniant y rhai a glowant arnynt Esceuluso y cyfryw Gyfleusdra i fynegu ac i ddatcan i Ogoniant ef.

Q. Tdym Gweddi deuluol yn ddledswydd ar bob penteulu?

A. Gan fod pob pen-teulu yn atebol i Dduw tros eneidiau y rhai a fon't tan ei siars nid wyf yn medru deall pa fodd a cynhelir ofn Duw yn y cyfryw Deulu fel y mae yn gyfrannogaeth heb ymarferu ynddi o wasanaethu Duw bob Dydd. Dymma'r ffordd oreu iddo i gadarnhau ei blant ai weinidogion mewn ymarfer ou Dyledswyddau Christianogol, a modd ragorol i dynnu Bendithion Duw am ein pennau, pan fon't bob dydd yn un ag yn gyttun ai gilydd yn addef ei Dduwiol berffeithiau ef, ac yn gofyn ei ffafor ef am y Trugareddau sydd iddynt etto yn ôl. Ac nis dylem esceuluso y Defosiwn ymma

ymma uwch ben ein bwyd, oblegid ni ddylem ofyn rhâd Duw ai fendith ar y Creaduriaid da hynny a ddarparwyd er ein mwyn, gan mai drwy air Duw a gweddi a sancteiddir hwy ini.

1 Tim. 4. 5. Mae gwyddiorion y Grefydd Naturiol yn dysgu ini gydnabod yn ddiolchgar y donniau a dderbynniom, ac mae'r rhan hon o honi yn ddigon hyfys wrth siampl Christ ai Sanctaidd Apostolion; Gan fod yr holl Efengylwyr yn mynegi darfod i'n iachawdwr fendithio a rhoi diolch cyn bwyd. Mae St. *Luc* yn dywedyd yr un peth am St. *Paul*, îe, mae St. *Paul* ei hun yn fôn am hynny megis hen arfer yr Eglwys ymysc Christianogion ymmhob man.

Mat. 14. 19.

Marc 6. 41.

Luc 9. 16.

Ioan 6. 11.

Ak. 27.

Rhu. 14.

Q. Ymmba beth y mae ysprydolrwydd Gweddi yn sefyll, neu pa brud a gellir dywedyd yn bod ni yn gweddio wrth yr Yspryd?

A. Pan ymneffaom at y Mawrhydi nefol yn llawn or Cyfryw ferchau Defosionol a chalon dderchafiadau Sanctaidd ar a weithredir ynom drwy gynnorthwyol gynhyrriad yr Yspryd Bendedig. Pan gyffesom ein pechodau drwy ddygyn alar a chwylydd, a thrwy siccr ymroi i ufyddhau yn well. Pan fo'm yn Crefu ar Dduw am ei Drugareddau, drwy wir deimlad o'n heisiau, a thrwy gyfan ymddiried yn ei anfeidrol haelioni ef. Pan roddom i fynnu iddo ef ein Hewyllys drwy roddi ein hyder ar Ddoethineb i Ragluniaeth ef am yr holl fendithion bydol ac ymwardau yr ym yneu disgwil oddiwrtho. Pan folianno'm ef nid yn unig an Gwefusau ond yn ein bucheddau, drwy ein hymroddi ein hunain iw wasanaeth ef. Am ysprydolaeth, defnydd, a geirieu ein Gweddianau au trefn, ai haraeth Dawn ryfeddol oedd, nid i barhau ond dros amser, ac wedi peidio er ystalm, ac nid oedd iddi yn wîr ddim amgenach pwrpas nac i rai rhoddion rhyfeddol eraill, sef ar gyhoeddiad cyntaf yr Efengyl.

Q. Para

Q. Para leshadau a geir oddiwrth gyflawni'r Ddyledswydd hon yn aml ac yn ddefosionol?

A. Oestadol ymarfer Gweddi iw'r ffordd oreu i orchfygu ein gwyniau drwg ac i drechu yn arferion drigionus, mae'n cadw'r galon yn wastad tan ofn Duw. Ac mae'n ein nerthu yn erbyn y profedigaethau fy beynydd yn gosod arnom, mae'n derchafu ein Heneidiau uwchlaw'r bŷd hwn, drwy eu gwneuthur yn gynnefyn a Gwrthrychau ysprydol, ac yn ein cynnal tan flinderau a chroessau'r bŷd hwn drwy 'Sancteiddio y cyfryw gystuddiau. Mae'n ein harwain o fesur tippin a thippin i berffeithrwydd Duwioledeb Christianogol, ac yn cynnal yr undeb rhwng Duw an Heneidiau, yr hon yw fail ein buchedd Ysprydol. Heb hon yn ofer y ceisiwn wneuthur y Dyledswyddau fy ddyledus arnom fel yr ydym yn Gristianogion, neu i fod yn llwyddiannus yn ein helyntion bydol, fydd raid iddynt gael Bendith Dduw iw'rocoroni hwynt a llwyddiant.

T Gweddian.

I.

HOll-alluog Dduw, yr hwn a addewais *Ar i Dduw*
wrando eirchion y rhai a ofynant yn Enw *dderbyn ein*
dy Fâb, mi a attolygaf iti ostwng yn druga- *Gweddian.*
rog dy glustiau attaf fi, pan wnelwyf fy ngwed-
ddiau am herfynion attat, a Caniadhâ imi felly
archi yn ffyddlawn yn ôl dy Ewyllys, fel a bo
i mi gaffael yn hollawl, borthi fy angenrheid-
diau, er eglurhau dy Ogoniant, trwy Iesu Grist
fy Arglwydd. *Amen.*

II.

ODduw Nefol Dâd, yr hwn drwy dy Fâb *Am fendith-*
Iesu Grist, a addewais i bawb a geisfion *ion amserol.*
Z z z dy

dy Deyrnas a'i chyfiawnder bob peth angenrheidiol iw cynhaliaeth corphorol; danfon ini mi a attolygaf iti, gyfryw dywydd ardymherus modd y gallom dderbyn a mwynhau ffrwythau y ddaiar, i'n mwyniant ni. Yr wyf yn cyfadde, O Arglwydd, mai dy haelioni di fy'n peri ir glaw ddescyn ar y ddaiar, ir ddaiar ddwyn ffrwyth a chnwd, ir anifeiliaid ychwanegu, ar pyscod amlhau; ac er ini oblegid ein pechodau fawr-haeddu prinder a drudaniaeth, a mawr haeddu o honom hefyd gael ein cospi a chlesyd dirfawr a heintiau an traddodi i ddwylo ein Gelynnion, etto er mwyn dy Fendigedig Fâb a ninne yn wir Edifeiriol danfon ini helaethrwydd a digonoldeb, Tymhorau iachus Undeb, Tangheddef, a Chyd-Gordio. Gwared ni oddiwrth Fellt a thymestl, oddiwrth haint a Nodau a Newin, oddiwrth Rhyfel ac ymladd ac Angen ddifyfed. Ychwanega ffrwythau y Ddaiar drwy dy Fendith Nefol, a Caniadhâ ini ar ôl derbyn dy Ddoniau haelionus Râs iw harferu fel y dylem i wneuthur y defnydd goreu o honynt l'th Ogoniant di, er gwellhâd ar y neb a fo mewn eisiau ac er ein diddanwch ein hunain, drwy Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

III.

*Am droi
beilio bar-
nadigae-
thau.*

HOLL-alluog Dduw, yr hwn yn dy lîd yn yr anialwch a anfonaist blâ ar dy bobl dy hûn, oblegid eu gwarfyrthni au gwrthryfel yn erbyn *Moses* ac *Aaron*, ac hefyd yn amser y Brenin *Dafydd* a leddaist a phlâ a nodau ddengmil a thrugainmil, Bydd drugarog wrth dy bobl bechadurus y rhai a ennynasom dy ddigofaint mewn mo'r amryw foddion, fel y bo ini achos i ofni dy farnedigaethau, na chofia, Arglwydd, ein pechodau na phechodau ein Rhieni,

Rhieni, ond er dy Ddaioni yn dy aneirif drugareddau ystyria wrthym, ymchwel ni O Arglwydd ac felly gwna i'th Ddigofaint lithro oddiwrthym, ystyria, O Arglwydd, ystyria wrth dy bobl yr rhai fydd yn ymchwelyd attat trwy wylofain, Ymprydio, a Gweddio. Yr wyt yn arbed pan y'm yn haeddu poenau, ac yn dy lid ydd wyt yn meddwl am drugaredd. Arbet dy bobl Arglwydd daionus Arbet hwy, ac na ddyccer dy Etifeddiaeth i wradwydd, clyw Nyni Arglwydd canys mawr yw dy drugaredd ac yn ôl lliaws dy drugareddau edrych arnom drwy haeddedigaethau a chyfryngdod dy Fendigedic Fâb Iesu Grist ein Harglwydd.
Amen.

P E N. VII.

Dyddiau y Cyd-Coriau yn Wytbnos y Sûl-Gwyn.

Q. *P* *Ara wyl y mae'r Eglwys yn i gadw'r amser yuma?*

A. Ail Tymor Dyddiau y Cyd-Coriau y rhai yw Dydd Mercher, Dydd Gwener a Ddydd Sadwrn ar ôl Gwyl y Pentecost, gan fod Sûl y Drindod yr hwn fy Nessaf yn Canlyn yn un o'r amserau pwyntiedig i roddi Urddau.

Q. *Beth yr ydych yn ei deall wrth Urddau?*

A. Rhagorfaint briodol i swydd Escob, yr hwn fydd Lywiawdwr yn Eglwys Dduw; wrth ba un y mae yn rhoi Awdurdod i rai i bregethu'r Efengyl, ac i finistrio'r Sacramentau ar rhain a Elwir Offeiriadau, ac i eraill iw helpio ef ei hun ar Offeiriadau yn eu Gweinidogaethau Ysprydol, ar rheini a Elwir Diaconiaid; A hyn a wna ef drwy Weddi ac Arddodiad

Z z z 2

Dwylo:

Dwylo: Y pethau hyn a arfeirid yn wastad wrth fendithio gwyr ai troi heibio i'r alwedigaeth Sanctaidd-lân. Canys megis mai wrth roddi dwylo ar ben oedd Ceremoni y Fendith

Gen. 48. 14. ar a arferwyd gan *Jacob* pan fendithiodd blant

Deut. 34. 9. *Ioseph*, ar hon a arferwyd gan *Moses* pan fendithiodd *Ioshua*, felly mae'n Eglur o fod pechaduriaid yn rhoddi ei dwylo ar ben yr Aberth, mai Ceremoni a arferid oedd hon i orchymin pethau i Dduw; or achos ymma yr arferid hyn yn wastad wrth roddi Urddau i wyr Eglwyfig, y rhai a fendithir ac a neilltuir i Dduw, ac fy arferid hyn hefyd i ddangos yr hawl ar Awdurdod y bo rhai yn ei derbyn ar unwaith a hi a thrwyddi hi i wafahaethu ei swydd ai Gweinidogaeth Eglwyfig.

Q. Para sail fydd i amryw raddau o swyddogion Eglwyfig drwy Ordinhâd Iesu Grist?

A. Ein lachawdwr Bendigedig ei hun tra bu ymma ar y ddaiar oedd y Bugail mawr ac Efcob

Heb. 5. 10. Eneidiau: Yn Arch-offeiriaid wedi ei alw gan Dduw. Yr hwn yn ei fywyd a Ordeiniodd dano ddwy amryw Raddau o Swyddogion

Luc 6. 13. Eglwyfig y naill gorwch y llall sêf y deuddeg

10. 1. Apostolion ar Deg a thrugain Discyblion y rhai fydd yn rhagori cymaint oddiwrth ei gilydd a bod hynny yn dangos rhagoriaeth rhwng eu Swyddau hwy; yr ydys yn eu henwi o'r Nailltu wrth amrafael henwau, ac hwy a anfonir allan ar amryw amserau. Cadwodd ein lachawdwr cyn nessed yn yr Ordinhâd ymma at ffurf arferol ymmhlith yr Iddewon ac a oedd bosibl, ymmhlith pwy rai yr oedd Arch-Offeiriaid, Offeiriadau, a Lefyaid.

Q. Pa fodd a gwyddoch fod swydd yr Apostolion goruwch y Deg a thrugain?

A. Mae hyn yn Eglur nid yn unig o herwydd ddarfod ein lachawdwr gymeryd mwy o boen

boen a gofal gydar rhain ac eirioli mwy dros y deuddeg hyn drwy ei dysgu hwy yn fwy diwid nac eraill ai canlynent, drwy ddattcuddio iddynt ddirgeloedd Teyrnas Nêf: Ond oblegid hyn hefyd, a dewiswyd rhai yn lle'r Apostolion allan or dêg a thrugain a bod yr hên Dadau yn dywedyd fod *Mathias* yr hwn a ddewiswyd yn lle *Indas* yn un o honynt; Mae hynny yn dangos fôd yr Apostolion gorwch y deg a thrugain, oni bae hynny, para gyffaeliaeth a fuasai'r rhai o'r deg a thrugain ddyfod yn ei lle hwynt. Heblaw hyn, yr oedd gan yr Apostolion nerth a gallu i wneuthur amryw bethau amgenach nac a alle'r dêg a thrugain eu gwneuthur, megis glanhau y gwahan-glwyfus, a Chyfodi y meiriw; a rhoes ein lachawdwr iddynt ar ôl ei Adgyfodiad ail Gennaduriaeth ac Anfoniad Solemn, Cyhoeddus, drwy ba un yr ychwanegwyd y doniau arbennig ar Galluoedd ysfrydol hyn.

Q. *Para Lymodraethau a drinei'r Apostolion ar nas trinau y Dêg ar trugain?*

A. Y Gallu o Arddodiad Dwylo wrth roi *AR. 6.* Urddau, fel y mae'n Eglur wrth Ordinhâd y Diaconiaid, y rhai er i dewis hwy allan or Discyblion eraill, etto hwy a roddir o flaen yr Apostolion, ac ar ôl iddynt hwy weddio hwy a ddodent ddwylo arnynt. Y gallu o Gonffurmio Christianogion Bedyddiol; o herwydd ar ôl St. *Philip* droi a bedyddio y gwyr o *Samar- AR. 8.* ria, ddarfu i'r Apostolion ddanfôn St. *Petr* a St. *Ioan* i ddodi eu Dwylo arnynt, modd y derbynient yr Yspryd-Glân. Gallu o Lywodraeth a cheryddon yn yr Eglwys, megis y mae yn Eglur wrth y peth a wnaed i *Diotrephes* yr Offeiriad, yr hwn nad ufyddhaeu i Lythyrâu St. *Ioan* ac am iddo fwrw rhai or ffyddloniaid allan o Gymmun yr Eglwys yn ddiachos ac yn ddi-

I Ioan 10. ddi-awdurdod bygythiodd St. *Ioan* yr Apostol, pan ddenaief, a dyge ef ar gôf ei weithredoedd, yr hyn ni buasei i bwrpas yn y bŷd oni bai fod ganddo allu ceryddol iw gospi ef am ei fai.

Q. Eithr ond dros ryw faint o amser yr oedd hyn i barhau sef ir naill wr Eglwysig fod yn uwch na'r llall, a dim bwy na thra byddei fyw'r Apostolion?

A. Gan fod y galluoedd priodol ir urddau uchaf yn anghenrheidiol i uniawn Lywodraethu yr Eglwys, y mae cyn Eglured ac a allo fod, fod y rheuni wedi parhau yn hwy na'r Apolion, ond megis na chymerodd ein Hiachawdwr mo'r anrhydedd iddo ei hun o fod yn Arch-offeiriad ond fel a derbyniodd ef ei Awdurdod oddiwrth Duw'r Tâd; felly ar ôl ei Adgyfodiad ef a roddes yr un awdurdod iw Apostolion ac a rosei ei Dâd iddo yntef. *Me-*
Heb. 5. 5. *gis* y danfonodd y Tâd fi, yr wyf finneu yn y'ch danfon chwi, ac wedi iddo ddywedyd hyn efe a anadlodd arnynt ac a ddywedodd wrthynt, derbynniwch yr Ysryd glân. Mae'n Eglur fod Awdurdod o rod-di urddau i eraill yn gynhwysedig yn y Comisiwn ymma, a phower hefyd o rod-di'r comisiwn hwn i eraill ac felly or naill ir llall hyd ddiwedd y bŷd. *A*
Matth. 28. *thrwy* rym y comisiwn ymma yr oedd yr Apostolion yn ordeinio Escobion ymmhob Eglwys, megis St. *Iaco* yn *Ierusalem*, *Epaphroditus* yn *Philippi*; fel yr ordeiniodd St. *Paul Titus* yn *Creta* fel yr iawn drefnei y pethau oedd yn ôl,
20. ac a gosodei henuriaid ymmhob Dinas, ac yr
Tit. 1. 5. *Argyoeddei* gydâ phob Awdurdod (gwir Arwyddion a gorchwylion fwydd Escobaidd) a
C. 2. 15. *Thimothy* yn *Ephesus*, iê ar ôl llunio a settlio'r Henuriaid, canys buasei St. *Paul* yn llafurio yn eu plith hwy dros dair blynedd or untu. Ac nid ellir rhoi un Rheswm arall pa ham y gellgelwid

gelwid Efcobion yn hên iaeth yr Eglwys yn Apostolion, ond oblegid iddynt ddyfod ar ei hôl hwynt yn y Rhagorfraint Apostolaidd. Ac nid all fod gwell arwydd nad oedd yr amryw raddau hyn i barhau ond dros ychydig amser, eithr tra parhau'r Eglwys ar y ddaiar, na'r arfer ymma yn gyffredin yn yr oesodd puraf o'r Eglwys, pan nad oedd dim iddynt iw gael am ei poen neu o ennill bydol ond yr goreu ar pennaf o honynt gael ei Ferthyru yn gyntaf.

Q. Para fath ar Lymodraeth oedd arferol yn y Brîf Eglwys?

A. Mae'r Eglwys Gristianogol yr nessaf at yr Apostolion yn rhoi cyflawn Dyftiolaeth mai Efcobion oedd yn rheoli'r Eglwys. Rhai sy'n Scrifennu'r dyftiolaeth hon oeddynt yn cyd-oesi ar Apostolion ac yn Ddiscybillion iddynt hwy ei hunain, ac oedd yn y byd well tyfion ir peth yr y'm ni yrwan yn fôn am dano. Mae St. *Clement* yr hwn oedd yn hir gydnabyddus ar Apostolion yn pennu tair o raddau Gweinidogion Eglwysig yn ei amser ef; ac yn gwneuthur rhagoriaeth hysprydol rhwng yr Efcob ar Offeiriad; mae St. *Ignatius* ynteu yr hwn oedd Efcob yn *Antioch* cyn marw rhai o'r Apostolion yn dywedyd yn ddigon Eglur ac yn bur yspysol fod yr urddau uchaf wedi cael ei Dechreuad oddiwrth yr Apostolion. Ac nid oes fodd i feddwl a buasei'r Eglwys Gristianogol yn cynhwys Efcobion ymhob man, fel y mae'n Eglur a gwnaeth yn nyddiau *Ignatius*, hynny yw, yn amser rhai o'r Apostolion, oni bai fod rhai o honynt wedi derbyn eu Hawdurdod, a chael ei gosod i fyny gan yr Apostolion ei hunain. Ac mae History yr Eglwys yn rhoddi ini gyflawn siccrwydd am hyn. Mae Awdwyr yr oes nessaf, *Justin Martyr*, *Hegesippus*, *Clemens*, *Clem. Epist. ad Corinth. p. 53. Edit. jun.* *Heg. ad Antioch. p. 1. p. 2.*

Clemens, Alexandrinus, ac Ireneus yn sicrhau ac yn gwrantu ini yr un peth. Ac mae yn yr oes nesaaf at hon, *Tertulian, Origen* a *St. Cyprrian* yn Cyd-dystiolaethu yr un peth a nhwythau. Hyn o ychwanegol gadarnhâd, mae *Eusebius* wedi gadel ar ei ôl ini gyfrif o'r Escobion a ddaethant ar ôl ei gilydd er amser yr Apostolion, mewn rhai Eglwysî pennaethol, megis yn *Ierusalem, Rhufain, Antioch*, ac *Alexandria*, ac mae'n iawn ini farnu ynghylch rheolaeth yr Eglwysî nas adwaenom, wrth y rheini ar a wyddom yn dda oddiwrthynt.

Q. Eiibr onid ydym'r Geiriau Escob a Henuriad yn sefyll weithiau yn y Scrythur lân am yr un swydd?

A. Yr ydym yn cyfaddei y byddid yn arferu'r Geiriau ymma fel ei gilydd ar y cyntaf i sefyll am y ddau urddau, ac yn gyffredin am yr hwn a alwn ni urdd yr Henuriad, neu'r Offeiriad, ond megis a gelwid yr Escobion yn Apostolion yn y dyddiau hynny; felly nid swydd yr Henuriaid neu'r Offeiriad hyny, rhai a dybigir eu bod yn cael eu galw weithiau yn Escobion yn y Scrythur, oedd rhoddi urddau i Henuriaid, neu i lywodraethu'r Eglwys, yr un modd ar rhai a elwir yrwan yn Escobion, ac wrth yr henw hwnnw yn unig, mae hyn yn Eglur iw weled wrth y Gorchymîn a roddid i *Timothy* yr Escob cyntaf yn *Ephesus*, pa fodd yr oedd i argyoeddi ac i geryddu ei Henuriaid pan fyddent yn afreolus, iw barnu hwynt, i holi Tyfion yn eu herbyn, ac iw cospi hwynt yn erbyn un a fo yn Henuriad na dderbyn achwyn oddieithr tan ddau neu dri o dystion. Y rhai sy'n pechu cerydda, yngwydd pawb, fel y byddo ofn ar y llall. Ac fo allwn deuru cystal ac na bo dim rhagoriaeth rhwng swydd a lle yr

*1 Tim. 5.
19.*

yr Emerodwr, a Phen Capten-llu, o herwydd yn Lladin *Imperator* iw henw 'r naill fel y llall, a cheisio profi nad ydyw gwyr mewn urddau ddim uwch nai gilydd neu ddim amgenach nac Union-gydradd oblegid y byddid weithiau yn rhoddi yr henw Escob ir naill fel ac ir llall.

Q. Beth fydd iw weled yn Eglur allan o hên Lyfrau ac arfer yr Eglwys ?

A. Fod llywodraeth yr Eglwys wedi ei ffurfio yn ôl y ffurf ar rheol ar a ordeinwyd gan ein Harglwydd ei hun a chan ei Apostolion ar ei ôl ef, ef ei hun oedd y Bugail mawr ac Escob ei Eglwys, tra bu ef ar y ddaiar, a *Iudea* oedd ei dalaith gyntaf ef. Ei ddeuddeg Apostolion y rhai a ddewisodd oedd ei Henuriaid ef, y rhai a ddanfonei ef o fefur dau a dau trwy ei dalaith, i ddysgu ac i bregethu dano ef y pethau a berthynant i deyrnas Dduw ; y deg a dengain a alwe ef i fod yn weinidogion i'r ddau, ac yr oedd ef yn golygu ac yn gofalu tros y cwbl. Ar ôl ei Adgyfodiad, ef a roddes Gomisiwn helaeth iw Apostolion, i fyned a gwneuthur pob Cenedl yn Ddiscybillion iddo, ac fel y ddanfonafei i Dâd ef, felly y danfonei ynte hwynt, ac yr oeddynt i fod yn ei le ef yn Gennadau trosto ef i erfyn ar Ddynion ar gymmodi o honynt a Duw ac i barhau yn y swydd hon, ai chadw hi ar ei thraed hyd yn niwedd y bÿd, a chan fod y cynhaiaf yn fawr, ar Llafurwyr yn brinion ac yn anaml, ar ôl iddynt droi crynbart o bobl ir ffydd Gristianogol, gofalent am roddi urddau i Offeiriaid a Diaconiaid, i lasurio yn ei plith hwynt, trwy gadw tan ei dwylo eu hunain ofalu yn bennaf tros y cyfryw Eglwys ac a blannasent, tan na ddoent y hyd i wyr addas i gymmeryd ei siars hwynt :
Ac ir pwrpas ymma hwy a gymmerent gyda

A a a a

hwynt

hwynt o hyd gymdeithion yn eu llafur, yn llaw pwy rai a oedd i w dyscu yn ei fwydd sanctaidd a rhoddent yr unrhyw gyflawn Awdurdod ar a oedd yn ei dwylo hwy eu hunain, ac naill fy rhoent hwy i olygu dros ryw Eglwyfi arbennig ar a oedd wedi ei plannu yn barod, fel a gwnaeth *Paul* a *Thimothy* a *Thitus*, neu danfonent hwy i bregethu'r Eſengyl, ac i blannu Eglwyfydd lle nid oedd yr un or blaen, am hynny y rhagor o fod y naill ywchlaw'r llall fel yr oedd yr arfer yn y Brif-Eglwyfi oedd o ddechreuad Duwiol ac Apostolaidd, ac hwy a dderbyniasant yr amryw radd ordinhad hon o lygad y ffynnon.

Q. *Eithr oedd Escob gynt ddim amgenach na bugail un Gynnulleidfa?*

A. Mae'n Eglur dybygaf os ystyriwn gyflwr yr Eglwyfi Cyntaf ai trefn-osodiad fod yr Escob yn olygwr ar amryw gynnulleidfaoedd ac nad allwn lai na deall hynny, felly yr oedd yn Eglwys *Ierusalem* wrth y rhyfedi mawr a yspysir eu troi i'r ffydd ar unwaith; ac wrth yr hanes gyffredinol o ymgascliadau rhyfeddol, wrth amheueth y *Scrifennyddion* a'r *Pharisead* yn ofni a troe holl drigolion *Ierusalem* yn Gristianogion ar fyrder, wrth yr hanes a roddid drachefn oi hychwanegiad, a bod torfeyodd lawer wedi ychwanegu atti; ac ni allwn farnu fod Eglwys *Antioch* yn ormod i un Gynnulleidfa, wrth y rhyfedi mawr a droed yno, wrth rifedi yr Apostolion, a'r llafur-wyr rhagorol yn trigo yno. Ac wrth ddyfodiad yr lddewon ar Cenhedloedd att eu gilydd tan yr un Henw a Phroffes o Gristianogion; nid oedd yr Eglwyfi Cyntaf hyn tan Reolaeth Escobion yn neilltuol yn gwneuthur ei trefn-osodiad, ond yr un fath oedd yr holl Eglwyfi eraill a blannodd yr Apostolion o bwrpas i ychwanegu fyth fwy fwy

fwy fel nhwythau. Ac ni wnae'r amryw Gynulleidfaoedd hyn o ffyddloniaid ond un Eglwys, gan fod St. *Iaco* brawd ein Harglwydd wedi ei Ordeinio yn Esgob *Ierusalem* gan yr Apostolion yn Union ar ôl derchafael ein Hiachawdwr, ac ar ôl St. *Petr* rhoddwyd reolaeth Eglwys *Antioch* i *Evodius*, a daeth *Ignatius* yn Esgob yno yn neffaf ar ei ôl yntef.

Q. *Para oleuni fydd allan o'r Scrythur lân, am Lywodraethu yr Eglwys y modd yma?*

A. Yn stori St. *Paul*, ni welwn pan droi ef ^{AR. 28. 30.} nemawr o bobl mewn man yn y byd, gofalei ^{19-9.} am eu dwyn hwy ym-mlaen yng wybodaeth y Gwirionedd, ac felly yr oedd y Troedigion yn gyfranogion o'r unrhyw Athrawiaeth a Ffydd, felly yr oeddent i fod yn un ai gilydd yn wastad drwy Gymmundeb mewn Addoliad, mewn Gweddi a Sacramentau, gan iddynt eu rhwymo ei hunain i ymgynnull i'r pŵrpas hwn- ^{AR. 11. 26.} nw tan yr Apostol y swyddog Eglwysig a tro- ^{Heb. 10. 25.} esei hwynt, ond pan elwid ef i bregethu'r E- ^{AR. 14. 23.} fengyl mewn mannau eraill, anghenrhaid oedd Ordeinio y cyfryw swyddogion Eglwysig a fedrei gymeryd gofal gyda'r Eglwys gyda ei athrawiaeth, a'i rheolaeth hefyd, ac eraill i ofalu tros y Tlodion, rhag rhwystro yr llall yn ei gorchwylion ysprydol. Yrwannid oedd ^{Phil. 2. 12.} yr Ordinhâd hon yn gwneuthur i'r Apostol na byddei iddo ddim a wnae ar Eglwys honno mwy, o ran nid oedd y swyddogion a ordeinias ei ef ond gwafanaethu dano ef prŵn bynnag a'i presennol ynteu absennol fyddai. Fel y mae'n Eglur iw weled wrth y Cerydd o ordeiniau i'r Dyn rhwystrus yn Eglwys *Corinth*, a phan chwennychei rhai Athrawon yn yr un Eglwys i gosod ei hunain i fyny mewn gwrthwyneb i'r Apostol; mae ef yn ei dwyn ar gôf ei Awdurdod a'i Berthynasrwydd iddynt.

1 Cor. 4. 18, 19. Pan oedd ei Dalaeth ef wedi ymystlyn cym-
 mhelled, nas gallei ef ymweled a phob rhan
 o honi ei hunan, ac nad oedd fodd iddo drwy
 ddanfon Llythyrau gyrredd i ateb achosion yr
 holl Eglwysiar a blannasei, ni roes i fynu ei holl
 Ch. 9. 1, 2. Awdurdod i ddwylo pob Henuriaeth ar ei phen
 1 Tim. 1. 3. 18. eithr danfonodd rai a chanddynt nid yn unig
 C. 4. 12, 14. ddoniau anghyffredin ond Awdurdod Aposto-
 Tit. 1. 5. 2. 15. laidd i roddi Urddau i Henuriaid i bregethu'r
 Efengyl, i ddibennu ymrysonau, i geryddu'r
 arfreolus, prên bynnag ai gwyr Eglwysig ai
 eraill, ac wrth bob modd i ofalu am Lwyddi-
 ant yr Eglwys yr hon a roddasid tan ei siars
 hwynt. Or fath ymma oedd *Barnabas*, a *Ti-*
mothy, *Titus*, *Crescens*, *Epaphroditus* a *Softanes*;
 y rhai hyn oedd yn rheoli'r Eglwys i hynny,
 tros ba rai yr Ordeinwyd hwy drwy gyflawn
 Awdurdod Apostolaidd, yr hon a draddod-
 wyd i'r sawl a ddaethant ar ei hôl hwy.

Hiero. Com. Q. Eithr onid yw St. Ierom yn rhoi cyfrif a-
 ad Titum. rall o ddechreuad Efcobion ac yn dywedyd fod yr
 Cap. 1. 7. Eglwys ar y cyntaf tan Lywodraeth Cyngor Cy-
 ffredinol neu Goledds o Henuriaid, nes i ryw ymry-
 sonan godi o achos i bod yn gyd-radd ai gilydd, yr
 Ordeinwyd tros yr holl fyd i ddewis un i Lywodra-
 ethu tros y llaill o fysg yr Henuriaid ac i'w alw ef
 yn Enwedig ei Hefcoba hwynt. Ac ir oedd hwn i
 ofalu tros yr Eglwys oll, fel y tynnid ymaith holl
 hâd a phob achlysur o Schism oi plith? Fywnaed
 yr Ordinâd Gyffredinol hon fel y meddwl rhai yng-
 bylch y flwyddin 140?

A. Diammeu fod Rhesyddymau St. Ierom yn
 dadleu yn gadarn tros Lywodraeth Efcobion.
 Ond gadewch i'r Dyftiolaeth Arwyddocau'r
 un peth ac y mae gwrthwynebwyr yr Efcobion
 yn teuru ei bôd; rhaid ini ystyrio nad oedd
 St. Ierom yn y bŷd fawr cyn diwedd y pedwar
 canmhlynedd o Oedran yr Iesu; ac am hynny
 nid

nid iw ef cyn gymhwyfed Tyft or pethau a fu-
 afei gynt, ar sawl oedd yn y bŷd yn nyddiau'r
 Apostolion ar sawl a ddaethant yn ei lle nhw-
 ythan, eto pa fodd bynnag a traethodd ef ei
 feddwl pan oedd yn ddig wrth Escob *Ierusalem*
 am i drin yn galed ac arferu ei awdurdod tro-
 sto yn dostach nac a dylafei yn ei feddwl ef,
 neu pan oedd yn ceisio ffrwyno Uchder y Dia-
 coniaid, y rhai a geisient eu Derchafu ei hunain
 tu-uchaf i'r Offeiriaid, mae'n llefaru yn llawer
 amgenach mewn mannau eraill ac yn dywedyd
 ddyfod o Escobion yn lle'r Apostolion, yr un
 fath ac a dywedei 'r holl Dadau Dyscedig oi
 flaen ef, ie lle mae ef yn dywedyd fwyaf am
 Gyd-raddiad, mae'n cyfaddei nad yw Rhoddi
 Urddau yn perthyn i Neb ond i Escob; *Quod*
enim faciat, exceptâ ordinatione, Episcopus, quod
Presbyter non faciat? Epist. ad Evag. Oes dim
 na wna Offeiriaid gystal ac Escob, ond rhoddi
 Urddau yn Unig, heblaw hyn pe buafei Or-
 dinhâd o'r fath ymma wedi ei gwneuthur yn
 nyddiau'r Apostolion, Ordinhâd Apostolaidd
 a fuafei, ac ni a allafem ddisgwil rhyw gyfrif o
 honi yn y scrythur lân; os ar ôl hynny fel y
 meddylir ynghylch 140, rhoefei Brif-ystorau
 yr Eglwys ryw hanes o newidiad oedd mo'r
 berthynafol a hon, ond yr y'm yn gweled yr
 union wrthwyneb i hyn ymmhob llyfr or oes
 honno. Nid yw St. *Ierom* felly chwaith yn
 cyttuno ag ef ei hun; Canys mae'n cyfrif am-
 ryw Escobion lawer dydd cyn hynny yn ei
 Rifedi o Awdwyr Eglwyfig.

Q. Beth heblaw hyn sy'n dangos anghyffelybrwydd
 y Newidiad sydd hon yr ydys yn ei chrybwyll?

A. Y Cuttundeb cyffreddinol a weled rhwng
 yr holl Eglwyfi Cristianogol yn y peth hyn,
 oblegid nid oes un a fedrir ei henwi, ymma
 un nid oedd Llywodraeth Escobion wedi cael ei
 lle;

He ; a hyn fu hefyd ar y cyfryw amfer pan nad oedd un Cyngor Cyffredin iw Gorchymyn ; nac un Llywiauawdwr teyrnasol iw chynnal, a phan nad oedd yr Eglwys, o achos maint ei herlid ai pellrdd oddiwrth ei gilydd, yn gwybod ond ychydig oddiwrth y naill ar llall, felly nid oedd agos bosibl iddynt gyttuno mewn cydfwriad iw gosod i fynu. Heblaw hyn yr oedd pawb yn rhymedig i wybod pwy oedd yn llywodraethu arnynt, oblegid fod y scturthur yn ei rhwymo i dalu i'r cyfryw ddyledswydd o ymddarostyngiad ac Ufuddod, felly nid allent fodloni ir cyfryw Newidiad ond drwy berigl mawr iw heneidiau ; Nac iw debygol y buasei'r Henuriaid yn fodlon i fyw tan y cyfryw orthrechol awdurdod, os heblaw ei cariad Naturiol iw Rhyddid, y medrasent ddangos Eglur Ordinhâd yr Apostolion. Ie nid oedd dim a wnae ir rhai a ddercheyd fel hyn chwenych ei Derchasiad, canys megis yr oedd y Newidiad mawr ymma yn ychwanegu at ei Llafur a'i gofal, felly yr oedd y Prif Escobion Christianogol yn wastad tan artpeithiau ei herlidwyr a phan godei un Demheftl yn erbyn yr Eglwys, poerei a wnaen ei gwenwyn yn ei hwynebau hwynt yn wastad, ac nid yw gwyr yn gyffredin mo'r anwyl o flinder, neu gystal ganddynt redeg i beryglon a gwneuthur yn erbyn ei ddyledswydd, er mwyn dioddef y Naill, neu ymgennig ir llall.

Q. Pa fodd a gwyddoch fod rhoddi Urddau yn Ragorfraint yn perthyn i neb ond i Escob ?

A. Oblegid nid ydym yn gweled yn scturthura Sanctiaid y Testament Newydd fod un wedi derbyn comisiônau nac Urddau, nac wedi ei gwneuthur yn Swyddogion Eglwysig mewn math yn y byd o Ysrydol lywodraethau ond gan y rhai a dderbyniasent Awdurdod
Escoba-

Escobaidd, y rhai a oedd uchlaw yr Henuriaid Cyffredinol; Ein lachawdwr ar ôl ei Dderchafel a roddes iw Apostolion Awdurdod i fod yn ben llywiadwyr ar ei Eglwys ar y ddaiar, a chan iddynt hwy dderbyn yr Awdurdod hon, y maent yn rhoddi Urddau i Ddiaconiaid drwy weddi ac arddodiad dwylo. Yr Urddau cyn-
 taf i Henuriaid, ar a ddarllenwn ni amdani a roddwyd iddynt gan ddau Apostol *Paul* a *Bar-nabas*, y ddau ganddynt Awdurdod Escobaidd mewn gradd ragorol fel y dwedies or blaen, darfuasei i St. *Paul* wneuthur *Timothy* yn Escob *Ephesus* ar fedr hynny, mae'r un peth cyn ficcred am *Titus*, yr hwn a adawid yn *Creta*, fel a gosodei. Henuriaid ymmhob Dinas. A diammeu fod yr un Awdurdod gan y faith Angel fydd yn Arwyddocau Escobion y faith Eglwys a henwir yn y Dalcuddiad; o herwydd arnynt hwy yr oeddid yn bwrw bai am ei camlywodraeth yn ei hamryw Eglwyfi, wrth hynny nid oedd fodd rhoi Urddau hebddynt. Oblegid para achos i Escob ateb am fucheddau y rhai ni dderbyniafant ddim awdurdod oddiwrthynt ar fawl nid oedd ddarostyngedig iddynt. Mae llyfrau Cywyr hên Dadau'r Eglwys Catholic y rhai a ddeathant yn lle'r Apostolion yn rhoi'r Rhagor-faint hon i'r Escobion yn unig, ac mae'r rhai sy'n dadleu yn erbyn Escobion yn addef yn Ewyllyscar cyn gynted ac a gwneud rhagoriaeth rhwng Escobion ac Henuriaid fod yr Awdurdod o rod-di Urddau yn perthyn i'r Escob. Mae'r Gyfaddiad hon yn ddigon i dorri yr ddadl, gan fod digon o Eglurdeb mai'r Apostolion ei hunain a Ordeini-afent Escobion.

Ioan 20.21.

Act. 6. 6.

14. 23.

1 Tim. 5.

22.

2 Tim. 2. 2.

Tit. 1. 5.

Pennodau

1, 2, 3.

Salmasius, Blondel, Daillé.

Q. Eithr onid yw Arddodiad dwylo'r Henu-
 riaeth yn bwrw a geill yr Henuriaid Roddi Ur-
 ddau?

1 Tim. 4.

14.

5

A. Os

Πρεσβυ-
τερ.

A. Os bwriwch fod y gair Groeg yr hwn a gyfieithiwn ni Henuriaeth yn ddiammau yn arwyddocau Cyfranogaeth o Henuriaid; para fodd a gwyddom mai cyfranogaeth o rai cyffredin ydoedd, yr hyn y mae St. *Chrysostom* yn ei wadu, a Thadau dyscedig eraill; or achos ymma, gan mai Escob oedd *Timothy*, ni chlywodd ac ni ddarllenodd neb erioed fod Henuriaid yn gallu rhoddi Urddau i Escob, ond gadewch i hynny fod, mai Henuriaid cyffredin oddynt, nid yw hynny ddigon i brofi mae'r Henuriaid yn unig a roddent Urddau oblegid Eglur yw fod St. *Paul* yn y fan ar lle, ac arddodi o hono ef i ddwylo ar *Timothy* pan ir Ordeinwyd ef, yr hyn ai gwna yn batrwm teg o dderbyn Urddau oddi dan law Escob drwy gynorthwy ei Henuriaid, canys diammeu fod St. *Paul* yn uwch ei Râd ai Awdurdod nar Henariaid Cyffredin, ar peth sy'n ei wneuthur yn Eglurach iw egni y Rhag-osodiad y Groeg a arferir gan St. *Paul* yn y peth hyn. Oblegid ychydig wybodaeth yn y Iaith honno yn dŵg ni ar ddeall wrth dynnu allan effeithiau, neu'r un peth wrth gyfrannu galluodd. Y cyntaf drwy a, yn arwyddocau yr pennaf o'r achosion, yr llall gydag, yr rhai oedd yn gydrannog o'r Gwaith, ond os y gair yr hwn a gyfieithiwn ni Henuriaeth nid yw yn ôl yr oedd *Calvin* ac amryw o Dadau'r Eglwys yn ei ddeall yn Arwyddocau Coleds o Henuriaid, ond swydd Henuriad, beth a leistr darllen y fscrithur fel hyn. Na Esceulufa dawn swydd yr Henuriaid, yr hon fydd ynot ac a roddwyd iti drwy Brophwydoliaeth gŷdag Arddodiad dwylo.

2 Tim. 1. 6.
Διδ.
1 Tim. 4.
14.
Instit. lib. 4.
c. 3. §. 16.
Euseb. lib. 6.
c. 43.
Epiph. Har.
64. §. 2.
Hier. ad
Pamma.
adv. Erro
Ioan Hico.

Q. Para Ragorfraint heblaw rhoddi Urddau Sydd briodol i swydd Escob?

A. Y Ddefod ddwysfawr o Gonfirmation sy'n perthyn medd yr Hên Dadau Cristionogol oll,

oll, i Lywodraethwyr yr Eglwys yn unig; ym-mha un y mae Duw drwy arddodiad Dwylo yr Efcob a Gweddi, yn rhoddi ir sawl a wir-ad-newyddant o flaen y Gynulleidfa, eu Hadduned Fedyddiol, Radd gymhwysol oi Râs ef a'i Yspryd Glân. Yn y Prif-ddyddiau yr oedd y Doniau hyn weithiau yn anghyffredin, fel y gweddai yn oreu i Gyflwr yr Eglwys ar ei Dechreuad, ond ar ôl iddi gael ei ficcrhau mae Yspryd Duw yrwon yn ei harwain ai gynhyr-fiadau dirgel, anweledig, ac mae pŵb dyn yn cyfrannu o'r rhadau cyffredin hyn, ac fy gy-faddas iw derbyn, ag yn i ceisio mewn trefn a rheol, gan Weinidogion yr Eglwys. Mae Eg-*Can. LX.* lwys Loegr yn traethu ei Meddwl am y peth hyn yn y Geiriau sy'n Canlyn. Mae hi yn hên arfer hynod, Ganmoladwy o amser i amser er dyddiau yr Apostolion hyd yrwon ir Efcobion oll ddodi ei dwylo ar y cyfryw blant, a'r a fônt gwedi eu bedyddio, ai dyscu yng Hate-chism y Gristianogol Grefydd, gan weddio trostynt ai bendithio hwynt.

Q. Pa fodd a gwyddom ni, fod y Ddefod hon fel y mae'rwon yn sefyll yn Eglwys Loegr, yn arferol yn nyddiau'r Apostolion?

A. Mae gennym yr Yscrethur Lân ei hŷn *AR. 8.* yn dangos i ni yn ddigon eglur mai felly yr oedd, o herwydd ar ôl i Philip y Diacon droi a Bedyddio pobl *Samaria* ac ar ôl i'r Apostolion y rhai oedd yn *Ierusalem* glowed ddarfod i *Sa-maria* dderbyn Gair Duw, danfonasant attynt hwy *Petr* ac *Ioan*, gan nad allei *Philip* wneuthur hynny i Gonfirmio y rhai oedd newydd droi, i roddi eu dwylo arnynt, modd y derbynient hwy yr Yspryd Glân. Mae'n ychwanegol gadarnhâd i hyn megis yr unrhyw bêth a ddigwyddodd ir Discyblion yn *Ephesus*, *AR. 19. 5,* ar ba rai, ar ôl eu Bedyddio hwynt yn Enw'r *6.*

B b b b

lesu,

Heb. 6: 2. Iesu, y rhoddes yr Apostol St. *Paul* ei ddwylo ac yna y daeth yr Yspryd Glân arnynt hwy. Ac mae'r Apostol yn cyfrif ymysc feiliau ein Crefydd, nid yn unig Athrawiaeth Bedydd, ond Awdurdod dwylo hefyd; wrth ba un y mae amryw Ddeonglwyr yr Yscrythur Lân yr-won ac yn y dyddiau gynt yn deall y Conffir-masion, a'r rheini yn wyr o Ddysc Cyfrifol. In Loc. Ac yr oedd *Calvin* eu hun yn gweled fod yr Yscrythur hon ei hunan yn profi hyn cyn eglu-red a'i fod ef yn cyfaddef yn wastad, fod hon o honi ei hun yn ddigon i'n bodloni, fod Con-firmasion wedi ei Hordeinio gan yr Aposto-lion.

Q. *A ellid arferu'r Ordinhâd hon, sef Con-firmasion, un amser arall onid yn amser yr Apo-stolion?*

A. Gan fod yr Ordinhâd Apostolaidd hon yn llefol iawn i ysprydol anghenrheidiau Cri-stianogion, hi a arferwyd fyth o'r achos hwn-nw ganddynt hwy yn yr Eglwys o oes i oes; ar ôl marw'r Apostolion daeth y Gorchwyl hwn i berthynu yn unig i'r sawl a ddaethant i lywodraethu'r Eglwys yn eu lle hwy, sef i Efcobion yr Eglwys Gatholic, fel y gwelir yn eglur wrth dystiolaethau y Tadau a Chyngho-rion yr Eglwys, y rhai nid y'nt yn y peth hyn, yn dywedyd eu meddwl eu hunain yn unig, ond dystiolaethu hefyd y maent beth oedd ar-fer gyffredin yr Eglwys Gatholic. *Tertullian* gwr gofalus-odidog am ofod allan uniawn Ha-nes Arferion y Brif-Eglwys a ddywed ini mai eu harfer hwynt ydoedd, ar ôl derbyn Bedydd DeBap. c.8. Arddodi dwylo, gan alw am yr Yspryd Glân Epis. 37. ai wahodd ef drwy weddi. Ac mae St. *Cyprian* yn dal Sulw y modd hyn ar y Stori ynghylch y *Samariaid* a droesant; yr un peth (medd ef) a arferir yn ein plith ni. Y sawl a fedyddir yn

yn yr Eglwys, a thygir at ei Llywodraethwyr, modd y derbyniont hwy drwy ein Gweddiau ni ac Arddodiad ein dwylo, yr Ysryd-Glân, ac modd y perffeithier hwy a Sêl Crist, hynny *Dr. Falke-* yw (fel y gwir ddeongla un gwr dyscedig y ner. geiriau hyn) fel a gallont wrth ei confirmio gyrredd y râdd uchaf o Gristianogion. Fy haeddei Tystiolaeth St. *Ierom* gael ei hystyried yn *Dia. adv. Lucif.* sawr yr hwn pan ydyw yn Crybwyll am Gonffirmasion a ddywed fel hyn. Os gofynnwch, ple y mae yn Scrifennedig? Y mae yn Scrifennedig yn Actau'r Apostolion, ond pe bai yn gwbl-ddiorchymyn, ac heb un gair o'r Ysrythur lân iw gwrantu, ac i fod yn sail iddo, etto fe wafanaetha yn y peth hyn yn lle gorchymyn, fod yr holl fyd yn Cyd-fynnio yn ei gylch, ac yn llwyr-fodlon iddo.

Q. Beth a ddylent hwy i wybod a'i wneuthur, sy'n dyfod i dderbyn y Sanctaidd Ordinhad hon?

A. Gan fod pob un ar a Gonffirmir yn cymmeryd arno ei hun adnewyddu yr Adduned a wnaeth ef wrth ei Fedyddio, ac y cymhwysir ni wrth hynny i fod yn gyfranogion o Swpper yr Arglwydd, ac nas dylid mo wneuthur hyn ond unwaith, fy ddylei'r sawl a ddêl iw Gonffirmio fod wedi ei ddyscu ein hollawl, yng-hylchamcan, a dibennion yr Addewidion sanctaidd, y bo ef yn eu hadnewyddu y pryd hynny, ag ynghylch y Rhwymedigaeth sydd arno i'w cyflawni : Dylei wybod beth y mae'r Ordinhad Sanctaidd hon yn ei arwyddocau ; ac i swydd, a galwedigaeth pwy yn unig y perthyn ei Ministrio hi. Fy ddylei iawn ddeall ei ddyledswyddau Cristianogol tua'g at Dduw, tua'g at ei Gymmydog a thuag atto ef ei hun, ac yn ychwaneg ef a ddylei ei ddarparu ei hunan i ddyfod i'r Ordinhad hon, drwy weddi

ac ympryd, a thrwy ymroi yn ddygyn i ddilyn ei fuchedd yn wir gyfattebol i'r Rhwymedigaethau hyn. Ag er mwyn i hynny fod, dâ a wnae y fawl sy'n dyfod iw gonffirmio ddarllen y Confirmation yn fynych trosto.

Q. Pa fawr leshâd a geir oddiwrth Gonffirmation?

A. Mae yn fôdd da i gadw'r Eglwys mewn undeb drwy beri i bobl wybod y dylent hwy ufuddhau iw Llywodraethwyr Eglwysig, sy'n gwbl-feddiannol o'r Awdurdod oll ar Adawodd yr Apostolion o'u hol. Mae yn Rhwymedigaeth newydd arnom i ddilyn ein Buchedd yn Grïstianogol, ac mae yn ein dwyn ar gôf, ac yn ein dwyf-rybuddio, na wnelem ddim am-march na chwilydd i'n Proffes, nas gwadom moni, ac nas llithrom oddiwrthi fyth. Mae yn dyftiolaeth ac yn arwydd o Gariad Duw tua'g at y fawl a'i derbynniant, pan fo ei Weinidog yr hwn y bô ef yn ei lwfio, ac yn ei roddi ar y gwaith, yn mynegu fôd Duw yn derbyn yn gymmeradwy ac yn groesawus eu cynnydd Ysrydol hwy, ac yn ei derchafu i radd a fo uwch yn yr Eglwys, drwy roddi iddynt le ymhlith ei ffyddloniaid, a'u cyfrif yn eu nifer hwynt, a thrwy roddi iddynt wrth hynny Hawlj a'r Nessau at Sanctaidd-lân Fwrdd yr Arglwydd. Mae ini hefyd yn Fôdd da i dderbyn nerth Dduwiol i ymdrechu a'n Gely-nion ysrydol ac i'n gwroli, i wneuthur y pe-thau a gymmerom ni arnom.

Q. Para wrthwynebiad a darawodd swydd yr Escobion wrthi yn y Brif-Eglwys?

A. Ymmhob man hyd lle mae llyfrau yn dangos, ni welwn ddyfod o wyr sengl yn lle'r Apostolion, ai bod yn dderchafedig uwch-law Henuriaid, nid yn unig mewn parch ond yn ei swydd ai Hawdurdod; ac felly y bu am yng-hylch

hylch pedwar-cant o flynyddoedd yn ddiym-
ryson pan ddechreuodd *Aerius* yr Henuriad, ar
ôl methy myned yn Efcob wadu mai swydd
Gyfreithlawn ydoed, a cheisio gwneuthur
rhyw Newidiad; ar ba achos y mae *Epiphanius*
a St. *Austin* yn ei gyfrif ef ymmhlith yr He-
reticiaid, ac yr oedd pawb yn edrych arno o'r
hyn lleiaf megis rhyw Ddyscawdwr newydd,
am ddadleu nad oedd yr Efcobion ond Cyd-radd
ar Henuriaid. Ni ofodid i fyny un llywodra-
eth arall ond honno o eiddo'r Efcobion yn E-
glwys Crist tan 1600, ac mae hyn yn profi yn
gyflawn beth oedd meddwl yr Eglwys Catholic
yn ei chylch.

*Q. Beth a allwn ni i ddysgu wrth Gadw'r ym-
pryd yma?*

A. A dylid cymeryd gofal mawr gyda'r
fawl a ollyngir i fewn i wneuthur y gorchwy-
lion Sanctaidd hyn, gan fod llwyddiant yr E-
glwys, ac Anrhydedd crefydd yn sefyll cym-
aint ar ymddygiad y rhai a dderbynir i urddau
Sanctaidd. Fod Iechydwriaeth eneidiau dyn-
nion yn sefyll mewn mesur mawr, ar wiliadw-
riaeth a chyfrwyddyd y rhai sydd ai swydd iw
harwain hwy i'r Nêf. Na ddylei neb gymeryd
arno siars mo'r ddwys ac mo'r arswydus, ond
drwy difrifwch a mawr ystyriaeth, a'r cyfryw
ddarparus feddwl, ai cymhwyso hwy i dder-
byn y Grâs a'r cynnorthwy fy anghenrhediol
iw gyflawni; mae dledswydd pob Christion yn
yr amfer yma, i erfyn bendith Dduw drwy
weddi ac ympryd ar ei Ordinhâd ei hun, fel
na bo'm ddiofal ac esculusol mewn cyn ddwy-
fed peth a hyn. A dylem ni ddiolch i Dduw
pan ymadawodd ein Heglwys ni a llygrediga-
eth y Papyddiaeth, ddarfod iw ddaionus Ra-
gluniaeth gadw yn ein plith yr Lywodraeth A-
postolaidd, y Prif-urddau yn gymmwys y naill
radd

radd tan y llall, wrth ba un a sicrhawyd ini Weinidogaeth gowyr a gwir-gyfreithlawn. A dyle fod yn ddrwg gan ein calonnau tros y fawl sy'n methu cael y manteisiau yr y'm ni yn ei mwynhau, ai hannog hwy er ei mwyn ei hunain, ar y cariad sy ganddynt i'n Harglwydd Iesu Grist, i wneuthur ei goreu i ddyfod o hŷd, i'r Prif Apostolaidd Lywodraeth yn yr Eglwys, ac wrth hynny i barhâd o Offeiridaeth ddiammeuol yn ei mysc, i weddio drostynt ac i obeithio na bydd Duw dôst wrthynt o achos ei diffygion, tan y rhoddo ei drugareddus Ragluniaeth ef iddynt foddion i amendio. Ni ddylei neb gymeryd arno sefyll yn lle Duw neu osod neb arall i fod felly heb ei Gomision efei hun i'r pwrpas. a'r medr hwnnw.

T' Gweddian.

I.

*Tros y rhai
sy i gymryd
raddau.*

Holl-alluog Dduw Rhoddwr pob rhôdd dda yr hwn o'th Dduwiol Ragluniaeth a osodaist amryw raddau o Weinidogion yn dy Eglwys, dyro dy Râs yr wyf yn attolwg yn oftyngedig arnat, i bawb oll ar a elwir i un math ar fwydd neu Weinidogaeth yn yr unrhyw, ac felly cyflawna hwy a'th wîr athrawiaeth, ac addurna hwynt a diniweiddrwydd buchedd fel y bo iddynt wafanaethu yn flyddlon ger dy fron, er gogoniant i'th Enw mawr, a mwyniant dy Eglwys sanctaidd drwy Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

II.

Tros Diaconiaid.

Holl-alluog Dduw, yr hwn a osodaist amryw raddau o weinidogion yn dy Eglwys, ac a Ysprydodaist dy Apostolion sanctaidd i ddewis i Radd Ddiaconiaid y Cyn-ferthyr St.

Stephan

Stephan ac eraill yn llawn o'r Yspryd Glân, ac o Ddoethineb ; edrych yn drugarog ar dy wasanaeth-ddynion y rhai yr awr hon a elwir i'r unrhyw swydd a Gweinidogaeth, felly cyflawna hwynt a'th wîr Athrawiaeth, ac addyrna hwynt a diniweiddrwydd buchedd, fel y bo iddynt drwy air ac Esample da dy wasanaethu di yn ffyddlon yn y swydd hon, er Gogoniant i'th enw, ac adeiliadaeth dy Eglwys trwy haddedigaeithau ein pryniawdwr Iesu Grist ; yr hwn fydd yn byw ac yn teyrnasu gyda thydi a'r Yspryd Glân yr awrhon ac yn dragywydd.

Amen.

III.

HOll-alluog Dduw a Thâd Nefol yr hwn *Diolgarwch*
o'th aneirif Gariad, a'th Ddaioni tua'g *am y llefhad*
attom a roddaiſt ini dy unig a'th anwylaf Fâb *yr ym yn i*
Iesu Grist yn Brynwr ini ac yn Awdwr bywyd *dderbyn*
tragwyddol, yr hwn ar ôl iddo gyflawni ein *oddiwrth yr*
prynedigaeth drwy ei farwolaeth ai dderchafu *eth.*
ir Nêf, a ddanfonodd ir bÿd ei Apostolion, ei Brophwydi, ei Efengylwyr, ei Ddiaconiaid ai Fugeiliaid, drwy lafyr a gweinidogaeth pwy rai ef a gasclodd ynghyd braidd mawr ymmhob man or bÿd i ddatcan mawl dy enw sanctaidd. Am y mawr ddonniau hyn dy ddaioni tragwyddol a bod fyth yn rhyngu bodd iti alw eraill ir unrhyw swydd a Gweinidogaeth er Iechyd-wriaeth dynnion, yr wyf yn rhoddi iti ddiolch o ewyllys pŵr fy nghalon, yr wyf yn dy addoli ac yn dy foli di : Ac yr wyf yn oftyngedig yn dy attolwg di, drwy yr unrhyw dy Fâb, i ganiadhau imi ac i bawb ar a alwant ar dy enw, modd a dangosom ein diolchgarwch iti, am dy ddoniau hyn a'th rai eraill oll ; ac modd a cynnyddom beunydd ac ar elem rhagom *mewn*

mewn gwybodaeth a ffydd ynot ti a'th Fâb drwy dy Yspryd-Glân; modd y gogoneddir dy Enw Sanctaidd. Ac yr helaethir dy deyrnas fendigedig nid drwy dy Weinidogion yn unig, ond drwy y rhai hynny hefyd y bo'nt hwy i weini iddynt; drwy dy unrhyw Fâb Iesu Grist, yr hwn fy'n byw ac yn teyrnasu gyda thydi yn undeb yr unrhyw Yspryd Glân yn oes oesoedd. *Amen.*

IV.

*Dros yr Of-
feiriad.*

O Drugaroccaf Dâd attolygaf iti anfon ar dy Weinidogion y rhai yrwon a urddir yn Offeiriadau yn dy Eglwys, dy Nefol fendith modd y gwisfir hwy a Sancteiddrwydd, ac fel a bo i'th gair a lefarant hwy ai geneuau y cyfryw lwyddiant, nad elo un llythyren o hono fyth yn ofer; Caniadhaf hefyd i'th bobl y cyfryw Râd, fel y bo iddynt i wranddo ai dderbyn fel y gwedde i'th air Sanctaidd di, ac i foddion ei lechydwrïaeth, megis yn ein holl eiriau an gweithredoedd y ceisiom dy Ogoniant a helaethiad dy deyrnas trwy Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

P E N. VIII.

Dyddiau-Coriau yn Mis Medi.

Q *P* *Ara wyl y mae'r Eglwys yn ei gadw'r amser yma?*

A. Y trydydd tymor o Dyddiau-Coriau, y rhai yw y Mercher, y Gwener ar Sadwrn ar ôl y pedwerydd ar ddêgo fis Medi, gan fod y Sŵl fy'n calyn yn un or dyddiau gosodedig i roddi yr anrhydedd fawr ac Orwchafiaeth o urddau Sanctaidd.

Q. Ymma beth y mae Uchelfraint yr Offeiriaeth yn sefyll ?

A. O herwydd ei phriodol berthynarswydd i Dduw pr'u'n bynnag a wnawn ai ystyrio ef yn Awdwr o honi, oddiwrth pwy un y derbyniodd ei hordeinhâd, neu Naturiaeth y pethau y mae hi yn eu trîn gan ei gosod tros *Heb. 5. 1.* ddynion yn y pethau fy tuag at Dduw. Goruwchwiliaeth yw megis anrhydeddusaf a gwynfydedicaf yn ei Naturiaeth ei hun, felly yn llesolaf yn ei heffeithiau i ddynol ryw.

Q. Pa fodd a gwyddom mae'r Oruwchwiliaeth anrhydeddusaf ydyw ?

A. O herwydd nid ellir rhoi neb ar waith mwy anrhydeddus na'r hwn sy'n perthyn yn union ac yn ddigyfwng i Frenin y Breninoedd, ac Arglwydd yr Arglwyddi; ac i lechydwrïaeth eneidiau anfarwol yn ei Naturiaeth ei hunain, ac wedi ei prynnu a gwaed Duw. Nid eill y Twyfogion pennaf dan yr Enw hwnnw wasnaethu y swyddau a roddwyd iddynt hwy mewn ymddiried, a gwaith o'r un fath yw, unrhyw ei brûd ai ddiben pennaf, a gorchwyl yr Angelion y rhai ydynt Ysrydion gwafanaethgar ir rhai a gant etifeddu lechydwrïaeth; yr un ac a wafanaethodd Mâb Duw ei hûn, pan oedd wiw ganddo breswyllo ymlith dynnion. Ychwanegu a maintumio i Adeiliaeth y mae yr hon a feiliodd ef ei hun pan oedd ar y ddaiar. Derchafu y mae ei bwrpas gogoneddusaf a gyrru ymlaen y peth a gymerrodd arno er mwyn lechydwrïaeth eneidiau.

I. 14.

Q. Ymma beth y mae Gwynfydedigrwydd yr Oruwchafiaeth hon yn sefyll ?

A. O herwydd ei bod yn sefyddlu'r Enaid ar y gwrthrychau gwerthfawroccaf ar Dduw ar hwn sy anfeidrol yn ei holl berffeithiau, ac ar y dedwyddyd a geir oi fwynhau ef yn dra-

G e e e

gywydd

gywydd ac ar y moddion a Orchymynir i ddyfod o hyd i hynny ; oblegid y mae yn rhwymorhai i wneuthur y fâth oreu o weithredoedd da i droi pechaduriaid oddiwrth gyfeiliorni ei ffyrdd ; ac i ennill eneidiau i Dduw drwy bob moddion doeth a phwyllog. Oblegid ei bod yn derchafu pobl uwch fael ac isel helyntion y bÿd hwn ; ac yn i dal nhw yn wastad nid wrth lafur corphorol ond wrth ddisfir Orchwylion yr Enaid. Heblaw hyn oll, pwy bynnag a wafanaetho ei alwedigaeth Sanctaidd yn ffyddlon ac yn ddiwyd mae i hwn addewid o Radd uwch

Dan. 12. 3. o Ogoniant yn y bÿd a ddaw ; canys y rhai doethion a ddiscleiriant fel discleirdeb y ffurfafen, ar rhai a droant lawer i gyfiawnder, a fyddant fel y Sêr byth yn dragywydd.

Q. Paraleshadau a dderbynnir oddiwrth yr Offeiriadaeth ?

A. Drwy wafanaeth yr Offeiriaid a gwneir dynion mewn bedydd yn aelodau i Eglwys Grift, ag oddieithr geni dyn o ddwfr ac o'r Ysryd Glân ni ddichon ef fyned i mewn i deyrnas Dduw. A Cynhelir ein bywyd ysprydol yn y Cymmun Sanctaidd ; oblegid Philol y fendith yr hon a fendigant Cymmun gw-aed Crist yw, y bara yr ydynt hwy yn ei dorri Cymmun Corph Crist yw. A felir ini feddeuant o'n pechodau, oblegid drwy Finistriad y Sacramentau y gwir gyfrennir i bob teilwng dderbynniwr ddonniau aberth Crist. A thrwy gymmorth a lleihad ein Gollyngdod mae'n Cyd-wybodau yn derbyn heddwch. Heblaw hyn wrth wafanaethu'r fwydd uchel hon yn ddiwid, a troir dynnion oddiwrth dywyllwch i oleuni, panddygir hwy ar ddeall, a phan welont ynfydrwydd ei pechodau, ac mo'r anghenrheidiol iddynt fyw'n Sanctaidd, os byth a chwe-nychant fod yn wynfydedig. Drachefn wrth

hyn y siccrheir yn well bob llwyddiant ir Deyrnas drwy 'r athrawiaethau y rhai y mae dynnion yn eu cael gan Wenidogion Duw, yn y Dyledswyddau anghenrheidiol hynny sef Ufyddod Cyfiawnder a ffyddlondeb.

Q. Beth yr oedd yr holl fyd yn ei feddwl o amser i amser yngbylch yr Offeiradaeth?

A. Cyttune pob gwlad a chenedl yn hyn, dyscedig ac anyscedig y rhai gwaraid ar rhai gwylltion hefyd, megis mewn rhyw beth a ddyscei Reswm Naturiol i bawb fel i gilydd i ddangos eu parch ir Duwdod, ai cariad i Grefydd drwy roddi rhagorfreintiau anrhydeddus i'r sawl ai gwasanaethent mewn pethau Sanctaidd, a thrwy drefnu iddynt ddigon o fodd i fyw'n helaeth ac yn ddigonol.

Ac ni welwn wrth hyn yr anrhydedd fy ddyledus ir Weinidogaeth Sanctaidd yn tyfu allan o ddeddf Natur, o fod llywodraeth y Deyrnas ar Eglwys wedi eu huno yn yr un gwr. Canys megis mai allan o Deuluodd prifat yr oedd dechreuad y Llywodraeth Deyrnafol, felly cyn ir teuluoedd prifat hynny ymgynnull mewn gwasanaeth mwy public, y Pentulu oedd Offeiriad y teulu.

Q. Para barch a ddangosid i Offeiriadau ymlith y Cenhedloedd?

A. Yr oeddid yn rhoi iddynt ymhob gwlad arwyddion hynod o awdurdod a Rhagortfaint; ar ei llaw nhw yr oedd trîn yr helyntion dwyfas yn amser heddwch a rhyfel, ymlith yr *Aiphtiaid* y dewisid yn wastad eu Brenhinoedd hwy allan naill ai o'r Offeiriad neu'r Milwyr; ond yr hwn a ddewisid allan o'r Milwyr, yr oedd yn rhaid iddo yn gyntaf droi'n Offeiriad; yr oedd y *Magi* y gwyr doethion yn *Mher-sia* yn Gynghorwyr prifat i'r Emerodwr mawr o'r Arglwyddiaethau hynny. Yr oedd y
Plut. de Isid. & Osir. Tom. 2. p. 354. Strab. Geo. l. 1. p. 23. Porphyr. de Abst. lib. 4. §. 17.

*maniaid yn India yn rhyddion oddiwrth go-
spedigaethau yr Gyfraith a thalu teyrnged gy-
ffredinol, ac ymhob cledi attynt hwy a deuai
y Twysog ai ddeiliaid am eu Cynghorion ai
Gweddïau. Yr oeddid yn rhoi cymaint o barch
gynt ir *Druidion* yr rhai oeddynt gynt Offeiri-
adau yn yr ynys hon cystal ac yn *Efrainc* ac
yn wlâd yr *Elmin* mai nhw a farnent bob
âchos public a phrifat, ac hwy oedd yn rhannu
y pethau pennaf i beri Ufyddod, sef gobrwyau
a chospedigaethau; nid oedd rhaid iddynt un
amfer ganlyn y Rhÿfel, ac nid oeddid yn gofyn
iddynt ddim trethi tuag at ei mantymio, ond
mwynhaent ryddhâd gyffredinol, yr oedd y
Rhufeiniaid yn bobl ddoethion galonnog, yn
rhoi cymaint o barch ir râdd Offeiriadol, a
rhoe'r Swyddog parchediccaf a feddent y llaw
uchaf i un o Offeiriadau *Vesta* o digwyddei
iddo ddyfod iw gyfarfod ef. Mae'r gair ddar-
Liv. lib. i. fod i *Numa Pompilius* y gwr cyntaf a ddofodd
wylltineb, ac a hauodd hâd Moesau da ymlith
y Genhedl filwraidd honno i hunan wafanaethu
Swydd Offeiriad yr oeddeu Huchel-faerod hwy
yn dda ganddynt gaffael y mawr Urddas o fod
yn Arch-Offeiriad, a chymerwyd i fewn am-
ryw Emerodwyr ar ôl dyddïau *Augustus* i fôd
yn Arch-Offeiriad.*

Q. Para barch a roddid i Offeiriadau cyn Gor-
chymun y Gyfraith?

A. Os ystyriwn ffraint y gwyr y wafanaethei
yn yr Offeiriadaeth cyn y Ddeddf gwnae y
rhain lawer o barch ac o anrhydedd iw galwe-
digaeth o herwydd yn nechreuad y bÿd am y
perthynai i wr ei hunan mae'n debygol wrth yr
hanes a welwn a *Gain* ac *Abel* fod pŵl gwr yn
Gen. 8. 10. Offeiriad iddo ei hŷn; Etto mae'n eglur mae'r
12. 7, 8. Penteulu a offrymmeu yr Aberthau teuluol, yr
35. 3, 7. hwn fel yr oedd yn blaenori ar y cwbl mewn
Job 1. 5. power
42, 8.

Spenc. de
leg. Heb.

l. i. c. 6.

p. 135.

Gen. 8. 10.

12. 7, 8.

35. 3, 7.

Job 1. 5.

42, 8.

power ac awdurdod, felly y bernid ef yn gym-
 wysaf i wasanaethu yr swydd anrhydeddus
 honno, pan ychwanegodd tenloedd yn ei maint
 ai rhyfedi a dechreu ymgynnull i wasanaethu
 Duw mewn gwasanaeth mwy public, yr un
 Pen Swyddog oedd yn Gwasanaethu'r Deyrnas
 ar Eglwys. Y modd ymma yr oedd *Melchize-* *Gen. 14. 18*
dec yn Frenin ac yn Offeiriad yn *Salem*; ac
 ymlith yr *Aiphriaid*, fel y dywedwyd uchod yr
 unid yr offeiriaeth ar Goron. Cyfrifei'r *Gro-* *Plutarch.*
egmyr yr offeiriadaeth mo'r barchedig a Bre- *Quest.*
 niniaeth; ac mae *Aristotle* mewn amryw fan- *Rom. 113.*
 neu yn ei Lyfrynghylch rheoli Teyrnasoedd yn *De Rep.*
 dal Sulw ar hyn, ac ymlith y *Lladungyddion* *Lib. 3.*
 mae gennym Dyftiolaeth allan o *Virgil* fod *o. 10, 11.*
Anius yn Offeiriad ac yn Frenin o'r unwaith. *Æn. 3.*
 Ie cyflawnodd *Moses* ei hun, yr hwn oedd Dy- *Exod. 24.*
 wysog *Israel*, cyn cyfsegru *Aaron* Orchwylion *6, &c.*
 Offeiriad yn yr Aberth solemn honno drwy ba
 un a Cadarnhawyd y Cyfammed ag *Israel*.

Q. Para barch yr oeddid yn ei ddangos i Offe-
 riadau tan y Gyffraith?

A. Er bod yr Iddewon oll mewn Cyffely-
 brwydd i bobl eraill, yn bobl briodol i Dduw,
 etto ei Lwyth briodolef ef oedd *Lefi*; ei Ran
 a'i Etifeddiaeth, wedi i troi heibio i wasanaethu
 Gwasanaeth yr Arglwydd, a henwid hwy ei *Dent. 33.*
 rai Sanctaidd ef, o achos eu bod wedi ei dewis *8.*
 yn weinidogion iddo ef mewn pethau Sancta-
 idd. O fod Duw yn pwrpasu rhoddi anrhy-
 dedd ac Awdurdod fawr i'r Offeiriad; mae'n
 ddigon eglur wrth y Power a roddes ef iddynt *Dent. 17:*
 i ddeonglu'r Gyffraith, ac i wneuthur Pen o *8, 9, &c.*
 bob amrafael, ac wrth y Cospedigaethau tosti-
 on hynny, y mae ef yn ei bwgwrth ar y sawl ni
 safent wrth y Farn a ddangosant. Ac am
 wisgoed yr Arch-Offeiriad, ei Balâs ef, ai le *Exod. 28.*
 yn y Sanhedrim, ac ar achosion eraill y maent
 yn

Lev. 21. 21.

yn ddigon i ddangos odidogrwydd ei fwydd a maint yr Awdurdod oedd ganddo. Heblaw hyn mae'r Cyfrethion a welodd Duw yn dda roddi ynghylch yr offeiriadaeth yn tueddu tua'g-at gadw ei Swydd hwy rhag bod yn ddirmygus; Oblegid un math ar anaf corphoroi a wnae ŵr yn an-addas iddi: ar Gorchymynion pennodol ynghylch eu Priodasau hwy, ac nad alarent am eu cyfnessaf ai gwnae hwynt yn fwy rhagorol fyth. Eithr y peth ai gwnae hwy yn anrhydeddus yn fyw na dim, oedd y Gyfraith ynghylch y blaen ffrwythau ar Degymmau y rhai oedd gwedi eu Cyssegru i Dduw yn solemn, ac etto yr oedd yn rhaid eu cyrchu hwy i'r Eglwys i fantumio yr Offeiriad.

Q. Paham nad oedd yr Offeiriadaeth i fod ond oddi fewn un Llwyth?

A. Meddwl yr ydys mae'r achos pennaf am i Dduw gyfyngu yr offeiradaeth dan reol un Llwyth oedd, er mwyn dwyn i fynu yr Idde-won yn well yn ei gwybodaeth ai Addoliad o'r gwîr Dduw, ac iw hamddiffin hwy oddiwrth ddefodau eulun-adoliad e'u Cymodogion i ba rai yr oeddynt yn rhy dueddol. Oblegid arwydd siccr oedd hon, nad oedd yr Aberthau a offrymmei neb arall iddo, nac wrth ei fodd nac yn gymmeradwy yn ei olwg ef, o herwydd yr oedd hon yn tystiolaethau fod Eglwys Duw wedi ei therfynu, ai chyfyngu i un bobl. Cyd ynteu ac nas dichon neb wasanaethu mewn pethau Sanctaidd ond rhai o Llwyth *Levi*, cyhyd a hynny nis gallei fod un Eglwys ond ymlith y bobl, o ba rai yn oedd *Levi* yn un Llwyth.

Q. Paham a dewiswyd Levi i'r Anrhydedd fawr ymma rhagor un or Llwythau eraill?

A. Nid yn-unig o herwydd fod rhagor rhwng hwn ar llail, oblegid i bod yn geraint i *Moses* yr hwn oedd Dywysog y Gynnylleidfa, ar hwn

hwn a ryngodd fodd i Dduw ei anrhydeddu drwy dderchafu ty ei Dâd ef, i'r râd uchaf o oruwchafiaeth a allei ddyn Marwol byth i gael; ond hefyd oblegid ddarfod i'r Llwyth hwn ddangos mwy Zêl yn erbyn Eulun-addoliaeth nac un o honynt, pan ddarfu ir *Israeli-aid* addoli yr Aurlo tawdd, bu i'r rhan fwyaf or *Leviaid* ei cadw ei hunain oddiwrth yr ymlygriaid honno. Pan gymerei *Moses* ddial ar yr rhai oedd euog o'r Eulun-addoliaeth honno y *Leviaid* wedi Ennynny a Zêl a ufuddhasant ei lais ef; a rhoesant ei help i olchi ymaith Euogrwydd y pechod anfeidrôl hwnnw a gwaled ei Ceraint ei hunain. Ac os gallwn ni goellio y *Rabbiniaid* Iddewaidd pan gryn-lygrwyd y Llwythau eraill a choel-grefyddau'r *Aiphtiaid* glynnodd Lwyth *Levi* yn wastad wrth addoli Duw, gan hynny rhyngodd fodd i Dduw y modd ymma obrwyo ei ffyddlondeb ai Zêl, am ba rai yr oeddent hwy mo'r gyfrifol ac mo'r Enwog.

Q. Para siamplau sy'n yr hên Destament o wyr anrhydeddus yn gwasanaethu swydd Offeiriad?

A. Yr oedd *Melchisedec* yr hwn a wasanaethodd y swydd Sanctaidd honno yn Frenin cyfâl ac yn Offeiriad a darfod i'r Patriarch *Abraham* gyfaddei i fod yn uwch nag ef pan dderbynniodd ei fendith ef, a thrwy dalu teyrned iddo, sef y Degwm oi holl yspail. Yr oedd *Potipherah* Offeiriad *On* yn gymaint gwr ac a roddes ef ei ferch yn briod a *Ioseph* y gwr mwyaf gydâ Brendin yr *Aipht*. *Iethro* offeiriad *Midian* oedd Dâd ynghyfraith *Moses*, gwr Enwog am ei Ddoethineb ai Awdurdod. A brawd oedd *Aaron* yr Arch-offeiriad ir unrhyw *Moses* yr hwn oedd Nerthol mewn geiriau ac mewn gweithredoedd.

A. Yr

Q. Para gyfrif a wneud o'r Offeiriadaeth ymlith y Prif-Gristianogion ?

A. Yr oedd y Prif-Gristianogion yn wastadol yn dangos y mawr barch ac Anrhydedd yw gwyr Eglwyfig o herwydd da a gwyddent nad allei fod un Eglwys oni byddei Offeiriadau, ac mai trwy ei gwaith hwy a trefnei Dduw iddynt yr holl donniau mawrion a brynwyd iddynt a Marwolaeth Crist. Mae stori yr Eglwys yn llawn o siamplau o'r barch a dalent yn y dyddiau hynny iw Hescobion ai Henuriaid wrth gusanu ei dwylo, ymostwng i ofyn ei bendith, a hyn oll a wnaent hefyd yn amser erlidiau, yr oeddent yn rhoi cymaint o brawf ac oedd bosibl o'r cariad diragrith yr oeddent yn i ddwyn iddynt hwy, drwy eu Mantumio hwy allan oi da drylliedig, a bodloni yn Ewyllysgar i'r cerydd dwys a ordeinnient, a hyn oll o achos eu bod yn deimladwy o'r awdurdod a dderbyniasant gan Grist Pen Escob Eneidiau, ac o
Luc 10. 16. ufuddod i'r Gorrhymynnion hynny a adawodd
1 Theff. 4. ein iachawdwr a St. Paul oi hól ynghylch y
8. peth hyn. Pan ddaeth Teyrnafoedd y byd
i gyrsafu y ffydd Gristianogol, Anrhydedd a
meddiannau helaethion a roddwyd i wyr Egl-
wyfig. Nid yn unig er mwyn cynnal y Gre-
fydd, ond hefyd i obrwyo'r Colledion ar cy-
styddiau mawrion a ddiodeffasant er mwyn
amddiffin y Gwirionedd, pob Cyfraith a ddi-
rymmid a wnae yn ei herbyn, a gwneud rhai
Newydd er eu mwyn i sicrhau iddynt drwy
Gariad Twyfogion Duwiol nid yn unig yn
Emerodraeth Rhyfain ond ymhob gwlâd a
theyrnas arall ple yr oedd y ffydd Gristianogol
wedi cael ei chroefanu.

Q. Para Titlau o Barch ac Anrhydedd a roddir i'r sawl a fo wedi eu hymwisgo ar Offeiriadaeth tan yr Efengyl ?

A. A

A. Y mae anrhydedd ei Swydd hwy wedi i gosod allan ymhelach yn y sctrythur lân, pan elwir y sawl a ymwiscir ar Swydd honno Gweinidogion Crist, Goruchwilwyr Dirgeledigae- ^{1 Cor. 4. 1.} thau Duw, i ba rai a rhoddes ef air y cyfryng- ^{Tit. 1. 7.} dod cennadau tros Grist, cyd-weithwyr a Duw, ^{2 Cor. 5. 19.} Angylion yr Eglwysydd, ac heblaw hyny pan ^{8. 23.} ddywedir y sawl ai dirmyga hwynt nid dyn y ^{2 Cor. 5. 2.} mae yn ei ddirmygu ond Duw, mae'r Titlau ^{Dat. c. 2.} hyn oll yn dangos ar faint o achosion a perthy- ^{c. 3.} nant i Dduw yn briodol ac yn gyslegredig iddo ^{Luc 10. 16.} ef ei hun.

Q. Beth fydd iwo deall wrth ei bod hwy yn weinidogion i Grist?

A. Eu bod hwy yn gwneuthur Gorchwylion wrth ei Orchymyn ef, a chan dderbyn ei holl awdurdod ganddo, mai i swyddogion ef ydynt ai ddilynwyr digyfwng rhai oi deulu ef, ai weinidogion nessaf, ei fod wedi i rhoi ar waith mewn rhyw orchwyl pennodol gwedi derbyn Awdurdod i drin pethau fy'n perthyn i Dduw, a hynny nid mewn un peth arbennig, ond yn helaethlawn yn y Cyfan Finistriad cyfamed Grâs oddi allan, neu gyfryngdod rhwng Duw a Dyn.

Q. Beth a arwyddocceir o'i bod yn Oruchwiliwyr ar Ddirgeledigaethau Duw?

A. Megis y mae gorchwilwr yn ben swyddog a Rheolwr ar yr holl deulu yr hwn fydd i roddi iddynt eu rhan oi hymborth mewn amser cyfaddas, felly yr Ordeinwyd yr Offeiriad tan yr Efengyl i roddi ymborth ysprydoli borthi Cristianogion, iw porthi hwynt a gair ^{1 Cor. 2. 7.} Duw ar Sacramentau, i lefaru Doethineb Duw mewn dirgelwch, yr hon a rag-ordeiniodd Duw cyn yr oesfodd, yr hon a roddir tan ei gofal hwynt iw chadw yn gyfan ac yn ddianaf. Fel

D d d d

y bo

y bo iddynt finistrïo yr Sacramentau yn iawn ac yn ddyladwy.

Q. Beth a arwyddocceir wrth ei bod hwy yn Weinidogion public a chennadon?

A. Eu bod hwy gwedi ei gosod yn lle Duw ac mae ei bresenolwy'r gweledig ef ydynt ymma ar y ddair, wedi iddo ei danfon i wneuthur cymmod ac ychwanegu cariad ac Ewyllys da rhwng Duw a dyn, fod ganddynt awdurdod i finistrïo gair y cyfammod i finio a feilio cyfammodau yn ei enw ef, o herwydd pahan y maent yn wir cyssygreddig a phob dirmig ar a ddangosir iddynt hwy, amarch ydyw yn Harglwydd ynenw pwy y maent hwy yn dyfod attom.

Q. Beth a arwyddocceir wrth ei bod hwy yn Ogoniant Crist a chyd-lafyrwyr ac ef?

A. Eu bod hwy yn help i danu'r Efengyl wrth ba un a gogoneddir Enw Crist, eu bod hwy yn trîn ac yn gyrru'r gwaith gogoneddus hwnnw ymlaen er mwyn pa un a daeth ef i'r bÿd. Ac a cymmerodd ef ein Natur ni arno, mai Gweinidogion ei Deyrnas ysprydol ef ydynt, ar ffyddlondeb a Diwydrwydd pa rai a roddwyd ei chadw hi ai helaethn.

Q. Pahan a gelwir Gweinidogion Duw Clergy?

A. Oblegid cyfrifid y Gwyr or Urdd honno y rhai a Nailltuesid yn briodol i wasanaethu Duw ac a gyssegresid i fod yn Weinidogion yr Aller yn Rhan ac Etifeddiaeth Duw yn ôl ar-
Num. 8. 14. wyddoccad y Gair Groeg, ac mae'n iachawdwr
Ioan 17. 6. yn galw ei Apostolion, Rhodd ei Dâd a roddasei ef iddo allan or bÿd, yrwon er ir gair ar y cyntaf gymeryd i mewn oll Gorph y genedl Iddewaidd, a geill yn yr un unrhyw synniad gymeryd i fewn yr holl Gristanogion, y rhai a bwrcaffodd Duw iddo ei hun yn bobl briod, etto ar ôl hynny cyfyngwyd y Titl

ymma i derfynau caethach ac arwyddoceir yn unig y Llwyth hwnnw a ddewisodd Duw i sefyll ger i fron i finistrio pethau sancteiddiol, ac ar ôl y Llywodraeth, arferid ef yn unig i arwyddocau Gweinidogaeth yr Efengyl, ar sawl oedd yn Gwasanaethu'r Offeiriadaeth yn yr Eglwys Gristianogol.

Q. Oddiwrth bwy y mae Gweinidogion yr Eglwys Gristianogol yn derbyn ei hawndrdod?

A. Oddiwrth ein Iachawdwr Iesu Grift Bu-
gail mawr ac Escob yn Eneidiau yr hwn nis gogoneddodd ei hun i fod yn Arch-offeiriad, ond a dderbyniodd ei Awdurdod oddiwrth Duw'r Tâd. Ac ar ôl ei Adgyfodiad a roddes iw Apostolion, yr un Awdurdod ac a roddes ei Dâididdo ynteu. Megis y danfonodd y Tâd *Ioan 20;* fi, yr wyf-finneu yn eich danfon chwi, a gwedi *21, 22, &c.* iddo ddywedyd hyn ef a anadlodd arnynt, ac a ddywedodd wrthynt derbynniwch yr Ysryd Glân, &c. Y mae'r Comissiwn yn eglur yn cynnwys awdurdod i roddi Urddhau i eraill, a gallu i roddi yr Comissiwn hwnnw i eraill, a rheini ini ar ei hôl nhwythau hyd yn niwedd y byd. Ac mae'n eglur nad oedd hyn yn perthyn i'r Apostolion ei hunain yn unig, wrth Naturiaeth yr Addewid a wnaed iddynt o fôd gyda hwynt hyd yn Niwedd y byd, mae'n rhaid i *Match. 28.* hynny gynhwys a chymeryd i fewn bawb a *20.* ddeuai ar ei hôl nhw yn yr unrhyw Gomi-
ssiw.

Q. Eill y Swyddog uchaf mewn Teyrnas gyfrannu y Galluoedd ysprydol hyn i swyddogion Eglwysig?

A. Gan fod y galluoedd hyn yn hollawl o Naturiaeth ysprydol ac yn perthyn i Eneidiau dynnion nid Ellir i rhoddi hwynt i neb ond yr un ffordd ar modd a Ordeiniodd Crist; yr hwn a draddodes y Galluoedd hyn iw. Apostolion

yn unig ar rhai a ddeuent yn ei lle hwynt, ac heb Gommsiwn Eglur oddiwrtho ef ni ddylei gymmeryd arno ei hun na rhoddi i arall allu i linio ac i felio Cyfamodau yn ei Enw ef, dymma'r Commsiwn a ymarferent yr Apostolion ymhob man, ar rhai a ddeuai yn ei lle hwy, ie a hynny hefyd yngwrthwyneb y Llwodraethwyr a oedd yn y dyddiau hynny, felly y safodd yr Eglwys yn Gyfrannogaeth neilltuol oddiwrth y Deyrnas tros hwy na thrichant o flynyddoedd pan nad oedd Swyddogion y Deyrnas yn ceisio dim amgenach nai chadw hi i lawr ai dinistrio; yn wir pan oedd yr Eglwys yn derbyn y llefhâd o fôd yn un ar stât a chael ei hamddifyn ganddi; buf fodlon i ddioddef ei chyfyngu rywfaint yn ei hymarfer o'r Galluoedd hyn; ac ir oedd yn meddwl i bod yn ddigon digolled o herwydd y manteisiau a dderbyniasai oddiwrth yr undeb hon.

Q. Ymmba bethau y mae Goruwchder y Pen Llymiawdwyr yn sefyll?

Art. 37.

A. Yn Rheoli pob stât a gradd a roddes Duw tan ei siats hwynt, pa un bynnag a bon't ai yn perthyn i'r Eglwys ai'r Deyrnas, gan fod achosion Eglwysig, yn gystal a gwyr Elwysig tan lywodraeth y Deyrnas, a chan gospi a chleddyf y Deyrnas y cyndyn a'r Drwg-weithredwyr, fela bo pob rhai oi deiliaid, y rhai llên yn gystal a'r rhai llûg tan eu hawdurdod hwy, oblegid pan ae rhai yn weinidogion ir Eglwys, nid oeddynt wrth hynny yn peidio a

Rhu. 13. 1.

bôd yn Ddeiliaid ir Deyrnas. Rhaid i bob Enaid ymddarostwng ir Awdurdodau goruchel, yr hyn sy'n cymmeryd i fewn, Apostol, Efengylwr, Prophwyd, a phawb eraill, yn ôl y Sulw a ddal St. *Chrysostom* ar y lle ymma Ond ni roddi'r i Dywyfegion wrth y goruchder hwn ddim Awdurdod, naill ai finistrio gair Duw, neu

Art. 37.

neu ei Sacramentau, oblegid nid yn't nag mewn urddau, ac nid oes dim o'r Awdurdod o rod-di urddau yn ei tywyfogaidd feddiant hwy.

Q. Beth a ddylem ni ddysgu oddiwrth Vchel-fraint yr Offeiriadaeth?

A. Nad yw ddim lleihâd neu amharch i fonedd neu i un braint personawl fod un wedi i gyslegu i wafanaeth yr allor, fod purdeb buchedd mawr yn anghenrheidiol i'r sawl a ymwiscir ar swydd anrhydeddus honno fel y gallent fod yn addas mewn rhyw fefur i finistrio mewn pethau sanctaidd, ac i arwain wrth fiampl y rhai a bon't yn eu cyfarwyddo a'u hathrawiaeth. Mae arwydd Calon ddigon anuwiol yw diystyru y rhai a bo Duw wedi eu cymmeryd i w deulu ei hun, i fod ger ei fron yn wastad megis ei Negeseuwyr ai gennadau, o herwydd y sawl a ddirmyga hwynt, a ddirmyga yr hwn ai danfonodd hwynt; ar amarch a wnelir iddynt hwy, cymmerir ef fel pe a gwnelid i'r hwn oddiwrth ba un a derbyniant ei hawdurdod, fod ei Rheswm Naturiol yn gorchymmin ini i ddangos anrhydeddus ofn i'r Duwdod, an Cariad i grefydd wrth anrhydeddu y rhai ydynt ei Gweinidogion pennaf. Nad eill dim fod yn fwy Rhyfygus, na Sinio a felio cyfamodau yn enw Duw heb dderbyn dim Cennad nac Awdurdod oddiwrtho i wneuthur hynny. Nad yw bod un yn sefyll ger bron yr Allor yn Escusodi neb, oddiwrth farn a chyfreithiau Llywodraethwyr y deyrnas, ond bod gwyr Eglwysig yn gystal ar gwaelaf o eraill yn rhwymedig i dalu pob dyledswydd o barch ufyddod a theyrned i w cyfiawn Ben Lliwiawdwyr. Nad oes yn meddiant y Pen-swyddogion mewn modd yn y byd py gwnaent ei heithaf naill ai cyredd i arferu ei hunain neu i gyfrannu i eraill
y ga-

y galluoedd ysfrydol ar a adawodd Crist yw Apostolion yn unig ac ir rhai a ddeuent yn ei lle hwynt; mai dyna'r amser yr ydym yn dangos mwyaf o barch i Ordinhadau Duw ac yn dangos y Cyfrif a wnelom o Ddoniau 'r offeiriadaeth, pan y bo'm nid yn unig yn rhoddi parch iddynt hwy ei hunain ond yn Cyfrannu yn ddefosiopol oi hysfrydol Weinidogaethau,

T Gweddiau.

I.

*Tros y sawl
a fo yn rho-
ddi ag yn
cymeryd
urddau.*

HOLL-alluog Dduw, ein Tâd nefawl, yr hwn a brynnaiſt it Eglwys gyffredinol, trwy werthfawr waed dy anwyl Ffâb, edrych yn ddarbodus ar yr unrhyw; ac ar hyn o amser Cyfarwydda llywia feddyliâu dy weision yr Efcobion a Bugeiliaid dy Braidd, fel na ddodant ddwylo yn ebrwydd ar nêb, eithr bod iddynt ddewis yn ffyddlawn ac yn bwylllog rai cymwys i wasanaethu yn Sanctaidd weinidogaeth dy Eglwys. A dyrro o'th Râs a'th fendith nefawl ir sawl a urdder i bob swyddyddiaeth sancteidd-lân, fel a bo iddynt trwy eu buchedd ai hathrawiaeth ofod allan dy Ogoniant, aa hyfforddio lechydwrriaeth pawb oll, trwy lefu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

II.

*Tros y gwyr
Eglwysig ar
iddynt gy-
flawni ei dy-
ledswydd yn
ddyladwy.*

CAniadha, O Arglwydd, o fôd gan y rhai oll fy yn gweini mewn pethau Sanctaidd, gymmaint o deimlad o ardderchogrwydd a dwys-ddibennion ei swydd ai galwedigaeth, modd gan ei bod hwy yn gennadau iti, y gallont rhoddi yn ei holl weithredoedd ddyledus barch i ragorfraint ei galwedigaeth a thrîn y pethau dwysion a roddaiſt tan eu siars hwy yn ffyddlon yn ddiwyd ac yn bwylllog; modd gan mai gweinido-

gweinidogion iti ydynt, y daliont yn wastad yn ei côf, faint ydyw 'r dryfor a roddwyd tan ei siars hwynt, defaid Christ y rhai a bwrca-fodd ef ai fywyd a thros ba rai a collodd ef ei waed, o fod yr Eglwys ar Gynnulleidfa y maent hwy yn ei gwasanaethu yn briod ac yn gorph i Grist. Modd gan mai gorchwilwyr ydynt ar dy ddirgeledigaethau di y gallont borthi ac ymgeleddu dy deulu, ceisio dy ddefaid y rhai sydd ar wascar, a'th blant y rhai sydd ynghanol y byd drigionus hwn, fel y bon't gadwedig drwy Grist, modd gan mai Llafyrwyr ydynt yn dy Winllan, na orphwysant fyth drwy ei gofal ai diwidrwydd, gyrchu y cyfryw oll a roddwyd dan ei siars ir fath gyttundeb yn ei ffydd ai gwybodaeth o Dduw, ir fath addfedwch a pherffeithrwydd oedran yn Ghrift, modd na bo dim lle mwy i gamgymeriaeth crefydd nac i annuwioldeb buchedd. Modd megis ac y mae ei gwasanaeth nhw yn drwm ac yn anodd i drîn y gweddiont yn ebrwydd am nefol gynnorthwy yr Yspryd Glân oddiwrth iti o Dâd drwy gyfryngdod ein prinnwr bendigedig a'n Iachawdwr Iesu Grist; megis wrth ddarllen yn Ebrwydd, ac ystyried y Scrythrau, yr addfedont ac y cryfhaont fwy fwy yn ei gweinidogaeth, ac fel y ffurfiant ei hymarweddiad ei hunain ai teuluoedd yn ôl rheolau ac athrawiaeth Christ, modd y bon't yn Esampiau iachus, duwiol ir rest o'r gynnulleidfa iw canlyn, ac modd y gallont hwy roddi cyfrif da oi goruwchwiliaeth ger bron brawdle Christ, yr hwn gyda thydi a'r Yspryd glân bydded oll anrhydedd a gogoniant, byth ac yn dragywydd.

Amen.

III.

*Escob Tay-
lor tros Es-
cobion.*

O Tydi Iesu gogoneddusaf, ein Bugail mawr ac Escob ein eneidiau, bendithia bob rhai o'r Escobion Sanctaidd, duwiol, yn enwedig Escobion ein Heglwys ni. O Dduw bydded i'th Râs a'th fendith ddescyn ar ei pennau yn lluosog ac wrth fesur mawr, modd y gallont wrth ei buchedd Sanctaidd, wrth ei gwir ffydd Gatholic, wrth ei dygyn gyffes o'th Enw, ac wrth dadol ymgeledd a dyfalwch mawr a gwiliadwriaeth drose ei praid, dy ogoneddu diein Duw ni, dirfawr garwr Eneidiau, a gyrru ymlaen lechydwrriaeth ei pobi, ac eraill wrth ei Esampl hwynt, ac o'r diwedd ar ôl troi rhyfedi mawr o eneidiau, y discleiriant fel Sêr mewn gogoniant drwy Iesu Ghrïst ein Harglwydd. *Amen.*

P E N. IX.

Y Nôf-wyliau.

Q. *Beth yr ydych yn ei feddwl wrth Nôf-wyliau?*

A. Yr ymptydiau y rhai a ordeiniodd yr Eglwys cyn rhai Gwyliu er mwyn darparu ein calonnau i dadas, &c. addas-gadw y gwyliu sy'n canlyn, fel na bo wrth hynny ein llawenydd ddiriwio i rwyf, ac modd nas dangosom mewn afradlonrwydd ac modd nas trosto i ysfafndra a gwa-gedd ond fel yr arferom Greadariaid Duw mewn cymmwyfdra a diolchgarwch, ac ymyfcaroedd trigaredd, i'r sawl a fon't mewn eisiau, ac i godi ar ein Eneidiau y cyfryw flûs o fwy-niant Ysprydol, modd y bo'n fwyd ac yn ddiod ini wneuthur Ewyllys ein Tâd Nefol.

Q. Pa

Q. Pa ham a gelwir y Nôf-wyliau Vigiliau neu Nof-weithiau gwiliadwrus?

A. Oddiwrth y gair Lladin *Vigilia* sy'n arwyddocau Gwiliadwriaethau, gan mae'r oedd yn yr hên amferoedd dreulio rhan fawr o'r Nôs o flaen rhyw Wyliau mewn gweddi a gwasanaeth Dduwiol, a hynny hefyd yn y lleoedd hynny oedd wedi neilltuo i bublic wasanaeth Duw. Ond pan ddaeth y Cyfarfod Nôsweithiol hwn iw gam-arferu cymmhelled na ddi-chon gofal yn y bŷd i gadw rhag amryw afreolau Anrhefnus, Gwelodd yr Eglwys yn dda i diddymmu hwynt; ar Gwiliadwriaeth Nôs hyn a droiwyd yn ymptydianu er iddynt fyth gadw yr un enw a chynt sef Vigiliau.

Q. Beth dybygir oedd dechreuad y Vigiliau hynny neu'r Gwiliadwriaeth Nôs ymmlith Christia-nogson?

A. Mae rhai yn dueddol i seilio yr arfer hon ar amryw leoedd yn y Scrythyr Lân oi deall yn ôl y llythyren, ple yr ydys yn gor-^{Matth. 24.} chymyn gwilio nid amgen na gweddio; yn ar-^{42.} bennig ar y Rhefwm y mae'n iachawdwr yn i dynny allan o'r ddammeg ynghylch y dŷ Morwynion. Gwiliwch gan hynny canys nis ^{Matth. 25.} gwyddoch na'r dyddd, na'r awr y daw Mâb 13. y Dyn, ac ymhellach y maent yn taer annog ^{Marc. 13.} siampl ein iachawdwr, yr hwn a barhaus ar ^{35.} hyd y Nôs yn Gweddio Duw ar ei ben ei hun. ^{Luc. 6. 12.} A siampl St. Paul a Silas y rhai ar haner Nôs ^{Act. 16. 25.} a weddiasant ac a ganasant fawl i Dduw. A pha ryfedd i'w os yn y synniad ymma yr arfe-rid ac a gorchymynnid hyn gan Gristiano-gion yn yr oes gynt, y rhai oedd yn meddwl yn gyffredinol fod diwedd y bŷd yn agos, aca rhoddei ei Meistr bendigedig hwy iddynt ry-^{Matth. 25.} bydd ar fyrder i ymptyrio ger bron ei frawdle ^{6.} ofnadwy ef, ac ar hanner Nôs y byddei gwa-

edd wele y mae y Priodfâb yn dyfod. Gallei wresogrwydd a Zêl dduwiol y ddyddiau hynny eu tueddy hwy yn hawdd tra y tybient hynny i brinhau peth ar ei cyscu ac i dreulio rhan o'r Nôs i edrych ar ôl y pethau a berthynent iw tragwyddol lechydwriaeth, fel os byddei fodd i ddyfodiad Mâb y dyn eu caffael ar eu gwaith yn ei ddisgwil. A phe bau blant y goleuni mo'r ddoethion yn ei cenhedl a phlant y bÿd hwn, benthycient weithiau oddiar y Nôs amfer i wasanaethu Duw, pan fo'r lleill, i borthi ei gwyniau, yn gwarrio Nôsweithiau cyfan naill ai ar Negeseu neu ar eu plefer.

Q. Para gyfrif heblaw hyn a geir ynghylch Dechreuad Gwiliadwriaethau?

A. Rhai eraill yn fwy tebygol a ddug ddechreuad y Nôs-wiliadwriaeth hyn, oddiwrth gyflwr Caled y Cristianogion pan ir oedd yn rhaid iddynt gyfarfod liw Nôs a chyn y dydd, er mwyn gwafanaethu Duw gyda ei gilydd o achos llid ei Gelynnion yn eu herlid, y rhai a wnaent ei heithaf iw difetha hwynt, cyn gynted ag a gwyddent mai Cristianogion oeddynt. Fel hyn a hi yn hwyr y Discyblion a ymgasclasant ar drysau yn y gaead rhag ofn yr Iddewon pan ymddangosodd ein Iachawdwr iddynt hwy ac a dangosodd iddynt ei ddwylo ai ystlys. Pan Waredwyd *Pedr* allan o Garchar gan Angel liw Nôs ef a gafodd Eglwys *Ierusalem* wedi ymgasclu yn nhy Mair mam *Ioan* yr hwn a gyfenwyd *Marc* yn gwafanaethu Duw oll gyda i gilydd; darfu i *St. Paul* yn *Troas* barhau i lasaru tan hanner y Nôs, ac ymma a roddes ef y Cymmun i'r Discyblion y rhai y ddaethent ynghyd i dorri bara yn yr oesodd gwe-di hyn; y mae *Textullian* yn cyd-dystiolaethu am yr amfer o ddyfod ynghyd i wasanaethu Duw, ac i gymmeryd y Cymmun cyn dydd. Ac yn yr

Ioan 20.
19.

Act. 12. 12.

Act. 20. 7.
& 10.

De Coron.
c. 3.

yr hanes y mae *Pliny* yn i roi i'r Emerodwr *Lib. 10.*
 ynghylch y Cristianogion, mae'n un rhan o *Epist. 97.*
 hono ei bod yn dyfod ynghyd cyn y dydd i ga-
 nu mawl in Hiachawdwr, &c. Yn awrhon
 pan ddarfu'r Erlid, a phan gafodd Cristiano-
 gion ei rhydd-did i wafanaethu Duw yn fwy
 amlwg; parhaent fyth i gadw'r Gwiliadwria-
 ethau hyn o flaen gwyliau uchel, yn enwedig y *Tertull. ad*
 Pasc fel y cyfaddant amryw o'r Hên Awdwyr, *ux. lib. 2.*
 yr oedd yr arfer hon yn ei llawn nerth yn ny- *Euseb. de*
 ddiau St. *Jerome*, yr hwn a ymddiffynnodd y *Vit. Constan.*
 Gwiliadwriaethau hyn yn erbyn Gwrthwynebol *lib. 4.*
 Resymau *Vigilantius* a wnaeth i oreu i geisio eu *Nazian. O-*
 diddymmu, ond mae St. *Ierom* yn dywedyd fod *rat. in S.*
 yn anrhesymol weled bai ar bawb o achos rhai *Pas. Am-*
 oedd mor anedwydd a bod yn afreolus yn eu *brof. Ser-*
 plith. Nid oedd achos i ymddygiad anrhefnus *60. Hierom*
 rhyw ychydig rai wneuthur i bobl feddwl yn *ad Ripar.*
 ddrwg o'r Grefydd yn gnffredinol, gan eu bod *adv. Vigila.*
 yn euog or unrhyw feiau yn ei tai ai Cymmodo-
 gaeth ei hunain nid y Gwiliadwriaethau chwa-
 ith oedd yr achos lleiaf i'r afreolau ymma fod.
 Gwaharddasei Cyngor *Eleberis* yr hwn a eiste-
 ddei yn y flwyddyn 305. i ferched ddyfod yno, *Can. 35.*
 rhag a digwydde ddim drwg lle y byddei mei-
 bion a Merched wedi ymgasclu; eithr ni thro-
 wyd y monynt heibio yn hollawl tan ar ôl
 marw St. *Ierom*, tan ddechreuad y chwech chan-
 fed flwyddyn fel y meddwl rhai.

*Q. O flaen pa wyliau'r Ordeiniodd yr Eglwys
 yr ymprydiau hyn a elwir Vigiliau neu Wiliadwri-*
aethau?

*A. Y Nôf-wyl cyn Natalic ein Harglwydd;
 Puredigaeth y Fendigedic Fair Formyn, Dydd
 Pasc, Dydd Derchafael, Pentecost, St. Mathias,
 y Nôfwyl cyn St. Ioan Fedyddiwr, St. Pedr;
 St. Iaco, St. Bartholomeus, St. Mathew, St. Si-*
mon a St. Iude, St. Andreas, St. Thomas, yr holl

Sainct. Noda os syrth rhyw un or dyddiau gwyliau hyn ar ddydd-llŷn yn a'r Nôf-wyl a gedwir ar ddydd Sadwrn, ac nid ar y Sŷl nessaf oi flaen.

Q. Pa ham nad oes Nôf-wyliau o flaen yr holl Wyliau eraill?

A. Oblegid eu bod yn syrthio gan mwyaf rhwng y Natalic a Dy'gwyl Ystwyll, neu rhwng y Pasc ar Sul-gwyn y rhai a gyfrifid e-rioed yn gyfryw dymhorau i lawenychu na we-lei yr Eglwys yn gymmwys ond yn anfynych iawn gymyscu ar rhain ddyddiau ympryd ac ymddarostyngiad. Ac o flaen St. Michael ar Holl Sainct mae un achos o ordeinio Nôf-wyliau yn pallu yn lân, sef i'n cyd-ymffurfio ein hu-nain a Siampl y Sainct y rhai wrth ei Diodde-fiadau ai Marwhâd a aethont i mewn i Lawen-ydd ei Harglwydd, eithr crewyd yr yspriedion gwasanaethgar hynny mewn cwbl feddiant o Ddedwyddyd.

Q. I ba rai o weithredoedd y Gwasanaeth pu-blic yr oedd pŵrpas y Nôf-wyliau hyn yn ein dar-paru ni?

A. I Gyd-wasanaethu Duw mewn Gweddian a moliannau y rhai a Offrymir iddo ef gan ei weinidogion ar y cyfryw achosion. I wrando'r Yscrethur lân, ar ysponniadau ac athrawia-ethau allan o honi, a elwir yn gyffredin Prege-thau, a wneir gan urdd o wyr gosodedig, ym-mhlith dibennion eraill i'n dyscu yn ein Dledf-wyddau i dderbyn y Cymmun bendigedig yr hwn a elwir Eucharist o achos yn bod yn cyd-nabod yn ddiolchgar y donniau yr ŷm yn ei derbyn ynddo. Gorchwyl cymmwys ddigon i bob gwyliau yn gystal a gwasanaeth Christia-nogol cyfaddas i bob dydd yr Arglwydd.

Q. Ple a gwneir y Gweithredoedd y Gwasanaeth public hynny?

A. Yn

A. Yn yr Eglwys, Ty Dduw, yr hwn a elwir felly am i fod yn perthynu iddo ef yn unig, wedi i gyffegru yn solemn, ai osod heibio i'w wasanaeth ai addoliad public ef, ac am fôd Duw yn bresennol yno mewn modd enwedigol, nid yn unig drwy Finistrio ei Air ef, ai Sacramentau, ond am fôd ei Angylion Sanctaidd ef yno yn wastad yn dal Sulw ar ein ymddygiad, gan mai wrth amgylchiad yr Ysprydion Gweinidogaidd hyn y mae'r Hên Destament ar newydd yn arferol o yspysu presenoldeb Duw, y mae i gyffegriad i ddibennion Sanctaidd yn dangos, mai eiddo Duw ydyw o briodoldeb, ac mae gweddio arno, ei foli, a gweini yn y dirgeledigaethau Sanctaidd, gydag amgylchiad yr Angylion Nefol, yn dangos fod Duw yn bresennol yn y lle hwnnw.

Gen. 28. 16.
Aët. 7. 35.
Gal. 3. 19.
Heb. 2. 2.
Dan. 7. 10.
1 Cor. 11. 10.

Q. Oedd yr Apostolion, a'r Prif-Gristianogion yn arfer o osod heibio ryw lleoedd arbennig i'r Gwasanaeth Public?

A. Y mae'n Eglur o fôd lleoedd arbennig, wedi ei gosod heibio i'r Gwasanaeth Public, cyn gynted ac er dyddiau'r Apostolion, ac nad oedd arfer y Cristianogion yr amser hwnnw ymgysfardod yn y naill le gyftal ar llall; ac er nas gwyddai yr Iddewon na'r Cenhedloedd ple yr oeddynt, gan ei bod mewn rhyw rhan oi tai ei hunain, neu yn agos iawn attynt, etto gwyddai'r ffyddloniaid yn dda oddiwrthynt; y mae'n eglur allan o eiriau St. Paul fod gan y Christianogion yn *Ghorinth* le wedi i osod heibio i wasanaethu Duw; oblegid y mae'r Apostol hwnnw yn rhoddi Senn i'r *Corinthiaid* am gymmeryd ei Swpper ei hunain mewn lle sanctaidd. Ond oes gennych dai i fwyta ac i yfed ai dirmygu yr ydych Eglwys Dduw. Y mae'n canlyn ar hyn, nad oedd y fan lle yr ymgynnullent hwynt wedi i amcanu yn lle Cyffredin i fwyta

1 Cor. 11. 22.

St. August.

quæst. 57.

In Leviti.

Basil. mor

Reg. 30.

St. Chrys.

Theodo. in

Locum.

Rhu. 16. 3,

5.

1 Cor. 16.

19.

Col. 4. 15.

Phil. 1. 2.

ἡμετέροις.

Rhu. 16. 10.

11. 14.

2 Tim. 4.

19.

fwyta ac i yfed, ac am hynny na ddyleid gwneuthur defnydd o hono ar ryw achosion prifat anghysfegredig; ar peth fy' ychwaneg, os arfrid ef felly, fy halogid ef, fel y mae y Gair Dirmysgu yn arwyddocau. Ac am hynny peth arall nid Eglwys oedd pŵb ty prifat, gan fod rhagor wedi i wneuthur rhwng ei tai hwynt ar lleoedd Sanctaidd hynny a gyssegrid i wasanaethu Duw; ac yn y Synnaid hon y deallir y scrythur yma gan lawer o'r Tadau; ac fy brofir hyn ymhellath wrth y barch enwedigol, mae'r Apostol yn ei Gyfarchiadau yn i rhoddi ir naill ywchlaw'r llall, Annerchwch y cyfryw un, ar Eglwys yn ei dy ef wrth ba eiriau y mae'n anghenraid ini deall rhyw le wedi i ofod heibio ar ei ben ei hun, ple yr oedd y Christianogion arferol o ymgynnull i wasanaethu Duw. Ar cyfryw rai oedd rhaid ir rheini, a anerchyd, fod ar a gyssegrasent ryw le yn ei tai, yn ei hamryw ddinafoedd, fel y mae'n debyg iawn yr ystafell uchaf, ple 'yr addole'r Christianogion Dduw, ac ai gwasanaethant ef, ac nad ydys yn arferu yr Annerch hwn, oblegid mai Christianogion oedd, ei teulu oedd, Eglur yw wrth yn anerchion, lle 'r annerchir *Aristobulus* a *Narcissus* gyda ei Teulu.

Q. Pa fodd a dylem ni berchu Lleoedd Sanctaidd?

A. Wrth adeiladu a chodi y cyfryw leoedd, ple y bo ei heisiau hwynt; ai ffwrnisio hwynt cyn drefnused ac a bo bosibl i wasanaethu Duw, wrth ei trwsio ai trefnûso hwynt, pan fon't drwy hîr amser, neu ddibriswydd dynnion cyfeiliornus, wedi myned ar y gwaetha, wrth ei cadw hwynt oddiwrth bob halogedi-gaeth a thriniaeth gyffredin, ai troi hwynt yn hollawl i wasanaethu Duw. Wrth Aberthu Gweddiau ynddynt yn fynych ac yn wresog,

wrth wrando gair Duw un ddyfal, ac ymroi yn ddiesceulus i ufuddhau iddo, ac wrth gyfrannu or dirgeledigaethu Sanctaidd gydâ gostyneiddrwydd a Duwioldeb, wrth roddi y cyfryw dystiolaethau gweledig oll o Barch ar a bo yr Eglwys yn eu gorchymmun, ac a bo arfer y wlâd y bo'm ni yn byw ynddi yn i ofyn yn arwyddion o barch a gweddus ymddygiad. Y mae *Solomon* yn gofod ger ein bro yr Addoliad Gorphorol hon, pan y mae yn Gorchymmun *Ecclef. 5. 1.* ini wilied ar ein traed pan elom i dy Dduw. *Exod. 3. 5.* Mewn cyffelybiaeth nodedig ir arfer honno o *Iosh. 5. 15.* ddiofsc escidiau oddiam draed a arferyd gan Iddewon a Gwledydd eraill or Ddwyrain, pan ddoent i leoedd Sanctaidd; ac yr y'm ni tan yr unrhyw rwymedigaeth i wilied ar ein pennau, wrth ei dinoethi hwynt, ac wrth roddi pôb mâth ar dystiolaeth arall, ar a was'naetha i ofod allan ein mawr-barch a'n Defôsiwn. Ac ywchlaw dim wrth reoli ein holl ymddygiad yn y cyfryw leoedd, drwy iawn ystyriad o'r cyfryw ddibennion ac amcannion er mwyn pa rai y Cyssegrwyd hwynt, ac ai dodwyd heibio, hyn a gerydda pob fisial, a siarad am bethau bydol, bob ymddygiad hu, ddiofal; fy attal hyn bob annogaeth i chwerth'n a phob awydd ddigwilydd o Edrych oddiamgylch a manwl graffu ar eraill.

Q. A phara fath Galonnau a dylem ni gyflawni y Gorchwylion ymma yn y Gwasanaeth public?

A. Ni ddylem ogoneddu Duw a chalonnau diragrith, a datcan ei glôd ai anrhydedd ef ymlith dynnion, gan gyfaddei wrth hynny yn bod yn rhoi ein cyfan ymddiried ar ei haelioni ef, am y pethau yr y'm yn ei mwynhau ac yn ei disgwil, a cheisio am ein goreu gyflawni ei Ewyllys bendigedig ef, a chywiro yn ein gweithredoedd a'n bucheddau y peth a Ewyllysiom fod

fod yn ein Gweddiau, fel y gorchymynnir ini fôd, yn ei air sanctaidd ef, ar peth yr y'm yn ei addaw yn ddygyn yn y Cymmun Sanctaidd.

Q. A pha fath barch Gorphorol a dylem ni gyflawni y Gorchwylion hyn or Gwasanaeth Public?

A. Er bod yn rhydd ini fel yr wyf yn meddwl pan fo'm yn gwasanaethu Duw yn brifat, ddewis y cyfryw ystym ar a wasanaetho oreu i sefydlu ein meddyliau, etto yr y'm yn rhwymedig yn byblic i arferu y cyfryw ymarweddiad gorphorol ac a bo yr Eglwys yn ei gorchymmun, sef i fyned ar ein gliniau, i sefyll, i ymoftwng neu i eistedd fel y mae'r Rubric yn gorchymmun, ac nid yw cymmwys yn fy meddwl i wyr droi oddiwrth rhai arferion defosionol er na orchymmynyd monynt, y rhai a gadarnheir drwy hên arfer gyffredinol, yr hon mewn amser sy nid dim llai ei grym na chyfraeth, y rheolau hyn sy'n peri ini gadw cyd-ymffurfiad olygus yn ein holl ymddygiad megis ac yn ein Gweddiau. Dylid arferu pob un or ymddygiadau hyn mo'r ddwys ac mo'r ddisrif fel y gwelo bawb mo'r ddefosionol ydym, pan fo'm yn Gwasanaethu Duw, ac etto heb ddim rhodres a neilltuolrwydd a fo debig i rwystro 'r sawl a fon't yn agos attom, ac i roddi i eraill achos i'n hammeu nad ydym yn gwneuthur dim amgenach na chymmyd arnom a rhagrythio; os deawn i'r Eglwys cyn dechreu 'r Gwasanaeth, yr hyn a ddylem ni yn wastad geisio dyfod, ni ddylem ar ôl dywedyd ein Gweddiau ar ein pennau ein hunain yn ddistaw ddwyn ar gôf ini ein hunain a thy-eddu ein Calonnau drwy fyfyradau disrif i gyflawni y Dyledswyddau sy'n canlyn yn iawn ac yn ddyladwy. O herwydd llwyr anghyfadwas ydyw ymchwedlaeu ynghylch Newydd neu negefau ar y cyfryw achosion. Oblegid
ni

ni wnaed Ty Dduw er ioed er mwyn dywedyd ynddo chwedlau cyffredin. Ac mae'n fwy anweddus fyth ini pan fo'm ar ein Gweddiau ddangos y Rheolau Moesawl, syn rhaid ini dangos mewn lleoedd eraill y naill tua'g-at y llall; oblegid pan fo'm yn offrrwm ein herfynnion i'r Duw mawr, Duw Nêf a daiar, ni ddylem feddwl am ddim yn y byd ond amdano ef yn unig. Ir pwrpas ymma pan ofodom ein cyrph mewn ystym i weddio, ac anghyfaddas i hynny yn fy meddwl i yw, bod un yn rhoi ei bwys ar neb tan ymhongian, da a wnaem ofod ein Golygon tu ar ddaiar modd na ddichon un gwrthrych a fo yn agos attom ein gwyrddroi; tan ymroi yn y cyfamser iw hattal hwy rhag gwibio ymma athraw, canys wrth hynny nis gwna'n ddim amgenach na chynnull ryw abwyd i feddyliau gwascarog. Cynnorthwy arall i ddyfal wrandawiad yw distawrwydd mawr; am hynny nis dylem fyth gyd-uchellefaru ar Gwenidog, ond pan y gorchymmynir hynny gan geisio mwynhau y weddi yn gyflawn drwy ddywedyd *Amen*. Rhaid cymmeryd gofal mawr i beidio a dywedyd ar ôl y Gweinidog y pethau sy'n perthyn iw Swydd ef yn unig; y peth yr wyf yn hytrach yn ei grybwyll oblegid imi ddal Sulw yn fynych ar rai pobl ddefosiol yn dywedyd ar ôl y Gweinidog y Cyngor ar Gollyngdod yn gyftal ar Gyffes, os dwys ystyrir hyn, maen rhaid ini farnu mai ffordd anrhesymmol ac anghyfaddas iw hon a gymmer y bobl i ofod allan ei Defosiion, oblegid rhan rhagorol yw o swydd yr Offeiriad.

Q. Para ymddarpariad Calon sydd anghenrheidiol ini i gyd-weddio y Gweddiau public?

A. Rhaid ini dynnu ein Meddyliau fwyaf a gallom oddiar ein busnessoedd a'n helyntion bydol, modd y galwom ar Dduw a chalon ddy-

F f f f

fal,

fal, ac enaid taer, cadw 'n ferchau mewn trefn a darostyngiad, fel na bo i un o honynt ein rhwystro pan ymnessaom at orfeddfaingc y Grâs. Llenwi ein calonnau ar cyfryw deimlad ofnadwy o bresenoldeb Duw, modd yr ymddygom ein hunain ger i fron gydâ gwylder a pharchedig ofn. Gweithio ynom ein hunain y cyfryw deimlad o'n gwendid an diffrwythdra ein hunain a'n gwnelo yn bur daer am wellhâd ddigonol a chynnorthwyon o Râd Nefol. Y cyfryw dristwch an ein pechodau, y cyfryw ofstyngiad am danynt, ar cyfryw barodrwydd i faddeu i eraill, ar a dycciant gydâ Duw er mwyn Ddiodeffaint Crist i faddeu ini. I ddwyn i'n Côf yr amryw ddoniau ar a dderbynniasom, modd y gogoneddom ei Enw ef, nid yn unig a'n gwefusan ond yn ein bucheddau, trwy ymroddi iw wafanaeth ef; Gellir cael cyfrif mwy hyfpyfol o weddi ar cynneddfau anghenrheidiol iw gwneuthur yr Aberth gymeradwy yu y bennod ynghylch y Trydiau Gweddiau.

Q. Pa fodd a dylem ni wrando Gair Duw pan ddarlennir neu y pregethir ini?

A. A llawn fryd calon i gyflawni y peth a welom fod yn ddyledswydd arnom ar cyfryw ddeall-ostyngiad gennym ac a weddei i ymaddroddion Duw, drwy dynnu yn arbennig yr athrawiaethau cyffredin at gyflwr ein Eneidiau ein hunain, modd y cynnyddom yng Râs a Gwybododaeth ein Harglwyddan Iachawdwr Iesu Grift, er mwyn hynny Nyni a ddylem
Luc 8. 18. wrando yn ddyfal ac a pharchedig ofn ac edrych pa fodd y clywom, rag ofn y cyfrifir yn Esceulusdra yn ddirmig ir Awdurdodau fo yn llefaru wrthym.

Q. Pa fodd y mae'n digwydd a chymaint sy'n clywed darllain Gair Duw ai bregethu nad ydym'n gweithio

gweithio ond ar ychydig o honynt i wellhau ei bucheddau?

A. Mae hynny yn digwydd yn fwyaf oddi-wrth Nerth arferion drwg, fyn dallu eu Deall ac yn eu gwneuthur yn anghymwys i ganfod mo'r gadarn yw'r cyfryw Refymmau ar a gym-mellir i ddangos ynfydrwydd pechod, ar drwg anfeidrol a ddaw o fyw yn anuwiol, Lle y bo ferchau dynnion yn ei gogwyddo mae hynny yn gwyr-droi eu deall hwy yn rhyfeddol, hyn a wna iddynt geisio distewi eu cydwybodau pan fon't yn eu gwahardd ac yn eu gwrthwynebu, ac i ddiffodd y cyfryw wreichion Duwioldeb a genneuasid yndynt wrth ei dwyn i fynnu; pan ddalont am hynny i wrando Pregeth naill ai er mwyn clwed rhyw beth na chlowfent irioed or blaen, neu er mwyn gweddeidra, nid ydynt yn craffu ar ddim ond harddwch yr ymadrodd, ac y maent yn gweled bai ar ei threfn ai Gwedd, pan na bon't yn meddwl un mynydyn ar y pethau dwysaf y bo yr testyn yn ei drin ac yn ei annog. Ond ar ôl i ddynion hîr wrthwynebu annogaeth Gweinidogion Duw mae'n gyfiawn iddo ef ei rhoi hwy i fynny i feddwl anghymeradwy ac i alw yn ôl y Grâs a gam-arferasent; ac yna nid rhyfedd os troant y pethau difrifaf yn wawd, ac os clowant ofn a bygythion yr Arglwydd heb y cynnwrf lleiaf.

Q. *Ond pahan nad ydyw'r Meddyliau da a gyfodir yng halonnau rhai pobl pan glowont air Duw yn dwyn ffrwyth Rbinwedd yn eu Bucheddau?*

A. Oblegid meddwl y mae llawer, ar ôl i w calonnau hwy gynnesu wrth bregeth, mai dyna eithaf gwaith gwrando, pan fo'r gwaith mwyaf ofowaith fyth yn ôl, sef llunio ein buchedd yn ôl yr athrawiaethau llesol hynny. Gwnaeth Duw yn wîr ei ran ef, pan oleuo ein Meddyliau, ond ein rhan ni ynteu yw rhodio fel

plant y Goleuni. Eraill fy'n gadel i ofalon a Melus chwantau y bywyd hwn, orchfygu yr hâd da fydd wedi eu hau yn eu calonnau hwynt; maent yn troi eu meddyliau cyn gynted at ryw wrthrychau eraill, nad ydynt gymaint ac yn cofio un or Cynghorion da a roddwyd iddynt, mae rhai yn gweled eu drwg arferion mo'r nerthol nad oes ganddynt obaith ou gorchfygu, am hynny a digalonnir hwy oddiwrth ganlyn argyoeiddiadau eu Cydwybodau eu hunain; ond ymroi yn gefnog gydâ chynnorthwy Grâs Duw a orchfyga lawer o gledi; ac mae'n arwydd da a rhydd Duw ini help i gyflawni ein dyledswydd pan fo yn ein cymmell mo'r ddwys iw chymmeryd mewn llaw. Mae eraill yn fuddo wrth ystyried ei gwendid eu hunain, a chan ofni nas parhânt hyd yr eithaf maent yn bwrw heibio y gwaith nas gallant yn ei meddwl yn ei hunain moi gyflawni. Ond Parhâd Rhôdd Duw ydyw, yr hon y rydd ef yn gyffredin i'r fawl a wnelo ei goreu, ac fy'n ymddiried ynddo drwy arferu 'r holl foddion hynny ar a ordeiniodd ef i wneuthur eu galwedigaeth ai Hetholedigaeth yn siccr.

2 Pet. i. 10.

Q. Pa fodd a dylem ein darparu ein hunain i dderbyn y Cymmun Bendigedig?

A. Dylei 'r fawl fy erioed heb dderbyn y Cymmun bendigedig ofalu am ddeall Naturiaeth a Diben yr Ordinhâd Sanctaidd hon, beth fydd iw deall wrth y weithred Sanctaidd i bara bwrpas i'r Ordeiniwyd hi, para ddonniau, a phara leshâd a ddisgwilir oddiwrthi. Ar ôl dyfod o hyd unwaith i'r wybodaeth anghenrheidiol hon, ac fy ellir ei chaffael hi heb fawr boen, hi a'n cymmwsa fyth rhagllaw erbyn pob Cymmun. Ac am yr holl Sanctaidd drefniadau Calon eraill fy'n ein gwneuthur yn addas gyfrannogion o Gorph a gwaed Crist, yr unrhyw

rhyw rai ydynt, ar yr y'm yn rhwymedig iddynt wrth ein cyfammod Bedyddiol; ac fydd anghenrheidiol yn ein holl ymarweddiad Cristianogol, ac mewn arfer ymmhob rhai eraill o foddion Grâs. Canys oni chyfaddeuwn ein pechodau a Chalon ostyngedig, edifeiriol, ac ufydd, a bod yn barod i faddeu ir sawl, a wn-aeth ddim yn ein herbyn, ac onis gofynnwn mewn ffydd, nis bydd ie na'n Gweddian na'n moliannau yn gymmeradwy ger bron gorsedd-faingc y Grâs. Y ffordd oreu i barattoi idderbyn y Cymmun, yw gofalu yn wastad am ddilin buchedd fel a gweddei i Gristianogion, o herwydd y sawl sy'n Gwir gredu y Grefydd Gristianogol, ac yn ymroi yn ddiffuant i reoli eu bucheddau wrth athrawiaethau'r Efengyl, mae yn ei heiddo hwynt gymmaint o ddarpariad Sylweddol ac a wasanaetha i gymmwysfoddynion i gyfrannu o'r Ordinbâd sanctaidd hon, ac hwy a ddylent dderbyn y Cymmun bob amser ar a caffont cyfleusdra, er nas gwyddent ymmlaen llaw ddim oddiwrtho, yn wir pan wyddont eu bod i gymmuno, cyngorwn iddynt i drwsio eu lampau, holi stat eu heneudiau, adnewyddu eu hedifeirwch, ymarferu eu Cariad perffaith, ychwanegu eu defosionau, Ysrydoli eu Serchau, ec er mwyn hyn, eu neilltuo eu hunain oddiwrth drafferthion a phlefer, fel y bo iddynt wrth ymprydio a rhoddi Elusen, dderchafu eu Calonau i glowed blâs ar fwyniadau Ysrydol, ond etto rhaid i wr gymmeryd gofal mawr pan fo mewn arferol ddarparaid, na ofynno ganddo ei hunan gymmaint o ddarpariad presennol, ac a wnelo iddo ef golli y Cyfleusdra o dderbyn y Cymmun, pan na chafodd ddigon o amser i fyned trwy yr holl foddion ar a ofodafei ef iddo ei hun.

Q. Pa beth a wna un yn ddiammen yn gwbl anghymmwy; i dderbyn y Cymmun Sanctaidd?

A. Yr arfer o fyw yn wastad mewn rhyw be-chod a bo un yn gwybod oddiwrtho, yn anedifeiriol pan nessau y cyfryw un att y Bwrdd Sanctaidd, ni wnae ddim amgenach na gwatwar Duw, a diyftryu ei Awdurdod ef yn fawr; ac er bôd hên Ordinhâd yn ein plith megis ar drai mawr, mae etto awdurdod fyth i gadw oddiwrth y Cymmun y cyfryw Bechaduriaid ffaidd a hynod, a Gorchymmun pennodol i wyr Eglwysig pob plwyfydd i beiidio ai derbyn hwy. Mae'r anedifeirwch ymma yn gwneuthur ein gweddïau ni hefyd yn ffeiddra ger bron yr Arglwyd; oblegid nid eill dim fod yn fwy ammarch i'n Creawdwr, na phroffessu ein bod yn alarus am ein pechodau, ac wedi ymroi i ymwrthod a hwynt, pan na bo gennym ddim teimlad or naill beth, ac heb ymroi i wneuthur y llall, trwy fwrw naill ai nad yw ef yn gwybod ein Calonnau, neu a gallwn ryngu bodd iddo ef, pan nessiom atto an gwefusau er bod ein calonnau ymmhell oddiwrtho.

*I Cor. II.
29.*

Q. Beth ydyw'r derbynniad anheilwng ai gospedigaeth y mae St. Paul yn dal sulw arno yn ei Epistol at y Corinthiaid?

*V. 18, 20,
21.*

A. Y bai yr oedd St. Paul yn ei roddi ac yn ei-weled arnynt, oedd eu bod hwy yn cyfrannu or Cymmun Sanctaidd yn afreolus ac yn amharchus, oblegid gan mai arfer y Prif-Gristianogion ydoedd derbyn y Cymmun Sanctaidd, ar ôl y wlêdd o Gariad perffaith, ymma un y Cyd-fwyttaent yr Cyfoethogion ar tlodion, a dirfawr Sobrwydd a Chymmedrolder, nid oeddid yn cymmeryd o'r tlodion i fewn i'r wlêdd gyffredin hon; Canys y mae pob un wrth fwytta

V. 27.

ytta yn cymmeryd i Swpper ei hun or blaen, wrth hynny pan oedd ar rai eisiau, yr oedd eraill yn euog o ormodedd gwylyddus, ac o anghymedroldeb ffiadd; a dymma'r peth a ddoeth o hynny, nad oeddynt yn iawn farnu Corph yr Arglwydd. Nid oeddynt yn gwneuthur dim rhagoriaeth rhwng y Sacrament a phrud Cyffredin; rhwng lluniaeth eu Cyrph, a lluniaeth eu Heneidiau; ar Gospedigaeth a roddid arnynt am wneuthur cymmaint o ddirmyg ac ammarch i Gorph a gwaed Crist, oedd barnedigaethau amferol fel pen i ceryddid gan yr Arglwydd, nas damnid hwy gyda'r byd.^{V. 29.}
^{V. 32.}
^{V. 30.}
 Oblegid hyn yr oedd llawer yn weiniaid ac yn llescyn ei mysc, a llawer yn huno; yr oeddynt wedi ennyn digofaint Duw yn ei herbyn iw plau ag amrafael glefydau ac amryw angau, mae'n eglur wrth hyn mai Cospedigaethau amferol a ddylid eu deall wrth y gair y mae'r cyfreithwyr wedi ei droi yn Farnedigaeth. Gwir oedd, oni wnae'r Cospedigaethau amferol hyn i ddŷn wellhau ei fuchedd, gwnae'r cyfryw ddirmyg i bethau sanctaidd hwy yn ddarostyngedig i farn Duw yn dragywydd.

Q. Ond oni wna'r perygl o dderbyn y Cymmun yn anheilwng yn ddiberiglasf peth ymwrthod oddiw'rtho yn lân bob amser, neu i gymmeryd ond yn ansynych?

A. Na wna ddim mewn modd yn y byd: Oblegid yr y'm yn peryglu ein lechydwrriaeth yn llawer mwy wrth esceuluso a dibrisio Eglur orchymmun ein lachawdwr, na thrwy ei gyflawni ef er na bo'm gwbl barod; gan fod am hynny yn rhaid cyflawni yr Ddyledswydd, yr unig beth a ddylem ni ddeall wrth y perigl o ddyfod i'r Cymmun yn anheilwng, ydyw, a dylei hynny godi ynom ofal mawr a diwydrwydd i'n darparu ein hunain iw gymmeryd yn ddyldadwy,

ladwy, ond nis dylem byth mo'n twyllo ein hunain, drwy wâgffol resymmau ir cyfryw es-ceulufdra a fydd siccr o ychwanegu ein barne-digaeth.

Q. Para Rwymedigaeth sydd ar bob Cristion i dderbyn y Cymmun Sanctaidd ?

Luc. 22. 19.

1 Cor. 11.

24.

A. Eglur a dwys Orchymmun ein Iachaw-dwr Bendigedig. Gwnewch hyn er coffa am danaf, sy'n peri ir anghenrheidiol ddyledswydd hon barhau ar Gristianogion yn oestadol; ac ni weddei ir henw yr y'm yn ei broffessu o fod yn ddiscyblion iddo ef ini fyw mewn esceulufdra o gyfraith Eglur a orchymmynwyd ini gan awdwr ein crefydd. Mae amgylchiadau yr Ordinhad hon yn ein ein rhwymo fyth i ufyddhau iddi yn ddyfal; oblegid Gorchymmyn diweddaf ein Cyfaill goreu a haelionaf ydoedd, pan oedd yn myned i roddi ei einioes i lawr er ein mwyn. Rhan Addoliad ydyw sydd briodol ir Gristianogol grefydd, ac wrth ba un yr y'm yn enwedig yn dangos yn hyf yn bod ni yn Ddilynwyr yr Iesu fendigedig; o herwydd pa ham ni chyfarfei'r y Prîf Gristianogion yn eu Cynnulleidfaoedd public un diwrnod heb ei gymmeryd (mewn rhyw fannau or lleiaf) ar ffyddloniaid y rhai oedd yn gwafafanaethu Duw ymmhob rhan arall o'r gwafafnaeth Cyffredin, ni feiddiant un amfer wrthod Cyfrannu or Sacrament bendigedig. Os ychwanegwn at hyn y donniau a ddug yr Ordinhad Sanctaidd hon iw holl deilwng dderbynnwyr, hynny yw maddeuant pechodau, Grâs a nerth i wneuthur ein dyledswydd; a gogoneddus wobr bywyd tragwyddol; rhaid iddynt fod heb wybod fawr oddiwrth y peth a wnelo yr llês myaf iddo ef ei hun, a esceuluso un or moddion pennaf iw derchafu. Ac nid eill fod ganddo ond teimlad fechan or bendithion

mawr

mawr a brynnwyd ini a dioddefaint Crist, pan wrthodo ddangos Calon ddiolchgar mewn peth cyn hawfed i wneuthur a hyn.

Q. Beth oedd diben a phwrpas o Ordeinio Sacrament Swpper yr Arglwydd?

A. I fod yn Aberth Gristianogol ymmha un yr Offrymmyd Bara a Gwîn i Dduw, i gydnabod mai ef yw Arglwydd y Creaduriaid, ac felly yn y Brîf-Eglwys a rhoddei yr Offeiriad hwy ar y Bwrdd, fel y gorchymmynnir fyth i wneuthur yn Rubric Eglwys Loegr ac yr offrymir hwy i Dduw yn y weddi fer hon. Yr ym yn offrymmy iti O Arglwydd dy eiddo dy hun allan or pethau a roddaiſt ini yn haelionus y rhai gan eu bod drwy ei Cyssegriad gwedi eu gwneuthur yn Arwyddion o Gorph a gwaed Crist yr ym felly yn gosod allan i Dduw'r Tâd ddioddefaint ei Fâb ef, fel y bo er ei fwyn ef, yn ôl grym a threfn y cyfammmod ynddo ef, yn doſtyriol ac yn drugarog wrthym bechaduriaid truain, fel mal y mae Crist yn eirioli troſtom, beunydd yn y Nêf, drwy ofod ger bron ei Dâd ei farwolaeth ar iawn a wnaeth, felly y byddei ir Eglwys ar y ddaiar yr un modd ymneſſau att orfeddfaingc Grâs, drwy ofod allan Crist iw Dâd yn y dirgeloedd Sanctaidd hyn oi Angau ai ddioddefaint. I fod yn Arglwydd parhaus o anfeidrol Gariad ein bendigedig Iachawdwr yn marw troſom, a thrwy arwyddion gweledig megis bwytta bara ac yfed Gwîn, yn ôl Ordinhâd Crist ei hun i ſefydlu yn ein heneidiau Goffadwriaeth or donniau anrhaethol a brynnodd ef ini, ac i gyfrannu i bob teilwng dderbynniwr ddonniau ei Aberth ef ar bara achos a gelwir ef Cymmun ei Gorph ai waed ef, ac fy ordeinwyd ymmhellach yn Rhwymyn undeb i gadw Cristianogion ynghyd yn yr un gyfranogaeth, ar un Cymmundeb. Y

G g g g modd

Mede's
Christian
Sacrifice.

Commu.
Rub. mend.
in can. 22.
Conc. Illib.

modd yr ymddangosodd anfeidrol Gariâd Crist nid yn unig gan ei roddi ei hunan i farw trofom ond gan ystyrio cymmhelled wrth wendid ein Naturiaeth a gofod ac ordeinio dirgeledi-gaethau Sanctaidd fel gwystlon oi Gariad a gwastadol gôf am ei angau, er mawr ac anfeidrol gynffwrdd ini.

Q. Pa fodd yr oeddid yn cyffsegru'r Bara ar Gwîn yn y Brîf Eglwys?

A. Yr offeiriad yr hwn oedd yn gwasanaethu, nid yn unig a ddarlloeni History yr E-fengyl ynghylch Ordinbâd y Sacrament Sanctaidd hwn. Ac a fynegei y geiriau hynny o eiddo ein Iachawdwr hwn yw fy ngwaed, ond efe a offrymmei weddi o Gyslegriad i Dduw gan erfyn arno ef ddanfôn ei Yspryd Glân i lawr ar y bara ar Gwîn a roddid ger ei fron ef ar yr allar, ar iddo felly yw sancteiddio hwy, mal y byddent yn Gorph a gwaed ei Fâb ef Iesu Grist, nid yn ôl y Cyssulltiad a'r sylwedd corphorol, ond yn ôl grym Ysphydol, ei gnawd ai waed Bendigaidd a gyfrennir i'r bara ar Gwîn, drwy allu a gweithrediad yr Ysphyd glân yn ddescyn arnynt: Wrth ba un y mae'r ffyddloniaid yn wir yn cymmeryd Corph a gwaed Crist yn Swpper yr Arglwydd. Mae'r weddi hon yn scrifenedig yn holl Brîf-Lyfrau Gweddi gyffredin, ac yr oedd rhai gwyr dyscedig yn meddwl fod St. Paul yn bwrw at-ryw beth or fath ymma, pan y mae'n sôn am Aberthau y Cenhedloedd au bôd wedi ei gwneuthur yn gymmeradwy drwy Sancteiddiad yr Ysphyd glân, gan nad oes dim llai na phump o eiriau'r Liturgy yn y text hwnnw fel y mae rhai gwyr dyscedig wedi dal fulw arnynt.

Q. Beth a ddeallir wrth wneuthur hyn er coffa am ein Iachawdwr Iesu Grist?

A. Wrth wneuthur hyn er coffa am Grist y deallir

Iren. i. 4. c. 34. l. 5. c. 2. Basil de Spir. sanct. Tom. 2. c. 27. Cyr. Hier. Cat. Myst. 5. S. 5. Orig. cont. Cels. lib. 8.

Cat. Eglwys Ritu Græc. Grab. in Just. Ap. i. p. 227.

Rhu. 15. 16.

deellir y dylem ofod allan a mynych gofio ei ddiodeffaint fendigaid ef ger bron ei Dâd drwy rod di arwyddion o hynny oi flaen ef, a thyftiolaethuiw fendigedig Fawrhydi yn bod ni yn meddwl am dani, modd y bo ef er mwyn ei anwyl fâb yn yn drugarog ac yn faddengar wrthym Bechaduriaid truain, y mae 'n arwyddocau yn Ddiolchusaf adnabyddiaeth or donniau mawr a ennillodd ef ini ddrwy ei Ddiodeffaint, a chyhoeddi yn public ir holl fyd y teimlad dwys fydd gennym oi gariad anrhaethol ef. Bod yn wir Edifeiriol am yr holl bechodau a buom ni yn euog o honynt ar feddwl, gair, a gweithred; oblegid i hyn a bu ef farw, i'n cymmodi ni a Duw, drwy ein troi ni oddiwrth ein pechodau, siccr amcanu byw yn fwy ufyddol rhagllaw, o herwydd ef a roddes ei hun trofom in puro ni iddo ei hun, yn bobl briodol, ac yn awyddus i weithredoedd da. Rhoddi i fynny ein Eneidiau an Cyrph yn hollawl iddo ef, o herwydd ganddo ef y mae'r hawl oreu arnom, oblegid ef an prynnodd ai werthfawr i waed ei hun: Gwneuthur ein goreu yn wastad i fyned rhagom ymmhob un o rinweddau y fychedd Gristianogol; o herwydd iddo ennillini drwy haedigaethau ei Ddiodeffaint Râs a chynorthwy yr Ysryd Glân, Ewyllysio a gweithredu oi Ewyllys da ef. Bod yn barod i gymmodi a phawb ar a wnaethont ddim yn ein herbyn, canys pan oeddym yn Elynnion in he-ddychwyd a Duw trwy farwolaeth ei fâb ef; ac yn ddiweddas dylei Gôf oi Gariad yn marw trofom yn rhwymo i Syberaf Elusen ar a gallom tuâg at gynnal a maentumio ei aelodau truenusef, o achos i fod ef mo'r fyber oi waed anrhaethol er ein mwyn.

Act. 3. 26.

Tit. 2. 14.

1 Pet. 1.

19.

Phil. 2. 12.

Rhu. 5. 10.

Q. Pa cyn fynyched a dylem ni dderbyn y Cymmun Bendigaid?

G g g g 2

A. Go-

A. Goreu a gwyddom fefur ein Dyledswydd yn hyn o beth wrth y cyfleusdra y bo Duw yn ei ddaionus ragluniaeth yn i rod-di ini i wneuthur hynny, gan nad oes un ffordd well i ddangos ini ein dyledswydd o fynnych gymmuno nac y cyfleusdra a bo Duw yn ei rod-di ini. Dymma'r Rheol a ganlynei'r Brîf-Gristianogion, y rhai na throent eu cefnau un amfer at Swpper yr Arglwydd, pan oedd yn rhan or gwafanaeth public. Ac yr un modd yw yng hymmun y Sacrament ac y mae yng hymmun Gweddiau a rhannau eraill or Gwafanaeth public, yr y'm yn rhwymedig i gyd-wafanaethu Duw ar gynnulleidfa ymmhob rhan fel ei gilydd, pan gaffom gyfleusdra i hynny; ac na bo dim achos cyfreithlawn i rhwystro. Pwy bynnag am hynny a Esceulusa'r Cymmun ac a ymwrthodo a Swpper yr Arglwydd ar ôl darparu yr wledd Nefol honno, naill ai nid ydyw yn ideall moi dyledswydd yn hollawl yn y peth hyn, neu mae ef yn fyrr iawn oi chyflawni; o herwydd fel y mae y Cyngor o flaen y Cymmun yn dwyn ar gôf ini, pwy ni thybygai wneuthur cam a syrhad mawr iddo, wedi arlywo gwledd werthfawr a thrwsio ei fwrdd a phob rhyw arlwy, megis na bai dim yn eisiau, ond y Gwahoddedigion i eistedd, etto y rhai a alwyd, heb ddim achos, yn anniolchysaf yn gwrthod dyfod. A pha fodd y tybiwn fod gan wr wir Gariad iw lachawdwr neu ddiolchgar deimlad oi ddioddefaint os efe a wrthyd wneuthur diolchus goffa am danynt, gwedi ein lachawdwr orchymmun hynny ac wedi i Ddŵ yn ei Ragluniaeth rod-di ini iawn a thêg gyfleusdra.

Q. Oni ddylyd Esceusodi y gwyr a fo ganddyns lawer o waith i wneuthur, a llawer o helyntion yw

trîn

trîn pry'n bynnag ai rhai public ai rhai prifat oddiwrth fynych Gymmuno?

A. Os canlynir busnes a fo o honno ei hun yn gyfreithlawn, mal y tynno rai oddiwrth ofalu am eu heneidiau, dylid ei droi heibio o herwydd mwy o lawer yw'r ennill a geir oddiwrth lechydwrيره Eneidiau, nac oddiwrth dim a fo'n perthyn ir bŷd hwn. Ac etto gellur wneuthur llawer o bethau a gofalu fel a dylei ar ôl dyledswydd ei Grefydd; os nynni a drinwn ein helyntion yn ôl Rheolau Christia-nogol, canys os nad yw yr cyfryw wyr un cael ennyd i wneuthur cymmaint o baratoad bresen-nol, etto geill fod ganddynt y cyfryw arferol baratoad ar ba un y mae'r cwbl yn y peth hyn yn sefyll. Ymhellach os ynhw fy'n canlyn eu busnes yn gydwybodus mae hynny yn ei cym-mwyso yn rhagorol i gymmeryd y cymmun. Mae gwr yn gwasanaethu Duw, pan fo'n can-l yn ei alwedigaeth yn ddiwid ac yn gwneuthur Uniondeb a gonestrwydd yn ei farchnadoedd, pan fo'n Edrych ar ôl busnesau public mewn ffyddlondeb a Gonestrwydd, heb werthu Cyfi-awnder, heb orthrymmu, ac heb offrw m dim a wna lês ir public iw fantes ai ennill prifat. A pho mwyaf o brofedigaethau a fo iw hudo, rheitiaf oll iddowrth Râs Duw ai Gynnorthwy, yr hwn a gyfrennir yn helaeth yn yr ordinhad Sanctaidd hon. Felly y gwr fy ganddo lawer i wneuthur, ac yn Meddwl yn ddifrif am y bŷd a ddaw, rheitiaf oll i hwn ddal ei afael ymhob cyfleusdra a ddichon sicrhau iddo lechydwr-iaeth ei Enaid. Canys megis ac a dylent y sawl fy'n cael ennyd Gymmuno; oblegid nid oes iddynt fodd i wneuthur gwell defnydd ou ham-ser; felly y dylei y sawl fy'n trîn llawer o fys-nesau bydol ddyfod i'r Sacrament, a dyscu pa fodd i Sancteiddio ei gorchwylion.

Q. Pa

Q. Pa fodd a dylem ni dderbyn y Sacrament Sanctaidd?

A. Gyda Defosion fawr a pharchedig ofn drwy ddwys roddi ein Meddyliau arno, gan fyned o hyd gyda'r Gweinidog drwy'r holl wasanaeth, yr hon a drefnwyd yn rhyfeddol i ofod allan dueddiadau Sanctaidd a ferchau Defosionol, y rhai a bo eu Calonnau wedi ei iawnddarparu yn eu harferu ar y cyfryw achosion: Ein Hedifeirwch yn y Gyffes ar Gollyngdod: Ein Elusenau yn synnio ar ein brodyr tlodion, wrth weddio tros bob stâd a grâd o ddynnion, a chan faddei i bawb ar a wnaeth ddim er ioed yn ein herbyn: Ein Gostyngeidrwydd wrth gydnabod ein hannheilyngdod: Ein difrif amcannion o fod yn fwy ufydd, wrth ein cynnhychu ein hunain i fod yn aberth rhesymmol, Sanctaidd a Buwiol i Dduw. Ein mawl an Diolch yn yr Hymnau a'n Defosionau ar ôl y cymmun. A thra bo eraill yn cymmuno gallwn ni helaethu ein myfyrdod ar y pethau hyn, drwy ofalu yn wastad ar in Gweddiau prifat roddi lle ir rhai public, ac am droi heibio ein Gweddiau ein hunain pan alwo'r gwr Eglwysig arnom i gyd-weddio ac ef.

Q. Pa ofal a gymmerodd Eglwys Loegr i achub Sacrament Swpper yr Arglwydd rhag ei Halogi?

A. A cyfrw Ddoeth Reolaeth sy'n eiddo'n Mam Sanctaidd ai bod yn dwyn ei phlant i fynny wrth ein Rubricau ai channonau ofesur tip-pin a thippin i fod yn weddus gyfranogion or wledd Nefol hon, canys yn ein Bedydd mae hi yn gofyn Meichnafon i addaw trosom ac i roddi siccrwydd am ein dwyn i fynu yn Gristianogol, yn nghymmun yr Eglwys, gan eu bod hwy yn rhwymedig nid yn unig in dysgu mewn pob un or pyncciau sy'n anghenrheidiol i ffydd a buchedd; ond rhoddir arnynt siars pan

*Ann. yni-
wedd y Bed.
Pub.*

pan fo'm yn addas in dwyn at yr Escob in Con-
firmio ganddo ; ac nid y Meichnafon yn unig
ond offeiriaid neu Gurat y plwy a roddir tan ei *Can. 59, 60.*
siars arbennig i Gateceisio, i addyscu ac i holi *61.*
tylwyth levaingc ar bobl gyffredin yn gwyddo-
rion y Grefydd Gristianogol, yn ôl Catechism
yr Eglwys, ac mae'n gofyn ymmhellach na
chynnhyrchir neb at yr Escob iw Gonffirmio *Rub. ar ôl*
ganddo, cyn y medro roddi cyfrif oi ffydd ; *y Cate.*
mae'r Gweinidog fy iw cynnnyrchy hwy, i
farnu hynny. Ac wedi hyn oll nis ceiff neb
moi Gonffirmio oni bydd yr Escob yn fodlon
iddynt. Heblaw hyn i gŷd, y mae'r Eglwys
drwy fawr bwyll yn rhoddi un Gorchymmun
dwys yn ychwaneg. Na ollyngid neb i dder-
byn y Cymmun Sanctaidd, nes iddo yng yntaf *Rub. ar ôl*
gael i Gonffirmio, neu fod yn barod i hynny, *Conf.*
neu yn ei chwennych. Yr achos mawr am
hynny yw, modd y caffo ni fodlondeb, fod y
fawl a addawfant drwy ei Meichnafon yn eu
Bedydd, yn adnewyddu ac yn cadarnhau'r a-
ddewyd, honno, ac yr ymegniant eu hunain
beunydd ar gadw'n ffyddlon y cyfryw bethau
ar a gyttunafent iddynt drwy ei cyffes ei hunain.
Ac er mwyn cadw Parch fyth i'r Sacrament
Sanctaidd, mae ei Gweinidogion yn rhwymedig *Can. 26, 27.*
i beidio a derbyn Troseddwy'r hynod digwi-
lydd, neu'r fawl a wyddon ei bod yn Schisma-
tuciaid, i gyfrannu o honof. Modd y gwne-
lo'r Rheolaeth hon fyw o leshâd ac modd na
ymwthio neb anghymmws yn ddiafwybod ; *Can. 28.*
ni ddylid derbyn diertthriaid allan o blwyfydd
eraill i'r Cymmun Sanctaidd a chynnifer ac a fo
yn amcanu bod yn gyfranogion o hono dylent
roddi eu henwau i mewn i'r Curat or hyn lleiaf *Rub. o flaen*
ddiwrnod or blaen, modd y ceir cynghori dyn- *y Cym. S.*
nion dibris anfycheddol ynghylch eu beiau, ac
i roddi prawf ei bod yn Edifeiriol cyn iddynt
ryfygu

ryfygu dyfod i fwrdd yr Arglwydd. Pan roddir Rhybydd or Cymmun Sanctaidd, yr ydys yn coffhau ir holl gynnulleidfa eu dyledswydd mewn cynghorion cyffroeus, ie ac yn nechreud Gwasanaeth y Cymmun, yr Offeiriad a fo'n darllain a esyd o flaen y Cymmun-wyr y perigl oi dderbyn yn annheilwng, ac nid yw yn gwahodd neb i ddyfod yn Nês, ond y swal o fo yn gymmwys i Gymmuno, am hynny os Duwiol ddygaid i fynnu, ac addysc Gristianogol, os solemn Gadarnhâd on cyfammod Bedyddiol ac ymddiddanion ein Arweinwyr ysprydol, os gwaharddiad yspysol ir troseddwr digwilydd, ac os dwys Annogaeth ein Bugail a ddichon ddiogelu y Dirgeledigaethau Sancteiddiol hyn oddiwrth ei cam-arferu, mae'n rhaid cyfaddei ddarfod ein Heglwys ni gymmeryd digon o ofal iw gochel.

Q. Ond os arferir cymmeryd y Sacrament Sanctaidd yn fynych oni wna hynny ini fod gennim lai o barch iddo?

A. Yn y gwrthwyneb yn union, nid oes fodd bebyccach i ychwanegu ein parch an Cariad iddo na mynych gymuno, canys er i gydnabyddiaeth hyfaidd ar goreu o ddynion fod yn-debyg i leihau y Parch a fo gennym iddynt, o achos y gwendid ar diffygion fy weithiau yn gymmysgedig a Rhinweddau mawr, ar rhai na wyr neb oddiwrthynt, ond y sawl a fon't yn dra cydwabyddus a nhw; etto py mynychaf ar yr ymnessaom at Dduw yn ei Ordinhadau Sanctaidd, mwaf oll a clodforwn ei Dduwiol berffeithiau, ac Ewyllyscaraf oll a fyddwn in cyd-ymffyrffio ein hunain iddo ef. O herwydd Gwrthrych o anfeidrol berffeithrwydd ei hunan, ac o anfeidrol ddaioni tua'g attom ni a wna ini ei berchu yn rhyfeddol, ac ychwanegu ein parch an anrhydedd fwy fwy, po mwyaf ar

ar a bo'm yn myfyrio arno; gan pan ganfyddom ryw wall neu ddiffyg lle nid oeddym yn disgwil un, yr un hynny sy'n prinhaus ein parch an Cariad i ryw wrthrych.

Q. Pa Leshbâd a geir oddiwrth fynych Gymmuno?

A. Y mae'n cadw buwiol deimlad o'n Crefydd yn ein Calonnau, ac yn bywiogi ein heneidiau a Nerth a gallu Newydd i gyflawni ein Dyledswydd. Mae'n cadw'r undeb eithaf a ddylei fod yn gyfan-ddiogel rhwng Christ ai aelodau ei ysprydol Gorph. Lluniaeth briodol ein Eneidiau ydyw, heb ba un nis gallwn gynnal ein bywyd ysprydol, mwy nac a gallwn ein bywyd corphorol heb fwytta ac yfed; Mae'n codi ynom nerthol wrefogrwydd Cariad a Diddanwch, fel y bo yn benyd ac yn gofpedigaeth drymmaf ar a allom ni ei ddioddef o Ddigio Duw, an difyrrwch pennaf o ryngu bodd iddo ef. Yr unig help ydyw yn erbyn Profedigaethau drwy farwau ein gwynniau, ac ysprydoli ein serchau oblegid pa fodd a carwn ni ryw ddifyrrwch bechadurus yr hon a Groeshoeliodd Arglwydd y Gogoniant, a gofod ein calonnau ar wrthrychau diflannedig, pan mai fo yn unig a haeddei, fel y mae'n gofyn, y dyn yn gyfan. Mae'n sicrhau ac yn cadarnhau ini faddeuant Pechodau, ac yn lachau yr archollion a wnaeth ein ynfydrwydd yn ein Heneidiau. Y mae'n cadarnhau ein Meddyliau yn Erbyn y Cystyddiau ar Enbydrwydd sy'n dyfod yn fynych i ran y rhai cyfiawn yn y byd truenus hwn, ac yn rhoddi ini y Cyfryw Gwnffwrdd a heddwch Cydwybod ac sy'n Passio pob deall, ac nas gwyr neb oddiwrtho, ond a wyppo hefyd ac ai treiodd. Y ffordd debyccaf ydyw i wneuthur ein Cyrph yn Demlau ir yspryd Glân, ac i wneuthur ein Eneidi-

H h h h

su

au ni yn addas ac yn gymmwys i fyw gyda Duw.

T Gweddiau.

I.

*Am i Dduw
dderbyn a
gwrando ein
Gweddiau.*

BYdded dy drugarogion glustiau, O Arglwydd, yn agored i weddiau dy ufydd wâs, ac fel y bo imi gael fy ngofynnion, gwna imi erchiu y cyfryw bethau ag a ryngo bodd iti trwy Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

II.

*Am help a
chynorthwyo
Duw.*

CYnnorthwya fi un drugarog Arglwydd yn fy holl weddiau am herfynnion, a llywodraetha ffordd dy Wasanaethwr tua'g at ga-faeliad iechyd tragwyddol, fel ymmyfc holl gyfnewidiau a damweiniau y bywyd Marwol hwn, y gallwyf byth gael fy amddiffyn drwy dy radlawraf a'th barottaf borth trwy Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

III.

*Am wneuthur iawn
ddefnydd or
Iscrythur
Lân.*

YGwynfydedig Arglwydd yr hwn a beraist yr holl scrythur lân yn scrifenedig er mwyn ein athrawiaeth a'n addysg ni: Caniadha fod imi yn y cyfryw fodd ei gwrando, ei darllain, ei chwiliaw ai dysgu ac oddi fewn ei mwynhau, fel y gallwyf trwy amynedd a diddanwch dy gyslegredig air, gofleidio ac ymgynnal wrth fendigaidd obaith y fychedd dragwyddol yr hon a roddaist imi, yn fy lachawdwr Iesu Grist.

IV.

*Escob Ken
Am iawn
arferu y
Sanctaidd
Sacramen-
tau.*

GOgoniant a fo iti, o Gariad Croef-hoeliedig, yr hwn ar dy Swpper diwaethaf a Ordeiniaist y Cymmun Sanctaidd yn Sacrament ac

ac yn Wledd o Gariad ; er Coffa yn wastadol
am Aberth dy Ddiodeffaint, O Fendigedig
Iesu, ar donniau yr ydym yn ei derbyn oddi-
wrthi, a rhyngodd bodd iti ordeinio'r Ddefod
Sanctaid arswydus hon ; Cariad oll, Gogo-
niant oll a fo iti. Ah Arglwydd anwylaf,
Leied ydyw ei Deimlad ef o'th Gariad yn marw
trosom, yr hwn a ddichon fyth dy ollwn di yn
angôf ! Gwae fi o fod pechadur un amfer yn
gollwng yn angof ei lachawdwr ! Ac etto oso-
waith mo'r chwannog ydym i wneuthur hynny.
Gogoniant a fo iti O Iesu Rasuol ! Yr hwn er
cynnorthwyo ein Coffadwriaeth, ac argraphu
dy gariad yn ddwys ar ein Eneidiau, a Ordei-
niaist y Sacrament bendigedig ; ac a orchymy-
naist ini wneuthur hyn er coffa am danat. By-
dded aberth cyfryngdod dy Angeu di, yr hwn
a Aberthaist ar y Groes tros bechodau'r holl
fŷd, a thros fy rhai inne hefyd yn enwedig,
yn wastad yn fy nghôf O lachawdwr Bendi-
gedig, bydded i'r Iechydwrriaeth Nerthol hon-
no, yr hon a weithredoedd dy Gariad arnom,
orphwys yn wastad ar fy meddwl i. Ond yn
Enwedig bydded fy nghoffa am danat yn y
Cymmun Sanctaid yn bŷr ferchus ac yn wîr
fywiol. O Iesu ! os wyf yn dy garu di mewn
Gwirionedd, byddaf siccr o gyrchu yn fynych
at dy Allor, fel y Cofiwyf yn fynych am holl
weithredoedd rhyfeddol Gariad fy lachawdwr
Croeshoeliedig. Mi wn o fy Arglwydd am Duw
nad digon ydyw dy goffau yn unig, O bydded
iti am hynny siccrhau ynof y cyfryw coffa am
danat, ar a fo gyfaddas i'r anfeidrol gariad ar
a ddylwn i gosio am dauo ; Gweithia ynof yr
holl ferchau Sanctaid Nefol hynny, a weddei
i goffau am lachawdwr Croeshoeliedig, a by-
dded iti felly dymheru fy nghalon i dderbyn
dy wahodd at dy fwrdd Sanctaid, modd y

H h h h 2

Caff-

Caffwyf fwynhau holl felus effeithiau Cariad Groeshoeliedig, cael a honof gryfhau a diddanu fy Enaid drwy Gorph a gwaed Crist, megis y mae fy nghorph yn cael drwy'r bara ar gwîn. O Drugarog Iesu, bydded i'r lluniaeth ysprydol anllygredig hwnnw, yr hwn yr wyt yn ei weled yn dda i roddi imi yn y Cymmun Sanctaidd, gyfrannu i'm Henaid palledig, gwanddoniol, Gynnorthwyau Newydd dy Râd, buchedd Newydd, Cariad Newydd, Nerth a chryngdod Newydd, ymroad Newydd, modd na phallwyf ac na ddeffgygiwyf mwy, ac nas blinwyf fyth mwy ar fy nyledswydd. *Amen.* Arglwydd Iesu. *Amen.*

P E N. X.

Dyddiau y Cyd-Coriau yn y Rhagfyr.

Q. *PA ymryd y mae'r Eglwys yn i gadw yr amser ymua?*

A. Y pedwerydd tymor o dyddiau y Cyd-Coriau y rhai yw y Dydd Mercher, y Dydd Gwener ar Dydd Sadwrn ar ôl y trydydd ar ddeg o Ragfyr. Gan fod y Sŵl sy'n canlyn yn un or amserau gosodedig i ffwrnifio'r Eglwys a Bugeiliaid a Gweinidogion, y rhai fydd i borthi ac i reoli praidd Chrïst.

Q. *Gan mai Cymdeithias gyfan yw'r Eglwys ymmbha un a Rheola rhai ac a rheolir eraill, beth yw Dyledswydd yr holl Gristianogion a son't allan o Urddau iw Llywodraethwyf ysprydol?*

A. Iw anrhyddu ai perchy yn fawr er mwyn ei gwaith, dangos iddynt Ewyllys da ac Urdduniant, au caru hwynt provideio trostynt au maentumio, Gweddio trostynt ac Ufyddhau iddynt.

Q. *Ymmbha*

Q. Ymma beth y mae'r anrhydedd ar Barch sy ddyledus i'n Llywiawdwyr Tsprydol er mwyn ei gwaith yn sefyll?

A. Pan ystyriom hwynt am yr Anrhydedd fawr a gânt, o achos ei bod yn gennadon tros ^{2 Cor. 5. 20.} Grist fel y geilw St. Paul hwynt, ar offerennau sy'n cyrchu attom y donniau mwyaf ar a allwn ni fyth ei derbyn, o herwydd perthyn y maent in Iechyd tragwyddol, am hynny dylem wneuthur cyfrif o honynt hwy am yr Awdurdod a dderbyniafant ganddo ef i wafanaethu'r swydd Sanctaidd hon. Rhaid am hynny ini gyfaddef yn wastad mai oddiwrth Dduw y cawsent yr Awdurdod o dderbynniafant i Llywodraethu ar Gristianogion, fel y maent yn Llywiawdwyr yr Eglwys, a dylem ddangos y barch Sanctaidd hon iw Cennadwriaeth Nefol, ymmhob peth ar a allom ni i wneuthur fyth erddynt.

Q. Beth ydyw'r Barch ar anghrydedd a ddylem ni ddangos iddynt hwy?

A. Drwy ofod allan yn ein Geiriau an Gweithredoed yr Anrhydedd helaeth-lawn ar parch cyfan sy gennym iw Swydd Uchel yn ein Calonnau, a hyn a wna ini ddangos iddynt weddeiddra mawr pan ddelem iw Cymdeithas hwynt, i ddywedyd oreu ar a fedrom am danynt pan na bon't yn yr un fan ar lle a ni, ac i gelu para wendyd bynnag a fo arnynt, nid gwawdio am eu pennau un amfer, na chyhyddo eu beiau er mwyn tynny dirmig am eu pennau; oblegid parei hynny ddirmig ac anair a dianrhydedd iw Swydd. Peidio a dangos iddynt na choegni na dibrisrwydd ar air na gweithred, o herwydd yr amharch a roddir iddynt hwy a syrthia ar ei meistr yn lle pwy un y maent, canys er y gallant fod yn fyrr o rai eraill yn rhyw roddion dynol, etto darfu i Dduw addaw

addaw iddynt hwy yn siccr a Cynnorthwyei ef hwy i wafanaethu yn fodlon ei galwedigaeth sanctaidd.

Q. Ond heblaw ei swydd uchel onid oes gan wyr Eglwysig lawer o gyneddfau personol a baeddent gennym barch ac anrhydedd?

A. Tra bo na pharch na geirda yn y byd i Dduwioldeb a Rhinweddau da, dysc a Gwybodaeth a synwyr, a thra bo pobl yn chwenych cydffurfio eraill i'r unrhyw Gwyddorion gwerthfawr, i'w meddyliau fod tan wellhâd ac ymgeledd, ai bucheddau mewn ddim trefn a rheol; cyhyd ac a peri hynny a bydd gan y Gwyr Eglwysig hawl dda ar gael anrhydedd a pharch gan bob gwr-da synhwyrol. Mae'r ffordd y dygir hwy i fynny yn rhoddi iddynt fanteisiau mawr i ychwanegu eu Gwybodaeth ymmhob math ar addysc hardd ac anghenrheidiol. Ac yn ei derchafu hwynt yn uwch nai cydraddwyr ymmhob pethau eraill; a chan fod ei gwaith hwy yn wastad ynghylch pethau a berthyn i Dduwioldeb a Chrefydd, mae'n iawn ini feddwl, i bod hwy yn meddwl yn fynychach ac yn ddwysach am y byd a ddaw, na'r rest o ddynol ryw, ac ni welwn yn hyssus mo'r rhwymedig yw Penaethiaid a Boneddigion y deyrnas i'w gofal hwynt am eu dwyn i fynny cystal yn ofn Duw. Yn yr oesoedd yr oedd leiaf o ddysc yn eu mysc hwy yr oedd hynny oedd ddysc; a thrwy ei gwaith hwy ar estynwyd ef at y rhai a ddaethant ar ei hôl. Yn yr amser annuwiolaf, yn eu plith hwy yr oedd y Gwyr Duwiolaf ynghyd. Ac mae etto i'w gweled olwg tēg a hardd a llesol hefyd or Colledfau ar Llufen-dai ar a adeiliasant hwy er mwyn Cyrph ac Eneidiau dynnion.

Q. Eithr os nad yw Gweinidogion Dum yn byw yn gymmwys i Denlyngdod ei Galwedigaeth, onid allwn eu dibrisio hwynt?

A. Yn

A. Yn ddiammen fy ddylei eu Galwedigaeth eu hamddiffin hwy rhag dibrifrwydd, ac o achos eu Bod yn perthyn i Dduw, ni ddylem ymmyrryd a hwy mewn un modd anweddol. Ac fel a gwnelom felly mae'n anghenrhaid ystyrio fel y mae'n enaid dŷn ryw faint o Sancteiddrwydd drwy ba un y mae Gweithredoedd a Serchau dynnion yn rhyw fefur yn gydffurfiol a chyfreithiau Duw; yn y fynniad hon y Cyfrifid gwyr daionus yn Sanctaidd yn yr holl oesodd; felly y mae Sancteiddrwydd perthynafol sy'n dyfod o fôd un mewn rhyw fôd yn perthyn i wasanaeth y Goruchaf Dduw, a geill pethau, amserau, Lleoedd, a dynnion gael rhan o hon. Yn ôl y fynniad diwaethaf ymma, a gelwid Llwyth *Levi* y Llwyth Sanctaidd, megis ac a gelwir y fawl a gyslegir tan yr Efengyl i wasanaethn Crist, Gweinidogion Duw. Nid o herwydd mai gwir oedd yn *Mal. 2. 6,* wastad eu bod hwy yn rhodio gyda Duw mewn *8.* Hedd ac undeb ac yn troi llaweroedd oddiwrth anwiredd: Canys rhy fynych y Cyfeiliornent ac a parent i rai dramgwyddo yn erbyn y Gyfraith; o herwydd eu bod hwy yn perthynu i Dduw yn y Gwasanaeth a wneid iddo ef. Ac er eu bod hwy yn wyr Cyfeiliornns etto nid ydyw eu drigioni hwy yn dirmygu dim ar *ef. 26.* faith Ordinhadau Crist, ac nid yw o Grâs ddoniau Duw fymmryn llai i'r fawl a dderbynniant y Sacramentau yn iawn ac yn ddiladwy a thrwyffydd, mae'r rhain yn effeithiol o achos ordinhad Crist aia ddewid er na bo'r gwyr ai ministrio hwy yn gwbl fel y dylent; yn debig yn union i faddeuant a dderbynnid drwy ddwylo yr Arglwydd a fo geidwad ar Sêl y Brenin, ac ynteu yn wr anfycheddol, neu Ustys anghyfiawn fy ddywed pawb am y rhain eu bod yn gwasanaethu or goreu, oblegid nid yw y llef-
hâd

St. Chryf.
Hom. 85. in
St. Joh. p.
358. Ed.
Par.

hâd y wnant yn dyfod oddiwrth gyneddau y fawl a fon't mewn Awdurdod tan y Brenin, ond oddiwrth yr Awdurdod Freniniol ei hunan, oddiwrth ba un y mae'r ddau yn derbyn eu Comissiwn; felly dylei'r lleshâd yr y'm yn ei gael oddiwrth ei Ministriadau hwy au perthynas nafrwydd i Dduw gadw fyth ynom ryw faint o barch a chariad iddynt hwy eu hunnin; ac yn ddiammau amlygiad harddach o zêl Gristianogol, os gwyddom yn bur hyspus oddiwrth eu bucheddau tramgwyddus, fyddei profi a gwneuthur yn dda ger bron ei Llywodraethwyr cyfreithlawn, fel ar ôl eu cael yn Euog y troid hwy allan drwy gyfiawn farn, nac a fydddei ini nac mewn gair na gweithred eu amharchu ai dibrisio hwynt eu hunain, neu hwyllo eraill i wneuthur hynny.

Q. Pa ddrwg a ddaw o ddibrisio Gwyr Eglwyfig, a gosod allan feiau llywodraeth ein Bugeiliaid, Gweinidogion Crist?

A. Y mae'n y prinhau parch ar effaith a ddylei eu Ministriadau Ysrydol ennill yn meddyliau dynnion, ac yn ei gwneuthur hwy yn fwy anghymmws i wneuthur y daioni y maent hwy yn rhwymedig i geisio i wneuthur, wrth ei galwedigaeth, o ran po mwyaf a dynnom ni oddiwrth ei Duwioldeb ai Gonestrwydd, hyd hynny yr y'm yn lleihau ei gallu hwy i wneuthur lleshâd yn eu Crefydd, yr hon a ddiedda yn rhy fynych yn ôl yr anair a gant y rbai a fo'nt yn porthi ac yn rheoli praid Crist. A da agwyr gelynnion ein Crefydd ni hyn ymma, nis gollyngant un cyfleusdra heibio i wneuthur yn bricfiwn i'r byd, ac i ddywydd nad yw ei galwedigaeth sanctaidd ddim amgenach na thrâd i ennill bywiolaeth drefnus.

Q. Ond

Q. Ond gan fod y peth a ddywedir yn help i gynnal gwyr Eglwysig yn eu bywoliaeth, oni rydd hyn achos da i amman, nad ydyw pob Crefydd a Ddatcuddwyd eusys ddim amgenach nac Offeiriad Grest?

A. Mae'n ddigon cymmwys i'r rhai a ymrwrthodasant a pob modd arall i fyw, gael eu bywoliaeth oddiwrth yr Efengyl, yr hon a bregethent, ac er bod rhai yn tynny yn groes i ganlyn ei mantes, etto nid ar hynny y mae Gwirionedd neu anwirionedd pethau yn sefyll, ac o Natturiaeth arall yn hollawl y mae moddion o farnu yn eu cylch. Nid oes dim ond digon o Eglurdeb a ddichon roddi bodlondeb i un a fo heb ymroi i'r naill dy mwy na'r llall, ynghylch gwirionedd y peth a ddywedwyr; ac mae'n Rhefymmol ac yn iawn ini feddwl a dylei'r sawl sy'n cymmeryd arnynt ymorol ar ôl y pethau hyn, fôd yn gydnabyddus ar pethau a weddai oreu i'w bodloni hwynt, ac ni welwm nad ydyw ein parch yn ddim llai i gyfreithwyr a Physygwyr o achos yr ennill a gânt wrth ganlyn yr un a fynnon't o'r Galwedigaethau hynny.

Q. Oes Reswm yn y byd o feddwl yn ddrwg o Grefydd o achos drwg-fuchedd rhai o'r Gwyr-Eglwysig?

A. Cyhyd ac yr ymwfiscir gwyr Eglwysig nid amgenach na gwyr eraill, a Gwiscg, o Gîg a Gwaed, ni ddylem feddwl yn ddrwg o'n Crefydd o herwydd i ffoledd a gwendid dynol orchfygu rhai o honynt; y llaweroedd o siamplau Nodedig o Dduwioldeb a defosiwn, o Gariad perffaith Elufenia sobrwydd ymhlith a Gwyr sydd mewn urddau sanctaidd, a ddylei yn hytrach yn Cadarnhau ni yn ein ffydd sanctaidd, gan fod y sawl a gawfant y cyfleusdra mwaf i ymorolar ôl, ac i chwiliad sulfaenau

Crefydd, yn gosod allan ei Gwirionedd ai Godidawgrwydd wrth fyw yn Dduwiol ac yn gyfaddas iw Proffess.

Q. Pa fodd sydd oreu i'r Gwyr Eglwysig i gadw'r anrhydedd a'r parch sy ddyledus iw Galwedigaeth hwy?

*Esob Stil-
lingfleet.*

A. Drwy gyflawni dyledswyddau eu Proffes a mawr Zêl a chydwybod dda, wrth ei hymddwyn ei hunain mewn difrifwch a sobrwydd, mewn addfwynder a chariad, urddasau diball eu swydd sanctaidd hwy, ar modd siccras, iw derchafu eu hunain uwch ben holl ddirmygau y bÿd censigennus; oblegid ni ennill neb fyth wîr barch a chariad wrth ryw foesau coegion, i geisio ennill cymmeraeth, nac yn siccr wrth weiniaeth, a chyd-ymfodloni a dynnion yn eu hynfydrwydd ond wrth wastadrwydd ac ymroi i gyflawni ein dyledswyddau gyda phob cariad a mwneiddra yn ei hymddygiad, hyd lle y gallont fyth, heb wneuthur dim cam au Galwedigaeth.

Q. Ymmba bêth y mae'r Cariad hwnnw yn sefyll sydd ddyledus arnom i Weinidogion Duw?

A. O fod yn barod iw Cynnorthwyo hwy yn eu holl Gyfyngdra ac i amddiffyn eu geirda hwy, rhag yr anglod y bo pobl anwireddus yn eu rhoddi arnynt. O gelu eu beiau diniwed ai gwendid, ac o gymmeryd pob peth ar a wnelont yn y synniad oreu, nid drwy bigo allan feiau rhyw ychydig o honynt, a cheisio cywilyddio'r holl wyr or un Galwedigaeth sanctaidd oi hachos.

Q. Pa ham a dylem ni ofalu am faentumio Gwyr-Eglwysig?

A. Oblegid eu bod hwy mewn modd rago-rol yn Weinidogion i'r Duw goruchaf, fef un Duw Nêf a daiar, i haelioni pwy un yr ydym yn rhwymedig am gymaint ac a feddom, am hny-

hynny da a dylem gyssegru rhan or pethau yr y'm yn eu derbyn iw wasanaeth ef ei hunan megis ardreth cydnabod, mae ef yw pen llywrawdwr ac Arglwydd pennaf ar bob peth; ar peth sy'n gwneud y ddyledswydd hon yn fwy rhesyddol fyth, yw, mai er mwyn ei bod yn offrennau yn llaw Dduw i ennill ini lechyd tragwyddol, y maent yn ymwrthod ar moddion fydd arferol o ymgyfoethogi y rhai au trinant, nid ydynt yn disgwil ddim oddiwrth ganlyn Llys y Brenin, a'r Fyddin, ar Farchanttu ar Bar, ac am hynny nid oes dim gymmwysach, na derbyn o honynt am eu gwasanaeth poenus, caled, yr hwn a gymmerant arnynt yn unig er Gogoniant i Dduwan lechydwrriaeth ni, y cyfryw wobwr gennym ac a wasanaetha iw cadw yn hardd ac yn drefnus yn helaethlawn ac yn anrhyddedus.

Q. Pa ham y mae'n rhaid yw bywolaeth fod yn anrhyddedus ac yn helaethlawn?

A. Er mwyn gwneud i Rien i gyssegru eu plant a fo'n dyscu'n dda i wasanaeth yr Allor. Oblegid nid yw debig ar offrymmant hwy ddygiad i fynny Costus i riw alwedigaeth lle ni bo agos dim iw gael. As os oes gan rai ddigon o Zêl i gymmeryd arnynt yr Offeiriadaeth prun a wnelont ai caffael dim am eu poen ai peidio; etto os bydd gennym ond y cydig synnwyr ddylem ddewis yr cyfryw ffordd ar a fo cyffelyppach i godi allan y gwyr aplaf i gymmeryd y swydd Sanctaidd hon arnynt, fel na bo yn ôl ir gorchwyl goreu mo'r gweithwyr go eu iw thrin. Ac modd y caffo yr Grefydd Buraf, yr amddiffynnwyr dyscedicaf yn y byd. Mae'n rhaid hefyd iw moddion i fyw, fod yn gyfattebol i ragorfraint eu swydd, y rhai sy gennadau tros Grist, a dylent gael eu derchafu uwchlaw dirmyg y cyfryw rai sy'n

Pregeth. 9. barnu pob peth yn ôl a welont ai llygaid, canys
 16. er mae gwell doethineb na nerth fel a dywe-
 dodd *Solomon*, er's hîr ddyddiau, er hynny
 dirmygir doethineb y tlawd, ac ni wrandewir
 ar ei eiriau ef. Ac heblaw hyn fel y gallon't
 y modd ymma nid yn unig geisio iw tylwyth
 y pethau a fo rhaid, ac mae'r dyledswydd hon
 yn gorwedd arnynt hwy cyn drymmed ac ar y
 trymmaf o ddynnion, ond hefyd i fod yn si-
 amplau ir praidd mewn Cariad a gwneuthur
 daioni, yn gystal ac ymmhob math arall o
 Rinweddau.

*Q. Pa beth y mae cyfreithiau'r deyrnas yn i
 hordeinio i Wyr Eglwysig iw cadw?*

A. Yn gyntaf, y Ty ar tir Eglwys, a dyn-
 na'r rhodd gyntaf tuag at gynnalïaeth yr E-
 glwys, heb pa un nid oedd modd iw gwasanae-
 thu, na modd iw chyssegru, ac ar hyn y feili-
 wyd yr hawl ar y cyntaf oedd i wyr ar Eglwy-
 si; yn ail yr offrymmau y rhai a roddei'r bobl
 o wir fodd ac Ewyllus da, ac yr oedd y rheini
 yn talu llawer yn yr amserau gynt, felly yr o-
 edd y Syberwyd y bobl yn ateb yn gyfiawn i
 anghenrheidiau'r Eglwys. Ac ar ôl tanu'r
 Gristianogol Grefydd, pan orchymmynid rhoi
 i wyr Eglwysig gynnalïaeth siccr, sefydlog,
 etto cedwid rhyw faint or hên arfer o offrym-
 mu drwy fodd ac Ewyllus da. Yn drydydd
 Degymmau, y rhai yw Cynnalïaeth pennaf y
 Gwyr Eglwysig fy ganddynt Blwyfydd. Mae'r
 achos iddynt dalu wedi ei feilio ar Gyfraith
 Duw, au hawl au bywoliaeth yne'n plith fydd
 ganddynt oddiwrth hên ac an-ammheuol gy-
 freithiau'r deyrnas, fel nad oes dim Eglurach
 yn marn y Cyfreithwyr goreu nac yw'r hawl
 fy gan wyr Eglwysig ar eu Degymmau drwy
 Gyfraith.

Q. Oeddiid

Q. Oeddid yn talu Degymmau yn Nyddiau'r Apostolion ac ym mhrif oesodd y Gristianogol grefydd?

A. Yr oedd Zêl Cristianogion gymmaint yn nyddiau 'r Apostolion, a bod cynnifer ac oedd yn perchen tiroedd neu dai ynei gwerthu hw- *Adv. Her. l. 4. c. 34.*
ynt ac yn gosod eu gwerth hwynt wrth draed *35.*
yr Apostolion, ac yr oedd defosiwn yr oesodd yn canlyn hyd yn niwedd y Pedwar-can-mhly-
nedd yn odidog am ei syberwyd yn Offrymmu,
a bod ei haelioni hwy ir Offeiradaeth Efangy-
laidd yn cyrredd ychwaneg nac a wnaethei 'r
Degymmau pe buasent yn eu talu; am hynny
nid oedd dim achos i ofyn degymmau pan o-
edd rhai yn rhoi rhan fwy oi da au heiddo;
er nad oes dim eisiau dystiolaethau yn y dy-
ddiau hynny allan o St. Irenæus, Origen a St. *Adv. Her. l. 4. c. 34.*
Cyprian o fôd Degymmau yn ddyledus tan yr *cont. Cel. l. 8. p. 400.*
Efengyl, yn gyftal a chyn a than y Gyfraith, *Unit. Eccl. n. 23.*
ac a telid hwynt mae'n Eglur allan o Ganno-
nau 'r Apostolion, fel a gelwid hwynt, ir
rhai fydd yn dangos pa fodd iw rhannu hw-
ynt. *Can. 4. 38.*

Q. Euog o ba bechod ydym pan dywyllom y gwyr Eglwysig o'u Cynnalïaeth?

A. O bechod echryslon sef Cyssegr Yspail yr hwn a wneir, megis amryw foddion eraill, felly y modd ymma, pangymmerom ni y peth a neilltuwyd iw mantumio hwynt, pan wne-
lom ryw ddefnydd arall o honof, neu pan dro-
thom i'n Mantes ein hunain, neu pan fo'm yn
euog o fâth yn y bÿd o siomedigaeth wrth dalu
'r peth fydd yn dyfod ydynt; yr hwn nid
yw ddim llai pechod nac yspeilio Duw fel y
dywed y Prophwyd ini. A yspeilia dyn
Dduw, etto chwi am hyspeiliwch i, ond chwi
a ddywedwch ymma beth i'th yspeiliafom, *Mal. 3. 8.*
Yn y degwm ar offrwm. Lledratta ynteu neu
ddwyn

ddwyn y peth fy gyssegredig, y peth a neilltuir i wasanaeth Duw yn arbennig a Elwir yspeilio Duw. Oblegid Duw ein hun yw'r gwir berchennog ar y cyfryw bethau cysssegredig.

Q. Pa siamplau sy'n y sgrýthar lán o Gospedigaethau tòst ar Gysssegr-yspail?

A. Os Pechod or fath ymma oedd Pechod *Adda* fel y meddwl rhai maie, yr hwn a fwyttais or pren, megis pe buasei gyffredin yr hwn a Neilltuasei Duw yn Sanctaidd iddo ei hûn, ni wyddom para ddrwg a ddaeth iddo ef am hynny, ac iw heppil, a myned or holl Ddaiar yn felldigedig oi achos ef. *Achan* am iddo gymmeryd llafn au a mantell *Babilonic* or pethau a Neilltuesid i Dduw yn *Iericho*, a dynnodd felldith am ei ben ei hun a holl gynnu-
1 Sam. 2. lleidfa *Israel*. Meibion *Eli* wrth yspeilio Duw oi *Aberthau* i fwrneisio eu byrddau eu hunain a gyffroesant Dduw i roddi nid yn unig ei bobl ond Arch y Cyfammod i Ddwylo'r *Philistiaid*.
2 Chro. 36. 21. Am gyssegr-yspail blwyddyn y Sabbath, a caeth-glydodd Duw ei bobl, a gwnaethu eu Tîr yn anrhaithiedig tros ddêg a thrugain o flynnyddoedd, a descynnodd Dial Duw ar *Belshiazzar* am iddo halogi Llestri'r Deml. Y troseddiad cyntaf or fâth ymma tan yr Efengyl a gofpywyd ac Angau presennol pan syrthiodd *Ananias* a *Sapphira* i lawr yn feirwon yn ddiatteg, i ddangos faint pechod oedd ger bron Christ, ac i roi rhybydd i bawb rhagllaw ar a gredent yn ei Enw ef. A pha faint y Ddinistr y Dynnodd y pechodd arfwydus hwn am ben amryw Deuluoedd o Bennaethiad y Deyrnas hon a Gwyr Boneddigion hefyd, gellir gweled yn yr hanes y mae Sir *Henry Spelman* yn ei roddi ini yn ei Lyfr yngylch y Melltithion a ddaw o Gysssegr-

Gyflfegr-yfpeilio wedi i amlygu drwy siamplan, &c.

Q. Bara bechod y maent hwy yn Euog, y rhai a werthant neu a brynnant Living-Eglwys?

A. O bechod Echrystlon *Simoniaeth*, yr hwn a bechir pan presentir rhyw un i ryw Living Eglwys, lle y bo'r gwr Eglwysig yn Rhwymedig i ofalu tros Eneidiau ei blwyfolion, o bara fâth bynnag a bo, am rwy faint a Arian, o wobr, o daledigaeth, o rôdd neu fantes a mwyniant, fodd yn y bÿd pr'u'n bynnag ai yn yr amlwg ai yn y dirgel ar union nac ar ofco, neu oblegid rhyw addewid, neu gyttundeb, o ba fâth bynnag ar y bo; er mwyn gochel hynny, y mae'n rhaid i bôb gwr Eglwysig, cyn y Cymmerir ef i wasanaeth yr Eglwys mewn lle yn y bÿd, gymmeryd Llwf ei hun; na roes nac arian nai gwerth, nac un addewid chwaith o fâth yn y bÿd o fodlondeb er mwyn dyfod i mewn i'r lle y bo yn ei gael.

Q. Paham y gelwir hwn Simoniaeth?

A. Oblegid i fod yn debig i'r pechod yr oedd *Simon Magus* yn euog o hono, yr hwn a *Act. 8. 18.* gynygiodd arian am yr Awdyrdod o rod-di yr ¹⁹. Yspryd Glân i bwy bynnag a rhoddei ef ei ddwlo arnynt; y weithred sydd yn dyfod nessaf at bechod *Simon Magus* iw, gwerthu Urddau. Urddo rhai i fod yn Offeiriaid neu yn Ddiaconiaid er mwyn cael arian oddiwrthynt; ac er nad yr un peth yw rhoi Urddau a rhoi Rhent, ac mai gweithredoedd gwahanedig ydynt, a rhogoriaeth rhwngddynt, etto gan fod cyfraith ein Heglwys ni, yn bwrw fod y swydd yn wastad yn perthyn i'r Living Eglwys yn ddiwahanol, ac heb lusio fod yn ein plith ni un gwr Eglwysig un amfer heb Titl neu le i wasanaethu ynddo; Am hynny gelwir rhoi neu gymmeryd Arian am Rent (ond y peth a ddy-

a ddylidd i roi am dynnu scrifenuadau-ficcrwydd) yn *Simoniaeth*, ac ai cospir tan yr Enw hwnnw yn gymmaint ac nad yw hyn na phrynu a gwerthu un ddawn ysprydol, er hynny prynnu ag werthu yw hyn, y peth fy'n perthyn i ddawn ysprydol yn ddiddosparth.

Q. Para Gospedigaethau a Ordeinwyd yn Erbyn Simoniaeth?

Apolog.

29. 30.

*Infl. jur.
Can. l. 3.
Tit. 3.*

A. Y Brîf Eglwys Gristianogol, pan oedd yn sefyll arni ei hun, heb roddi dim oi phwys nai ymyrraeth ar y stât neu Deyrnasoedd y bÿd hwn, oedd arfer o gospi yn drwn pwy bynnag a fae'n Euog o *Simoniaeth*. Ni dderbynient hwy neb i wasanaethu'r Eglwys, neu i gymmeryd Urddau am Arian, nai gwerth; *Tertullian* a ddywed i ni na ddaethe'r un or Efcobion o hyd i'r anrhydedd hwn drwy roddi gwobr, ond drwy dystiolaeth buchedd dda, o herwydd ni thycia denn a gwobrwyau i dderchafu neb yn Eglwys Dduw. Felly yn y Cannonau o eiddo'r Apostolion, y Gorchymynuir os gwneir neb yn Efcob, yn Offeiriad, neu yn Ddiacon drwy dderbyn arian ni cheiff yn unig i droi allan oi Swydd yn ddiattreg, ond fy geiff ei yscumuno hefyd. Ac yr oedd Caunonau y Cynghorion Cyffredinol a thaleithiol hefyd, yn gorchymmun, nid yn unig droi y cyfryw rai allan oi lle ai diswyddo hwy; eithr yn fynych iawn a traethen Anathema yn Erbyn y cyfryw rai; ar a roddent neu a dderbynient Arian, neu Roddion, neu Obrwyau ar y Cyfryw achosion. Nid ydyw cyfraith yr Eglwys nid un unig yn Cyfrif *Simoniaeth* yn un or beiau mwyaf ond mae'n gosod allan nad yw *Imoid* addas i wasanaethu un Swydd Eglwysig, er nad yw beiau Echrystlon eraill yn ei cadw hwynt, allan, wrth y Gyfraith honno. Ac nad yw'n gorchymyn yn unig i droi

droi ef allan oi le, pwy bynnag a roddo Urddau neu yn, *Simoniaidd* hynny yw er math yn y bŷd ar wobr, neu Arian nai gwerth, neu pwy bynnag a dderbynnio Urddau neu Rent y modd honno. Ond pwy bynnag o wr llug *Vid. Grati- an. 2, 9,* di Eglwysig a werth Living-Eglwys, a roddo ^{i.} un mewn rhent er gwobr, neu a geisio Urddau i ryw un ar ôl derbyn rhodd o Arian, neu ryw wobr arall oddiwrtho, mae'n gorchymyn ei yscymuno ef. Nid yw'r Eglwys Protestana- *Confes. Helv c. 18. Belgic. Art. 31.* idd dros y Môr ddim ysmwythach yn ei Ceryddon yn y matter ymma. Y mae Eglwys Loegr wedi cymmerydd llawer iawn o ofal rhag syrthio i'r pechod hwn, a phan fo un yn Euog o hono y mae hi yn ei gospi yn drwm ac yn ddirfawr. Y mae hi yn gofyn llw y gwr Eglwysig *Can. 40.* cyn dyfod o hono ef i Living Eglwys na thalodd ef ddim mewn modd yn y bŷd amdani, a da iawn a fyddei pe bae'r gwr fydd yn rhoddi'r Rhent tan yr unrhyw rwymedigaeth; y mae hi'n gorchymmyn troi pawb ar a gessir yn Euog o'r bai melltigedig hwnnw allan oi le, ac y mae hwn yn un o'r Bannau ym ofynion yw holi ac i ymorol ar ei ôl ymmhob Visitation. Bu hefyd i Gyfraith y Deyrnas ymmhob Gwlad Gristianogol i dangos ei hunan yn ddi-gon tôst i gospi'r bai brwnt ymma, yn Enwedig Cyfraith Teyrnas Loegr, am hynny un o Gyfreithiau'r Frenhines *Elizabeth* y flwyddyn *Injunct. 26.* gyntaf a daeth hi i mewn, oedd, a byddei rhaid troi allan y neb a brynne Living Eglwys, neu a ddeuai o hyd iddi drwy dwyll. Ac nad alle hwnnw byth rhagllaw gael dim lle yn yr Eglwys, a phwy bynnag a werthei y cyfryw Leoedd er cymmeryd arno i fod yn ei rhoddi hwynt yn rhâd etto os gwnae ef o honnynt ddim ennill neu fantes iddo ei hun, yr oedd hwn i golli ei hawl ar Bresentio y tro hwnnw;

31 Eliz.
c. 6.

ac yn y Cyfamfer tra'r oedd y lle yn wâg, ir Frenhines a perthynei henwi a dewis pwy iw roi iddo. A gwnaed cyfraith yn yr unfed flwyddyn ar ddeg ar Ugain oi theyrnafiad hi, ymmha un a gosodir i lawr amryw Gospedigaethau ar y sawl a fyddei yn Euog or pechod creulon hwn sef, pwy bynnag a gymmero arian am Bresentio mae'n fforffettio y dau Cymmaint ac a dalo'r rhent mewn blwyddyn, ar hwn a Urddo er arian, bydd arno ffin o ddeugain pynt heblaw rhyw geryddon eraill ar hwn a gaffo drwy rod-di gowbr Bresentafion i ryw Living-Eglwys, er mewn Cael Urddau bydd arno ffin o ddeg-pynt, heblaw diodde i gospi ryw fodd arall; a bod y *Simoniaid* iw droi allan oi le wrth gyfraith yr Eglwys, ai ddiswyddo Cyn Stat. 31. Eliz. a ddangosir yn Eglur yn un o Lyfrau y Dyscedig Escob *Stillington*.

Ecclesiast.
Cases. p. 82.

Q. *Pa ham a dylem ni weddio tros Weinidogion Duw?*

A. Oblegid nid oes fodd iddynt ddyfod i ben ai llafur na byw tan y cleddi fydd arnynt yn ei Gweinidogaeth Sanctaidd, na gorchffygu'r peryglon mawr fydd arnynt fel a dymunent, heb gynnorthwy ysprydol yr Yspryd Glân; ac er nas geill fod gennym un cyfleusdra arall i wneuthur iddynt ddim gwafanaeth ar a dalo ddim; etto geill y gwaelaf o ddynnion weddio ar Dduw trostyut, ar iddo ef ei cadw oddiwrth genfigen ac Ewyllus drwg dynnion drigionus ac ar iddynt gael swccwr ac amdiffin oddiwrth wyr Cadarn, Enwog, modd a bo eu mawrhoen au llafur yn gwinllan yr Arglwydd yn dra llwyddiannus, ac ar iddynt droi llawer i Gyfiawnder.

Q. *Ymmha beth y mae'r Ufydd-dod honno yn sefyll fydd ddyledus arnom i'n Llywodraethwyr Ysrydol?*

A. Yn

A. Yn ufyddhau iw holl Orchymynnion hyd lle y bo eu hawdurdod hwy yn cyrrhaedd, ac yn ein ymddarostwng ein hunain ir cyfryw Geryddon ar a welont hwy yn dda eu rhoi arnom, naill ai er mwyn ein tynnu allan o stât Pechod ac ynfydrwydd, ne i'n cadw rhag fyrthio iddo; A hyn holl o achos ein bod yn gwybod fod ganddynt awdurdod in rheoli ni, yr hon a roddwyd tan eu fiars ac yn eu Meddiant gan ein Iachawdwr Iesu Grist, ac a bydd arnom gospedigaeth drom os nynt ai dirmy- *Heb. 13:* gwn. Y neb fydd yn eu dirmygu hwynt fydd *17.* yn dirmygu y neb ai danfonodd hwynt. Felly y mae *St. Paul* yn ein rhoddi tan ein fiars i Ufuddhau in Blaenoriaid ac i ymddarostwng iddynt oblegid y maent hwy yn gwilio tros ein heneidiau, megis rhai a fydd rhaid yddynt roddi cyfrif am danynt.

Q. *A raid ini ufuddhau iddynt ond yn unig yn y pethau a brofant yn Eglur allan o air Duw mai Ewyllys Duw ydynt?*

A. Yr wyf yn meddwl fôd ein hufudddod in Llwodraethwyr ysprydol yn Cyrraedd ymhellach; oblegid dylid ufuddhau i bob dyn pan fodlono ef arall nad yw yn Ceisio dim ond y peth a bo gair Duw yn i orchymryn. Ac os dymma'r holl ufudddod a ddylid i roi iddynt, byddent hwy mo'r rhwymedig in hyfuddhau ini, acydym ni yw hufuddhau nhwythau. Am hynny gan ddarfod i Dduw roddi iddynt yn ei air Sanctaidd ryw faint o Awdurdod ysprydol, a hawl, i ofyn ryw ufudddod gan ei praid; rhaid i hynny fod yn rhyw pethau fydd yn rhyddion yn ei Naturiaeth ei hunain, heb i air Duw mo'i gorchymryn yn Eglur, ond yn unig heb fod yn wrthwyneb iddo, nac mewn un modd yn waharddedig ynddo. Hyn an rhwyma ni i ddyfod at ei gwasanaeth ai Gorch-

wilion public y cyfryw amferoedd ac ir cyfryw Leoedd ara appwyntiant ac ar y Cyfryw achosion ara farnant hwy yn gymmwys, i ychwanegu ein Duwioldeb an Defosiwn; I dda-rostwng ir Cyfryw Reolaithau ar a welont hwy yn addas i adeiliadu Corph Christ. Eifiau'r cyfryw ufuddod sydd yn dinistrio tanghedyf yr Eglwys ac yn ein tynny yn ddiarwybod ini ein hunain o gam i gam drwy ffyrnigrwydd ympinionus ir pechod garw hwnnw a Elwir Schism.

Q. Pa beth ydyw Schism?

*Eph. 4. 3,
Cyc.*

*1 Cor. 12.
13.*

A. Ymadawiad diraid oddiwrth y Cyfryw Lywodraethwyr yr Eglwys ar a dderbynniasant eu Hawdurdod ai Commissiwn oddiwrth Iesu Grist. Os oes achos da yna geill fod ymadawiad ond nid Schism; eithr onid oes achos da i ymadel, Schism ydyw a Gwahaniaeth geryddol, yr hon a gyfrifid yn wastad yn bechod creulon, oblegid mae St. Paul yn rhoi'r *Ephesiaid* tan ei siars i gadw ndeb yr yspryd mewn rhwymyn tanghedyf, oblegid nad oedd ond un Duw, un Arglwydd, un ffydd, un Bedydd ac un Corph Christ, ac mae'n dywedyd wrth y *Corinthiaid* ein bod ni oll wedi ein Bedyddio drwy un yspryd i un Corph; yr unrhyw athrawiaeth a addyscyr yn llyfrau y Tadau cyntaf yr Eglwys; yn enwedid St. *Ignatius* a St. *Cyprian*, a chyfrifent hwy hwn yn bechod mawr, ie, cyn ir Eglwys ar Deyrnas fod yn un ai gilydd, a phan oedd y Deyrnas yn rhoi cymmaint o Gennad ir Schismaticciaid i ymgyffarfod ac ir gwir Catholic Cristianogion.

Q. Os bydd Cyfreithiau'r Deyrnas yn cynhwys Schism, ydyw Schism er hynny i gyd heb Newid ei Naturiaeth ddammedig ac heb fod y cyfryw bechod, a wna i ddyn golli ei enaid ai Gorph?

A. Nid

A. Nid yw'r Cyfreithiau hynny yn esceusodi y Schismaticciaid ddim pellach nac oddiwrth gôsp cyfraith, eithr mae Natturiaeth Schism yn parhau fyth cynrhwg ac or blaen; o herwydd Schism iw troseddiad Eglur-gyfraith Dduw yr hon a luniodd er cadw Corph yr Eglwys yn un ai gilydd, heb na rhwygiad na gwahaniad, yr hon a ddinistria'r Eglwys cynrhwg ac a dinistria gwrthryfel y Deyrnas: Ac or achos ymma y cyfrifid Schismau *Donatus* a *Novatianus* ac *Arius* mo'r ddamnedig ac mo'r llwyr-ddinistriol i eneidiau dynnion, yn nyddiau yr Emerodwyr hynny ai cynhwysei hwynt, ac oeddynt yn Nyddiau yr Emerodwyr a wnaethent Gyfreithiau yn ei herbyn.

Q. Pa beth a allwn ni ddysgu os ystyrir y Dledswyddau sydd arnom in Gwyr-Eglwysig?

A. Mai'r achos cyffredin o ddirmygu y Gwyr-Eglwysig ydyw dirmyg Crefydd Dduwiol, neu os cymmer un amfer ei dechreuod oddiwrth ryw achos ddiniweittiach, mae'n chwannog i ddynnu yno or diwedd; oblegid nid oes fyth fodd i gadw y parch dyledus i grefydd Dduwiol oni bydd gennym fesur teg o barch iw Gweinidogion: Yr un ffordd rwydd Naturiol i ychwanegu ein Gwobr yn y bŷd a ddaw, ydyw gwneuthur cymmaint o ddaioni ac a allom fyth in gwyr da a gyffegrwyd i wasanaethu wrth yr allor. Oblegid pwy bynnag a wnelo yn fawr am Brophwyd ac ai cynnorthwya ac ai nertha ef i wneuthur ei Ddledswydd, mae iddo ran yn ei wasanaeth ef, ac felly yn y wobr hefyd sy'n perthyn iddi. Pwy bynnag a dderbynnio Brophwyd o barch iw alwedigaeth a dderbyn wobr Brophwyd. Ni ddylem ddangos ein Zel, ein hawch an hawydd i amddifyn Cyfiawnder y gwyr Eglwysig fynychaf ac a gallom, yn hyttrach po ffyddlonaf a cyflawnant hwy Ddledswyddau

fwyddau ei Galwedigaeth, mwyaf oll a enilliant fyth o ddrwg Ewyllus a chenfigen, o lîd a digo-faint gan ddynnion annuwiol ac anrhesymmol. Nad oes un ffordd well i gynnal tanghneddyf yr Eglwys ac i adeiliadu Corph Crist; na thrwy ddangos parch mawr yn wastad in Llywodraethwyr Ysrydol a thrwy ymddarostwng iw Hordiniadau Cyfreithlawn.

Y Gweddian.

I.

*Tros y rhai
fo i gymme-
ryd urddau.*

HOLL-alluog Dduw, rhoddwr pob dawn ddaionus, yr hwn o'th Dduwiol ddarbodaeth a ofodaist amrafael Raddau yn dy Eglwys; mi attolygaf iti rod-di o'th Râs ir sawl oll a alwer i ryw fwydd a Gweinidogaeth yn yr unrhyw; ac felly cyflawna hwynt a'th wir athrawiaeth, a chynnyfcaedda hwynt a diniwdrwyd buchedd, fel y gwasanaethont yn ffyddlon ger dy fron i Ogoniant dy ddirfawr Enw, ac er lles i'th Eglwys sanctaidd, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

II.

*Am ini gy-
flawni ein
dyledswydd
tuag at
Weinidogion
Duw.*

YR wyf yn ddiolchgar yn Cydnabod, o Dduw, dy ddirfawr ddaioni, yr hwn a wahanredaist urdd o wyr o bwrpas i'n harwain, a'n rheoli ni, in cyfrwyddo a'n Cynnorthwyo ni yn y pethau rheittiaf, sef yn y pethau a berthynant i'n Iechydwriaeth tragwyddol. Caniadha i mi rod-di iddynt hwy bob amfer ei dyledus barch, o achos ei henwedigol berthynasrwydd iti, i mi ei caru hwynt yn ddiragrith; am y lleshad mawr yr wyfi yn ei dderbyn oddiwrth ei gwasanaeth hwynt; imi drefnu Cadweidiaeth iddynt hwy yn foddol ac yn llawen, oblegid

oblegid ordeinio o'r Arglwydd i'r rhai sy'n ^{1 Cor. 9.}
 pregethu yr Efengyl, fyw wrth yr Efengyl; ^{14.}
 ac a dylei y sawl a ddyscwyd yn y Gair, gyfr- ^{Gal. 6.6.}
 annu a'r hwn ai dyscodd ymmhob peth da;
 modd nad yspeiliwyf ymonynt byth o ddim oi
 Cyfiawnder, drwy un mât ar Gyssegr-Yspail,
 modd y bo arswyd Cospedigaeth *Ananias* a
Sapphira yn wastad yn fy nghalon, fel yr oedd
 ar y cyntaf yn peri ofn a dychryn mawr i'r E-
 glwys; ac i bawb ar a glywai fôn am dani;
 modd y gweddiwf gyda hwynt yn ddygyn, ob-
 legid fod dy gynnorthwy nefol di mo'r angen-
 rheidiol i goroni ei llafur nhw a llwyddiant.
 Canys er i *Paul* blannu ac i *Apollos* ddyfrhau, ^{1 Cor. 3. 6.}
 etto tydi, O Arglwydd, wyt yr hwn sy'n rho-
 ddi 'r Cynnydd. Ac uwchlau dim gwna fi yn
 ofalus i uffuddhau i'm Blaenoriaid, o herwydd ^{Heb. 13.}
 ei bod hwy yngwilio tros fy Enaid, megis rhai ^{17.}
 a fydd rhaid iddynt roddi cyfrif; fel y gallont
 wneuthur hynny yn llawen ac nid yn drîst: fel
 wrth gyflawni yn ffyddlawn fy nyledswydd tu-
 ag at fy llywodraethwyr ysprydol, a parath-
 wyf yn aelod iach o'th Eglwys di ymma ar y
 ddaiar, ac a treiliwyf Dragwyddoldeb, yng
 chyfeillach yr Eglwys orfoleddus yn y Nêf
 gan ganu mawl a Haleluiah i'r Bendigedig ar
 gogoneddus Drindod y Tâd a'r Mâb a'r Yf-
 pryd glân. *Amen.*

III.

O Drugarog Iesu yr hwn a addewaisf a cae dy ^{Gweddi Ef-}
 Eglwys barhau byth hyd yn niwedd y ^{cob Taylor}
 hŷd, er gwaetha holl alluoedd tywyllwch, a ^{tros Eſco-}
 phyrth uffern yn ceisio ei gorchfygu, ac i'r per- ^{bion.}
 wyl hwn a ordeiniaist amryw urddau gan roddi
 Awdurdod i'r Apostolion ac i'r Eſcobion nessaf
 attynt i genhedlu tadau in Heneidiau ac i orde-
 inio Offeiriadau a Diaconiaid er adeiladaeth
 i'th

i'th Eglwys di, er llesthad i'th holl bobl Griftianogol, acer derchafiad i'th wasanaeth. Trugarha wrth dy Weinidogion yr Escobion; dyro iddynt beunydd-fesur dirfawr o'th Yspryd glân, ac yrwan gynnorthwy ysprydol; a gallu i wahanu ac i brofi ysprydoedd y rhai a ddeuant iw hurddo i weinidogaeth dy air a'th Sacramentau modd na ddodent ddwylo yn ebrwydd ar Undyn, ond ordeinio o honynt y cyfryw rai i'th wasanaeth di, ac i Weinidogaeth dy deyrnas yn ystyriol, yn bwyllog ac yn Dduwiol, ac yr ydynt offerenau wir gyfaddas drwy ei Yscolheictod, ei pwyll, ai buchedd sanctaidd i droiein wyr iw hi ymarweddiad, Cyssurwyr iw Gofudiau i gynnal ei gwendid ac yn gymmwys i gyflawni pob dyledswydd a baro ychwanegiad a ffynniant i Dduwiol Grefydd; Caniadha hyn o Tydi Fugail mawr ac Escob ein Eneidiau Iesu Fendigedig yr hwn wyt yn byw ac yn teyrnasu yn Nheyrnas dy Dâd tragwyddol un Duw yn oes oesoedd. *Amen.*

P E N. XI.

*Yr holl Wenerau yn y flwyddyn oddieithr
Dydd Natalig.*

Q. *P*ara ympryd wythnosol a ordeinir yn Eglwys Loegr?

A. Pob Gwener trwy'r flwyddyn oddieithr i ddydd Natalig Syrthio ar Wener, yno mae'r Ympryd yn rhoi lle i'r dydd Gwyl, ac yr ydys yn ei gadw yn ddydd Gorfoledd.

Q. *Pa ham a dewiswyd y dydd Gwener i fod yn ddydd ympryd bob wythnos?*

A. I ganlyn arfer y Brif-Eglwys, yr hon a gadwei'r dydd hwn yn ympryd beunydd er
coffa

coffa am ddioddefaint ein Iachawdwr, yr hwn a groeshoeliwyd ar y dydd yma or wythnos; a pha ddydd mo'r gymwys in darostwng ein hunain, a hwnnw ar ba un y darostyngodd yr Iesu Fendigedig ei hunan ie i Angau ar y Groes er ein mwyn ni bechaduriaid truain. Un oi dyddiau Milwraidd ydoedd, a elwid, medd *Tertul. de jejun. c. 2.* *tulian*, mewn cyffelybrwydd ir Milwyr yn cadw Gwiliadwriaeth. Eu harfer gyffredin oedd ym-prydio tan dri o'r Glôch y Prydnhawn, hynny yw tan y darfyddai y Gwasanaeth, a than a deuei'r Gynulleidfa addref or Eglwys.

Q. Pa fodd a dylem ni gadw'r dydd hwn?

A. Nid yn unig wrth fwyta ac yfed llai nac ar ddydd arall, ond wrth ein ymneill-tuo ein hunain fwyaf ac a allom oddiwrth fysnesau bydol, er mwyn ein darostwng ein hunain ger bron Duw, wrth gyrchu ir Eglwys ar *Can. 15.* amser gwasanaeth, ac i dreulio rhyw faint o'r diwrnod yn enwedig in holi ein hunain ac i fwrw ail olwg ar ein bucheddau. Mynych gwneuthur hyn yw'r modd goreu ini fyned rhagom ymmhob mâth ar rinweddau da.

Q. Pa beth yr ydych yn ei feddwl wrth holi ein hunain?

A. Ein galw ein hunain i fanwl gyfrif am ein holl weithredoedd erioed hyd yn heddiw, yn ôl rheol gorchymynion Duw, mesur ein dledswydd; gan ystyried yn wir ac yn gyfiawn, pa faint o ddrwg a wnaethom, a pha cyn lleied o ddaioni a wnaethom mewn cyffelybiaeth ir peth a ddylasem ac a allasem ni i wneuthur; ar fyr eiriau, i chwiliad allan y pethau a adaw-som hebeu gneuthud ac a ddylasem eu gwneuthur, yn gyftal ar pethau a wnaethom, ac nis dylasem eu gwneuthur.

Q. Pa bethau yw y rhai a wnaethom ac nis dylasem eu gwneuthur?

A. Y pethau hynny oll y mae Cyfraith Duw yn ei gwahardd, y rhai a elwir Gorchymmynnion negyf, ac yr y'm yn rhwymedig i gadw'r rhain bob amser; oblegid ni ddichon nac achlysur yn y byd, nac un achos, nac un math o amgylchiad ein hesceusodi oddiwrthynt. Mae'n hawdd gwybod oddiwrth, y rhain, o herwydd eu bod yn arfer o arswydo'r gydwybod, a gwneud ini ofn digofaint Duw, ac os arfera dyn dorri un o'r rhain oi fodd a thrwy wybod iddo ei hun, mae hwnnw yn troseddu'r gyfraith oll; oblegid nid eill hyn mo'r bod, lle bo purdeb Calon, a gwir barch ddiragrith i Dduw ai Gyfreithiau, y pethau a ddylei fod gan bob gwir Gristion da yn ei feddiant, ac am hynny nid eill lai na fforffettio Cariad Duw, yr hwn nis gellir moi ddisgwyl mwy, pan fo'm yn parhau i fyw mewn un pechod ar a wppom oddiwrtho, mwy na phy baem yn Euog or Cwbl.

Q. Pa bethau yw y rhai nis gwnaethom, ac a ddylasem eu gwneuthur?

A. Pan efceulusom wneuthud y cyfryw bethau y bo Duw yn eu Gorchymmynnion y rhai a elwir Gorchymmynnion honniol. Nid yw y rhain yn roddi arnom rwymedigaeth oestadol; oblegid geill amgylchiadau eu gwneuthur na bo'nt yn ddledswyddau ar amserau er pan fo'n or cyfryw Naturiaeth, nas dichon un math o amgylchiad newid eu Rhwymedigaeth hwynt. Yr y'm mo'r rhymedig ganddynt a phe baent Orchymmynnion Negyf, megis gorchymmynnion edifeirwch a Chariad Duw, nid yw'r pechodau ymma mo'r hawdd ganddynt ddychrynu y Gydwybod; oblegid fod yn haws dyfod o hyd i Escusion i leihau eu teimlad oi henogrwydd hwynt, nac am bechodau honniol, er darfod ein lachawdwr er mwyn deffio pobl i ystyri-

ystyriaeth, fynegu, mai'r gofyn mwyaf a fydd arnom yn y dydd mawr am Esceluso ein dledfwyddau, am hynny y dylem ein holi ein hunain, a ydym ni yn meddwl yn fynych ac yn ddifrif am Dduw, a ydym yn llawn-fwriadu yn wastad ar ufuddhau iddo, a ydym ni beunydd yn cyflawni ein dledfwyddau o Dduwiol addoliad, a ydym yn ei wasanaethu ef yn ddiwyd ac yn ddefosionol, a ydym ni yn cyflawni dledfwyddau ein galwedigaeth yn ffyddlon er lles i'r deyrnas an teuluoedd ein hunain; pry'n a ydym yn cymmeryd poen a gofal i wneuthur yr holl ddaioni ar a allom i gyrph ac i Eneidiau dynnion; ar fyr eiriau, pry'n a ydym mo'r barod i wasanaethu Duw an Melus-chwantau ein hunain, ac a oes gennym gymaint o barch i'w wasanaethu ef ac fy gennym i ryw beth arall ar a bo'm yn ei garu ac yn i hoffi.

Q. Pa brud a gellir dywedyd ein bod yn pechu yn ein meddyliau?

A. Pan fo'm yn eu rhoi ar waith i ddyfod o hyd i ryw beth gwaharddedig, canys y neb a fwriada ddrygu a elwir yn ysceler, pan drofeddent y Cyfreithiau arbennig i ba rai y maent yn ddarostyngedig ar fâth ymma yw, ym-piniwnau a meddyliau gwradwyddus ynghylch Duw, meddyliau diystyrus, ac amheus on Cymmydogion yn ddiachos, meddwl yn uchel ac yn rhydda hon haeddedigaeth ein hunain. Oblegid meddwl yn barchedig am Dduw, ac yn dda am ddynion ac yn ostyngedig am danom ein hunain dledfwyddau ydynt, sy'n cyrredd rhwymo y meddwl ar Galon, ond yr holl feddyliau afreolus eraill a fo'n ffrydio weithithiau yn ein calonau, ac sy heb fod ond ychydig yn ei meddiant, nid pechodau ynt, na dim a bâr ini gospedigaeth oni fyddant yn achos o dueddu, ein hewyllus i ddewis pechu;

o herwydd yn ôl y bo'm ni yn fodlon neu yn anfodlon i'r cynhryfiadau hynny a fo'nt yn ein Calonnau, yn ôl hynny a Cyfrifir ein meddyliau naill ai yn rhinweddol neu yn bechadurus.

Q. Beth yw'n moddwl an Diben on Holi ein hunain?

A. Modd y gallom ddeall wir stat ac union gyflwr ein heneidiau, ac modd y bo'n hediseirwch yn gyflawn ac yn hollawl ac yn cyrredd pob peth ar wnaethom erioed yn erbyn cyfreithiau Duw, oblegid tan y delom i wybod oddiwrth ein holl ffoledd an gwendid, nid oes ini fodd i wilio rhagddynt, nac i amendio; heblaw hyn, dymma'r modd goren i gadw ein cydwybodau yn wastad yn neffro yn dyner ac yn ofnus o ddigio Duw.

Q. A fu erioed ir un or Philosophyddion orchymryn y ffordd hon im Dilynwy'r ai Discyblion hwy?

A. Pythagoras yn y Gerdd ar Pennillion Euraidd sy'n myned tan eu enw ef, sy'n peri yw yfcolheigion er dim ddal wrth yr arfer ymma; mae'n peri iddynt bob Nôs cyn eu cyfsgu adgofio pob peth ar a wnaethont trwy'r dydd. Ymma beth a Pechais? beth a wneis? pa Ddledswydd a Esceulusais? Rhedwch medd ef tros y pethau hyn gan ddechreu gyda'r cynrtaf, ac yno os drwg a wnaethoch byddoch drwm a phrydd, os da byddwch lawen or plegid. Os canlynir y Cwrs, ar arfer ymma o amser i amser fel y dywed Hierocles ei Eglurwr rhagorol ef, fi berffeithia delw Duw yn y sawl ai harferont gan ei harwain hwy (wrth roddi a thynnu, wrth ychwanegu a lleihau) i brydferthwch rhinwedd ac i eithaf perffeithrwydd mae Plutarch, Epictetus, Seneca, ac yn enwedig yr Enicro-

*Hier. in
Carm. Pythag.
thag.*

Emerodwr *Marcus Antoninus* yn cyd-gyttuo oll i orchymmyn yr arfer or un peth.

Q. Ple mae'r synwyr o wneuthur fel hyn ?

A. Oblegid fod hyn yn nadu i Egin drigioni dyfu i fynny na chymeryd dyfn wreiddin yn ein calonau; ac er digwydd ein gorchfygu yn ddjarwybod ini ein hunain, neu drwy nerth profedigaeth, etto os nyni a ddaliwn wrth y Cwrs ymma, ni'n gorchffygir byth, gan arferion drwg, ac nis can't ychwaith mo'r amser i gael ei cefn attynt; wrth hyn y geill yn hedi-feirwch mewn rhyw fefur gyrredd pob un o'n troseddiadau a'n diffygion, ac a gallwn ein cadw ein hunain rhag pwys anoddefus ein pechodau, os bae'r cwblerioed a wnelsem i syrthio arnom ar unwaith, pan yscatfydd na bo gennym na synwyr nac ennid i gosio am danynt, llai o lawer i wneuthur un weithred gymmwys a phriodol o edifeirwch.

Q. Pa cyn fynyched a dylem ni holi ein hunain ?

A. Synhwyrol iawn a fyddei'r Gwaith, py galwem ein hunain i gyfrif bob nôs, o herwydd po mynychaf a gwnelir hynny, byrrach a hawsach a fydd y Gwaith, a buan y gwelem y lleihad a geir oddiwrtho; oblegid gan fod gennym fywiol deimlâd o'r pechodau a wnelsem, geill y dydd nessafddyscu ini fod yn synhwyrolach, ac byddwn ni dro yn sefyll ar ein Gard, fel na ddelo'r un beiau am ein pennau yn fyrbwyll; a chan wybod ymlaen llaw'r Cyfrif sy raid ini roi panddelo'r Nôs, geill hynny yn hattal ni rhag gwneuthur dim yng wrthwyneb ein dledswydd, nac ar feddwl, gair, na gweithred, os nyni a oedwn yr holi ymma yn hwy nac wythnos, gallwn wrth hynny wneuthur Cam a ni ein hunain, canys wrth oedi, mae'r gwaith yn myned yn amhaws ei wneuthur, ac ni a allwn anghosio

anghofio pethau o ddylasem ddal yn ein côf a phethau o ddirfawr berthynas ini.

Q. Beth a ddylem ni gymmeryd y gosfal pennaf yn ei gylch pan ddelom in holi ein hunain?

A. Dylem yn pennaf dim ystyried y pechod fy barottaf in hgmgyrchu, y rhan wannaf o honom yr hwn drwy Naturiaeth ac arfer fy anhaws i hamddiffin. Canys Diafol megis Pen Milwr cyfarwydd a esyd arnom yn y fan debyccaf in gorchfygu, tan obaith os ete a enill y droedle honno, a gwneiff ir Drêf ymroddi iddo ef yn fuan, am hynny pan fwriom olwg ar stât ein Heneidiau, ni ddylem osod ein llygaid yn grâff ar y manau sy annhebyccaf i wrth-sefyll ruthrau ein Gelynnion; ar y Gwyniau a'r chwantau hynny sydd yn fynych in Cydymmu.

Q. Pa ham mai hyn yw'r peth rheitiaf ini ym- orol ar ei ôl, pan elom i holi ein hunain?

A. Canys mai Rheswm da yw ini ein siccr- hau an diogelu ein hunain oddiwrth y perigl mwyaf ar a fo arnom, a hwnnw yr hwn sy'n ein bwgwrth y modd ac y dywedais, canys ar ôl ini unwaith orchfygu ein gelyn cryfaf ar ofnadwyaf, yr hwn sy'n ein blino fwyaf, bydd haws gorchfygu'r lleill ar ôl derchafu'r meddwl, codi'r galon wrth y cyfryw enwog fu- ddugoliaeth.

Q. Pa Gwestiwnau sy oren ini ofyn ini ein hu- nain bob Nôs?

A. Pa wedd a treuliasom yr holl ddiwrnod? Pa bechodau a wnaethom, pa Ddledswyddau a Esceulusasom? Pry'n a wnaethom a chyflawni ein Defosionau boreuol a phat Sutt? Os caw- som ryw gyfleusdrau eraill i wasanaethu Duw Pa wedd a by ini ein hamddwyn ein hunain tan bob un o rheini? Os buom yn ymddiddan a neb a wnaethom hynny yn hawddgar ac yn fwynaid? A fu ini ofalu na ddywedem ddim
tebig

tebig i Slandar ac anair, gwenwyn pob Cymdeithas? Os cawfom ennyd oddiwrth ein gorchwylion para ddefnydd a wnaethom on hamfer? Os buom yn trin busnesau a wnaethom ni hynny mo'r onest ac mo'r ffyddlon ac a dylem? Os buom yn cymmeryd ein plefer, a wnaethom i hynny yn ddiniwed, a chadw oddifewn caerau Christianogol gymmedrolder? Pa drugareddau a dderbynniasom, a pha ddiolch a dalasom am danynt? Pa brofedigaethau a wrth-safasom? Pa dîr a ennillasom oddiar y Pechod sy mo'r barod i'n hamgylchu? Pa wedd a bu ini reoli 'n gwyniau an ffromder ynghylch yr amryw bethau mân sy'n digwydd beunydd in cyffroi a'n haffonyddu? Pa gyfleusdrau a gawfom o wneuthur daioni a pha defnydd a wnaethom o honnynt? Pa gyfleusdra a gwasom o ddigaloni drigioni a pha fodd a gwrthwynebasom ef? Yrwon wrth alw i'n côf yr holl amfer er pan godasom hyd ond elem in gwelau, a gwasanaetha i hyn ychydigin bach o amfer cyn myned at ein Defosionau Nosweithiol, gallwn or hawfaf atre b ir *Questionau* a ofodais ar lawr or blaen, y modd y gallom ofyn maddeuant gan Ddew o ddyfnder ein calonnau am y pechodau a buom euog o honnynt; An hymddwyn ein hunain yn ddiolchgar am y bendithion y rhai a roddes ef ini.

Q. Pa ystyriaethau y bâr ini yn swy na dim yn holi ein hunain yn ddwys ac yn ddiarbod?

A. Y ddwy hyn yn enwedig; ein bod ger bron Ddw pan fo'm yn chwiliad cyflwr ein Heneidiau; o flaen pwy un y mae'n meddyliau dirgelaf yn agored ac yn anghyddiedig, am hynny rhaid ymorol ar ôl y cwybl fel i gilydd, a dyfod an gweithredoedd dirgelaf iw holi wrth ei gyfreithiau ef, o herwydd er y gallwn ni ein twyllo ein hunain, nid oes dim cuddiedig oddiwrth

wrth ei anfeidrol wybodaeth ef. Ac y bydd rhaid ini ar fyrder ymddangos o flaen arswydus frawdle y Duw ofnadwy, i dderbyn ei farn ef, am bob peth ar a wnaethom er ioed yn y Corph, ac nid oes dim an darpara well i ddiengc oddiwrth arswydau y farn a ddaw na'n galw ein hunain yn fynych i gyfrif a gwneud wrth hynny ein heddwch a Duw, a gwneud ein cymmod ac ef drwy Edifeirwch bŵr ddiragrith. Oblegid os nynni an barnwn ein hunain ni ddefcyn Barn damnedigaeth byth arnom.

Q. Pa fodd a dylem gyflawni'r Holiad ymma, pan fo'm yn Cymmeryd mwy o amser in holi ein hunain?

*A. Yn gyntaf Dylem erfyn help Dduw i ddangos ini ein Gwaeledd ein hunain fel na chelem oddiwrthom ein hunain na math na gradd yn y bŷd ar a allom, drwy hŷr a dwys ymorol, i wybod oddiwrtho. Yn ail, dylem ein holi ein hunain, wrth Reolau manwl ac o'r naill beth i'r llall, wrth y cyfryw rai ac a gefclir i'r un fan y yr *Holl ddyledswydd Dyn*, neu'r cyfryw rai, ac a ofodais i lawr yn Niwedd y *Llyfr hwn*, allan o *Fesurau Ufudd-dod Chriſtianogol*, ac lle a gwelom ein bod yn Euog da a wnaem ni ſcrifennu i lawr ein pechodau, a pha fodd a daethom i bechu. Yn drydydd. Ny ni a ddylem ystyrio-yr amryw bethau ara oedd yn gwneuthur ein pechodau yn fwy anefceusodol. Pru'n a wnaethom ai pechu yn erbyn go-leuni ein Cydwybod? Ai an cyfan Ewyllys ac er gwaetha gwaharddiadau ac attaliadau ein cydwybod? Pru'n a fu ini ai eu pechu yn aml, pru'n oeddynt ai gweithredoedd dyfodiog ai arferion ſefydlog? Yn bedwerydd; dylem ddal Sulw ar bob cam rhagflaenol a'n tynnodd i drofeddu ac a fy yn achos Melldigedig i fra-dy*

dychu ein Rhinwedd ac o lygru ein Diniweidrwydd.

Q. Pa beth a ddylei ganlyn ein Holi ein hunain?

A. Cyffesu ein pechodau ger brôn Duw dwys ofidio ani ini er ioed droseddu yn ei erbyn, erfyniau taerion am faddeuant trwy haeddedigaethau ein lachawdwr Iesu Grist; A llawn frud calon ac ymroad effeithiol i ufuddhau iddo ef fyth rhagllaw : Ac i gadw o hirbell oddiwrth yr achosion a'n tynodd ac a'n deunodd i bechu. Ple a cadwyd ni rhag pechu rhaid ini roi'r Gogoniant i Dduw, a chydabod yn ddiolchgar y Grâs an cadwodd ni rhag drwg. Os pechafom nid yn unig yn erbyn Duw, ond yn erbyn ein cymmodog hefyd, rhaid ini wneud iddo ef iawn! Rhaid ini adferu peth bynnag a gymmerafom oddiwrtho ar gam drwy dwyll neu drais. Rhaid ini amddiffin ei air da ef, os nynni ai llygrasom drwy Enllib a drygair, rhaid ini am ein bywyd geisio siccerhau ei lechydwrwiaeth, drwy wneud iddo ddeall faint y pechodau ar cyfeiliornau peryglus ar a tynnasom ni ef iddynt, fel y delo ir ffordd i dderbyn Maddeuant. Ac maen rhaid ini o Eigion ein Calonnau faddeu ir sawl a wnaethont gam a ni, os disgwil yr ydym a Maddeu Duw i ninneu.

Q. Pa leshad mawr a gair on bod yn ein holi ein hunain yn synych?

A. Mae'n ein gwneud yn gwblgydnabyddus a ni ein hunain, cydnabyddiaeth o'r fath oreu ini. Mae'n ein hannog i Edifarhau, gan mai hynny yw'r unig help ir Euogrwydd sy'n pwyso cyn drymmed ar ein Heneidiau. Mae'n ein gwneud yn ostyngedig pan welom synyched yr ydym yn troseddu ac yn cyfeiliorni. Mae'n cadw ein cyfrif on yn deg, ac yn wastad, ac wrth hynny yn help fawr i wneud marwo-

M m m m

laeth

laeth yn yscafn ac yn gyffurus ini; Oblegid pa fodd a geill honno ddyfod ar ein gwartha yn anisgwil, an dal mewn ammharodrwydd pan fo'm un barod i rod-di ein Cyfrifion i fyny. Modd ragorol iw in derchafu tua'g-at Berffeithrwydd Gristianogol drwy 'n gwneud yn ofalus i ochel y pechodau hynny rhagflaw y rhai a wyddom oddiwrthynt gynt wrth ein dyfal an difrif holi ein hunain.

Y Gweddiau.

I.

*I ddiolch
am Aberth
Christ ac
am Râs i
ddilin ei
siampl ef.*

HOll-allug-Dduw, yr hwn a roddaiſt dy un Mab ini yn Aberth tros bechod, a hefyd yn Esampl o fuchedd Dduwiol, dyro imi dy Râs fel y gallwyf byth yn ddiolchgar dderbyn ei anrhaethawl leshâd ef; a hefyd beunydd ymroi i ganlyn Bendigedig lwybrau ei wîr lanaf fuchedd ef trwy yr un Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

II.

*Am Wîr
Grefydd.*

ARglwydd yr holl Nerth a'r Cadernid, yr hwn wyt Awdwr a Rhoddwr pob daioni, planna yn fy nghalon gariad dy Enw, ychwanega ynof wir grefydd, Maetha fi a phob daioni, ac o'th fawr drugaredd Cadw fi yn yr unrhyw, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

III.

*Am holi ein
bychedd yn
ddifrifol.*

HOll-alluog Dduw, y mawr chwiliwr Cabychedd yn ddifrifol. lonnau, yr hwn a adwaenost ein holl ddirgel feddyliau, gan nad oes dim yn guddiedig rhag dy lugad oll-chwiliadwy. Pâr imi holi cyflwr fy Enaid yn fynych, gyffelybu fy muchedd a rheol dy Gyfreithiau, fel na bo i ddim

ddim gwrthwynebus i'th Ewyllus Sanctaidd
 gael trigfa wastad yn fy Enaid; ond gwna
 imi felly ystyrio fy llwybrau fel y trothwyf fy
 nhraed at dy dystiolaethau di. Caniadha imi
 fy marnu am condemnno fy hun mo'r gyfan,
 mo'r anneilltuol, ac ymmhob peth fel ei gilydd,
 fel na'm condemnir o flaen dy orfeddfaingc of-
 nadwy. Na chynwys imi, drwy gam-serch ar-
 naf fy hun, ddioddef fy nhwyllo a'm drwg
 hwyllo mewn matter o'r fath ddwys-berthynas
 a hwn. Na âd i ddiogi a diofalwch fy rhwy-
 stro rhag cadw fy nghrifon yn dêg, yn lân ac
 yn Eglur. Na âd imi garu ûn o'm gwyniau
 anwylaf cymmaint, ac y bydd modd iddynt
 ddiengc, heb ei holi yn ddyfal; a phan-ddat-
 cuddiwyf, O Arglwyd, fy ffieidd-dra, fy
 ngwaeledd, a'm trueni fy hunan, Caniadhâ
 imi drwy gynnorthwy dy Râd, fy narostwng
 fy hun yn hollawl fel a dylwm o'i blegid;
 modd a condemnwyf o ddyfnder fy nghalon
 bob tro ffôl ar a wneus i er ioed i ennyn dy ddi-
 gofaint a'th fâr i'm herbyn, modd yr erfynni-
 wyf yn daer am dy faddeuant drwy haeddedi-
 gaethau Christ dy anwyl Fâb; modd y cym-
 merwyf ofal i fôd yn wiliadwrus rhagllaw, ac
 a caffwyf drwy wilio a Gweddio dy gadarnaf
 nodedd yn swccwr ac yn blaid imi, yr hon fydd
 mo'r anhebcwr i'm Cynnal, ac mo'r anghen-
 rheidiol i'm Cynnorthwyo yn amser Profediga-
 eth. Caniadha hyn, O Arglwydd, er mwyn
 Iesu Ghristein unig Gyfryngwr, a'n Dadleuwr.
Amen.

*T mae y Gweddian ar Ddydd Gwener y
 Croglith yn addas i'w harferu bob Gwener
 os mynnir ac os gwelir yn dda.*

*Rhifaid Manwl o Bechodau, pr'un bynnag ai
yn erbyn Duw, ai ein Cymodog, ai yn erbyn
ein Hunain : a gymmerwyd allan o Fefu-
rau Cristianogol Ufyddod, ar rhai a
eglurir yno yn yr ail Llyfr.*

Y Pechodau yn ein herbyn ein hunain yw
Balchder ; hynny yw meddwl yn rhydda
o honom ein hunain a Diystyru eraill ; Traha
h : y : cymmeryd gormod attom ein hunain, gan
ddatcan ein clôd ein hunain ; Gwag-Ogoniant ;
h : y : gormod awydd i dderbyn Clôd gan era-
ill : Swydd-ymgais : h : y : diorphwys ymlid
Anrydedd a goruchafiaeth ; Balchder yfscorn-
llyd yn ein hymddygiad ddirmygus ; Meistro-
laethgarwch : h : y : ymddygiad Arglwyddia-
idd hi ddihafarch, gan geisio llywodraethu ac
ystuno y rhai nad y'nt ddarostyngedig ini mewn
ffordd yn y byd : Bydolrwydd, h : y : gormo-
dedd o ofal am bethau bydol. Glwthineb ;
Meluschwant ; Meddwdod ; Cyfeddach ; An-
niweirdeb ; Diflusrwydd ; Anlladrwydd ; A-
fendlid ; Sodomiad ; Maswedd ; Torr-priodas,
Godineb ; Bryntni ; Trais ; Cybyddod : h :
y : anfodlonrwydd iw eiddo ei hun, ac awydd
flin i fwy, neu i'r peth sy'n perthyn i eraill :
Ymwrthod a'r Groes : h : y : an Ddledswydd
er mwyn ei gochel ; Diogi : Chwant Gnawdol :
h : y : gofal ddiball i chwantau'r cnawd : Cnawd-
olrwydd : h : y : ymddarostyngiad i'n chwan-
tau a'n ferchau Cnawdol.

Y Pechodau yn erbyn Duw ; yw Angredini-
aeth oi fôd, Gwadu ei Ragluniaeth, Cab-
led ; Coel Grefydd ; Eulyn-addoliaeth, Swyn-
Gyfaredd ; Annealldwriaeth o achos nad ydym
yn

yn ceisio gwybod ein Dledfwydd; Anghedi-
niaeth; Casau Duw. Gwall Zêl; Anymddi-
ried ynddo; Peidio a gweddio atto; Anniolch-
garwch; Anfodlonrwydd yn ein Cyflwr pre-
fennol; neu rwgnach wrtho am ei Reolaeth.

Diarswyd neu feiddio gwneuthur pob peth
er a gwyddom na bo wrth ei fodd ef; Ofer
dyngu. Tyngu yn anudon, Lledrith; annu-
fydd-dod.

Y Pechodau yn Erbyn ein Brodyr yn gyffre-
din yw'r cyfryw rai.

Anghysfiawnder; megis Llofruddiaeth; Cam-
dystiolaeth, Slandr, h; y: Difensiwn drwy ddy-
wedyd pethau arnof na bo gwir: Celwydd,
Anffyddlondeb, neu Dorri Addewid, Lle-
drad; Gorthrymder; h: y: gwneuthur cam ac
un nas gallo mo'r ymhel a ni nai amddiffin ei
hun yn ein herbyn mewn ymryson. Trawsder
neu godi mewn bargennion mwy nac a dâl
peth. Siommi neu fyned tros ein Brodyr. Ang-
hariadoldeb: h: y: Drigioni neu gymmeryd
difyrwch o wneuthur drwg a gosod eraill ar
waith; dibrisio a chasau y rhai daionus, a
rhwystru y rhai gwan yn y ffydd; h: y: gosod
oi blaen hwy ryw achlusyr i bechu; Censigen;
Gorfoleddu mewn drigioni; Anghariadoldeb
mewn Elusenau; Cynhwys rhoddi ammarch i
eraill drwy swccrio y sawl a fo wedicodi arnynt
ryw chwedlau Celwyddog, pan allom ei hef-
ceusodi hwynt; Drwg-ddywediad, neu Gyho-
eddi rhyw ddrwg ar a glowom neu a wyddom
yn ei Cylch. Hoffi gweled beiau: h: y: pan
fo un yn chwannog i feio arnynt ac iw con-
demno hwynt; Gogan; Hysting; Difensiwn;
dannod iddynt ein Gwas'naethgarwch; ceisio ei
Cywilydio am ei beiau; eu Gwatwar am ei
Gwendid; Bod yn anodd gennym siarad a
hwynt; eu hamarchu; Anfwyneiddra; Rhy-
uchel

nchel ymddygiad; Anghroesaw i Ddieithri-
aid; Drengdra; Croesni difeifgar neu roddi'r
fynnaid gwaethaf ar y peth a ddywedir neu a
wneur gan eraill: Annesmwythdra; Anni-
olchgarwch; Llid, ymryson; Chwerwedd;
Bloedd, Cenfigen a digofaint; Anghymodol-
rwydd neu yn anodd cymmodi ar ôl gweuthur
rhyw beth yn ein herbyn. Dial neu dalu drwg
am ddrwg; Melldithio Gelynnion; Gwyllti-
neb a Brys i gospi rhai hyd yr eithaf.

Ymryson; megis Anheddwchgarwch, Ym-
herrian, neu Gythruddo ei gilydd; ymmhel
ar pethau a berthynant i eraill; neu fod yn
rhodresgar: Carrio chwedlau, heb wneuthur
bodlondeb am Gam-weithrdoedd Ymdynnu;
Ymrannu; Ymbleidio; Herefy; Schism;
Terfysg.

Y Pechodau yn erbyn ein Brodyr o berthyn-
nafu enwedigol.

Pechodau yn erbyn ein Pen Tywysogion;
megis Di-anrhydedd, Ammarch a Dibrisrwydd,
Cablu y rhai fy mewn Awdurdod; gwrthod
talw Teyrnged a Threthi, Bradwriaeth; Esceul-
uso Gweddio trostynt: Anufyddod iddynt:
Eu Gwrthwynebu hwynt, a Gwrthryfelu yn
eu herbyn.

Y Pechodau yn Erbyn Escobion, ac Eglwys-
wyr, megis ei Dianrhydeddu yn enwedig er
mwyn ei Gwaith. Ammarch a Dibrisrwydd
drwy Esceuluso profidio trostynt: Cyssgr-
Ledrad neu ddwyn ymmaith naill ai trwy Or-
threch neu dwyll ei gwir gyfiawnder y pethau
a roddwyd i Dduw er cynhaliaeth iddynt hwy;
Esceuluso Gweddio trostynt; Anufyddod.

Pechodau y rhai Priod: megis pan fon't yn
ddifatter am helyntion eu gilydd; heb gyd-
ddwyn a Gwendid eu gilydd; Cythruddo ei
gilydd; Ymddieithrwch; Anffyddlondeb iw
Gwely.

Gwely. Adrodd beiau eu Gilydd; Esceuluso Gweddio tros eu gilydd: Eiddigedd.

Pechodau y Gwr yn Erbyn y Wraig, pan na bo yn rhoi iddi ddigon iw chadw; pan na bo yn ceisio ei hamddffin rhag i neb gennig iddi na cham nac amarch. Maftröli gormod drwy ei blino a Gorchymynnion toft. Neccau Gwneuthur ei dymuniad mewn pethau gweddol, a chyd-ddwyn a hi a thosturio wrthi am ei gwendid tra-esceusodol. Pechodau'r Wraig yn erbyn ei Gwr: Megis dianrhydedd yn ei meddwl, Dibristwydd ac Ammarch yn ei hamddygiad gweledig; Diofalwch am fwrw amcan beth a ryngai ei fodd ef: Anufyddod iw Orchymynnion cyfiawn a Chymwys; bwrw ymmaith ei lau neu Ddiddarostyngeddwrwydd.

Pechodau Rhieni ai Plant: megis yn Ddigariad; heb weddio tros ei gilydd; Melldithio. Rhai y Thieni yn erbyn y Plant; megis heb eu hymgelladdu hwy.

Dygaid drwg i fynu heb ofn Duw; i gyrru i ddigio wrth doft druniaeth a Gorchymynnion Caledion. Plant yn erbyn ei Rhieni: Megis Dianrhydedd yn ei Calonnau, Ammarchedig ymddygiad; gan gwylyddio oi plegid; eu gwatwar hwynt; siarad yn ddrwg am danynt; dwyn oddiwrthynt; Anufyddod iw Gorchymynnion Cyfiawn; Cyndynrwydd neu ymwrthod a hufyddod iddynt. Pechodau rhwng Brodyr a Chwiorydd: Anghariad; Peidio ac ymgeleddu ein Brodyr, peidio a gweddio troftynt; Gweddio yn ei herbyn hwynt. Pechodau Meistred yn erbyn ei Gweinidogion: Pan fō'nt heb ei maintumio hwynt; heb ei dyscu hwy yn ei Catechism. Rheolaeth anwaftad, neu anghyfiawnder gan geisio ganddynt bethau anghyfraithlawn; Smaldod, gan ofyn iddynt bethau di-anghenrheidiol; a thoster am ofyn pethau

pethau anrhugarog oddiar ei llaw hwynt, bw-
gwth anghymesur, Mastrol neu eu trin yn ha-
erllyd. Twyllo'r Gweinidog am ei gyflog,
neu ei attal oddiwrtho.

Pechodau Gweinidogion yn erbyn ei Mei-
stred, megis dianrhydedd, ammach a Dibris-
rwydd; Adrodd beiau ei Meistred, ai gwneud
yn waeth yn lle eu hesceusodi pan allont, pan
wneir cam a hwynt am ei geirda; Anffyddlon-
deb yn y peth a fo tan ei llaw drwy ymddiried;
naill ai drwy ddifrad: h: y: ei warrio wrth
ei plefer ei hunain, neu drwy ei droi iw budd
ei hunain er ymglyfoethogi yn ddirgel; Anu-
fyddod; rhy fychan o Barch. Atteb drachefn;
Diogi; Golwg wafanaeth; Gwrthsefyll; heb
weddio trosto yn Gweddio yn ei erbyn.

Rhoddwch yn ychwaneg at y rhain oll, y
Pechodau sy yn mysc y Cristianogion yn unig;
sef; Efeuluso'r Bedydd; ac ymwrthod a
Swpper yr Arglwydd; a Gwall Ffydd yn
Ghryst fel y mae ef yn Gyfryngwr ini.

Er mai Cyffelïb yw y gall y Llyfr bwn ddyfod i ddwylo rhyw rai; lle bo eisiau help Gweddïau Teuluol, ychwanegais atto Weddï Foreuol a Phrydnbawnol ar y Cyfryw Achosïon.

Foreuol WEDDï iw dywedyd ymmlith y Tylmyth.

HOll-allug Dduw; Tâd pob Trugaredd, nyni dy weïfïon anheilwng ydym yn oftyngeiddïaf yn ein cynnhyrchu ein hunain ger bron dy Dduwiol Fawredd, i offrwm iti ein Haberth Foreuol o Fawl a Diollchgarwch, am bob Daïoni a Thrugaredd ar a ryglyddïaïst ini dy Bechadurus Greaduriaid. Yr y'm yn dy Fendithio am ein Creu, ar ôl dy lûn ath ddelw dy hun, am ein gwneuthur yn addas i'th garu di, ac i'th fwynhau di yn dragywydd; yr y'm yn dy Fendithio am ein cadw oddiwrth ddamwynïau a pheryglon anifeiriol; drwy oll chwyl a thrael ein bywyd, hyd yr awron, am adnewyddu ein Cyrph y Nôs a aeth heibio a chwsc Esmwyth, a melus orphwyfdra; am ein dwyn yn ddiogel i weled goleuni y dydd hwn; yr ydym yn dy fendithio di am ein hymborth a'n dillad, am ein Hiechyd a'n Cyfeïllïon, ac am bob diddanwch ac ymgeledd, a moddïon da i fyw yn y bÿd hwn. Ond uwchlaw dim yr ydym yn Moli ac yn clodfori dy Sanctaidd Enw, am dy anfeidrol gariad ym mhyrynnydigaeth y Bÿd drwy'n Harglwydd Iesu Ghrïst

N n n n

am

am y moddion o Râs ac am obaith Gogoniant;
 am ryngu bodd iti ein hadgenhedlu a'th Ysryd
 Glân, ein derbyn yn blant iti dy hun drwy
 Fabwysiad, a'n Corpholaethu i'th lân Eglwys;
 ac attolygwn arnat roddi ini y Cyfryw ym-
 fynniad or amryw drugareddau a ryglyddaist
 ini, an hymrwyma i wir-ddiolchgarwch; y Cy-
 fryw un a ymddangoso yn ein bucheddau, drwy
 rodio yn oftyngedig, yn Sanctaidd ac yn ufudd
 ger dy fron holl ddyddiau ein heinioes.

Yr ydym yn cydnabod, O Arglwydd, yn
 bod wedi ein gwneuthur ein hunain yn anbei-
 lwnge o'th ddoniau a'th Fendithion trwy ein
 amrafaelion bechodau dirfawr trymmion. Ond
 yr ydym drwy gwilydd a gofid yn cyffessu yn
 bod ni yn dra-aml wedi trofeddu dy Sancta-
 idd Orchymynnion, ar feddwl, gair a
 gweithred, yn bod ni wedi gadel heb wneut-
 hur y pethau a ddylasem ei gwneuthur, a'n
 bod ni wedi gwneuthur y pethau ni ddylasem
 i gwneuthur; Ac nad oes dim ond dy Druga-
 redd di yn unig yn ein cadw rhag ein difetha;
 Gwaeddodd ein Pechodau hyd y Nêf yn ein
 herbyn, a da ar haeddem i'n hanwireddau alw
 am ddial arnom. Ond, O Holl-alluocaf, a
 thrugarocaf Dduw, yr hwn wyt yn tosturio
 wrth bob Ddyn, ar hwn nid ydwyf yn CASHAU
 dim ar a wnaethost, yr hwn nid Ewyllysi Far-
 wolaeth Pechadur, ond yn hytrach iddo droi
 oddiwrth ei bechod a bod yn gadwedig, yn
 drugarog maddeu ini ein pechodau, a diddana
 ni y rhai fy'n ofidus, ac yn orthrymedig oble-
 gid baich ac orthrech ein Pechodau, dy Briod-
 doldeb di yw yn wastad drugarhau; iti yn
 unig y perthyn maddeu pechodau. Arbed ni,
 am hynny, Arglwydd daionus, arbed ni y rhai
 a brynnais. Na ddos i farn a'th weision,
 y rhai ydym bridd dirmygus a phechaduriaid
 truain,

truain, ond tro felly dy lîd oddiwrthym, y rhai ydym yn oftyngeiddiaf yn Cydnabod ein trueni an Gwaeledd. Ac yn wir edifeiriol am ein pechodau, fel drwy dy faddeuant a'th dangneddyf in glanhæ'r oddiwrth ein holl bechodau, aca gwafanaethom di, a meddwl heddychol holl ddyddiau ein bywyd; Dercha, Arglwyd, dy Cadernid, a thyred i'n plith, ac a mawr nerth cymmorth ni fel gan fod arnom o herwydd ein pechodau an hanwiredd ddirfawr luddiasa rwystr i redeg yr yrfa a ofodir o'n blaen, bydded i'th ddaionus râd ti yn gwared ni.

A Thydi, O Dduw, noddwr pawb oll y fydd yn ymddiried ynot, heb pa un nid oes dim Nerthawg, na dim sanctaidd, chwanega ac amlha arnom dy drugaredd, fel y gallom (a thi ein Llywiawdr ac yn Dywysog ini) dreuddio drwy'r pethau bydol, modd na chollom yn llwyr y pethau tragwyddol. Yr y'm yn Cyfadddei, O Arglwydd, nas gallwn o herwydd gwendid ein marwol anian, wneuthur dim da hebot ti; Caniadha ini gan hynny gymmorth dy Râd, fel y bo ini gan gadw dy Orchymynion, ryngu bodd iti ar Ewyllys a gweithred; a thi yr hwn, ni phelli byth gynnorthwyo a llywodraethu y rhai yr ydwyf yn ei Meithrin yndy ddilys ofn a'th gariad, Cadw ni, ni a attolygwn iti, dan dy ddarbodus nodedd, a phâr ini yn ddibaid ofni a charu dy Enw bendigedig; a thi yr hwn a Arlwyaiſt i'r rhai a'th garant, gyfryw bethau daionus ac y fydd uwch ben pob deall dyn, tywallt i'n Calonnau gyfryw ferch arnat, fel y byddo ini gan dy garu uwchlaw pob dim, allu mwynhau dy addewidion, y rhai sy fwy rhagorol na dim a fedrom ni ei deisyf.

Dyro ini, O Arglwydd, anchwaneg o flydd, Gobaith a Chariad-Perffaith, ac fel y gallom gael yr hyn ydd wyt yn ei addaw gwna ini garu ydd hyn yr wyt yn ei Orchymmyn. Ti a ddyscaist ini na Thâl dim ein holl weithredoedd a wnelom heb gariad-perffaith, anfon dy Yspryd Glân a thywallt yn ein Calonnau rago-rol ddawn Cariad-Perffaith, gwir rwymyn Tanghneddef, a holl Rinweddauda, heb hwn pwy bynnag sydd yn byw, a gyfrifir yn farw ger dy fron di; a chan roddi o honot dy un Mâb ini yn Aberth dros bechod, a hefyd yn Esampl o fuchedd Dduwiol, dyro ini Râs fel y gallom byth yn ddiolchgar dderbyn ei anrhaethawl leshâd ef, a hefyd beunydd ymroi i ganlyn bendigedig lwybrau i wir lanaf fuchedd.

Dysc ini oll weled mo'r frau, ac mo'r ansiccer ydyw ein cyflwr yn y bŷd hwn, ac felly i gyfrif ein dyddiau, fel y dygom ein Calonnau yn ddisfrifol at ddoethineb Nefol, a chaniadha megis ac i'n Bedyddir i farwolaeth dy Fâb ein Hiachawdwr Iesu Ghrif, felly drwy farwhau beunydd eingwyniau llygredig, a byddom gladdedig gydag ef, ac ar elom drwy borth Angeu i mewn i Adgyfodiad llawen. Ti a adwaenost, O Arglwydd, ddirgelion ein Calonnau, na chau dy Glystiau trugarog oddiwrth ein Gweddiau, ond Arbed ni, O Arglwydd Sancteddiâf, O Dduw Galluoccaf, o Sanctaidd a thrugaroccaf lachawdwr, ti deilyngaf Farnwr tragwyddol, na âd ni yn yr awr ddiwaethaf, er neb rhyw boenau Angeu i fyrthio oddiwrthyt. Nyni a attolygwn iti, fôd yn wiw gennyt, O Arglwydd, uniawni, Sancteiddio a llywodraethu y dydd hwn a holl ddyddiau ein bywyd, ein Calonnau a'n Cyrph yn ffordd dy ddeddfau, ac yng weithredoedd dy Orchmynnion, megis trwy dy gadarnaf nodedd, ymma ac yn dragwydd

wydd y gallom fod yn gadwedig Gorph ac Enaid.

Derbyn, O Arglwydd, ein Gweddian an Erfynnïau tros oll Stât a chyflwr Dynol ryw. Dyro i'th Fâb y Cenhedloedd yn Etifeddiaeth ac Eithafoedd y byd yn ei Berchenogrwydd. Llwydda waith a Gorchwyl pawb oll o'r rhai sy'n gwneuthur i goreu i danu y Gristianogol Grefydd ymma a thraw ag lêd trwy yr byd, modd yr adnabyddir dy ffordd ar y ddaiar; a'th Iechydwrïaeth i'r holl genhedloedd. Ni atolygwn iti gadw dy deulu yr Eglwys mewn Duwiolder gwaftadol, fel y bo trwy dy nodd-ed ti iddi gael ei gwaredu oddiwrth bob gwrthwyneb, ac yn ddefosïonol ymroi i'th wasanaethu di mewn gweithredoedd da, er gogoniant i'th Enw mawr. Gwascara ei gelynnion y rhai sy'n cymmeryd difyrwrch mewn gwaed, tro ei Cynghorion yn ffolineb dadwreiddia hwynt, goftwng ei balchder, tola ei drigioni, a gwradwydda ei bwriadau; a chaniadha i bawb ac y fy yn cyffessu dy Enw sancteiddiol, gyttuno yng wirionedd dy Sanctaidd air, a byw mewn undeb a Duwiol gariad. Bendithia ein holl Lywodraethwyr yn yr Eglwys ar Deyrnas llywia a llwydda ei holl ymgynghoriadau er derchafiad i'th Ogoniant er daigioni i'th Eglwys. Fel y trefner ac a gwaftattaer pob peth trwy ei llafyr hwy ar y sail oreu a chadarnaf, fel y bo heddwch a dedwyddwch, Gwirionedd a chyfiawnder, Ffydd a Duwioldeb, yn sefydlog yn ein plîth trwy yr holl Genhedlaethau. Caniadha i bawb ac y sydd wedi eu gosod mewn awdurdod allu yn gowyr ac yn union rannu Cyfiawnder er Copsi drigioni a phechod, ac er maentumio dy wir Grefydd di a Rhinwedd dda: Ac o'th ddaïoni, Arglwydd, gonfforddia a nertha pawb ac y fy yn y bywyd trangceſſig hwn, mewn trwbl, trist-

tristwch, angen, Clefyd neu ryw wrthwyneb arall, edrych arnynt a golwg dy drugaredd, dyro iddynt gomffordd a diogel ymddiried ynot, ac yn dy amser da dy hun ymwared allan o'u holl gystuddiau. Cynnorthwya y rhai sy hyd y gwyr dyn yn agos i amser eu hymddat-todiad, ac felly parattoa a chymhwyfa hwy erbyn awr angen, fel ar ôl ei ymadawiad oddi ymma mewn tangneddyf, ac yn dy ffafor di, a derbynnir hwy i'th deyrnas dragwyddol. Ac ni attolygwn iti, Arglwydd, yn drugarog ostwng dy Gustiau attom ni y rhai a wnaethom yr awrhon ein Gweddiau an herfynion attat; a chaniadha am y pethau hyn a archasom yn ffyddlon yn ôl dy Ewyllys, allu o honom ei Caffael yn hollawl i borthi ein hangen ac er Eglurhau dy Ogoniant trwy Iesu Ghrifft ein Harglwydd yn Enw ac yng eiriau bendigedig pwy un, y Gweddiwn arnat ymhellach gan ddywedyd. *Ein Tâd, &c.*

*Prydnbawnol Weddi iw dywedyd ymmilitb
y Tylwyth.*

OLL-alluog Dduw, Tâd ein Harglwydd Iesu Grist gwneuthur-wr pobdim, Barnwr pob dyn, ydd y'm yn cydnabod, ac yn ymofidio tros ein amryw bechodau a'r anwiredd, y rhai o ddydd i ddydd yn orthrwm a wnaethom ar feddwl, gair a gweithred yn erbyn dy Dduwiol fawredd, gan annog yn gyfiawnaf dy ddigofaint a'th fâr i'n herbyn yr ydym yn ddi-frifol yn edifarhau, ac yn ddrwg gan ein calonau, dros ein Cam-weithredoedd hyn, eu coffa fy drwm gennym.

Tru-

Trugarha wrthym, O Arglwydd, yn ôl dy drugarogrwydd, yn ôl lliaws dy dofturiaethau delea ein hanwireddau. Golch ni yn llwyrddwys oddiwrth ein hanwiredd, a glanha ni oddiwrth ein pechodau: Crêa a gwna ynom newydd a drylliedig galonnau; fel y bo ini gan ddyledus ddoliriau am ein ffolineb gynt, a chyfaddef ein trueni, allu caffael gennit, Duw, yr holl drugaredd gwbl faddeuant a gollyngdod.

Caniadha ini, O Arglwydd, gynorthwy dy Ysryd Glân, megis rhagllaw y gallom feddwl a gwneuthur y cyfryw bethau a fy gyfiawn; fel y byddo ini (y rhai ni allwn hebot wneuthur dim fy' dda) allu trwoti fyw yn ôl dy Ewyllys; fel y bo i'th Râd felly bob amser ein rhagflaenu an dilyn, megis yr ymroddom ein hunain yn wastad i bob gweithred dda. A thi, O Dduw, yr hwn a wyddost ein bod ni wedi ein gosod mewn cymmaint a chynnifer o beryglon, as nas gallwn o herwydd gwendid ein Natur, sefyll bob amser yn uniawn. Caniadha ini y cyfryw dy Nerth a'th Nodded i'n Cymmorth ymmhob perigl, ac i'n harwain drwy bob profedigaeth.

Cynnorthwya ni, O Arglwydd, i wrthladd ymgais a phrofedigaethau gelynnion ein lechydwrriaeth y bÿd, y cnawd, ar cythrael, ac a phur galon a meddwl i'th ddilyn di yr unic Dduw, planna yn ein Calonnaugariad dy Enw, ychwanega ynom wir Grefydd, Maetha ni a phob daioni, ac o'th fawr drugaredd cadw ni yn yr unrhyw. A Thi, O Dduw yr hwn drwy dyddiball ragluniaeth wyt yn llywodraethu pob peth yn y Nêf ar ddaiar; yn ufudd ni a attolygwn i'fwrw oddiwrthym bob peth niweidiol, a rhoddi o honot ini bob peth a fyddo da ar ein llês, a chan mai tydi yn unig a biau lywodraethu
afreolus,

afreolus chwantau a gwyniau dynion pechadurus, Caniadha i'th bobl, fod iddynt garu yr hyn yr wyt yn ei Orchymyn, a deisyfu yr hyn yr wyt yn ei addo, fel ymmhlith amrafael ddamweiniau y bŷd, allu o'n Calonnau gwbl aros yn y lle y mae gwir lawenydd iw gaffael. Tuedda ni trwy holl foddion Grâs yr y'm yn ei fwynhau, i gael y Iechydwriaeth dragwyddol yr hon a addewiaist ini, fel a deallom ac a gwybyddom yr hyn a ddylem ei gwneuthur a chael hefyd Râd a gallu yn ffyddlon i wneuthur yr unrhyw. Dysc ini, O Arglwydd, felly i gyfrif ein dyddiau, fel a dygom ein Calonnau i Ddoethineb. A chaniadha na rwystro dim ymonom i weled ein gwaeledd ein hunain, na bo i ddiscleirdeb dim a fo yn anrhydeddus, na thŷb o ddim a fo'n ddaionus ynom mewn modd yn y bŷd attal ein golygon rhag edrych o honom arnom ein hunain, mai pechadurus lwch a lludw ydym, ond fel y Cyrchom at gamp uchel yr Alwedigaeth a roddwyd o'n blaen ni trwy ffydd, ac Amynedd, trwy ostyngieiddrwydd ac Addfwynder, trwy Farwâd a Hunanymwad, trwy Gariad-perffaith ac oestadol a dyfal-bara hyd y dywedd, fel wrth hynny pannelom i ymadel ar bywyd hwn, yr hunom yn yr Arglwydd, ac a bo'm yn gymmeradwy yn ei olwg ef ar yr Adgyfodiad Cyffredin y dydd diwaethaf, ac a derbynniom y fendith honno a rydd dy Anwyl Fâb y pryd hynny ir rhai oll, a'th garant ac a'th ofnant di mewn Gwirionedd.

Cymmer ni, O Arglwydd, ni attolygwn iti tan fiars a nodded dy Ragluniaeth Sanctaidd a thrwy dy fawr drugaredd amddiffin ni rhag bob perigl ac Enbydrwydd y Nôs hon: Cadw di ni oddisewn ac oddi-allan, sefenaida chorph, fel yr amddeffynner ni rhag pob gwrth-wyneb

a ddigwyddo i'r Corph a rhag pob drwg feddwl a wna niwed na chynnwrfir Enaid. Estyn dy ddaioni, O Arglwydd i holl Ddynol Ryw, trugarha wrth yr holl Iddewon, *Twrcciaid*, *Anffyddlonion*, a *Hereticiaid*, a chymmer oddiwrthynt bob anwybodaeth, Caledrwydd Calon, a dyrmig ar dy air, ac felly dwg hwynt adref at dy Braidd, fel y bon't gadwedic ymmlith gweddillion y Gwîr *Israeliaid*. Caniatha i bawb a dderbynnir i gymdeithas Crefydd Grift, allu o honynt ymogelyd y Cyfryw bethau ac y fydd wrthwyneb iw proffers, a chanlyn y sawl bethau oll ac a fyddo yn cyttuno a'r unrhyw. Bydded i'th wastadol dosturlanbau ac amddiffyn dy Eglwys, a chan na all hi barhau mewn diogelwch heb dy fendigedig Nodded. Cadw hi byth gan dy borth a'th ddaioni. Bendithia y rhai oll y fy'n llywodraethu arnom yn yr Eglwys a'r deyrnas hefyd, modd y bon't oll yn ei hamryw leoedd yn wafanaethgar, yn gosod allan dy Ogoniant ti ar daioni Cyffredin, yr y'm yn gwneuthur ein gostyngedig. Ersynnion arnat tros bawb ar a wnaethant erioed ddim erddom; ein Cyfeillion, an Cyfnasaf, a thros ein Gelynnion hefyd, bydded dy law dadol trostynt yn wastad, bydded dy Yspryd Glân beunydd gydâ hwynt, ac felly tywys hwynt yngwybodaeth dy Air, fel y mwynhaont or diwedd fywyd tragwyddol, edrych a golwg dy dosturi a'th drugaredd ar bob rhai a'r y fon't tan gystydd o fath yn y byd, mewn meddwl, corph, neu stât, dyro iddynt amynedd tan ei dioddefiadau, ac yn dy amser da dy hun dyro iddynt dedwyddol ymwared oi holl gystuddiau.

Ac fel yr ydym yn Gweddio arnat, O Dduw, trosom ein hunain a thros eraill, felly yr y'm yn chwennychu, bendithio a chlodfori dy Enw

O o o o

fan-

sanctaid, am dy holl ddaioni a'th drugareddan
ini ac i bob dŷn. Yr y'm yn diolch iti am ein
Cadwriaeth, y dydd a aeth heibio, a holl ddy-
ddiau ein henioes rhag aneirif ddamwynau phe-
ryglon, am bob diddanol Esmwythfyd, yn gy-
stal ac am anghenrheidiau y bywyd hwn, ond
uwchlaw pob dim, yr y'm yn mawrygu ac yn
addoli dy ddaioni am Brynedigaeth y byd drwy
Angen a dioddefaint ein Hiachawdwr Christ,
Duw a Dyn; yr hwn a ymostyngodd ie hyd
Angen ar yr Groes er ein mwyn ni bechaduri-
aid truain, y rhai oeddym yn gorwedd mewn
tywyllwch a chysgod Angen, fel y gwnae ef ni
yn blant i Dduw, ac in derchafu ni i fywyd
tragwyddol. Dysc ni i ofod allan i ddangos
ein diolchgarwch trwy ein ymostwng ein hu-
nain yn gyfan i'w lân Ewyllys ef, a thrwy ei
ddyfal wafanaethu ef, mewn Duwioldeb a san-
cteiddrwydd holl ddyddiau ein bywyd. Der-
byn, O Arglwydd, ein Gweddïau hyn an mo-
liannu trwy Gyfryngdod Iesu Ghrif ein Iach-
awdwr an Prynnwr, yr hwn a ddyscaist ini
ddywedyd pan Weddiom.

Ein Tâd, &c.

INDEX

I N D E X

Yn y cynhwysfo yr pethau mwya arbennig
yn y Llyfr hwn.

A.
Adferiad neu dalu am
y drwg a wnaed yn
anghenrheidiol cyn cael
maddenant. pag. 473
Adgyfodiad yr Iesu beth a
ddylem ni gredu yn ei
chylch 178. Y prawf am
dani 179. Pa ham na
ymddangosodd i'r Iddewon
181. Pa ham yr oedd
yn rhaid iddo adgyfodi
182. Pa bryd y cyfoddodd
pa fodd y bu dridie yn y
bodd 183. Ddedwdded
fydd i'r cyfiawn beth a ddys-
cwn oddiwrth Adgyfodiad
Christ 184
Adgyfodiad y cnawd beth
yw pa ham a meddyliau y
Philosophyddion Cenhed-
laidd nad allei hynny fod
208. Mae'n rheswm y
gall hynny fod 209. Atteb
i'r rheswm a gynhygeir yn y
gwrthwyneb o achos y Bobl
oedd yn bwyta cyrph eu
gilydd ar Pyscod oedd yn

disrodi cnawd dynion 210.
Mae'n debygol wrth reswm
212. Yn siccr drwy'r
scrythur lân 214. Siam-
plau o hyn yn yr hén De-
stament 216. Yn y Ne-
wydd 217. Pwy a gy-
fyd 219. Ymodd y newi-
dir ein cyrph ni 219. Pa
fodd a dylae gredu byn
weithio arnom 219. Nid
dim anos i hynny fod, er
bod yr Epicureaid ar Sa-
duceaid o feddwl arall
195. Oddiwrth yr wy-
bodaeth Naturiol sy gen-
nim am Dduw 196. O-
ddiwrth ein Gobeithiau a'n
harswyddau Naturiol 197.
Pa siccrwydd oedd gan yr
Iddewon am hyn 198. Pa
saint ychwaneg o siccr-
wydd sy gan Gristianogi-
on 200. Effaith y Gre-
duniaeth ymma 221.
St. Andreas yr Apostol 40.
Beth a ddyscir wrth y
Digwyl hwn 44.
O o o o 2 Angy-

INDEX.

- Angylion beth ydynt 396.
 Priodolaethau y rhai da ai
 gweinidogaeth 397. Y
 rhai drwg ai swydd 399.
 Angylaidd Hymn ar amser
 Genedigaeth Christ pa fodd
 a dilyd ei deall 63.
 Amser pa ham y dylem fod
 yn anwyl o hono 118. Pa
 fudd i wneud deunydd o
 bono 119.
 Anghredu yr Efengyl y pe-
 chod mwyaf 262.
 Argyoeddiad beth yw 338.
 Yr ym yn rhwym i wneud
 hynny 339. Pa ham y
 mae mo'r anodd i gwneut-
 hur 340. Pa fodd i
 Argyoeddi 340.
 Apostol beth yw meddwl y
 gair 156. Pa ham a de-
 wiswyd deuddeg gan ein
 Iachawdwr 156. Ei gal-
 wedigaeth 157. Y modd
 y Nerthwyd hwynt i gy-
 flawni eu swydd 157. Pa
 eglurdeb fydd mai Duw
 ai danfonodd hwynt 307.
 Apostolion uwchlaw y deg-
 a-thrngain 541.
 Arch-Escob beth yw me-
 dwl y gair 490.
 Arch-Diacon beth yw me-
 ddwl gair 486.
 Anifeiliaid nad ydynt yn an-
 farwol 193.
 Yr Annian Duwiol ni ddi-
 chon fod yn ddarostyng-
 dig i ddioddefaint 175.
 Athrawiaeth Christ ei phre-
 gethiad 67.
 Annogaethau am Gristiano-
 gol Grefydd 69.
 Angylion yn ein cadw an-
 gwarchad beth yr oedd
 pobl yn gyffredin yn i fo-
 ddwl o honnynt 397.
 Anrhydedd i Lywodraeth-
 wyr Ysrydol beth yw 605.
 Anfarwoldeb yr Enaid we-
 di ei brofi oddiwrth ei Na-
 turiaeth 197. Pa beth
 yw meddwl y Tadau pan
 ddywedont nad yw ef yn
 anfarwol o briodoldeb
 193. Wrth gyd-synniad
 gyffredinol. 194.
 B.
 Y Beddyd y ddaeth yn
 lle'r Enwaediad 115.
 Pa fodd y ministrid ef
 gynt 116. Pa ham ar y
 Pasc ar Sul-Gwyn 158.
 Pa ham yr oedid hyd yr
 amseroedd hynny 159.
 St. Barnabas yr Apostol 125.
 Pa beth a ddyscwn wrth y
 Gwyl hwn 131.
 Bath-Col beth yw meddwl
 hynny 282.
 Bethlehem pa ham a difeth-
 wyd ei phlant 106.
 Brydain a dderbyniodd y
 ffydd Gristianogol gan St.
 Paul mae'n debygol iawn
 138.
 Breu-

INDEX.

Breuddwydion uwchlaw Na-
turiaeth beth ydynt 279.
Balchder ei ynfydrwydd 152.

C.

Cennadon Christ pwy ydynt
a pha beth a ddylem ni
ddeall wrth hynny 505.

Cyfarchiad Mair wyryf fen-
digidig 166. Beth a
ddyfcwn wrth y gwyl hwn
174.

Cymod pa fodd y cedwyd y
dydd hwn ymysc yr Idde-
won 505. Gwna'r prif
Gristianogion y cyffelyb
beth ar ddydd Gwener y
Croclith. 506

Cariad pa fodd a gwneir yn
awyddys gan y Tspryd
Glân 269

Cariad Christianogol beth
yw 97.

Christ, pa ham a gelwir ef
yn Nazaread 104. Vide
Iesu Grist

Christianogion pa bryd gyn-
taf a galwyd hwy felly
327. Pa rwymedigaeth
y mae'r hennw yn i roddi
arnom 327. Pa fodd yr
unid hwy a Christ 175.
Pa leshâd a mantos a geir
o hynny 176.

Christianogol Grefydd beth
yw 274. Ei gwirionedd
295. Ei deunydd yn dan-
gos beth yw 296. Euogr-
wydd y rhai ai dirmygant
hi 311. Beth a allwn ni

ddyfcu ganthi 311.
Christianogol Aberth beth
ydyw 595.

Cymmyn y Sainet beth yw
432.

Cwmpeini pa fodd yw dde-
wis 435. Pa drwg y geir
oddiwrth gadw cwmpeini
drwg 437. Nid oes dim
reutilach i bobl iefanc na
dewis cwmpeini da 436.

Pa fodd yw ddewis 436.

Confirmasiwn neu Fedydd
Escob beth yw 552. Ar-
fer Apostolaidd 553. Nid
i barhau ddim hwy nag
oes yr Apostolion 554. Pa-
ra wybodaeth ac ymddy-
giad a ddylei fod gan y
rhai ai coesient 555. Para
leshâd a geir oddiwrthi
556.

Cyslegriad y Sacrament pa
fodd y cyslegrid ef yn y
Brif Eglwys 596.

Cybyddod beth yw 389.
Faint o ddrygan y mae yn
i wneuthur 390. Mo'r
anrhesymmol yw 391. Y
moddion yw orchffygu 391:

Croeshoeliad pa fath beth
yw 499.

Cnawdoliaeth pa beth a
ddylem ni gredn am dani
170.

Cadw dydd yn Sanctaidd
beth ydyw 13.

Caru ein Cymmudog beth
yw 97. Pa fodd yn Or-
chym-

I N D E X.

- chymmyn newydd 98.
 Ein rhwymedigaethau i
 hynny 98.
 Caru ein Llywodraethwyr
 Ysrydol beth yw 610.
 Cadw Dyddiau pa bryd yn
 goel-gresyddol 2
 Cyfrannu ymbechodau rhai
 eraill beth yw 141. Cyn
 i pechu ac ar ôl i pechu
 141, 142.
 Cyflawniad y Cyntaf-Ane-
 dig beth yr oedd y ddeddf
 yn i orchymmyn yn ei
 chylch 146.
 Cwestiwnau cymmwys ini
 ein holi ein hunain yn i y
 cylch 636.
 Cyneddau a wna un yn
 gymmwys i fod yn Ddia-
 con 485. Yn Offeiriad
 neu mewn cwbl Urddau
 487.
 Coffau Christ beth y mae yn
 i arwyddaccan 507.
 Cyfoeth pa ddesnydd i wneud
 o hono 127. Bai mawr
 pan fo'm yn chwannog iawn
 iddo 389. Faint o ddrwg
 a wna hynny ini 390
 Cysfegr-Yspail beth yw 613.
 Ei Gospedigaeth 614.
 Clefyd pa fodd i'w ddi-
 odes mewn amynedd 520.
 Mewn ymddiried yn Nuw
 520. Wrth gwbl ymroi
 yw Ewyllys ef 520. Mewn
 diolchgarwch 521. Mewn
 defosiwn.
 D.
 Derchafael ein Harghwydd
 250. Y praf am dano
 251. Pa fodd yr arwydd-
 occeid ef drwy siamplan
 251. Pa fodd drwy bro-
 phwydolaethau 252. Ei
 lesadau ef 253. Pa ham-
 nad yngolwg yr Iddewon
 253. Pa fodd a dylan-
 weithio arnom 254.
 Dydd Mercher y Lludw
 466.
 Dydd Natalic Christ 39.
 Myfyrdodau priodol ir
 dydd hwn 70. Yr modd
 y cedwir ef y modd yr
 amherchir 72.
 Dirmygur Byd new fyw
 yn ddiawydd iddo beth
 yw 109. Para sawr-lës
 a wna hynny ini 110.
 Diaconiaid eu swydd 485.
 Pa fodd yr ordeinwyd
 hwynt 485. Nid oedd
 rhai heb Urddau yn ei
 harferu 588. Pa hyd yr
 oedd rhaid aros yn y radd
 hon 585. Para gyneddau
 oedd anghenrheidiol iddi
 587.
 Dyscyblion Christ pa ham
 a dewiswyd hwy allan o
 Galilæa 40.
 Dyscyblaeth yr Eglwys yn
 amser Grawys pa fath
 beth oedd 466. Pa fodd
 y Gwneir i synny ei diffyg
 ai

INDEX

ai eisiau yn Eglwys Loegr
468. Dylid beth adferu
468.
Dyddiau Cyd Coriau pa
ham a gelwir hwynt felly
481. Ddumaled oedd
ei bordinhad hwynt 481.
Yn y Grawys 480. Yn
Gwyl y Pentecost 539.
Mis Medi 560. Yn y
Rhagfyr 604. Pa beth a
allwn ni ddysgu oddiwrth
gadw'r Dyddiau hyn 491,
557, 573, 621.
Drwg-absen beth yw 402.
Pa bryd y gallwn ddywe-
dych yn ddwg am ein cy-
madog 402. Gwahar-
ddedig yn yr Ysgrhythur
Lân 403. Eiaogrmydd
403. Pa rith y mae yn i
gymeryd arno 404. Beth
a ddylem ni wneuthur yw
ddiswccrio 405. Pa fodd
i orchfygu y bai anafus
hwn 404.
Dyddiau Gwylion beth y-
dynt 1. Yr awdurdod
sydd am danynt ei pwmpas
ai diben hwynt 1. Nad
ydyw'r pedweryd Gorch-
ymmun yn eu herbyn 4.
Nad ydynt yn lleistr mo-
liannu Duw 4. Nid oddi-
wrth y Papistiaid y dae-
thant 5. Na ddylid moi-
troi heibio o achos eu cam-
arferu 5. Pa fodd y

cedwir hwynt 6. Para
Orchymmun sydd yn eu
cyllostan y ddeddf 9. Pa
fodd y mae hwnnw yn rhw-
ymo Christianogion 10. Y
lleshadau a geir oi cadw
10. Y dydd cymaf o'r
myrthnos a gadwyd gan
Gristianogion 15. Pa
ham a gelwir ef Dydd yr
Arglwydd 15.
Dawn Tafodau ymha beth
yr oedd hynny yn sefyll
260. Pa fodd y rhoddwyd
ir Apostolion 261. Yn
wir ddisiomgar 262. Nid
gwaith twyll a chyfrwys-
dra 262. Nac o wrefog
ynfydrwydd nag o achos
gwin 262.
Doniau yr Yspryd Glan y
rhai ydynt yn gyffredin
266.
Duw yn gorphwysu oddiwrth
ei waith beth ydyw 15
Y Duwdod a'r Dyndod pa
fodd a gwnant un Christ
171. Rhyw bethau anodd
iw deall wedi eu hegluro
172.
Dydd-Gwener y Croclith
pa ham y gelwyd felly 495.
Pa ham y cedwyd yn
ddydd ympryd 495. Pa
fodd y cedwyd yn y Brif-
Eglwys 496. Beth a
ddyfeir oddiwrth goffau
Dioddefaint Christ 507.
Dedwy-

Dedwyddwch y byd a ddaw
beth yn 431. Beth y
mac' yferythyr Edd yn i
ddyddwch yn ei gylch 432.
Dedwyddwch y Cyfawm ar
bet marm, beth yn 522.
Darostynglad, yn gyfaddas
tr ffydd Cristianogol 430.
Deongliad Trafodau, beth
yn 226.
Dydd yr Arglwydd 13. Pa
ham a getwir felly 15. Pa
fodd a cedwid gan yr A-
postolion 16. Gan y
Prif Cristianogion 17.
Ffynhau fynniad a getwir
of yn Sabboth 17. Nid
dyddympryd monopa fodd
a dylid ei gadw y mawr
hes oi gadw 21.
Dydd yr Enwaediad 113.
Beth y mac yn i ddwyn ar
gof ini 118.
Dydd Genedigaeth Christ
59. Pa bryd a phle a bu
61. Beth a ddysfawn worth
hynny 64.
Dartcuddiad uwch ben north
Natur beth ydyw 276.
Mac'n bossibl 276. Yn
In anghenthaid ac yn lle-
sol 277. Anrhw fathau
o honny 278. Fw gweled
yn yr serythyr lan 284.
Beth a ddwyeder am dani
284. Beth a ddysfer o-
ddiwrthyn 291.
Y Deg a thrugain nid or un

urdd ar Apostolion 541.
Dioddefiadan Christ beth
ydynt 498. Nid poenau
yr Colledigion 500. Pa
ham y dioddefodd 501.
Prasf oedd mai efe oedd
y Messiah 504. Rhag-
ddangosid tan y gyfraith
504.
Dioddef o achos crefydd pa
bryd 45. Pa fodd y
cynhelir gwyr da ranynt
45. Pa bryd y gallwn
ddisgwil cynnorthwy Duw
ranynt hwy 46.
Y Dioddefus Christionogion
beth a haeddent 415.
Rhoddi Diolen beth y mac
yn i ofod allan 22.
Degymmau yn ddyledus i
Wyr Eglwysig 613.
E.
Escob ei swydd 489. Pa
fodd y gelwyd ef yn oes yr
Apostolion 490. Y Gair
pa fodd y cymmydd yn y
Serythyr lan 544. In yr
hen amser nid yn Fugail
nn gynnulleidfa arbennig
yn unig 546. Fstyriaeth
awdurdad St. Ierom yn en
herbyn hwynt 548.
Eglwys pa ham a getwir hi
tan Duw 581. Felly yr
oedd yn amser yr Apo-
stolion, &c. 582. Pa
fodd yn pherchu 583.

INDEX.

Enwaediad ein Harglwydd
 113. Beth yw a pha brud
 yr ordeinwyd ef 113.
 Para amser a byddid yn
 enwaedu 114. Pa sut y
 Cospwyd y rhai ai hescen-
 lusaei 114. I ba bwrpas
 yr ordeinwyd ef 114. Pa
 ham yw arferu ar Adgy-
 fodiad Christ 115. O ba
 beth y mae yn siampl ini
 115. Pa ddefod a addaeth
 yn eille hi 115. Pa beth
 a ddysgwyr wrth y Dydd-
 Gwyl hwn 117.
 Enwaediad Ysrydol pa beth
 yw 118.
 Eglwyswyr, Gweinidogion
 Christ pa ham a gelwir
 felly 507. Y mae eu dysc-
 ac doneau nid amgenach
 nai galwedigaeth yn hae-
 ddu parch 606. Py drwg
 fyddent ni ddylid moi dir-
 mygu 607. Nid yw oi
 bod yn cael ei bywioliaeth
 oddiwrth yr Eglwys yn
 rhoi dim achos ini i ym-
 wrthod an Cefydd neu ei
 dirmygu hi 609. Na
 drwg fuchedd rhai 608.
 Pa fodd y mae iddynt yn-
 nill ei parch ai gadw 910.
 Y peth fydd ganddynt yw
 cadw beth yw 612. Wrth
 gyfreithiau yr Deyrnas
 613.
 Eglwys dylid cyrchu iddi i

wasanaethu Duw ar gy-
 boedd bob dydd 581.
 Edifeirwch Dyn ar ei gle-
 fyd diwaethaf nid yw ddi-
 ogel 477. Beth yw'r am-
 mod pa fodd i drin y rhai
 a Edifarhant 85. Pa
 fodd i farnu ynghylch eu
 hedyfeirwch hwynt 85.
 Edifeirwch beth yw 411.
 Beth fydd addas yw beri
 471. Ein rhwymedigaeth
 i eddiferhan 474. Am-
 mod maddenant 474.
 Y modd y mae rhai yn eu
 siommi eu hunain yn ei
 chylch 415.
 Escobyddiaeth, prif reola-
 eth yr Eglwys mae'r drefn
 a arferai St. Paul yn rhoi
 ddi goleuni am hynny 547.
 Para wrthwyneb a dara-
 wodd hi wrtho 556.
 Efengylwr beth yw meddwl
 y gair 224. Awdurdod
 y pedair Efengylan 225.
 Yn Ewredig o Efengyl
 Ioan 94.
 Eidstedd ar ddehentaw Duw
 beth yw 252.
 Enaid, beth yw ddeall wrtho
 189. Ei amfarnoldeb
 186. Prawf o hynny
 wrth reswm 194. Allan
 o'r scriythur lân 200. Pa
 sicrwydd a gafodd yr
 Iddewon o hynny. 198.
 Nid cysgu y mae tan yr
 P p p p dad-

I N D E X.

adgyfodiad 202. Yr
Eglurdeb Christianogol yn
fwy nag yr un 203. Pa
fodd y dylae weithio ar-
nom 204.
Ewyllus, neu Lythnr-Cym-
mun pa bryd a dylid ei
wneuthur. 516.
F.
Y Farn gyffredinol pa fodd
y mae rheswm yn dangos
a dylei bynnny fod 28.
Ar scrythur 29. Pa bryd
a bydd bynnny 29. Fod yn
rhaid i bynnny fod 29.
Pwy ai barna 31. Pa
ham mai Iesu Christ 32.
Pwy a fernir 32. Am
ba beth 33. Wrth ba re-
olau 34. Wrth ba raddau
34. Nis gwyr neb yr
amser 35. Y modd y
bydd 35. Beth a ddylem
ni ddyscu oblegid fertein-
rwydd y farn hon 36.
Beth oddiwrth anfertein-
rwydd yr amser 37.
Ffydd penna rheol a goren
cynhaliaeth pob gwir Gri-
stion 54. Ei nerth 54.
Yn Ghrift beth yw 55.
Ei phriodolaethau 55. Yn
derbyn Eglurdeb gan yr
Ysryd Glân 268.
G.
Galarnad Rachel beth yw
106.
Genedigaeth Christ 59.

Beth a ddylem ni gredu
yn ei gylch 60. Pa fodd
yr amlygwyd ir Doethion
122. Ei hamgylchiadau 62.
Pa fodd ai cyboeddwyd ir
byd 62. Beth a allwn ni
ddyscu wrth bob un or
ddau 63.
Gelynyion para gariad fydd
ddyledus iddynt 82. Para
aughariadoldeb a arferer
mwy yn ei herbyn 82.
Rhwymedigaethau yw caru
hwynt a rheswmolded byn-
ny. 83.
Gweinidogion yr Eglwys
y naill i wasanaethu yr
llall drwy ordinhad Christ
540. Nid yn unig dros
oes yr Apostolion 542.
Pa ham y gelwir hwy fe-
lly 570. Pa ham yn ogo-
niant Christ 571. Pa
fodd y maent yn derbyn ei
hordinhad 572.
Gofyd am bechad pa fodd
yw beri ac iw ddangos
450.
Goruwchwilwyr ar ddir-
geledigaethau Duw beth
ydynt 570. O fad Gwei-
nidogion yr Eglwys heb
fod or un radd ai gilydd
o ba le y mae bynnny yn
digwydd 540.
Gair Duw pa fodd yw ddar-
llain ai wrando 586. Pa
ham nad yw yn gweithio
ar

INDEX.

ar galonnau Dynnion 587.
 Gostyngeddrwydd rhin-
 wedd briodol ir ffydd Gri-
 stianogol 149. Tmha beth
 y mae yn sefyll 149. Pa
 fodd y mae yn sail ir rhin-
 weddan Christianogol era-
 ill 150. Pa fodd yw ar-
 feru 151. Moddion yw
 chael 152.
 T Gwirioniaid, 102. Beth
 a ellir i ddysen oddiwrth
 y Dygwyl hwn 106.
 T Gwenerau pa ham yn ddy-
 ddiau Tmpryd 624. Pa
 fodd yw cadw 625.
 Gweddi Deuluol dyled-
 swydd pob penteulu 535.
 Gweddi pa bryd a derchafa
 fel Arogl-darth 128. Ei
 Naturiaeth mo'r anghen-
 rheidiol ydyw 530. Am
 ba bethau a dylem weddio
 531. Beth a bair ini
 weddio 531. Ar bara
 ammodau 532. Pa Sutt
 a dylem weddio 532. Me-
 ddyllian gwibiog beth i fe-
 ddwl o honynt 533. Para
 weddian sy mwya cymme-
 radwy gan Dduw ac ang-
 henrheitia ini 534.
 Gweddio trwy neu wrth yr
 Yspryd beth yw 536. T
 mawr lles a geir o weddio
 yn synych 537.
 Gwybodaeth crefydd beth
 yw 275.
 Ein Gwadu ein hunain beth

yw 244. Pa fodd y mae'r
 Scrythur lân yn gosod
 hynny allan 245. Nad
 oes dim anbesusfoda oddi-
 wrth y ddyledswydd hon
 246. Maen bur rhesym-
 mol 247.
 Gweledigaethau beth ydynt
 279.
 Gwiliedwriaeth beth yw
 162. T modd y mae yn
 rhagweled peryglon ac i
 gochel hwynt 163. T modd
 y mae yn rhoddi Nerth
 yw gorchfygu reitried wr-
 thi 564.
 Gwyr Doethion y Dwyrā-
 in pwy 123. Pa futt a
 dichmygent am Enediga-
 eth Christ wrth y Seren
 124. Eu hymddygiad
 125. Eu Zel ai calon
 126. Eu offrymmau 127.
 Beth y maent yn i arwy-
 ddocau 127.
 Gras ywddywedyd oflaen ac
 ar ol bwyd 535.
 H.
 Holl-Sainct 430. Beth a-
 ddyscer oddiwrth y dydd
 gwyl hwnnw 433.
 Holi ein hunian beth ydym
 625. Ai ddiben 628.
 Gorchymynedig gan Phi-
 losophyddion 628. Peth
 synhwyrol yw gwneuthur
 hynny 623. Pa cyn am-
 led 629. Tnghylch pa beth
 P P P P 2 yn

INDEX.

yn banna 630. Ystyriaethau
yn annog hynny 631. Y
ffordd i wneud hynny 632.
Ei ddilynniadan ai lesha-
dau ef 633. Pwnciau ar-
bennig yw bystyriaid pan
fa'm yn einholi ein hunain
636.
Hereticciaid a Schismaticci-
aid pa fodd y dylem yn
hymddwyn ein hunain tua'g
attynt 426.
Hymn Nunc Dimittis beth
a allwn ni ddyscu oddi-
wrthi 147.
I.
St. Iaco y Mawr 364. Beth
a allwn ni ddyscu oddiwrth
y Dydd gwyl hwn 369.
St. Iaco y Buchan 236. Beth
a allwn ni ddyscu oddiwrth
y dydd gwyl hwn 244.
St. Ierom ei awdurdod yn er-
byn Efcobyddiaeth wedi
ei ystyrio 548.
Iesu Grist mewn pa beth yr
oedd efe yn rhagori ac yn
well na'r holl Brophwydi
66. Pa ham yr Enwaed-
wyd ef 116. Beth y mae
ini ddeall wrthiddo ef ein
gwaredu ni oddiwrth be-
chod 117. Ei henw ef
yn deilwng o bob anrhy-
dedd 117. Pa ham a
datcuddwyd ef i'r Cenhed-
loedd 125. Profi mai
Duw ydyw 317. O fod

y fath un 295. Proph-
wyd wedi ei ddanfôn gan
Dduw 296. Profi mai
felly yr oedd wrth lëf or
Nefoedd 300. Wrth ry-
feddodau 301. Atteb i'r
rhesymau yn erbyn hyn-
ny 302. Wrth Brophy-
doliaeth 305. Ei ddiodde-
fiadau beth ydynt 498.
Nad poenau y damnedigi-
on 500. Pa ham a dio-
ddedodd 507. Prawf mai
ef yw'r Messiah 504. Nid
yn ei Dduwdod a diodde-
fodd 506. Ei Adgyfod-
iad ef 178. Ei Ddercha-
fael 250.
St. Ioan Apostol ac Evan-
gylwr 88. Beth a ellir
ei ddyscu oddiwrth y Dy-
gwyl hwn 96.
St. Ioan Fedyddiwr, ei E-
nedigaeth ef 335. Beth
a ddyscer oddiwrth y Dy-
gwyl hwn 344.
Iudas y Bradychwr oedd gan-
rho ddoniau Apostol 158.
Beth a ddyscer oddiwrth
hynny 158.
St. Iudas yr Apostol 418.
Beth a ddyscer oddiwrth y
Dy'gwyl hwn 423.
L.
Lent yr hwn a elwir Grawys
pa ham a gelwir felly 455.
Pa ham yn parhau ddeu-
gain nhiwrnod 456. Ei
ddiben

INDEX.

ddiben ai bwrpas 457. Pa
fodd a cedwyd gan y Prif-
Gristianogion 458. Pa
futt a dylaem ni dreulio'r
tymmor hwn 459.
St. Luc yr Efangylwr 439.
Beth a ddyscwn oddiwrth
y Dy'gwyl hwn 414.

LI.

Gwyr Llûg, neu, rai heb
Urddau, beth yw eu dy-
ledswyddau tuag'at ei har-
meinyr ai Llwodraethwyr
Ysprydol 604. Beth a
ddyscwn oddiwrthynt 621.
Llwodraethwyr, h: y: y
rhaf goruchaf nis gallant
roddi Urddau, neu gyfr-
annu dim donniau, na ga-
lluoedd Ysprydol 571.
Lleoedd neu fannau pa fodd
yn Sanctaidd 580. Yn
arfer ei troi heibio i wasa-
naeth public yn amser yr
Apostolion 581. Para
barch a haeddent 581.
Llywodraeth yr Awdurdo-
dau goruchaf beth ydyw
572.
Llêf pa fath ar Ddatcuddi-
ad 282.

M.

Maddeuant pechodau beth
ydyw 474.
Magnificat beth yw 169.
Beth a ddyscwn oddiwrth
yr Hymn honno 169.
St. Marc yr Efangylwr 224.

Beth a ddyscwn oddiwrth
y Dy'gwyl hwn 228.
Mair y Fendigedig Forwyn
ei haberthau 147. Ei
Phyredigaeth 144. Ei
chyfarchiad 165. Pa
fodd a dangosodd ei Di-
olchgarwch 169. Pa ham
a gelwir yn fam Duw
172. Y dragwyddol For-
wyn 174. Para barch ac
amrhydaedd a haeddei
174.

Marwolaeth doethineb dar-
paru yn ei herbyn 515.
Para barattoad Sydd
anghenrheidiol 515. Edi-
feirwch 516. Gwneud
ein hewyllus 56. Diddy-
fnu ein serchau oddiwrth
y byd 517. Gofalu am
wneud deunydd da o'n
hamser 518. Cariad 519.
Dioddef ein clefyd yn Gri-
stianogol 519. Myned
o'r nailltu er mwyn bynny
523.

Marwhâd pa brud yn gy-
meradwy 128.
Matterion crefyddol pa fodd
i ymresymmu ac i ymorol
yn ei cylch 332.
St. Matthew yr Apostol 384.
Beth a ddyscwn oddiwrth
y Dy'gwyl hwn 389.
St. Matthias yr Apostol 156.
Beth a ddyscwn oddiwrth
y Dy'gwyl hwn 161.
Meddyli.

INDEX.

Meddyliau pa brud yn euog
o bechod 672. Ein me-
ddyliau yn troi oddiar ein
gweddi, ian ystyriaeth

333.

Melltithion ar ddydd cynta
yr Grawys pa sut a dylaem
eu deall 469. Pa ddeu-
nydd i wneud o honynt

470.

Merthyrddod yr amryw fa-
thau o honynt 102. Ei
ddedwyddwch 371. Modd
y Croesfeydd gan y prif
Gristianogion 372. Beth
oedd yr achos iddynt i fod
mo'r galonog 372.

Merthyron pa ham yr ydys
yn eu coffhau hwy 6. Pa
bryd y dechreuwyd hynny
7. Beth yr ym yn i dde-
all wrth Ferthyr 370. Y
rhager freintiau a rhoddid
iddynt yn y brif Eglwys
371. Rhefymoldeb Mer-
thyrdod 371.

Messiah pa ddisgwyl oedd ym-
blich yr Iddewon oi ym-
ddatcudd ef 64. Ymblich
y Cenhedloedd 65. I
mawr lles oi ymddatcu-
ddio 65.

St. Michael ar holl Angy-
lion 391. Beth a ddys-
ewn oddiwrth y Dy'gwyl
hwn 401.

Mosaicus Gradus neu Radd
Moefen beth ydym 283.

Myfyrdod mewn synnied

Gresyddol beth yw 460.

Ei ymarfer ai ffrwythau
461, 462.

N.

Nathanael pwy ydoedd 377.

Ymha beth yr arwyddau

Symlywydd ei Galon 319

Nof-wyliau, pa ham a gel-
wir felly 576. Dechre-
uad 577. Pa ham nad

ydynt o flaen pob Dy'gwyl

580. Nofwyl Pasc pa

fodd y cedwyd 513.

O.

Offrymmau yn cadw gwyr
Eglwysig 612.

Oracl pa fath ar ddatcuddi-
ad 282.

Offeiriad swydd ei swydd
486. Para gyneddafau

Sy raid fod gantho 487.

Gofal yr Eglwys am roi

Urddau i rai a fo yn

addas yw derbyn 488.

Nid all Offeiriad mo'r

thoi urddau 552.

Offeiradaeth ei hanrhydedd

561. Gwasanaeth par-

chedig ddedwydd 562. I

mawr les a geir oddiwrthi

562. Beth y mae'r byd

yn ei feddwl o honi 563.

Para gyfri a wna'r Cen-

hedloedd o honi ar Affy-

ddloniaid 563. Para

gyfris a wneud o honi cyn

y ddeddf 564. Para

gyfris a wna'r Iddewon

o honi

INDEX.

- o honi 565. Para achos nad oedd yr Offeiriadaeth i fod ond o un Llwyth 566. Paham a deswyswyd Llw- yth Levi o flaen y lleill 566. Gwyr parchedig yn trin y swydd hon yn wa- stad 568. Para barch y mae'n ei gael ymyse Chri- stianogion 569. Para benwauparchedig a roddid iddi yn y Testament ne- wydd 569. Beth a ddy- scwn oddiwrth yr anrhy- dedd a roer ir Offeiriada- eth 573.
- P.
- Parch ir Llymodraethwyr Ys- prydol beth ydym 605. Pechodau gwneuthurol beth ydynt 626. Eseculusdra 626.
- St. Paul pa ham yr ydys yn ei gosio ef oddiwrth ei Droad 132. Beth a ddyscwn oddiwrth y Dy'- gwyl hwn 140.
- St. Peter yr Apostol 350. Beth a ddyscwn oddiwrth y Dy'gwyl hwn 360.
- St. Philip a St. Iaco y Lleiaf 236. Beth a ddyscwn oddiwrth y Dy'gwyl hwn 244.
- Person yn y Drindod beth ym 316.
- Plant buchain pa fath ddull calon y mae'n lachawdwr yn i ofod allan tan y dda- mneg hono 107. Pa le- shad a geir oddiwrtho 110.
- Prophwydoliaeth beth ydym 280. Cospedigaeth y Gau-Brophwydi 281. Am y Messiah wedi ei cyflawni yn Iesu Grist 297.
- Public Wafanaeth pa sut yw arferu a pha sut in hymaddwyn ein hunain yn- ddo 583, 584.
- Publicanod pa gyfrif a wn- aud o honynt ymhlith y Rhyfeiniaid 385. Im- hlich yr Iddewon 385.
- Puredigaeth y Fair Forwyn 144. Ei ddefod beth y- doedd 145. Beth y mae yn ei arwyddocau 156. Beth a ddyscwn oddiwrth y Dy'gwyl hwn 148.
- Pwngciau wrth ba rai y dy- lem ein holi ein hunain 636.
- Purdeb tuag att Dduw beth yw 381. Tuag att ddyn 381. Pa fodd yw gael 381.
- R.
- Rhadau pa bryd y nerthyr hwy gan yr Yspryd Glân 270.
- Rheswm para ddefnydd mewn crefydd 321.
- Rhesolution neu ymroad i ymendia pa bryd yn ga- darn

INDEX.

- darn a pha fodd yw wneud
yn ffynadwy 472
- Rhyfeddodau beth yr ym
yn i ddeall wrthynt 264.
- Pa bryd y profant fod yr
Abrawiaeth yn Nefol
265. Pa fath oedd ar
rhai ein Iachawdwr 301.
- Nid oddiwrth Ddiabol yr
oeddynt yn dysod 303.
- Nac oddiwrth fod y byd
yn rhychwannog yw coelio
303.
- Rhyfig beth yw 361. Ei
Affeithien drwg hi 362. Pa
fodd i fod yn ddiogel o-
ddiwrthi 363.
- S. *Sabbath* pa fodd y cedwyd
ef yn yr hen amser 19.
- Sacrament Swpper yr Argl-
wydd pa ddarpariad fydd
anghenrheidiol 588. Pwy
fy'n hollawl yn anheilwng
590. Anheilwng yn syn-
niad St. Paul a pheth
oedd y Gofpedigaeth 590.
- Nid yw'r perigl o gymmu-
no yn ddim rheswm yn
erbyn cymmuno 591. Y
rhwymedigaethau i dder-
byn y cymmun 592. Ei
ddiben ai bwrpas 595.
- Cyssegriad y Cymmun 596.
Beth y mae coffau Christ
yn i arwyddocau 596.
- Pa cyn fynyched y dylem
dderbyn y Cymmun 598.
- Ni Escusodir neb o achos
gofalon bydol er maint a
font 599. Pa fodd a
dylem dderbyn y Cymmun
600. Gofal yr Eglwys i
gadw pobl oddiwrth i ha-
logi ef 600. Nid yw
ddim llai ei barch o achos
bod rhai yn i gymryd yn
fynych 602. Y lleshadau
o gymmuno yn fynych
603.
- Y Sainct beth ydynt 430.
Pa fodd a cyfaddaswyd
bwy ini i ddilyn ei siam-
plau 431.
- Y Sadwrn pa ham a cedwyd
gan yr Iddewon 14.
- Scism beth yw 620. Nid y
cynhwysiaid y mae yn i
gael gan gyfraith y deyr-
nas sy'n newid ei Natu-
riaeth 621.
- Scrythur-lân yw daillain
gan bob Christion 224.
- Yr oedd yr Iddewon ar
Brif-Eglwys yn arfer byn-
ny 230. Ei dechreuad
Nefol 231. Ei pherph-
eithrwydd ai beglurdeb
232. Pa fodd yw dar-
llain 233. Pa ham nad
yw yn gweithio ar ddynni-
nion er lleshad iddynt
587.
- Y Seithfed Dydd pa ham y
cedwyd. 15.
- Serchau

I N D E X.

Serchau gosodedig ar bethau
uchod beth yw hynny 185.
Seren pan anwyd Christ beth
oedd 123.
Siapl Christ ei discleirdeb
hi 68.
Simeon ac Anna yr ymddan
gosod ein lachawdwr i-
ddynt 137. Beth a ddys-
cer oddiwrth hynny 148.
St. Simon a St. Iude 418.
beth a ddyscwn oddiwrth y
Dy'gwyl hwn 423.
Simonïaeth beth yw 615.
Pa ham a gelwir felly
615. Ei gospedigaeth
616.
St. Stephen 76. Beth a
ddyfcer oddiwrth y Dy'-
gwyl hwn 81.
Suliau yr Adfent 27.
Sul y Pasc 178. Modd y
cedwyd yn yr hên amfer
179. Ymddadl ynghylch
i gadw 179. A pha fodd
a dibenwyd 179. Beth
a ddyscwn oddiwrth y Dy'-
gwyl hwn 184.
Dydd Llun y Pasc 188.
Dydd Mawrth 207. Nôs
Pasc pa fodd y cedwyd yn
y brif Eglwys 513. Pa
berb yr oedd Christianogi-
on arferol o wneuthur y
Nos-wyl hono 513.
Swyddogion yr Eglwys Chri-
stianogol prwy 482.

Sul y Drindod 316. Beth
a ddyscer wrth ei gadw
320. Dirgeledigaeth y
Drindod beth 318. Nid
yw yn gosod allan beth nid
all fod 319. Nid yw E-
glurhâd rhy fanwl yn ddi-
berigl 319.
Sûl Gwyn 258. Pa ham a
gelwyd felly 258. Pa
ham yr un or amserau go-
sodedig i fedyddio 258.
Beth a ddyscwn oddiwrth
y Dy'gwyl hwn 267.
Dydd Llun 275. Dydd
Mawrth y Sûl Gwyn
294.

T.

St. Thomas yr Apostol 49.
Christianogion yn cymeryd
ei henwi oddiwrtho pa le
52. Beth a ddyscwn o-
ddiwrth y Dy'gwyl hwn
54.
Tlodi, beth a ddylae ein
bodloni ni ir Stât hwnnw
63.
Trigaredau Dûw pa bryd
yr addefir hwynt 22. Pa
bryd y perchir hwynt a pha
fodd i dalu diolch am-
danynt 22.
Troad yr Affyddloniaid, yn
beth tybygol pe bae rai yn
ymosod ar hynny 263.
Troad St. Paul 132. Beth
a ddyscwn oddiwrtho 146.

Q q q q Ty

I N D E X.

Ty neu Dîr Eglwys beth yw 612.

U.

Undeb Christianogion a Christ
pa fodd 175. Y llesha-
dau o hynny 176.

Urddau sanctaidd, faint go-
fal Eglwys Loegr wrth eu
rhoddi 188. Pa fodd a
rhoddir 491. Beth a
ddyfcwn oddiwrth ei hor-
dinhâd hwynt 491.

Rhoddi Urddau beth yw
539. Nad all neb roi
Urddau ond Escob 550.
Pa fodd yr arferid eu rhoi
gynt 491.

W.

Rhyw Waith, neu weithred
pa bryd nas gall fod yn
amgen na gwir 229. We-
di ei brofi ai Eglurhau
wrth yr rhai a berthynent
ir Gristianogol Grefydd
309.

Wythnos y Dioddefaint pa
ham a gelwir felly 496.
Pa fodd y cedwyd hi yn y
brîf Eglwys 496. Ac yn
Eglwys Loegr 497.

Y.

Ymddygiad barchedig o
Gorph yng wasanaeth Duw
pa fodd y dylem ni ei
dangos 584.

Ymddiried yn Nuw beth
yw 109.

Ymprydiau 443. Naisri-
aeth Ymprydio 444. Si-

amplau o hynny yn y Scry-
thur lân 445. Arferyd

gan yr Apostolion ar prif
Christianogion 446. Pa

fodd ac ar bara achosion
446. Nid yr un ar ar-

bedrwydd oddiwrth fwy-
dydd a fernid gan St. Paul

446. Pa bryd yn grefy-
ddol 449. Pa fodd yw

cadw 452. Pa beth yw
ochel pan Ymprydiom 453.

Ymrysonau ynghylch helyn-
tion pa fodd a gweddai

i Gristianogion eu trîn
332. A pha fodd y pe-
thau crefyddol hefyd 33.

Yr Yspryd Glân yn Dduw
317. Ei ddoniau cyffre-

din 266. Pa fodd i ddy-
fod o byd iddynt 266. Ei

fwydd arbennig 268. Rhai
wedi ei rhoi ar waith gan

Yspryd Duw pa fodd i
farnu yn i cylch 287. Pan

font ymbell oddiwrthym
282.

Ysprydoliaeth beth y mae
yn i feddwl 278. Pa

fodd y proffir 285. Nid
ympiniwn ffyrnig moni

286. Yr Ystwyll beth yw meddwl
hynny 122. Beth a ddyf-

cwn wrth ei g adw 126.

Z.

INDEX.

Z.

Zeal ei Naturiaeth 423. Pa
fodd y mae yn rhinwedd
Gristianogol 424. Pa
bryd yn feius 434. Beth
oren ai pair 425. Hyd

ymhle y mae yn esceusodⁱ
bai 426. Pa fodd y dang-
hosir ef tua'g-att Here-
ticciaid a Schismaticiaid
426.

TABLE or Gweddiau ar Diolchiadau cynhwysedig yn y Llyfr hwn.

A.

Aberthau.
GWeddi am wneud A-
berthau cymmeradwy
i Dduw 131.
Adenedigaeth.
Gweddian am dani 72, 86.
Am adnewyddu ein ca-
lonnau 478.
Angylon.
Gweddi am borth yr Angyli-
on 406. Am wneuthur
Ewyllys Duw ar y ddaiar
fel yn y Néf 407.
Adgyfodiad.
Proffes o'n ffydd yn yr Ad-
gyfodiad 222. Diolch
am Adgyfodiad Christ
186. Gweddian am Fen-
digidig effeithian Adgy-
fodiad Christ 186, 187,
205, 222. Am Adgy-

fodiad i fywyd tragwy-
dol 223.
Adenedigaeth.
Gweddi am Adenedigaeth
72, 86. Am adnewyddu
eincalonau 478.
Amser.
Gweddi am ei iawn arferu
121.
Argcoeddi.
Gweddi am gariad Christia-
nogol i Argeoeddi 34.
B.
Barn.
Gweddian am Râd i fod yn
barod yn erbyn Barn 38,
39. Am droi heibia Bar-
nedigaethau 538.
Blinfyd.
Gweddi am gynnorthwyl mewn
Blinfyd 47. Am râd i
ddioddef fel Christion da
47.
Qqqq 2 Bod-

INDEX.

Bodlondeb.

*Gweddi am Fodlondeb mewn
cyflwr gwael* 374. *Am
help a chynnorthwy Duw*
602.

C.

Cariad.

Gweddi am Gariad Duw
438. *Am Gariad Duw
ai Orchymynnion* 334. *Am
Gariad Christianogol* 334.
*Am y Grâs o Gariad
Perffaith* 190.

Christ.

*Diolch am wneud Christ yn
Ddyn* 74. *Am ei Ene-
digaeth* 73. *Am ei Ddi-
oddefiadau* 509. *Am un-
ffursiad i bwrpas ei ddyf-
odidad ir byd* 73. *Am
y lleshâd oi farwolaeth*
177. *Am râs i ddilyn
ei Ensampl* 634.

Christianogion.

*Gweddi tros holl Gristianogi-
on* 508.

Cnawdoliaeth.

*Diolch am Gnawdoliaeth
Christ* 177. *Am i Grist
fod yn Ddyn* 74.

Cyfraith.

*Gweddi am Ysryd Christia-
nogol wrth fyned i Gyfra-
ith* 334.

Cymmodog.

*Gweddi am Râd i garu ein
Cymmodog* 107.

Crefydd

*Gweddi, am ddiyscogrwydd
Crefydd* 160. *Diolch i
Dduw am fod yn Gristi-
on* 382. *Am fuchedd gy-
fattebol ir ffydd Gristia-
nogol* 272. *Am gredu yn
ddi* 313. *Am wir Gre-
fydd* 634.

D.

Datcuddiad.

Gweddi am ei lleshadau 293.
Dydd yr Arglwydd.
*Gweddi am râd iw gadw yn
ddefosiônol* 23. *Diolch
Cyffredinol* 24.

Derchafael.

Diolch am y Derchafael 256
Am ffydd yw Gredn 256.

Diragrithwydd.

*Gweddi am Diragrithwydd
tua'g at Dduw* 383. *Tu-
a'g at Ddynnion* 384.
*Gweddi am wasanaethu Duw
yn ffyddlon* 271. *Am ei
gariad* 416. *Am allu iw
ogoneddu* 111. *Am gael
ei fwyniant* 129. *Am
ini fod tan ei Lywodraeth*
165.

Duddiau Gwylion.

*Gweddi am Râd iw cadw yn
ffyddlon* 11.

Duwioldeb.

Gweddi am wir Dduwioldeb
428.

E.

INDEX.

E.

Eglwys.

Gweddi am warediad yr Eglwys 324. *Am barhiad gwir ffydd ynddi* 382. *Diolch am ei hamddifyn* 407. *Trosti tan Erlyd* 48. *Am ei pharhad yn y Gwirionedd* 99. *Am ei chadw oddiwrth Athrawon feilfion* 164.

Enaid.

Gweddi am ofalu trosto 206. *Am ei Iechyd* 415. *Am iawn arferu ei alluoedd* 205.

Ensampl.

Gweddi am ddilyn Ensampl St. Ioan 347. *Y Forwyn Fendigedig* 178. *Am ddilyn Ensampl y gwyr Duwiol a ymadawsant ar byd* 438. *Am ddilyn Ensampl Christ* 508. *Erlyd.*

Gweddi am ini wneud ein Dyledswydd tuag at yr Erlydiedig 417. *Am gynhaliaeth tan ddioddefiadau er ffydd* 85.

Erlydwyr.

Gweddi tros ein Erlydwyr. 86.

Escobion.

Gweddian trostynt hwy ar Bugeiliaid 362, 576, 623.

F.

Ffydd.

Gweddian am Ffydd ficer 56. *Am Ffydd ac Ufydd-dod* 56. *Am dynnu ymaithe ei rhwystrau* 57. *Am Ffydd Effeithiol* 57.

G.

Grâs.

Gweddi am gynnuddu mewn Grâs 248. *Am ei gyn-northwy* 111. *Am wneud y Desnydd goreu o foddion Grâs* 154. *Am ei gonffordd* 563.

Gelynnion.

Gweddi am räs i garu ein Gelynnion 86.

Gweddi.

Am dderbynniad Gweddi 234. *Ar i Dduw dderbyn ein Gweddian* 537, 602, 153.

Gwyr Eglwyfig.

Gweddi am eu llwyddiant 38. *Tros y Diaconiaid* 493, 558. *Tros yr Of-feiriaid* 493, 560. *Tros y Gwyr Eglwyfig fel y gwnelont eu Dyledswydd* 494, 574.

Galar.

Gweddi am Galon ddrylliedig 477.

M.

Maddenant.

Gweddi am Faddenant pechodau

INDEX.

- chodan* 563. *Am fadd-
enant ar ol ein Cyffes*
478. Am Edifeirwch a
Maddenant 363. *Am*
ei Effeithiau 143. *Proffes*
o boni 454.
- Marwolaeth.
*Gweddi am Farwolaeth dde-
dwydd* 524. *Am ddar-
pariad yn erbyn ein di-
wedd* 525. *Am gyn-
northwy yn awr Angan*
 520.
- Marwhâd.
*Gweddi am Farwhâd oddi-
wrth y byd* 348. *Am*
wir Farwhâd 120. *Am*
Ddirwest a Marwhâd
 464.
- Meddylfryd Nefol.
Gweddi am dano 256. *Am*
ffsyrddod ar bethau Nefol
 464.
- Merthyrdod.
*Gweddi am y Grâs o Fer-
thyrdod* 375.
- N.
 Nodded.
Gweddi am Nodded Duw
 363. *Am i Dduw ein*
Cadw enaid a Chorph
 408.
- O.
 Offeiriadaeth.
Diolch am y lleihad yr y'm
*yn i gael oddiwrth yr Of-
feiriadaeth* 559.
- P.
 Parhâd.
Diolch am hir barha gwyr
Duwiol 439.
- Pechod.
*Gweddi am râd i drai oddi-
wrtho* 46.
- Peryglon.
*Gweddi am nerth yn eu her-
byn* 164.
- St. Paul.
*Gweddi am wir Ddiolchga-
rwech am ei Droad* 142.
- Profedigaeth.
*Gweddi am nerth i wrth se-
fyll Profedigaeth* 363.
Am ymwared oddiwrtho
 38. *Am nerth yw orch-
fygu* 163.
- S.
 Sacrament.
Gweddi am ei iawn arferu
 602.
- Sainct.
*Gweddian am Ddilyn eu En-
sampl* 248, 249. *Am*
Ewyllusgarmch i ymadel
ac oll a feddom er mwyn
Christ 374.
- Sancteiddrwydd.
*Gweddi am ychwaneg o Ra-
dan Christianogol* 392.
Am wneud ewyllus Duw
ar y ddaiar fel yn y Nef
 407. *Am nerth i ddilyn*
buchedd Sanctaidd 143.
Am Ysryd Gwir Dduwiol
 479.
- Teulu.

I N D E X.

Teulu. <i>Gweddi Foreuol</i> 641. <i>Bryd-nhawnol</i> 646. Troad. <i>Gweddi am Droad oddiwrtb bechod</i> 186. <i>Ar Duw droi yr Anffyddloniaid ar Hereticciaid</i> 409. Tragwyddoldeb. <i>Gweddi am ddedwyddol Dragwyddoldeb</i> 523. Tafod. <i>Gweddi am ei reoli Undeb.</i> 408. <i>Gweddi am Undeb Urddau.</i> 427. <i>Gweddiau tros y rhai a fo yn derbyn ac yn rhoi Urddau</i> 492, 574, 558, 622. Ympryd. <i>Gweddi am Ymprydio</i> 453. Ymroad. <i>Gweddi am Ymroad i Emy-</i>	<i>llus Duw</i> 112. Yfyddod. <i>Gweddi am Yfyddod grefyddol</i> 480. Yscrythur. <i>Gweddi am rās i wneud y defnydd goreu or Yscrythur lân</i> 235. <i>Diolch am yr Efengyl</i> 416. <i>Am ei Llwyddiant</i> 130. Yspryd Glân. <i>Gweddi am ei gynnorthwy</i> 234. <i>Am ei ddiddanwch</i> 256. <i>Am ei ddoniau</i> 271, 272, 292. <i>Am ei dwysogaeth</i> 129, 348. Zêl. <i>Gweddi am rās i reoli ein ein Zêl</i> 374. <i>Am wir Zêl Gristianogol</i> 428. <i>Am iawn arferu ein Zêl</i> 429.

D I W E D D.

121
 122
 123
 124
 125
 126
 127
 128
 129
 130
 131
 132
 133
 134
 135
 136
 137
 138
 139
 140
 141
 142
 143
 144
 145
 146
 147
 148
 149
 150
 151
 152
 153
 154
 155
 156
 157
 158
 159
 160
 161
 162
 163
 164
 165
 166
 167
 168
 169
 170
 171
 172
 173
 174
 175
 176
 177
 178
 179
 180
 181
 182
 183
 184
 185
 186
 187
 188
 189
 190
 191
 192
 193
 194
 195
 196
 197
 198
 199
 200

D. I. W. E. D. D.